

Halassy Béla

Régi utak ködfátyolban

2013

TARTALOM

RÉGI UTAK – KÖDFÁTYOLBAN

KALANDOZÁSOK

ABU DHABI

Pénz beszél...

ANGLIA

Aki mer, az Windermere

AUSZTRIA

Az a jó kis hegyilevegő

BELGIUM

Avagy mi a kapcsolat Belgium, Svájc és Görögország között?

CSEHSZLOVÁKIA

Nyebojsza...

FINNORSZÁG

Ne fogadj el vodkát – a lányodtól

FRANCIAORSZÁG

Kétféle kultúra emlőin

GÖRÖGORSZÁG

Öt török, öt görög

IZRAEL

Tankok és shalomok

LENGYELORSZÁG

Az élet merő csúszkálás

NÉMETORSZÁG

Előbb a szórakozás, aztán a munka

OLASZORSZÁG

Életem szebbik fele

PORTUGÁLIA

Csakazértis

ROMÁNIA

Azazhogya Erdély

SVÁJC

Barátságos és rideg

SVÉDORSZÁG

Ahol kell az esernyő

SZOVJETUNIÓ

A tea finom – ha kapsz

LÁTTAM AMERIKÁT...

New Yorkba Moszkván keresztül vitt az út

Munkában és a kedvesre várva

A nagy balhé

Elhagyatva és megtaláltatva

Hazafelé kacsintva

A NAGY BULI (USA)

RÉGI UTAK – KÖDFÁTYOLBAN

A dolog talán azzal a bicskával kezdődött? Mármint az, hogy annyira szerettem külföldre utazni, világot járni? Eleinte hivatalosan is, később már csak magánúton? Nem is tudom.

Az érettségi után 1964-ben a katonaságnál a századparancsnokom, D. főhadnagy elvtárs lopta el tőlem azt a Solingeni bicskát, amit akkoriban az édesapám hozott számomra Bécsből, részben érettségi ajándékként, részben kárpótlásul. A csodás kés az ellenem akkor és ott folyó BM nyomozás során tűnt el: a hályogszemű robbantós főnök azt használta ki. Ne kíváncsiskodj, a részleteket most nem fogom elmondani. Legyen elég annyi, hogy a Regnumot akkor buktatták le – és én regnumos voltam.

Inkább kárpótlásul kaptam. Édesapám életében először és utoljára kiutazhatott Bécsbe, ahová fájdalommal a nővérkémet vitte el és nem engem. A bicska gyógyír lett volna azzal a kísérszöveggel, hogy „Fiam, te majd úgyis utazol még eleget.” Ugyan kinek volt szüksége egy gyógy írre? Az angol betegnek... Én inkább duzzogtam. Egy régi orosházi mondás szerint a kés elszáll, a duzzogás megmarad.

Pedig az öregnek igaza volt: én még utaztam eleget.

Apám nem volt jó elbeszélő, tőle csak a fanyar humort örökölt, amit éppen az előbb fájdalommal tapasztalhattál. Bécsi beszámolójából bennem csak annyi maradt meg, hogy a kávéházban duplát kért, mire meglepődtek és hoztak neki egy vödörnyi lötytyöt. Látod, sokan már azt sem tudják, hogy annak idején lehetett kevésbé erős (szimpla) és jól lefőzött (dupla) kávé is kérni az eszpresszóban. Hát akkor hogyan tudhatnák, hogy mivel járt egy akkori külföldi út? Elmeséljem?

Az egyszerűség kedvéért volt piros, barna és kék útlevel, nem beszélve az egyéb (diplomata és más) passzusokról. A piros csak a szocialista országokba szólt és elvileg bármikor megkaphattad. A barna volt a hivatalos kiküldetési útlevel, még mindig csak keletre. Végül a kék szólt nyugatra. Ennek a leginkább vágyott útiratnak a neve „turistaútlevel” volt, bár a hivatalos utakhoz is azt használták. Magánemberként eleinte csak ötvenként, később három-ötvenként kaphattad meg, nagyon kevés dollárral. Eleinte 150, majd 300 dollár apanázzst vehettél hozzá, már ha nem látogató-vízumot használtál. Ahhoz nem lehetett dollárt vásárolni: küldjön csak a meghívó.

A vízum furcsa egy tünemény volt. Például amikor Izraelbe utaztam, előtte új útlevelet kellett készíttetnem, merthogy a régiben volt egy arab (Abu Dhabi) vízum, amit a zsidók nem néztek jó szemmel. Egyszer pedig előadóként meghívást kaptam Nyugat-Berlinbe. Sohasem jutottam el oda. Azért nem, mert eljátszották velem a következőt: Hová kér vízumot? Nyugat-Berlinbe. Ilyen ország nincsen, tehát hová kér vízumot? Nyugat-Németországba. Hát maga nem tudja, hogy Berlin nem annak az országnak a része? Papammm...!

Abban az időben a magyarok hajszták a kiküldetési lehetőségeket. A külföldi út egy furcsa státusz-szimbólummá vált. De nemcsak azzá, egyben a meggazdagodásnak is egy sajátos eszköze volt. Ismerek olyan valakit, aki a külföldi útjainak a hozamából vett egy több milliót érő budai lakást. Hogyan?

Külföldön működtek az adómentes boltok, a tax-free-k, ahol „valutáért” (minden pénznem valuta, de akkoriban csak a konvertibiliseket hívtuk így) igen olcsón lehetett a magyar boltokban egyébként el nem érhető árukhoz jutni. Itthon pedig voltak ún. dolláros-boltok (pl. az Arany János utcában), ahol az árak még alacsonyabbak voltak. Szóval vettél egy karton viszkít és az utcán azonnal eladtad a tízszereséért...

Adott mértékig én is kerestem a nyugati utak lehetőségét, de – nyugodt szívvel állíthatom – sohasem az üzlet, hanem mindig a megismerés vágyával. Viszonylag sokszor jártam külföldön. Nem annyiszor, mint egy diplomata, egy sportriporter, vagy egy üzletkötő. Mondjuk

nyolcvanszor. Egy időben jegyeztem az alkalmakat, később letettem róla. És egyre kevésbé fűlött a fogam a hivatalos utakhoz.

Nocsak-nocsak? Szegényke külföldre járogatott és még az se smakkolt neki? – hallom a kritikákat. A dolog ennél picit komplikáltabb.

Aki hivatalos kiküldetésbe ment, az kétféle módon kapott ellátmányt. Általában külön-külön összegekkel kellett gazdálkodnia a szállás, az étkezés és az úgynevezett egyéb dologi kiadások kategóriáiban. A rovatok közötti konvertálásra nem volt mód. Tehát ha például a repülőtérre villamossal ment a szálláshelyére és nem taxival, a különbözetet nem tehette zsebre. A mi cégünk viszont ENSZ-intézmény volt, ahol a költségeket egy kalap alá vették és (eleinte) nem is kellett velük elszámolni.

Vagyis egy egyhetes útra volt nálam mondjuk 500 dollár, a kerektség kedvéért. Ebből 200-250 biztosan kellett a szállásra és a közlekedésre, 100 pedig a kajára és az egyéb kiadásokra. Ha ügyes voltál, megspórolhattál 100-150 dollárt. Mire jó az?

Stockholmban a hivatalos vacsora után együtt ültem egy sörözőben a svéd és a norvég akadémia elnökével. (A sörözést 20 dolcsiból megúsztam.) Mindkettővel pertuban voltam. Kérdezték is, hogy én melyik kirándulásra neveztem be? Arra, amelyik a sarkkörön túlra visz északi fényt nézni, amelyik csak 250 extra dollárba kerül? Vagy a másik nemistudoménmire...

A megspórolható 150 dollárból 250-be került volna a kis kirándulás, az egyik a sok-sok program közül, amelyikből kimaradtam, ki kellett maradnom. Hát, atyám, ezt nem ígérted. Nem ezt jósoltad. A következőt sem. Az X. Y. szabványbizottság prominens tagja voltam. Amikor Raguzában ülésezett, oda elmehettem. Amikor Kanadában, oda persze nem. Így kimaradtam a fél munkából, tájékozottságom nem volt kellő szintű, idővel furcsán nézegettek rám stb. Az édes nyugati utak bizony megkeseredtek a számomra.

Vagy mondjam a finn egyetem, a norvég akadémia sztoriját? Meghívunk, ha te is meghívsz, mondta a Helsinkii egyetem tejfölös-képű tanársegéde. A tudomány bizony kéz kezét mos alapon működik. No és mekkora volt az én hatásköröm, hogy bárkit is meghívjak? Nulla. Ugorj át hozzánk, Trondheim-be, invitált a norvég akadémia elnöke. Már a gondolat is száz-ezer forintba került volna – akkor. Új kabát, új ruha, új csizma, új sapka – mert ott 40 fok mínusz ígérkezett. Ugorj át...!

Nekem már rég nem fájnak bizonyos dolgok. Az egész világ nem a mi birtokunk. Sokfelé jártam, sok szép dolgot láttam. Elégedett vagyok velük.

Engedd meg, hogy átnyújtsak belőlük két kicsinyke csokrot. Egy vegyes tavaszit, illatosat, amelyben a hivatalos és a magán vonások keverednek. És egy sötétvörös szép rózsacsokrot: az én szép amerikai utam élményeit. Azóta akadt még külön is, de még nem érett meg rá a tollam, hogy azt a hallatlan élményt visszaadhassam.

Kérlek dőlj hátra, bontsál fel a kedvemért egy sört vagy egy bort és csak néha-néha küldjél el a fenébe, ha már nagy szükségét érzed.

Bélapó

KALANDOZÁSOK

ABU DHABI

Pénz beszél...

Már a Perzsa-öböl mellett is hallhatták híremet, mert egyszerre csak meghívtak, hogy tartsak egy háromnapos előadást az adatmodellezésről, arab hallgatóságnak, Abu Dhabi-ban. Nézegettem, hát csak rajta volt a térképen. Elutaztam oda, büszke tekintettel, az adatmodell papájaként (lásd a Belgium fejezetet), akinek – ez dicsekvés lesz – az IBM kutatóközpontban egy előadáson 150 hallgató leste a szavát.

A legelső alkalommal egy tekervényes folyosóhálózaton, amely leginkább a Sing-Sing-re emlékeztetett volna, ha jártam volna arra, elvittek a tethelyre. Két fiatal lődörgött ott, de láttomra nagy tisztelettel köszöntöttek és megkezdhettem a munkámat. Később becepeltek a nagyfőnökhöz, akinek arabságánál csak kövérsége volt valódibb. Első benyomásaim felől érdeklődött, de csak látszólag, valójában egyáltalán nem volt kíváncsi rám. Megjegyeztem, hogy ezt az előadást az IBM-nél 150-en... – Hagyja csak! Rivalt rám. Azok szegények, én meg gazdag vagyok. Ha akarok, egy ember számára is hozok ide tanítót 1 millió dollárért. Érti, ha akarok. Maga itt senki, maga itt fizetett, maga itt hallgasson és tegye a dolgát!

Majdnem otthagytam. De sajnós igaza volt. Melyik magyar adna fel napi 1000 dollárt a büszkesége kedvéért? Merthogy annyi volt a gázsim.

Szállásként szerényke lakást jelöltek ki a számomra, miközben N. K., a tanfolyamszervező a Hiltonban nyomorgott. A porba hulló fejek rémképétől megrettenve ide még csak vodkát se mertem vinni, márpedig hasonlót ott 1000 kilométeres körzetben sem adnak. (Hittem én, miközben Kálmán a szálloda tetején iszogatózott...) Két szórakozásom volt: a tévé és a séta.

A tévé igen jólnevelt, szóval dögunalmas volt, a megfelelő időkben megszakítva a filmet és a mecsetbeli közös imát mutatva. Csak az én utcám környékén húsz mecset volt, ahonnan hajnalban is hallatszott az „Illa-il-Allah” vagy hasonló kántálás. Egyébként én szerettem, volt valami bensőséges hangulata.

A sétálás kicsit fárasztó, amikor árnyékban van 50 fok. De íme, az emberek barátságosak, a ház előtt ücsörgő öregek és a mértékletesen zsivajgó (csakis fiú) gyerekek egyaránt kedves mosollyal intenek feléd. Sőt, a bolti eladó is rád villantja a fogát. Az elektromos műszaki kütyük boltjában ezerféle jobbnál jobb magnó közül válogathattam és nem égtem le azzal, hogy nem tudok alkudni: a boltban számos felirat közli, hogy minden fix-áras.

A három nap gyorsan elszállt. Megörültem a reptéren a kantinnak, ahol sört is árultak. Nyolc dollárba került egy pohár, ami igen húzós, node... Megittam, mert tellett rá. Majd a tax-free-be mentem, ahol – a fene egye meg! – egy üveg viszki egy dollár. Sört pedig amúgy is adtak félóra múlva a gépen. Hát nem hülye a gazdag ember?

Nem mellesleg a reptér futurisztikus, mégis gyönyörű azzal a nagy csarnokkal, amelynek a közepén az az óriási üvegvirág nyílik. És jó, hogy a repülőgépen nem alszom el rögtön, mert így láthatom azt a csodálatos fényáradatot, amelyben a sötétség kellős közepén valamelyik sivatagi arab város úszik. Kicsit aggódva a vámtétel miatt pilláim lassan elnehezülnek...

A vámos szigorúnak látszott. Előttem valakit alaposan megvágott. – Hát maga mit hozott? kérdezte nem túl biztatóan. – Hát, én sokkal jobbat, merthogy teccik tudni ez egy darab, ezt magamnak hoztam, egyszer az életben – kaptam elő a legkorszerűbb 1200 dolláros kétkedlis Technics-et. Elvigyorodott: – Elvámolom, mondta és valamit firkantott a papírra. Jézusom!

Mint kiderült, az én taksám hétszáz forint volt, ami smafu. Kálmán viszont szitkozódott: – Ezért az ócska Sonyért (valóban az volt), amit eladásra hoztam, négyezer forintot kellett fizetnem. Nincs hasznom ezen az úton.

„Illa-il-Allah” – fordultam az ég felé. Van Isten és igazságos. Mert kinek a Hilton, kinek a Technics. És vannak becsületes vámosok, akik ugyanezt gondolják.

* * *

Ja, már majdnem befejeztem, pedig akkor a csattanót hagytam volna el. Bár ők fizettek nekem, mégis az arabok tanítottak meg problémafelvetésben gondolkozni.

Hát az meg hogyan lehetséges?

Magyarországon és Európában viszonylag jól megoldható a dolgok azonosítása, ami az adatmodellezés egyik legsarkalatosabb kérdése. Betiltották a személyi számot? Nem baj, a személyt akkor is azonosítani tudjuk, mondjuk a neve és a lakcíme alapján.

Eeegeeeennnn....? No és Abu Dhabi-ban? Ahol azt a készt élező öreg mókust úgy hívják, hogy Mohammed Mohammed Mohammed Mohammed Mohammed, lakcíme pedig ez: a kikötőtől balra a hatodik ház. Ott pedig lakik kilenc férfi, akinek a neve... Nem fogom leírni.

Szóval hogyan azonosítasz ott valakit? A kiadótól kérjed el a telefonszámomat, ha tudod a választ. Mert én még most is keresem...

ANGLIA

Aki mer, az Windermere

Nyelvi háttér

Angolra a drága emlékű Smidt tanár úr tanított. Miután két év alatt letetette velem a felsőfokú vizsgát, kivételes kegyként meghívott csopaki pincéjébe. Az előtér óriási foteljeiben ültünk, szemben a pincelejáróval, mely fölött nagy görög betűkkel ez volt írva: MUSZEION. 1936-os csopakit itatott velem (1970-ben), de csak egyetlen pohárral engedélyezett. Háta mögött a falon egy diploma másolata, miszerint a világ minden országában a királynő öfelségének az engedélyével angolt taníthat.

Azt csak neked árulom el, hogy az oxfordi egyetemen is tanított angolt. A dolog úgy történt, hogy az 1933-as budapesti cserkésztalálkozó után meghívták őt egy elbeszélgetésre Oxfordba. Ott a rektor megkérdezte tőle, hogy hány szót tud angolul. – Talán kétezret, válaszolta. A két másik jelölt tízezrekkel dobálódzott. A rektor erre behívatta az angol nyelv dékánját: – Hány szót használ ön a mindennapi életben? – Talán kétezret, jött a válasz. Hát így esett Smidt tanár úrra a választás.

Tudását itthon is sokra becsülték. Annak dacára, hogy piarista pap volt, még az átkosban is meghívták beszélgetőpartnernek, amikor magasrangú angol vendéget fogadtak. Meg ha franciát. Vagy ha olaszt. – Tanár úr, hány nyelvet is teccik beszélni? – Én fiam csak tizennégyet, mert a többi nyolcat már elfelejtettem – szólt a válasz.

Egyik tanítványa megkérdezte, türelmetlenül: – És tessék mondani, mikor tudok én majd perfekt franciául? – Hát, ha majd álmodban is franciául beszélsz. Eltelt két hét és máris jött büszkén a tanítvány: – Tanár úr, perfekt vagyok franciában. – ??? – Mert hogy álmodban franciául beszéltem. – Nocsak. És mit mondtál? – Azt nem tudom, mert nem nagyon értettem...

Tény, hogy 1975-ben Amerikában én angolul álmodtam. Rendszeresen. Azonban legnagyobb sajnálatomra az általam csak távolról imádott Angliába viszonylag későn jutottam el, először 1978-ban.

Hazai háttér – Angliában

Még nem informáltalak Trianon feltehetően egyetlen pozitív következményéről? Hát akkor pótolnom kell a mulasztást.

A harmincas években Lord Rothermere a magyarok mellett állt ki, mi pedig ezért rögtön királlyá akartuk tenni. Meghívása során ellátogatott Debrecenbe is, ahol nem ájult el a Nagytemplomtól, szemben az egyik derék vitézével, aki viszont elájult egy debreceni vasutas Mariska nevű lányától. Annyira, hogy magával vitte Londonba.

Mária néni ott éldegélt emeletes házikójában. Amikor megismertem, özvegyen. Indulj csak el Wembley-nek, majd ott szállj fel a ... buszra, és ha tettél vele már ötven kanyart, a tizedik megállónál máris rátalálsz a helyre. A házikó szegény munkáslakás volt, három szobával, két fürdőszobával, étkezővel stb.

Mária néni szegény volt. A veje étkezdejében dolgozott mosogatóként. Ezért hát évente csak egyszer-egyszer rándulhatott el a riói fesztiválra, a dél-afrikai húsvétra, az ausztrál kenguru-ünnepre. Annyira szegény volt, hogy ránk szorult, magyarokra. A szállásért, ami a legolcsóbb londoni szállóhelyen is 10-14 font volt, a végén már három fontot is elkért (eleinte csak kerek egy fontot), ami magában foglalta a reggelit és a vacsorát is. Reggeli után pedig így

szólt: – Ugyan fiam, vigyed el már ezt a kis ozsonnát, hátha megéheztek. Ezzel egy tonnányi ellátmányt rakott az iszákunkba, amikor a városba indultunk.

Mária néni engem különösen megkedvelt. Talán mert koránkelő voltam. Ezért behoztam a kis elektromos tejeskocsi által szállított tejet és kifliket (este kirakod az üres üveget, reggelre varázslatosan és hangtalanul megtelik). Elmosogattam azokat a cuccokat, amik este ott maradtak. És – mindig vittem herendi nippeket ajándékolni. A néni a keblére ölelt, amikor elárultam, hogy édesanyám is odavan az ilyen cuccokért.

Háziasszonyunknak szigorú elvei voltak a két nemet illetően. A mosogatás nem férfimunka, rivallt rám, de a segítséget mégis elfogadta, amikor mondtam, hogy ő bezzeg egész nap ezzel szórakozhat, nekem meg egy kicsit se enged meg? Hát még amikor elkészítettem a rántottát. Te, abban akár még tojás is volt! No mindegy, este 10-kor ránk ripakodott: mit kerestek ti itt, hát nincs nyitva a kocsmá? Egyszer lakott velünk egy női kollégánk is, aki este 9-re nem ért haza. – Hát te hol kurválkodtál? Ilyenkor egy nőnek már itthon a helye. Többet elő ne forduljon...!

Óh, kedves matróna-patrónánk? Hogyan és kiket dirigálsz most a túlvilágon?

Első próbálkozások

Angliáról már mindent megírtak. Bizonyára még azt a kocsmát is, amely valahol a Fleet-street egyik mellékösvényén van, csak egyemberes csapás vezet oda, az eredeti, még 1300-valamikorból származó fűrészporos hajópadló pedig tocsog a sörtől. Én nem tudom, hogy miért, talán a népeinket összekötő tudásszomj miatt kell annyit beszélnem az angol kocsmákról, miközben sejtheted, hogy a Tate Gallery-nek ama bizonyos bal ajtó fölötti festményéről kevesebbet fogok szónokolni. Pedig láttam, mint minden más, a kötelező beszámolómban lefestett dolgot.

Az Economic Highschool-ban – magyarul: közgazd. egyetem – Samuel Waters prof volt a vendéglátóm. Éppen egy informatikai projektben veszték el, aminek a neve SODA volt. Együtt kerestük a kiutat, én meg is találtam, majd elneveztem a profot Sodawaters-nek, aminek ő nagyon megörült. A keresztelőt (is) az egyetem melletti kocsmában ejtettük meg. Ott tisztáztuk, hogy a szóda ugyan angol hungaricum, de bizonyos gyártási technológiáját mégis csak az Ányos találta ki.

Az angolokról úgy hírlik, hogy sovének és kinézik az idegeneket, akiket már a legkisebb accent-ről is azonosítanak. Én nem találkoztam ezzel a jelenséggel, bár mindig megkérdezték, hogy hány éve élek ott, mert a kiejtésem perfekt... Szóval ha nem akarsz angolabb lenni náluk, gond nélkül elfogadnak. Csak ne feledd, hogy egyes dolgok – így a királyi család – kárpálásának a jogát fenntartják maguknak. Nem tudta ezt Mehemmed, vagyis jómagam, és egy véletlen – de akkor is illetlen – a királynőre vonatkozó megjegyzésem miatt Sam örökre megharagudott rám. Röstellem és kár.

A mindig rövid, három-négy napos utak többnyire úgy teltek el, hogy először is megkerestem a szállásomat, ami az angol házszámozásból adódóan nehéz feladat. Az utak totális átépítése után is a régi számát mindenki megtarthatta, páros és páratlan oldal nincsen, ergo pl. a 27-es szám mellett fogod megtalálni az általad keresett 54-es numero alatt a kicsinke Grand Hotel-t.

Következik a hivatalos program, délben szelíd kocsmái étkezéssel: az angolok nem bűvölnek el nagy traktákkal, ahogyan a franciák teszik. Az estéid szabadok. No én akkor szoktam beszerezni az Oxford Street-en a jó hanglemezeket, a gyerekeknek a legújabb Playmobil cuccokat (akkor még nálunk nem volt kapható), a Harrods-ban mindenki összefutott, amikor nejemnek a lábrajza alapján akartam csizmát venni, a Regent Street-en pedig 40 fontért gyönyörű aranylurex estélyi felsőt vásároltam. (Ügyes voltál, Apuci!)

Ez nem sok, csak ennyi mondanivalód van Angliáról?

Talán mondjam el azt, hogy kollégámat rábeszéltem a „crossing the chanel”-re, ezért vonattal utaztunk Ostende-ig és a hajóút végén láthattuk Dover fehér szikláját? Miklós megfogadta, hogy soha többet nem backgammon-ozik, merthogy az egész úton odafelé azt tettük. Visszafelé röptünk, szárnyaltunk. Attól a 80 fokos (!) Navy rumtól, amit ő tukmált rám, merthogy ő (is) félt a repüléstől.

Hát, igazad van, eddig lazáltam, de most már csak bele kellene fogni...

Az ürügy

Áldom a nevét annak, aki kitalálta az ún. objektumos adatbázist. Ne aggódj, a cuccot nem kell értened, meg aztán olyasmi nincs is. Tudod, a dolgok úgy működnek, hogy van egy zártkörű társaság, amelynek a tagjai a vállalatuktól megszerzik a pénzt egy eseményre, az pedig megkérdezi: „Lajos, te már voltál egy adatbázis konferencián Dániában. Szóval miért akarsz most egy másikra is elmenni Thaiföldre?” Mire Lajos vigyorogva válaszol: Teccik tudni, az még a hálós adatbázisról szólt, most viszont a relációs adatbázisról lesz szó. Mire a munkaügyis megnyugszik. Miért kellene tudnia, hogy csak a címke változott?

Most éppen objektumosra. Az én vállalatom is elájult az újdonságtól és némi rábeszélés után kiengedtek Angliába. Ehhez persze a holland Meyers prof és mások hathatós támogatása is kellett: a Béla nélkül aztán egy tapodtat se... Ezúttal a cél nem London, hanem Windermere, fent a skót határ szélén.

A hely

Paddington, gyorsvonat (pontos, tiszta, udvarias), busz.

Majd a csodák-csodája.

Megáll az erdőszélen. Ez tévedés, vagy hiba. Vajon meddig javítják? Nem, nem tévedés, nem hiba: – Itt tessék leszállni, mondja a joviális sofőr, megérkeztünk.

Közönséges erdei keresztút, rézsút besütő nappal. Alig háromméteres ösvény vezet befelé, Mátyás király budai vadasparkja szerint. A mókus az út közepén még megkérdezné a célotat, de az őzike megriasztja. Őzike és pálmák? Az erdő lassan-lassan kitágul, csodálatos délszaki növényzet vesz körül, virágkavalkád, madárzsivaj. Majd meredekre váltó fehér kavicsos út.

A végén egy egyszerű, de mégis csodálatos házikó. Windermere hercegnőjének az egykori nyaralója, ami köré egy délies arborétumot telepített. Skócia határán.

Frakkos londiner fogadott. Kicsit merevnek hatott, de később összebarátkoztunk. – Uram, sajnos a szobájuk nincsen még kész. Elnézést kérünk, de még tartanak a felújítások. Kérem, hogy legyenek türelemmel és legyenek addig a ház vendégei. Mit szolgálhatok fel a társalgóban?

Ott csak ketten társalogtunk volna, önagyságával. Be kellett ülnünk egy-egy bazi nagy mahagóni színű bőrfotelba (már tudtam, hogy Smidt tanár úr szobájában miért vannak akkora ülőalkalmatosságok) és csak halvány remény mutatkozott arra, hogy abból a magunk erejéből ki tudunk kászálódni. Közben a frakkos – augusztus volt – a világ legtermészetesebb hangján megkérdezte: – Begyűjtsak, uram, a kandallóba?

Hát hogy a fenébe ne. Árukl el, hogy mikor ittam viszkít egy valódi mahagóni fotelben egy hercegnő weekend-házában úgy, hogy még csak nem is volt begyűjtva? Gyűjtsd, ki tudja meddig gyűjthatsz...

Elszívtam (akkor még) egy cigit, mire a frakk azonnal ürítette a hamutartót és egy illatos kendővel az egész környékemet fertőtlenítette. Kezdtém megkedvelni.

Majd...

Szabad lett a szobánk és ez két változást hozott az életünkbe.

Egyrészt a Kedves elgondolkozott. Mert hogy meg akarta volna az arcát mosni. A fürdőszobában nem az aranyozott csap volt a feltűnő, hanem ami fölötte volt: egy teljes kompjúter. Itt tessék beállítani a hőfokot. Itt a sugárirányt. Itt az időtartamot. – Te – így a Kedves – ezt a csapot nem lehet csak úgy egyszerűen megnyitni? Félóra tanulmányozás után kiderült, hogy – nem. Navigare necesse est.

Másrészt én ünneplőbe öltöztem. A szomszédasszony – mármint Pesten – vett háromszáz forintért egy igen szép esésű szürke anyagot, még fekete foltok is voltak itt-ott rajta. Ezt a viszonylag értékes textíliát óriási küzdelemben tropára tette, amit ő szabásnak nevezett, a végterméket pedig elkeresztelte rövidnadrágnak.

Hát ebben jelentem meg a mahagóniéval szomszédos teremben. Mi tagadás, azonnal kivívtam a frakkos összes elismerését. Talán csak vigasztalni akart, talán eltakarni szellemi értelemben vett mezítelenségemet, amikor az ölembe hullajtott egy középkori kódex méretének megfelelő könyvecskét:

– Uram, suttogta, ha lenne kedves kiválasztani az ebédet. Merthogy... És azzal egy még nagyobb fóliáns került elébem, amelyből – túlzás kizárva – mintegy kétezerféle bor közül választhattam. – Tetszik tudni a hőmérséklet miatt kell elrendeznem... Ha olyant tetszik választani, akkor időben fel kell hoznom a pincéből.

Frakk értelmes fickó volt, hamar megegyeztünk. Olyan hangon, mint akit egy életre lekötöltem, mondta: nagyon köszönöm, Uram. – És hadd jegyezzem meg, hogy ahhoz a sült höz ez a bor jó választás volt. Komolyan gondolta...? Remélem.

Intermezzo

Látod, el is felejtettem, hogy egy konferenciára mentem. Miközben elszaladtam egy pofavizitre, no meg felvenni a proceeding-et, nejem önagysága kénytelen volt egy hajósétát tenni a windermere-i tavon (nagyjából a Velencei-tóval azonos méretű). Ebben se a hatyúk, se az egyéb madarak és vadak nem zavarták, mint ahogyan a porcellán-fehérbe öltözött, végtelenül udvarias hajóistiztek sem.

Az ebéd

Gyermekkoromban Kutassiéknál volt egy ebédlő, kis barokk szekrénykével, amiben mindenféle üveg csingilingik voltak. Hasonló volt a tálaló, bár gondolom jóval értékesebb, a windermere-i ebédlőben is. Előtte állt, ezúttal fehér kesztyűben régi barátom – ha szabad így mondanom – a frakkos. Tökéletesen szolgált ki minket, ahogyan a nagykönyvben van megírva. Mindig akkor hozott-kínált valamit, amikor azt kellett (salátát, kenyeret, fűszert). Mindig arról az oldalról szervírozott, ahonnan az illető. A bort mindig a kellő időben akarta utántölteni és minden tevékenysége után elhangzott az obligát „köszönöm”. Ő köszönte, hogy kiszolgálhat engem.

Ebéd után megkérdeztem, pusztán szokásból: – Szabad itt rágyújtani? A válasz a következő volt. (Most tanulj te Tilos-on nevelkedett pesti polgár!)

– Uram! Itt természetesen rá szabad gyújtani. Mindazonáltal hadd jegyezzem meg, hogy ebben a szobában még soha senki sem gyújtott rá. Ha nem hangzik túl tolakodóan, azt javasolnám, hogy önöknek most a sakkszobában szervírozom a kávé, ahol általában dohányozni is szoktak.

S lőn. Mellesleg a sakkszoba malachit sakasztalai és aranyozott figurái árán körülbelül háromszor megkapnám a mai lakásomat.

A búcsú

Frakk úgy bánt velem, mintha indiai herceg lennék. Akkor is, amikor abban a lehetetlen gatyában virítottam. Később kivívtam elismerését. A konferencia egyik résztvevője egy japán főnemes csacska leszármazottja volt, aki – velünk szemben – nem véletlenül került ebbe a villába. Csak törte az angolt, más nyelvet nem értett, mindenkivel szemben bizalmatlan volt.

Előkaptam azt a kis japán nyelvtudást, ami még a hetvenes évek elején ragadt rám. A dolog csodákat művelt. A kis japcsi megnyílt. És akkor derült ki, hogy néha még a nyelvtördelés is kapóra jöhet.

Balról a befűtött kandalló. Középen a várakozó frakkos. Jobbról egy angolul se beszélő japán hercegfő. Balról szerénységem. A frakkos: – Mit óhajtana az úr ma este vacsorára, netán valami ingyencsét? A japán nem érteni. Én, a tolmács: – Etwas zu essen, mit falni te ma este, boszorkányos ördögadta. Mire a japán: – Ahá, így értem. Lecsót túrós csuszával (vagy valami hasonló).

Rövid tartózkodásom során a frakkos először nézett igazi tisztelettel rám. Talán még barátok is lehettünk volna, ha nem tűnik fel nekem valami. A szám. Nem az enyém, te buta, hanem az egyes és a többes.

Addig azt hittem, hogy 50 fontba kerül a szállásunk, ami mintegy 20 százalékkal haladta meg a lehetőségeimet. No, talán ki lehetett volna gazdálkodni. Csakhogy az összeg fejenként számított, plusz taksa. Napi 105 font! Te jó ég, nekem alig van napi 40 fontom.

Mint kiderült, a konferencia annyi érdeklődőt vonzott, hogy a környéken elkelt minden szállás és az eseményt szervező barátom (Meyers úr) csak itt tudott nekünk helyet biztosítani. Éppen egy magyarnak éppen a legdrágább helyen. Menekülnünk kellett. Később egyesek felvetették, hogy nem láttak (sokat) a konferencián. Jó a szemük. Szerintem egyáltalán nem láthattak volna.

Hazatérésünk részleteivel nem untatlak. A búcsúzás hevében még eltoltam az elszámolást. Valahol elveszítettem. Taxival tértem vissza érte (plusz 5 font). A frakkos barátom ezt végleg nem értette, no meg a borraivalót is kevesellte. Még annyira emlékszem, hogy később valahonnan indult még egy óriási hajó és már nem kellett fogynom önnagysága fejét. De hol van a bőrönd...?

Hazaértünk. Mondd csak, ha már így összebarátkoztunk, nem szerveznél újra egy objektumos konferenciát, mondjuk Windermere-be? És meghívnál engem is? Hátha végre megtudnám, hogy mi a franc is az az objektumos? Talán még a mókus az úton megismerne. No, lécci..., de igazán...!

AUSZTRIA

Az a jó kis hegyilevegő

Ausztrián számtalanszor átutaztam Olaszország felé, de egy-két bécsi utamtól eltekintve nem sokáig ragadtam meg ott.

Legelőször a feleségemmel együtt jártam arra, amikor a Szerzői Jogvédő Hivatal megbízásából egy jogdíjelszámoló szoftvert nézegettem meg. Monumentális volt, mint a Stephanskirche, de az utóbbi jobban tetszett. Tudtad, hogy hazai termék? Tornyának köve, csakúgy mint az Operáé, a volt Nagymagyarország nyugati falujából, Szentmargitbányáról származik.

Ausztriáról csak élményfoslányok maradtak meg bennem.

A linzi egyetemen Traumüller professzor vendége voltam. Összefutottam nála egy bajor ismerőssel is. Vacsora után, a sörözés közben megegyeztünk abban, hogy Ausztria, Bajorország és Magyarország együtt egy jó kis országot alkotott volna és fenébe a poroszokkal... Talán nem tudtad, hogy a II. világháború után az angolok pont egy ilyen tervvel álltak elő, de az amerikaiak és az oroszok megfúrták. Kár (?).

Amikor a SZIAM nevű szoftveremmel házaltunk Bécsben az IBM-nél, R. M. kollégám séta közben így szólt: – Ideje lenne ebédelni. Mivel miattad vagyunk itt, úgy illik, hogy te válasszad ki a helyet és az étket. Mit ennél? Én gondolkoztam, eközben tettünk még két lépést és íme, pár méterrel előttünk egy éttermen a következő felirat díszlett: SZIAM. Kíváncsi, hogy minden választásod ilyen könnyű legyen az életben.

Akkor éppen a KuK kicsinyke, de barátságos hotelben laktunk. A megérkezéskor egy igazi csemege-meglepetés várt: személyesen Ferenc József fogadott bennünket. Úgy ám, a londoner a néhai király tökéletes alteregója volt, óriási fehér bajusszal és dús pofaszakállal, azzal a nüansnyi különbséggel, hogy bár debreceni akcentussal, igen kiválóan beszélt anyanyelvét, a magyart.

Mindenki tudja, hogy Bécs régebben is, újabban is bizonyos magyar elemeknek a gyűjtőhelye volt pozitív és negatív értelemben egyaránt. Például ott működött az édesanyám által sokszor emlegetett Szappanos atya, az egykor betiltott magyar karitás vezetője (még Pestről ismertem, disszidálása előtről). Most egy kevésbé nemes, de érdekes valakiről kell beszámolnom. Váratlan módon Bécsben futottunk össze az egyik kollégámmal, mind a ketten egy-egy arab országból érkezve oda. Ő vérmesebb természetű volt, mint én, nem bírta a hosszú nélkülözést és így azonnal pótolni akarva bizonyos cselekvéseket – lerohant a sarokra. Reggel kérdésem nélkül közölte: – Kicsi a világ. Tudod kinek a „vendége” voltam? E.-zi Krisztinái és azzal kimondta egy közismert, híres és hírhedt magyar főnemesi családnak a nevét.

Ja, hogy a hegyilevegőről nem szóltam? Most fogok. A síeléstől és minden efféle fölösleges csúszkálástól mindig félttem, ezért sohasem látogattam el az Alpokba. Zürich felé utazva bebarangoltam ugyan Salzburg városát, de oda a hegyek éppen csak ellátszanak. A falusi turizmus jegyében egy „farmon” szálltunk meg. Igen kedves házigazdánk megmutatta nekünk az istállót is, majd fölvezetett „lakosztályunkba”. A széles lépcsőt vastag szőnyeg borította. Nem csak a saját mintájától tarkállott és a jó kis hegyilevegő ájerjét furcsa ferde illatok pótolták.

BELGIUM

Avagy mi a kapcsolat Belgium, Svájc és Görögország között?

A Brüsszelben szerzett pénzt...

Az a szellemileg is, anyagilag is méltányolandó öröm ért, hogy magyarként előadhattam a Big Blue, az IBM európai kutatóközpontjában. Én voltam a number one, hízott a májám. Nem az italtól, azt ott nem adtak. Node nem vágok a dolgok elébe.

I met my Waterloo, bár hál' Istennek pozitív értelemben. Ugyanis a központ a Brüsszel melletti Waterloo-ban volt, egy hatalmas kiterjedésű parkban. Hát mit mondjak, már az odaút is csodálatos volt!

Elsőként a Schiphol-ra érkeztem, vagyis Amszterdamba. Onnan pedig egy ósdi régi kétmotoros – imádtam – vitt át Brüsszelbe. Sípolt a tüdeje, hörgött a torka, lifegtek a szárnyai, csaknem azt az uszályt súrolták ott lent, a csatornában. (Máskor vonattal jöttem visszafelé. Fel is hívtam a tudakozót, hogy mikor indul a vonat Brüsszélből Amszterdamba? Hallottam, hogy a háttérben nevetnek. Mikor, na mikor? Minden negyven percben. Tessék felszállni és jegyet lyukasztani...!) A reptéren fehér Mercedes fogadott, ámbár csak az első alkalommal, és azzal suhantam leendő munkám és sikereim helyszínére.

Az IBM – az akkori világ legnagyobb számítógépgyártója – vendéglátásával vívta ki a legmagasabb elismerésemet. Az első alkalommal – négyszer ismételt meg a látogatást – egy kedves, de kicsit unalmas szobába tettek. Minden tiszta, de minden – az asztal, az ágy, a szekrény – szürke. Az asztalon egy kérdőív: Miképpen értékeli Ön a vendéglátásunkat? Vicc-ből kitöltöttem. Ismerve a magyar kérdőívek funkcióját, a dologtól semmit se vártam. Beírtam, hogy inkább laknék egy halványzöld szobában, ahol az asztalon egy szál virág vár. No és mi történt legközelebb? Halványzöld szobát kaptam, egy piros szegfűvel az asztalon. Volt tüdőm felkeresni a managementet és megköszönni.

Manuel volt a tanfolyamvezető. „Mint tudják, én spanyol vagyok. A spanyolok katolikusok és tisztelik a pápát. Bemutatom H. B.-t, Magyarországról. Témánknak, az adatbázisnak sok püspöke van, de a pápája H. B.. Fogadják szeretettel!” Egy-két kivételtől eltekintve, akiket éppen ez a bevezetés irritált, meg is tették.

A napok teltek. Esténként a bárban gyűltünk össze, ahol bort és sört adtak, de szeszt nem. Egyik este Manuellel sakkoztam – könnyű préda volt –, de neki el kellett mennie valahová. Mint ahogyan a bal oldali két sakkozó közül is az egyiknek. Aki ott maradt, barátságosan invitált – németül. Nem lévén más dolgom, elfogadtam a meghívást. Belevágtam.

Csak neked árulom el, hogy én nem tanultam és nem is tudok sakkozni. Olykor-olykor levertünk egy-egy partit Halmos Bélával, a népzenezzsel, de például K. P., egyetemi társam, a sakkszövetség volt elnöke mindig elpáhol. Azonban ezen az estén valami nagyon összejött. Bár fogalmam sem volt a nemzö-indonézokról (ugye ez az egyik nyitás neve?), szorosan a fejem mellé húztam a két karomat és onnan egyszerre csak váratlanul nagyot ütöttem. Mint Muhammad Ali Liston-nak, amikor világbajnok lett. Vagyis egy igen zárt, reménytelenül zárt védelemből, hirtelen a futómat feláldozva leszedtem ellenfelem király előtti parasztját.

Ettől besokkolt – és annyi. Mint kiderült, ő volt a svájci elsőtáblás nagymester. Hehe. Később visszavágóra unszolt, de én valahogyan soha nem értem rá. Be is görcsöltem volna: egy profival játszani...?!

Aznapi este még nyertem két üveg bort snooker-en. Soha nem játszottam, de ezek a derék belgák nem tudják, hogy mit jelent az unatkozó katona számára az orosházi laktanya rex-asztala. Hogy mit képes művelni ott a dákójával!

Egy előadásomért 6700 belga frankot kaptam, ami akkor nagyjából pariban volt a forinttal és akkori havi fizetésem 3000 forint lehetett. Világos, ugye? Ráadásul én újra Görögországba vágytam, mert az első ottani alkalom kicsit lezáratlan volt.

Most még azt próbáld meg kitalálni, hogy miképpen kerül a képbe Svájc? Jó, jó, átlós vonalban középen van Belgium és Görögország között, de tényleg mi köze a dologhoz?

Hát mindent az 1956-os forradalommal, meg a magyar törvényekkel kell magyarázni. Másodfokú nagybátyám, akit anyám nevelt, 56-ban Svájcba disszidált. A nyolcvanas évek elején az ember csak háromévente kapott turista útlevelet, de évente egyszer elmehetett külföldre akkor is, ha volt személyre szóló meghívója. Csakhogy a jó magyar törvények nem voltak (akkor sem) egyértelműek. Ergo ha engem meghívtak Svájcba, a kapott útlevéllal el-
osonhattam Görögországba is.

Belgiumban megkértem az IBM-pénztárt, hogy ne adják nekem a fizumat, hanem utalják át postrestante Görögországba. Tudniillik ha hazavitem volna, be kellett volna váltani forintra. Vagy vállalni kellett volna két csempészés (be és ki) kockázatát. Majd szereztem egy meghívót a svájci Gyula bácsikámtól, amire megkaptam az útlevelet.

... Görögországban költöttem volna el

Egy szép napon a piros Zsiguli elindult a Forint utcából Görögország felé, teljesen logikusan, hiszen tulajdonosának volt egy svájci meghívó útlevele. Az öreg csotrogány belső borítása ki volt bélelve némi dollárokkal, fontokkal, márkákkal – a kifelé utazás lebukásának minden ígéretével. Ha megtalálják a vámon! Nem tették, nem is kérdezték. Én meg vártam, reménykedtem a Görög Találkozásban, hogy majd oda küldik Belgiumból a pénzecském, mert minden dugi dacára is igen siralmasak voltak anyagi viszonyaink. (Ha jól emlékszem, a meghívó útlevéhez csak 100 dolcsi járt. Vagy semmi se...?)

Hogy miért Bulgária felé tekertem át a Balkánon, azt te nem is sejtethet, ha nem ismered az akkori viszonyokat. Ott forintban kaptam benzint, miközben Jugóban minden dollár-elszámolású volt.

Mentünk, mendegéltünk hetedhétországon is túl, majd beestünk Katarinibe. Talán egyszer majd elmesélem, hogy az egész világon ott adják a legfinomabb rántott kagylót, ha a szőke pincéernél kéred. De most nem mesélem el. Mert most igen sürgős dolgom van. Hát kimegyek a földpadlójú, igen méretes fürdőszobába.

Egyszerre csak megcsördül a telefonunk. Hallom, hogy életem csillaga angolul hablatyol. Te, majdnem be... Megjött a pénzem!??

Húzom fel a gatyát, rohanok ki, hát mondja is, hogy hívták valahonnan, talán a postáról, de nem jól értette. Van Isten, van Isten, megjött a pénzecském Belgiumból, nyaralhatunk bőségesen.

Kirohantam a postára. A postás hölgy nem beszélt angolul, de az én nyelvemen igen. Szét-tárta a karját, miszter halszi, miszter halszi, no-no-no...

Leforrázva mentem vissza a szállodába. A kedves recepciós lányt kérdeztem, hogy ezek szerint nem nekem jött a telefon? Tessék várni, mondta sokat sejtetően és huncut mosollyal levezetett egy rejtett terembe. Ott volt egy nagy gép, ami a családom névrokonának (Puskás) a találmányára emlékeztetett: egy régi-régi telefon-kapcsológép. A kedveske rávigyorgott: nicht-operandus, nyemaműköd stb. Vagyis: ez már évek óta nem szuperál.

Szemrehányóan ballagtam vissza, ahol a Kedves és Tóni barátom fogadott. Mint kiderült, egy földmozgás (?) miatt egyszerre csördült meg náluk a telefon. A nejem elárulta Tóni barátomnak – angolul – hogy ő Mrs. Halassy. Erre a barátom – aki esküdt németes, az angolt csak ugatta – azt válaszolta, hogy yes. No és ilyen információ alapján indultam én a postára.

Lemondóan legyintettem, nyugalmat kértem, és megpróbáltam a dolgot ott folytatni, ahol abbahagytam. Már nem emlékszem, hogy milyen sikerrel...

Epilógus

A belga pénz sohasem érkezett meg Görögországba. Később, egy másik utam kapcsán jutottam hozzá. De a svájci meghívólevél nem tévesztette el a hatását.

Rengeteget utaztam, bár korántsem annyit, mint a diplomaták. Soha, semmikor nem volt gondom a magyar vámmal. Kivéve ezt az egy alkalmat. Valamit beütöttek az útlevelembe és amikor a magyar határra visszaértem, a kocsimat ízekre szedték. Örömmel közlöm, hogy azt a hitellevelet, amely a belga frank átutalási szándékáról szólt, nem találták meg, mivel az a használt papírzsebkendők között volt. Mennyit szidtam a fiatalságot, a felmenőket, hogy tartsanak rendet a kocsiiban. Hál' Istennek most (sem) hallgattak rám.

Csillagom! Ha legközelebb nem érted, hogy mi az összefüggés Brüsszel, Zürich és Athén között – amit e zűrés időkben meg is értenék – akkor csak nyugodtan fordulj hozzám. És én eldalolom majd, hogy mi volt a kapcsolat közöttük azokban a boldog és nyugodt időkben.

CSEHSZLOVÁKIA

Nyebojsza...

Csehországot alig ismerem, csak átutaztam rajta az NDK és Lengyelország felé. Az előbbi alkalommal egy napra megálltunk Prágában, amiről csak annyit tudok elmondani, amennyit mindenki ismer: gyönyörű a város, a híd, a vár, az aranyművesek utcája és persze igen finom a csapolt sör.

Ez utóbbit vonatozás közben is tapasztaltuk. Senki sem volt a fülkénkben és hogy majd ne is legyen, elheveredtünk egy-egy ülésoron. Középre felfüggesztettünk egy spárgára egy rúd magyar téliszalámit, majd azt ide-oda lökve, jókat harapdáltunk belőle. A sör mellé, ami viszont másik két spárgán lógott préselt pohárban, amelynek tartalmát egyes állomásokon a kocsiba felszálló árus utánatöltötte. Később megállapítottuk, hogy Csehországban igen sok falut Východ-nak neveznek...

Első pozsonyi utam során elvittek minket hivatalos vacsorára. A banda egy ösmerős nótát játszott, mondjuk az „Az a szép...” kezdetűt. Csak éppen szlovákul. Felvitőttem: hiszen ez magyar nóta! A jó hangulat egy pillanatra lelohadt és vendéglátónk arrogánsan förmedt rám: Nem, ez szlovák dal. Nem erőltettem a dolgot. Minek vitatkozzak egy nóta miatt olyanokkal, akik a címerünket is elcsaklították? Mellesleg ők is tévedésből: a három hegy csak szimbolikus, nem a Tátra, Fátra, Mátra, mint ahogyan a négy folyó sem az, pusztán csak a piros sávokat elválasztó jelentés nélküli ún. pólya.

Szlovákiai élményeim később is vegyesek voltak, például a gyagyinkai utunk során is. Az üdülőhely a Szlovák Paradicsomban van, hivatalos neve Dedinky, de hát az nem olyan szép és ha már Imrikfalvának nem hívhatom (az volt a becsületes neve), akkor legyen Gyagyinka. A Fradi színeibe öltözött fürdőköpenyes gondnok úgy tett, mintha semmilyen nyelven sem értene és nem akart nekünk szállást adni. Annak idején erről így emlékeztem meg a múlt megörökítésére szolgáló pamfletben:

Aiglen pedig megérkezendve Gyagyinkába eltéréődött testvöket meleg dunnyázatba óhajtván felüdíttetni az fárasság mián, ne kéretőzzék illetén alkalmatosságból zöldtsíkos feredő-kepenyes, gondnoknak titulált tzállás-tsinálóknak az ű társaságukat keresni, mert nem leszen az. Hanem tekintetbe vétessék az jó feleségök, amaz asszonyi állatnak az ő szívessége, aki örömmel intézendő ügyeidet az szállásnak az ő kultsait hamar előkapná.

Ama tzállás nem lészen tökvéletes. Ne kéressen ez mián a németben perfektuálódott asszoni szobaleánynak az ő segícsege, mivelhogy derdidaszából még nem lészen párnádnak új huzattya. Ekkor vagy fordulandó nemes Borochovyh urambátyához, azki ellátand tégedet ágynembeliekkel.

Hamutartóka nem szükségveltetik. Az háznak az ő padlazattya a hamutartó; bezonyosságot eldődeid nyomukon kapván. Vatsora közben nem lészel ülendő éjtszakai szekrénykére, hatsak tört fiókban nem kevánsz aluvást. Veszontag vatsorai mosvogatás közepette a WC-fedélkére tanátsos helyhezkedni, lévén melegvizetskét tsak ama kitsike helyhezetben találhatnál, bár szükös leve.

Fűtéskebeli fogyatékoságnak elejét hátul veheted, a zöld-tsíkos vendéget látó ájtal raffenerozottan elzárt villanyosztó dobozkánál. Ne légy tsavarhúzóval próbálkozandó! Ama dobuzkának jó kultsa a pikk-ász. Ha illetén módon fűtvést produkálás, akkorvást a vellany aluvék el. Szemérmetes asszoni állatokat ez nem zavarván, akiknek ekkor ízlenék legjobban ama házikalbász (mustovárral).

Az egész egy bohózat volt. A házban semmi sem működött, nem volt ágynemű, nem volt melegvíz, nem volt villany. Baráttal fogadtam egy sörben, hogy a pikk ásszal – éppen kártyázni készültünk – csinálók én villanyt is, melegvizet is. Nem akarta elhinni, valamiféle

kártyatrükkre gondolva. Én viszont a ház háta mögé menve az ottani bezárt elosztódobozt fél perc alatt kinyitottam a pikk ásszal. Majd fölkattintottam a kikapcsolt biztosítékot...

A fenti gyagyinkás (gyagyás?) beszédmod Nyebojsza bácsika miatt ragadt ránk, mivel ő gügyögött a gyerekekkel. Nyebojsza bácsi a helyi kocsmá csaposa volt, ami igen praktikus intézménynek készült: azon keresztül lehetett bejutni a helyi „stadion” lelátójára. Avagy másképpen a jegypénztár és a kocsmá egy és ugyanazon intézmény volt. Ennek is volt értelme, amint mindjárt meglátod.

Nyebojsza bácsi 120 kilót nyomott, fütyülőcske volt a nyakában (nem ő volt a bíró, lüke!), amibe nagyot fűjt, ha egy gyerek a víztároló veszélyes partjához közeledett. A szelíded óriás nagyon vigyázott a gyerekek egészségére, ezért borovicskával kínálta őket és közben ezt hajtogatta: nyebojsza, nyebojsza... (ne félj).

Később elmentünk ugyanoda a focimeccsre is. A „stadion” egy platón volt, közvetlenül a tározó mellett. Időnként egy tehetségnek sikerült egészen abba berúgnia a labdát. Szóval kiderült, hogy milyen praktikus a kocsmá, mint jegypénztár. Egyrészt gyengéd óvintézkedés a megfázás ellen, amikor a labdát kiszeded a vízből. Másrészt menhely olyan magyar feleségek számára, akik pusztán női szimpátia alapján éppen a vendégcsatárnak találnak drukkolni.

Amúgy állítom, hogy a természetet kivéve ott minden ellenünk fordult. Még a híres tarpataki vízesés melletti csimpaszkodó (sílift) is. Heverésztünk a krókuszokban gazdag fűben, várva, hogy mikor lehet felszállni rá. A lift elindult, mire mi is felé. Erre a lift leállt, mire mi lefeküdtünk. A lift elindult...

Itthon Arany Jánossal szembesültünk: mintha lába kelne... Igen, mintha lába kelt volna megannyi használati tárgyunknak odakint. Nem, nem hiszem, hogy ellopták őket: biztosan csak átalakultak...

FINNORSZÁG

Ne fogadj el vodkát – a lányodtól

A repülőgépek döntő többsége felszáll, kavarog egy picit a magasban, majd leszáll, általában a megfelelő helyen. Ezt mindenki tudja, ezért nem féltem sohasem a repüléstől. Viszont volt egy rövid időszak az életemben, amikor nagyon is tartottam a leeséstől... Ezzel kezdődtek a bajok.

Helsinkibe készültem, ahová első számú előadóként hívtak meg a finn nemzetközi informatikai kongresszusok közül a legelsőre. Ez igen nagy megtiszteltetés, ami azt jelenti, hogy a szakmapolitikailag orientáló, de még nem a lényegről szóló bevezető szónoklat után én üthettem meg az alaphangot. Valamikor 1980-ikszben.

Ismervén a repüléssel kapcsolatos akkori érzelmeimet, a búcsúestén lányom egy halvány csókot hintett a homlokomra, de tekintetem akkor párosodott el, amikor egy flaska vodkát gyömöszölt a diplomatafényképembe. A reptéri várakozás izgalmát egy picit lazítandó először lazítottam meg a flaska tetejét. Bécsbe tartó gépünk szörnyű viharba került. A mellettem ülő úr először fohászkodott, ami végül is kiváló mód a feszültségek enyhítésére, magam is sokszor éltem vele. Ez nálam nem zárta ki a másik megoldást, elvégre nem csak szent spiritusszal él az ember. A lélek és a test ezen harmóniáján szomszédom elszörnyülködött, paragrafusokat idézve arról, hogy mit szabad és mit nem kinyitni egy repülőgépen. Én a száját soroltam az utóbbiak közé, előbb azonban udvariasan felkínálva a hánykolódás-oldót. Nem élt vele.

Koppenhágából már egészen simán szállt fel a gép, szerintem. Majd valamikor békésen landolt Helsinkiben. Hát annál sötétebb várost még nem láttam, de persze éjjel fél kettő volt. A taxi behúzott egy fénytelen palotányi szálloda elé, ami azonban nem volt egyben hangtalan is. Az ige hallatott, hogy nekem ott nem foglaltak szobát, meg hogy sajnálják, meg hogy ha már ugor vagyok én is, ugorjak át máshová.

Elővakartam némi meghívókat, miszerint én vagyok én, meg előadás, meg holnap – azaz ma! – reggel nyolckor csinálni fogok valamit. A vaskalapot azonnal levették és „találunk megoldást” ígéret hangzott el. Találtak. Felkísértek a szálloda legtetejére, egy körpanorámás, gyengécske – alig 600 négyzetméteres – apartmentbe. Sajnos útikalauzt nem adtak hozzá...

Hát...! Az egységben rábukkantam egy tárgyalóra, amelynek közepén volt egy akkora asztal, mint szerény budai lakásom nagyszobája. Körötte kisháznyi fotelek. Mellette balra egy konyha, teljes felszereléssel, de sajnos üres hűtőszekrényekkel. Azon túl egy távirda, számítógépek, telexgépek stb. tucatjaival. Félórás séta után rábukkantam a hálószobára is. Csak éppen a nekem éppen nagyon kellő, általában kisebb méretű és csempézett szobácskát nem leltem sehol. Na, mondom, legalább beakasztom gyűrött öltönyömet ebbe a tükrös szekrénybe. Furcsák ezek a mai finn szállodák, mert a tükrös ajtó nem gardérobba rejtett, hanem a nekem sürgőset. Arany csapokkal és akkora nagy mérettel, hogy mire odaértem a vonatkozóhoz, majdnem...

Másnap tudtam meg, hogy ez volt az az apartment, amelyben Carter amerikai elnök tartózkodott, amikor aláírta a Helsinkii Egyezményt. Mondanom sem kell, hogy aznap este már egy normál méretű szobácskában találtam magamat. A váltás határozottan üdítő volt, ha az „elérhetőségre” gondolok.

Nocsak, hiszen majdnem megfeledkeztem a vodkáról! Pedig csak most következik a lényeg. Mindig is aggodalmas előadó voltam. Amikor hatévesen zongoraversenyt nyertem, végig tremolózott a lábam. Minden előadásom kezdetén pulzusom legalább 150-re megy fel, majd lassan lecseng. Szóval éjjel fél kettőkor ideje volt, hogy még egyszer átgondoljam másnapi (no már megint azt mondom: másnapi) előadásomat. Akkoriban még írásvetítővel és

fóliákkal éltünk. Én is fóliákra rajzoltam ábráimat, mondanivalómat. Szép színesen, filctollal. Az aktatáskámban voltak.

Kinyitottam. A fóliák egymáshoz ragadtak, az írás elmosódott rajtuk és mellettük kacagott rám a szesztoll-írást rokonként összekuszáló vodkásüveg. Hiába, végül is be kell vallanom, hogy csak az összeredmény kedvéért volt ötösöm fizikából, amúgy abból mindig is halványan muzsikáltam. Így már a gimiben sem ismertem a vodka tágulási együtthatóját. Van neki... Különösen rossz kupakok esetében.

Éjjel fél kettőkor nekiálltam újrarajzolni az előadásomat. Fél háromra készültem el. Közben – bosszúból – rövidebbre fogtam a vodka életét. A lényeg az, hogy vekker volt ott, bár nem hiszem, hogy Carter elnök úré.

Az olvasó ne vegye dicsekvésnek: végül frenetikusan jó előadást tartottam. Csak később következett be a baj. Kétszer is. Először megrohantak az újságírók. „Hogyan értékeli a magyar számítástechnika helyzetét?” Megmondtam. Elárultam, hogy a magyarok hagyományörzők, így nálunk található a világ legszebb számítógép-múzeuma, sőt az egész ország egyetlen múzeuma. Az újságírók zokon vették úgymond illoyalitásomat, holott én nemcsak a valódit mondtam, hanem az igazat is. Másodszor elárasztottak álláskínálatokkal és együttműködési lehetőségekkel. A Finn Akadémia kérte, hogy írjam le elméletemet – ami meggyőzte őket – matematikai formulákkal is. Ha azt megteszem, akkor...

Nem tettem meg. Mert nem tudtam és főleg nem is akartam. Számomra az élet és azon belül a tudomány nem matematika (bár az is), hanem emberi viszony. Ők erre az oldalra már nem voltak kíváncsiak. Nem volt bennük spiritusz.

A vodka összeköt és szétválaszt. Egy adott fokig megoldja a nyelvet, őszinte és mély gondolatokra vezethet. Mondjuk igen jó előadásokra. Azon túl... Nekem sok bajom adódott miatta. Nem maga a vodka, hanem általában a megoldódott nyelv, a természetes őszinteség választja el az embereket egymástól. Az őszinteséget ma mérlegelik és csak cseppenként adagolják, főleg azok, akikben nincs spiritusz.

Mindezek nehéz dolgok. Ezért azt javaslom, hogy fontold meg kétszer is, mielőtt elfogadsz vodkát – mondjuk – a lányodtól.

FRANCIAORSZÁG

Kétféle kultúra emlőin

Próbaúton

Mielőtt a magyar hatóságok egyedül elengedtek volna Amerikába, úgy győződtek meg a megbízhatóságomról, hogy egy csoport tagjaként elküldtek Franciaországba számítógépeket tanulmányozni. Hát azokat kellett is.

Később a francia licenc alapján gyártott magyar gép gyufával működött. Jól hallottad, gyufásdobozzal. Ha ugyanis azzal nem támasztották volna szét a paneljait, azok bemelegedve összeértek volna és szétvágta volna az egész masinát. Azután volt mit látni egy kohóban is. Idehaza azt tanultam és tanítottam, hogy „a számítógép érzékeny a mágneses hatásokra, ne helyezzük nagyobb vastárgyak stb. közelébe”. A kohóban a bemutatót vezető mérnök egy IBM 14xx-es tetején akart volna valamit írni, ezért lesöpörte róla a kétcentis vasreszeléket... Ennyit a számítógépek sterilitásáról. Térjünk át a tolmácsokéra.

Egy másik kiküldetésen a magyar határőrök pont a tolmácsot kapcsolták le. Nem maradt senki se, aki franciául beszélt volna. A tárgyalóteremben ez idővel feltűnt. Úgyhogy okosan szünetet rendeltek el, mire a fiúk – bár retikül nélkül – együtemre a mosdó felé indultak. Ott az egyik francia nadrágjából kilógott... Nem, ne vágj közbe, hol is tartottam? Kilógott egy német újság. Az egyik magyar azt hitte, hogy ő tud németül. Valahogy elmagyarázta a szitot, mire kérték, hogy a szerződéskötéshez csak egy összeget mondjon. Mondott.

Véletlenül fünftausend helyett fünfhundertet. A franciák a kezébe csaptak, itthon pedig kitüntették, mivel tízszer olcsóbban jutott az áruhoz, mint azt az okosok előre becsülték...

De hát nekem most inkább Bözséről kell szólnom. Nehogy így hívjad már, azt csak nekem szabad, mert én megérdemlem. M. Erzsike perfekt volt angolban, németben és franciában, ő volt a tolmácsnőnk, és perfekt volt a hitben is, mivelhogy inkább apáca lett volna. (Évek óta nem hallottam róla, talán teljesült ez a vágya. Akkor persze még szó se lehetett róla.)

Erzsike nemcsak kolléganőm volt, hanem majdnem – szobatársam is. A harmincöt fős küldöttségben csak három hölgy volt, de az „a” végű keresztnevemből a franciák tévesen arra következtettek, hogy négy van. Végül is egy fiúval kerültem egy szobába, noha szerintem még ő is szűz volt. Lehet, hogy nem testileg...

Ennyit a háttérrel. És most hol folytassam, melyik kebelnél? Bocsánat: emlőnél? Talán válasszuk elsőnek a 12 éven aluliak számára is olvashatót.

Miért szárnyas a szárnyas?

Hogy holtában is repüljön. Node nem vágok a szárnyalása elé. Előbb még elmegyek a csoporttal Chartres-ba. A művészeti korszakok közül a gótika a kedvencem és hát az ottani székesegyház az etalon. A szépek szépe.

A lélegzetem is elállt, amikor megláttam. A többiek betolngtak, mint afféle rendezetlen IBUSZ-csoport, én viszont leültem egy padra és próbálta a lelkem befogadni, amit a szemem sejtetett velem. Szinte észre sem vettem, hogy a középtermetű, középkorú, kicsit vöröses hajú férfi letelepszik mellém. – Látom, tetszik – kezdte a bemutatkozást.

Kiderült, hogy angol, a katedrálisból írta a doktoriját és húsz éve mással se foglalkozik, csak azt tanulmányozza. Mindjárt meg is ajándékozott egy könyvecskével, a templom tömör, de igen rendezett és érdekes leírásával. Majd felkínálta személyes kalauzolását, persze – nem, ne is tessék arra gondolni – ingyen. Meghatotta a valódi érdeklődésem.

És elkövetkezett életem legérdekfeszítőbb művészettörténet órája. Választ kaptam a feltevéseimre: Mikor épült a katedrális, miért akkor és miért oda? Mi volt a célja? (Arra vezetett egy akkor felkapott zárandokút.) Miért ilyen a tájolása? Miért a jobb oldali toronynál kezdték építeni? Miért van ennyi kapuja? Miért és melyik a főbejárata? Továbbá a csodálatos kapubéllet miért ötsoros? Mi a sorok jelentése? Miért azok a szentek és miért pont abban a sorrendben szerepelnek rajta? Hogyan egészíti ki a kapu által elmondott történetet a fölötté pompázó csodás rózsablak? És így tovább...

A buták által sötétnek titulált középkor legvilágosabb emberei a katedrálisépítők voltak. Évtizedeken, néha évszázadon át egy gondolattal, egy akarattal, egy szellemben végigvitték a célul kitűzött – mondhatni – projektet. És John – nevezzük így az egyszerűség kedvéért, ami azért is indokolt, mert valóban úgy hívták – el tudta olvasni azt a hatalmas nyitott könyvet, amely mindenki számára ott áll, de csak igen kevesen értik. Mint a képrombolók. Akik még azt se tudták, hogy az illiterátus átlagember nem imádta a képeket, hanem olvasott bennük és a képrombolással valójában hitbeli ismereteit zúzták porrá. (Vagy netán az is volt a cél...?)

Akkoriban rendszerszervező tanár voltam. Ez a döbbenetes élmény kihatott a szakmai mondanivalómra is. A tanfolyamokat a katedrális bemutatásával kezdtem, mint példával arra, hogy mit tekintek én **abszolút rendszernek**. A fentebbi kérdések mindegyike felvetődik a rendszerszervezés kapcsán, ami csupa miérttekből áll.

Node el ne ragadjon már a szakmai hév, ideje ebédelni! Bár ahhoz átugrunk Toulouse-ba, vagy netán Carcassone-ba? Egy várkastély 1300-valahányból fennmaradt pincéjébe.

Az ott felszolgált szárnyas is korabeli. Merthogy késtünk. Erre a dél-amerikai fácán, hogy úgy mondjam, bekeményített. Szemben ültem egy francia grófnővel, vendéglátónkkal, aki csodás szép szőke frizurájával lepott meg (annyi biztos, hogy norman vagy szász és nem gall leszármazott volt), amely hétnyelven beszélt. Ja, bocsánat, a hölgy tette azt. Alig győztem osztozkodni jogos fájdalmában, amiért kinézték a kártyaklubjából. Azért, mert pincsijét nem a grófi kutyák doktorához, hanem a fodrászához az állatorvosához vitte. Merthogy az tudott gyógyítani is. Mégis ez hallatlan, ez skandalum, mi lesz így az arisztokráciával? Ildomtalan politikai közbevetés: kár, hogy Clemanceau és nem ez a hölgy ítélte a magyarok fölött.

A fácán pedig rászolgált szárnyas nevére. Jobbra is, balra is fácáncombok röpködtek, meghazudtolva azt az ostoba biológiai beidegződést, hogy erre a célra a szárnyak valók. No ja, a másodszer is melegített étket mindenki késsel próbálta elvágni.

Gondoltam, hogy nem hazudtolom meg a vezetőnőmet, aki szerint nagy a szájam, bár ezt a kijelentését arra alapozta, hogy ő algériai bevándorlóként mégis magasabbrendű a francia ranglétrán, mint én. Szóval szóltam Franciskának, nevezzük így a grófnőt, bár biztosan nem úgy hívták, hogy: – Tuggya, nálunk az ilyesmit kézzel fogják és úgy eszik, nehogy elrepüljön. Háromig számolok, akkor a markomba kapom. Velem tart...?

Talán úgy értette, hogy őt, mert azonnal beleegyezett. Megkönnyebbült mormogás végig az asztal mentén, utána pedig ige sem hallatik, csak az fogaknak az ő csattogása.

Azért valahol nagyon kedves nép ez a francia, hiába is gondolsz mást. Lehet, hogy egy diplomata asztalnál hátbadöfnek, de más asztaloknál ugyancsak megadják a módját. Mutasd meg, hogy mit csinálsz dél és négy óra között és megmondom, ki vagy? Alszol? Akkor olasz vagy spanyol. Dolgozol? Akkor bizonyára északi vagy rabszolga magyar. Próbálsz megfejtetni az ikszedik fogás titkát? No, ide a keblemre te, te francia...

Szégyen

Útitársaim számonkérték a vendéglátóinktól a kulturális programot, amit halogattak, jöllehet tényleg komoly tételként szerepelt a meghívónkon. Ha kellett nekik, hát megkapták.

A műsor valamikor 7 órakor kezdődött. Gyalog sétáltam fel a Pigalle-ra, mi az a pár kilcsi a Kleber-ről. Sötétedett, de az ég alja még világos volt. A kirakatokat nézegettem, no nem a

szexboltokat, hanem a lemezeket. Egy pofa rámragadt. Ha megálltam egy kirakat előtt, ő is megállt. Ha tovább sétáltam, ő is. Közben egyre jobban mellém próbált férközni. Egy óriási saroktáposás a sípcsontjába végül meggyőzte, hogy rossz helyen keresgél.

Miatta csak egy villanásnyira láttam azt a nőt, aki fehér forrónadrágot viselt – november volt – vörös díszítéssel és az egyik lábát húzva sántikálva rohant a metró felé. Többen ordítva üldözték és jé, a díszítés csak alkalmi volt: egy tör állt ki a combjából, onnan ömlött a vér.

Egy sportarénányi valamiben – színházban? – megkezdődött a kulturális program. Mint kiderült, egy pornóműsor volt (Oh, Calcutta) Boccaccio és mások durva darabjaiból, lötytyedtestű, taszító meztelen pornográfusok hihetetlenül ízléstelen előadásában. Nem vagyok olyan prűd, a meztelenség lehetne akár még elfogadható is – node ott nem volt az. Gondoltam is rögtön, hogy elegendem van a francia kultúrából. De nem kellett sokat győzködni magamat. Láttam, hogy Bözskét a fizikai rosszullét kerülgeti, mit kerülgeti, már el is fogta. – Gyere csak, húztam magam után ki, a rohadtból a szabad levegőre. Nem önfeláldozóan, hanem örülve annak, hogy még egy okom van a távozásra.

Beültünk egy kávézóba és kértem két teát (hülye angolok, hallottam a pincérlányt). Fél óra múlva Erzsike megnyugodni látszott. Megkérdeztem, hogy haza tud-e menni egyedül. Majd igenlő válasza után elkísértem a metróig, ott pedig belevettem magam az éjszakába. Nem esett volna jól a korai lefekvés: sétával kellett kivennem a fejből a dolgokat.

Megyek, mendegélek. Drukkolok az egyik kurvának, aki táskájával veri a másik fejét, mert az elfoglalta a placcát. A rendőröknek, akik éppen most kapnak el egy áruházi tolvajt. Hát, mit mondjak? Itt zajlik az élet! Még be se fejeztem a gondolatot, amikor egy szűk utca alján megjelennek azok az ismert rácsos francia meseautók. Hirtelen fény a portálon és mögöttem úgy ötven méterre egy házból máris rámolják ki a – hmmm – alulöltözött hölgyeket és urakat. Ballagok a fal mentén, mint a rendőr, aki csiszolódni akar, amikor – hátrafelé nézegettem – egyszerre csak valami nagyba és puhába ütköztem.

Kebel volt. Gazdája éppen kihajolt egy kapualjból. Majd gyorsan hadarva megkért, hogy cepeljem, mentsem ki onnan. Eléggé felelőtlenül, de igen gálánsan eleget tettem kérésének, amit nem annyira a szavakból, mint sürgető mozdulataiból értettem meg. Amikor az utca távolabbi végén elengedtem a karját, már tagoltabban mondta: – Cuki vagy, tudod mit, féláron is... – Velem te csak ne alkudozzál, én mindig teljes árat kérek, ha van kedvem. De most nincs, válaszoltam határozottan. Markomba nyomott egy ötvenfrankos zsetont, azzal már el is tűnt a szokottan rejtelmes párizsi éjszakában.

Másnap algériai vezetónőnk megkérdeztem, hogy ezt hívják-e ők kultúrának. Érdekes módon már nem akadt annyi baja a szövegemmel...

Tudom, hogy most igazán egy jó kis tanácsot szeretnél hallani pl. a Lafayette áruházba, de hát azt a cipőt másutt vettem meg. Másnapra szétszakadt. Visszavittem, a cipőt kicserélték, de megkérdezték, hogy mivel pucoltam. Elárultam, hogy Bagarollal. – Ah, azt az angol márkát nem ismerem. De tudnék ajánlani valami jobbat, valami finomabbat.

– Én is az Oh, Calcutta helyett – dörmögtem az orrom alá, de hát ezek a csinos francia eladólányok nem azonnal látják meg az összefüggéseket. Hagytam kétségek közt vergődni és inkább beültem a sarki kávézóba. Senkit se döbbsentett meg, hogy kávé kértem.

GÖRÖGORSZÁG

Öt török, öt görög

Egy kis precizitás nem árt

Nem, csillagom rosszul mondod. És nem is szerb hús... Szerb négy, bolgár négy, török kettő és görög négy. No látod, így már jó.

Négyszer voltam Görögországban, kétszer Isztambul felé kerülve. Mindig Bulgárián át, oda és vissza. Az átlagos utazó ránéz a térképre: ah, Szalonikibe Jugón át a legrövidebb az út. Ez persze igaz, de közben arra a drágább. És csak közelítőleg igaz, mert a Marica völgye felé mindössze 40 kilométerrel hosszabb. Tehát az útvonal: Szeged-Nis-Szófia-Szaloniki. Miért érdemes arra menni? Nem csak az anyagiak miatt: a környezet is szebb.

A görögországi útnak a benzin volt a kulcskérdése. Ha jól emlékszem 1981-ben cirka 10-12 forint volt a literje, Jugóban 40 forint felett adták (dollárért), Görögországban csak valamivel olcsóbban. Viszont Pesten vehettél bolgár benzinjegyet 6 forint 70 fillérért. Így hát a menet a következő volt: elhatoltál Szegedig, ott megtankoltál, átmentél Jugón Nis felé anélkül, hogy benzint vettél, Bulgáriában a jeggyel tankoltál, még hozzá a magaddal vitt két pótkannába is, amivel csaknem megjárhattad az egész görög utat. Persze voltak rázós dolgok: a bolgár kutak mondhatni szeszélyesen tartottak nyitva, avagy nem voltak hajlandók kannába benzint adni stb. Ezzel az ügyeskedéssel mégis igen sok dollárt spórolhattál meg.

A turistaúthoz annyira kevés valutát adtak, hogy nagyon okosan kellett gazdálkodni. Minden utam előtt készítettem egy táblázatot, amit azután ismerőseim rendre elkértek és hálálkodtak érte. Körülbelül így nézett ki:

GÖRÖGORSZÁGI 26-NAPOS ÚT 4 FŐ RÉSZÉRE			
198x. jún.12.-júl.7.			
14. nap: Jún.25, hétfő. Utazás Metoniba.			
Kelés 7-kor. Szaloniki városnézés. Opcionálisan meg lehet állni Kaválában, ebben a furcsa városkában. A diadalívet nézd meg (alatta mész át). Rentina előtt jól fürödhetsz, homokos parton.			
Fanari-Kavála	80 km	8.30-10.00	
pihenő		10.00-10.30	
Kavála-Rentina	90 km	10.30-11.30	tankolás 37 l
fürdés		11.30-12.30	
Rentina-Szaloniki	70 km	12.30-13.30	
városnézés		13.30-17.00	
Szaloniki-Metoni	50 km	17.00-18.00	
Összesen:	290 km		2.160 km
Szállás:	20 USD		
Kaja:	10 USD		
Benzin:	20 USD		
Útvám és egyéb:	10 USD		
Összesen:	60 USD		460 USD

A lehető legaprólékosabban leírtam, hogy melyik úton kell menni, hol kell másik útra váltani, hol lehet tankolni, hol kell figyelni a rendőrökre. Sőt: milyen az út állapota, ezért mennyivel lehet hajtani stb. Persze mindenre én se figyelhettem.

Partnerek

Az egyik útra V. M., a másikra L. A. barátommal mentünk. Voltak velük apró gondok, de hát bizonyára velem is. Mindig Szegeden szálltunk meg, mert másnap hosszú hajtás várt Szófiáig, avagy Plovdivig, ahol bizonytalan volt a szállás (még keresni kellett), Nistól pedig a vad jugoszláv vezetőktől hemzsegő kanyargós út hozhatott „váratlan élményeket”.

Hát Misi barátom nem itthon felejtette az útlevelét? Még jó, hogy Szegeden este eszébe jutott (nem véletlenül: én adtam az ellenőrzőlistát). Tóni meg... Nyafogott, hogy de ő nem akar Törökországba menni. Közben szegény Emőci lányomnak kivették a gyulladt vakbelét, ezért csúszunk az indulással. Tóni meggondolta magát: mégis menjünk Isztambulba. – Node Tónikám, oda nincs vízumod. Két hét alatt kaphatod csak meg. – Miattad is csúszunk, így ő. – De hát a két héttel már a főszezonba csúszunk.

A dél felé vezető utaknál mindig kerültem a főszezonra. Nemcsak az árak, a jóval nagyobb tömeg, hanem a látnivalók és az ételek miatt is. Például délen a zöldség-gyümölcs ideje a főszezonra már lejár és csak utána kezdődik újból. Addig minden sárga, száraz.

Én nagyon régi és tapasztalt motoros vagyok az utazásban, de nem akarok dicsekedni. A barátaim viszont furcsa kettősségekben mozogtak: közös útjaink érdekében nem sokat tettek, nem voltak használható ötleteik, de bezzeg kritizálni...

Ma már Misi is mosolyog az eseten, de akkor nagyon szívére vette a dolgokat. Egy hosszú hajtás után szálláshelyet kerestünk. Csak ez az egyetlen nem volt előre meghatározva. Itteából indultunk, majd más látnivalók után megálltunk Olimpiában. Misi a rekkenő hőségben hősie-sen végigfutott a stadionon. Majd kikeveredtünk az Adria partjára. Rövid keresgélés után találtunk egy kempinget. A felnőttek lerogytak, a gyerekek visítózni mentek a tengerbe, én meg – körülnéztem. Se egy árnyék, se egy közért, se egy főzőhely, se... A sátrat négy pózna által tartott árnyékoló alatt kellett volna felverni és csak homok, homok és homok.

– Indulás – adtam ki a parancsot, miután némi vitát követően visszaszereztem a már kifizetett előleget. Hát mit mondjak, nem én voltam a szeretett Télapó, szidtak, mint a bokrot. – Nyomás, mondtam kegyetlenül, tudva, hogy a józan észre nem számíthatok. Mentünk, mendegéltünk és egy közértben a vacsorához szükséges kenyér mellett még két üveg hideg sört is vásároltam. Az egyiket benyújtottam Misinek a kocsiblakon (akkor még szabad volt). – Nem kell, förmedt rám sértődötten. Kénytelen voltam én elpusztítani.

Egy órán belül egy csodás kempinget találtam. Árnyékkal, fákkal, virágokkal, főzőhellyel, közérttel, mosogatóval, zuhanyzóval – mindennel. Egy régi görög szólás szerint a türelem szállást terem. De a hálás elismerésről az se emlékezik meg...

Tóni másként morgott rám. Fanariban (milyen érdekes, másik törzshelyünk Rafina volt) vertünk sátrat és egy ideig csak egyetlen baja volt velem. – Béla, te szeszélyesebb vagy a tenger istenénél is. Most Löwenbrau sört innál, tegnap pedig Heinekent kértél. Most mi a fenét hozzak neked? – Metaxát, válaszoltam elvágva a sör-dilemma fonalát.

Tóni akkor még nagyon élt, főleg miután a görögök a vállukra emelték. Ez úgy történt, hogy este együtt mentünk abba a bizonyosba, zuhanyozni, meg ... Az összes görög titán akkor készült estére. Pacsmagolták magukat. A Krasznaja Maszkva nevű valami egy igazi parfüm az általuk használt ilyen-olyan arc- és egyéb vizek mellett. No meg ahogyan a hajukat zselézték, attól még a hátam szőre is felállt. Merthogy nem zseléztem.

A sok görög zselézkedik, kölnizkedik, idétlenkedik, hangoskedik – kodik – és vidáman készül az esti buliba. Zagyva mormogásukat egy határozott hang szakította meg. Egy közeli ágyúdörgés, a kitörő vulkán üdvözlőszava. Tóni barátom fejezte be, hmm, mondjuk így esti

toalettjét. Szó nem hallatik, lehellet megszegik: majd – viharzó taps szüntelen bravózással. Hát igen, így kell egy görög bálba készülődni!

Csakhogy a nők, hát igen, a nők. Elmentünk a közeli Filippi városába. Filippikák helyett aranyláncocskára bukkantunk. Tóni leánya, az én keresztlányom Anikó, azonnal a nyakába is akasztotta. És akkor is viselte, amikor fürödni indult, hiába óvtam attól. A dolog vége sírás és mérgelődés lett: a lánc a tengerbe veszett.

Hiába no, úgy látszik görögországi partnereim ezt meg azt áldoznak Neptunusnak. Misi barátomnak a fürdőgatyája veszett oda Itea-ban. Tőle kérdezd, hogy miért tolta le...

No és kié a jobb autó? Ez a kérdés Misi vonatkozásában nem vetődött fel, mivel neki is pont ugyanolyan Ladája volt, mint nekem. Viszont Tóni a Trabantjával villogott. Amikor dél felől araszoltunk fel Delfibe, a Zsiguli hűtővíze – ahogy illett – felforrt. Mire Tóni hangja megemelkedett: – Ugye, milyen jó kocsis a Trabant? Csakhogy egy hegynek két oldala van. A túloldalon lefelé a Zsiga motorfékje kiválóan működött. Viszont többször meg kellett állni a Trabant miatt, amelynek a fékje szinte már leégett.

Isztambul

Kelet kapuja a magyarnak örömmel nyílik meg. Rokonok vagyunk, akiknek a Duna mellé a törökök hozták el a kultúrát – vélik ők. Pedig ők köszönhetnek többet nekünk. Csak nem sikerült nekik az akkor már Konstantinápolynak nevezett Bizáncot bevenniük, amikor egy székely megöntötte számukra azt az óriási ágyút (dehogy a Gábor Áron, ő sokkal később élt), amely leomlasztotta a város falait.

Ennek emlékére a magyar utazót már a város előtt fogadják: – Szervusz magyar, gyere magyar hozzánk, nálunk magyar olcsó... És nem füllentenek. Na jó, a színek nem zavarják őket, a piros lámpánál áthajtanak, a zöldnél trafikálnak, rettenetesen dudálnak és kiabálnak, de balesetet mégsem láttam. Elvittek a pénzváltóhoz, elkísértek egy kis hotelbe, ami nem volt egy Hilton, de elfogadhatónak tűnt. Még az ágy is tiszta volt. Másnap délig.

Felkerestük a Héttornyot, majd a szerájt, ahol elájultunk a kincsesház gazdagságán, de tudásszomjunk után a valódit kellett oltanunk. A szeráj előtt, félig a domboldalba ékelve egy barátságos kiskocsmas van. A mosolygós gazda ízletes hagymával fűszerezett kefirrel kínált bennünket előételként, amit kis fémkancsóban szolgáltat fel. Nos, minden ami sós, minden ami sült, elfogadható a városban, csak az édesszájúak kerülhetnek bajba.

Megfogadva az útikönyvek tanácsát, sehol sem ittunk folyóvizet, sőt az utcai árusok által elmosatlan pohárkákban kínált teát sem. A baj mégis bekövetkezett. Valami mázos, furcsán édes sütemény esett neki a bélésünknek. Melinda rögtön kipakolta az ágyra, nővérkéje és édesanyja némi kínlódás után szabadultak tőle, én viszont sehogy. Elmentem sétálni, sok-sok kávé és teát ittam, de a kő továbbra is ott fészkelte a hasamban.

A programok másnapra maradtak. Átmentünk az Európa hídon a Boszporusz túloldalára és így elmondhattuk, hogy voltunk Ázsiában is. De az út nem bővelkedik látnivalókban, így hamarosan visszafordultunk. Visszafelé a kivilágított városban gyönyörködhattunk. Utána pedig elbűvölt bennünket a Kék Mecsetnél folyó esti fény- és hangjáték.

Isztambulban mindenféle zugárusok és zugpénzváltók állják el az utadat, de nem olyan nehéz felismerni közöttük a jószándékút. A mi emberünk is azzal kezdte, hogy „szerbusz, magyar, venni nálunk olcsó bunda...” Amikor valamit kérdeztem tőle, hirtelen átváltott perfekt magyarra. „Igen, a miskolci egyetemen tanultam három évig...” Elvitt bennünket a kereskedőjéhez, akinek a kikiáltója volt. Valóban szép és jó árut adott el, nem bővít, amiből bőven akad ott (is). Először leültetett, teával kínált, mutatta a darabokat, majd várt. Aztán várt, várt és várt. Azt várta, hogy alkudjak.

No hát hiába várt. Sok mindenhez értek, de alkudni nem tudok, nem vagyok én Bangha néni! A miskolci emlékün nevelkedett újdonsült barátunk szégyenbe jutott és azt kellett

tapasztalnia, hogy a kereskedő lassan elsírja magát. Én mondtam maguknak, hogy legyen kilencven dollár. No jó, legyen nyolcvanöt. Hát maga nem alkuszik, akkor minek van itt ez az üzlet, minek, minek? Itt van, lealkuszok magának még öt dollárt, csak menjen már. Ezzel odaadta a 100 dollárra taksált cuccot 80 dollárért. Szerintem 60-ért is odaadta volna, de ezt már sohasem tudtam meg. Benzint csempészni tudok, bundáért alkudni nem. Mindenkinek megvan a maga reszortja...

Rafina

Görögországban mindent láttunk, amit illik, de a szigeteken nem jártunk. Nem fogom leírni Athén, Delphoi, Hosios Loukas, Arachova, Theba és a többi híres hely köveit. Pont olyanok, mint nálunk, csak ezer évvel régebbiek. Na jó, Arachovában a görög szöttesek valóban ritka élményt nyújtottak.

Engem nem a halott kövek, hanem az élő környezet bűvölt el. Szerencsénk volt, amit a türelemnek köszönhetek. Ötszáz kilométert vezettem leánderral szegélyezett autót mentén és már eléggé fáradtam estünk be Athénbe, de hát mi a tengerparton akartunk megszállni. A magyarok a fővárostól kicsit délkeletre szoktak tanyát verni, így hát arrafelé húztam én is. Többsávos autópálya választja el a zsúfolt hotelsort a tengertől, milliónyi ember, fölötted pedig éppen most is egy repülőgép dübörög be a légikikötőbe. Hát kell ez nekem?

Mindenki csendes, hullafáradt. Kérek tőlük még egy órányi türelmet. Valamiféle ösztön alapján északkeletnek húztam, de nem a parton, hanem a hegyen át. És negyven perc után a Lada ott landolt egy féligkész hotel előtt, Rafinában. Kicsit elpuhult, magas, mosolygós görög mutatkozott be: Stephanos vagyok, az igazgató. Kértem tőle, hogy a két gyerek is lehet-e velünk egy szobában és szabad-e ott kávé főzni. A tag nagyon pozitív. Barátok lettünk. Nem, nem udvariasságból mondom: tényleg barátok.

És az a hely! Most már bizonyára hétszillagos. Képzeld el egy szarv-alakú öblöt, amelyet jobb oldalon is, bal oldalon is egy-egy kiugró fok keretez. No ennek a közepén, a tenger fölött mintegy 25-30 méterre magasodik a kicsinyke, négy emelet magas, de csak kétlakásnyi széles szálló. Az alsó ebédlő- és pihenőteraszról cikcakkban hajlítgatott ösvény vezet le a tengerig zöld bokrokkal és színes virágokkal keretezetten. Csend fogad. A szállónak összesen 20-30 vendége ha lehet: azokkal is csak az étkezésnél találkozol. A tengerpart szinte üres és csak arra vár, hogy a gyermekeid adjanak neki életet.

Adtak.

Meglepődök magamon

Én, aki fogamhoz verem a garast? Pont én?

Talán a házassági évfordulónk volt, amikor felfedeztem a szomszédos teraszos éttermet. Gondoltam, megnézem, hogy milyen az ilyesmi, de hát aztán úgyse... A szakács, Stephanos barátja beinvitált a konyhába, majd a kamrába. Húzogatta ki a fagyasztó fiókokat: ez mai frissen fogott pam-pam, ez meg a pim-pim, no ugye szépecskék, melyikhez lenne kedve...?

Hát, ha nem volt addig, akkor támadt. Azon vettem észre magamat, hogy egy prima és annak megfelelő árú pezsgővel koccintok a nejem egészségére, csipegetek ezt és azt, és máris elköltöttem 150 dollárt egy vacsikára, miközben a három hétre kajára összesen volt 450 dollárom. És tudod mit, jól tettem: azt a kilengést sohasem bántam meg.

Legfeljebb vaj helyett margarint vettem a közértben, mert az ötször olcsóbb volt. Az is csak addig, amíg a negyedik utam idejére a görögök be nem léptek az eurozónába. Azután minden élelmiszer ára megháromszorozódott.

No és akkor megszűnt a drachma is, Európa egyik legcsúnyább pénze, amit tintával is összefirkáltak, marékszámba zsebregyűrték, elszakítottak stb. Külföldön minden pénzem el szoktam költeni, egyszer vittem csak haza és éppen drachmát. Szerencsére előtte szóltak nekem, hogy az MNB csak a teljesen ép, kivasalt darabokat váltja be. Olyan pedig nincs...

A közértben ékes angol nyelvezetemmel keltettem feltűnést. Addig, ameddig egyszer Tónival nem mentem vásárolni. Én mondom angolul, az eladó csodálja a nyelvtudásomat, de nem mozdul, Tóni meg ököllel bök ide, majd oda: – Drei vacakot abból a micsodából, te érteni ugye, aranyos vagy és ebből is úgy... Azonnal kiszolgálták.

Nem messze a közérttől volt egy kerthelyiség. Eleinte azt hittem, hogy az ottani házsorhoz tartozik, később pedig azt, hogy igen drága. Azért egyik este csak bementünk. Valami finom koktélt kértem önnagyságának, én egy jó sört ittam. A dolgot megismételtük. Az ital mellé járt pisztácia és egyéb rágcsi is. Asztalunk egy fürdőmedence mellett állt, amit leánderbokrok kereteztek, aljukban az asztalok mellett rejtett hangulatlámpával. No, mondom magamnak, itt a gatyámat is el fogom költeni. Nos, ez a kilengés mindössze kb. 400 forintunkba került.

És a gyerekek...?

Első utunk alkalmával ők még kicsik voltak (8 és 10 éves). A Zsiguliban a sátor és kellékei betöltötték a hátsó ülés előtti lábrést és így ott egy sima plató keletkezett. Ott tanyáztak a gyerekek, a korai induláskor – vagy ha elpilledtek – egymásnak fejtől-lábtól aludva. Estére mindig holtfáradtak lettek, álomba zuhantak és csak egyszer-egyszer hagytuk őket magukra, akkor is volt, aki be-benézzen hozzájuk.

A török édességen kívül mindent élveztek. Főleg az Athéntől Rafináig vezető út mentén a dinnyeárusokat, akik egy teljes mézédés dinnyét huszonöt-harminc forintért árultak. Hát még amikor a barátaink is velünk voltak, akkor tombolhatták ki magukat igazán. Mint Iteában, ahol föl s alá rohagáltak a márványlépcsőn, hajmosás közben pedig egymásnak ordibáltak át a közös „lifthókba” nyíló ablakokon.

No és persze örülten imádták a tengert. Melinda a Törökországból Görögországba vezető út mentén, nem sokkal Rodostó után még csak meglepődött: annyi békés medúza volt a tengerben, hogy szinte kaszálni lehetett volna. Sajnos később bekövetkezett a baj. Vihar volt és – ezt tudhattuk volna – a medúza akkor veszélyes, mert elektromosan feltöltődik. A szálloda előtti szarvöbölben magasra tornyosultak a hullámok: mindannyian lerohantunk egy pezsgőfürdőt venni. Felugrani a hullám hátára, majd sodortatni magadat...

Akkor sikoltott fel a kislányom. Nem tudtuk, hogy miért. Száguldottam hozzá, sírt, valami nagyon fáj neki, a keblemre öleltem – és akkor engem is iszonyatosan megvágott a medúza, amit pont kettőnk közé szorítottam. A karján még ma is látszanak a heg nyomai.

A fürdés egy szállóigének is a szülőatyja lett. Balázs, aki késői gyerek volt, a legifjabb a többi között – talán négy, mikor a többi tíz éves – sóvárogva nézett a tenger felé. Szülei nem voltak ott, ezért engem kérdezett: Bélabácsi, bemehetek? Mire nagy megrökönyödésére én így válaszoltam: – Nem azért jöttünk. Síráshoz közeli hangon kérdezte: – Hát miért? Persze, hogy beengedtem, de azóta is emlegeti: nem azért jöttünk.

Az emberek

Gyermekekoromban Almádiban szoktam nyaralni. Délelőtt 10 órakor a strandon mindig fegyelmezett sorokban megjelentek az árva görög gyerekek. A faluban volt egy otthonuk. A magyarok menedéket adtak sok görögnek, ezért azt vártam tőlük, hogy kedvelnek minket.

Az a görög rendőr a másik párton állt. Sok-sok tízezer kilométert vezettem külföldön és három apró (egy török, két erdélyi) szabálysértéstől eltekintve sohasem volt dolgom a

közlekedési hatósággal. Kivéve Katerinit, ahol mérges bikaként törtetett felém egy drabális. Látszott rajta, hogy akkor is megbüntet, ha én vagyok Szent Ferenc. Az útlevelet durván kitépte a kezemből, markomba nyomva egy 35 dolláros csekket, de persze drachmában. Dél volt, a bankok zárva. Nem volt annyi görög valutám, ezért késő délutánig ott kellett várnom, majd a rendőrségen a csekkért cserébe visszakaptam az útlevelet. Hét, már ki is választott, igen jó bakelitlemeze ára ment így füstbe.

Ez a vadbarom (nem is parkoltam szabálytalanul) nem volt képes elvenni a görögökbe vetett bizalmamat. Egyszer-kétszer bajban voltam a kocsival. Hogy Stephanos, akivel már régen pertuban voltam, mindig a hónom alá nyúlt, az szinte természetes. De amikor a Lada kipufogócsöve eltört... Jött egy fiatal hölgy. Felültetett a robogójára és elvitt egy üzletbe, ahol ezerféle kipufogót árultak. Vettem is egy olcsót. A hölgy eltekert velem egy műhelybe, ahol leültettek, kávéval és sörrel kínáltak. A kocsit egy óra alatt megjavították és elkértek ezért 400 drachmát (kb. 130 forint). Szerintem a sört többbe került nekik...

A kempingekben mindenki mintha a családtagunk lett volna, még azok a fiúk is, akiket Misivel a fejelésben rendre elkalapáltunk. Hogy az éttermekben ajnároztak, az érthető. De most nem fogom elmondani neked, hogy mi minden finomat ettünk ott, mert már ebédeltél és nem akarom, hogy az étkek pusztá hallatára túlterheljed a gyomrodat.

Hunyadi János

A Marica völgyében szoktunk hazatérni, egyszer még a rilai kolostorba is elruccanva. Valahol félúton van egy remek kis parkoló, fagyizóval, sörözővel és egy olyan éttermmel, amelynek egy része a rohanó folyócska fölé terebélyesedő fa ágai közé épült.

Az étterem előtt-fölött óriási plakát hirdeti: szkora bira, vagyis gyors sör. Kértem volna egyet, mire közölték, hogy lassú sincs. No nem baj, akkor fagyizok, hiszen ki van írva: mnogije morozenüje, vagyis sokféle fagyalt. Hát az se akadt. Amikor először jártam arra, akkor még volt és súlyra adták a gombócot. Egy kis mérlegen lemérték...

Történészeink nem értették, hogy Hunyadi János elébe menvén a töröknek és azt igen sokszor elpáholván, miért fordult vissza a Marica völgyéből. Egyesek a hidegre gyanakodtak. De Te, kedves Olvasóm, már tudod, hogy mi az igazság. Hogyan lehet a törökkel vitézkedni sör és fagyi nélkül...?

IZRAEL

Tankok és shalomok

Tankok

Volt osztálytársam sajnos igen hamar megözvegyült felesége révén jutottam el Izraelbe, avagy kevésbé hivatalosan: a Szentföldre. Az első izraeli nemzetközi informatikai konferencián az adatbáziskezelő-rendszer kiválasztásáról kellett volna előadást tartania, de becsületesen kijelentette, hogy ő ahhoz nem ért. Engem javasolt és az én önkritikám nem volt olyan éles.

Három nap. Annyim volt – és nem mindet a konferenciára szántam.

Izraelbe Görögországon át vitt az utam. A görögöknél már nem akartam újat látni, ezért az előadásomra és a kirándulásomra készültem. Hogyan csináljam? Lesz-e elég pénzem? Majd: hogyan tovább? Arra pedáloztam, hogy egy-két napra átugrok Egyiptomba is, elvégre ott van a szomszédban. Előkészítve a dolgot már az egyiptomi vízum is ott díszelgett az útlevelemben. Bizony díszelgett ám, mert olyan színes-rütyütös-cafrangos fékomadtát addig még sohasem láttam, pedig volt már egy-két pecsét az irataimban.

Az útlevelém vadiúj volt, mert nemrég érkeztem haza Abu Dhabiból. Ha azzal az irattal mennék Izraelbe, be sem engednének, sőt már itthon se kapnék vízumot. Hja, Egyiptom az más, az más. Persze az is arab ország, de most mutatni kell, hogy vele jóban vagyunk, az más, annak a vízuma nem számít. Hát tényleg nem számított. Ugyanis Izraelben nem akadt olyan közlekedési eszköz, amelyik rendesen átvihetett volna Egyiptomba. Ezért mosolygott rám kicsit lenézően, kicsit sajnálkozóan az izraeli határőr. – Átmehetek ezzel az útlevéllel majd Egyiptomba? – Igen, de arra nem lehet felülni – szólt a válasz. Később értettem meg.

Mármost volt dolgom egy-két zsidó lányzóval, hiszen K. Zsuzsát csak ismered, de hát egyik se volt olyan kíváncsi, mint az a tiszt a görög reptéren. – A csomagját egyedül készítette? (Noná, még pisis vagyok és megkértem a nagynénimet.) – Mindig maga mellett volt, amikor kiment a klo-ra is? (Mondom, hogy pisisnek néz, iszen ki se mentem.) – Senki se rakhatott bele semmit se? (Jé, de furcsa világ, én mindig attól féltem, hogy valaki kivesz, kilop belőle valamit. Node belerakni?) – Taxival utazott ide? (Ez keresztkérdés: mással nem lehet.) – Van magánál valami, amivel megvédheti magát, ha úgy adódik? No végre az első értelmes kérdés. VAN! Egyet hátralépett, úgy kérdezte: – És mi lenne az? – Hát egy üveg tokaji, az mindig segít.

Nem volt humora. Méla undorral engedett át a vizsgálaton, amelynek a célját értettem és amellyel maradéktalanul egyetértettem, node – est modus in rebus – a végrehajtás?! Ezek után a várakozó repülőgépet körülvevő négy tank láttára már meg se rebbent a szemem.

Shalomok

A magyarok el voltak ájulva a MALÉV kulináris szolgáltatásától. Hát nem is volt az rossz. Node a zsidók? Sztyui – és nem stewardess – szolgált ki engem, az első osztályon. Úgy cepelt át oda a turistáról, mondván, hogy van szabad hely, a teher elosztása stb. Karmel borral kínált. Majd valamiből arra következtetett, hogy talán nem vetem meg. – Ízlik? – mosolyodott el. De csak akkor állt meg mellettem újra, amikor arrafelé volt dolga. Két palackot adott át: egyet még az útra, egyet pedig vigyen haza, jó lesz így? Shalom...

Még a megérkezés napján jót fürödtem a tengerben, mielőtt a kvártélyomba tértem volna. A főutcai kávéház-sor pedig szinte otthonias volt: igen sokfelől magyar szó hallatszott. Akkor – azt hiszem 86-ban – béke volt, béke és béke, nekem meg éppen ezért mázlim.

A konferencia szervezői melegen, barátságosan fogadtak. Nem ők tehetek arról, hogy közös szobába kerültem K. Gy.-vel, egykori informatika tanárommal, a Neumann János Számítógéptudományi Társaság elnökével, milliányi rang tulajdonosával, aki ezek közül párat feladott volna némi hajért. Kedves Győző, bár nem kísértelek el a legutolsó utadra, mindig szeretettel gondoltam rád. És végül is a te ötleted volt a franciaágy, amin osztozkodtunk, mert bizony te is spórolni akartál. Béke poraidra, shalom...

Az előadásom primán sikerült. Meg is hívtak dolgozni egy ottani kutatóközpontba, de hát a gyerekek miatt ez elképzelhetetlen volt. Az előadásom után „lógtam a suliból”. Rögtön északnak indultam és meg se álltam a Genezáreti-tóig. Nem láttam rajta különöset. Názárettől se ajultam el, bár templomai szépek voltak. Szépek, de ridegek, mesterkéltek. Jóllehet erősen hívó ember vagyok, az utólag kitalált helyeknek, ereklyéknek és egyebeknek nem dőlök be. Mondják, hogy az volt Mária háza. Valóban...?

Már megbocsáss, de engem az az élő Mirjam a buszmegállóban akkor jobban megkapott. Éppen sábeszdeklit horgolt. Katonaruhában, a padnak támasztva a stukker, a gépfegyver. Mondom: – Sokáig kell szolgálnod? – Mosollyal válaszol: Egy évet. – Kinek lesz? bökök a sapka felé, hiszen nem lehetett a saját gyereke, akkor nem hívták volna be. – A tesóm fiának. Nemsokára jön az ünnepe. Most lesz nyolc éves. Gratulálok és shalom...

Bizonyos, hogy az a Mária a szívébe fogadott. De akkor miért nem szerzek magamnak barátokat a konferenciákon? Falják a drága szendvicseket a vacsoravendégek a fogadásokon, itt is kétmarokra, mint másutt. Megrohanják az asztalokat, mintha aznap még nem is ettek volna. És telikézzel még egy valamit felragadva, teliszájjal csámcsogják egymás képébe: akkor meghívlak... Én meg állok egy távoli sarokban egymagamban, hacsak azt a feles vodkát nem számolod, amelyik mindig hű barát. Halkan mormogom neki, shalom... És lelépek ebből a nekem idegen világból.

Ájvé, ájvé – rinyálnak a nők, amint piros fonállal körbetekerik Rachel szarkofágját. Azért, hogy megkössék az ígétét, amit a kéréseikre várnak el. Érdekes a hely, de nem nekem való, mint ahogyan előtte Dávid sírja sem volt az. Bebújtam a derekat görnyesztő hasadékon, ahol azonnal elkapott egy rabbi. Mondjuk úgy, hogy anyagias volt. Az égnek fordítva a képét hablatyolt valamit – szerintem az anyámat szidta – majd a markát nyújtotta a szolgáltatásért. Végül is kiátkozott belőlem ötszáz sékelt, bár ezret akart volna. Hamis itt a shalom...

Dehogy szidom én a zsidókat, ráadásul pont itt, mit te gondolsz? Azt hiszed, hogy a többi szent hely másféle? A szentkereszt vagy golgota – mit tudom én, ha ilyesmikre vagy kíváncsi, akkor barátomat, M. Gabit kérdezzed, ő még azt is tudja, hogy balról a harmadik oltár fölött kinek a festményét láthatod – templomon, no, tudod odafenn, a keresztút végén tucatnyi felekezet osztozik. A szent helyen az egyikhez tartozó szerzetes most püföli seprűvel a másik szerzet képviselőjét, mert az átlépte a vonalat, avagy csak átsöpört rajta egy rágópapírt. Édes Jézusom, hát hogyan bírod elviselni az embereket?

Shalom... inti felém válaszul a rózsablakon beszűrődő fénysugár. Éppen Jézus alakján át. Mintha mosolyogva vállat rándított volna.

Ember tervez – kecske végez

Már megint hajtok, már megint túl sokat akarok, mint a magyar turisták általában, már megint türelmetlen vagyok.

Te csak hallgass! Még el kell jutnom... És ezek a hülyék... No, mozdulj már!

Nem mozdul. Északi utamon légkondis Mercedes buszban ültem. Most felkapaszkodtam egy ötven éves arab Fordba, ráncos arcok közé. Majd csatlakozásom lesz ahhoz a buszhoz, amelyik elvisz a Holt-tengerhez, hogy lássak még valamit.

De mint Fehér Pista osztálytársam mondogatta: az egész világ nem a mi birtokunk.

A busz áll. Indulási idejét már jóval túllépte. A vezető érdeklődve figyeli azt a két asszonyt, aki arra bal oldal felé, girbe-gurba köves gyalogjáró tetején hadonászik egymással. Az egyik egy kecskét tart kötőféken. No, végre megegyeztek. Most a kecskét fenekénél fogva tolja lefelé, pont bele egy kőaljából kilépő harmadik nőbe. Rikoltozás, fekete kendők repkedése, de a sofőr tud már valamit: beindította a motort. Mire a kecske leért, ez sikerült is neki. Feltolták a két ülésor közé és máris indultunk – egy órás késéssel. A csatlakozásnak annyi.

Bal oldalt a távolban az Aranykapu látszik, de nincs nyitva. Az emberek hangyasora attól is balra araszol egy tekervényes úton felfelé. Jobb oldalt ritkás liget, amit egyszerre csak kettős falsor rendez és oszt el két félre: a bal oldali a Getshemani kert. Szerintem a bibliai történet leginkább kézzelfogható, emberközeli helye. A barlang, avagy istálló megfoghatatlan, a sír álcázott, a golgota taszító. De ez a kert – emberi, érthető. Tizenegy a borocskától ájultan hever szanaszét, egy pedig tőlük kicsit távolabb vért izzad, mert egyedül ő ismeri a sorsát.

(A Superstar rockoperában ez a kedvenc zenei jelenetem. Nem az operettlisben, hanem az azóta megsemmisített legelső, keményebb és tisztább felvételen.)

És akkor megnyugodtam. Holt-tenger? Program? Lemaradás? Micsoda pity dolgok...!

Leszálltam a buszról és andalogva indultam a város felé. Este van, mindjárt meg kell keresnem a tel-avivi járatot, de még van egy kis időm. Fekete hajú, fekete szemű, Zsuzsára hasonlító lány kínálja a portékáját: sárga-zöld, apró fekete és piros részletekkel tarkított keleties köpenyt. Nem is tudja, hogy hat szem kedvéért vettem meg. Kicsit magáért, kicsit Zsuzsára emlékezve, de leginkább a csillagom tetszésére. Azóta is hordja.

Hány templomot láttam? Hány imát mondtam el? Felemelt-e az érzés, hogy egy földet taposhattam a Megváltóval?

Hmmm, amint a kis Balázsnak mondtam a tengerparton, amikor fürödni akart: nem azért jöttünk... (Lásd Görögország). Akkor meg miért?

Hát nem ezzel kezdtem a fejezetet? Előadást kellett tartanom...

LENGYELORSZÁG

Az élet merő csúszkálás

Kétszer jártam Lengyelországban. Egyszer még legényként, egyszer már a családommal. Az első utamról nem mesélek, mert a magyar (fiú) – lengyel (lány) két jó barát, együtt... valamiről még azt hinnéd, hogy dicsekszek. No és tudod mit, tényleg azt tenném. Csak egy mozzanatról emlékezek meg, mert az kedves. Persze, hogy nem az auschwitz-i látogatásról.

Czestohowa-ban (az ördög tudja helyesen írni) a fekete madonnát lefényképeztem. Pedig tudok olvasni – vallottam be a szememre hányó szerzetesnek –, de hát egyszer járok itt és hiába tilos a fényképezés, no és bocsánat, és egyébként is a pálosok magyarok. Mire kockafej – így kereszteltem el magamban – meghívott a kolostorba, ebédre. Szabadkozni kezdtem, egy jó (jobb) kis kosztban reménykedve abban az átkos civil világban, de karon ragadott. Hát te, elmegyek szerzetesnek, hacsak az ebédidőre is! Káposztás tojáslevessel kezdtünk, majd valami sült szárnyassal lebegtünk a kulináris egekbe, ahonnan omlós mákospatkóval távoztunk.

Kockafej rendszeresen írt nekem, borítékban küldve egy-egy csodálatos nyomású – persze még be nem szentelt – ostyát. Valahogy, valamikor az is elmaradt, mint annyi más az életből.

A családi utat önnagyságának köszönhetjük, merthogy cége, a MÁV jó kapcsolatokat ápol a krynicai lengyel vasutas üdülővel. Szabadon, mint a madár, lánc nélkül indultunk Lengyelbe.

A halálfélelem első jelei valahol a Tátra alatt jelentkeztek nálam. A lánc nélküli kerekű Zsiguli betévedt egy vályúba, amely jégből készült, valahol Poprádnál kezdődött és sok-sok kilométeren át tartott. Kész: kormányzás nincs, fékezés nincs, megállás nincs. Egyetlen reményem az volt, hogy a kocsni nem csúszik ki a vályúból. Imáim meghallgatásra találtak: egy kitérőben pár méterre az ott várakozó kocsiktól (nem tudtak elindulni, mert nekik felfelé kellett volna menniük lánc nélkül) a Zsiga „jó talajt fogott” és megállt.

Később szállásadónk egy szász néni volt, akivel persze hogy igen jól kijöttem. És az az este békés kis nemzetiségi találkozónak várázsolódott. Mert volt a háziasszonyunk (szász), volt egy fogarasi vendége (román) és persze mi (magyarok). És hidd el, elég volt hozzá két jó szó és három stampedli beherovka, hogy egymás keblére boruljunk. Javasolni fogom az EU-nak ezt a módszert, hátha magasabb szinteken is beválik. Kézbeld el (ezt onokám így szokta volt mondani), sok mindenben egyetértettünk, amiben pedig nem, azt nem feszegettük.

Második halálfélelmem tudatosan vállalt jelenség volt. A szlovák-lengyel határon egy folyó (azt hiszem a Dunajec, az egyetlen Kárpát-medencei folyó, amely nem a Fekete-tenger felé tart) mellett vezetett a kanyargós út. Böhöm busz fékezgetett előttem. Kicsit felelőtlenül (ma már nem tenném meg) elhúztam mellette, megunva a toporgást. Semmit se láttam...

Krynica eléggé snassz kis üdülőhely, mégis volt hangulata. Az ottani „MÁV-szállás” igen tágas és nagyon rideg volt. Mint az étterem. Elkövettem a hibát, hogy kocsival próbáltam oda is elhatolni, pedig egy domboldalon volt. A Zsiguli a lejtő felénél megállt. Majd elkezdett hátrafelé csúszni. JÉZUSOM!!! Üvöltöttem, amikor egy idős néni a kocsni fara mögé került. Kis fék, nagy további csúszás, hál’ Istennek a néni eltűnt, a Zsiguli pedig lassan, méltóságteljesen csúszik, csúszik és még mindig csúszik a helyi rendőrség előtt parkoló rendőrkocsik felé. A szélsőtől annyira állt meg, hogy a tenyerem nem fért a két jármű közé...

Egy felnőtt feldolgozza (tényleg?) a történeteket. Node a gyerek. A moziba már busszal vagy mitemmivel mentünk, a látott filmnek a címére sem emlékszem.

A gyerek. Az rendben van, hogy korcsolyáznom kellett velük (Krynica fürdőivel sohase ismerkedtem meg), ráadásul egy szűk cipőben (jajj, de szorít), amit Halmos Bélától vettem, mert hülye azért vagyok és Lantos Tóninak adtam el, mert azért ő is az, hiszen egész életében soha nem is korcsolyázott.

Ja, hogy a gyerek? Mondom már. Szánkóztunk is. Mondd, a tabáni domboldalon fényes nappal szánkózás közben eltűnhet valaki? Ugye, hogy nem. Mondtam én is az asszonynak. De ő ragaszkodott ahhoz, hogy Melinda (a kisebbik) a szánkóról leesett és igenis eltűnt. A kedves picit idegesnek hatott, pedig nem is kellett volna. Hiszen Melindát alig öt perc alatt kiástuk a hóból. Most pedig van három lánya és mindenféle ürügyet talál arra, hogy de ő miért nem megy velük szánkózni. Miért nem, hiszen az élet úgylis csak merő csúszkálás...

NÉMETORSZÁG

Előbb a szórakozás, aztán a munka

Útlevélmizéria

Mint a bevezetőben írtam, Nyugat-Berlinbe (1978) nem kaptam útlevelet. Ennél sokkal jobban fáj a legelső eset, bár abba se haltam bele. Egy korábban viszont ma is nevetnem kell.

1970-ben felvettek a SZÁMOK-ba, 400 jelentkező közül az első helyen. Azt ígérték, hogy a felvetteket elviszik Frankfurtba (a. M.), ahol több hónapos informatikai kiképzést kapnak az amerikai Control Data Corporation-nél. Engem, pont a legjobb eredményűt, nem engedtek ki, mert a BM nem adott útlevelet. Pedig, hehe, mutyiban már voltam az NSZK-ban, amiről a svájci utak kapcsán fogok beszámolni. Képzelted, hogy mit éreztem. Később az amerikai kiruccanások során többször is voltam Frankfurt repülőterén, de a városban sohasem jártam.

1969-ben kicsit belehabarodtam Ingébe. Nem a blúzába, te csacsi, az Inge egy név! A Balatonon ismerkedtünk meg. Ő szép volt, én meg elbűvöltem Heine költeményekkel és efféle romantikus csacsiságokkal. Váratlanul, búcsú és magyarázat nélkül utazott haza, Drezdába.

De a címe megvolt. Így hát rábeszéltem barátomat egy kis kirándulásra. Édesapja könyvet adott ki, amely megjelent az NDK-ban is, a jogdíját pedig nekünk engedte át, áldja meg az ég. Az NDK-ba piros útlevél kellett, amit a rendőrségen adtak ki. Meglepetésemre behívtak oda, pedig ez az iratfajta nem szokott céccóval járni. Egy babaarcú (ez a BM-es neve nálam) várt ott és az is – ez rossz szokásuk – a kezét csapkodta az útlevelemmel. – Halassy elvtárs, én most kiengedem, de majd szívességet fogok kérni. És nehogy disszidáljon... Az utóbbitól röhögő-görcsöt kaptam: még hogy az NDK-ba disszidálni. Az ígéretét viszont betartotta: kértek tőlem dolgokat, bár sohasem kaptak (lásd az amerikai utam elejét).

Drezda

Máskor is jártam az NDK-ban, előbb az akkor igen híres lipcsei vásáron, majd Berlinben, ahol előadást tartottam a tudományos akadémián. Mindkét út szép volt, de nem túl érdekes, kivéve talán az előadás utáni hazaút egyik epizódját.

Gyermekkoromban mindig villanyvasutat szerettem volna. Sohasem kaptam. Pedig a házunkban a ...-ék kínálták is édesanyámnak, de hát drágán. Karácsonyra a Jézuska egy kis körbesínes felhúzó vonatot hozott, amit mérgemben a betonhoz vágtam. Áldott jó gyerek voltam, bár apám a helyzetet nem így értékelte és alaposan elnadrágolt. A gyerekkor ilyenén elnyomatása miatt voltam annyira hülye, hogy felnőtt fejjel villanyvasutat építettem, pedig nekem csak (aranyos) lányaim voltak. No és hol a legszebb, legolcsóbb a kellék? Az NDK-ban.

Tudott mit fogott G., a meghívóm a hazautazásom előtt? Gyanút. Béla elvtárs, remélem nem vásároltál villanymozdonyt, mert azt bizony nem viheted ki, még vámért se, nemzeti ereklye az. Puff neki. Bevallottam összes bűneimet: én bizony vettem kettőt. Megoldották. A vámra az akadémia tagja által lebegtetett írás társaságában érkeztem: ez az elvtárs ezt a két példányt kiviheti. Két év után az egész cuccot eladtam a kollégámnak...

A drezdai út sok élménnyel várt. Láttuk Lipszét, Meissent és más helyeket is, de már megint a személyes csacsкасágaimmal foglak zaklatni a képtári beszámolók helyett. Most mondjad, mit mesélhetnék a gyönyörű porcelánmúzeumról? Na jó, azt elmondom, hogy a németek láthatólag nem nagyon tisztelik legnagyobbjaikat. Drezdában láttuk Liszt házát és felkerestük Goethe és Schiller közös sírját. Hát, te... Annál undorítóbb dolgot nem láttam. Egy

akkor és olyan jellegű terecske közepén, mint a Lövölde tér, rozsdás vaskerítés-darabok között egy lejáróba botlasz. Egy meszelt, valamikor fehér színű üregbe, vagy mibe jutsz. A közepén egymás mellett a két költőóriás eléggé snassz szarkofágja, a falak mentén pedig félighasznált koporsók hevernek szanaszét. No, ezt akartad hallani?

Az egykor a nyugati barbárok által földigrombolt városban, attól a templomcsontváztól nem messze ebédeltünk. Le akartunk ülni a nekünk tetsző helyre, de ezt az NDK-ban nem teheted: az ügyeletes visz ahhoz az asztalhoz, amit megfelelőnek ítélt. Szerencsére feltűnően avított farmerünk, tornacipőnk és neccingünk miatt nem akartak minket fehéremberek mellé ültetni, ezért külön asztalt kaptunk. A kaja jó volt, a kiszolgálás pocsék. A menühöz egy sütemény is járt volna, amit csak nem akartak kihozni. A szomszéd asztalnál nem ült senki és ott ki volt készítve. Elvettem kettőt, ami járt... Hát egész Drezda összefutott erre a hallatlan keleties önkényre. A pincér pedig azzal dorongolt le a cigarettámra mutatva: – Es stinkt. Mármint büzlik. – A segged, válaszoltam elbájolóan. Borravalót nem kapott, de ez nem zavarta, hiszen az nem is volt szokás. Azért nem volt ott se mindenki ennyire barátságatlan.

Lipcse

Kellett már pisilned november hatodikán, pontban éjfélkor a lipcsei pályaudvaron? Nem? Mázlista vagy. Lementünk a célszerűnek látszó alagsori helyre, ahol a fal mentén végig álltak a friss húsrá várakozó egyének. Másság tisztelete ide vagy oda, 100 kilónk dacára gyorsan elhúztuk onnan a belünket. A telefonfülkét vettük igénybe, de nem dobtunk be tantuszt.

A németek törvénytisztelők. Délben ránk is szóltak, amikor a peronon ozsonnáztunk, hogy azt regula tiltja. Mecsoda népség, peronon eszik, biztosan magyar – néztek ránk fejcsóválva. Hiába kínáltam őket, csak nem oldódtak fel. Nem egy neszka-vé-népség, annyi szent.

Később – a kisebb dolgok elintézése után – felszálltunk a drezdai vonatra. Rágyújtottunk, pedig tilos. Rögtön meg is jelent a kalauznő, akit én alakja után csak körtécskének hívtam. Ránk szólt: – Ebben a fülkében tilos... Elővettem legszebbik mosolyomat és biztatóan súgtam neki: – Deine Brüste erfüllen mir mit Sehnsucht. (Azaz: kebleid vágyakozással töltenek el.) Körtécske erre elpirult, leült és kért egy cigarettát.

Pár perccel később beesett a stüszivadász is. Kicsinyke vékony fickó, nyurga orral és a novemberi évszak dacára bőr rövidgatyában. Közvetlen tag volt. Megkérte körtécskét, hogy emelje fel a popóját (hát, a Nagyalföld kicsinek érezte volna magát mellette), majd letéve a kezét biztatta, most már leülhet nagysád. Szóval a félkéz ott felejtődött és a fickó attól fogva mindent balkézrel csinált. Rembrandti látvány volt, de az egyenruhás duci hölgy a helyzetet kézenfekvőnek találta.

Akkor biccentettem András felé. Tudod, ez a biccentés a fölösleges társalgás elkerülésére szolgált és azt jelezte, hogy megérett a helyzet a pálinkásüveg kinyitására. A pálinkát még én főztem, kétszer és lefelé, engedély nélkül, de ettől még 72 fokos volt. Mint az üveg dőlés-szöge, amikor Bandi a szájához emelte. Kérdőn néztem körtécskére, de a szolgálat... A stüsz nem számított. Azazhogy ő másként gondolta. – Bitte, darf ich... Egye fene. Odanyújtottam az üveget és vártam a hatást. Nem maradt el.

A pálinka a megtévesztés kedvéért Wodka Wyborowa-s üvegben volt, ami köztudottan csak negyven fokos. A főszer megzúdította. Nos azóta tudom, hogy a „kigúvadt a szeme” nem csak egy szemléltető szólás, hanem maga a tisztaszesz – bocs: színtiszta – valóság.

Válás német módra

Egy el sem kezdett ebéd elején minden eldőlt. Inge egy cédulát csúsztatott a kezembe, amin ez állt: „The problem is the man I love, he is my life I think.” – és azonnal távozott is. Tiszta ügy, kivédhetetlen.

Ebéd helyett kiugrottunk Buchenwaldba, ami illetékes hangulatához. Rettenetes volt. Ráadásul még mindig csak neccingben voltam, a hó pedig szállingózni kezdett. Nagynagy szerencsénkre valaki stoppal visszavitt a központba. Ott is éppen egy Gasthaus elé.

A Wirtin (gazdasszony) finom stéket szolgált fel, a krumplit jól megpaprikázva. – Láttam, hogy magyarok – kedveskedett, ezért nem firtattuk a paprika használatának a helyes módját. Tekintettel a hidegre, megittunk pár sört, mint kiderült, tizennyolcat. Láta ezt egy féllábú veterán, asztalunkhoz jött és így szólt: – Azt hittem, hogy a magyarok borivók. Meghívhatom önöket egy sörre? – Az ki van zárva, viszont tessék csak leülni – válaszoltam. Kiderült, hogy Rommel csicskása volt. Igen jó szívvel emlékezett meg főnökéről, akit a német katonák közül egyedülként én is tiszteltem, de persze nagy történelmi titkokat nem tudhattunk meg tőle.

Mit mondjak, kicsit mereven érkezünk a szállásunkra, egy Jugendherberge-be (ifjúsági szálló). Ott pedig úttörőruhába vasalt negyven lányka ünnepelte a nagy októberi forradalmat. Éppen énekelni készülődtek és megkérdezték, hogy mi is csatlakozunk-e, a két fiú. S lőn... Így hát az élesszemű és -fülű megfigyelő azt tapasztalhatta, hogy a jobbomon húsz német, a balomon húsz orosz lánykával (ki-ki a maga nyelvén) együtt harsogom az Internacionálét, és közben – persze csakis a ritmus miatt! – éppen úgy dülöngélek, mint a velem szemben feszítő barátom. Ennél méltóbb keretek között nem végződhetett volna szakításom napja.

Három angol, három holland, három német – kontra egy magyar

A fene egye meg, már megint dicsekednem kell. Azért picit jólesik. Az IBM elsőként és az egész nagy szocialista táborból egyedülként az én kis szoftveremet vásárolta meg. A kis aranyos a SZIAM becenévre hallgatott. Segítségével el lehetett dönteni, hogy egy adatbázis felépítése (azaz modellje) nem tartalmaz-e rejtett hibákat, amelyek a későbbiekben csúnya és drága adatátfedésekhez, kuszaságokhoz, ismerethiányokhoz vezethetnek.

J. R. volt tanítványom révén hallotta a szoftver hírére a BMW Ag. is, amely meghívott egy előadássorozatra és arra, hogy mutassam be szülöttemet. Ha embergyerök lett volna, akkor bizonyára kockafejű, lilásszöld hajú, karikalábú, nyúlszájú bamba gnómnak tartottad volna, mert szegényke bizony csúnyácskára sikeredett. Ezt használta ki a három holland, akik szintén el akarták adni a találmányukat, vagyis a versenyben az ellenfeleim voltak. Mi több, beerősítettek három angollal és három némettel, akik az ő nótájukat fújták. Elismerem, hogy egy tündéri kis szoftver-gyerekekkel álltak elő. Az enyémet pedig szidták, mint a bokrot.

A You can do anything but do not step on my blue suede shoes mintájára dúdoltam: tehetsz akármit, csak ne lépj az én kicsinyke kockafejűm lábára. Azzal felvázoltam egy eléggé egyszerű adatbázis-tervet, amiben volt egy rejtett hiba és felkértem őket, hogy mutassák ki azt az ő gyönyörű, szőkehajú, angyalkaformájú szoftverecskéjükkel.

A három angol, három holland, három német és az angyalka három óráig kínlódott, hiába. Viszont az én picinyem fél pillanat alatt rámutatott a fogyatékosagra, mire mindannyian önkéntelenül és meglepetten felkiáltottak: jó, tényleg!

– No és mi a titka? – kérdezték, de én elzárkóztam. – Majd este a sörözésnél, persze ha fizetitek a számlámat – mondtam zordonan. Beleegyeztek.

Nos, éppen sörfesztyál volt. Annak a hangulatát papíron nem lehet visszaadni. Sőt, mást sem adtam vissza. Pedig a végén követelték: adjam vissza a sört, mármint az árát. Fizettek egy párat. Ők is azt hitték, hogy a magyar borivó, azt pedig nem tudhatták, hogy kosaras voltam és az egy-egy edzésen leadott három kilót mivel pótoltam. Történt pedig, hogy az

ikszedik mász után (jaj, képzeld, egy pesti *német söröző* csaposa nem tudta, hogy mi a frász az a mász, no jó elárulom: literes korsó, magyarul a mérték) bevallottam, hogy a példa egy csalást rejt.

De hogy az nem fair, meg hogy trükközök és tényleg fizessem vissza... Mire higgadtan elmagyaráztam, hogy egy elemző-szoftver nem arra való, hogy kimutassa azt, ami jó, hanem arra, hogy feltárja azt a sok véletlen vagy szándékos baromságot, amit az emberek képesek összehordani. Vendéglátóim igazat adtak nekem, a szoftvert megvették, a sör a hasamban maradt, de szereztem pár ellenfelet, akik később mindenütt keresztbe tettek.

Vallás német módra

Nem, nehogy azt hidd, hogy panaszkodok. Sztoikus vagyok, elviselem az elkerülhetetlent. Váratlan és komoly balesetem (eléggé csúnyácskán megégtem) éppen egybeesett azzal a szomorú folyamattal, amelynek során kutatócsoportomat ellehetetlenítették. Bármennyire is hű típus vagyok, ott kellett hagynom a céget. A két esemény együtt oda vezetett, hogy szinte minden külföldi kapcsolatom megszakadt. Joseph-fel is, meg persze a BMW-vel is.

Így Németország nyugati felét sohasem ismertem meg, hiszen bár ötször is jártam ott, mindig Münchenben, amely pedig nem Német-, hanem Bajorország. Hogy mi a különbség? Hát persze, hogy a vallás. Már érzem is, hogy olyanokra gondolsz, mint Gizella, a bajor lánykából lett, boldoggá avatott magyar királyné, Szent István felesége. Meg esetleg elmélázol a reformáción, amely nem hatott a déliekre, ők katolikusok maradtak. Mindezek persze fontos dolgok, de én másra gondoltam. Meg az az öreg alkalmi ismerősöm is.

Északot és délt igazándibul a sör vallása választja el.

München mellé egy olyasféle helyre villamosoztam ki, mint a mi Hűvösvölgyünk. A patak melletti sörözőben árnyas fák alatt csapolták az aranyló nedűt. Az öreg ráncosan villantott a szemével, alig észrevehetően invitálva, hogy üljek melléje. Lőn. Szerényen, visszahúzódóan a halakkal kezdte: most fogtam egy hatkilósat. Vigyorogtam. Megmutatta. Nem vigyorogtam: bámultam. Pedig nem volt mit. Kiderült, hogy a bátya hivatásos horgász. Úgy ám, az eladott halból élt. Mint láttam, nem is olyan rosszul.

– Hehe, én fordított vadliba vagyok – közölte. – Azok dél felé mennek, én pedig iszok még egy korsóval, aztán elhúzóok északnak. A tengerhez. Van egy csónakom. Ott fogok horgászni. Ez az igazi sör – fűzte hozzá logikusan, megemelintve korsaját. – Merthogy ott nincsenek ám sörök. Az az északi, az a szénsavas, az csak szódavíz. Ez, ezt harapni lehet! Erre koccintottunk. – Majd az asszony küld egy-egy ládával, amíg még bírom – árulta el a lényegét.

Aztán csak nézett huncutkásan, hunyorogva a hanyatló októberi nap felé.

OLASZORSZÁG

Életem szebbik fele

Az elsőszámú szerelem

Vízimádó vagyok. Tizenéves koromban Almádiban fél nyolckor lementem a strandra (csak nyolckor nyitott, de beengedtek, mert a pénztáros néni a barátom édesanyja volt), bevágtam magamat a friss és még tiszta vízbe, beúsztam nyolcszáz-ezerkétszáz métert, mikor hogy, és messze a hajókikötő magasságán túl egy órácskát lubickoltam.

Késő délután Szegedi elvtárs, a helybéli párttitkár, tűzoltóparancsnok, horgászegylet-elnök, futball-korifeus stb. strandfőnöki minőségében reszelt hangon a hangosbemondóba szíveskedte: – Kádvas vándégaink, a pontos idő körülbalul öt óra. No, akkor indultam haza.

Almádi fájó emlék marad a számomra. A tömeget nem szeretem, a kis házikó már nem az enyém, a barátok is lassan elmaradtak, a jányokról nem is szólva, hiszen nős voltam. Szóval a nyolcvanas évek elejétől már nem jártam gyerekkorom elmaradhatatlan vakációzó helyére, ahol minden évben két és fél hónapot töltöttem.

A víz. A tiszta víz. Az a reggeli mártózás mindig hiányzott. Most is. Ezért a nyolcvanas évek elején többször is elutaztam Görögországba, majd Olaszországra váltottam át. Miért?

Egy sokkal korábbi (1970) utam is a tengerparthoz vezetett, nem csak a szerelmemhez, hanem a szerelmemmel. Nászúton Horvátországban, Makarszkában voltunk, de megérted, hogy akkori élményeimet nem osztom meg veled. Legyen elég annyi, hogy a horvátoknál igen jó a vörösbor, szép, bár sziklás a tenger, viszont halat készíteni egyáltalán nem tudnak, mint ahogyan az olaszok sem, amint azt majd a megfelelő helyen részletezem. Miért nem ragadtam le Horvátországnál, mikor pedig az egyik dédszülfő horvát? Annak két oka van.

Egyrészt az akkori Jugoszlávia nem volt se olcsó, se igazán vonzó. Olaszország számos tekintetben ma is kedvezőbb, a tengerpart inkább való gyerekeknek és rengeteg a látnivaló. Másrészt...

Mind a két lányom letette az obligát angol nyelvvizsgát. A nagyobbik a franciával történő rövid barátkozás után spanyolra váltott (konzuli vizsgája van – bukik ki belőlem a dicsekvő apa), a kisebbik pedig próbált megbarátkozni a némettel. Ki tudja miért, a fiatalok egy kicsit idegenkednek ettől a nem könnyű nyelvtől (kivéve lányonokámat, aki imádja), szóval neki sem igazán tetszett. – Apu, nem válthatnék olaszra?

Engedélyeztem a dolgot azzal a meglepő fordulattal: – Feltéve, hogy előbb tanulsz meg olaszul, mint én! Azzal nekiláttam nyelvet tanulni. Hát bizony én előbb tudtam olaszul, mint ő, viszont hát bizony ő sokkal jobban tud, mint én. Tolmácsi vizsgája van. Hja, könnyű úgy, ha valaki több hónapot tanulhat mondjuk Pordenone-ben, ahová ösztöndíjat kap. Nem vitatom elsőbbségét, de ahhoz ragaszkodok, hogy egy kocsmában én értetem meg jobban magamat olaszul... Majd meglátod, hogy úgy is történt.

– De Béluska, hiszen te csalsz! – kezdte mondanivalóját M. M. kedves művészettörténet, teológia stb. tanárom. Eldicsekedtem neki, hogy mennyit tanultam olaszul, meg már el is olvastam Dante összes műveit, és hogy nem is volt annyira pokol, meg... – De hiszen te csalsz, hiszen Dante nem is olaszul, hanem latinul írt. Puff neki. Hát mi tagadás, most már el kell árulnom neked, hogy a piaristáknál latinból (is) ötösre érettségiztem, és erre a németnél sokkal nehezebb nyelvre alapozva az olasz tanulás nem igazán izzasztott meg.

Az első találkozás

Bezzeg az én koromban! Ugye te is utálod felmenőink sablonos szövegét? Pedig most kivételesen nincs igazad. Mert bezzeg az én koromban a turizmus még nem volt 'húzó ágazat'. Magyarul: a fene se járt külföldre pusztán világot látni.

1978-ban vonatoztunk el a Csillaggal Olaszországba, jöllehet nem is volt évfordulónk. Mestre külváros, majd a hídon át begördültünk a Santa Lucia-ra, Velencébe. Olcsó, de igen jó helyen fekvő kis garnihotelban laktunk, ahol szállásadónk erősen gyanakodott ránk. – Ugye maguk csak egyet fizetnek? Ugyanis a fürdőszoba zuhanya tantusszal működött: a százlírás három percig szolgáltatott melegvizet. Tudod te hány magyar tud három perc alatt száz líráért lezuhanyozni? Szóval a házisárkánynak igaza volt, de mit kezdetett vele? A magyar spórol, akkor is, ha történetesen akkor beváltották és igen jó árfolyamon a forintot.

A másik, a szelídebb zuhany ingyen volt. Csepergő esőben, szinte teljesen kihalt utcákon jártuk végig a legelső nap Velencét, ahol a turistát alig látó árusok olcsón kínálgatták amúgy sem drága portékáikat. Még a kis tér közepén lévő furcsa, strandi öltözőre emlékeztető henger előtt se álltak sorok: az a velencei fiú piszoár, sokak megkönnyebbülésére. Gondolám, hogy elmondom, de nem tehetem, mert bár sokszor voltam Velencében, valamiért sohasem volt gondolám: drága, de főleg édeskés luxusnak tartottam.

Velence nem Olaszország. Mégis a kezdő számára igen jó tükörképe. Csak olyan ruhában engednek be a San Marco-ba, ami fedi a térdedet. A trattoriák, édességboltok, fagyaltárusok kínálata itt is jellegzetesen olasz. A főteret a Campanile előtt elborító víz senkit se rettent el a Doge-palota meglátogatásától és sehová sincs kiírva, mint a Moszkva téren, hogy tilos a galambok etetése. A Sőhajok hídjánál mintha nyögést hallanál, Casanova odalent csörgeti a láncait. Minden kicsit mesés, mégis minden valódi. Mint Itáliában.

Kijutsz arra a kis térre, amelynek bal sarkában egy campanile, egy harangtorony. Tövében a mise után gyülekeznek a helybeliek, hogy körbenállva több szólamban, de kristálytisztán egy ebéd előtti dalolásnak szenteljék az időt. A tér jobb sarkában, emeletnyi magasságban, a ház fölötti teraszon egy fehérszemély éppen most tereget: a szája mozog, hangtalan éneke a lenti férfiakat kíséri. Könnyű a dolga: a többieknek teregetés előtt egy madzagot kell áthúzniuk a csatorna fölött.

Később Velencében még a legnagyobb zuhéban se lehetett mozogni. Ember ember hátán, könyök vesét taszigál. Akkor járt ott H. Béla népzeneész is, akinek a végzettsége építész volt és akinek a város nagyon nem tetszett. Így nyilatkozott: – Építészeti szemmel egy nagy kalap... Bezzeg Gy. Katónak, a feleségének egészen más volt a véleménye.

(Bocsánat. Ne haragudj! Életem hihetetlen véletlenjeinek az egyike. Éppen írom a fenti bekezdést, amikor megszólal a csengő és nemrég elhunyt kedves barátom özvegye lép be. Később majd vidámabb körülmények között is találkozni fogsz velük.)

Első olasz utunkon még felfedeztük Firenzét, majd Nápolyt és Pompeit, közben pedig leginkább Rómát. A nápolyi koszos és zajos utcácskákról, Pompei beszélő romjairól, a firenzei vendéglátó német apácák kedvességéről, a dómról és főleg a Ponte Vecchio-ról semmit se lehet száraz szavakkal elmondani. Maradjunk tehát Rómánál.

Vonatumk begördült a Terminire. Kiszálltunk. Nejem a lába melletti bőröndökre vigyáz, én pedig a továbbiakról érdeklődök. Igen, azzal a busszal kell majd mennünk.

Jó, hogy vigyázott. Kicsit arrébb egy futó alak felkapja a figyelmetlen utas melletti cuccot, rohan vele a kijárat felé, ott behajítja egy babakocsiba, amivel az azt toló csajszi sebesen a korlát mellé vágat, átdobja rajta – és ennyi. Az egész jelenet rövidebb idő alatt zajlott le, mint ahogyan elolvastad. Róma a mestertolvajok hazája.

– Béluska. Vétkeztem – így M. Mihály piarista tanár, a lelkiatyám, most ő gyónt nekem. – A farzsebembe tettem egy papírral kitömött pénztárcát (első vétkem: bűnre csábítás), majd felültem a buszra és kíváncsi voltam (második vétkem: világi hiúság), hogy mikor lopják el. A harmadik megálló után már nem volt meg... (harmadik vétkem: káröröm).

Misi bácsi – már így szólíthattam – tökéletes idegenvezető volt. A kedvedért most csak a Piazza Navona-i kalauzolását említtem. (Lányaimnak, nekem is az a kedvenc római terünk.) Látod, itt van ez a szökőkút. De miért emeli az a szobor védőn a feje fölé a kezét? Azért, mert attól fél, hogy a szemközti bazilika ráomlik. No és miért tartja a keblén a kezét a bazilika ormán az az angyalka? Mert éppen esküszik, hogy ez bizony nem omlik le.

Nagy szerencsénkre a Villa Mater Redemptoris-ban, a magyar apácáknál kerestünk és találtunk szállást. Bezzeg akkoriban Rómában még nem voltak tömegek. A Vatikánba minden sorbaállás nélkül jutottunk be és tülekedés nélkül, ráérős-nyugodtan bámulhattuk meg a Sixtusi kápolnát, meg az egész vatikáni múzeumot. És akkor még olcsók és kedvesek voltak az apácák is. Ma is vendégfogadók, de ma már egy kicsit anyagiasak.

Anzelma nővér volt a főnök. Megkérdeztem, hogy és félnek-e tőle a lánynebulók. Nem értette, amíg el nem árultam, hogy nővérem a Knézics katolikus lányiskolába járt, ahol Anzelma volt a rettegett matektanár. Ezen az aprócska római vendéglátónk jóízűt kacagott, majd apró kezével tapsikolva jóízű vacsorát szolgáltatott fel nekünk. Sült csirkét, amihez egy üveg vörösbor is járt – grátisz. Nem ott ebédeltünk, de a reggeli bőséges volt, és mint Mária néni Londonban, Anzelma nővér se fukarkodott az ozsonnával.

– Ugye jönnek a misére? – intett bennünket szombat este. És ugye mentünk. A misén egy atléta celebrált (Weissmüller megirigyelhette volna). Elárulta, hogy 10 év óta szerzetes, a dél-amerikai őserdőben az Amazonas mentén szolgál és most volt hosszú idők után először alkalmja ismét visszatérni Európába, szabira. Aztán majd megy vissza. Ja: és magyar volt...

Kiiicsii vaagyok éhhn... Beléptem az észtvészajtó óriási San Pietro-ba, az örök templomba és egyszerűen elvesztem. Azt látni kell, és megint, és megint, és megint...

Balatonalmádi. Egyetlen fiúonokám, Gabika éppen abban a korban van, amikor egyféle furcsa taszító-vonzással próbálgatja elkerülni a sorsát: nem szeretem a csókolódzós filmeket. Az anyja nem érti, én igen. Az ő korában én többször azt álmodtam, hogy lányok üldöznek, én meg leugrok előlük a Somogyi úti lakásunk erkélyéről, de mégis keresem őket és mégis vágyok arra az üldözésre. Így, ilyen lelkülettel néztem végig az almádi kertmoziban a Római vakáció csodálatos romantikáját és én voltam Gregory Peck, miközben az a pécsi kis fruska, Juliska meg Audrey Hepburn.

És most itt vagyok Rómában és velem van ő is... Végleg beleszerelmesedtem. Mármint Itáliába. Tehettem volna másként?

Nézd, itt ülsz ezen a ladikon, amely éppen Capri felé ballag. Lent a kikötőben vár egy napfényes koktél. És van annyi eszed, hogy a jobb oldali magaslat temploma felé vezető útról még idejében visszaforduljál: meredek és meleg van. Hátul pedig várnak a kertek (most még nem visznek arra villanyautók és azt se tudod, hogy Gorkij is itt nyaralt), középen meg a virágok és jé – éppen ott, a teraszra vivő lépcsők alatt az az étterem.

Az én koromban. Ma már nem juthatnál be oda, vagy egy vagyonodba kerülne. Akkor pedig a cikcakkos úton lefelé kergetted a kedvest, leültetek, csak picit féltetek az áraktól, helyettük inkább az áradatot néztétek, amint ki- és bezúdul a rombusz-alakú szikla résén át. Velence, Firenze, Róma, Nápoly, Capri – nem is emlékszem másra. Minek is, hiszen később még annyi mindent láthattam.

Strandot, kék eget, napot, szigetet, csónakot, esőt, homokot, vihart. Mindent. Akkor mégis miért az a legelső csepergős velencei séta maradt meg leginkább az emlékezetemben?

A megszokott út

A gyors ébredéstől kicsit kótyagosan vágod meg magadat a borotvával, a zuhany sem ébreszt fel teljesen. Lefőzöd az első adag kávé, készíted be a másodikat (lesz harmadik is), amikor kiténfereg a Csillag és küzd a hajnali négy koraisága ellen. Főleg, ha a meleg vagy az izgalom miatt kicsit rosszul alszunk, ami olykor előfordul. A szentgotthárdi pályaudvaron, ahol a MÁV-szálláson találunk fedelet, a vonatok jövése-menése már régen nem zavar, az éjszakai váltás neszezése is csak alig-alig.

Majd elkészülnek a szendvicsek is, bár azoknak várniuk kell az indulásunkra. Az éppen aktuális autó ablakai belülről kicsit párásak a testünk melegétől, néha esőcseppek koppannak a szélvédőn, de a startjel hamar elhangzik: No, Isten áldásával. Lassan húzunk a határ felé, kikészítve az útleveleket. Nem, nem vagyok annyira ideges, soha nem szegtünk törvényt, mert hát nem tekintem annak, hogy a megengedettnél több cigit viszek ki a magunk számára, meg talán szeszesített is, de mást aztán igazán nem.

Hamar átesünk a magyar formaságokon, az osztrákok csak intenek, a kocsi pedig szinte magától beáll a megszokott irányba. Megy, megy, aztán kérdőn néz rám: éppen akkor épült az autópályához vezető út és mindig másfelé szabták meg az irányt. Egyszer el is tévedtünk. Eszegetünk. A kocsi a benzint falja, én az első szendvicset, a reggelit. Jól elvagyunk a pályáig.

Nagyjából ez volt a menetrend. Általában pénteken (turnusváltás szombaton) indultunk. A dugig tömött Zsiga (majd Ford, Thalia, Megane) felhörög. A Forint utcai szomszédok heves érdeklődésére – Merre lesz a nagy út? – flegmán ezt válaszolod: Csak ide a Moszkva térre. A nyolcason elbotorkálsz a határig, azzal is nyersz pár órácskát. Bibionéig cirka 800 kilométer az út, ami neked semmi se lenne, node a többieknek, főleg ha gyerekeket is viszel, sok és olykor nem is volt előre foglalt szállásunk, tehát korán kellett érkezniük.

Az Autóklub tanácsára egyszer mentem Bécs felé, jól rá is fagytam: az elkerülő út hosszú és csak lépésben lehet rajta haladni. Az utóbbi időben Szlovénia felé tekerek, kicsit tartva a határ előtti „halálszakasztól”, de nem az a főgond. Az út igen szép, de a végén rosszul van ki-táblázva az Itália felé vivő rész és eltévedhetsz. A sebesség korlátozott (110 km), a pályadíj magas (50 euró) és mivel csak 70-80 kilométerrel rövidebb az út, van okod a mérlegelésre: gyorsan a magyar határig, majd lassan Bibionéig (Szlovénia), avagy fordítva (Ausztria).

De térjünk vissza a régi útra. Péntek este meg szoktuk lepni magunkat egy utolsó, jó kis magyar meleg vacsorával, a gotthárdi körforgalom mellett. Az másról is híres: ott van az ország egyik angyalboltja. Legalábbis a neve: Angel-shop. A szöröncsétlen tulaj két nyelven se beszélve írta ki a címkét: angel (németül horog, angolul angyal) és shop (üzlet). Együtt: angyalüzlet. Node ilyen számárságokkal tucatjával találkozhatasz a nyugati határszélen, ahol mindent az osztrákoknak (újabbán az olaszoknak is) akarnak eladni. A görög bokszolásra utal a „nem az a legény, aki adja, hanem az, aki állja” szólás, merthogy felváltva ütöttek és így már az első ütés is lehetett utolsó. A határszélen a mondást így módosítottam: nem az a marha, aki eladja, hanem az, aki megveszi... Az útmenti ezernyi eladó gipsztörpe egyetértően mosolygott.

Szombaton következik egy szép, de hosszadalmas út Ausztrián keresztül, amiről fentebb már szóltam. Nekem főleg az a sarok tetszik, ahol ki van írva: A2-es felé egyenest. A kiírás egy ház falán van, ahol az út igen éles bal kanyart vesz. Nem féltik életüket a lakók? Vissza-felé errefelé szoktál csokit és miegymást venni az otthoniaknak.

Az első cél Tarvisio, amit sokak derűtségére én csak Kopasz Látomásnak fordítottam, pedig az a csempészek és etnikumok találkozóhelye. Igenis az övék, mert ahogyan a múlt héten a Forint utcában volt lomtalanítás, úgy olyasmi van az olaszoknál is, amit az itthoni arra illetékesek megéreznek és húznak délre, mint a vadlibák.

Mindez rutin. Már tudod, hol vannak a kapaszkodók és tudod, hogy melyik után van az a szép látványt nyújtó völgy, amit a kilátóról is megcsodálhatsz és azt is tudod, hogy hol érdemes megállni vöcözni és viszont hol kevésbé vonzó az ügy. Nejed még mindig nem szokta meg, hogy mind a 18 alagúton (283 méterestől 3746 méteresig) 130 kilcsivel rohansz át, de hát valamiért mindig sietni szoktál, pedig a tenger még sohasem futott el előled.

Az alagutak után jobbra van az a fagyizó, ahol mindig muszáj megállni. Nem fagyizni, te bamba! Azt bármikor lehet, itt is megteszed. Hanem pisilni. No látod, így már könnyebb és később hosszú ideig nem lett volna rá alkalmad.

Az ügy akkor kezd nyugvópontra jutni, amikor a lejtőn megittad a kávédat (vigyázz, fölfelé Anyuci le szokott vele forrázni) és elérsz a tengerparti kereszteződéshez. Innen már csak pár kilcsi Latisana, ahonnan már minden egyszerű, hacsak az indulási időpontot nem választottad meg rosszul. Ez egyszer fordult elő velem, amikor is az elágazásnál a kocsí felforrt és utána nem volt hajlandó beindulni. Végül megtette, de csak másfél óra alatt jutottunk Bibionéba úgy, hogy Fecóval a két kocsival egymás mellett andalogva nem éppen vidáman társalogtunk.

Elárulom neked, hogy ilyenkor szombaton inkább érdemes Lignano felé próbálkozni, bár arrafelé a túlságosan is bőséges útjelző táblák varázsolhatnak el. Ugyibár minden út Rómába vezet, ezért helyes, hogy a Róma irányt mindenfelé látod. (Tényleg mindenfelé. Akárhova is vitt az utam, Róma mindenütt ki volt táblázva. Nem mindig korrekten.) Node Bibione? Egyszer bizony elindultunk visszafelé az úton, amely körkörös volt kitáblázva: Lignanótól Latisanaig és vissza. Szóval csak a városi körforgalomig juss el, onnan már minden tiszta!

Nagyon javaslom, hogy két hibát ne kövess el:

Egyrészt ne add kölcsön a kocsidat olyan személyeknek, akik a Zsigulit Alfa Romeonak nézik. Egy alkalommal nagyobb társasággal voltam Bibionében. Gyuri barátomnak korábban kellett hazajönnie, mint ahogyan az én szabim lejárt. Mivel nekem volt fuvarom, „oduttam vola néki az sigulit hazoá”. Mondtam, hogy a benzin Klagenfurtig elég, ha figyelmesen vezet. Nem tévé. Élvezve, hogy kocsija van, a Zsigát (végsebessége: 140 km) kicsit meghajszolta (160 km-rel lejtőn felfelé) és csodálkozott, hogy kiürült a tank. Valaki kisegítette. Őt. Nekem meg főtengelyt kellett cseréltetnem.

Másrészt ne hagyjad magadat mások által elkápráztatni. Egy bizonyos T. család engem mindig elhülyített. Most például azzal, hogy ne fizessek én pályadíjat, jöjjenek fölfelé Tarvisio-ba az alsóbbrendű úton. Jöttem. És valóban láttunk *alulról* egy-két szép olyan dolgot, aminek a szépségét *felülről* csak sejtthetjük. A Kopaszban (Tarvisio) állomásozó csempészek hadát csak kikerültük, de utána következett a node...

A serpentinek, azok a csúnya sárkányok, benzinnel élnek. Felemésztették tartalékainkat. Átléptem Ausztriába, el is indultam hazafelé, valahol a szokott helyen meg is álltunk, annál a szép kilátóhelynél (asziszem Wörthersee), majd a benzinmutató a piroskára állt...

Jó hír annak, akinél nincs csekk, nincs líra (euró még nem volt), nincs schilling és forint is csak elszórtan, node azt sehol se váltották be. Talán majd a magyar határ felé? Akkor fedeztem fel a legkorszerűbb üzemanyagot: zabszem a se...ben. Kicsi emelkedő? Ne lépj nagyon a gázra, mert még eltaposod. Hosszú lejtő: kapsold ki a motort, mert lefelé nem kell annyit inni. Egyenesbe jöttél, a szokott helyen, a magyar határ közelében? Ne álmodozz, most nem vehetsz csokit! Kézzel fogod áttolni...

Rábafüzesen az ÁFOR-nál telitöltötték a tankot. Huss, végre, nohát...! Nem is volt annyira kiszáradva, a mutató akadhatott fenn – vígasztalt a kutas, amikor az elmúlt órák borzalmait meséltem el. Félelmem alaptalan volt: az ember előbb-utóbb mindig hazaér. Előfordult ugyan, hogy autómentőnek a platóján, de azt nem fogom elmesélni. Hiszen megesküdtem az összes Daciak anyjára...

Bibione-1: Spiagga

Az üdülőhely legkeletibb harmada is több részből áll. Legeslegvégén van a világítótorony, ahol ünnepekkor a tűzijátékot rendezik. Csak egyszer, átutazóban laktunk arrafelé. A tenger felé a partot végigkísérik a strandok, pont olyanok, mint akárhol másutt. A városka közepén sétány húzódik, bár – az estéket kivéve – autó is járhat arra. Itt vannak a boltok, amelyekben mi is sokféle cuccot vásároltunk, óraszíjtól kezdve a vekkeren és cipőn át a gyerekholmiig. A szökőkutas tér mindkét oldalán könyvesboltok állnak (régen ott volt a hanglemezüzet is) és a torkolatában van az a halas, amely fontos szerepet töltött be itáliai kulináris életünkben.

Ezen a főutcán több üzlet is található, amely a „Sali et Tabacchi” – só és dohány – feliratot viseli. Csak próbaképpen az egyikben kértem egy kiló sót. Igen hülyén néztek rám, mert a közönséges trafikban dohány, játék, újság, kártya – vettünk is belőle – kapható, de persze só aztán nem. A jövedékes termékek boltja – még jó, hogy tűzkövet nem kértem, mert az is az – a régi nevét viselte, de már csak az új funkcióját töltötte be. A hülyeségben az olaszok semmi-vel se maradnak el tőlünk, vagy mi tőlük, döntsé el.

Bibionének ebben a részében található az a buszpályaudvar, ahol – többek között – a kis hazánkból érkező buszok is befejezik az útjukat. Ott is kezdik. Ezt bizonyíthatja a nővérkém. Az egyik szombaton hajnali fél négykor csörgött rám, hogy megérkeztek. A buszjáratokat a magyarok csak ilyen praktikusán ütemezik: a szálláshelyek délután négykor foglalhatók el, de azt nem szeretnék lekésni. A szakadó zuhéban elfuvaroztam őket hozzánk, amíg helyüket át nem vehették. Hazafelé sem volt egyszerűbb az ügy. Nekem délelőtt 10-ig el kellett elhagynom a szállásomat, de nővérkém magyar busza csak délután indult hazafelé. Nem tudtam segíteni. A csomagokkal felszálltak a helyi buszjáratra, ami csak a vásárig vitte őket, ahonnan még 5-600 méterre volt a buszpályaudvar. És íme, láss csodát, az olasz buszsofőr megszánta őket és a végállomásán túl tett velük egy kanyart, mint Mária néni a közértben, ingyen, szíves-ségből, még borraivalót se fogadott el.

Keddenként ebben a városrészben volt a vásár. Nagy nyüzsisel, a bővliknak bedőlő keletiekkel (cseh, szlovák, magyar – te anyjuk, ezt meg köllene venni), bár olykor-olykor egy-egy használható darabot is el lehetett csípni. Régebben. Ma már biztosan nem. A sütnivaló, a hal, a gyümölcs, a pékáru, a sonka pedig ugyanaz, mint a faluban – csak valamivel drágább.

Legelső útjainkat még Pesten szervezték. Cégünknel – persze másoknál is – megjelentek a toborzók: nyaralj Bibionében (Jesolóban, Riminiben stb.) Igen kedvezőek voltak a feltételek. Mai árban mondjuk 60.000 forintért kínáltak egy szállást egy hétre és akkor még nem voltak olyan extra sallangok, mint a turistaadó, irodai százalék, napernyő díj stb., mint most. A bibionei irodában egy szimpatikus langaléta ifiember fogadott, akinek a felesége történetesen magyar volt. Minden sima, minden gond elrendezve, ja: a takarítási díjat tessék elfelejteni...

Az árban tipikusan benne foglaltatott egy apartment hálósobával, egy olyan nappalival, amiben a két fekvőhely és az étkezőasztal mellett konyha is van, fürdőszobával stb. A dolog kerek kis egész, amiben főleg a hűtőszekrény és a főzési lehetőség jelent sokat. Persze később már a tévét is élveztük, de másokkal szemben nem azért mentünk nyaralni, hogy tévézzünk. Hanem azért, hogy kártyázzunk, mint mások...

Soha nem kellett felárat fizetnünk a magyar szomszédokért, akik ingyen, kérésünk nélkül is éjjel-nappal dönggették az alattunk lévő egységben Demjén Rózsi általam nem kedvelt felvételeit és akik a teljesen világos jelölések dacára is a te parkolóhelyedet foglalták el.

Node ne morogjunk, inkább ballagjunk át Bibione középső részébe. Ehhez egy hatalmas kerttel ellátott zárt épület mellett kell elhaladnunk, amely – zárda. Az utcán sokfelé lehetett találkozni egyedül vagy párosával sétáló fehér ruhás apácákkal.

Lido del Sol

Az üdülőhely pont olyan, mint a többi. Sok fával, virággal, ezerrel több nyugággal a strandon, mint ahányat használnak (persze én főleg csak előszezonban voltam ott), pocakos urakkal, ugráló gyerekekkel, formás, meg inkább elrejtendő popókkal. Minden olyan, mintha nyaralni jöttél volna ide. Ezért megpróbálsz eleget tenni ennek a fárasztó kötelezettségnek, amit csak ritkán zavar meg másféle epizód.

Mint például amikor leszakadt alattatok az ágy, fél napig kellett szerelned, míg rájöttél a trükkjére, becsípted a kezedet stb. Avagy ott van a kezdeti obligát bütykölés. Itáliában nem olyan a konnektor, mint nálunk, de ez nem lenne baj, hiszen hoztál magaddal konvertert. A problémát az olasz takarékoság okozza. Az erkélyen, ahol este kártyázni szoktunk, utána pedig olvasni, mindig csak egy tetőlámpa van, mondjuk 25-ös körtével, ami mellett semmit se lehet látni, csak a sötétséget. Ezért én kivezettem egy zsinórt a szobából (az erkélyen nincs konnektor) és az ablakkeretbe/falba applikálva egy csavart, fényt csináltam.

A háztartási teendők közül egyedül a mosás okoz gondot, bár ezernyi bedobós mosógép áll a rendelkezésedre, csak hogy önagysága szerint „nem jött össze annyi darab, inkább kimosom kézzel.” A gázzal nem volt baj, csak ha kifogyott a palack, vagy ha nem jöttél rá, hogy hol kell megnyitni azt. Viszont ki gondolta volna, hogy a hajszárító a villanybojlert működteti, negatív értelemben? Ha szárítod a hajadat és pont akkor kapcsol be a bojler, akkor kikapcsol, azaz kimegy a biztosíték. Már pedig a főbiztosíték külön helyen van, hívnod kell az ügynökséget a kapcsolótábla kulcsáért stb. Néha meg nem a lakásodhoz, vagy annak a kertjéhez szolgáló kulcsot kapsz, ami külön szórakozást nyújt.

Legfájóbb esetem nem itt, hanem délen fordult elő. Önagysága elvesztette a nyakláncát, rajta egy régi kedves emlékkal és felmerült a gyanú, hogy a mosdóba esett. Nosza, nekiláttam szétkapni, hiszen csináltam én eleget. De nem olasszal, amit húsz év óta összeevett a korrózió. Szóval eltörtem a mosdó fajansz tartólábát, de a kempinges vállat vont és megragasztotta.

Egyébként szállásadóimmal csak egyszer volt élesebb vitánk. Régen senki se kötötte meg, hogy hányan költözhetnek egy apartmentbe, ha megfizetted az árát, de később a szabályon változtattak és ma már egy névjegyzéken fel kell tüntetni a leendő lakókat. Az olyanok miatt, mint szerénységem. Történt ugyanis, hogy kivettem egy elvileg hatszemélyes lakóegységet, amibe valamilyen tévedés folytán nyolcan keveredtünk. Az átutazó barátom és felesége meglátogatott minket, ezért a lányom és barátnője odabent már el se fértek: a teraszon terítették ki a hálósájkukat. A takarítónő pedig rögtön bemószerolt minket.

Jött is nagy dérral-dúrral az ellenőr. De hogy így, meg de hogy úgy... Mondom neki ékes német nyelven – kevéske volt még az olaszom, nem tudtam rajta ordibálni, mint később, ezért nem is pazaroltam rá – kit lát itt, dehogyis lát itt illegális személyeket! A Fecóék addigra már elhúztak délre, a lányomé pedig éppen Velencébe rándultak át. – No és a hálósájak? – így az ellenőr szigora. – Jó, hogy mondja. Megszáradtak már? Vizesek voltak, azért teregettük ki őket – hallottam a hangomat. (Ez részben igaz volt, mivel a lányok a fürdés után ráfeküdtek. De hogy a fenébe tudtam ezt németül? Ma már nem menne.) Végül a szócsata az én javamra dőlt el. Meg nem próbálnám újra.

Egyébként a Lidon többen is megharagudtak rám. Nem az ellenőről beszélek, hanem a magammal vittekről. Elcepelem a saját kocsimon, tök ingyen az X barátomat olaszba' – jó a kiejtésem, mi? – és ő erre megorrol rám, merthogy csak a kanapén kap helyet. Én feláldoztam volna a magam ágyát, node az önagyságáét? Imre is, Gyuri is – jelentkezzék, akinek nem szólítottam a nevét – megorrolt a helyért. De persze a tökéletes kiszolgálásról elfeledkeztek.

Meglepő módon a nővérkémml nagyon jól kijöttem, kétszer is.

Az első alkalom végén volt némi halálfélelmem. Nem tudom, hogy miért, de kivételesen éjszaka indultunk hazafelé. Elárulom neked, hogy nagyon nem szeretek éjszaka vezetni. Ausztriában pedig azok a kanyarok és kísérteties lejtők mind-mind ellenem fordultak: te nem

is látsz bennünket. Fáradt, égő szemmel gyötörtem haza a kocsit. Csak egyszer volt hasonló visszautam, amikor PSG-ből – róla majd később – egyetlen nap hajtottam hazafelé 1300 kilométert, de valahol Veszprém előtt a földre kellett zuhannom hosszabban is pihenni.

Egyetlen kínos dolgról nem beszéltem még: a pénzről, ami több szempontból is külön mizériákat okozott. Egyrészt mert volt idő, amikor csekket kaptam, amit azonban csak egyes helyeken váltottak be, többnyire távol az úticélomtól. Másrészt ellenem dolgoztak a rablók is. Mármost közvetve. Eleinte csak ripsz-ropsz felszaladtam a közérttel szembeni lépcsőn, ahol a beváltóhelyen egy pillanat alatt leperkálták a járandóságomat. Később viszont forgócsapdán kellett átgömöszölnöm magamat, miután egy széfbe tettem a fényképezőgépet, miegymást, vele olykor az igazolványt is, amikor is tehettem egy kört kintre, majd megint bentre. Végül elárulom, hogy a legtöbb bajt az euró bevezetése okozta. Az olaszok nagyon nem szerették, mindegyikük számolta, hogy hol verik át őket, ezért az árak még sokáig lírában is ki voltak írva. Mi pedig még kevésbé szerettük, mert a forintot – hol jobb, hol rosszabb rátával – csak-csak beváltották lírára, de euróra mindig pocsékul, majd legvégül sehogyan se. Pedig ki volt írva, hogy konvertibilis és hogy mi az árfolyama...

Capalunga

Bibione három része közül idővel a nyugati vált a kedvencemmé. Annyiszor jártam ott, hogy az agenciák (turistaügynökségek) egymással vetélkedve küldözgetik nekem karácsony táján a broszúráikat. Nem mellesleg az árak évről-évre szinte alig változnak.

Eleinte a Capalunga (hosszúfej: a félsziget alakja alligátorfejre emlékeztet) kempingben vertük fel a sátrunkat. Ott egyszer lakókocsit is béreltünk, mert nem volt sátrunk, de az nem olyan kényelmes, mint amilyennek látszik, viszont pizsokdrága. A sátorhoz mindig tartozott villanyaljzat is, azonban csak speciális vezetéket volt szabad rákötni. Így hát a boltban megvásároltam a kellekeket és fél óra alatt összeeskábáltam a megfelelő huzalt.

Kedveltem a kempingéletet. Például sajátos hangulata volt a kora reggeli zuhanyozásnak, a szomszédok pedig megkérdezték, hogy milyen finomságot készítesz a hordozható gázon. Persze németül, hiszen pár belgától, hollandtól és egy-két eltévedt magyartól (a kemping drága volt) eltekintve mindenki német, osztrák vagy svájci volt. Ott kaptam biztatást az olasz nyelv tanulásához, de egy furcsa eset lezárta a kempingezési korszakot.

A bejáratnál, a recepción, a boltokban, az étteremben (ezt ritkán látogattuk) mindig és mindenki németül szólt hozzám. Kérdi is az önkiben a szakács, hogy hányat kérek abból az igen finomnak ígérkező halból. Konkrét szám helyett kérdéssel válaszoltam, olaszul: Nem beszélhetnénk valami értelmes nyelven, unom már a németet, nem vagyok én német! Így hát áttértünk az olaszra és mondom: Ne prendo due. Kettőt vennék. Erre ő hármad ad. Nocsak? Ennyire nem tudom a legegyszerűbb szavakat se? De megnyugtatót és ő vitte el a tálcamat a pénztárhoz, ahol közölte: Ez az úr három halat kap, de csak kettőt fizet. Barát. Később is tapasztaltam, így Sorrentóban, ahol angolul akartak velem diskurálni, hogy ragaszkodásom az olasz nyelvhez meglágyította a szíveket. Kivéve az autópálya ellenőrt, de arról majd később.

Kempingező korszakomnak a lányom vetett véget. Megkértem, hogy hozza be a kocsit a külső parkolóból, ahová le kellett állítanom, mert reggel 7 előtt, este 10 után és délben 12 és 4 óra között nem szabad kocsival a kempingen belül mászkálni. Nem árt neki egy kis gyakorlás, gondoltam. Hát nem ártott volna – korábban. Szegénykének sikerült összetörnie egy másik kocsit ajtaját (a Zsigának persze semmi baja), ráadásul pont a minket mindig igen kedvesen fogadó recepciós csajét. Az ügyet a biztosítósok korrekten elintézték, de lányom még sokáig nem akart volánhoz ülni, én pedig nem tudtam a recepciós szemébe nézni. Azért egyszer még illegálisan belógtunk a kempingbe, mert a barátom kocsijának valami baja volt és a kikötőnél volt csónakemelő, aminek a segítségével alá lehetett nézni.

És nem volt kényelmetlen a sátor? És mit csináltak esőben?

Jó, hogy kérdezed. A nagysátornak két kamrája és előtere volt, ezért az eső nem nagyon zavarta meg az életünket. Bár egyszer hazafelé jövet éppen a sátorbontás idején zúdult le az a hatalmas zápor. Ezért jó, hogy a Zsiguli hátsó ajtaját fel lehet támasztani. Időnként az alatt keresve menedéket lányommal pár perc alatt összekaptuk a sátrat. Amennyire nem ment neki akkor még a vezetés, olyan remek partner volt a sátrazásban. Capalongán nyíltszíni viharos tapsot kaptunk a szemlélődőktől, amikor a nagysátrat három perc (!) alatt készrevágtuk.

Persze elővigyázatosnak kell lenni. Jesoloban gyanút fogtam: nagyon elszontyolodott az idő. Gyorsan körülárgoltattam mind a két sátrat, mert volt velünk egy kétszemélyes kanadai is. Mondom H. Bélának és Katónak, hogy jöjjenek át a nagysátorba, elférnek ott. De hát akkor voltak először együtt nyaralni, ezért inkább külön maradtak. A vihar nekizúdult, majd kis idő múlva segély-szólingatásokat hallottam. Béla ki akart volna jönni, de szétcincálta a bejáratí zipzárat, amely se föl, se le. Pont a legrosszabb helyen makacsolta meg magát, Béla se alatta, se fölötte nem fért ki. A sátor elejét cölöpöstül meg kellett emelni – az esőben.

Hogy mit lehet a kempingben csinálni?

Ezt nehogy megkérdezd a németektől! Volt mellettünk egy pár fős társaság több autóval meg egy kimustrált VW busszal. Az utóbbi meg volt rakva weissbier-es rekeszekkel, mert-hogy azt állítólag nem lehet az olaszoknál kapni. Vagy nem olyan jót. A németek tehát tudták, hogy mivel töltsék az idejüket. Aki pedig nem magába öntötte a fehér habot, az rájuk ült. Mármost az ott található ezernyi drága motorcsónak valamelyikén szelte az öblöt. Néhányan – persze reménytelenül – a horgászszíneget lógatták, bár inkább csak a gyerekek.

Mi viszont rászoktunk a boccia-ra (franciául: petanque). Boccsáztunk a homokban, a fűvön, a kijelölt salakos vagy kavicsos pályán, a betonon, még szabályos boccia-dromban is. Persze mindegyik helyen más technikával kell játszani és éppen ez az érdekes a dologban. Az olaszok remélik, hogy a boccia nemsokára olimpiai szám lesz és igen komolyan veszik. A boccia-dromban a pálya 4 méter széles és 26 méter hosszú. Az egyik tag letette a fémgolyót a pálya elejére, finoman megpöckölte az ujjával – és az elgurult a pálya végéig. Képzelted, hogy milyen drága tartánból készült a talaja.

A sportnak az egyéb ágazataiba is belekapcsolódtunk. Jómagam sokat pingpongoztam, de a versenyszerű összecsapásokon csak közepes sikerrel. Az úszást mindketten sűrűn és lelkesen gyakoroltuk. Őnagysága a távgyaloglást preferálta: sokszor végigballagott a sok-sok kilométer hosszú, egybefüggő homokos parton. Többször elkísértem és akkor vagy a szebbnek ígérkező kagylóhéjakért hajoltunk le, vagy a zászlókat figyeltük, hogy milyen időjárás várható: kék jelzi, hogy minden oké, sárga, hogy távol van a strandőr, piros a veszélyt. Mondanom se kell, hogy az olaszok eléggé lazán kezelték az ügyet: itt még kék a zászló, ott már piros.

Nappalaink így meglehetősen változatosan teltek el. A kempingben töltött időnek a kellemetlenebbik része az este. Mármost annak, aki nem olasz vagy német és így nem élvezzi a késői zajongást. Capalongában eleinte este csak mozi volt. Később ott is elkezdtek műsorokat szervezni a gyerekeknek, ami általában jópofa szokott lenni. Sajnos azonban ezt mindíg felváltotta a tánctanulás, azazhogy ugrándozás, amit persze hangosított aktuális – diszkó, rap, techno stb. – zörejekkel kellett kísérni. Az olasz kempingekben mindenféle zajt ismernek, számukra csak a szép, dallamos olasz melódiák az ismeretlenek. (Olaszországi útjaimhoz az is hozzájárult, hogy nagyon szeretem a hatvanas évek olasz zenéjét – például Cinquetti, Morandi stb. – , soknak a szövegét kívülről fújom, sőt, vess meg, imádom a régi operákat is.)

Az olaszok esti szórakozásába csak akkor kapcsolódtunk bele aktívan is, ha nekünk való és általunk érthető témában tartottak vetélkedőt. Melinda lányom egy alkalommal meg is nyerte a második díjat, amely egy méretes olasz szalámi volt, egyéb finomságokkal kísértén.

Pineda

A XXI. században rátaláltunk a csend és béke honára, Pinedara. A csöpp gyermeket nyugodtan kiengedheted az utcára, nem történik baja. Bár autók is járnak arra, mindegyik lassan hajt és azonnal megáll, ha gyereket vagy csoportot lát. Engem leintett egy rendőr, amikor 35 km-es sebességgel kerültem (40 km megengedett) egy másik kocsit. Nem akart semmit sem, csak arra kért, hogy legyek még óvatosabb.

Az egyik alkalommal egy kis háromkerekű furgon állta el a kiparkolásom útját, de amint megjelentem, szinte azonnal kicsit odébb is tolatott. A takarítók voltak. Minden héten egyszer jönnek, szétszedik az összes utcai lámpát és a burákat melegvízzel elmosás. Szerinted pl. a Margitszigeten mikor került hasonló aktusra sor? Nemhogy hetente...

A lakókkal mindenütt hamar megbarátkoztunk. Az apartment-házak vegyes tulajdonúak voltak, egyeseket még mindig az agenzia kölcsönzött ki olyanoknak, mint mi, másokat viszont már sikerült eladnia magánszemélyeknek: főcéljuk ez, és nem a bérbeadás volt. Amint te is tudod, az ilyen házak liftje és lépcsőháza tágasságban nem vetekszik a Titanic megfelelő részleteivel. Ezért bámultuk meg azt a leleményes olaszt, aki az erkélyére kis motoros felvonót szerkintett. Anyuci a parkolóban szedte ki a kocsiból a cuccot, a két gyerek a „lifthez” cepelte a bőröndöket, miegymást, az apuci pedig szépen felhúzta.

Pinedaban szinte valamennyi eladót ismertem, sokan az utcán sétálva előre köszöntöttek. Figyelmességük miatt nagyon szerettem ott vásárolni, elsősorban a péknél, amely – a többi bolttal szemben – már igen korán (fél nyolckor!) kinyitott. Cipőt, gyerekruhát, táskát stb. jó áron és jó minőségben vásárolhattál. Bár két éve az egyik ismerős árus csúnyán becsapott, az eset egyáltalán nem jellemző; én a gazdasági válság miatti vendéghiánynak tudtam be.

Itt kell kitérnem az éttermekre. A fagyizókról ugyanis nincs mit elmondanom. Ismered őket, valamennyi termékük finom, én mégis szégyent vallottam velük. Minden utamon erősen megfogadtam, hogy egy fagyizónak a teljes választékát végigkóstolom, de annak dacára, hogy az általam kedvelt helyen csak 32-féle fagyaltot adtak, ígéretemet nem váltottam be. Szóval maradjunk az éttermeknél.

Viszonylag nem sokszor éltem a hatalmas lehetőséggel, amit a sok olaszországi utam kínált. Az éttermek nem olcsók, bár a nyolcvanas években a turistamenüket még elfogadható árakon kínálták. Szemben sokakkal a tésztaféléktől (bolognai stb.) nem vagyok elragadtatva, mint ahogyan általában se az olasz konyhától. Nekik is vannak jó és rossz kajáik. Azért szerencsére – és a körültekintésnek köszönhetően – többször volt alkalmam kiváló, mint pocsék kulináris élményben részesülni. Kettőt-kettőt fogok csak megemlíteni.

Milyen jó, hogy a fájdalomnak csak az emlékét lehet felidézni, magát a fájdalmat nem! Az első számú borzalomnak csak a megtörténtére emlékszem, magára az ételekre nem. Pinedából hajóval, vagy autóbusszal és hajóval lehetett elmenni Velencébe. Mivel már voltunk ott, a hajó drága, az autóbusz pedig rosszkor indul, csak egyszer vállalkoztam az útra, akkor is kocsival. A másodrendű úton csak tetűlassan lehet eljutni a Velencével szembeni félszigetre, ahol eléggé drágán talán találsz parkolóhelyet. Onnan visznek a hajók a San Marco térre, de még máshová is. Gondoltam, hogy meglepem Anyucit, elindulunk arrafelé, de teszünk egy kört a Murano-Burano-Torcello járaton, amely a híres üvegműhelyeket köti össze. Hát a meglepetés tökéletesre sikerült. Az egyik szigeten egy kis csatorna mellett leültünk egy szimpatikusnak tűnő étteremfélében. Valami húsnak ígért misz-mászt kértünk, de főleg csak száraz és pocsék ízű köretet kaptunk, valami savanyú borral (bár én sört ittam). Kettőnknek 50 euróért.

A number two szörnyűség jónak indult: frutta di mare, mindenféle válogatásban. Node a főfogás! Kihoztak fejenként három darab keszeg nagyságú halat, olasz módra elkészítve. A recept – nagyjából, mert nem tudom, hogy még hol tudtak rontani rajta – a következő: Végy egy darab halat. Vigyázz, hogy semmilyen fűszer ne érje, só sem, hiszen ha köllött volna neki,

a tengerben maradt volna. Hirtelenül éged össze-vissza úgy, hogy nehogy valamelyik belső része véletlenül is megpuhuljon. Amikor ezzel megvagy, önts nyakon vastagon ízetlen és hideg olajjal. Szervírozhatod. Barátainkkal ki-ki alapon fizettük az általuk javasolt ételt, ami akkor 10.000 forintomba került nekem. Nem érte meg, mert ha még tanultam volna belőle... De Pinedaban engedtem, hogy a lányaim halat rendeljenek. Az is ment a szemébe.

Ugyanezek a barátok elvittek a Garda-tó mellé egy hegyre. A végét most mondom el, nehogy rosszul legyél tőle az étel után. Az olaszok örülten vezetnek. Ritka a baleset, de akkor aztán nagy. Szeretik például egymást kergetni. Azzal szórakoznak, hogy alig egy-két métert hagynak a két kocsi között. Barátaink ugyanezt tették, vacsora után, boros állapotban, noná, hogy másfél méter széles erdei úton, hegynek lefelé. Az 1200 méter magasból 10 perc alatt a tó partján voltunk. No akkor lássuk a kaját! Délben odatelefonáltak. Hatkor volt a vacsora. A szárnyasokat pedig már kettőkor nyársra tűzték. Tehát az aranyos kis ennivaló csibéim négy teljes órát napozhattak, mielőtt a borban megfürödhettek volna. Egy óriási kandalló előtt egy méterre forogtak a nyársak. Annál omlósabb, jobban fűszerezett húst életemben nem ettem.

Pinedaban minden drágának látszott, az is volt, többnyire nem vonzó. Úgy értem, hogy egymás nyakában lógtak az asztalok. Aztán rábukkantam a kikötőben a matrózcsárdára. Főleg marcona olaszok jártak oda, meg egy-két bennfentes, már olaszba fordult öregharcsa német. Az se volt olcsó. Node a kínálat?! És a kiszolgálás?! Mennyei. A középkorú kiszolgálóhölgy összekapta a legjobb tudását, amikor elárultuk neki, hogy 40 éves házassági évfordulónkat ünnepeljük. Az étterem bejárata előtt trafikáltak a törzsvendégek, mindegyikük gratulált. Én már számtalanszor ettem kalamárit, rákot, kagylót, ezt-azt, de ahogyan itt el volt készítve, az minden addigi csúcst felülmúlt: a frutta di mare Csimborasszója.

Az italokkal két kalandom akadt. Az eszpresszó-féleségekben meglehetősen drága a sör (két deci 3 euró), ezért többnyire inkább üveggel vettem a közértben (hét deci 1 euró). Csak egyszer kértem „calda birra”-t valahol, mire furcsán néztek rám. Nem értettem miért. Igen lassan esett le, hogy keverem a nyelveket: a kalte németül hideg, de a calda olaszul meleg.

PSG-ben – még azt se tudod, hogy mi az, de majd megtudod – többször szürcsölgettünk margarétát, amire Californiában szoktunk rá (szépen adom, mi?). Elégé jól készítették el, tehát ezt vártam volna Pinedaban is. Kértem egy bisztróban. Ott mindenki összefutott, majd telefonáltak valami rokonért, aki talán tudja, hogy mi az. Azt állította, hogy tudja. Hát annyit konyított hozzá, mint én a batikoláshoz: valami híg pálinkafélét kaptunk citrommal.

Még annyit gyorsan elmondok, hogy a pizza nem a mi műfajunk. Amikor az onokáink is ott voltak, mindig azért nyaggattak minket. Tehát egyet-egyet olykor megkóstoltunk, de erős túlzás lenne azt állítani, hogy visszavonhatatlanul rákaptunk.

Jé, most látom csak, hogy a pinedai növényzetről még egy szót se szóltam. Merthogy az állatokról azt kell tudni, hogy a szarkák sajnos onnan is elüldözik a feketerigókat csakúgy, mint Pesten és Nagymaroson. A közeli mocsarat el tudod képzelni, erősen kiszáradt fenyeves is láttál eleget, a porba hajló bokrokról nem beszélve, ezért csak egy furcsa növényre, egy unikumra kell felhívnom a figyelmedet. Ez a pinefacus cumikus, magyarul pinedai cumifa. Kétségtelenül ritka példányai mindig félúton a strand és a főút között található. Tibetben az ehhez hasonló útvalasz-helyeken mindenki egy-egy követ dob a már meglévő rakásra. Az itáliai bennszülöttek viszont egy-egy cumit aggatnak a fára, amikor elhaladnak alatta.

Kirándulások és egyéb kilengések

Aki Bibionében nyaral, az feltétlenül ellátogat az onnan 40 kilométerre lévő Caorle-ba, amely egy aranyos kis hely: csatornáival némileg hasonlít nagy testvére, Velencére. Kedves, vonzó hely a még közelebbi Portogruaro, avagy Pordenone is. Az utóbbi arról híres, hogy pár hónapig ott élt a kisebbik lányom. Egyébként Olaszország arról nevezetes, hogy minden ún. kisebb helyen is van annyi látnivaló, mint a Nagyalföldön, mondjuk 4-5 régi templom.

Önagysága járt a Trieszt melletti Grotta Gigante-ben, ami egy 146 méter magas cseppkő-barlang, egyetlen gigantikus hófehér kürtővel. Valakik úgy vitték el a két lányommal együtt, én viszont már nem értem a kocsiba.

Egy ideje Itáliában úgynevezett borkörutakat szerveznek, ami azért is érdekes, mert a legtöbb ajánlott helyre csak kocsival lehet eljutni. Hmm!!! Mindezt igen érdekes prospektus ajánlgatja, ami mellé külön szótárat is lehet kapni, hogy valaki megértse a borát olasznak hangzó, de mégis furcsa szavakkal dicsérgető borászt. Mondjuk hangyaszőr-bársonyos, lepkeszem-tüű, hiúzfarcok-ringású stb. Nem-nem! Ugyanezt olaszul tessék mondani!

V. Misivel elmentünk egy ilyen körútra. Nos az olasz borok könnyűek, finomak, ritkán érik meg a 3-4 évet, amikor a magyar szőlő leve még csikó korában se nincsen. Kóstolgattuk itt, ízlelgettük ott, de sokat nem lehetett (8 ezrelék volt megengedve a sofőrnek). Arrafelé nincsenek hegyek, tehát szőlőpincék sem, a bor pedig nem is lát hordót. Zárt rendszerben, autoklávban készül, mint a gyárakban a sör.

Az egyik lelkes gazda megkóstoltatott velünk négyféle nedűt is. Láttam rajtunk, hogy nem vetjük meg. Mondtuk, hogy vennénk ebből is, meg abból is. Németekhez szokott, ezért reménykedve tette fel a kérdést: hány rekesszel? Leeresztett, mint Zsiguli kereke a búcsúban, amikor elárultuk, hogy egy-egy palackkal. Mert nem a mennyiség, hanem a minőség a fontos.

Este mulatságot rendeztek a faluvégen. Ott fenn északon az egykori osztrák behatás még nem múlhatott el (Velenice osztrák birtok volt), mert a zenéjük és a táncuk nagyon emlékeztet az osztrák sramlira, illetve valamiféle rosszul lekottázott, vontatottan játszott keringőre. Szerencsénkre, mert így mi is be tudtunk kapcsolódni a forgatagba, ami egyébként akkor is és ott is egészen ehető helyben sült finomságokkal járt.

Az olaszok imádnak bulizni: minden alkalmat megragadnak rá. Ezért jó például, hogy annyi szentjük van. (Vagy azért tartanak annyi szentet...?) Itt a zászlókat dobálgatják, ott a hóhérok és segédek vonulnak fel, amott boszorkányégetési bemutatót tartanak. Vagy egyszerűen csak megünneplik a bor, a sör, a kenyér, a vetés, az aratás vagy a ... ünnepét. Az egész olyan, mint a vurstli vagy a falusi búcsú, bódékkal, kajákkal, borral-sörrel, szalagokkal, táncokkal, asztalokkal, barátkozással. Aztán van ilyen verseny, meg olyan vetélkedő, mindig lármásan, mindig jókedvűen, sohasem olyan görcsösen, mint nálunk szokás csinálni.

Csak egy időtöltésünkről nem számoltam még be: hallgatni szoktunk a harang vasárnapi hívó szavára. Elvétele a németre, inkább az olasz misére mentünk. Már csak a nótáik miatt is. A végén már kívülről fújtam egyiket-másikat. Mások – és ezért érdekesek – az ottani viselkedési szabályok. Néha egészen különös prédikációt lehet hallani, főleg, amikor valahonnan hazatért misszionárius tartja. Az ajtóból pedig elviheted az ingyenes újságot, amely mindig sokkal színvonalasabb, mint bármelyik pesti napilap. Például a Szolzsenyicinnel folytatott, két teljes oldalas utolsó riportot is olaszul olvastam.

Strandon

Már annyi mindent összehordtam Bibionéről, csak éppen a strandról nem beszéltem. Az ún. szabadstrandról nem is fogok, csak arról, amit a filmekből ismersz. Ha meg egyébként is, akkor ugorjad át ezt az oldalt.

Az olaszok irtóznak a víztől, meglepő nagy százalékuk nem is tud úszni. Egy átlagos napon jómagam körülbelül annyi időt töltöttem a tengerben, mint száz olasz együttvéve. Ráadásul még ha a nap is elbújik, akkor traktorral se lehetne őket vízbe rángatni, pedig az van ott. Ha kicsit hidegebb a levegő, akkor a tengerben csak németajkút és egy-két magyart találsz.

Amúgy az egész helyszín nem is strand, hanem egy nagy – mozi. A nézők széksorokban (a lötytedtebbjei nyugágyakban) heverésznek a következő rend szerint. Vannak zsöllyeegységek, amiket a felnőttek kedvéért tengeri állatkákkal jelölnek meg, úgymint delfin, fóka, zsiráf és elefánt. A gyerekek anélkül is a helyükre találhatnak. Ritkán vesznek el (csak egy ilyen esetnek

voltunk tanúi), akkor is csak azok, akik a számítógépekhez értenek, a normálisabbja nem. Az első sor igen drága, nem is szabad eléje pakolni és heverészni, nehogy megzavarjuk a vip-vip hurrá vendégek kilátását. A következő három se olcsó: oda kerülnek például a bankárok. Majd a szedett-vedett egyéb népek. A legtöbb helyen a napernyősorok mögé jegy nélkül is be lehet telepedni, csak néhol nem nézik azt jószemmel. Egyébként a sorok azért is így működnek, mert aki nincs az elsőben, az azt nézi. Talán ennek tudható be, hogy ott van a legtöbb rossz alkatú félig öltözött hölgy...

Hát igen, a traktor. Az csakis az én kedvemért van. Eltisztítja, elsimogatja a mély homokot és amikor ezzel végzett, mélyen szántó gondolatai támadnak a traktorosnak, csak kicsit maga körül forgók. Így az unalmasan sima homokfelület szépen megtörik, barázdás lesz, mint apuci homloka, aki azon tűnődik, hogy hova dobja a boccsát. És puff, máris beáll a szántásba a nagy zöld golyóbis, ami tudvalevőleg az enyém.

Apuci máson is tűnődik. Nem kis önteltséggel beáll a skacok közé focizni, elvégre egykor ő volt az almádi strand futball-paganinije, ördöngösen ontva a gólokat. Most ugyanezt öklömmi izzadságcseppekkel teszi, és amikor becsúszik, földanyánk szeretettel marasztalja: érdekes, milyen nehezen tápázkodik fel az ember ilyen mély homokból. Almádiban vékonyabb volt... Anyucinak több esze van: a nyugágybeli keresztretjvényfejtés Guinness-rekordjára tör.

A magyarokat egyébként úgy tájékoztatják, hogy a lakosztályhoz meg kell venni a heti strandbérletet is. Nos, egyrészt az csak hat napos, mert a váltás miatt a szombatot nem öleli fel. Másrészt le lehet róla beszélni az ügynökséget. Az előszezonban ezzel 30 eurót = fagyit lehet nyerni egy hétre. Mindenki maga döntse el, hogy megéri-e ez a spórolás.

Hátra van még a pentatlon ötödik sportága. Az úszás egyibár többször is megvolt. A futást a nem kevésbé fárasztó homokgyaloglással váltottuk ki. Vívódtunk, a női csapat a rejtvénnnyel, a férfi a focinak álcázott hanyatt eséssel. Boccsából nincs már hiányunk. Szóval már csak a szúnyoglabda van hátra. Bebújsz egy féligbomlott kerítésen, meglátod a csupakosz pingpong-asztalt, amit le kell takarítani és azon tűnödsz, hogy mennyire hasonlítasz a kerítésre. Majd szervára feldobod a kaucsukot és puff eltalálsz az első bazi nagy, a labdát belepő szúnyogot. Igazán megéri. Pedig ki volt téve, hogy itt építkezés folyik. No hja, nem is tudtam, hogy a Balaton is folyóvíz. Négy évig állt, tavaly tűnt el az a kedves koszos kőasztal. A szúnyogoknak más sportágot kellett választaniuk...

Szép és nyugodt ez a strand. Ide szoktunk kijönni a szabitól való búcsúzás előtt. Régen még egy utolsó tempózásra is, ma már... Ma már szerencse volt, hogy az indulásunk előtti napon vihar volt. Nagyon nagy vihar. Reggelre össze-vissza dobálta a tengerhez vezető járólapokat. Olyan csúnya lett a strand, ilyen nem is kellene neked se. Ugye...?

Jaj, csak most legyen ügyes. Itt hagyjuk Bibionet, éppen a legkedvesebb lakosztályomat. Amit kifestettem. Kávézaccal. A kávéfőzőből valahogyan kimaradt a szűrő, de végül is a kávé csak onnan négy-öt méterig terítette be a három falat. Lemosni nem lehetett. A város túlsó végén nagy nehezen beszerzett krétára csak lenézően mosolygott. Erre kihúztam a bicskám. Nem szabad túl mélyen vágni, mert az nem gyógyul be. Szikét, tampont, nekem törlést. Most még elhúzom a hűtőszekrényt is és akkor elhagyhatjuk a süllyedő hajót. Nem teával, hanem kávéval süllyedőt. Volt bostoni teadélután, én meg rendeztem egy bibionei kávédeléltöt.

Furcsa itáliai „ajándékok”

Körülbelül félúton lehetek a mondanivalómban, bár még nem sejthetem. Ezért inkább itt mondom el a rossz hírt, hogy a végére elfelejthesd. És megtoldom egy jóval is. Kezdjük azzal, hogy hál’ Istennek soha komoly baj nem ért minket olasz útjainkon, még a megfázás luxusát is csak ritkán engedték meg magunknak, ezért soha nem kellett orvoshoz fordulnunk. Azonban a baj így is elért, bár azt is csak megjelenésének helye és ideje kötötte Olaszországhoz.

Az egyik szokásos úton valahol Velence után fényes foltokat kezdtem látni. Később ez annyira zavaró lett, hogy át kellett adnom a volánt Gyurinak. Majd PSG-ben a közértben feléje fordultam, hogy: és kenyeret kell még venni, de nem tudtam kimondani a kenyér szót, mert nem tudtam, hogyan kell. Furcsálltam a dolgot, de nem tartottam semmi rossztól, jöllehet azok a fehér foltok egyre nőttek és egyre élesebbek lettek.

Nem részletezem. Az út a szemésztől az ideggyógyászhoz, onnan az érsebészhez vezetett. Itáliában stroke-ot kaptam, az egyik agyi ütőerem elzáródott, a másik útban volt afele. Meg kellett műteni, de ha akarod, akkor máris indulhatunk a következő olasz útra. Az valamivel olcsóbb lesz, mert már nem fogok magamnak cigit venni.

A dolog úgy esett, hogy Gábor unokám nyaggatott: Papa, vigyél el Olaszországba! Miből fiam, talán a nyugdíjból? De igazán...! Számolni kezdtem.

Csütörtökön öt órakor egy filmet néztem a TV-ben. Nem gyújtottam rá. A szünetben se. Majd reggel elővettem egy műanyagdobozt és beletettem 500 forintot: annyit spóroltam az előző nap. Estére megint. És a doboz végül megtelt, bár csak képletesen. Pár hónap alatt meg lehetett a cigin takarítani egy olasz utazás árát. Itália egyenlített.

Anyagias araszolás

Az olaszok találták ki az autópályát, a sztráda szavunk is onnan van. Viszont az idevágó útvám kifejezés a magyar fülnek csúnyán hangzik. Szeretjük megspórolni. Egyes bornírt olasz közegek is ezt gondolják rólunk. Ezért mielőtt a további mondanivalóra térnék, egy furcsa esetet kell elmesélnem.

Kivételesen a barátom vezette a kocsit, pedig idegenben nem szereti. Én pedig kicsit elméláztam és későn kiáltottam rá: Ne arra! Majd rögtön utána: Állj félre! Visszaballagtam és az útvám kapujánál mondtam az ügyeletesnek, hogy az azonnal fizetős helyett tévedésből jöttünk át a mit-tudom-én-milyen „pass” kapun, ami azt jelenti, hogy pályabérleted van. De én ott és helyben leperkálom a kellő díjat és/vagy adjon egy jegyet. Nem tette, viszont azzal biztatott, hogy mondjam csak el a dolgot a kilépésnél és nem lesz semmi baj...

Hazudott a szemét, pedig az olaszok addig nem vertek át. Mint ahogy a kijáratnál se tűnt édestestvérkémnek az a vigyorgó közeg, aki egy befizetendő 45 eurós csekkel jutalmazta az európai fehérember őszinteségét és jószándékát. Még eligazítást se adott.

Másutt tudtam meg, hogy a kék pontnál kell az ügyet elintézni. Ott közömbösen fogadtak, olasz hablatyolásom se hatotta meg őket, de végül egy velem egyidős tisztviselő évődve kérdezte: Ugye most aggódik? Hangjában az ironia mellett jóindulat is bujkált. És valóban, ráütötte az elintézve pecsétet a papírra, én pedig fizetés nélkül távozhattam. Szóval a dolgot simán megúsztam? Azt azért nem. Ha az idegeimet és az időmet nem számítod, akkor is jó pár eurómba került a kitérő út. No és legalább káromkodtam? Hááát, nem mertem. Hiszen éppen Lorettóból hazafelé – vagyis a kempingbe – vezető úton oldozódtam fel a csalás gyanúja alól.

Pedig mennyit számított 45 euró! Sokszor nagyon, de nagyon kevéske pénzünk volt, ami szinte hihetetlen manőverekre kényszerített bennünket. Még most is ég a pír az arcomon az alábbi eset miatt.

Rómából át akartam keveredni az Adria partjára. Kihagytuk Tivolit, ami útba esett volna, de híreink szerint akkor renoválták, a szökőkutak nem működtek, akkor pedig minek? A sok szerencsés véletleneim egyikeként egy igen kedvező és kellemes kempingbe jutottunk el, a Villa Jelena nevű helyen belül, Villa Rosaba. De kellett volna még egy kis pénzmag (mikor nem?), mert ott sem volt csekkbeváltó hely. És akkor...

És akkor a szotyitöredékek közül összekaparásztam a zsebemből azt a kilenc és fél svájci frankot, ami nikkalben volt és ezért nem váltották be. Beállítottam vele a svájci grófnőhöz, azzal az ésszerű ajánlattal, hogy kiegészítem lírával, csak adjon egy papírtízest. A grófnőnek

csak egy ócska tizenöt méteres lakókocsija volt, szaunával, bárpulttal, egyszem gyerekekkel. Mellette egy gyengécske Porsche, merthogy az igazi kocsival, a Ferrarival az apóca járt, aki bizonyára kellemetlen munkahelyéről csak hetente látogatta meg Itáliában sýnylódó szeretteit.

A grófnő először nem értette a dolgot. Komolyan azt hitte, hogy lejmolni, koldulni akarok. Ezért hogy elhessentsen, egy százfrankost akart a kezembe nyomni. Pregnáns frazeológiám végül meggyőzte arról, hogy helytelen úton jár. A kilencötven elcserelődött tízre, nem volt szükség lírai kiegészítésre, az egyéb lírai kiegészítések pedig elmaradtak nejem közelsége miatt (is), szóval bekaptuk azt a sört és az ügyletet lezártuk. Az akkor már kétszeresen doktor Halassy ötven centért való házalásának az esetét nem írták meg az újságok.

Bár az eset nem maradt folytatás – és majdnem fojtatás – nélkül... Lásd majd alább.

Le akartam szokni Bibionéről. Te! Az nehezebb ügy, mint a cigi! Mindegyik szép, mind a kettő jó, csak a cigiben ne lenne nikotin, Bibionéban pedig annyi német. Úgy döntöttem, hogy keresek valami új helyet dél felé. Ja, csaptam a nejem homlokára, hiszen mi voltunk Villa Jelenában, azaz Villa Rosaban.

Spórolni akarván az autópálya-díjon, Ravennától a másodrendű úton haladtam dél felé, keresve a régi helyet. Szerintem hülye voltam – ne ellenkezz mindig! – mert hiszen az sokkal délebbre volt. Végül is az út igen drága lett: piros lámpák, buszok és kamionok, izgó-mozgó kocsik százai között átlag 20 kilométeres sebességgel araszoltam órákon át. És végül csak nem érkeztem el az ismertnek vélt helyre: türelmünk és a nap hamarabb elfogyott. Így kerültem San Elpidióba. Csak pisilni ne kellett volna... Meg iszogatni... Meg dicsekedni... Érted? Ja, ha nem, akkor mindjárt elmesélem.

San Elpidio

Bemutatom neked Pierót és Juliát. A nálunk csak kicsit idősebb kedves házaspárt, akik igen jó barátainkká lettek, noha Piero „csak” hentes volt, Julia pedig htb. (Ha nem tudod, hogy mi az, kérdezd meg nem dolgozó, háztartásbeli rokonodat.)

Piero reggel elmerült a tengerben, délre több kilónyi feketekagylóval tért vissza, amiből aztán igen prima ételt rittyentett. Másfél óráig szöszmötölt, le is írtam a receptet, de sajnos az egyik számítógépes elszállásom során elveszett. A lényeg a fejemben maradt: nem szabad a kagylót felnyitva főzni vagy sütni: a tenger íze (sapore di mare) úgy elveszik.

Ők tanítottak meg minket az olasz kártyajátéokra, a scopa-ra. Annak nemcsak későbbi olasz sikereimet köszönhetem, hanem a mindennapok feloldódását is. Minden ismerősünket megtanítottuk szkópázni, mi pedig a Csillaggal mindennap azt játsszuk, azért kapkodok most is, mert délután már zsugázni fogunk. No látod! Még azt se tudod, hogy a „zsugázás” kifejezés is olasz eredetű: giocare, dzsokáre, bár Julia mindig zsugare-t mondott. És még fülemben csendül szemrehányó hangja: „má perké szinyóra” – a nejem már megint egy hetesnyi ütetést hagyott az asztalon, de ezt az anyagyilkossággal felérő bünt most nem részletezem.

Talán nem tudod, hogy ezek a délebbi kempingek szinte családi otthonoknak számítanak. Mindenki rokon vagy barát, német egy se, a külföldi ritka. Mindenre figyelnek. Az egyik éjjel nagyon kellett... Lusta voltam, nem mentem el a vöcög, hiszen itt van ez a szép sövény. Hadd nőjön – locsoltam meg. Másnap már reggeli előtt kisebb sor állt a sátram előtt. Nem lehetett másképpen megoldani? Mit? Hát éjszaka... Nem szidtak, nem korholtak, de sejtették, hogy náluk nem egészen ez a szokás.

Piero, az örök és öreg Piero elemében volt. Nyafogtam neki, hogy este nem tudok aludni a zajtól, a táncától, a mifenétől. Elkezdte ringatni lötytyedt csípőjét: todod, lejönnek az onokák és akkor majd megtanítom őket táncolni. Piero imádta a zajt, ha mozgásra kényszerítette.

Elpidio sötét és kormos főutcáján többször ballagtunk, reménytelenül keresve valamilyen itthon nem található cuccot, vagy éppen a kempinggáz szelepét, amit csak nem akart senki megjavítani (végül is megtaláltam a kellő pótlást).

Látod, ígéretem szerint csak elérkeztünk az olasz nyelv ismeretével kapcsolatos tételhez: ki diskurál jobban a kocsmában? A dolgot nem úszod meg szárazon, mert más emlékekkel is untatni foglak. De egyelőre nagyon drukkolj értem!

Kicsit beállítva sétálok Elpidio főutcáján. Persze a hegy felé van egy város is, de most nem arról beszélek, hanem a kikötőről. Tudod ezen a parton a helyek meg vannak kettőzve. Lent, a tengerparton van egy halászfalu, amit fent, a domboldalon egy városka kísér.

Szóval kicsit beállítva. Keresünk valamit. Talán egy fürdőszoba függőnyt? Jé, hiszen itt az úttól jobbra talán találhatunk is. Meg itt van az a frankó pékség. Balra pedig, a sarokban, a kocsmá. A vendégek szkópáznak, mint a Don Camillo című filmben. Mondom az asszonynak: te ide ne gyere be, ez csak férfiaknak való hely.

Megálltam az ajtóban. Minden szem rám szegeződött. Nem a pisztolyomat, hanem csak egy kérdést vontam elő: tudják, hogy merre van Villa Rosa? Merthogy úgyhogy-ugyi én eredetileg oda indultam volna. Lehellet és szkópa megszegik, negyven olasz összedugja a fejét. Nem tudják. Átküldenek valakit a közértbe, hogy megtudakolja. Nem-nem, az sem. Igen nagy szerencsére megérkezik a patrol, a carabinieri. Rávetik magukat a térképekre. Semmi. Beszólnak rádióan a központba: semmi. Sajnálkozva csóválják a fejüket.

Ha hiszed, ha nem egész San Elpidio teljes közönségének fingja sem volt arról, hogy hol van Villa Rosa és miképpen igazíthatnák el ezt az olaszul furcsán beszélő, de igen kellemetes idegent. (Notabene: az olasz csajok felizgulnak az állítólag izgató magyar kiejtésen.)

Nos – ugye egyetértesz – a dolgot mégsem hagyhattam annyiban. Miután a rendőrök még a római kapcsolaton át se jutottak sikerre, fensőbbbségesen így szóltam:

– Ja, uraim, ha önök nem tudják hol van Villa Rosa, akkor én szívesen elárulom.

Nejem szerint – de ő mindig furcsán látja a dolgaimat – a tájékoztatást picit eltúloztam. Ő erre következtetett abból, ahogy végül is kirohantam a kocsmából. Mert ezek a derék olaszok annyira képesek felizgulni egy új, értékes információ hallatán, hogy netán még ártanak a jó hír vivőjének. Komolyan mondom: ne tájékoztass senkit se a kempingekről.

PSG -1

Csitt! Csitt! Látod milyen vagy, most majdnem elzavartad. A pici, egyszem rigócsemete még repülni se tud, kövérkés, kétszer akkora, mint az anyja, bambán bámul rád beszorulva a terasz sarkába. Pont azéba, amelynek a kőlapjait segítetted Pieronak lerakni, a kempingesnek.

De nem is, hiszen egy aprócska síró gyermekcse áll ott, várja az apukáját. Igen nehezen barátkozott meg veled, de most mégis átkéredzkedik hozzád és édesanyja, akinek ezer dolga akadna, hálás pillantással kíséri át a két házikót elválasztó alig két méteres ösvényen.

Sőt, még ez sem az igazi kép: valójában sokan vannak. Már a hetvenkettedik palacsintát sütöm, a liszt és a tej lassan elfogy, de még ketten jönnek. A kempingben a nyolc éven aluliak között elterjedt a hír, hogy van itt egy csúnya bácsi, aki vicceseket mond és közben finom sütitel, palacsintával kínál. Ne félj már, te mamlasz, te is ehetsz, nem téged esznek...!

Bár, mi az én palacsintám kedves nejem tejfölös csirkéjéhez képest? Hát ezt hogy csinálja, elárulja a receptjét? Jé, a tészta ismerős, a zingarik esznek ilyet nálunk, node a szárnyas? A szomszédasszonyok összefutnak Györgyi ízletes csirkéjét dicsérni. Hja, azt a paprikát nem lehet errefelé kapni. Meg – amit elfelejtettünk vinni – nokedliszagot se. Barátom késsel formálgatja óriásira. Nekünk végül a műanyag zöldségtartó is megtette, az is lyukas.

Már érted? Mikor fogad el egy rátarti olasz bármit is egy idegentől? Nem érted? Már nem voltunk idegenek: az olaszok közjük valónak ismertek el. Velük egynek, ami nem semmi.

PSG-ben, azaz Porto San Giorgioban. Nem a Velence felettiben, hanem Ancona alatt. Már nem is tudom, miként keveredtünk oda, talán újra a Villa Rosa álmát kergettük. Mindenesetre, miután a vonat megállt, a pályaudvar alatti kis tér valamit elkezdett mesélni nekünk. És ez a mese még sok-sok éven át tartott.

A taxis nem ravaszkodott. Egyenesen megkérdezte: Felhajthatok a pályára, mert arrafelé gyorsabb, vagy kocogjak a városon keresztül? Később százszor is végigjártam az utat: tizenöt dolláros viteldíjáért a taxis azt tette, amit tennie kellett. Most bambán állok a Gemma nevű kemping recepcióján, ahol egy feltehetően zsidó anyuka és csúnyácska leánya fogad. Igen szívesen. A férj és apuka, Piero, hamar barátommá lett. Évek múltán fájó szívvel tudtam meg, hogy a dolgos ember szélütést kapott. De addig még...

Kérlek szépen, ne légy feszült, ne izgulj. Nem kell az étteremben ebédelned, az uszoda pedig – egyelőre – ingyen van és rokonszenves fiú az úszómester. Kis házikó a szállásod. A duplaágyat alig meghaladó méretű hálóval, mellette a többfunkciós nappalival, amiben van emeletes ágy, asztal székekkel, hűtőszekrény, gáztűzhely, minden konyhai kellék. Továbbá egy zárt zuhanyzókabin, amiben mindig összetéveszted a hideg és a meleg víz irányát a csapon, előtte a vöcöfűlkével, végül a nélkülözhetetlen terasszal. Köröskörül leander. Szóval most te vagy a leandervölgyi emberke, akinél az út terasztól teraszig vezet, úgy diskurálsz át, örök barátságokat kötve ismeretlenekkel.

Harmincnolcas? Az se rossz, a két szemközti házban Tomasso és Elio lakott. Két bresciai lánytestvér férje. Tomasso poliziotto, azaz rendőr. Kicsi, fekete és nápolyi. Mindig cikizi őt sógortársa, Elio, aki sokkal magasabban áll a társadalmi létrán, hiszen építőmunkás. Mind a ketten enyhe lenézéssel kezelik ezt a furcsa magyar hapsit, akinek csak két diplomája és két doktorija van. Valamelyik nap is elcepelték pecázni. Ott találkozunk...

Majd Elio: Képzeld, ez tudta, hogy hová kell menni. Sőt megtalálta a pecaboltot is. Most mondd, egyedül vett csalit. Szégyenkezve vallottam be, hogy mindezt egyedül vittem végbe. És nem is voltam ineducato (neveletlen, műveletlen), ami a rendőr Tomasso kedvenc szava volt. Nem pofonnal riasztgatta fiacskáját (a lányát imádtá), hanem azzal, hogy olyan ineducato vagy. Ahhoz képest a srác igen aranyos volt és jól focizott, éppen mint Gabi onokám.

Az olaszok oda voltak a pecázással. Már elmeséltem neked, hogy mit művelnek a hallal, ha az a kezükbe akad. Tomi is élt a „süsd agyon, öntsd le olajjal” recepttel, de egyszer valamit eltéveszthetett, mert a házuk mögött ízletes – ecetes! – halat rittyentett a társaságnak.

Ez nem menti fel a bűnre csábítás vádja alól. Komoly szerelésekkel vágtunk a dolognak. Meg valamiféle szörnyűséges csalival, amit ők gilisztának neveztek, de olyan volt, mint a – brrrr – gilisztával körösztözött szürke százlábú. Az olasz halak imádták. (Apropó, ma sem tudom a választ a kérdésre, hogy vajon milyen nyelven beszél az olasz rigó a magyarral?) Elvakultan imádták. Bedobtam a cuccot, majd kihúztam üresen a horgot. A csali 10 euró volt. Csomagja. Fenekezni a tengerben nem lehet (a strandon pedig a nejem nem engedi), az úszó pedig táncol, táncol, táncol a napfényben villogó, megtördelt, ide-oda pattogó habocskákon és mire kapást látsz...

Egyszer az egyik szomszédom eldicsekedett azzal, hogy fogott hat nagy halat. Mondok: egyet átvennék ebédre. Hát a „nagy” hal megütötte akár a tizenöt dekát is.

Mindezt figyelem elterelésként zagyváltam össze, nehogy rájöjj arra, hogy az ötvenhatos az igazi viskó és elhappoljad előlem. Merthogy az ötvenhatos áll legmesszebb a diszkótól.

PSG -2

Három kemping épült szorosan egymáshoz. Sétáltunk a másik kettőben is sokszor, sőt egyszer hűtlen elhagyással – a Gemmaban nem volt hely – meg is szálltunk az egyikükben. Ott volt az a kicsit dilis hapsi, a kiszolgáló személyzet tagja, aki megtanított minket boccsázni.

Az idő egyformán, unalmasan telt, jaj de unalmasan! Reggel elbandukoltam az akkor még elhagyatott közös zuhanyzóba, hogy ne ébresszem fel anyucit. Szívesen vettem a hidegvizet is, mert olyan korán még nem mindig működött a kazán. A takarítók, levélkaparók mindegyike pertuval üdvözölt. Majd nagy nehezen bekaptunk valamit, esetleg egy kis friss zsömlécskét

vagy ilyesmit. Utána, de néha előtte, leúsztam a magam távját (emlékszel még a bevezetés-re?). Majd következett a dögletes, unalmas rutin.

Anyuci elpihent az úszómedence partján, napozott, de nekem azt a megégett bőröm miatt nem tanácsolták. Életem legelső és legutolsó alkalma, hogy az orvosi tanács pont egybeesett a szokásaimmal: egyébként se szerettem a napon lenni. (Édesanyám tíz éves koromban tíz forintot fizetett – mai pénzben egy ezrest – ha egy óráig mozdulatlanul feküdtem a napon.) Ezért inkább az angol krimik egyikét (Wallace) olvastam olaszul az árnyékos teraszon. Egy euróért, tehát 2-300 forintért vehettem egy ilyet – a közértben. Egyszer kértem is ott két kiló krimit, mire kicsit furcsán néztek rám. Vajon miért?

De nem csak olvastam. Üldögélek a teraszon, Anyuci most is az uszodánál piheg, én pedig történetesen pasziánszozok. Arra jön egy derék olasz: – Ramino (römi)? Mondom, hogy csak pasziánsz. Mire ő: – Van egy sokkal jobb olasz játék, nem szkópázik velem? Megtanítsam rá? Mondtam neki, hogy egy kis tanulás sohasem árt. Erre rögtön pénzsóvárrá vált: – Akkor játszunk sörbe! Egy parti, egy sör. Én pedig nyolcban határoztam meg a játékok számát.

Piero, nagy voltál, amikor megtanítottál erre a kártyajátékra. Ha kíváncsi vagy, elárulom, hogy nekem végül hét sört kellett meginnom. Nem mellesleg ennek a kárvalottnak a barátja volt az, aki megtanított minket boccsázni. A hírek az ilyen családi kempingekben gyorsan terjednek. Kiderült, hogy ezek a magyarok belevalók, olaszul beszélnek, kártyáznak, sőt már boccsáznak is. Szinte a barátaink. Miért szerettek meg minket ennyire? És miért kedveltük meg jobban a Gemmát, mint az előbbi és későbbi nyaralóhelyeinket?

Talán azért, mert ott nem volt németes zaj, talán azért, mert ez a névnek megfelelő ékszer gyökerestül és maradéktalanul olasz volt.

Mi legyen a kaja?

Konyhánk tűzhelyén a szokásos hazai ételek készültek. Eleinte ehhez még a hagymát és a krumplit is Pestről vittük. Később ahogyan nálunk az árak emelkedtek, ez egyre kevésbé érte meg. Noha az árak Olaszországban mindig egy picit magasabbak maradtak, nem annyival, hogy a kocsit érdemes lett volna telipakolni. Újabban már csak a fűszereket (pirospaprikát, hazai minőségűt sehol se kapni), mézet, egy-két üveg lekvárt és kávé vizünk, mert bár az ottani jobb, még mindig lényegesen drágább. Az italtól és a cigarettától nem is beszélve.

Itáliában nem ugyanazokat a kellékeket használják, vagy nem ugyanúgy, mint nálunk. Például a paradicsomot zölden veszik, pirosan kemény és ízletes példányokkal sehol sem találkoztunk. A sárgabarack neve albicocca és annak meg is felel, mert sápadt és zamattalan. A gyümölcsöket ritka kivételtől eltekintve éretlenül szedik le, ezért nem sok ízük van, kivéve talán a szőlőt, de az meg nem szokott akkor még érni, amikor mi ott vagyunk. Ez többnyire az előszezon (kb. június 26. előtt), vagy az utószezon (kb. szeptember 7. után).

A túró neve ricotta, de nem olyan, mint a hazai, hanem annak valamilyen puha, vízenyős, misz-mászos változata. Tejföltszín (panna) néven kaphatsz, a főztejszín hasonlít rá, de sokat kell próbálkoznod, míg eltalálsz, hogy melyik az. A margarin ott nem annyira elterjedt, mint nálunk, inkább a sokkal egészségesebb vajot használják. A tej sokféle és az itthonival szemben tehénből készült és jó íze van. Egyáltalán nem ismerik a kefirt, a joghurt viszont ugyanolyan, mint nálunk. Sokféle kenyeret sütnék, de azok is, a péksütemények is jórészt felfújtak és ízetlenek, bár jó és ízletes pékárut többet látni, mint itthon. A hegyes rozsos zsemlét és a Pugliese nevű kenyeret találtuk a legfinomabbnak. Az utóbbi olyan, mint a régi valódi kovászos kenyér. A zsemlét súlyra adják, mint a tojást is.

A húsféle általában sokba kerül. A szalámik közül a magyarnak nevezett a legdrágább, pedig az nem is magyar. Hazai téliszalámival nem találkozatsz, csak annak legyengített, puhább olasz változataival. Viszont a sonka! Nagyon drága, de rettenetesen sokféle van és mindegyik finom. És ahogyan azt csomagolják: leheletnyi, szinte átlátszó szeletekre vágják és

minden szelet közé tesznek vékony zsírpapírt. A zsírhoz olyat azért nem adnak, mert zsírt egyáltalán nem árusítanak, még a hentesnél se. A szalonnájuk drága és ízetlen.

Hanem a kulináris élvezetek csúcsait a tenger produktumai jelentették. A frutta di mare-t kivéve persze, hogy nem az éttermiek, hanem a magad által sütöttek. Egy szokásos halétel Györgyi-módra készítve a következőképpen nézett ki. Első fogás: közepes méretű, jól átsült kalamári, tudod, ami püspöklila színű, amikor elkészült. Második fogás: tengeri lepényhal vagy félszegúszó szeletek sütvé. Tudod, azok a nagyon lapos halak, a legdrágábbak. Apropos: panírozni a tengeri halat nem szokás, de nem is lehetne, mert prézlit nem árulnak. Harmadik fogás: egybesütött (ki sem belezett) apró tengeri halak, olyanok, mint itthon a sneci. Ottani nevük alici és minden más halnál finomabbak, ha a szózásukat eltalálják, ahogyan önagysága. Olykor-olykor sült kagyló és főtt rák (scampi) egészítette ki a fentieket.

A savanyúság és a saláta (brokkoli, spárga, egyéb zöldség) nagyjából olyan, mint a hazai. Két kivételt lehet említeni: ott ismeretlen a közepes húsu TV-paprika és a lecsópaprika, ergo lecsót nem csak azért nem tudsz készíteni, mert nem találsz hozzávaló főzőkolbászt. Viszont az agyondicsért, de általam nem igazán kedvelt erős és bűdös makói hagyma helyett arrafelé kaphatsz valódi nagyfejű fehérhagymát, amely ízletes és enyhe illatú.

Otthonra az obligát olajbogyón és olívaolajon kívül a bucanave nevű édességet és két valódi olasz terméket szoktunk vinni tartaléknak és ajándékba: capribogyót és igazi nápolyit.

Az italokról nem lehet sokat mondani. Az olasz sör (pl. Birra Moretti) picivel jobb, mint a magyar (ilyen-olyan ászok), bár én Heineken-nel is éltem. Az olasz borokat mindenki ismeri (róluk mindjárt bővebben), az olasz pálinka pedig körülbelül olyan, mint mondjuk a magyar földön termelt olajbogyó. Egyetlen olaszos képviselője a grappa, a törkölypálinka, ami jó annak, aki szereti; bár egyszer ittam egy 30 éves valóban finomat is. Az ifjak néha engedélyt kaptak, hogy megkóstolják a 6 százalékos pezsgőt, ami felnőttek számára a nagy melegben igen kellemes üdítőital. Másféle vizes-buborékos-cukros-kólás nyavalyákkal nem élünk.

Teát csak reggelire ittunk, kávénk a magunkkal vitt kedvenc Omnia volt, bár én később rászoktam a klasszikus neszkávéra. Az olaszok kávéja nagyon jó, ha a miénk elfogyott, azt vettük. Ők igen röviden szeretik: alig pár csepp van a csésze alján, de az aztán erős és finom. Naponta akár nyolcat is megisznak belőle.

Most térjünk vissza a borokra. Megittam, de a magam részéről nem voltam elájulva pl. a Chiantitól. Az olasz borok általában könnyűek, zamatosak, már az első évben isszák őket, a hároméves bor pedig már igen ritka. Persze vannak nagyon jó nedűik is. Azonban egyikük se ütötte meg annak az oportónak (most portugieser-nek kell mondani) a nivóját, amelyet én Budán a borászati kutatónál vettem és amely a hosszú zötykölődés dacára is maradéktalanul megőrizte kiváló minőségét. 15 fokos, inkább száraz, hajlékony vörös bor volt. (Mellesleg azóta a kutatónak se sikerült hasonlóan jó minőséget előállítania.) De hát ízlések...

Egyszer boccsáztunk anyucival. Ketten figyeltek minket: egy kicsit kótyagos, 35 év körüli pasas, meg – a macskája. A főszere, annak dacára, hogy nő volt, egy bazi nagy karavánnal teljesen egyedül, no meg a cicuskájával, járta Olaszországot. Akkor is éppen Szicíliába készült. Meghívtam egy pohár borra, de meglepetésemre a saját palackjával jött. – Csak az olasz borok jók – jelentette ki ellentmondást nem tűrő modorban, szóval a miénket meg se kóstolta. Én viszont az övét igen: hát a tízes skálán kb. hatost érhetett el, szemben a tökéletes oportóval.

Ha már itt tartunk, elárulom, hogy ez a meghívás dolog eléggé bevett szokás volt. Többek között volt egy aranyos pofa, akivel ételkóstolókat váltottunk és aki történetesen szabó volt. De nem csak vele jöttünk össze, hanem hol ezzel, hol azzal. Nem egyszer az is előfordult, hogy pesztonka szerepet vállaltunk: a mással elfoglalt olasz anyuka ránk bízta a csemetéjét. Néha egész óvoda volt nálunk. A gyerekek zajongtak, örültek az ilyen-olyan sütinek, meg majdnem elájultak attól a pár kártyatrükkötől, amire megtanítottam őket. Meg rajzoltunk, meg papírból vágtunk ki alakokat, meg társasoztunk, egyszer még sakkoztam is. Zajlott a kempingélet.

Amit kicsit felpozdítottunk, amikor két jóképű langaléta srácot, egy jeányzót, meg egyik barátomat is elhoztuk a kempingbe. A két sráccal azonnal kikezdték az olasz lányok, amitől én egy kicsit tartottam, amikor kiderült, hogy szicíliaiak. Vajon vannak-e bátyáik, és ha igen, hol? A szicíliai fogások közül nem kedvelem a bordát hideg késsel. A jeányzóval még több baj volt. Monokiniben napozott, majd amikor arra ment egy pofa és leejtett valamit, felkapta azt és kiabálva rohant utána: Bácsi, bácsi! Igen ám, de a „baci” (ejtsd: bácsi) olaszul csókokat jelent. Mondd, te mit tennél, ha egy félmeztelen csaj rohanna utánad és csókot követelne tőled?

Csacsiságban mindegyiket lefőzte a barátom. Mivel szombat este volt, én a szokottnál kicsit ünnepélyesebb vacsorát akartam készíteni, szóval vettem a sörök mellé pár üveg bort és két üveg viszkít, azután pedig felforgattam a halpiacot a legjobb halak után. Hát, hazaérve látom, hogy Gyuri duzzog. Ő nem eszik halat (aminek a fogásait fentebb leírtam), hanem ha már elhozta hazulról, akkor azt a pár konzervdoboznyi pástétómot készíti el a saját receptje szerint. Sült hal és konzervpástétó. Mondd, te mit választanál?

A főszer kavarta balra, kavarta jobbra, de a pástétógombóc csak nem állt össze, sőt egyre jobban szétesett, mint a Monarchia. Készített belőle egy bazi nagy nyolcliteres fazékkal, ha jól emlékszem, rizskörettel. Valami förtelmesen ocsmányul nézett ki, bár a látvány több fokkal jobb volt, mint az ízhatás. Még hogy grillezett konzervpástétó. Te, ahogyan az lecsorgott a rácsok között...! És akkor következett a nagy lepetés!

Arra jött a kempingfőnök, aki barátom lett, miután annyi melóban önként segítettem neki. Gyurira neheztelt, mert a teraszon aludt, amiért az olaszok megszólták. A főnök fel is kínált egy másik egységet, bagóért, de a társaság együtt akart maradni.

Ahogy illik, a főnököt megkínáltam egy pohárka viszkivel, mire ő – ennyitől csak nem mehetett el a józan esze – rábökött a pástétóra, hogy kaphat-e belőle. Majd repetát kért. Te, hát ilyesmit én még nem láttam! Sorba jöttek az olaszok, a végén a pástétóból alig maradt nekünk, bár a viszkiből se sok. Úgy tűnt, hogy a rengeteg tészta után jó egy kis változatosság még az olasz gyomornak is. Gyuri-féle konzervpástétó szanaszét kent módra. Fogjál már meg, hiszen a végén még a receptjét is elkérték...!

PSG -3

Mennyi barátság, mennyi látnivaló, mennyi kellemes emlék! Nem is tudom, hogy mi az, amit le lehet írni és ami téged érdekelne. Hol is kezdjem?

Talán ott, hogy legnagyobb bánatomra a farkasokkal mégse találkoztam. Nagyon sokszor keveregtünk a partot kísérő dombokon, ami érdekes és megkapó jelenség. A magyar szokással ellentétben nem a völgyekben, a síkvidékeken, hanem állítólag a törökök és még inkább a kalózok miatt a dombok csúcsain épültek a falvak. Miközben a magyar paraszt fölfelé megy a dombra szántani, az olasz ugyanezt fordítva teszi. A magyar falu rejtőzködik, az olasz kitárul. Amint felérsz egy dombra, a városka széléről azonnal látod légvonalban a téged köröskörül vevő egyéb falvakat. A legtöbb falu városias, kövezett főtérrel, sok-sok templommal, igen gyakran az egész települést körülvéő kőfallal.

Ja, a farkasok. Egyszer egy ilyen városkában betévedtem egy kapualjba. Fentről sejtelmes mormolás hallatszott: arra merészkedtem. Éppen turizmus-konferenciát tartottak a környező vidékről – és egy asztal telis-tele volt prospektusokkal, meg azokat jóval meghaladó méretű és tartalmú könyvnyi broszúrákkal. Édes Jézusom, lécci, ne nézz most ide, ebből sok van, ez a darab meg kilóg, no, hát elhoztam párat. Az egyik gyönyörű könyvecske borítóján fehér pára tölti ki a kékes hegyek völgyeit és mindez ott van, ahol Sybilla boszorkánynő lakik az erdőben és ahol még ma is találkozhatasz farkasokkal, nem messze a vízeséstől.

Hát hol nem volt pénzünk, hol meg hangulatunk, hol a hőség állított meg – ki a fene megy 40 fokban a hegyekbe –, de azok a farkasok sohasem láthattak bennünket. Hogy sajnálhatják.

Mert látod, mennyivel közelebb van Torre di Palme! Éppencsak PSG déli végére kell elhatolnod. Ott egy kicsit balrafelé kell tartanod, nem túlzottan balra, mert akkor az útmenti dolgozó nőkkal találkozol, pedig te nem vagy a szakszervezetük tagja. (Ja bocs, ha igen, akkor nem szóltam.) Egy serpentineen jutsz fel a városkába, amelynek talán 300 lakosa van, de rájuk jut hét templom, közülük kettő igen nagy és mindegyikük középkori. Az meg ott balra éppen a XI. századból maradt ránk.

Ötször-hatszor végigjártam a dombvidéket, de a valódi hegyekig sohasem jutottam el. A látnivalók ismétlődnek, olykor még az élmények is, de azért akadnak egyediek is. Például most megállunk a kapu alatti téren (a kapu a Habsburgok szülővárosára emlékeztet, aminek most nem jut eszembe a neve). Az órás vagy hasonló séta előtt annál a bal oldali fagyizóznál szoktunk hozzájutni az ellátmányunkhoz, de ahhoz le kellene előbb parkolni.

Rémülten konstatálja barátom a volánnál, hogy feszes léptekkel feléje tart egy hatóság, ezúttal egy carabinieri. Az olaszok megpróbálják elmagyarázni neked, hogy miért van náluk rendőr (poliziotto) is és csendőr (carabinieri) is, de azt magyar elme nem veszi be. A csendőr egy helyre mutat, füttyög, mint Louis de Funès St. Tropezben, benavigáltatja a hülye magyart a parkolóba, majd szalutálva jó fagyizást kíván.

Araszolás és száguldás

Elárulom neked, hogy be szoktam tartani a sebességkorlátokat, főleg külföldön. Itáliában csak háromszor léptem túl a határt, de kétszer jó okom volt rá. Amikor nem, az hetykeség volt: az ördög Vili képében csábított rá.

Vili hivatásos sofőr volt. Annyi barát között őt is elvittem PSG-be a Forddal, amely igen jó kis kocsi volt: Ausztriában a hegyeken át 5 liter határán fogyasztott, amikor még új volt. A végsebessége papíron, egy személlyel terhelten 153 km. Vili másként látta a dolgot. Velence magasságában ő vezetett, én pedig egyszerre csak rábámultam: látod a sebességmérőt? Akkor ötven voltunk a csomagokkal dugig tömött kocsiiban és a mutató 174 km-en állt. Mikor helyet cseréltünk, én is kipróbáltam annyival. Először és utoljára életemben.

A negatív csúcsot M. Gabival állítottuk be, kétszer is egymás után: 6-8 km/óra! A dolog úgy esett, hogy Tarvisio után nem sokkal beállt a „stau”. Egy lépést se előre. Lassan terjedt el a hír: a felfelé vezető pályára ráomlott a hegy és a forgalmat a miénkre terelték át. Mivel pedig errefelé jöttek többen, sokat engedtek a másik sorból, keveset a miénkből. A nép csodálatos türelemmel fogadta a dolgot. Egyesek leültek a leállósávba az aszfalton rajzolni, ozsonnázni, tollasteniszezni stb., főleg mikor a mindenütt előforduló világszemetjéi ott akarták megelőzni a türelmesen várakozókat. Hát nem tehették. Mi pedig lejátszottunk egy-két szkópa-partit a kocsi orrára teregetve a kártyát. Három és fél óráig tartott, míg eljutottunk a szabad szakaszig.

Így viszont Velencéhez pont a csúcsforgalom idejére érkeztünk, holott eredetileg direkt úgy ütemeztem a dolgokat, hogy azt megelőzhessük. Jött tehát a dugó number two, ahol az újabb kétórás araszolás kikezdte útítársaim idegeit. Az enyémet is, de én nem mutathattam. Arra kezdtek rábeszélni, hogy álljunk meg valahol, keressünk szállást, úgysem érünk le PSG-be. Nagy nehezen meggyőztem őket, hogy az idea rossz, egyrészt, mert lent a szállásunk már ki van fizetve és az új tízezrekbe is kerülhet, másrészt, mert az is sok ideig tart, hiszen Velence alatt Ravennáig nem igazán hemzsegnak a szállások, városba menni pedig öngyilkosság. Összeszorítottam a fogamat – mások más alkatrészeikkel tették ugyanezt zabszem folytán – és ráléptem a gázra, de csak miután telefonon egyeztettem a kempingünkkel, hogy kivételesen 11 után is nyitva hagyják a kaput. A végén kezdem: régen esett jól pálinka úgy, mint az a méretesebb adag, amit nem sokkal 10 után megérkezésünkkel magamba tuszkoltam. Mert a sötétben nem szeretek vezetni, márpedig most 150-155 közötti átlaggal „ballagtam” a néhol erősebb kanyarokban is. Szegény Ilácskának, azt hiszem, elkopott a rózsafüzére...

Pedig volt majdnem hasonlóban része rövid időn belül. Kirándulásaink egyik célpontjául Perugiát választottuk, ezt a kedves kis egyetemi várost. A kocsit leraktuk valahol a város alatt, majd pár óras sétácskával bejártunk minden látnivalót. Egy hátsó kapunál kötöttünk ki, amely eléggé messze volt a parkolótól. Felajánlottam tehát, hogy én egyedül visszaballagok azon a sötét, rejtélyes lépcsősoron át, amin feljuthatni a városba és majd ide állok vele. Hát nem volt egy ideális gondolat! Kétszer körbejártam az egész várost, de bizony sehol sem találtam azt a kijáratot. Pedig kérdeztem trafikban, benzinkútnál. A rohadt telefonom pedig nem működött; ugyanolyan volt, mint a nejemé, de az övével lehetett telefonálni, az enyémmel nem. Apró nem sok volt nálam, a telefonfülkék sorra nyelték el a pénzecskémet, de csak nem sikeredett onnan se felhívni a magyar mobilt.

A végén már – Vili szavaival élve – idegöltem, éppen hogy csak nem sírtam dühömben. Egy parkolóban leszólítottam egy egyetemista lányt, aki láthatta állapotomat. Készségesen felajánlotta, hogy elvezet addig a bizonyos dantei kapuig. Kövessem. Követtem. Hát nini, nem bevágódik annál a behajtani tilos táblánál – csak városlakók hajthatnak be –, amin én nem mertem átmenni? Két perc múlva már ott is álltam a kicsit már aggódó társaim előtt.

Mivel besötétedett és másfél órát bolyongtam, azt hittem, hogy nehezebben veszik a dolgot, mondjuk úgy, mint én. Az első közértnél bekaptam egy sört – mondtam már, hogy akkor és ott azt szabadott – görcsoldónak és a szokásosnál kicsit gyorsabban hazadöngtettem.

Körbe-körbe. Két települést ismertem meg így Itáliában. Perugiát, amelynek minden mellékösvényét bejártam és valahol Velence fölött Tolo-t. Ott egy komoly baleset miatt volt elterelés, persze az egerút nem volt kitáblázva, mi pedig jobb híján a városka templomának a tornyához igazodtunk: most északon, most már keleten (eddig jó), most pedig már délen (no, hál' Istennek) látszik. Szárazföldi világítótorony...

Kirándulgatunk

PSG Anconától délre van 60 kilométerre. Egyszer-kétszer megfordultam a városban is, sőt egyszer kora hajnalban ott kellett felvennem az állomáson lányom egyik barátnőjét. Nem messze tőle délre van Loreto, nagyon szép templommal, de sajnos a Madonna háza éppen nem volt nyitva. Bevallom, hogy nekem jobban tetszett a kicsit északabbra fekvő természetes templom, amelyet többször is meglátogattunk.

Focizó gyerekek labdája esett egy kicsinyke lyukba a fennsíkon. Amikor a segítségül hívott juhász ki akarta venni, ledobott valami égő holmit és kiderült, hogy az a hasadék roppant mély. Mindez csak 1936-ban történt: akkor fedezték fel Európa legnagyobb cseppkőbarlangját Frasassiban. (A legmagasabbat. A leghosszabb az Aggteleki.) Persze azt a csodát nem lehet szavakkal leírni: kőbe oltott habostorta, fejedre szakadó Damoklesz-kard, tekergésében megmerevedett fehér óriáskígyó... A barlangba légzsilipen juthatsz be és egyébként is igen gondosan védik a barbár vagy csak óvatlan látogatóktól. A pár száz méterre külön kialakított parkolóban a szokásos bővlivásár, bár vannak helyi érdekességek is. Például az a bizonyos likőr nem is olyan rossz, hacsak nem vernek át egy legyengített utánzattal.

PSG-től délre egy másik ritka élményben volt részünk. Cupra Marittimában van Európa legnagyobb kagylómúzeuma, mintegy 800 ezer hihetetlenül szép és érdekes példánnyal. Az embernek ugyibár vannak elképzelései arról, hogy miképpen kell kinéznie egy kagylónak. Hát, kedves barátom, tévedtünk. A kagyló mindenféle formát ölt, absztraktot, futurisztikusot, a csillagok háborújának minden fantáziája szegényes a természet gazdagságához képest. No és persze igen szíves itt is a vendégfogadás és a tájékoztatás. Szóval érdemes elmenned oda, bár egy kicsit kellemetlen, hogy a múzeum furcsa időben – csak délután négy órakor – nyit.

Ha most kuncogni mersz, akkor levágom a füledet! Mert igenis megtörtént. Mikor? Persze hogy a legrosszabbkor. Nem szoktam eltévedni. Viliék tiszteletére ezt egyetlen nap kétszer is

megtettem. Ha már minden út oda vezet, akkor úgy döntöttünk, hogy rövid időre átruccanunk Rómába. A hegyen át, a félsziget egyik oldaláról a másikra.

Nos, a körgyűrűn akartam elkerülni az Örök Várost észak felé, hogy onnan hatoljak majd be az apácák – ezúttal a koreaiak, igenis, mert olcsók és kedvesek – lakhelyéhez. Mármost ez a fontos elkerülő út rettentően rosszul volt kitáblázva, tehát elnéztem és át kellett vergődnöm az egész városon. Az egysávos behajtókon persze két sorban mentek a kocsik. Ez nem zavart. Nem úgy, mint az erőszakos ablakpiszkolók, akiket a lámpáknál nem lehetett elhessegetni. Eléggé pregnánsan szóltam rájuk, de asszonykám majdnem még ügyabbul rámpirított.

No és akkor... Akkor kérdeztem mindenkit, hogy merre van a San ... (direkt nem írom ki). Az eligazítások alapján már kétszer kikeveredtem a falakon túlra, a piramis tájára, holott én tudtam, hogy nem délre, hanem északra a hegyre akarok eljutni. És akkor hallottam a saját hangomat: Dov' é il San Paolo? Hol van a Szent Pál bazilika. Megint megmondták. Jézusom, hiszen én Szent Pétert akartam kérdezni! No, rögtön be is álltunk a jó irányba. Egy óra múlva.

A szépség és a szörnyeteg

Ordibálok. Pedig csak kiabálni szeretnék olyan módon, amit sokan éneklésnek neveznek: „Oh, Sole Mio”.

Nem tudnál érthetőbben beszélni?

Jó, jó, megpróbálom.

Az ember kedves és egyetlen neje MÁV-os. Ennek előnye, hogy olcsón jut nemzetközi vasúti jegyhez addig, ameddig be nem üt számára is az Európa-krach. Az a kis drága. Szóval szereztünk egy négy szakaszra jogosító ingyenes vasúti körjegyet Itáliára. Tudnod kell, hogy a szakasz nem távolságot, hanem időt – méghozzá 48 órás időszakot – jelent. Te már tudod, az a szemét kalauz pedig nem tudta. Vagy a borraivalót kevesellve nem akarta tudni.

Első szakaszhatárként Rómát jelöltem meg. A vonat Velencébe érkezik, majd pár kocsit másnap tovább visznek Rómaig. Programunk nem volt, a Santa Luciáról csak pár lépést tettünk a csatorna partjára, azután nyugodni tértünk. Reggel pedig arra ébredtünk, hogy a kalauz érvénytelenítette a második szakaszt is, pedig 24 óra se múlt el. Mondhattunk neki bármit: gúnyosan röhögött a szemünkbe.

Rómában viszonylag halkan, A-mollban kezdtem magyarázni a helyzetet a pénztárosnak: kérem vissza a jogtalanul érvénytelenített szakaszt. Nem akarta a békét. Áttértem C-mollra, majd amikor az se segített, Fisz-dúr-ra (majdnem mást írtam) és akkor már üvöltöttem. A Termini nagy közönsége azt tapasztalta, hogy egy feltehetően magyar állampolgár olaszul ugyan nem tökéletesen, de olasz hadonászásban perfekten követeli az állomásfőnököt, két kezével a mellét verve, esküdözve, haját szaggatva, ahogy az olaszok a csendes diskurzusaikat szokták elintézni. S lőn. A főnök kijött, kicsit kért még a jelenetből, de aztán inkább megadta magát és ráírta a jegyre: még egy szakaszra érvényes. Szöröncséje volt. Nem tudta még, hogy mire képes egy magyar külföldön, ha tízezer forintja forog a kockán. Már éppen a Vezúv kitörését akartam imitálni...

Pedig ott béke fogadott. Pompeit ezúttal zárva találtuk, Capri időközben túl vulgáris lett a számunkra (no meg drága), bár a Kék Barlangot – amiből van száz másik is Olaszországban – csak most szemlélhettük meg. Sorba kellett állni a csónakokkal, öt percig bent forgolódtál, majd kérem a következőt... Szép volt, de nem igazán frenetikus élmény.

Nem úgy mint Sorrento. Ezek a dinka angolok mindig kiszúrák a helyeket. Nyaraljunk Nizzában, foglaljuk el Sorrentot, a selejtjét pedig hagyjuk a németeknek. Mivel a tengernek az ottani kékségét úgysem lehet visszaadni, maradjunk annyiban, hogy az erre a rövid szakaszra készpénzért vett vasúti jegyünk bőven kifizetődött. Lányainknak pedig ízlett a finom citromlikőr, bár idővel már nem jelentett újdonságot a számukra. Egyetlen tanácsot fogadj el tőlem:

ne üljél semmilyen járgányra se, hanem vedd nyakad közé a lábadat. Mert például csakis úgy érdemes lejutni ahhoz a kikötőhöz, ahol a ringó csónakok látványa ismét fiatallá tesz.

Tessék beszállni! A második szakasz hosszú zötykölődés, hánykolódsz, mintha Scylla és Kharübdisz között lennél, majd ráébredsz, hogy dejszen ott is voltál, amikor keresztezve a csatornát átkeltél Szicíliába. Termini Imerese nem is olyan rossz hely, csak ne kellene magad mögött vonszolni az utazás miatt fáradt bőröndöket. Talán nem tetszik a szállásod?

Szicília elfogadott minket. Eltűrté, hogy lebámuljunk Cefalu kerek fejről a tengerre. Itt is tapasztalod, hogy ez egykor görög vidék volt, sőt Nagygörögország, Magna Grecia, hiszen a Cefalu a görög Khefalosz – koponya – megfelelője. Azután elhatoltunk délen Agrigentoig, ami éppen olyan halott, mégis sokatmondó rom, mint mondjuk Görögországban Sounion. Nem, ne is mondjál semmit, mert a lélegzet is elakad, ha Taorminában megállsz a domboldalon és a kertjét bámulod. Így, ilyen helyen várhatták a türelmes görög nők türelmetlen hőseiket.

Az Etnához sajnos nem jutottunk el, mert késésben voltunk. Ugyanis vonatunk valahol Enna környékén, a hegytetőn, pont félúton felmondta a szolgálatot. Teltek előbb a percek, majd a félórák. Az angolok a hajukat tépték és taxiért telefonáltak. Majd röviddel a távozásuk után megérkezett a járóképes mozdony. Így még alkonyat előtt elcsíphettük Taorminát, de utána az északi parton haza kellett zakatoltunk. Gyenge kárpótlásként mintha láttuk volna északról a Stromboli fényét, de lehet, hogy csak a vágyainkban.

Palermo szép kis város. Mivel Rómában minden arra érdemeset meglátogattunk, csak éppen a kazamatákban nem voltunk, itt bemerészkedtünk egy hasonlóba. A sok koponya láttán azon medítáltam, hogy vajon a maffia mennyivel járult a készlethez, hányat rejtett el közéjük? A méllázásban az idő elszaladt és nem volt alkalmunk benézni arra a helyre, ahol a csontokon még hús is van, még hozzá mecsoda finom hús: lemaradtunk a sonkamúzeumról.

Többször is meg kellett győződnöm arról, hogy az olasz Ferrovia messze nem olyan, mint az angol vasút, bár újabban már ahhoz se lehet órát igazítani. Nem az a kis technikai hiba, sőt nem is a hálókocsi-kalauz álnoksága mondatja ezt velem. Legelső itáliai utazásunk alkalmával a vasutasok éppen sztrájkoltak, a melegen és a csomagcepelésen túl információhiányban is szenvedtünk, a pótlóbuszok elérése rejtélyes, menetrendje pontatlan volt stb. Azonban mindez semmi a mostani kirándulásunk harmadik szakaszához képest.

Már nem volt szabad hálókocsi, helyjegyet pedig nem adtak. Hely ugyan volt, de azon elterpeszkedtek az éjszakázó hazaiak és se kérésre, se fenyegetésre (ők voltak többen) nem voltak hajlandók legalább egyet átadni egy hölgynek, azaz Györgyinek. Két órányi álldigálás után jött arra a kalauz, de csak vállat vont, végül nagy kegyesen érdeklődött az egyik fülkében. Így a Csillag a további hat-hét órát már kellemesebben tölthette el, én viszont továbbra is a meglehetősen zsúfolt folyosón álldigáltam egészen Rómaig. Hát ez is Itália!

A vasútnál egyébként mindenféle népek összejönnek. Nem véletlenül féltettem mind a két lányomat, akik anyagi és technikai okokból vonattal jöttek utánam, vagy indultak haza már előttem. A vonaton és az állomáson nem nézik jó szemmel az egyedül utazó ifjú hölgyeket, különösen, ha magyarok. A határőrök is ferde szemmel néznek rájuk, mert feltételezik – és sokszor nem alaptalanul – hogy az illető, hmmm, egy Csicsolina. Azonban szerencsére van sok és jó tapasztalatuk is; lányaimnak nem kellett számolniuk a félreismeréssel. Emőkéért, akit annak idején Bibionéből vittem ki éjjelre a latisanai állomásra, kicsit aggódtam, látva a helybéli közönséget, de megnyugodtam, amikor nem szálltak fel a vonatra.

Elöttem lebegett két egymással összefüggő kép. Rómában a hegyhez vivő alagút előtti szakaszon lesétáltunk a Tevere partjára. A lépcsőn egy fiatal fiú tántorgott, de nem volt részeg. Szeme a semmiségbe révedt, kezével-lábával kalimpált, majd egyszerre csak összeroskadott. Tudtam, hogy én nem segíthetek rajta, felszaladtunk és szóltam a rendőrnek, hogy van ott egy narkós. Nem tudom, mi történt azután. Később a pompeji körvasúton élveztük a panorámát. Szokás szerint nem ültem, hanem az ablaknál álltam. Egy alagút előtti kis teraszon furcsa,

vékony fehér virágok nőttek. No és milyen érdekes, az a sápadt arcú kölkök éppen használ is egyet. A szanaszét nyíló „virágok” használt injekciós tűk voltak. Több száz darab.

De térjünk vissza Rómába. A rossz tájékoztatás miatt későn tudtuk meg, hogy következő vonatunk nem a Terminiből indul. Egy helyi vicinálissal dőcögtünk át a megfelelő állomásra és éppen csak elcsíptük az Anconába induló járatot, amely átcaptat az Appennineken, de belőlük nem sokat láttunk. Képzeld el, vannak olyan emberek, akik képesek egy ilyen úton aludni, ahelyett, hogy a csodaszép tájat bámulnák! Azután valahol Macerata táján (odaválási Julia és Piero, akiktől szkópázni tanultunk) a fülkénkbe felszállt egy szimpatikus család, kisgyerekekkel, aki roppant örült annak a magyar finomságnak, amit valahonnan előhalásztunk neki. Még egy utolsó nekirugaszkodás – és már itt is van PSG.

Egy nap PSG-ben

Hiába próbálsz jobbra-balra forgolódva elbújni, a nap a sötétítő függöny résein át csak megtalál és piszkál: keljél fel. Ideje is, mert a kikötő mólóinak a kétszer-három méteres óriási bazalt- és betontömbjeit csapkodó hullámok dübörgése újra monotonná válik. Lassan-lassan megszűnik az a másikféle zaj, a dohogó, amely az éjszakai munkáról visszatérő halászhajók elkésett, megfáradt vonulását kíséri. Most majd nekilátnak szétszortírozni a zsákmányt, ami ma talán jó, hiszen kicsit viharos, villódzó, nyüzsgő volt éjszaka a tenger. Nem, neked nem adnak a frissen fogottból, olyan kicsi mérleg nincs is náluk, bárha szépen kérnéd őket... De fáradtak, csöbögősek, szótlanok.

Óvatosan kibújsz az ágyból, amit kedvetlen átfordulás kísér a Kedves részéről: de tovább álmodik. Mosdószerleid kikészítve, a fürdőgatyád is, indulhatsz. A kisebbik dologra is majd kint kerítesz sort.

A szélső jobb oldali házikónál, ahol tegnap segítettél Pieronak, a kempingesnek betenni a terasz padlókockáit, a sarokban fázósan húzódik meg a kövér kisrigó: kézzel is megfoghatnád. Csak reméled, hogy nem vár rá szomorú sors, mert a ritkán látható cicamica és mind a négy kölyke – képzeld, mindegyik szőre más színű (mit szól ehhez apuka?) – ott lapít a bal oldali ház alatt, bár egyelőre nem nyúzsolnak valamilyen finomságért.

Ilyenkor csak Luigi van fenn, esetleg Mario. Luigi negyvenhat kiló, mármint a bringájával együtt. Minden reggel sportosba öltözik, búcsút int felém és felteker Anconáig, majd vissza, naponta laza 120 kilométert. Mario ma is próbálkozik a horgászással, fog is talán öt-hat kisebb halat, amit ünnepélyes körülmények között szentel majd Bacchusnak. Ténfegésemet a közös mosdóig csak a halkán mozgó levélgeréblyézők köszönése szakítja meg. Ott az ismerős takarítónők üdvözölnek, akik pont most öblítik a mosogató- és mosómedencéket, ahol tegnap is egy apróság popsikája szabadult meg az aktuális nyomoktól.

A borotválkozás ma nem esik jól, a fülkében pedig alig akar megindulni a langyos víz: ha lenne nálam óra, talán fél hetet mutatna. Kicsit magamhoz térek, megteszem az első kört a tenger felé. A közértnél a hátsó kapun csendben beengedett tejes vagy pék pakol. Még zárva a kempingnek a tenger felé vezető kapuja: az úszómedence szolgálatkész fürdőmestere, aki éppen a levelekre halászik csali nélkül, odaadná a kulcsot, de valahogyan ma nincs kedved a korai, friss és hosszú tempózáshoz.

Inkább igyuk meg a kávé. A konyhában készül el, majd kiülsz a teraszra és fellapozod az olaszul olvasott angol krimi megfelelő oldalát. Közben Piero dűnnyög egy halk bongiornot, amint dróttal a vállán indul neki a kétesélyes próbálkozásnak, hogy megtisztítsa valamelyik bungáló lefolyóját. Most már nyílik a szemközti ház ajtaja is. A fiatal férfi a kocsijához indul: dolgozni megy és csak este tér „haza”. Vagy csak holnap. Az asszonyka teregetni kezd. Nem tudom miért, de az olasz menyecskék úgy maradtak meg az emlékemben, hogy teregetnek. Néha persze főznek is, meg egyéb, de félvállról pusztít adnak az indulónak és – teregetnek.

Közben felbömböl a kicsi is. Nem a szomszédos parókia óriási kakasa, hanem ez a kis kakas-palánta jelzi egyértelműen: most már igazán reggel van.

Önagysága is megkezdí a ceremóniát, aminek idejét arra használok ki, hogy elszaladjak a közértbe friss zsemléért. Meg az egyéb szükséges dolgokért. A listából persze mindig kimarad valami, ami azért nem baj, mert szeretünk a kedves közértesekkel fecserészni, meg bárkivel útközben. Hiszen már mindenütt megnyílnak a sátor- és bungalóajtók, kidugják torzonborz üstökeiket a lakóik és pizzamában intenek feléd (olyanban, amire nejed azt szokja mondani: igazítsd már meg magad, ojjan – nem olyan! – rendetlen vagy...). Kivéve Luciát, aki szerintem több hete nem kelt ki abból a szakadt nyugágyból, amiben most is majszol valamit.

Szerény kis reggelink – pár vajas zsemle, hazai kolbász, paprika, paradicsom, lekvár, méz, meg ami még akad a hűtőben – nem sietős. A mai nap egy picit borongós, szeles. Azért csak teszünk majd egy próbát. Gyékényt nem viszünk, a gumimatracot pedig hiába hoztuk: itt egy pillanat alatt szétszakadna. Kavicsos a tengerpart, meg persze a fenék is. Bár hosszasan kíséri, védi egy gát, erejét nem veszítve csapkodja a partot. Hüsss, dzúuum, hüsss, dzúuum – görögnek egymáson dörögve a sokszor nem is olyan kicsi kavicsok. Eléggye veszélyesek. Egyszer élvezni akartuk a nagy hullámokat. Csakhogy igen nagy erővel zúdultak ránk, a kavicsoson pedig a láb nem áll szilárdan. Szóval önagysága annak rendje és módja szerint a zajló habok alá csúszott, még ezer szerencse, hogy a közelében állva fel tudtam emelni.

Ha nincs kánikula, akkor egyik-másik délelőtt hosszú sétára indultunk. A városközpontig cirka négy kilométer az út. A templom előtti sarkon az a szűk helyre zárt, sokszor megkínzott kutya vakkantott ránk. Talán mert tudta, hogy a templomkertnél Györgyi nem tud ellenállni a kísértésnek és bár még nem is érettek, egy kicsit tallóz a fügefa gyümölcsei között. Komo-lyabb veszélyt jelentett a grófnő kutyája. Györgyi pár szál virágot szedett a kastélya kertjében, hogy szokása szerint azzal díszítse az asztalunkat, de ez nem tetszett a komor házörzőnek. A grófnő igen megértően kezelve az esetet, végül is csak a kutyát korholta.

Ha a templomtól balra indulnál, kifelé a városból, a benzinkúthoz érkeznél. Az ilyen intéz-ményekben nem az a furcsa, hogy árai igen eltérőek (bár mindenütt nagyon magasak), hiszen az már nálunk is divat. Hanem az, hogy ismeretlen elvek szerint dél és fél négy között egyik-másik zárva van. Ezért jobb, ha erre az időre nem tervezel benzinvásárlást.

A templomnak csak áltornya van: két oldalról fal, az általuk közre zárt résben a harangok. Ma már nincs mindennapi funkciójuk: a harangszó magnóból árad szét a vidéken. Amott a kereszteződésen túl balra van a temető, szép főfallal, rendezett márványsírokkal. Amikor Tomasso Magyarországon járt, meg is szólt bennünket: – Ti nem tisztelitek az elhunytakat, ócska drótkerítés választja el a sírokat a zajos-büdös autóktól. Sajnos igaza van...

A piros lámpánál egy rikító tarka ruhás sötét tónusú nőnemű egyén előbb megpróbál meg-vágni, majd gondol egyet és a lámpadíszletet igazán csak véletlenül félremagyarázva üzletet kínál neked, jöllehet még biztosan nem töltötte be a 14 évet se. Az ár alkalmi vételt jelentene ugyan, mégsem élsz vele és nem csak azért, mert már zöld a jelzés. Persze ha valódi mézes csókra vágyol, akkor mégis meg kellene állnod, hiszen bal oldalt van az igen príme kis cukrászda, ahol már sok nem-is-csak-aprótköltöttél, amikor a Tigre-ből erre jöttél ki. Az olaszoknál nincs Tesco, Auchan és hasonló nemzetközi dila, ők saját áruházláncukat ked-velik: ezek egyike a Tigre. Kisebb, de sokkal barátságosabb a Pesten ismerteknél. Az olaszok amúgy is sokáig ellenálltak a kozmopolita erőszaknak, de legutolsó utunkon már megadták magukat a nemzetköziség zászlóvivőjének: a McDonald's-nak. Igen fájt a szívem azért a csemetekertért, aminek a helyét elfoglalva épült. Gyönyörű virágkaszlak és agyagvázahalmok helyén most szalmakrumplihalmaz és kólásüveghalom fogad. Ezt nevezik haladásnak.

Ha most egyenesen mennél tovább, akkor az adriai part és talán egész Itália legnagyobb csónakkikötőjébe jutnál, többszöri kudarcom színterére. Nem, nem a hajókkal gyűlt meg a bajom, azok olyanok voltak számomra, mint egy gazdag apuka szép lánya: elérhetetlenek. A

baj az volt, hogy hiába kínáltam a kukacomat, mármint a halaknak. Egy sneci nem sok, annyit se fogtam ki az Adriából. Szóval forduljunk inkább balra.

Egy hosszú árnyas sétány vár az elején törölközővel, a közepén trafikokkal és fotóssal, ahol a filmjeidet hívatad elő (bár csak régebben), a végén abrosszal. A két vászon között aprócska vászoncelédekkel találkozatsz, mert a két textilüzlet között van az óvoda és a kisiskola. A trafikban csak éppen cigarettát nem veszel, mert azt hazulról hoztad. A kártyából évente egy dobozzal fogyasztasz, azt pótolhatod itt.

Most vágjunk át srégen balra ezen a kis fákkal borított téren és máris az egyik halasnál találjuk magunkat (volt ennél jobb is, de az valamiért megszűnt). Itt van az állomásig vezető út eleje. Azon másik ABC-bolt és másik trafik álldigál. Az a nagymenős fekete napszemüveg, amit Gábor unokád megcsodált és mindig el akar happolni tőled, öt euróért itt kedvelt meg téged. Jobb oldalt feltűnik a modern kistemplom, előtte a játszótérrel, ahol, miképpen a többin is – kapaszkodj meg! – tilos labdázni. Szintén jobbra van az azóta bezárt prima kis lemezbolt, ahol még kedves és értékes bakelitlemezeket volt szerencséd vásárolni. És már csak pár lépés és eléred az állomás előtti teret, ahol a taxissal tárgyalnál.

Innen vezet a főutca a megyei főútig. Választhatsz, hogy merrefelé ballagsz haza: azon, vagy inkább átmész a vasút alatt és a tengerparton folytatod a sétádat. Bár jól teszed, ha még száz lépést teszel előre. A bal oldali kis térről indulnak a helyi, sárga buszok. A sarok mellett van a könyves: kisebb vagyontát hagytál nála. Bár nem annyit, mint a második főutcának (az előbbivel párhuzamos) a közepén, az ékszerésznél. Györgyinek az elveszett nyakláncdíszét, majd a gyűrűjén tönkrement gyöngyét akartuk ott pótolni, de csak a pénztárcánk hitte, hogy ez sikerült is. Felejsük el...

Inkább kanyarodjunk a kis vásárcsarnok mellé. A piac mellett volt a késes és köszörűs, Luigi. Volt három centis svájci bicskája is, de másfél méteres japán szamurájkardja is. Kicsit félvállról szemlélte az én finn pukkmát, ami valóban nem egy damaszkuszi penge, de azért megélezte és érdeklődéssel hallgatta a pukkok történetét. Kedves nejemet egy életre ellátta ilyen-olyan késekkel, meg ollókkal. Gyuri is kapott ott kellékeket a konyhai szórakozásaihoz. Visszafelé a játékboltnál és annál a hihetetlenül gazdag választékú csokoládéboltnál kell feltétlenül megállnunk, mert csak nem térhetünk majd haza ajándékok nélkül...

No és akkor merre? Ha a főúton mész, akkor kellemetlen emlékek juthatnak eszedbe. Például ott vannak a bankok, amelyekben aggódó perceket töltöttél el. Nem az öngyújtó miatt, ne keverd a dolgokat! Azt a drágám az újságárusnál ejtette le negyvenöt fokban (a meleg volt annyi, nem az esés iránya) és valami frenetikus dörrent. Most képzeld el, hogy a bankban, a biztonsági őr közelében teszi ugyanezt... Brrr! Nem, az aggodalom a papírok elfogadása és a beváltási ráta miatt volt jogos, mert az előbbieknél körül adódtak halvány gondok, az utóbbi pedig mindig kisebb volt, mint amiben reménykedtél. Az végül is nem sült el rosszul (mint az öngyújtó), hogy egyszer a helyi busz helyett a helyközi kékre szálltunk, mert megállt a fűgés templom előtt, bár olcsóbb járművel is találkoztam. Egyébként errefelé csak akkor érdemes gyalogolni, ha valamilyen alkatrészre van szükség: prima szerelvényboltokat tudok ajánlani.

Hát igen, a tengerparti út az más. Egy strandbejárat – egy fagyis – egy strandbejárat – egy bár – egy strandbejárat – egy fagyis, szóval dögunalom. A túloldal annyiban különbözik a tenger felől, hogy a strandbejáratot a hotelbejáratokkal kell helyettesítened. És innen már minden csak szemlélet kérdése, például mondhatod azt, hogy a kavicsos talajért (bár éppen itt homokot hordottak rá) bő kárpótlást nyújt az, hogy itt tudnak margarétát készíteni, nem úgy, mint Bibionében. Szóval ha már erre jöttél, csücsülj le ide a virágok közé és kevertessél két koktélt, de ne a curacao (hol a francban van a farkincás cö) kék lötytyével, hanem cointreauval, ha már az igazán igazira (grand marnier) nem telik.

Még nem vagy éhes? Megtettél nyolc kilcsit és megittál egy koktélt és nem vagy éhes? Drágám, te beteg vagy! Siessünk csak haza, addigra hátha kisütjük, hogy mit süssünk ki. És látod, nálunk igazán jól működik a munkamegosztás. Önagysága a dolgok, illetve a répák

könnyebbik végét fogja meg és csak vakaródzik, miközben én a koncepción gondolkozva alig tudom kínkeservesen lenyelni azt a pohár olasz bort. Önagysága gondolatolvasó: – Lécci, szaladj el már egy üveg borecetért, kifogyott és kellene a salátába! Ezek szerint ma valami húsféle lesz, remélem párizsi, már olyan régen ettem sárgabundás husit.

Dél múlt, dél múlt, kiki nyugalomba', feketén bólogat az olasz kobakja – már ha nem ősz. Nyugágyakon, foteleken elterpeszkedve egyhangúlag, sokféle hangon dacolnak a törvénnyel: mindegyik a saját hangnemében és módján hortyogva szegi meg a szilenciumot. A nők is pihennek, vagyis elvonulnak mosogatni a közösbe, mert bár víz a házikóban is van, de a férjemuramat nem szabad zavarni és ott a szomszédasszonyok száma kevés, hogy megtudják a traccspartiban a kis Romeo vagy Júlia testi funkcióinak a legújabb részleteit: jaj, képzelje csak, az az apróság már egyedül tud büfizni...

A Csillag nyugágyát ilyenkor tolom a félárnyékba, valamelyik leánder bokor mellé. Jómagam megkerülve a kempinget – az elülső kapu zárva van – a habokkal kacérkodok, bár étkezés után állítólag nem tanácsos. Az a pár tempó nem árthat... Utána pedig újra elmerülök vagy a tegnapi krimi folytatásában, vagy valamilyen tascabile lapjai között. Nálunk olyan büszkék a kultúra támogatására: hát az bakfitty. A tábor trafikjában három euróért vehetek egy 5-600 oldalas (!) könyvet, amely az aztékok, az egyiptomiak, vagy éppen a Nílus történetét tudományos szinten tárgyalja. És – ezt szégyellem bevallani – vasárnap délután talán még a Corrierra della Sera-t is átböngésem. Ha pedig nincs kedvem, akkor pasziánszozok.

Négy óra felé megélénkül a kemping. Mi is megyünk boccsázni, olykor még partnerre is találunk. Ha pingpongozni kezdünk, akkor mindig. A szívem fáj, hogy ma fiú unokám, Gábor, öt percre nem hajlandó játszani velem (nincs türelme hozzám), miközben akkoriban az olasz Emilio, Giuseppe stb. állandóan az ütögetéssel nyaggatott. Ha a közértbe délután is hoztak árut, akkor az asztalt kicsit odébb toltuk, vagy ami még izgalmasabb, a kocsi kerekei között kerestük a hosszúra ütött labdát. Nem dicsekedni akarok, csak az örömet megosztani veled: PSG-ben a kempingben bennünket mindenki családtagként, olaszként fogadott el. Kivétel nélkül. Még a szomszédos kempinges is minket akart a kuncaftjainak. Talán azért, mert szerelési tanácsokkal láttam el?

Közeledik a hat óra. Ilyenkor az olaszok már az estére készülődnek, ami számukra a legfontosabb napszak. A fiatalabbak beveszik magukat a bárba, de nehogy rosszat gondolj, nem inni: kezdődik egy meccs. Azt pedig olasz temperamentummal kísérik, ügyebb, mint nálunk. Úgy szokás, hogy az olasz ebédet az asszonyok készítsék el. Node a valamit is magára adó kempingező olasz férfi ragaszkodik a vacsora megkomponálásához. A házikók mögé kerülnek a faszenes sütők, mindenféle füst, alkoholbűz – nem konyak, te szörröncsétlen, hanem denaturált szesz – hús- vagy éppen halillat (ha azt annak lehet nevezni) terjeng. És természetesen meg kell vitatni, hogy ki, miért és hogyan teszi ezt meg azt.

Házunk mögött voltak az ufók, azok a szivacs-kockára emlékeztető műanyag dobozok. Az ufópark választotta el a házikókat a vontatott karavánoktól. Esténként a térség varázslatossá vált: hol itt, hol ott gyulladtak meg a tüzek. És mindenki büszkélkedett, és mindenki másokkal megbeszélte, és mindenki receptet cserélt és a ráartás dacára sohase sértő módon. Itáliában csak a magyarok diskuráltak úgy egymással, hogy az egyik a másik fölébe akart kerekedni: hogy ő jobban ügyeskedik, hogy ő jobban tudja, hogy ő jobban csal...

A gyerekek már tudják, a gyerekek már odaszaladnak, már tapsolnak és táncolnak. Igen ügyes fiatalok gyűjtik maguk köré a picinyeket és elszórakoztatják őket mesejátékkal, ilyen-olyan vetélkedővel, de – érdekes módon – csak ritkán eredeti olasz énekekkel.

Mireánk ilyenkor háromféle program vár. A leggyakrabban kart-karba öltve végigsétálunk a kempingen. Néha itt-ott, egy-egy ismerősnél leragadunk egy kis diskurálásra. Ha vannak partnereink, akkor nekilátunk kártyázni. És egyszer-egyszer még az is előfordul, hogy egy jó italt kérve a bárban, megpróbálunk régi, nemisolyanrossz tánclépéseinkre emlékezni.

Majd, amint a sejtelmes filmcím mondja:... and soon the darkness. Számunkra a nap egy-két órával előbb ér véget, mint az átlagos olasznak. Ideje elővenni a füldugót.

Búcsú

Az úton hazafelé egy jelentéktelennek ható folyócskát keresztezünk: Piave. A másikhoz – Isonzo – már nem kell eljutnunk, kocsink előbb kanyarodik északra. A vakító napsütés csak a határig kísér minket; sokszor előfordult, hogy ott már borongós, esős idő fogadott. Tarvisio felé kapaszkodva eszembe jut: jó, lehet hogy azon a jobb oldali sziklacsúcson még a mi fiaink szomjaztak, akiket a bal oldali csúcsról lőttek az olasz aknavetők. Muníció hiányában a mieink nem viszonzhatták. Történelmünk sem viszonzos, hiszen bár nem sokat, de egy átlagmagyar mégis többet tud a magyar-olasz kapcsolatokról, mint egy átlagolasz. Legalábbis remélem, hogy Bonfini, Kapisztrán és Garibaldi katonája, Türr István, nem ismeretlen a számára.

Igen, itt valahol jobbra fent volt Doberdo, amely miatt sok millió magyar került idegenbe. Ezt te nem érted (most nem is magyarázom el, lásd a *Miért éppen ez a Trianon* c. könyvemet), az olasz pedig végleg nem. Számára a sok millió elszakított magyar tragédiája nem érhet fel az Isztriával idegenbe került cirka 4-5 ezer olasz fájdalomához. Hiába, a népek – önzöek.

No meg butácskák is. Tomasso és Elio neje egyaránt bresciai. Nem, dehogy, most nem a bresciai hiénáról (Haynau) lesz szó, bár közeleg október hatodika. Hanem a nyelvről. Nálunk is vannak nyelvjárások, de minden magyar gond nélkül megérti a másikat. (Mármint a nyelvet illetően, a gondolattal egészen más a helyzet...) Viszont a milánói, római, nápolyi és palermói olasz tud úgy is beszélni, hogy a másik ne értse meg. Nem hiszed? Tudod, hogy mit jelent a „nyara”? No látod, az a „fanciulla”, azaz kislány, brescianoi dialektusban. A két sógor tépte is egymást a „hülye nyelve” miatt, viszont teljes egyetértésben szidták a harmadikat. Hogy kit? Tomi egy rendszámtáblára mutatott: látod őket utálok, ki kellene tiltani őket az országból. A bolzanoi olasz-németeket vagy német-olaszokat szidta. Én pedig nehezen tudtam elfojtani a mosolygásomat, hiszen a két feleség, a testvérpár szőke haja, alkata, mindene elárulta, hogy bennük is német vér csörgedezik.

Szőke volt az a tüneményes jelenség is, mármint a grófnő, a Garda partján. Barátságosan kalauzolt végig minket csodálatos és nagy kastélyában (kb. akkora, mint a ráckevei). És amikor szókins hiányában olaszról angolra váltottam, netán németre, szemrebbenés nélkül azon a nyelven folytatta ő is a mondanivalóját. Valami hihetetlen előkelőség és báj lengte körül, aminél csak udvariassága volt elragadóbb. A könyvtárban hatalmas fóliánsok voltak kitergetve a súlyos tölgyfaasztalokra, egyik-másik nyitott régi térképpel. Finom ujjjaival az egyik lapjait odébbpergette oda, ahol Hungaria egyik régi mappája találtatott. Felhívta a figyelmemet arra, hogy a mi híres lovagkirályunk, Nagy Lajos idejére vonatkozik.

Hát igen. Lajos sokszor járt Itáliában, hogy megbüntesse az öccsét, Andrást borgiai módon láb alól eltevő nápolyi Johannát. Azonban az olaszos összetartás miatt ez nem sikerült neki, pedig vállalkozásában Toldi Miklós is segítette. Egy csomó időt és egy rakásnyi pénzt vesztetett el a próbálkozásaival. Fentebb említett történelmi tárgyú könyvemben meg is dorgáltam a pazarlásért.

Nem jól tettem. Egy olyan okos ember, mint Lajos, nem követhetett el ilyen buta hibát. Az egész csak álca volt. Mint annyi más Lajos, közöttük én is, imádta a tengert. Valójában csak feredőzni indult oda újra meg újra. Állítólag a számlái között – ötszáz kard, kétezer acél nyílhegy stb. – találtak is egy furcsa tételt: aranyos szegélyű, közepén bíborszínű sávval elválasztott, fehérkés vászonból készült ismeretlen célú gatyá, fecske néven...

Ha jól emlékszem.

Ha pedig nem és mivel öcsém nincsen, valamilyen más ürügyet kell keresnem arra, hogy ismét eljussak az általam imádott Itáliába.

PORTUGÁLIA

Csakazértis

A terv

Életemnek bizonyos értelemben a legbravúrosabb útja Portugáliába vezetett, az alábbi útvonalon: Szentgotthárd – Bibione – Padova – Vicenza – Verona – Sirmiona – Milano – Monaco – Nice – Narbonne – Carcassone – Monserrat – Zagora – Madrid – Escorial – Aranjuez – Toledo – Sesimbra – Lisszabon – Fatima – Sevilla – Cordoba – Granada – Valencia – Barcelona – Avignon – San Remo – Genova – Piacenza és máris haza. 8400 kilométer kocka Ladában. Én mégis csak keveset láttam.

A huszonötödik műtéten voltam túl, amikor úgy döntöttem: csakazértis megmutatom. Például azt, hogy működnek az orvosok szerint vezetésre még nem való kezeim. Az agyam és főleg a szívem, az akaratom. Magammal cepeltem a családomat is. Szerintük az egész egy rohanás volt. Valóban. De egyrészt én azt akartam, másrészt azért rengeteget láttak.

Ők. Én kevésbé. Már nagyrészt elmúlt belőlem az a viszolygás, amit a nagy tömegekben éreztem, ahol ujjal mutogattak rám: nézd csak, milyen randa... És még azt se tették hozzá, hogy szegény; csak randa. Szóval nem az ódzkodás miatt nem mentem városnézésre. Hanem a Zsigának még a tetőcsomagtartója is tele volt pakolva és kellett valaki, aki a parkolóban vigyáz a cuccra. Nem, nincs semmi gond, jó munkamegosztás volt ez: ők sétálgatnak, én meg a helybélieket bámulom.

Csak ritkán kínáltak meg valamivel, mint Lisszabon főterén – narkóval.

A dolog pedig úgy esett, hogy hivatalos voltam Sesimbrába egy munkakonferenciára, ahol nem pótolhatott senki és ahová a sok kihagyás után illett már elmennem. Cégem a csodával határos módon beleegyezett abba, hogy fizeti a kocsi költségeit, amelyek akkor még együtt (benzin, útvám) is jóval kisebbek voltak, mint egy repülőjegy. A kocsi pedig ötszemélyes.

Egyedül csak nem vezethetek 1000-1200 kilométert naponta, ezért megkértem nálam fiatalabb Fecó barátomat, hogy legyen a mitfárerem. – Mennyibe kerül? – A kocsi, az út semmibe, a többi pedig kereken 1000 dollár, ergo neked 200. Vállalta. Naponta felírtuk a kiadásokat és a végén nem panaszkodott: ha hiszed, ha nem, 999 dollárra rúgott a számla. Tökvéletlenül.

Szóval vezettem én 200 kilcsit, majd váltottunk, a mitfárer öt-tíz perce elbóbiskolt, elég volt annyi, és a végére egészen jól belejöttünk. A Lada igen jól viselkedett, vele nem volt baj.

Előzés

Kivéve a gumit. A dugig tömött csomagtartó és a hátul ülő hölgyek miatt a sárhányó időnként a gumihoz ütődött. A dolog magától megoldódott. Körmend után durrdefektet kaptunk, majd a cserét követően Szentgotthárdon ismét. Pont az Autóklub előtt. Zárva volt.

De szívélyesen kinyitott, a két kerék megjavult, a csomagtartó pedig megkönnyebbült. A húsz üvegnyi sörből kettő akkor esett a földre és tört össze, amikor a pótkereket vettem ki, egy párat pedig a jószívű szerelőnek a gondjaira bízunk – és minden ment, mint a kerék-csapás. Még Granadában volt egy dobásom ezügyben, de hát semmi se lehet tökéletes. Pedig hát azt a gyönyörű parkot én is szívesen megnéztem volna.

Granadában emberszámba vettek. Szemlátomást tétovázva kerülgettem a város széle felé, amikor leszólt egy motoros rendőr. Nem ijedtem meg, nem csináltam én semmit. – Valami baj van? – kérdezte barátságosan. – Nem találok az utat kifelé – válaszoltam. A karjával

intett, majd szép közepes tempóban felvezetett a város szélére a főúthoz és ott elkészönt. Hát így voltam én grand Granadában.

Az úton egy piros Mazerati-ba botlottunk. Brmmm, brrrrmm – jelezte előzési szándékát, de csak kétsávos volt az út. A lámpa előtt négysávosra váltott, a lámpa pedig pirosra. A cabriole-ben ülő fiatal balról mellém húzott és félreérthetetlenül jelzett az ujjával. Eeegen? – pöccentem be. Kikanyarodtam jobbra, megpördültem, megint jobbra és már mentem is tovább egyenesen a főúton. Egy régi ismerős keveredett a hátam mögé, a mazeratis. Nem lehetett eldönteni, hogy a fékje vagy a foga csikorgott-e jobban. Végül megelőzött, mert egy körforgalom előtt ismét duplasávosra váltott az út. Akkor pedig – hihi! – eltolta. Bal oldalt maradt, ergo ismét én kanyarodtam ki elsőként a főútra. Drága, kedves anyukám, ne haragudj rá, csak félig volt mazeratiból, a másik fele talán ember volt.

A számla

Te is voltál már kiküldetésben, hagyjál már, te is virbliztél egy kicsit a számlákkal, ne is tagadd. No látod! Madrid előtt ért bennünket a közelgő este és jobb oldalt az a szállás jónak, olcsónak és mégsem lepukkantnak látszott. Mellette egy másik épület, az előbbi pontos mása pedig – étterem. Éppen erre a kettőre vágytunk. Mint kiderült, nemcsak a két épület volt iker, hanem a gazdáik is. Az egyik szállásadó, a másik kocsmáros.

Méghezőz milyen. Hihetetlenül finom és méretes étkeket szolgáltak fel, pedig öten ötféle tételt választottunk. Közben a gazda személyesen is kijött és italigényünk iránt érdeklődött. Mondtam neki, hogy én rábíznám a dolgot. Nem is sejtettem, hogy milyen jól tettem. Tudod, a Sierra-k mellett jártunk és az a plató a legkeményebb száraz vörösborok hazája. Megkóstoltuk. Adtam egy se túl bő, se túl szűk, éppen ildomos borraivalót. Majd kértem a nagyfőnököt.

Elmagyaráztam a helyzetemet és kértem tőle egy méretesebb számlát x százalék jutalék fejében (a kajaköltség egy részét itthon elszámolhattam). Megegyeztünk. Kis türelmemet kérve rövid időre eltávozott. Majd visszatért egy palack borral: – Ajándék az este emlékére. Nem muszáj elhinned, akkor is igaz (a szakkönyvekben is utána néztem) nem cukrozott, a természetes cukortartalmától 15,5 fokos száraz vörösbor birtokába jutottam. Soha, de soha az életemben olyan finom bort nem ittam. A címkéje még mindig megvan.

Ikrek másodszor

Valahol Portugália előtt ismét meg kellett szállnunk. Egy térségen tucatnyi nagy kamion sorakozott fel egy szállodaféle előtt. Hmm, nem is rossz, nem is rossz... Becsekkoltunk. A gyerekek kértek valami üdítőt, mi fiúk keményebbre vágytunk, anyuci pedig egy likőrre. Ja, és Emő lányom mondta, hogy valami népiesch spanyol kazettát, ha találnék.

Kérem az üdítőt, darabja 100 peso (40 forint). Két viszkít, darabja 100 peso. Egy Grand Marnier-t: 100 peso. Kiválasztottam két kazettát, jaj, meg ne üss, hát igen... 100 peso. És kézbeld el, csak pont e sorok írása közben jöttem rá, hogy miért...

Hát hiszen a két tesó egyfolytában valamilyen tivoligépen játszott, azt etették érmével. És amikor elfogyott a pénzük, a gépet fejreállították, rugdosták, addig verték, míg ki nem okádtá az addig elnyelteket. Mit mondjak, kezdtem furcsállani a dolgot.

Meg azt is, hogy a kamionok sorra felszívódtak. Egy-két személykocsi maradt ott. Akkor jött ki a „kisebb”, mert a „nagyobb” szerint ő másfél órával megelőzte. A születésben. Talán a nehéz világrajövetel volt az oka, hogy egy felmosóvödört tartott, amibe belenyúlka. Kikapott belőle egy-két-három petárdát, a kocsink mellé vágta – puff! – majd rágóját az ujjával visszatömködve arrébb lépett, kikapott egy-két-három petárdát, amíg a vödör tartott. A „nagyobb”

meleg szemekkel nézte, nem szólt rá, csak nekünk mutatta ujját a homlokához pederítve: a tesó nem egészen komplett. Mintha ő az lett volna.

És mintha mi azok lettünk volna. Mert, mint kiderült, konyha már nincs. A gyermekeket intettük, hogy a szék karfáját húzzák a kilincs alá. Mi még megkóstoltuk azt a bizonyos bort, azután némi aggodalommal álomra hajtottuk a fejünket. De az éjszaka békésen telt el.

Bacalhau cozido

Lehet, hogy jól írtam? No mindegy. A portugálok annyira kedvesek voltak velünk, hogy neki-láttam megtanulni a nyelvüket, de mára feladtam. Sesimbraban találtam egy kempinget, amely napi öt dollárba került, miközben a nekem hivatalosan járó szálláspénz 20 dolcsi volt.

Nem, ne is mondd, ezúttal igen becsületesen eljártam a munkakonferenciára. Azonban a szabadidőt nem az ottani kollégákkal töltöttem, hanem főleg sétával. A fürdésre is kerestem a lehetőséget. A helyet meg is találtuk, de a víz hőfoka – 17 Celsius – visszariasztott. Így hát ezúttal nem mártóztam meg az Atlanti-óceánban.

Viszont nem messze az elvi strandtól elsétáltunk egy nem túl ígéretes házikó, vagy inkább bódé előtt. Kötényes férfi invitált be: itt jót lehet enni. Honnan jöttek? Magyarok? Ah, mi nagyon szeretjük a magyarokat. Az egyik királyunk is az volt. (A portugálok valóban azt hiszik, hogy legkedvesebb királyuk, I. Henrik, magyar származású volt és Imrének hívták.)

Vesztenivalónk nem volt. Bent már a feleség is várt ránk, két poronttyal, az étlap pedig igen mérsékelt árakat mutatott. Persze azt sem ártott volna tudni, hogy miért. Leragadtunk.

De a dolgokat nem szabad elkapkodni. A gazda itallal kínált (a ház ajándéka) és eltűnt hátul a konyhában. A felesége pedig megkért, hogy menjek vele. A helyiség sarkába. Ott ült egy öreg, eléggé rossz kondiban, de szellemileg épen. Megértettem, hogy az asszony ezt mondja neki: – Ez itt egy igen távoli vendég, Magyarországról. Az öreg biccentett, láttatni engedte mind a három fogát, áldását adta rám és ezzel a formalítások befejeződtek.

A kaja bacalhau cozido, azaz főtt tőkehal volt, a portugálok nemzeti eledele. Egyszerűen isteni. És – mint annak idején Svájcban, amint ott megírtam – itt is háromszor kellett venni belőle. Majd kipukkantunk. Ötünkre fizettem érte talán kétezer forintnyi escudot. (Újabban gondolkodtam egy portugál úton. Ámde ugyanaz az ebéd ma húszezer forintba kerülne.) És csak nem akartak elengedni minket.

Hazafelé

Nem igazán vagyok haspók. Ennek dacára a hazafelé úton San Remoból se az árnyas fák maradtak meg az emlékezetemben, hanem az a hihetetlenül finom hal, amit – bár még hosszú út volt hátra – búcsúebédnek szántunk. Utána belevesztem a 87 alagút valamelyikébe.

Beszáguldottam a sötétségbe 130 kilcsivel, majd vártam a túloldali fényt. És mindig megjött. A kirándulás egészének is volt értelme, mert az én másféle sötét utamnak fénnel jelezte a végét. Békével érkeztem haza.

ROMÁNIA

Azazhogy Erdély

Medve és más állatfajták

– Nem, a medvétől igazán nem kell félni, hacsak nem vérmedve. De errefelé olyan nincsen, ámbátor a múltkor... Lövétén a komám sétál az úton, egyszerre csak nehéz kéz súlyosbodik a vállára, mondja is magának, hogy milyen szörös a szomszéd. Hát rendösen megfeküdte a kórházat...

Amikor először jártam a Hargitán, nagy volt a felbolydulás. Firtattam az okát. – Hát a malacok, teccik tudni tej kéne a picönyeknek, merthogy az anyjok... – Miért, mi történt vele? – Hát, a medve kiemelte az ólból. A 150 kilós kocát, két méter magas vastag deszkafal fölött.

No, azért nem féltem annyira, mert hiszen utólag úgyis felesleges lett volna. Biztosan az se akart minket bántani, mármint a patak mellett. Ott vertük fel a sátrunkat, egymástól pár méterre. Éjjel zörgést hallottam, kinéztem, semmi. Reggel mondja Tóni, hogy éjjel zörgést hallott, kinézett, semmi. – De mi az ott? Ezzel egy hatalmas kupacra mutatott a földön, pont a kettőnk sátrának a felezővonalában. Hát, nem Tesco-reklámnak látszott. Így azután, amikor a Hargitán kirándultunk, Tóni minden nagyobb zörejre medvét kiáltott. – Láttam, láttam, ott volt – mutatott a helyre, ahonnan egy fajdkakas röppent fel, kétségtelenül igen nagy zajjal.

Indokoltabb volt a félelmünk egy háziállattól. A Hargita alatt egy esztenában (félig földbe vájt fakunyhóban) később ordát vettünk – piszok rossz gömböcsajt, merthogy sötét – és oda-utunkat egy körbekerített meződarabon belül akartuk lerövidíteni. Mit mondjak, nem volt az véletlenül elkerítve. Egyszerre csak előzúdult valahonnan a bika, mi meg hirtelen olimpiai magasugró-aspiránsokká léptünk elő.

Bár az álló bika se jobb, főleg esőben. – Állítsad le már azt az ablaktörlőt, mert még nekünk talál jönni! A bika bambán bámult a piros kocsimra (tudtam, hogy a szín nem számít), de végül a jobbik eszére hallgatva lassan odébsétált. Meg az a másik negyven-ötven ilyen-olyan nemű társa is, amelyik elállta a Benedek Elek háza (amely egy barátságos vendégfogadó múzeum) felé vivő utat. Apókám, én nem erre a mesére vágytam. Egyébként Erdélyben az ilyen találkozások nem ritkák. Valahol Lugos mellett, egy alig járható erdei úton rackajuhok nyája várakoztatott meg bennünket hosszasan.

No, végül csak elmondom az igazit. Még mindig a Hargitán ballagtunk az egyik csúcstól a másik felé. Egyszerre csak egy fennsíkra keveredtünk, ahol egy nagy nyáj kolompolt. Körötte hat hatalmas medveölő eb. A vezérkutya – ahogy mondom – intett a többinek, azok pedig felvettek egy tökéletes katonai alakzatot, elővéddel, utóvéddel és ugrásra kushadtak. Csak a vezér maradt állva. Én bizony félek a kutyáktól, de Gyuri falun élt és tudott bánni velük. Igen lassan haladt feléjük. Erre a társával diskuráló pásztor egyet fütytyentett, a vezérkutya intett, a többiek ellazultak – és odasétálhattunk a pásztorhoz, két szót váltani vele.

Maradjon utolsónak az az árva. Húsvét volt, amikor beérkeztünk egy faluba. Csend. A férfiak a főtéren álldigáltak félkörben, teljesen hangtalanul. Középen egy surbankó fiú, székel halinagatyában. Ölében egy picinyke fehér bárány. Most a körből kilép az egyik, oda a fiúhoz, megszemelel valamit, majd visszalép. Majd idővel kilép a másik, a fiú markába nyomja a pénz, elveszi a bárányt és ezzel a társaság feloszlott.

Az egész jelenet alatt egyetlen egy pisszenés se hangzott.

Nem vicc

A székek nem bőbeszédűek. Az alábbi eset velem történt meg: nem kitaláció.

Gyergyószentmiklóstra beérve mindenkinek a kicsi helyiségre volt szüksége. Én mentem előre a főterbeli eszpresszóba (inkább kocsmá) felderíteni a terepet. Hátra meg is találtam a vonatkozó két fehér ajtót. Csak hogy nem volt rajtuk se felirat, se egy rajz, se semmi. Kértem halkán az ott borozgató széket: – Bácsa, melyik a fiú? – Mindögy – jött a furcsa válasz.

Erre nyomom az egyik kilincset, nem enged. A másikat, az se. Sietek kifelé, de még hallom a hátra mögött az elégedett dörmögést: – Mondtam...

Papok

Szegény kishazánkban a törökök, németek és oroszok jóformán csak a templomokat hagyták meg látnivalóul, még azok is szenvedtek itt meg ott, mint a brassói Fekete-templom, és talán ez az oka annak, hogy az átlag-turista is sokfelé a papokba botlik. Mivel pedig mi nem voltunk átlagos érdeklődők, hanem kimondottan kerestük is a találkozást, nem csoda, hogy annyi istenszolgával találkoztunk. Ilyennel is, olyannal is, de főleg jobbakkal.

Mint azzal a csíkrákosival, aki Szent István napján kitette a templom bejáratába az éppen akkor visszakapott korona és a többi koronázási relikvia fényképét, rittyentett egy frenetikus prédikációt a királyunkról (talán még Isten neve is elhangzott benne, de nem biztos), végül pedig a nép elénekelte a Boldogasszony Anyánkat, ami köztudottan a régi magyar himnusz. Mint évek múlva megtudtuk, el is vitte a Secu.

Szegény boldogult H. Béla népzene-s barátommal jártunk ott, aki az első bálványosi néptánc találkozóra készült. Engem kért fel fuvarosnak és ha már lúd, elvittük az ő Katáját és az én két lányomat is. Este 10 után még mindig nem volt fedél a fejünk felett, bár volt nálam egy nagy sátor. Mondom: menjünk be a paphoz, az csak tud valakit, akinél felferhetem, no meg amúgy is kötelessége istápolni az árvát... Hátra a pap végül is felkínálta a kertjét, bár a sátorral nem értett egyet. Állt a hátra mögött és valahányszor a kalapáccsal az ujjamra ütöttem, azonnal feloldozott, meg mondta, hogy ő megmondta, hogy ellehetnének odabent is. De annyira áporodott volt ott a levegő, no mindegy... Este szerény vacsorával is megkínált minket: szalonna, hagyma, kenyér, a gyerekeknek holland kakaó.

Reggel Béla kereste a kicsi helyiséget. A pap anyja azt hitte, hogy a tyúkot akarja, mert épp az ől mentén kereskedett. De kiderült, hogy a kicsi nem fapados, hanem angol és a házban van, nyitott ajtóval, éppen a pappal együtt, aki ott békében újságot olvasott. Hátra így lett téma – a vacsorához hasonló reggeli közben, mikor máskor – a ..., a téma. – A múltkor bajban voltam, merthogy gyorsan gyűjt rám, ezért kértem a doktortól valamit, hogy vasárnap a mise előtt, no, mégis. Tudós, rendös ember az, csak hat métert tévedett. (Annyi választotta el a templom kertjének a falát a sekrestyétől...)

Hiába no, ilyenek a széket papok. Ilyen volt Frici bácsi is, aki a valahol a Bálványos fölött található házikójában fogadott minket. Villany talán volt, de víz csak a kerti mély kútban. Oda mindig beleejtették a vödört, nekem kellett a vízipók-csodapókkal, a lánchoz erősített gumi-elemekkel kihorgászgatnom. Frici bácsi mesélt, közben pedig térdeit csapkodva igen jókat röhögcsélt a saját anekdotáin.

– És akkor bement a széket plebános a püspökhöz. – Atyám, milyen faluba rendeltél ki engemet, hiszen ott még vonatmegálló sincsen. – Fiam, dejszen én nem is állomásfőnöknek küldtelek oda.

Még a homoródalmási tiszteletes esetét kell elmesélnem. A falu két dologról nevezetes. Egyrészt mellette van az almási barlang, ahol az ősemlék is lakott. Másrészt a falu vallásra nézve unitárius, sőt ez az ő Rómájuk. Szinte járhatatlan, zúzalékkal borított úton jutottunk el

oda, én elől a Zsigulival, jóval lemaradva Gyuri a pocsek rugózású Ford kisbusszal. Szóval én már elmentem a templomig, ami zárva volt.

Visszafelé a paplak előtt vártam be barátomat, hogy ott elkérjük a kulcsot. Az unitárius tiszteletes remek ember volt: – Szerencséje, hogy benézett. Mert nálunk azt mondják, hogy ha az egyik pap elmegy a másik háza előtt és nem látogatja meg, akkor az egyikük nagy gazember – vágta hátba papbarátomat, Gyurit. A templom piros-fehér-zöld színeivel egyszerűségében is igen szép volt, a plébinek a környékről származó régészeti gyűjteménye pedig igazi kincs. Hiába óvott minket, hogy a barlanghoz terepjáróval is alig lehet elmenni, csak neki-vágtunk. Félúton vissza kellett fordulnunk és a dolgot a kipufogócsövem bánta, bár azt a jó székelyek pár fillérért még aznap megjavították. Felelőtlenségünk az unitárius pap igen jó pálinkájának tudható be, amit a tervezett barlanglátogatás előtt alaposan tanulmányoztunk.

Inni vagy nem inni

– Hogyan rendelsz te sokat odaát? Kötözködött velem a hargitai cabana-ban egy sportos srác, a szeredai hokicsapat tagja. – Hát kérek, mondjuk, öt korsó sört. – Az semmi, ide figyelj! Hozza ide nekem onnan azt az egy méter bort! – intett a háziasszonykának és lerámoltatta vele mind a húsz palackot. Durva dolog volt, mint ahogyan az akkori világ is durva volt. A Bradet (Fenyves) fogadót románok bérelték, a székelyek pedig ezt úgy bosszulták meg, hogy sáros csizmájukat a lepedőbe törölték. Jaj, Istenem, mikor nő be e két népnek a fejelágya?

A hokison csak nyurgaorr tett túl. Ülünk a fogarasi kocsmában, siratjuk Apafit, az utolsó erdélyi fejedelmet (annak nevezik, pedig nem ő volt az, hanem Rákóczi), aki a fogarasi várban raboskodott. Egyre jobban sirattuk. Erre odajött nyurgaorr, aki eladdig egyedül ücsörgött a szomszédos asztalnál: – Nem így kell azt, fiúk. Melyik színből nem ittatok még? – ezzel intett a kocsmárosnak és mindegyik színből kért egy adaggal. Ja, ott nincs féldeci, csak deci. És a romániai italok igen sokszínűek.

Rajtunk nem az, hanem a Hargita fürdőszobájában a cujka fogott ki. Pont ott futottunk össze egy egykori nagyszebeni szásszal, és mivel Tóni németes volt, én pedig trianonos, megragadtuk az alkalmat a szemrehányásra. Látod, te szász, most jobb neked stb. Addig-addig diskuráltunk, amíg az asszonyok meg nem haragudtak ránk (jogosan), merthogy az estére szalonasütést ígértünk nekik. Hát abból már semmi se lett.

De aztán eljött a nejek sora is, Tusnádfürdön. No, ezt hosszabban kell elmesélnem.

Farkaslakán Tamási Áron nővére nagy szeretettel mutogatta meg nekünk a szülői házat. Utána betértünk a helybéli kis étterembe, ahol eleinte morcosan néztek ránk és mondták, hogy semmilyük sincs. Majd a gazdasszonyka egyszerre csak a homokára csapott: de hiszen maguk magyarok! Ugye, magyarok? Ugye, a hazából jöttek? Hát van itt egy-két adag flekken.

Ebéd után a szomszédos asztalok egyikéről így invitáltak: Nem teccene eljönni hozzánk? Csak ide, a szomszédba. Hát azért kellett elmennünk, mert ráunktukáltak ott némi almát, amit te idehaza csak vackornak neveznél. De az volt az ő kincsük, a gyümölcsök gyümölcse, ami azon a hideg vidéken még megterem.

(Pár évvel korábban egy közeli útelágazás mellett egy asszony állt a buszra várva, kezében kosárral. – Tessen már velem elgyűnni a Nyikóra. Adok én szállást magoknak magyaroknak ingyér is. Még ha a polizáj meg es büntet. Csak gyűjjenek el hozzám, az vóna nekünk a nagy ünnep. No, aranyoskáim – sírta el magát – akkor legalább vegyék öl ezt a pár ómát...)

Sajnos az alma mellé likőr is járt. Vultura. Az aztán a kultúra. A tusnádi kempingben a faházikóban nem volt saját vöcö. A kinti pedig összerondított. Bizonyára ezért volt egy vödör a sarokban: jól mutatott benne a vultura. (Eddig nem írtam neked a balkáni vöcökről. Ígérem, hogy nem is fogok. Mert van valami, ami még nekem is túl sok...)

Mellesleg a kemping vezetője nem invitált bennünket. A szálláshelyet illetően egy kicsit nehézkesnek mutatkozott addig, amíg elő nem került a tarsolyból az az egy-két Amo-szappan. – Golyóstolluk nincs? Amikor kiderült, hogy van, a szálláshelyről ugyanezt tudtuk meg.

Mindkét témánál maradvá: Erdélyben nem a pálinka a legrosszabb ital. A sört felejtse el, az pocsek. Jó boruk állítólag van, de én nem találkoztam vele. Az üdítővel kell vigyázni. Bálványoson a három lány is, H. Béla is igen rosszul lett, a lányoknak 42 fokos lázuk volt, Béla pedig 50 ezres tömeg előtt, a patakparton szabadult meg gyomra terhétől. (Röhejes, hogy ennyi emberre nem volt ott egy darab toilett sem.) Csak velem nem volt baj: mint kiderült, egyedül én nem ittam üdítőt. Velem más szomorú eset történt, feltehetőleg attól az útmenti borvíztől, amely kicsit a keserűvízre emlékeztetett. Hatásában nagyon. Legalábbis ezt sejtette a cipősarkam, amikor három kilométert kerülve a tömegen túlra, végre leguggolhattam...

Ajándék és aranyvaluta

Erdélyben két dolgot kell csinálni: inni és ajándékozni. Szentkeresztbányán reggel még a kislányokat is pálinkával kínálták és roppant megharagudtak, amikor nem akarták elfogadni. Ugyanakkor meglehetősen szép saját készítésű csipkéikkel ajándékoztak meg minket, szinte spontán, önzetlenül.

Ez persze nem mindenre volt jellemző. A Bucsintetőn ugyanúgy Amo-szappant kért tőlünk egy ottani nyaraló (gazdag) tulajdonosa, mint a tusnádi fürdő gondnoka. Bezzeg a Gyilkos-tó felé az útjavító munkások már másért könyörögtek: nincs maguknál egy fölösleges pakli magyarkártya? Így tudtam meg, hogy az az „aranyvaluta”.

Volt módon kipróbálni az erejét. Történt ugyanis, hogy amilyen csacsi voltam, lementem a Zsigával a füre, a medve... díszítette patakpartra. Majd persze reggel a vizes fűvön nem bírtam feljönni. A kocsí csúszott, csúszott, majdnem neki egy fának, majd annyira oldalra dőlt, hogy alig mertem kiszállni belőle, hátha teljesen felborul. Mit tegyünk, mit tegyünk? Kell valami, amivel fel lehetne húzni az útra. Valaki mondta, hogy a dombon jóval feljebb lakik valaki, akinek van egy fakitermelésnél használt járgánya, talán ő...

Tóni nekiindult a hegynek. Később elmesélte a történeteket. Megtalálta a székyt, aki éppen kaszált.

- Jónapot!
- Gyyisten!
- Baj van!
- Az mindig van!
- Csúszik a kocsi, fel kéne húzni.
- Azt akkor bizony igen.
- Sietnének.
- ...
- Megfizetnének.
- ...
- Tényleg sietnének.
- Az is fontos, de a rendet meg végig kő kaszálni.

A sor végén letette a kaszá, felültette Tónit a járgányra, majd nekizúdult a lejtőnek.

Tóni újra megtanult imádkozni. A kocsi egy pillanat alatt felkerült az útra. Én pedig kérdeztem, hogy mivel tartozok. – Köszönettel, így a széky. – Hát nem fogad el semmit se? – Én aztán nem, keménykedett. Akkor jutott eszembe. Előkaptam egy csomag magyarkártyát. – No és ez megtenné? A kemény erdei ember arcán kerek könnyek peregtek lefelé. – Az igen.

Vizek

Ezúttal, ha nem bánod, Marosvásárhelytől nem a Marosnak, hanem a Nyárádnak vesszük az utat. Nem csak azért, hogy Koronkánál megemlékezzünk Rhédey Claudináról, Erzsébet angol királynő ükmamájáról, hanem azért is, mert Szováta a célunk. Útközben tapicskolunk egy kicsit a legtöbb helyen csak bokáig érő, gyorsfolyású és kristálytiszta Nyárádban.

Nem, nem olvastam hanyatt fekvéssel újságot a Medve-tóban, amelynek magas sótartalma miatt ezt megtehettem volna. De csak azért nem, mert utálok az újságokat; a hanyatt fekvés megvolt. Egyébként Székelyföld három legfelkapottabb üdülője (Szováta, Tusnád, Gyilkostó) országos hírű és ennek megfelelően jócskán elrománosodott.

A Gyilkos-tónál végigsétáltunk a Békás-szoros csodálatos hasadékaiban, de nem álltunk meg se fürödni, se csónakázni. Kifelé tartottunk a Beszterce folyó víztározója felé, de odaát Moldvában nem a csángók fogadtak minket, hanem – szögek. Én mentem elől és észrevettem az óriási hegyes szögeket dobáló kölköket, de Tóni már nem úszta meg a dolgot: a Trabant defektet kapott. Még odébb húzta a belét, hogy kerüljük a nagyobb konfliktust.

Szegény Tóninak nem ez volt a legsikeresebb napja. Borszék felé tértünk vissza a Kárpát-medencébe, de ott a gyerekek látványa se volt elegendő ahhoz, hogy a kérgeslelkű kempinges szállást adjon nekünk. Az ég pedig alaposan rázendített. Először még tovább akartunk volna tekerni, pl. Tekerőpatakig, de a Székely-tetőnél (1112 m.) meggondoltuk magunkat: sátrat vertünk. Derék barátomnak ez már meghaladta a testi és lelki erejét. A gyerekek már félig aludtak, amikor a Zsiga nekifordult az erdőszélnek, kölcsönözte nekem a két reflektorát, hogy bőrig ázva bár, de pár perc alatt felferjem a két sátrat. Hát erre a vízre nem igazán vágytam...

A patakok mindenütt a barátaink voltak. Számtalanszor került kis tanyánk a patakpart mellé, amely egyesítette magában a reggeli fürdőkád (brrr!), a déli mosogatóhely és az esti fogmosó-szalón előnyeit, bár a fürdést sokszor a fákról lelógó kannákkal oldottuk meg. A patakpartnak többnyire kelléke volt a szép táj, mint mondjuk a Tordai-hasadéknál, de sajnos ugyanez nem mondható el a csendről. Időnként furcsa társaink is akadtak. Tudod, hogy Szent László miért ugratott át a hasadékon? Nehogy a disznókondába botoljon...

Bármennyire meglepő, a vizet meg is lehet inni. A székelyek egyszerre prédikálnak bort és vizet. Mindenfelé borvizes forrásokba botlottunk, ahol lányom elárulta, hogy a víz hány szemernyi szikhalvagot, keseréleget és vasélecsét tartalmaz. Világos, ugye?

Furcsa dolgok

Hogy úgy mondjam, etnikai konfliktusba nem keveredtünk, vagyis nem voltak köztünk szöges ellentétek, kivéve a fenti esetet. Még a rendőrökkel is primán kijöttünk. Előzékenyen. Mármost hogy én előztem egy kocsisort 110 km-rel (megengedett: 80 km) és későn vettem észre, hogy a sor közepén egy rendőrkocsi baktat. Nyilván megirigyelt, mert utánam rohant. 1000 lejről indította az ajánlatát. Én közben a Gyuri egyik utasára mutattam, hogy beteg, őt vinnénk orvoshoz. Ennek az első fele igaz is volt. A polízia is így értékelte, mert végül 500 lejet kért (alig 60 forint volt akkoriban), de nem kölcsönbe.

A barátság egyik feltétele az elővigyázatosság. Tudod mi a hasonlóság az ablaktörő és a varangyosbéka között? Arany János Családi kör költeményét csak ismered? „Mintha lába kelne valamennyi...” ablaktörőnek, ha este nem szerelnéd le a kocsidról. Azután jól teszed, ha a Küküllők közötti dombságon áthajtva nem pont a faluban állsz meg früstölkölni. Merthogy ott már, khmmm, barnásabb bőrű etnikumok élnek és amikor megállasz és kaját szedsz elő, az egész falu egy raj(kó)ként rohan feléd, hogy levegye a terhet a válladról.

Egyébként néha nem könnyen ismeri ki magát az ember. Elballagtam Gyimesre is, hogy ott találkozzak a csángókkal. A falu (Középlak) kihalt volt, csak a főutca közepén voltak nagy lokak (talán erről kapta a nevét) és ott ballagott egy feltűnően fehér ruhás idősecske tag. Én

meg művelt vagyok és tudtam, hogy a csángók színe a fehér, még a temetés is abban történik. Kértem is: – Ugye errefelé élnek a csángók? Mire a tag rám mordult: – Nem tudom, én a sekrestyés vagyok és sietek...

Az igazság az, hogy a román is emberből van. Találkoztunk igen barátságos mócokkal, akiknek az erdejében töltöttünk két éjszakát és még azt is megengedték, hogy a sátramat felferjem valamelyikük kabanájának az előkertjében. (A többiek tizenhatan „pihentek” egy tizenhat négyzetméteres házikóban.) A móc gyerekek pedig mindig felénk rohangáltak – vigyázni kellett, hogy el ne üssük őket – és kiabálva Amo-szappant meg ceruzát kunyeráltak tőlünk. Márpedig ha valaki mosakodni és írni akar, az rossz ember nem lehet.

Ja, a kultúra?

Csak nem mondtam el, milyen megható az aradi emlékmű; mennyire elhanyagolt (volt akkor) a nagyváradi püspöki palota; mettől-meddig volt beállványozva a kolozsvári Mátyás templom, amit – vagy az előtte lévő szobrot – valamiért mindig szétszednek; mennyire hasonlítanak a marosvásárhelyi tetőcserepek az Iparművészeti Múzeuméra; milyen hűvös és rideg a brassói Fekete templom és így tovább.

Ha már mindenáron hallani akarod, akkor elárulom, hogy engem leginkább a következő három dolog bűvölt el: a vajdahunyadi vár, amely sokkal nagyobb, mint a városligeti mása, amely nem is hasonlít rá; a prázsmári erődtemplom és a segesvári várkastély. Mindezeket elolvashatod egy igazi útikönyvben, nem egy ilyen, ilyen nemiserrevaló irományban.

A pörkölt, no igen, a pörkölt az más. Ha egy araszra fölötte egy nyurga orr bámul lefelé. Még feljebb viseltes nyúlszőr kalap. Az orr vörös. Már tudni is mitől, éppen olyasmitől, mint ami előttünk is áll az asztalon. Azazhogy dehogyis áll, állandóan úton van. Látja ezt az orr is és egészségünkre köszönti. Merthogy ő a Pál, meg ő az Antal: nem kettő, hanem egy. Hogy ne legyen egyedül, meghívtuk az asztalunkhoz. Ebéd után pedig ő invitált minket Korondra.

A kiváló mester megmutatta műhelyét. A teljes folyamatot. Legvégül pedig a kincseit. A nem eladókat. Szép számmal vásároltunk tőle egy ilyen tálat, egy olyan bokályt, de a szemem mindig vissza-visszatévedt a medvére és arra a két emberalakra. Nem a korondi színeivel készültek, hanem olyanok voltak mint... Mint... Mint a Stollwerk. Az a fogbatapadás, szép égettbaraszínú valami. Ők is ilyen színűek voltak és igen szépek. De... Az egyik itt csorba, a másik ott csempe, mint a fogam. Nem lettek a mieink. Pedig állítólag értékesek.

Dánfalván a feketeagyag, Kalotaszegen pedig a szőttes nevezetes. Vettünk is egy párat, bár ki tudja, hogy az igazít-e? Nekünk tetszett. Persze ha Kallós Zoli bácsi ott lett volna, akkor minden világos lett volna. Az öregnek H. Béla barátom titokban vitt valamit, mert a Secu állandóan figyelte. Akkor láttam a néprajzi magángyűjteményét: hát az döbbenetes. Amúgy a derék ember megorrolt rám. Mondta, hogy Válaszúton született. Én pedig megkérdeztem, hogy melyiken. – Hát csak egy van – morogta. Pedig van egy fent, Szatmárban is.

Még két másik „gyűjteményről” feltétlenül be kell számolnom. Babákról van szó.

Az egyik a kézdivásárhelyi babamúzeum. Mintegy kétszáz vagy több erdélyi népviseleti ruhába öltöztetett babapárral, lánnyal és fiúval, magyarral, székellyel, szásszal és románval. Sajnos éppen ottlétünk idejében a múzeum anyagiak hiányában darvadozott. Talán ez volt az oka annak, hogy babát még másolatban, emlékként sem lehetett onnan elhozni.

A másik az előbbinek az élőbe és nagyba oltott párja. Jártam én a csíksomlyói búcsún is, most is Somlyón vagyunk, csak éppen más az alkalom: Ez az ezer székely lány ünnepe. Van az még több is. Táblák alatt, zászlók alatt vonulnak fel a falvakból, ki kocsin, ki lovon, ki már csak amúgy gyalog, de mind népviseleti ruhába öltözöttek. Az ünnep, a szentmise, a miljö pont olyan, mint pünkösdkor, csak éppen a hangulat oldottabb, kevésbé feszes. Hát, amíg lesz itt ennyi székely lány, addig talán a baj nem olyan nagy...

Miért?

A Tolvajoson kávéfőztem, mert a Zsiga szivargyújtójával azt is lehetett. Majd az edényt ott felejtettem valahol a kocsi mellett. Merthogy mérges voltam. Kiskatára, aki olyasmit talált mondani, hogy minek jöttünk, meg minek ez a céció Erdély körül, meg hogy ez a hely nem is olyan szép... Megpirongattam, atyja teljes egyetértése mellett.

A mai fiatalokhoz sok türelem kell. Nehezen értik meg a dolgokat. Nehezebben, mint mi, mert a világuk zajosabb. Nincs idejük, nincs alkalmuk a csendre, a magányra.

Hát ezért mondom el...

Zúg a Hargita. Ilyen költői butaságokat is csak az írók hordanak össze. Minek zúgna? Minden erdő zajos. Ilyen marhasággal akarnak rám hatni? Unalmas... teszem le a könyvet.

* * *

1969-ben megálltunk egy fogadónál a Tolvajos mellett. A többiek lepihentek, én viszont nekivágtam az erdőnek, bár a fogadós figyelmeztetett, hogy könnyű eltévedni. No, azért egy regnumost csak ne tessék féltetni...

Egyre beljebb hatoltam. Teljesen olyannak tűnt, mint minden más erdő. Azután a fák lassan nőni kezdtek. Meg mintha sűrűsödnének is. Az előbb arra jobbra még volt egy ragyogó tisztás, de már az is elmaradt. Az aljnövényzet lassan ritkul, majd eltűnik. A világos, erőteljes, párhuzamos, ferde fénycsíkok elenyésznek, mintha elfordítanának egy tükröt és az erdő alját valami meghatározhatatlan kékes háttérfény tölti be. A fák törzsei már csak alul színesek, fenn elmosódottan feketék. Mint..., mint..., mint egy katedrális aljában.

És akkor halkan felbúgott az orgona. Egészen halkan. Vártam, hogy felerősödjön, hogy azt mondhattam: ismerős vagy, de nem tette. Mi ez a csendes zengés? Ki és mit üzen felém? Majd a láthatatlan orgonista levette lábát a pedálról. Visszaindultam. Nem tévedtem el.

Mint ahogyan az az író sem tévedett, akinél azt olvastam: zúg a Hargita.

SVÁJC

Barátságos és rideg

Előzmények

Családunkat mindig a tartózkodás jellemezte: nem sokat tudhattam meg róla. Talán egy furcsa visszahatásként vagyok én ennyire beszédes.

A két Puskás fiú, Tibi és Gyszi, édesanyám neveltje volt. Hogy miért, azt nem tudom, de az biztos, hogy anyám akkor még csak nagylány lehetett Nagydorogon. Vagy már Pesten?

A két fiú 56-ban disszidált. Tibi azért, mert nem volt kommunista, nem is volt igazi oka a távozásra, hacsak nem valamilyen fiatalos meggondolatlanság. Gyszi azért, mert ő hitt ugyan a kommunizmusban, node nem abban a förtelemben, ami Magyarországot belepte.

1972-ben nem akartak még nekem útlevelet adni, de cégem – hála F. S. igazgatónak – megszerezte azt, mert egy munkáról volt szó. Ausztriában és Svájcban kellett a megoldás után nyomoznom, Franciaországot pedig én fűztem a programhoz ráadásként. És elvittem bizony a nejemet is, a kor szokása szerint túszul hagyva itt akkor még egyszem lányomat, Emőkét. (Akit közben sajnálatos baleset ért: inhalálás közben leforrázták a karját.)

Nos, ha nincs ellenedre, bemutatom Svájcot, majd a végén röviden Párizst. Az előbbi a két ellentétes természetű bátyám és az étkezések tükrében.

Tibi

Középtermetű, korpulens, őszes, joviólis, mindig nyugodt. Igazi nagybácsi típus. Kár, hogy velem csak egyszer és rövid ideig gyakorolta ezt a funkcióját.

Titkok tudója. Állítólag az egyik svájci szabadkőműves páholy vezetője. De biztosan templomba járt, hiszen kezdettől fogva a kórusban énekelt. Azt mondják, hogy igen nehéz svájci állampolgárságot szerezni, 12-14 évbe is betelik. De nem Tibinek. Mindenki azonnal a szívébe fogadta, már az első évben primán „dücsölt” (a schwyzerdütsch a német nyelvnek a délbantuba oltott változata) és mindenkit lehengerelt jókedvével, humorával.

– No, Öcsi, most elkísérsz engem.

Elindultunk az ellenőrző körútra, merthogy autópálya főmérnök volt. Itt fogadták, ott üdvözölték barátian, ő pedig csak mesélt. – Látnod, ide az oroszok se tudnának bejönni – büszkélkedett. Jé, másnak fel se tűnne, nekem is csak ő mutatta meg azokat a négyszögletes, sakktábla-szerűen elrendezett valamiket az autópályán, amik valójában tankcsapdák voltak és rossz hír esetén két-három óra alatt be lehetett őket vetni.

Hát én nem is hittem volna, hogy éppen Svájc a világ legmilitaristább országa. Pedig a költségvetés hadikiadásainak az arányát tekintve is az. Tibinek félévente el kellett mennie a lőtérré, az otthon tartott (!) stukkerekkel, és ha eredménye kétes volt, bevonultatták. Az ilyen gyakorlatok sok örömködéssre adtak okot. Ketten kidülöngélnek a sörözőből, mire egy bőbitás, fehérreklis kiszolgálólány egy puskát lóbálva rohángál utánuk: – Ezt itt teccet felejteni...!

Tibi feledékeny volt. Mint édesanyám. Szegényt a Puskás fiúk mindig nyúzsolták, hogy menjen ki hozzájuk pesztonkának. Ő pedig ment, örülve egy pár svájci franknak és nem is bántódva meg attól, hogy kihasználják. Bár Tibi inkább dédelgette.

Anyám a villanytűzhelyre tette a vasalót, de nem vette észre, hogy az előbbi be van kapcsolva. A vasalónak annyi... Anyácskám sírt, rítt, Tibi pedig röhögött. Felhívta a biztosítót, amely csak egy kérdést tett fel: milyen márkájú volt a vasaló? Egy óra múlva ott is voltak egy vadiújjal. Hát ez is Svájc. Máskor Tibi vásárolt egy szőnyeget. Felkötötte a kocsit tetejére.

Majd a vásár örömeire betértek kicsit iszogatni egy kocsmába. Mire kijöttek, a szőnyegnek lába kelt. A biztosító akkor is szó nélkül fizetett.

No igen, Tibi szerette a sört, engem is elvitt egy csodálatos helyre, ahol – az ilyesmi akkor nálunk elképzelhetetlen volt – 40-féle sör közül válogathattam. Rudi barátja pedig olcsón adott el nekem egy úgynevezett egygombos magnót, életem első hangcsináló eszközét. Sok-sok évig használtam gondtalanul. Édesanyámtól örököltem azt a Philips ébresztőórát, amit 1972-ben kapott Tibitől. Tavaly, 2012-ben vertem le véletlenül az éjjeliszekrényről. Negyven évig működött kifogástalanul.

Tibi megmutatta nekünk a Habsburgok szülővárosát. És ami örök és utánozhatatlan élmény maradt a számunkra: a csimpaszkodón felvitt a 2970 méter magas Schilthorn tetejére. Valahol szemben a Jungfrau, amarra a Matterhorn, lent a zöld völgy. És béke.

Béke poraidra, Tibi. Aranyos voltál, de te túl elfoglalt, én meg túl önfejlő. Máskor, másutt igen jó unokabáty-unokaöcs párost alkothattunk volna. Kár, hogy nem jött össze.

1998-ban újra jártam a Schilthorn lábánál. A régi szép idők emlékére fel akartam volna vinni rá a két lányomat. 130 frank volt egy út egy személynek, azaz harmincezer forint oda-vissza. Ezért aztán csak egyszer voltam azon a hegyen...

Gyuszi

Középtermetű, vékony, fekete, mindig feszült. Egy szót se szólhatok; ő is próbálkozott a nagybácsi szereppel, de nagyon nem jött össze.

Lelkileg megbántott ember volt. Oxfordi vagy cambridgei diplomával is csak 18 év után kapott svájci állampolgárságot. Pedig magas szellemi körökben mozgott. Ismerte Chagallt-t, az összes prominens magyar disszidenst, a kommunizmus hamis prófétáit. Például barátja volt Lukács Györgynek, a filozófusnak kikiáltott gyilkosnak. Lázadó természete miatt ment hozzá feleségül egy kögazdag svájci gyáros lánya, aki Bartók-kutatónak adta ki magát.

Gyuszi megpróbált beszélgetni velem. De a kommunizmusba vetett vak hite, az Isten iránti hitetlensége, a rossz szelleme (a felesége), de leginkább a magam önfejlősége miatt nem találunk egymásra. Eleinte aranyos volt. A zürichi főkönyvtár vezető könyvtárosaként ezt is, azt is megmutatta nekünk. Befogadott otthonába, megajándékozott apróságokkal. De sajnos egyben nevelni is akart engem, ami nála nagyobb potentátoknak sem sikerült.

Nem folytatom, nem vázolom fel a részleteket, csak a legeslegvégő mozzanatot fogom elmesélni. 1987 karácsonján alaposan megégtem. Arcom, szájam eltorzult. Egyesek egy svájci orvost javasoltak. A Mária-utcai magyar sebész józanul intett: nem fog menni, nem érdemes próbálkozni. Nem hallgattunk rá, mert a remény vak.

A svájci orvos kedves volt. Csak minimális díjat kért a vizsgálatért. Meg még 300 frankot azért az elkészítendő maszkért, ami majd elsimítja a hegeket az arcomon, ha egy évig éjjel-nappal viselem. Nem volt annyi pénzünk: 100 frankot Gyuszi feleségétől kellett kérnünk.

A maszk elkészült. Sohasem viseltem, soha nem is használt volna a bőr állandó mozgása miatt, no meg anélkül is elég szép vagyok. (Nem? Orrbavágjalak?) A fejemet teljesen beborító gumimaszk valami iszonyatos módon viszketett. Egy svájci repülőjárat pilótája személyesen hozta el azt a port, ami a viszketést állítólag megszüntette volna. Nem tévé: a 300 frankos maszk a szemétdombra került.

A telefon pedig szólt, szólt és csak zörgött, hogy mikor adom meg a 100 frank tartozást. Az én fizetésem akkor 9000 forint volt. Gyuszié 9000 svájci frank. De feleségének pont az én 100 frankom hiányzott a boldogságához. Halmos Bélával elküldtem neki. Örökre kvittek vagyunk. Akkor is, ha Regula több éven át ingyen dagonyázott az én balatonalmádi vityillómban.

Kulináris párhuzamok

Auer úr leginkább Tibire emlékeztetett. Kedves, joviális fickó, aki a svájci jogdíjelszámoló szoftverek titkairól adott nekem értékes felvilágosításokat. Majd elcepett minket a Zürichi-tó nyugati partján valahova dél felé. És ott tápot adott életem egyik legemlékezetesebb kulináris élményének.

Tudod mi az az egérke? Tényleg nem? Olyan, mint a fánk, de egér alakú és kis farkincája van. Nos, arra emlékeztetett az a halacska, amit nekünk kínáltak. Eszméletlenül finom majonézes szósszal. És amikor jól laktunk, akkor mondták: ez még csak a harmada volt.

Sokkal később kerültem Svájcba a lányaimmal. Gondoltam, elviszem őket arra dél felé, az egérkéhez. Az éttermet csak nehezen ismertem fel. A bejáratánál étlap. A farkincás hal ára 4.500 svájci frank. Így, ahogy mondom. A világ változik. Nem előnyére. Az egykori kelleme, mindenki által elérhető, a tóra néző teraszos, mégis egyszerű étterem egy dél-amerikai dzsungelre emlékeztető miljót kapott és bevallottan üzletkötésre szolgált.

Professzor Neuhold, a döntési táblázatok szakértője két dologgal lepett meg. Egyrészt elvitt minket a Rheinfell-hez, a Rajna vízéséséhez. Még hozzá úgy, hogy a svájci határőrök hallgatólagos egyetértésével vízum nélkül is átjuthattunk a Rajna túloldalára, Németországba. Elvégre a közös csúcson lévő étterem nem ismeri a határokat.

Másrészt ő tanított meg a fondü élvezetére. Rövid csevegés után a húsosban egyeztünk meg, a sajtosat elnapoltuk. Nem ezt tette később Emő lányom. Egy rövidke városnézés után beestünk egy étterembe, ahol én egy gyenge steak-kel, Melinda egy nyúllal kezdett ki, de Emőke ragaszkodott az echte sajtos fondühöz. Megkapta. Kétszer annyiért azt a kulimászt, mint a mi ehető kosztunk együttvéve. De állítólag nagyon finom volt.

Már megint rossz voltam, de ugye nem árulsz be a cégemnél? Egy konferenciára mentem, ezúttal csak hallgatónak. A konferencia nem egy kulináris élvezet, nem azért van, hogy az ember az összes fogást végigkóstolja. Én hármát néztem ki a menüből.

Kisebb kaland után rá is találtam a konferencia színhelyére, ahová egy nyilvános parkoló alsó szintjén át lehetett elhatolni, eléggé bonyolultan. És kissé hosszan. Szóval a három közül a legelső előadást lekéstem. A másodikat töröltem a listámról, mert megkaptam az írásos anyagot és előzetes ítéletem tévesnek bizonyult. Node a harmadikra négy szemmel és négy füllel fogok beülni – ígértem magamnak.

Hát beülni beültem. A hátsó sorok egyikének a legszélére. A terem már zsúfolt volt. Igen prima kis előadásnak indult. No, akkor ült le mellém a lépcsőre az az indiai pofa. Vastagon lehetett volna vágni a belőle áramló penetráns fokhagyma, curry és egyéb büzt. Kis híján... Szóval ki kellett rohannom.

Mindent együttvéve tartalmas konferencia volt. Valakiknek.

Hazafelé Lichtensteinen furikáztunk át. Megálltunk a csodás parkú, nem éppen picinyke kastély előtt. A látogatási időnek vége volt, a délutáni pedig még messze volt. Éppen dél volt. Mintha tányércsörgést hallottam volna. De hiába ácsingóztam ott kint, a palota zártan és hallgatagon elutasító volt. Nem invitáltak be egy kis elemőzsiára. Maradtunk a szendvicsnél.

Vissza a múltba

1972-ben Györgyivel átugrottunk Párizsba. Volt rá 72 óránk, annyit engedett a látogató vízum. Nem is emlékszem rá, hogy kitől kaptuk.

A városból alaposan felkészültem. A Michelin Guide – azóta is megvan – igen kitűnő egy-két-három napos programokat ismertetett. Az egyiket bemagoltam. És ha hiszed, ha nem, amikor befordultunk az utcasarkon, Györgyinek előre mondtam, most balra fogod látni a Madeleine-t. Két nap alatt minden lényegeset láttunk, még a Louvre-ban és a Jeu de Paume-

ban is eltölthettünk egy kis időt. Úgy látszik, hogy fiatalon még gyorsabban él az ember. Persze az Eiffel torony tetejére, vagy az Opera belsejébe nem volt pénzünk bemenni.

Közben kiderült, hogy a fényképezőgépem felmondta a szolgálatot. Miközben Györgyi a Notre Dame alatt várt, újra körberohantam a korábbi látottakon pótolni a fotókat.

Csak egyszer kellett lábat lógatva a Szajna rakpartján szendvicset majszolnunk, máskor az Invalides megtekintése után beestünk egy bisztróba. (Ami egyébként párizsi eredetű szó. Az ottani orosz emigránsok kérték mindig gyorsan az ennivalót – büsztro, büsztro – így ragadt a gyorséttermekre a bisztró név.) Ott két dolgon lepődtünk meg. Azon, hogy a bor olcsóbb volt, mint az ásványvíz. Meg azon, hogy a citromos halat lekváros palacsintával adták.

Ha megkérdeznéd, hogy mi maradt meg bennem leginkább Párizsból, akkor nem a szép épületeket, a nagy kerteket, a múzeumokat, a templomokat vagy a Szajnáat említeném. És persze nem is azt az ócska kis hotelt, amelynek dohos szobájánál csak ócska kis fürdője volt lehangolóbb. Hanem azt a picinyke sarki kávézót, valahol a folyópart felé, ahol életem legfinomabb kávéjához volt szerencsém.

Napfény, virágillat és a kávéját elégedetten szürcsölő Csillag. Hát kell ennél több?

SVÉDORSZÁG

Ahol kell az esernyő

Úgy 1972 táján kedvelt témám a „döntési táblázat” (angolul: decision table) volt, amely akkoriban sajátos informatikai örületként terjedt el. Úgy is hívtam, hogy DT, azaz „delírium tremens”, bár ennek dacára könyvet írtam róla. Önmagában véve ez nem lett volna baj, hiszen számos szakmai kapcsolatra tettem szert általa. Például összejöttem egy kedves svájci fiatalemberrel, és a döntési táblázatok révén láthattam meg a „Rheinfall”-t, a Rajna híres vízesését. Aki pedig nem látja át a döntési tábla és a svájci fondü közötti közvetlen összefüggést, az csak magára vessen.

Kicsit komplikáltabb eset a svéd Björn Nilsoné. Balatonkenesén tartottunk közös előadást a DT-ről, amire nem sokkal (1974) következett az első svéd informatikai kongresszus. Előtte távrecsegőn felhívott, invitálva, hogy lakjam náluk Stockholm Lidingö nevű részében lévő házukban. Részletesen eltávrecsegte, hogy miképpen jutok ki Lidingöbe, csak éppen utolsó szavai – „a kulcs ott lesz...” – veszték el a zajok kavalkádjában. Szóval, amikor hozzájuk érkezek, ők éppen nem lesznek otthon, de ez ne zavarjon, menjek be a házba, aminek „a kulcsa ott lesz...”. Édesjóistenem – hol?

Stockholmig elhatolni egy pillanat műve volt. Vörös sziklával és zöld fenyőkkel szegélyezett szürke aszfalton jutottam be a reptérrel magába a városba. Ott pedig felszálltam az x metróra, az üzenetnek megfelelően. A metróállomáson részeg, de inkább narkós fiatalok tucatjai dülöngéltek, cáfolva azt az álhírt, miszerint a svédek absztinensek. Egyikük belém is akart kötni – sikertelenül. A metrójárat végén kedves sötétpiros villamoskocsi várt, az vitt ki Lidingöbe. Leszálltam a megadott helyen. Elballagtam a megjelölt házig. És akkor, és ott...

Megakadtam. Néz rám egy közepszerű, természetesen fából készült lak, amibe nekem – a házigazda távollétében – be kellene költöznöm. Meg is tehetném, de csak akkor, ha megtalálnám a kulcsát.

Egész későbbi otlétemkor, az általános svéd időjárási viszonyokat megcáfolva, fennen sütött a nap. Épp ekkor viszont esni kezdett. A telefonban a legutolsó, még halványan érthető szó az „erkély” volt. Ott kellene keresnem a kulcsot?

Szó mi szó, a környék tágabb közönsége némi meghökkenéssel tapasztalta, hogy egy idegen – feltehetőleg magyar – a ház erkélye alól előkotor egy létrát, azt az erkélynek támasztja, majd jobb kezében esernyőt tartva felmászik a magaslatba és a balkonon landolva ott hosszasan matat. Talán a fiatalember amúgy vonzó külseje miatt mégsem riasztották a rendőrséget, pedig az gyorsabb megoldást kínált volna.

A reptértől hamarabb jutottam el Lidingöbe, mint felfedeztem a balkont vastagon fedő fémlap alatt a kulcsot. Merthogy rajta álltam... Tüszögve és az esernyőmet összecsukva lemásztam a létrán és kinyitottam a bejáratí ajtót. Halleluja!

Furcsa dolgok fogadtak. Tipikus – szögletesen merev – fabútorok, amelyek nem a meleg otthon érzetét keltették, természetes anyaguk dacára sem. Vagyis – ezt csak ma tudom – egy Ikea-ban találtam magamat. Jobbra egy sufni, amelyben százával heverték a felbontatlan jobbnál-jobb piásüvegek. Számukat eggyel csökkentettem. Fent a padlástérben óriási duplaágy, mellette tucatnyi „szakirodalom” – pornográf újságok tömegei. Pont az hiányzott...

Vendéglátóim idővel megérkeztek. A svéd vendégfogadás, mondjuk így, sajátos. Elnézték nekem, hogy cigizek (ők nem tették), vagy hogy felbontok egy üveget (ők azt sem tették). Viszont két dologra invitáltak. Egy vitorlástúrára a Stockholmot körülvevő szigetvilágban (archipelago), majd egy „üzemlátogatásra”, oda, ahol ők dolgoztak. A kettő több, mint alkalmas volt a svéd élet megismerésére.

Vezettél már nyolcméteres vitorlást a tengeren? Én megtettem az archipelagóban. Furcsa volt. Először igen keményen letoltak, amikor a csikket a tengerbe dobtam, mert a környezetet nem szabad szennyezni. Ugyanakkor a hölgy kiült csónakunk peremére és ott – általam nem zavartatva – elvégezte nagydolgát. Másodszor a nem is annyira ifjú pár szükségét érezve levonult a kabinba. Miközben ők valahogyan csak elvoltak egymással, nekem kellett a vitorlást vezetnem. Ezt nevezem harmóniának. Ők is jól érezték egymást és a tengeren való száguldás nekem sem volt ellenemre.

Később még furcsább dolgoknak lehettem a tanúja. Björn a statisztikai hivatalban dolgozott. Már 1974-ben működött ott a mágneskártyás beléptetési rendszer. A dolgozók munkaidejét az alapján számolták el. Klikk-klakk. Ekkor jöttél dolgozni, ekkor távoztál, vagyis ennyit kapsz. Nos, ez az egyetlen pont, ahol felfedezhettem, hogy a svédek is magunk-féle emberek. A hivatal egyik alsó bejáratánál a kártya nem működött. A precíz svédek ott osontak ki – örömmel – egy kis pizzára...

A neves svéd szobrász (nevét itt meg nem mondom) szabadtéri kiállítására hajtván Björn nekem adta a kormányt. Öt perc múlva rémülten fékeztem le. A háromsávós autópálya közepén egy cirka négyéves gyerek ült. Megálltam és kicepeltem a parton túlra. Jutalmam iszonyatos letolás volt: korlátozott keleteurópaiként nem engedem, hogy a gyerek megvalósítsa önmagát... A svéd mentalitáshoz szokni kell.

Augusztus ikszedike ott a „rák napja”. Akkortájt fogják ki a rákokat a patakokból és óriási lakomákat csapnak. Sőt, az alkalom külön ünnep, amikor mindent szabad. Egyelőre lássuk a dolog pozitív oldalát. A mondott ház felső emeletén rengeteg rák halmozódott fel. Lányok tucatai próbáltak azokból étket csiholni. A végeredmény nem volt rossz, de... Közben engem noszogattak, hogy készítsek egy „magyaros” ételt. Nem volt kibúvó.

Stockholmi szakácspremieremnek két gátja is volt. Egyrészt – akkor és abban a helyzetben – „magyarosnak” én a lecsót ítéltam meg (bár az balkáni eredetű étel). Másrészt én addig soha az életemben nem főztem másokra, nemhogy 24-30 főre. Mégis a dolgot meg kellett oldani. Vettem a telefont és felhívtam akkori kollégám Svédországban élő nővérét. Ő diktálta: most kavard egyet jobbra, most pedig egyet balra. Így készült el az az étel, amely a „lidingöi magyar lecsó” néven vonult be a történelembe, nagy tetszést aratva. (Netán csak udvariasak a svédek?)

Együttlétünk nem volt felhőtlen. Björn közölte, hogy vitorlásával kivonul a szigetvilágba. Eközben nem feleségét, hanem élettársát feltehetőleg meg fogja látogatni egy közös ismerősük. Emiatt ne aggódjak, de ő jobban örülne, ha nejéről inkább én gondoskodnék, ameddig ő távol van, szexuálisan is... Mert engem kedvel. Ezzel az eszkimósnak ható vendéglátással nem éltem vissza.

Stockholmban még találkoztam Udvardy úrral, aki számomra azóta is szinte az egyetlen, másodlagos érzelmektől mentes magyar emigráns. Békés otthonát csak az én idétlen klampírozásom (neki tetszett) kavarta fel. Nem ő ajánlotta, én viszont melegen javaslom, hogy ha Svédországba mégy, vigyél magaddal esernyőt. Nemcsak fizikait, hanem lelkit is. Az utóbbi talán megóv a váratlan hatásoktól.

SZOVJETUNIÓ

A tea finom – ha kapsz

Csevegés

A Szovjetunió a nagy ellentétek országa. Elég csak Csajkovszkijra és Tolsztojra, illetve Leninre és Sztálinra gondolni. Gyönyörű föld: szívesen megnézném a Bajkált és Szibériát, de két utam csak Moszkvára és Leningrádra (akkor még ez volt a neve) korlátozódott.

Ott viszont láttam minden szépet, részben még a fehér éjszakát is. A Kreml-t, a Vaszilij Blazsennüjt, a Tretyakovot, a moszkvai egyetemet, illetve az Iszakovszkijt, az Ermitázst és a Téli Palotának a hihetetlen drágakő-kiállítását, benne többek között két, háromszor öt méteres malachit-asztallal. Meg a Névát, meg Nagy Péter kertjét, éppen nem működő szökőkutakkal.

A mezőgazdasági kiállítás területén voltam háromdimenziós moziban, ami akkor nálunk még ismeretlen volt és amit az oroszok bravúrosan megcsináltak. Leningrádban voltam olyan templomban, amely az Ateizmus Múzeuma nevet viselte.

És láttam a mauzóleumban azt a gonosz képű kecec kis kukacot, sárgán a viasztól és a minden normális ember felé belőle áramló irigységtől. Annak idején elég nagy vihart kavart, nem is így vizsgáztam belőle, de hát nem csak a vizsgák miatt utálom.

És voltam az Aurórán, a rozsdás teknőn, ami nem is az (a valódi elsüllyedt, egy másikra festették a nevét) és amely sohasem adott le se jelző-, se más lövést a Téli Palota felé, hiszen azt nem ostromolták meg, csak a festményeken és költeményekben. Valójában – én hiszek ebben is Szolzsenyicinnek – néhány leninfiú egyszerűen besétált és ócska mordályt tartott egy-két tisztviselő fejéhez közölve, hogy átveszik a hatalmat. Most őket terroristáknak neveznek, de hát az olyan snassz...

Ennyit a politikáról.

Zötykölődés

Mindkétszer vonattal utaztam, mert imádom a tájat bámulni. (Londonba háromszor is elcsattogtam és a Duna-Rajna völgye mindig elbűvölt. Sőt egyszer Stockholmba is vonattal rándultam át, részben a kompozás kedvéért.) Az első alkalommal a kollégáim úgy repültek a moszkvai számítástechnikai kiállításra, mégis én érkeztem meg előbb: a repülő indulását egy nappal el kellett halasztani a moszkvai időjárás miatt.

Meg aztán imádom a történelmi Magyarországot, de sohasem jártam a Kárpátalján. Így legalább egy kicsinyke szelete az enyém lehetett. Csapon várni kellett, amíg a vagonokat szélesvágányra tették át, eközben én egy könyvesboltban magyarul magyar könyvet vettem. Bár a vonat nem a vereckeit, hanem az uzsoki hágón megy át, legalább láthattam Ungvár várát, amely messziről is impozáns. Anonymus azt hirdeti, hogy róla nevezték el a magyarokat Hungarusoknak, ami persze csacsiság. Nem úgy, mint kibámulni az ablakon. Mi már elől és fent vagyunk, a vonat farka meg – nézd csak – ott messze balra lenn tekereg. A kettő között zöldellő rét (a fákat sajnos kivágták), a szél elől itt-ott karók köré menekített szénával.

A gyezsurnaja (hálókocsi kalauznő) aranyos. Pár kopejkáért igen finom csáját ad, az obligát fémkeretes üvegpohárba. Ha egyszer utaztál több száz kilométert minden látnivaló nélkül a sztyeppén, amihez képest a mi Nagyalföldünk kismiska és amit csak itt-ott színesít egy-egy barátságos nyírfaliget, vékony fehér törzsekkel, élénksárga levelekkel, akkor már nem csodálkozol az orosz zenén és azon, hogy miért olyan melankolikus az orosz lélek.

Amely egy fokkal finomabb mint az orosz test. Közelebből az orosz láb. Leningrádba a Vörös Nyíllal utaztam és elkövettem azt a hibát, hogy másodosztályú hálókocsim biztonságát elhagyva valamiféle éttermet kerestem (hiába). Át kellett mennem egy ikszedik osztályon, ahol egymás fölött hárman is garmadával horkoltak a honpolgárok, utoljára három hónapja mosott molinóingekben – és kapcákban. Ne félj, nem részletezem.

Az orosz vonatok legjellemzőbb sajátja úgyis az, hogy a magyar szakaszokban egyenes arányban van egymással az elfogyasztott teák, vodkák és vörösultik száma. Mi kell még?

Előadás

Második alkalommal azért mentem, hogy előadást tartsak a „resennüje tyablicü” örökszép témában. Neki is láttam a mondanivalómnak, ahogy szoktam, tehát ékes angol nyelven, amikor is – szó fennakad, lehelet megszegik – leintettek, hogy miként képzelem ezt. Kiderült, hogy a szervezők nem egyeztettek, a döntési táblázatokról oroszul kellett volna beszélnem, de pár perc alatt nem kaphattam össze magamat: az előadás magyar nyelvű volt tolmácsolással. (A teremben egyébként mindenki tudott angolul...) A siker így sem maradt el.

Este szusszanni sem volt időm, mert az Ivan Szuszanyin című operát kellett megnéznem a Bolsoj-ban. Hát tudod, az tényleg megérdemli a nevét. A színpad óriási. Szuszanyin elvtárs az egyik jelenetben fehér pejen lovagolt be és teljes két percig tartott, amíg középre ért. A zenei részletek közül csak ennyire emlékszem. Bizonyára barbár vagyok, de a pezsgő-pukkanás édesebb muzsika volt a fülemnek. Ugyanis fogadás volt, pezsgővel és kaviáros szendviccsel. Nem tudom, mibe fogadtak és ki nyert, de annyi szent, hogy én biztosan.

Nem is értem, hogy az oroszok miért isszák azt a kvászt, amit az utcán kínáltak és amit én a világ összes kincseért meg nem kóstitottam volna. Igen, a Vörös Nyíl jutott az eszembe, mert a lötyty úgy nézett ki, mintha az arról lekászálódott elvtársak lábvize lett volna...

Egyébként az azóta lebontott híres-hírhedt Rosszija szállóban laktunk. A terítékhez nem adtak kést, merthogy az fegyver. És nem voltak hajlandók utánaölteni a teát, mondván, hogy az nem jár. Mondom, hogy kifizetem. Akkor sincs...

Barangolok

Hány narkós él New Yorkban? Moszkvában mindenki az. Ahogy kiszálltam a vonatból, megcsapott az az édeskés, hallatlan bűdös benzingőz, amit a moszkvaiak nap-mint-nap kénytelenek magukba szívni. A benzin igen olcsó, ergo a taxi is az, de én bizony soha nem mertem beleülni. Inkább gyalogoltam vagy metróztam. Az utóbbi valóban nagyon szép. Csakhogy az az ádáz tülekedés! Az utcán is. Mindenki lehajtott fejjel rohan, beléd is, persze nem kérve elnézést, szóval az egész pont olyan, mint New Yorkban, csak éppen ott ugyanezt felvetett fejjel (is) teszik.

Igen, jártam a GUM-ban is (Goszudársztvennűj Unyiverzálnűj Magazin, vagyis Állami Általános Áruház, ÁÁÁ). Á, dehogy kapsz ott aranyat. Régebben kaptál, most nem kapol. Második utamra 800 rubellel, 150 dollárnyi utazási csekkel és sok forinttal érkeztem. Mind legális. Az orosz vámos is úgy tartotta. Megkérdezte, hogy hány hétig leszek ott. Csuklott, amikor mondtam, hogy négy napig. Egy jó orosz mérnök havi fizetése 350 rubel volt...

Azért vittem annyi zsozsót, mert elterjedt a hír, hogy a GUM-ban olcsón lehet hozzájutni valódi aranygyűrűkhöz, -láncokhoz stb. (Ott a minőséget az állam garantálja.) Már igazán nem emlékszem, hogy végül is vettem-e, de azt hiszem, hogy nem. Egyébként a GUM nem volt sokkal kevésbé mutatós, mint a Mammut, sőt vasrácsokkal díszített belső tere tökéletesen követte az Art Nouveau stílusát (vö. Párizs metrói). De nem ott vettem vasalót és légekszívót. Már nem emlékszem, hogy hol.

A teára, nos arra igen. Valahol a Tretyakov mögött húzódott egy utca, mondjuk olyasmi, mint a pesti Uri utca. A közepén volt egy teaüzlet, amely hasonlított a mai Nemzeti Dohányboltokra, csak éppen becsületesebb ügylet volt. A trafik méretű helyiségben a fal körös-körül meg volt rakva teával. Kicsinyke ötször-ötször-hat centis kockákkal, ezerféle változatban. Nem ismerve az ottani szokásokat persze igen nehéz volt választani. Gondoltam, hogy legjobb utánozni a gyermekek bölcsességét: szóval én a teát színre vettem, egy feketét, egy pirosat, egy tarkát alapon. Remek döntés volt.

Hazafelé

Ott egy öreg két vasalóval, itt az alvó néne egy centrifuga fülét szorongatja, amott két hapsi gyűrött rubeleket cserél. A zsúfolt fülkében karmesterként dirigál a vámos, de ma nincs fogása. A műszaki áru gyakorlatilag vámmentes, ez a nép pedig nem csempészik kincseket. Az utasok kilencven százaléka egy kis ezért-azért utazott Moszkvába. És tudod mit, megéri, mert az ilyen-olyan nyugatival szemben a ruszki porszívó örökéletű. De nem az a pénz.

D. Gy. kollégám itthon vigyorogva meséli: – Este fölmentem a tetőbárba (mármint a Roszsjában) egy italra. A pincér ragaszkodott ahhoz, hogy valutával fizessek. Erre mutatom neki az utazási csekket: 100 dollár = 100 rubel. Habozott, de én követeltem, hogy adjon vissza belőle, dollárban. Adtam neki tisztes borravalót, mert az elszámolás után biztosan ki fogják zárni a Komszomolból...

Van még olyan? Te, nem kellene megnézni?

LÁTTAM AMERIKÁT...

NEW YORKBA MOSZKVÁN KERESZTÜL VITT AZ ÚT

Augusztus nyolcadika volt. 1973-at írtunk. A Törökőr utcai, slampos furnérdobozokkal ocsmányul berendezett – viszont ugyanakkor napos és tágas – irodahelyiségünkben megszólalt az asztalomon a házitelefon. Személyesen a Nagyfőnök, F. Sándor, a cég igazgatója szólt hozzám, a maga szokásos rekedtes hangján és utánozhatatlan stílusában. „Kérlek szépen, ha ráérsz, akkor azonnal gyere fel!” Lehet, hogy furcsállod, de én valahogy rögtön ráértem. Szóval felballagtam az emeletre.

A tágas igazgatói irodában még jobban megcsapott a napfény és a meleg. Sándor az íróasztala mellett állt. Köszöntem és ránéztem. Talán húsz másodperc is eltelt, amíg felfedeztem a fotelba süllyedt másik alakot. És picinyke kis szívem azonnal hevesebben kezdett verni.

Igen, ő volt az! A ragyásképű, vöröshajú, lapáttenyerű. Akivel annak idején a Közgáz egyetem rektori hivatalában találkoztam. Aki anno decibel megígérte, hogy ha nem működök együtt velük, akkor kirúgnak az egyetemről és egyébként is elvernek. A jeles „úriember” az utóbbi ígéretét be is tartotta. S. Béla bácsi közbelépése miatt az egyetemen maradhattam, viszont az együttműködést megtagadó válaszom után másnap, az akkor híres-nevezetes Könyvklub Scampoló buliján alaposan elpáholtak. (A fogorvosi számla azóta már elveszett...)

Szóval ott heverészik a fotelban a babaarcú. (Én így szoktam nevezni az engem akkor sűrűn felkereső béemeseket.) Szemmel láthatóan ő dirigált, nem a főnök. A jobb kezében lévő kék útlevéllal a bal kezét csapdosva feltette nekem a már százszor ismételt kérdést: „Ha mi teszünk egy szívességet magának és elengedjük Amerikába, akkor ugye maga is megteszi azt az apró kis figyelmességet nekünk.” Mármint hogy ‘árulkodjak’ bizonyos emberekről és eseményekről.

Összeszorítottam azt a szépen pótolts és csiszolt fogamat. Roppantul félve, de igen határozottan nemet mondtam. A vörös szeme összeszűkülts és ennyit sziszegett: ‘No, úgy is jó!’. Azzal elővett a zsebéből egy stemplit és beütötte az útlevél megfelelő oldalára. Így történts meg az a csoda, hogy akkori útlevelem tanúsága szerint 1973 augusztus nyolcadikán elrepültem Amerikába, majd ugyanazon a napon vissza is tértem. Mert az a bélyegzés a kilépőmet a visszalépés beverésével érvénytelenítette. Mármost ne zavarjon az a tény, hogy adott napon elutazni Amerikába és visszajönni onnan ugyanazon a napon (az akkori menetrendek szerint) tökéletes képtelenség volt. Voltak akkor még olyanabb furcsaságok is...

Ott álltam a kezemben a már megszerzettnek hitt útlevéllal és a tökéletes reménytelenséggel. Az biztos, hogy ott fent, az igazgatói irodában semmit sem mutattam. De lehet, hogy a földszintre érve elsírtam magamat. Igen – elkeseredtem. Tanárainknak köszönhető szuper-teljesítménnyel elsőként vettek fel a cég pályázatán. Nyugati, frankfurti több hónapos utat ígértek. A többiek elmentek. Én maradtam, mert nem adtak útlevelet. Csakazértis módon összekaptam magamat. Fel voltam vértézve a Smidt tanár úr által rámkényszerített igen jó angol nyelvtudással. M. Gyuri, akkori igazgatóhelyettesem sokat fáradozott az érdekemben. Így fordulhatott elő, hogy osztályvezetővé – nálam idősebb és ‘érdemesebb’ emberek irányítójává – avanzsáltam. Megjelent első szakkönyvem és – elnézést, nem dicsekszem, de így történts – kezdett a szakma felfigyelni rám.

Alfred D., vállalatunk ENSZ projektirányítója, a legelsők között javasolt amerikai ENSZ-ösztöndíjra. No, persze ezekre a sikerekre megnöts a pofám. Bevonultam a dirihez és lazán közöltem vele, hogy vagy elintézi, hogy kapjak útlevelet, vagy elmegyek a vállalatától.

Sándor kitűnő igazgató és jó ember volt, bár elveinkben távol álltunk egymástól. Rám kényszerített egy laza kis moszkvai utat – „némileg javítanunk kell a megbízhatósági szinteden” jelszóval. A konferenciára történts kirándulás roppant jól sikerült, millió téával, kevés

sörrel, sokkal több vodkával és kaviárral. No meg véres kártyacsatákkal a Moszkváig tartó hosszú vonatúton. (Szakmai és politikai élmény – nuku.)

Hát így esett az, hogy addig randának vélt asztalom az addig gyászosnak hitt telefon egyszerre csak újra megszólalt. A lapáttényerű eltűnt a ködben; a fák virágoztak, a madarak csicseregtek; az asztalom és a telefonom tavaszi fényben ragyogott. Végre ott volt kezemben az érvényes kék útlevelem, immár biztos ígéretként arra, hogy mégis csak-csak meglátom Amerika földjét. Már csak egy háromórás vizsgát kellett tennem angolból a pesti amerikai nagykövetségen. 1975 áprilisában már csak két napom volt arra, hogy felkészüljek a tizen-negyedikén kezdődő nagy útra. Azután jipp-jéééé!

MUNKÁBAN ÉS A KEDVESRE VÁRVA

Repülök...

A négyéves, a másfél éve történt orr-operáció óta kicsit labilis nagyobbacska lánykától, a kétéves kerek szemű kis cukorfalattól, a pompás fiatal feleségtől és nemrég megözvegyült anyámtól nehezen búcsúzva ültem fel a Budapest-Koppenhága repülőjára. Érdekes, de erre a rövid útra egyáltalán nem emlékszem. Onnan a SAS röpített tovább a Big Apple-be, a Nagy Almába, vagyis New Yorkba.

Ma már a repülés nem újdonság. Számomra, aki azóta száznál is több utat tett meg, végképpen nem az. Node akkor...! A nagy utazókat persze nem kívánom untatni, de korábbi pár franciaországi repüléssel szemben nekem ez az út új élményeket nyújtott.

Még kora reggel volt. Nem tudtam eldönteni, hogy a felhők fölé éppen akkor emelkedő napban vagy a hajónyi 'jumbóban' gyönyörködjek-e. Furcsa érzés volt, ahogyan a többemeletes gép szárnyait fáradtan lifegtetve nekiszabadult az égnek. Erősen biztatva azzal, hogy az ablakom melletti jobb oldali két óriásmotor előbb-utóbb letöri azt a karcsú kis oldalhajtást, a nekem roppant törekenynek tűnő szárnyakat.

Azonban sem gyönyörködésre, sem szívdobogásra nem volt időm, mert egy párizsi szalonlaptól kifényképezett csodálatos szőke tündér hevesen érdeklődni kezdett afelől, hogy óhajtok-e fizetni egy dollárt. Az amerikai imperialisták elleni tanácsokkal itthon bőven elláttak, sokkal bőkezűbben, mint anyagiakkal. (Majd az ENSZ gondoskodik rólam alapon.) Mivel összesen csak tíz dolcsim volt, a narancsbájt citrommosollyal viszonzva kérdezgettem, hogy miképpen is érne meg nekem az, ha páratlanná válna páratlan fontosságú pénzcsekém.

„A fülhallgató” – sejtette velem a lényegét két meglehetősen formás kebel. Nem lehetett ellenállni. Sőhajtva biccentettem, majd operában, operettben, szimfóniában, slágerban és country-zenében tobzódva váltogattam az ülésem karfájának gombjai által kínált zenei csatornákat. Meglepő, hogy egy ilyen viszonylag kényelmetlen és rideg üléstámból milyen muzsikákat lehet elővarázsolni!

„He?” vettem le balik fülemről a gombát, amikor a két kebel nem tudta eldönteni – pedig igazán láthatta volna rajtam – hogy kólával vagy sörrel (az első pohár ingyen van!) kívánok-e továbbbúszni a zenében és a felhőpamacsos égben.

Te, az a fülhallgató csodákra volt képes! Egészen elfeledtem, hogy a repülőtérre menet elromlott kazalnyi bőröndöm egyik zárja és valaki esetleg kilophatja belőle a magyar utazó legfontosabb kellékét, aranyvalutáját, a pár rúd téliszalámit. Közben a két kebel azt hihette, hogy zavar a nap, mert lehúzta az ablakom redőnyét. Már éppen tiltakozni akartam, amikor rájöttem, hogy a karfa kilences gombjával az egész repülőgépet én tudom vezérelni. Mert amikor benyomtam, sötét lett és Charles Bronson legújabb kalandfilmje vetítődött az orrom elé pár méterrel. Mivel a film sivatagban játszódott, kicsit megszomjaztam és párosra váltva dollárjaim számát egy további 'bakért' (a 'buck' a dollár beceneve) ismét élveztem a szőke gödölye társaságát sörből kifolyólag. Majd csak pótolom az anyagiakat odaát...

A gép előbb Grönland, majd Labrador szigete felett húzott. Alul szép fehérekeményen álltak a jéghegyek a tengerben, mint söröm tetején a hab. Azután olyan hirtelen érkeztünk New Yorkba, hogy még csak nem is láttam a várost felülről, amit utólag roppantul sajnáltam.

Megérkeztem

Határás repülőút után déltájban ott álltam a szigorú vámos előtt, aki picit megütközött a viseletemen. Szerinte mások a nyakkendőjüket valahol az ingük táján viselik és egyszerre csak egyet. Én viszont hármat használtam összecsomózva és – a bőröndömön. Amelynek a második zárja is kaputot mondott a nem éppen simogató rakodókezekről. Szóval a tisztviselő úgy röhögött, hogy még a szalámi iránt is elfeledkezett érdeklődni. (Mint később megtudtam, többi kollégámtól elkobozták ezt a fontos valutát – fertőző! – és a vám körül lebzselő néger utcafiúknak dobálták. Akik ezek szerint erre – velünk szemben – immúnisak.)

Végre – a gyors ütközés dacára – kinyílt előttem a repülőtér automata üvegajtaja. Ott álltam a verőfényes napon, magam után vonszolva a magát egyre inkább elhagyó kuffert. A lábamat verdeső kofferkolonccal érdeklődtem az utóbbihoz feltűnően hasonlító nagydarab morci négertől, hogy miként is juthatnék el a Városba. Fennkölt 'királynői' angolomat hallva a bőröndember lepcsés szájjárját röhögésre tárva emberihez, de nem az általam ismert nyelvek valamelyikéhez hasonló hangokat hallatott. Póznányi bütykös ujjá viszont félreérthetetlen volt, hiszen csaknem felszúrta az orrom előtt álldigáló autóbust.

Így érkeztem a mesevilágba, hiszen most már dollárjaim száma a hét törpéhez hasonlított leginkább. Mellettük én voltam a kicsit gyűrött, picit izzadt, roppant büdös Hófehérke. A sofőrre, akinek nyolcadik dolláromat leperkáltam, ugyanezeket a kitételeket el lehetett mondani, azzal a megjegyzéssel, hogy a 'fehér' jelzőt néhányan így utólag talán túlzásnak vélhetik.

Mármost az a helyzet, hogy New Yorkba nem mész, hanem az jön feléd. Valamikor útmérnök óhajtottam lenni, mert elbűvöltek a könyvtárból kölcsönzött könyvek autópálya-kereszteződéseit mutató fotók. Most mindazt felnagyítva, megtöbbszörözve, megsokszorozva láthattam a saját szememmel. A város ott volt, már megérintett, de még nem volt enyém. Elveszett a keresztezések, alul- és felüljárók, a betonútszalagok pántlikáiban.

Azután egyszerre csak megváltoztak a dimenziók. Az autópálya cipőfűző-gombolyagainak a bogait lassan kioldozta a busz. Hirtelen fölém meredeztek azok az irdatlan nagy üveg- és betontömbök, amelyeket felhőkarcolóknak neveznek és amelyek talán árnyalatnyilag különböznek a pesti családi háztól vagy egy kelenföldi tanácsi háztól. Egy párszáz méteres alagútban futva a busz ringva kikötött a Central Station, a központi vasútállomás trapéz-épületének az aljában, amelynek tetején a felszálló helikopterek egyike sem – legalábbis ez volt a gyanúm – rám várt.

Az első szállodáig

New York nem kapott meg azonnal. Nem volt rá időm. Nekem sürgősen be kell rendezkednem, megtalálnom a helyemet, elintéznem a valamiket. Majd csak azután szabad szemlélődnöm.

Potrohos kofferem unottan dőlt oldalra és fáradt, lógó nyelvű barna kutyaként vigyázta, hogy most merre is indulunk. Együtt ziháltunk. Fütttyentettem neki, mire elém állt egy sárga, kazalnyi kerek jószág, az autóbust és az általam ismert gépkocsik keveréke, amely a 'Yellow Cab' (sárga kocs) büszke címet viselte.

A Checker nevezetű kocs egy külön intézmény. Jó, a londoni taxiba cilinderrel is be tudsz szállni. A Checkerben pedig – méreteinél fogva – kisebb bálakat, ballagást, horgászugylést stb. lehet rendezni. „Félre tetszett érteni, nem magának trilláztam” – mondtam a spanyolnak, félve a viteldíj várható összegétől. Erre a tag mesztic és indián keverék bantu nyelven szidva az édes felmenőimet elhúzott. Fogtam a lógónyelvűt, mármint a kuffert – nem volt nehéz, csak roppantul elhagyta magát – és nekiindultam az útnak a cél, a Tudor hotel felé. A térkép szerint itt van egy köpésre.

Mármost vagy az általam birtokolt utcavázlatok kicsit félrevezetőek, vagy pedig az amerikai köpések az ottani taxik méretével arányosak. Másfél óra után már nem volt több ép nyakkendőm a bőrönd egyben tartására – így hát feladtam a küzdelmet. Fütttyentettem. Mire barátom, a mesztic, gúnyosan mosolyogva mellém farolt. (Hogy a fenébe talált rám éppen ő?) „Hová lesz, Jack?” – kérdezte a börtönőr. (Tudniillik a sofőr mellé nem lehet beülni és a vezetőülést az utastértől egy bizalomgerjesztőnek csak némi túlzással nevezhető rácsozat választja el.) „A T.-be!” – ismételtem meg néhányszor, mert a derék spanyol hadilábon állt a Szigetországban állítólag elterjedt angol nyelvvel. Sehogyan sem akart megérteni. Végül bólintott. „Oké, főnök!” – kapcsolt kettesbe a vigyori, majd ötven méter után fékezett: „Megjöttünk.”

A később már rutinszerű szokásnak megfelelően az utast a vezetőtől elválasztó rácsha épített tálkába helyeztem a másfél dollárt. „Jó utunk volt” – szólt immár tökéletes angolsággal az álspanyol. Én pedig elkönyveltem, hogy az amerikaiak bizonyos esetekben egészen mosolygósak.

Hová kerültem?

Nem volt kérdés, hogy a szállodában már vártak. A Tudor hotel hatalmas, régies, az idők során elfeketedett valamikor vöröstéglás épületében nem sokat foglalkoztak azzal – ekkor még! –, hogy először vagyok Amerikában. Odaadták mind a tizenhat kulcsot és segítőkészen legyintettek a lift felé. Némi zötyögés után felérkeztem a tizennegyedikre, az én emeletemre. A Vidámpark elvarázsolt kastélyán edzett pestinek szinte semmiség volt eljutni a lifttől a párizsi garniszállók tekervényes folyosóira és belső lépcsőire emlékeztető labirintuson a szobának nevezett kamrácskáig. Egy lendület – az ajtó tágrapattan. Egy másik – és az egyre inkább deformálódó koffer máris az ágyon van. Szóval azon a süppedős, túl széles és túl rövid valamin, amit elvileg tiszta, de mindig koszottasnak ható ágytakaró fed.

No, most minden mindegy. Most megérkeztünk. Most először húzunk egyet a hazulról hozott szilvapálinkából. Majd zuhanyzunk egyet a kamrácska melletti ‘konyharészleg’-ből imígy-amígy leválasztott fürkében. De előbb becsukjuk az ajtót!

Ekkor derül ki, hogy miért is szükséges a tizenhat kulcs. A közönséges szobaajtó egy komoly svájci trezor behatolási védelmével van ellátva. Három zár, kislánc, nagylánc, kutyagumi. Rigli, lakat, ördöglakat, rudazat stb. Az ajtón óriási tábla, piros betűkkel. Rajta az egyáltalán nem csak tájékoztató célú felirat: „Ha Ön elfelejti alkalmazni valamelyik zárat, úgy a szálloda igazgatósága nem vállal felelősséget sem testi épségeért, sem értéktárgyaiért. Szívélyes üdvözlettel a Management (vezetőség).”

No, hát úgy látszik, hogy valóban megérkeztem Amerikába!

Első sikereim

A láncokat, rudakat stb. eligazítva megfürödtem, majd lerogytam az ágy szélére. Most hogyan tovább? Talán legelőször is főzzünk egy jó kis hazai kávé. Előkaptam a ‘bombát’ és a bombajó kis pesti daráltat.

Hamarosan tapasztaltam, hogy ismerőseim nem túloztak, amikor az amerikai konnektort a hazaitól kicsit eltérőnek vélték. Merthogy a stekni nálunk gömbölyű és két centi széles, ott pedig lapos és egy centis. Mellesleg nagyobb amperű és 110 voltos.

Mindez persze nem gond. Miután a dugasz nem illeszkedik megfelelően, lekapod a meghívólevélről a gémkapcsokat és némi görbítgetés után a kávéfőző villájára illeszted. Majd – zutty – be a konnektorba. Kávézni szükséges! A hátsódvar kékes ködje mellett eltörpülni

látszik az a picinyke füst, amely a konnektorból áradozik. Bár érthetetlen, hogy miért lesz hirtelen minden egyébként is annyira sötét. Még a folyosón is.

Vizsont a management igen kedves. Tényleg nem a totális áramkimaradást nálam is ellenőrző hapsi tehet arról, hogy icipicit rángatódzik arcának bal fele, miközben közli velem, hogy az egész szállodában nincs villany. Ügyetlenek. Az ipsze szerint másfél dollárért vehettem volna egy konvertert. De hát ezek az amerikaiak igazán nem vállalkozók a szónak a tudományos értelmében. Venni, amikor van gémkapocs is? Ilyetén közlésemre a londoner arca végre helyreállt, mert most már a jobb fele is apró mozdulatokat tett. Szerinte a gémkapocs papírok összetűzésére alkalmas. De... He-he, a végén mégis ő adta fel. Tíz perc múlva visszatért egy konnektor-átalakítóval. „Grátisz, ha megígéri, hogy többet nincs gémkapocs” – suttogta picit fáradtan. Máig sem értem, hogy miért nem fogadta el a végre megfőzött prima kis kávémat.

Persze azért nem vagyok teljesen antiműszaki. Mire a villany újra felgyulladt, addigra a bicskámmal visszaszereltem a picinyke füst miatt korábban szétkapott csatlakozó aljzatot. És akkor láttam! Node mit is láttam? Például azt, hogy ezek az amerikaiak mennyire csacsik. Még a konnektorokhoz sem értenek.

Egy tisztességes konnektor alumíniumból készül. Legalább harminchárom alkatrésze van és három felnőtt férfi négy keze szükséges ahhoz, hogy összerakja. Meg mindenféle szerszám. Ez a tökbuta amerikai konnektor rézből alkotódott, öt bizgentyű van benne maximum és félkézzel is szétkapható. Magyar bicskával is, ha valaki unja az életét. Nekem rohadt mázlim volt, hogy nem rázott meg különösebben ez a kis élmény... De miért nem ivott velem egy prima magyar kávé a küldönc? No, már mindegy.

A nagy munkában megéheztem. Mivel kamrácskám meglehetősen szűk és eléggé, hmm, kopottas bútorokkal volt felszerelve, ráadásul nem úszott éppen fényárban, az ágyra ülve és az ablaknak fordulva kezdtem majszolgatni az útra hozott, kicsit már megviselt szendvicset. Közben gyönyörködtem a kilátásban, amit a mocskosszürke, ‘lifthók’-ra hasonlító, madárürülékes peremekkel bőven ellátott, eső-rozsdafoltokkal színezett össze-vissza falkavalkád nyújtott. A tizenhat dolláros – kedvezményes – árért ennyi járt...

A telefonnal nem volt bajom. Fel kellett hívnom Á. Sanyit, az 56-ban disszidált fotós-újságírót, nagybátyám barátját, mert ő állítólag majd eligazít engem, mint zöldfülűt az Amerikában való lét rejtelméről. (Sanyi vitte valamire. Volt egy hatalmas műterme a Central Park közelében. Kizárólagos joga volt például Anita Ekberg meztelen művészi fotóinak az elkészítésére. Te, ha azokat láttad volna! Menten más véleményed lenne arról, hogy hány dudás fér meg egy csárdában...) Szóval a majszolás után vettem a telefont és elkezdtem püfölni. Pim-pam-pum. (Nekem akkor még teljesen szokatlan volt, hogy a telefon gombos és különböző hangokat ad ki.)

Egyszerre csak azon vettem észre magam, hogy nem vagyok egyedül. Miután rosszul ütöttem le az egyik gombot, kicsit haboztam. Azonnal megszólalt mellettem egy melegbarna női hang: „Operator. May I help you?” (Én vagyok a telefonközpontos. Segíthetek?) Mondtam, hogy igen és megkérdeztem, hogy jól van-e a nővére. Kávébugyborékos gurgulázással közölte, hogy a csaj éppen most szült. Gratuláltam és bediktáltam a hívandó számot. A telefont azonnal felvették: „Szóval megjöttél. Este érted megyek és együtt vacsorázunk.” Így kezdődött az egyik furcsa magyar-kapcsolatom, a jobbik fajtából. Volt több is, sokkal rosszabb is.

Délután még átszaladtam az ENSZ-be, mert hiszen egy vasam sem volt. Hát tudod, ha a magyar bürokrácia mértékét egynek veszed, akkor nyugodtan tízre taksálhatod az ENSZ-ét. Ilyen papír, olyan papír. Tüdőfénykép, biztosítás, eligazítás és végre a lényeg: a csekk. Nem nagy bizalommal fogadtam, mert mástól már hallottam, hogy az ott adott Chemical Bank papírját nem mindenütt váltják be. (Később egy olyan értékjegyre valóban rá is fáztam. Ötszáz telefon után jutottam csak a pénzemhez.) Szóval a csekket azonnal készpénzre

váltottam, noha minden tájékoztatáson óvtak attól, hogy öt dollárnál több készpénzt tartsak magamnál. Így hát némileg remegő lábakkal indultam 'haza', mert New Yorkban nem szokás ezeröttszáz dollárral sétálni az utcán. Még azért az ötért is megölhetnek.

Hazafelé betértem egy kisebb közértbe. Szalámim volt, szóval másnap reggelire – ami nem foglaltatott a szálloda árában – venni akartam egy kis kenyeret. A kasszánál a jányzó érthetetlen gyanakvással nézett rám, amikor fizetésnél mélyen a nadrágomba nyúltam és az alsógatyámból előhúztam egy ropogós százast. A többit visszagyömöszöltem. „Pillanat!” – mondta nem éppen a gerle bűgásával és visszatért egy nagy melákkal. Az kirántott a zsebéből egy cigerettasodróhoz hasonló kis eszközt. Végighúzta rajta a bankjegyet, és látva a szürkészöld elszíneződést, bólintott: „Rendben van.” Hiába, az amerikaiak türelmesek. Például ezek is most láttak először olyan örültet, aki húsz cent ára kenyérért egy százassal fizet.

Persze az a kenyér nem ez a kenyér. Általában véve szeletelt és celofánba van burkolva. Nem ropogós, hanem szívós. Nem érzed az illatát és nincs fékezhetetlen vágyad arra, hogy letörd a nemlétező csücskét. Azért a jó kiadós séta után csak belekóstoltam.

Érdekes, hogy erről az első sétáról mennyire nem maradt bennem különösebb élmény. Na jó, a házak szokatlanul magasak, az utcák rettentően szélesek, az emberek sokszínűek meg miegymás. Talán a fáradtság, esetleg a pénz iránti aggodalom, netán az ügyintézés izgalmi miatt még az ENSZ palotája és az utam mellett tornyosuló Chrysler Building sem kapta meg a figyelmemet. Elvégre ráértem; előttem volt még hat hónap.

Az esti vacsora Sándorral a szalámis kenyerek dacára is igen jól esett. Valami jellegtelen helyen voltunk, jellegtelenül jellegzetes amerikai kajával, amelynek a receptje körülbelül így hangzik: „Végy egy öt centi vastag, harminc centi átmérőjű bélszint. Helyezd a platnira. Óvakodj attól, hogy só, paprika, hagyma és egyáltalán bármilyen ízesítő a hússzelet közelébe kerüljön. Amikor a sült feketés színt kezd ölteni, akkor feltehetőleg a belseje még ehető. Ekkor vedd le a sütőről és szolgálj fel, de előbb öntsd le a keserű, 'grévi' nevezetű, állagában, színében és szagában valami egészen másra emlékeztető, barna, híg, szósznak titulált generál-löttyel.”

Ehhez a királyi étkekhez az ember Budweiser dobozos sört iszik, amelyen büszkén díszileg a felirat: „A legtisztább valódi colorádói vízzel készítve.” Ennél a meghatározásnál valóság-hűbbet én sem tudtam volna találni. Bár nem tudom, hogy milyen a legtisztább valódi colorádói víz, a sör íze leginkább arra emlékeztetett, csak éppen szokatlanul szénsavas volt.

Miután már tudtam, hogy vonatom másnap kora reggel indul a 33. utcai Pennsylvania-állomásról Washingtonba, a vacsorának hamar véget vetettünk és Sanyi hazafuvarozott. (Nappal nem igazán célszerű kocsival járkalni a városban, de ilyenkor este már csillapodik a nagy forgalom.) A tekervényes folyosókat újra sikerrel becserkésztem – velem nem fognak kitolni ezekkel az agyafúrt belső labirintusokkal! – az ágynak nevezett süppedős és viszketős valamibe dőltem.

Ez nem a legegyszerűbb művelet, mivel előtte ki kell tépkedni a lepedőt és az azon fészkelődő takarót az ágy széleiből, hacsak nem akarsz csigaként az ágynemű és a heverő által képezett, ekként a hálósákra emlékeztető tokba bújni. Ezt az aktust minden nap meg kell ismételni, mivel az ottani ágyazók ragaszkodnak ahhoz, hogy a koszos pokrócot és az azt a te tiszta testedtől védő lyukas lepedőt a fekhely peremébe körülbetonozzák. Viszont az éjjeli szekrény fiókját kihúzával új meglepetés ért: itt minden szállodában odakészítik számodra a Bibliát. Már nem volt erőm belelapozni.

Hát igen, most már végleg megjöttem. Szia Kedves, sziasztok picinyeim! Ma veletek fogok álmodni. Holnap pedig kezdődik a program...

Washington először

A Presidential Hotelban lólok a telefonon. Ablakom tárva; a külső sötétségből az egészen barátságos kis utca fáinak a zöldillatát érzem és csak a város éjjel sem szűnő hallatlan lüktetése tudatja velem, hogy hol is vagyok. A szobám most igen barátságos, melegfényű kislámpa melletti asztalkán áll a telefon. „Szia, puszi, megvagyok, de gyorsan le kell tennem, mert drága. Csak a csöppségeket add ide!” Vékony cérnahangján Emőke kérdezi, hogy mit és mikor hozok neki. Melinda csak egy szót ismételt: „apuszi, apuszi, apuszi”. Majd a Kedves rémül el: „Csak nincs baj?” Mert a telefonba is áthallatszik a rendőrautók valami eszméletlen vijjogása, amely végigkíséri az egész estét, és amit én már lassan megszoktam. Bezárom az ablakot és hangos sóhajjal utolsó csókot üzenek az Óceánon túlra. „Majd jelentkezem, eddig minden szupi...” Azzal leültem és elkezdtem írni első levelemet. Mert volt már miről beszámolnom.

Mrs. L., a jóságos idősecske néger ENSZ-csoportvezető, minden magyar ösztöndíjas ét-csokoládé-torony Mamikája, akinek akkora hátsója volt, hogy Muraközön több ló elszégyellte volna magát, szelíden vállon legyintett. Miközben a kék foltokat borogattam, kedvesen intett: „Magának nem kellene!”. Már hogy nem ragaszkodik ahhoz, hogy elmenjek Washingtonba arra az egyhetes oktatásra, amelyen bevezetik az ösztöndíjasokat az amerikai politikai, jogi és gazdasági rendszer rejtelseibe. A többi magyar kiküldött ezt a programot rendesen el is lazálta. Mamika roppantul meglepődött, amikor kijelentettem, hogy már pedig nekem az igen fontos lenne. „No, jó!” – írta alá megadóan a papíromat.

Pedig nekem megvoltak a magam kis indokai. Először is, hehe, ezzel a manőverrel kerestem 180 dolcsit. Az ösztöndíjunk havi 540 dollár volt – majd elmesélem, hogy az mennyit ért – akkor, ha egy helyben éltünk. Viszont azt megtoldották 180 pénzzel, az ún. ‘áttelepülési díjjal’, ha más városba költöztél. Mondanom sem kell, hogy a ‘move’, a költözés, egy ilyen spórolós típusnak, mint én vagyok, a plusz összeg negyedébe sem került.

Bár ez a kis különpénz sem jött rosszul, ne hidd, hogy csak a koszos anyagiak vezéreltek. Nagyon is kíváncsi voltam az USA lelkivilágáról szóló programra. Viszont be kell vallanom, hogy leginkább a város érdekelt.

A kiképzésről egy-két napot ‘véletlenül’ elmaradva bejártam Washington összes múzeumát. Ami nem kis szó egyrészt az ilyen intézmények száma, másrészt azok nemtriviális mérete miatt. Felkerestem egyik példaképem – Abraham Lincoln – emlékművét a többi elnökével (Washington, Jefferson) együtt. Kilógtam a Pentagonba, az amerikai hadügy-minisztériumba. A kegyeletet picit sértve jót nevettem az arlingtoni Hősök temetőjében produkált, őrségváltásnak nevezett esetlen cirkuszon, amelyet a szinte teljesen kopaszra nyírt, mindig szőke és mindig egyforma magasságú – alacsonyságú – katonák adtak elő. Ugyanott viszont melegen emlékeztem JFK-ra, azaz Kennedy elnökre, akinek halálhírét annak idején együtt hallgattuk a rádióban megdöbben apámmal. Elbuszoztam Mount Vernonba, megtekintve George Washingtonnak, az USA első elnökének tipikus koloniál házát. (Sokra nem emlékszem belőle, csak a zongorára és az egyik szép kínai-jellegű vázára.)

Hát te, azok a múzeumok! A Fehér Ház, a Kapitólium, a Washington obeliszk meg a többiek! No, majd róluk később mesélek. Egyelőre leginkább a méretek ragadtak meg. A Lincoln emlékmű óriási görög csarnoka a többszörös életnagyságú szoborral éppen úgy, mint a Külügyminisztérium épületének szobanagyságú gránitkövei. A hatalmas központi tér melletti autó-parkoló, ahol a félig romos óriásházak közötti sivár betonon akár tízezer járgány is elfér.

A park fel volt dűlva; éppen a 21. század metróját építették. Gyalog jártam körbe a sok kilométer hosszú teret. Bár pár dollárért vehettem volna napijegyet a nevezetes pontokon megálló szellős kisbuszra, ezt a luxust nem engedtem meg magamnak. Mint ahogyan hiába szólíngattak a tér övét körbeszögecselő árusok is. Megjelenik a sarkon egy hófehér Ford

kisfurgon, majd vezetője leparkol a tér valamelyik – az egymás közt nyilván előre beosztott – perempontján. Felhajtja a kocsi oldalszárnyát és máris kínálja a fasírtot, kólát, sört, miegymást. Időnként lejattol a zsaruknak, de mindig figyelmes, mindig megszólít, és akkor is szívesen elcseveg veled, ha semmit sem veszel tőle, te sápadtarcú. Merthogy ő mindig indián vagy afféle.

Vonatozom

Ja, hogy miként jutottam az amerikai fővárosba? No látod, az szintén egy trüccök, amit el kell mesélnem. Mamika repülőjegyet akart adni nekem, mire én azt füllentettem (bevette!), hogy félek repülni és inkább vonattal utaznék. Arról most hallgassunk, hogy a repülőtérre és attól a taxi négyszer annyiba került volna, mint a pályaudvarra és onnan (azzal a mackós bőrönddel a buszt akkor sem próbálhattam volna, ha találtam volna megfelelő járatot), és persze a különbség már az én zsebemet érintette.

Időben sem jártam rosszul. Bár az Amtrak nevű csodavonat a 45 perces repülőút helyett három óra alatt teszi meg a New York – Washington közötti mintegy 370 kilométeres távolságot, csak hogy egy esetleges dugó esetén New York-ban kijutni a repülőtérre legalább két óra. Engem viszont főleg az a megfontolás vezetett, hogy még eleget repülhetek, viszont ez az utolsó alkalom kipróbálni az amerikai vasutat. El kell árulnom, hogy jól döntöttem, mert az amerikai vonatozás egy külön élmény.

A dolog úgy kezdődik, hogy a fenékieg a Mamihoz nagyon hasonló túldimenzionált, mindig mosolygós néger kitépi a kezedből a nyakkendők utolsó foszlányaival átkötött bőröndödet: „Majd én ezt elhelyezem!” Nincs apelláta, mert még egy szép és ép poggyász is zavarná mások kényelmét. Szóval a kuffernak nem az utastérben, hanem a bejárat melletti kalitkában a helye. Csak az aktus után kérdezi meg a fekete és kerek, hogy van-e bilétád. Akkor azt nagy szigorral elveszi tőled, és miközben a jegyet a repülőülésed fölötti tüskére tűzi, ellentmondást nem tűrő hangon közli veled, hogy márpedig ő szól, amikor és ahol majd le kell szállnod, és majd a bőröndödet óvatosan a földre fogja helyezni, és taxit nem hív, ha nem kéred, de azt roppantul csodálná. Ezzel szemben azonnal döntened kell, hogy milyen szendvicset kérsz; és mustárral vagy kecsappal (a jegy árában foglaltan). Az italozás ki van zárva, ahhoz tessék elvonulni a vonat bárjába, ami innen előre két kocsira található, és onnan lehet telefonálni, táviratot küldeni, bélyeget venni, fogadást kötni stb.

Már tudod, hogy Jimnek egy dollárt kell adnod ezért a szövegért. De igazán megéri, mert olyan élethűen csinálja...

A vonat 140 kilométeres átlagsebességgel röpül és a masiniszta rádión tájékoztat a táj szépségeiről és nevezetességeiről. Közli miszter R.-rel, hogy a legújabb telefon szerint Jonathan nevű gyermeke megszületett, 53 centis és három kiló hatvan deka; anyja és gyermeke jól van. Továbbá missz T. készülődjön, mert le kell szállnia a következő állomáson, ami tíz percre van, és ne felejtse el virágot venni az anyósának. Misziz S. ne aggódjon, mert unokái várják a pályaudvaron. Egyébként is minden megálló előtt pár perccel kedvesen figyelmeztet: „Please, check your pieces before leavin’ the train” (ellenőrizzük, hogy minden cuccunkat összeszedtük-e leszálláskor).

Magát a tájat alig nevezném elragadónak. A vonat tökegyforma városok egyhangú pályaudvarai között csúszkált. Mindig ugyanaz a kép várt. Hatalmas földtáblák, óriási traktorokkal, egeket verő porral. Azután kisebb zöld liget, autós kirándulókkal. Majd az előváros, a modern és a lerobbant gyárak, a hatalmas üzemcsarnokok és az ócska fészerek soraival. Benzinkút benzinkút hátán. Majd egy híd, netán egy alagút, pár barátságos utcásor és a vonat bekúszik a házak fölé emelkedő, emeltperonú állomás tetőzete alá.

Közgazdász szememmel azért meglestem az ország mérhetetlen gazdagságát és a fölös kapacitásra épülő pazarlását is. Láttam olyan tárolókat, ahol legalább négy-ötszáz óriási

teherautó, kamion, munkagép stb. heverészett kihasználatlanul a legszebb dologidőben. Éppen recesszió volt; az eszközök a gazdaság fellendülését várták. Ha beüt a 'boom', akkor majd ismét szükség lesz rájuk. Most éppen olyan munkanélküliek, mint azok az emberek, akiket ez az állam szintén a megélénkülés idejére tartalékol, ám senki sem tudja, hogy meddig vagy mikorra.

A vonat barátságos büféjében a végül is kecsapos szendvics után megengedtem magamnak egy Lite sört. (Ez az ottani kőbányai. Az arisztokratikus angolokkal szemben az amerikaiak szívesen alkalmaznak rövid neveket, mint például a 'light' – világos – helyett a 'lite'-ot.) Te, az ottani szeszkínálat felért a Gellért bárjáéval (ahol egyébként nem jártam gyakrabban, mint az amerikai vonatokon). Alig térek vissza a helyemre, amikor a kerek néger megérkezik és ránézve a tüskére tűzött jegyre vidoran közli velem, hogy készülődjek, mert hamarosan célhoz érek. Egyetlen megjegyzést sem tesz a pöttyös, kockás és sávós nyakkendővel átkötött bulldogomra, mint bőröndre, hanem azt az ajtóba liferálva közli, hogy másszak le, ő pedig majd lehajítja nekem a cuccot. Szó szerint így teve. Egy könnyed mozdulattal lerepítette a hajókuffert, amit pedig én alig tudtam vonszolni. Ezek szerint az egy dolcsi borralalóval nem villogtam.

Ezerötszáz dollárral az alsógatyámban kivételesen megengedtem magamnak a taxit. Adtam is egy feles ('half') borralalót. A sofőr rámnézett, majd visszaadott egy negyeddollárost ('quarter'). „Magától ez sok” – mondta lenézően és megpróbáltuk együtt kiemelni a bőröndöt. Sikerült. Egyébként a washingtoni taxis furcsa jószág. Annak ellenére, hogy a városban tucatnyi bérkocsi vállalat van, vagyis igen nagy a konkurencia, csak akkor áll meg neked, ha olyan kedve támad. Menetközben – megkérdezéssel nélkül – újabb utasokat is felvesz; és mindenkivel a teljes díjat fizetteti meg. Megteheti, mert a fővárosban iszonyatosan pocsék a tömegközlekedés.

Én vagyok én, te vagy te...

A városban valamelyik nap felkerestem a volt nevelőm – ez a munka neki nem sikerült a legjobban – által megadott címet. M. A. atya, akihez piarista ajánlólevelekkel és egy üveg ötputtonyossal érkeztem, meleg szavakkal és forró levessel meg hazai csirkesülttel fogadott. Mindegyik már nagyon rámfért. Az éltés háziasszonyka a kezeit csapdosva lelkendezett: „Ilyen fiatal korban disszidálni, édeském!”. Nagyon szimplán közöltem vele, hogy én haza fogok menni. Erre még jobban elrémült: „Ne tegye, ne tegye fiacskám! Itt élélhet. Jaj, az a szörnyű ország!” Az atya türelmesen elviselte a nővére aggályrohamait.

Ebéd után elszívtunk egy jó pipát az igen pocsék amerikai kávé mellé. Majd az atya pár könyvet nyomott a kezembe: „Ezeket vidd el M. úrnak, haza!”. (M. Mihály az ikonok kedvelője. Három csodálatos albumot cipeltem végig Amerikán az ő kedvéért.) „Ez pedig a tiéd.” – nyomta a kezembe a Washington National Gallery hatalmas kiadványát. Már csak otthon vettem észre, hogy a meleg miatt az ebédnél ott levetett zakóm belső zsebében egy boríték lapul – egy egészen csinosnak mondható ötvendollárossal. Óh, ti atyák!

Megérkezésem másnapján a washingtoni külvárosok jobbikában – angliai típusú házak, kis fűszerboltok között, ahol valódi kenyeret és pompás gyümölcsöket lehetett kapni – legyalogoltam azt a mindössze nyolc kilométert az International Center-be (minden nap megtettem az utat oda és vissza), ahol az önként vállalt program várt. Itt egy picit kellemetlen meglepetés fogadott. A hallgatók között én voltam az egyetlen fehér. Már értettem, hogy Mamika miért 'nem ragaszkodott' a részvételemhez.

A felvilágosítás keretében jeles professzorok és egyéb madárjósok próbálták belénk verni az amerikai társadalom rejtjelmeit. Ez rendben is lett volna, de a mellettem ülő, testes, tülök-turcsi-orrú, mindig izzadó néger, aki szerintem a vonatkalauz testvére volt, állandóan cikizett.

(A fehérek visszataszítónak tartják a tömegesen együttlévő feketék 'illatát'. Én is így voltam vele ott. Majd később megtudtam, hogy az efféle szimatélmény bizony kölcsönös...)

„Honnan jössz?” – kérdeztem és azonnal megkaptam két választ. „Antiguáról” – mondta büszkén, és rá kellett döbennem, hogy nem ő a műveletlen, aki nem tudja, hogy hol van Magyarország, hanem én, aki addig még csak nem is hallottam az Antigua nevet. Azt is hamarosan megtudtam, hogy ez a félmegyéni, pöttömke kis antillái sziget az USA számára ezerszer fontosabb, mint az én rónás szép hazám.

A dagi – nevezzük egyszerűen csak így – később egy sörmeghívásra méltatott. „Nem is vagy olyan rossz fej” – közölte fensőbbes stílusban, miután már ezerszer leszögeztük, hogy Magyarországnak semmilyen szerepe sem volt a gyarmatosításban és a négerek elnyomásában. Később is többször 'élveztem' az iskolát végzett színesbőrűeknek ezt az önkéntelen, a lappangó kisebbségi érzést a fennhéjázó modorral leplezni kívánó magatartását, amelyre személyesen sohasem szolgáltam rá. Ott álltam doktorként – mivel 1970-ben erre a címre jogosítottak fel – és teljesen hülyének éreztem magam, hogy egy antiguai vagy mi a fene kővér néger előtt magyarázom a bizonyítványomat, hogy de én nem... Legfeljebb csak annyiban bízhattam, hogy amint én rájöttem arra, hogy nem minden fekete néger, úgy ő is elismeri, hogy – Thomas Mann-nal szólva – van a fehérek között európai is.

Mert az amerikaiak nem mind európaiak. Washingtoni utam egyik célja az volt, hogy jelentkezzem a Munkaügyi Minisztériumban, ahol találkoznom kellett a programom hivatalos állami felelősével. (No látod, ez a felelősi-cirkusz keserítette és édesítette az egész utamat. Volt munkaügyi felügyelőm, pénzügyi ENSZ-ellátóm és elvileg lett volna szakmai program-felelősöm is. Az utóbbi az én esetemben felszívódott, de erről majd később. Ha nem sikerült a három korifeust egyszerre meggyőzni, amihez egyszerre kellett elérni Washingont, New York-ot és kezdetben Ann Arbor-t, akkor ugrott egy jó lehetőség. Ha viszont sikerült őket megbolondítani, akkor egészen jó kis programokat lehetett összehulizni.)

A Minisztériumban Andrew P., a vörös ír fogadott. Valami apró, jelképes ajándékot vittem neki, mire ő fontosnak tartotta, hogy meghívjon egy mexikói ebédre. Be kellett látnom, hogy a széleskalapúak jobban főznek, mint az amik. A jó megfigyelő némi ízt is felfedezett abban a csiliben, amely a zöld sziget leszármazottját valamelyik rosszabb sorsú rokonára emlékeztethette, mivelhogy igen erős könnyeket hullatott. A jó kis magyar lecsó után persze nekem mindez smafu volt, és nagyot nőttem Andrew szemében.

A repeta után visszatérünk a Minisztériumba. No, ott találkoztam azzal a bunkóval, Andrew főnökével, egy valamikori osztrákkal. Amikor a tag megtudta, hogy honnan jöttem, elmesélt egy 'jópofa' viccet. Hogy amikor a magyar megszületik, jobb keze mellé hegedűt, bal keze mellé erszényt tesznek. Ha jobbra nyúl, cigány lesz, ha balra, tolvaj. Erre megkérdeztem tőle, hogy miként van a portorikói édesanyja. A szelíd ír elcsodálkozott azon, hogy még csak pár napja vagyok Amerikában, de máris ismerem a legsértőbb fordulatokat. Szétválasztott bennünket, látszólag megkorholt, de már a zsebemben volt. Mert megtettem helyette azt, amit ő is szeretett volna, de ő bérből/fizetésből élt...

A Minisztérium épülete elegáns volt, de a szobái és a berendezések...! A hazaiakra emlékeztettek. Szűk odú, ócska furnér és alumínium, mindenütt akták – ez Andrew kuckója. Hiába, a munkaügy nem piaci szektor. Andrew mindenféle eligazítást elhadart nekem egy hosszú listáról. Hogy hozzá kell fordulnom, ha a menetrendemen módosítani akarok. (Halk közbevetésemre, hogy változtatni csak a meglévőn lehet, csak vállat rándított. „Majd teszünk valamit” – sóhajtott, sejtve, hogy problémás eset leszek. Lettem is. Olyan hirtelen tűztem el otthonról, hogy valóban nem volt érdemleges programom. Lógtam a levegőben. Itt leszek Amerikában hat hónapig, és csak annyit tudok, hogy mi az első kétheti teendőm. No és azután?) Szóval ő majd elküld az ENSZ-be, ahonnan átmehetek a másik épületbe, ahol megkapom az új csekket, amivel el kell ballagnom a Cook-hoz a repülőjegyért stb.

A derék vörös minden egyes mondatával a nehézségeket sejtette és azt remélte, hogy ezzel lebeszél az új ötletekről. Mint később majd meglátod, ez neki nem igazán sikerült. Békében váltunk el. Búcsúzóul még megleptem egy Bilagittal. Nehezen fogadta el ezt a gyanús keleti készítményt. De később hálálkodott a telefonban, hogy a csilire valóban a Bilagit a megoldás.

A tanfolyam lassan véget ért. A dagival nagyon összebarátkoztam, főleg egy elszólásom miatt. Közöltem vele, hogy „my wife is black” (a feleségem fekete). Erre egészen meghatódott. Már az sem zavarta, amikor korrigáltam – „black-haired” (feketehajú). Volt ennél röhejesebb nyelvi bakim is. Mondom a tagnak, hogy „gay” vagyok, utalva arra, hogy vidám a természetem. Honnan tudhattam volna, hogy a „gay” az ottani szlengben buzit jelent? „Nem is vagy olyan rossz fej” – mondta lapáttényér, majd megkaptuk a bizonyítványt és a szélesmosolyú fotó után utoljára ballagtam hazafelé.

Búcsúzom Washingtontól. A lassan-kezdem-gyűlölni koffer bepakolva. A számla kifizetve. A személyzet könnyei már felszáradtak. („Maga mindig olyan jópofákat mesél. Oszd olyan vicces. Meg beszél hozzánk. No, meg amit az ágygal művel mindennap. Mikor teccik végre visszajönni?”) Felemelem a telefont és apám unokaöccsét tárcsázom Pittsburgh-ben. Diana vette fel a kagylót: „Hát te vagy az a lökött, akivel leveleztem? És valóban itt vagy? No hát, ez nagyszerű!”.

Igen, első angol nyelvi kísérleteim során Dianának írogattam. Az I. család tagjának, apám nővére unokájának, aki egyetlen szót sem tud magyarul. Az ő kedves hangja azonnal elenyészett, amikor apja vette át a kagylót. Meglehetősen ridegen mondta: „Ha majd erre jársz, nézz be!”.

Ha majd arra járok? Ha majd lesz pénzem? Ha majd...? Ez a sztereotip amerikai formula akkor még – különösen egy rokon részéről – lelombozott. Sem igazi meghívás? Sem dátum? Sem érzés? Sem érdeklődés a lehetőségeim iránt? Nézzek be?! Ők meg ... be! Megsértődtem. Csak később tudtam meg, hogy ez a nekem hüvösnek tűnő invitáció ott a meghívás igen szívélyes módja. Rideg, de praktikus. Nem erőltetnek, mert ki tudja, hogy mikor milyen bizniszeid akadnak. Nem köteleznek. Viszont, ha arra jársz, akkor tényleg szívesen látnak. Azt pedig végleg nem sejtetik, hogy neked a buszjegy komoly extrakiadást jelenthet. De miért nem mondtad meg?

Végül is nem az ösztöndíjas buta büszkeségén múlt, hogy nagybátyámhoz nem jutottam el. Egész egyszerűen a dolog nem jött össze. Így sohasem láttam Pennsylvaniát, a legtöbb amerikai magyar otthonát.

Újra tárcsáztam. Alex H.-t hívtam, aki a szakmai programom felelőse lett volna papíron. Meglepetés ért. A tipikus amerikai név mögött – kicsi a világ – egy Rottenbiller utcai magyar rejtőzködött. Rettentően apás modorban elmagyarázta nekem, hogy ne aggódjak, ő majd mindent elintéz. Később határtalanul idegesített az amerikás magyaroknak ez a nagyképű gyámkodása az óhazabéliek fölött. Mintha gyengeelméjűekkel társalognának. De akkor és ott, a washingtoni hajnalban, a rendőrkocsik eszméletlen – mára már Pesten is megszokott – vijjogása között, az út valódi kezdete előtt jól esett az a pár magyar szó. Jó kezekben vagytok; minden sikerülni fog!

Hány az óra?

A washingtoni kiruccanás után Ann Arborba, a michigani egyetemre vezetett az utam, Detroit mellé. A repülőtéren furcsálkodva néztek rám, amikor megkérdeztem, hogy mikor megy a gépem és melyik az. Mikor? Hát negyven percenként indul egy, mit izgulok. Melyik? Az American, a Delta, a Panam, a TWA stb. jegyei egymás közt tetszőlegesen cserélhetők. Akkor még nem volt ez a mai szigorú ellenőrzés. Egész egyszerűen odasétáltál a megfelelő kijárhoz, azután vártál pár percet és máris repülhettél. Addig is válogathattál a beszállóoszlop

melletti tálcán lévő sütemények között és önthetnél magadnak az elmaradhatatlan amerikai kávéból is. Grátis.

Hm, az amerikai kávé. Mindenütt ott van. Sok helyen az a szokás, hogy az elsőért fizetned kell (húsz cent), de azután annyit tölthetsz utána ingyen a kerek, vándlingnyi üvegkannából, amennyi csak beléd fér. A főzet gyenge, állagában a magyar teára hasonlít leginkább, azzal az eltéréssel, hogy a végén még ízletesnek is találsz.

Már nem sok mindenben lepődsz meg. Például azon sem, hogy öt perccel előbb érkezel Detroitba, mint ahogy felszálltál Washingtonban. Más időzónában vagy. A városból csak taxival vagy limuzinnal juthatsz el az egyetemre. A taxi húsz, a limuzin hét dollár. A döntés nem nehéz. Hogy mi is az a 'limuzin'? Nos, egy tízméteres, nyolcajtós, tizenkét- vagy tizenöt-üléses, krokodilalakú személykocsi. Ha a vezetővel akarsz értekezni, akkor táviratot kell küldened, vagy taxit kell fogadnod, mert olyan távol ül tőled.

Alan M., a volt ENSZ-szakértőnk egyike fogadott, akinek az volt a legnagyobb élménye Magyarországon, hogy kislánya itt használta először a bilit a Szalajka-völgyben tett kirándulásunk során. Alan felesége utánozhatatlan bájjal tudta magyarul selypíteni kedvenc nótáját, a 'Kekkk a kökeeny...' kezdetűt.

Alanék csöpp kis háza volt az első amerikai otthon, amelyben vendégeskedtem. A házikóban a sportcsarnoknyi nappalin kívül volt egy hétköznapi nagy és egy ünnepi kis étkező. Tévészoba, hatalmas hagyományos konyha, hat hálószoba és három fürdőszoba. Merthogy a manzárdon lévő öt dolgozószobáról, az alagsori hobbyműhelyről, biliárdteremről és ping-pong-szobáról csaknem elfeledkeztem. Ott lenn állt két viszonylag méretes hűtőszekrény is. Mindegyikben bőven elfért volna az én itthoni fürdőszobám.

Persze ne hidd azt, hogy Alanék gazdagok voltak. A 2500 dolláros havi fizetés nem számított menőnek egy segédprofnál. Akkoriban és ott azt a házat Alan kávé húsz havi fizetéséből tudta megvenni. A házhoz járt egy cirka százötven négyszögöles telek, hátsó nyitott garázzsal és első zárttal. A 'garazsak' kellett a szokásos három autóhoz. 'A kocsi' egy hatméteres faburkolatú karaván; azzal járt Alan az egyetemre. Sally háztartásbeli volt; ő használta a mindössze Zsiguli-méretű kétajtós bevásárlókocsit. A kertben pedig már készítették a nyaraláshoz a furgont, azt a kis nyitott teherautót, amely a ráemelt kredenccel egy pillanat alatt lakókocsivá varázsolható. Gáz, villany, zuhanyzó, konyha a kasztniban.

Csattanós történet

A michigani egyetem a szokásos amerikai sznobság jegyében épült, azaz megpróbálták utánozni – meglehetősen külső sikerrel – az óangliai egyetemek stílusát. Vagyis Ann Arbor a megtévesztésig hasonlított például Oxfordra. Ódonnak ható épületek óriási üveglablakai bámulnak le a vörös téglafalak, a szürkésfehér gyámozlopok, keretek, épületszcscsák közül a gondosan nyírott gyepre, amelyre kimondottan szabad rálépni, de ráülni még jobb. Komoly vagy inkább csak fontoskodó professzorok vonulnak méltóságteljesen a hatalmas udvar négyszögében. Kazalnyi könyvvel a hónuk alatt diákok sietnek jobbra-balra, látszólag minden értelem nélkül. Mások a gyepen csücsülve a tanulás látszatát mímelik.

Engem nem igazán hatott meg ez a miljö. Bár jól tudtam, hogy itt valóban komoly munka folyik, nekem mindez olyan valótlannak, mesterkéltnek tűnt. Sokkal jobban szerettem a könyvtárat. Alan – és egyébként minden vendéglátóm – nagyon elfoglalt ember volt. Így pár előadásán kívül időm jelentős részét az irományok csodálatos világában töltöttem. Szemben más egyetemekkel, itt a könyvtár nem a 'campus'-on (az egyetemi területen) volt, hanem attól távol, egy varázslatos, leginkább egy kitűnően gondozott golfpályára emlékeztető parkban. Sokáig nem tudtam, hogy mi is annyira furcsa magán a könyvtárépületen. Hát az, hogy egyáltalán nem volt ablaka! Ez engem csak azért nem zavart, mert úgysem óhajtottam a lég-, hő-, világítás- és zajkondicionált olvasótermekben maradni. Kivonultam a fák alá, a pompásan

nyírott domboldalakra, a napfényre. És olvastam és sétáltam. Meg sétáltam és olvastam. A számítástechnikai szakirodalom, a zöld fű, a vörösbegy és a kanadai fenyő pompás társaságot kínált a számomra.

Alan elvitt Detroitba, amely félelmetesen randa város. Kivételt csak a folyó melletti kis sétány jelentett. A túlparton – Kanada. Én nem mertem utánozni N. Kálmánt, ösztöndíjas társamat, aki átlógott. „Hogyan csináltad?” – kérdeztem, tudva, hogy útlevele erre nem jogosította fel. „Hát csak átballagtam. Amikor megkérdezték, hogy amerikai vagyok, csak ennyit rágóztam feléjük ‘suö’. (Sure, vagyis itt: persze.) Ha ‘igen’-t mondtam volna, azonnal tudták volna, hogy nem vagyok amerikai.”

(A kanadai vámhatóságok egyébként roppant szigorúak. Akkor történt az a bizonyos eset Sellye professzorral. Vizeletmintákat vett ideát, az USA-ban, de e gyanús lötytyöket a kanadai vámosok elkobozták. A prof két hét múlva – amikor már a minta semmit sem ért – kapott egy hivatalos felszólítást egy formanyomtatványon: „Amennyiben Ön a nálunk letétbe helyezett tárgyait x időn belül nem veszi át, úgy azokat nyilvánosan elárverezzük.”. Hm, vajon mennyit kaphattak e ‘tárgyakért’...?)

Szegény Alan barátom meglehetősen lejáratta magát a diákjai előtt – és ennek éppen én voltam a közvetett oka. Vittem neki ajándékba egy valódi csikóbőrös kulacsot és egy nemzeti színű fonott korbácsot. Szóval Alan az előadását azzal kezdte, hogy kedvesen bemutatott a diákjainak, akik között magam is helyet foglaltam. Majd az ováció után – az amcsik nagyon tudnak lelkesedni minden idegenért, főleg az európaiakért – Alan így folytatta: „Már Magyarországon is híre terjedt, hogy milyen disznók vagytok, én pedig mennyire szelíden és jószágosan bánok veletek. Ezért hozta barátom ezt a korbácsot, úgy hogy itt ezentúl rend lesz.” Azzal irtózatossá csördített az amúgy csak a magyar pusztán használatos szerszámmal.

No, az ami diákok ilyet még nem láttak. De én sem! Alan nem ismerte ezt a fura magyar jószágot – nem játékszer, hanem valódi méretes ostor volt – és úgy képenvágtá magát, hogy azonnal orvoshoz kellett vinni. Nagyobb baj azért nem lett, a diákok viszont több sörrel ismerték el nekem, hogy megajándékoztam őket egy örök nevelési élménnyel.

Mellesleg itt a tanárok és a diákok meglehetősen emberi viszonyban vannak egymással. Alan, amúgy balhéból – amit viszont nagyon komolyan vett – meghívott egy vizsgáztatásra. Nemigen óhajtottam szerepelni, az anyagot sem ismertem jól, ezért csak nagyon visszafogott kérdéseket tettem fel. Két meglepetés is ért. Az egyik az, hogy a vizsgázók mennyire komolyan vették a szereplésemet. Tisztelettel, de minden megilletődés nélkül válaszolgattak utólag – szintén kellő komolysággal – megjegyezve, hogy mennyire szokatlan számukra az én szemléletem, de abból is tanultak. A másik az, hogy éppen a meglepő, az övéktől eltérő – praktikusabb, földhözragadtabb – nézőpontom nem hozta zavarba a vizsgázókat. Ők nagyságrenddel többet tanultak matematikából és információelméletből, mint mi itthon. Viszont – talán az eszközök és a lehetőségek gazdagsága miatt – nem annyira fogékonyak a trükkös, apró részletek iránt. Ugyanakkor – szemben a magyar diákkal – nem félnek, nem alázkodnak meg a vizsgán, hanem – kérdeznak. Nem értik teljesen, így hát pontosítsam a feladatot. Így a megméretés valójában érett, felnőtt társalgássá vált.

A vizsga estéjén Alan 70 diáknak tartott pikniket a házában. A hallgatók szemmel láthatólag otthonosan viselkedtek a tanáruk rezidenciáján. Főztek, sütöttek, pingpongoztak, tévéztek. Sajátjukként használták a ház összes berendezését. Viszont negatív meglepetést is okoztak. E ‘kis’ partin az ami diákok éppen úgy viselkedtek, mint a magyarok: az ismerősök egymással beszélgettek, szemmel láthatólag csakis egymással foglalkoztak a rég kialakult mikrotársaságok és sok új barátság aligha szövődött. Velem szinte szóba se álltak: túl öreg voltam hozzájuk, vagy mi. A helyzeten csak az enyhített, amikor feltűntem a konyhában és némi tippelkel szolgáltam az ott szorgoskodó, de a kulináris művészetben még eléggé gyakorlatlan diák-hölgyeknek. Díszítési, elrendezési és ízesítési tippjeim hál’ Istennek beváltak.

Egyébként itt szokatlan, hogy egy hímnemű így beleavatkozik az étkezési dolgokba. A magát emancipálnak erőszakoló amerikai hölgy-nemzedék a kaja esetében furcsa módon elveszti szokásos fennkölségét. A fiúk dolga az, hogy a nagyétkezőben koktélokot szopogassanak, a lányoké pedig az, hogy a konyhában az ízetlen szendvicsek garmadáit készítsék.

A műveltség furcsa jelei

A fent említett Kálmán volt az, aki elcibált a szabadtéri koncertre egy dolcsiért. Képzeld el, bagóért hallhattam a legnagyobbnak tartott amerikai zongorista, Vladimir Horowitz játékát. A stadionban több ezren ültek és áhítatosan hallgatták a Mestert. A berendezések akusztikája tökéletes volt.

Viszont az is Kálmán volt, aki szintén egy bakért beinvitált az egyetemi moziba. Az volt ám a meglepetés! Mert ki gondolta volna, hogy az egyetem nyilvános mozitermében pornót vetítenek? Vagyis az amcsiknak Horowitz játéka anyagilag éppen annyit ér, mint egy igen gyenge szexfilm? (Az életben soha többet nem mentem el hasonló 'előadásra'.)

Hát igen, vannak furi amerikai szokások. Moziban például a következő módon kell viselkedned: A bejáratnál végy két doboz kólát, egy doboz cigit és sárga (vajás) sózott pattogatott kukoricát. Az utóbbiból jobb, ha a kis adagot kéred. Ennek úrtartalma ugyanis megfelel egy átlagos magyar vizes-vödörének. Várd meg, amíg a vetítés első pár perce eltelik. Akkor vonulj be a helyedre (helyed az, ahová leülsz) úgy, hogy – ez nem kis teljesítmény – egyszerre nyitod ki menet közben a két kólásdobozt, mert úgy jobban szól. Ha ugyanazzal a mozdulattal még rá is gyújtasz, akkor a moziban mindenki elismeri, hogy megadod a módját. A helyet úgy kell kiválasztanod, hogy előtted és mögötted is üljenek. Az utóbbiakat könnyen elintézed a cigifüsttel. Az előbbieket sem jelentenek gondot: tedd fel a lábadat az előtted lévő ülés támlájára, pontosan az illető füle mellé, hadd hallja. Miután elhelyezkedtél, böfögj párat hangosan a kólától és kezd szétszórni a pattogatott kukoricát a padlón, mert nyilván azért vetted.

A mozibeli viselkedésnek megvan a maga szilárd alapja. Washington mellett, az ottani program részeként, meglátogattunk egy középiskolát Annandale-ben. Hát, öregem, abban minden felszerelés a legkiválóbb volt! Vetítők, csodatáblák, számítógépek. A hatalmas könyvtárban halk zene szól. A folyosók sarkaiban lévő tévékészülékeken bármikor bekérheted a megfelelő oktatóműsort. Viszont a tananyag és a tanítás...! Az angolórán a srácok repülőgépmodellt építettek. A matekon egy kirándulás terveit szövegették. A történelmen egy óra alatt elintézték az összes európai forradalmat a nagy franciától a magyarig és az oroszig. A negyvenöt percre még az aktuális kambodzsai helyzet is belefért.

No, ott kerültem ám kínos helyzetbe! A történelemtanárnő, meghallva, hogy magyar vagyok, kérte, hogy meséljek a lurkóknak valamit a magyar forradalomról. Zavartan kezdtem dadogni osztrákokról és magyarokról, Kossuthról és Széchenyiről stb. Ekkor a kölkök mégis levette a lábát a táskámról és unottan felém köpve a rágógumi maradékát, megkérdezte: a Kossuth ugye az az indiai pofa, aki fellázadt az angolok ellen. Szerencsére nem kellett sikítanom, mert csöngettek és a nebulók felugorva, a tanárnőre mit sem hederítve, azonnal kitódultak az osztályból. Én meg az ajtóban álltam. Nagyobb baj azért nem történt, csak fele cipőm szakadt le és az ingemet néhányan utólag használhatatlannak ítélték...

Azt viszont az ottani felsőfokú oktatás javára kell írni, hogy a diákokat nem félemlítik meg. Ezért az egyetemi óra ott nem egyoldalú prédikáció, hanem pergőtűz. A diákok kérdeznek, kérdeznek, érvelnek, vitatkoznak, de én azt olvastam, de én úgy tudom, és mi van ha, de mégsem, de mégis... A tanárnak alaposan fel kell kötnie, ha kiáll a katedrára! Ez őt és a hallgatót is roppantul motiválja. A megalapozó tárgyaktól (pl. matematika) eltekintve az ifjú fele annyi elméletet sem kap, mint egy magyar. Viszont már az első évben gyakorlati feladatokkal bízzák meg. A diák maga választja meg tantárgyait és tanárait, mert természetesen a 'credit'

rendszer szerint folyik az oktatás. (A tanulónak vizsgapontokat kell összegyűjtenie egy meghatározott rendszer szerint az egymással valamilyen módon kapcsolódó tárgyakból. A magyar oktatásban szokásos osztályzás ismeretlen.)

Egyéb furcsa szokások

Pesten mondták, hogy a jogsimat nem biztos, hogy elfogadják Amerikában. El kell mennem az ottani Autóklubba (AAA – American Automobil Association) és kell kérnem egy papírt, de valószínűleg a különvizsgát úgy sem úszom meg. Szóval elballagtam az AAA-ba, és előadtam kis problémámat. A gesztenyehajú ‘gal’ (itt minden hölgy ‘csaj’ és minden úr ‘guy’, azaz fickó, srác) mindenféle papírokat kezdett kitölteni, meg hogy másnapra tud csak vizsgára beütemezni, meg hogy fizessek húsz dolcsit. Jézusom, az egy vagyon! Végre a jány elkérte a vezetői engedélyemet.

Belepislantott, majd felpattant és adott két puszit: „Szia, Béla!” – és már tépte is szét a papírokat. Nagy pecsétet nyomott egy lapra. Odaadta a húsz dolcsival együtt: „Nesze, el van intézve. Most pedig meghívsz egy kis sütre és jól eldumcsizunk! Itt a kocsim, vezess te!” Így fordult a vezetési különvizsga kulináris egzámenba. Merthogy az a feladat sem volt triviális. Egy kis eperpájt kellett megoldani. A körcikk alakú, hosszában huszonöt, az erősebb szélén tizenöt, vastagságában öt centis kis ‘sütin’ harminchárom szép nagy eperszemet számoltam meg. A mintegy két decinyi tejszín méltón koronázta a vérvörös áldozatokat. Hát, Anikám, kedves mentőangyalom, mégiscsak szép hely ez az Ann Arbor!

Mellesleg Aninak egy irtózatossan régi automata Fordja volt. Elöl nem kagylóülésekkel, hanem egy régimódi kanapéval. Úgy, hogy akár négyen is egymás mellett ülhattünk. Tudod, az ottani műszaki vizsgákon simán átmegy az a kocsi, amelynek hiányzik három sárhányója, a teteje, az összes ajtaja és a végtelenségig szét van rohadva. Kicsire nem adnak. Viszont fantáziátlanok, mert minden kocsin azonos magasságban kell lennie a fényszórónak – a teherautókon is –, és így nem lehet eljátszani a ‘most elvakítalak’ című magyar össznemzeti játékot. A szintén egy szinten elhelyezett ütközőknek a mérete előírtas – egy Polskin jól mutatna az a böhömvastag bamper – és az amerikaiak ezért kényelmesen megoldják a parkolási gondokat. Nem húzzák be a kéziféket, és ha kiállnak, kicsit ide-oda tologatják az előttük-mögöttük lévő kocsikat. Az azonos magasságú, igen erős ütköző miatt ez senkinek sem árthat.

Kezdetben zavart vendéglátóim számomra furcsa ellentmondásossága. Itt a kulcs, vidd el, vezesd a kocsimat. Itt a kulcs. Használd a házat; kapcsolj be a tévét; főzz magadnak vacsorát, mert ma nem jövünk meg; vegyél sört, viszkít bármit a hűtőből; ha ráérnél, hozz reggel esetleg tejet, de csak ha nem esik nehezedre; érezd magad otthon. Te örülsz a bizalomnak, a vendégszeretetnek, a lehetőségnek. És abba a tévedésbe esel, hogy barát, sőt, családtag vagy. Csak lassan veszed észre, hogy ez nem így van. A ház kulcsa a tiéd, de a helyzeté és a család lelkéé nem az.

Alan két parányi gyermeke roppant érzékeny lélek volt; a magyar három- és ötéves aprósághoz képest kimondott mimóza. Mindkettőnek külön-külön akkora gyerekszobája volt, mint az én lakásom. A kis Saci áprilisban – itt északon ekkor még meglehetősen hűvös az idő – mezítláb, csupasz popsival, egyetlen vékony pendelykében ül a padlón és játszik a babájával. Szülei nincsenek itthon. A gyerek trüsszög, kis mancsával állandóan törölgeti a megállás nélkül folyó orrocskáját, ümőge – elnézést – már tiszta takony. Kedvesen szólok neki, hogy talán valamit fel kellene venni, meg egyéb. A pici, akivel egyébként gyítepaciztam meg minden, amit komoly segédprof apja nem tett meg vele, aki amúgy imádott, az igazán szelíd intésre óriási üvöltözésben tört ki, mintha az életére törtem volna. Este pedig beáruult a szülőknek, hogy én őt kínoztam...

Megkaptam a magamét. Hogy attól..., azért még nem..., meg a gyerek önmegvalósítása... Spoke úr hülye ideáinak a kezei Alanék házába is betették a lábukat. Én égtem, mint a Reichstag, másnap pedig a gyerek tüntetően felém fordította a meztelen kis hátsóját és tovább szörcsögött. Vajon otthon a kis Melinda mit kapna ezért tőlem? De, szerencsére, nálunk nincs Spoke.

Mivel az időm lejárt, különben is kezdtem a házigazdáim idegeire menni, no meg én sem viseltem volna el több szívességet, tennivalóm sem akadt, így kész megváltás volt mindenki számára, hogy ismét limuzinba ültem, majd elrepültem New Yorkba.

Mocsokban

Alex ígéreteit nem tartotta meg. Az Ann Arborban töltött két hetem során nem szerzett nekem szállást New Yorkban. Néztam az újságokat és elrémültem. 'Szoba kiadó Manhattan közepén, szép kilátással. Bére havi 2000 dollár.' Jesszus! Első kínomban – valahol lakni kellett – bementem a YMCA-be. Ez a fiatal diákok keresztény társasága. Így egyáltalán nem meglepő, hogy az általuk fenntartott hotelban főleg mohamedánok, hinduk és mindenféle keletiek laktak, akik meglehetősen érett korúaknak látszottak, ámde bizonyosan nem voltak diákok. A jellegzetes vöröstéglás diákszálló viszonylag tiszta, ugyanakkor meglehetősen sötét és igen hűvös hangulatú. Az emberek nem beszélnek egymással; mindegyiken látszik, hogy fáradt idegenként csak pár napig óhajtja itt meghúzni magát. 14 dollárba került naponta az a kétszer kétméteres zug, amelyben még egy csap se volt. Mielőbb kell keresnem valami emberibb környezetet.

A 43. utcában egy ún. 'hetes' hotelra leltem. Ki kellett fizetni előre a hét napot, ami 50 dollárt kóstált. Csöbörből vödörbe, de olcsón. Itt bezzeg nem volt hangulattalan az élet! Jobb szomszédom egy brazil portugál volt, aki minden este tíz és tizenegy között verte az élettársát. Remek egy fickó volt. Képzeld, tudott magyarul káromkodni. Határozottan állította, hogy az úgy sokkal jobban esik neki. A bal oldali háromszor négy méteres szobában az olasz lakott tizenkét gyermekével, akiket tizenegy táján kezdett el nevelni. Így érkezett el az éjféli. A folyosói pisilés közben találkoztál az örültszeművel, ami azért volt jó, mert ha nappal találkoztál volna vele, akkor kikapta volna a kezedből az ételes zacskót. Éjjel viszont teljesen normálisan viselkedett. Öklével verte kívülről a saját ajtaját, majd megnézte, hogy beengedi-e belülről saját magát. A huszadik próbálkozás után közölte velem, hogy nincs otthon. A hetvenkét éves szemközti öreg néne reggel háromkor kapcsolta be a televíziót. Ajtaját szélesre tárta, nagyot húzott a pálinkából és saját testét a tükör előtt simogatva halkan ordibálta: „Szép vagy, kedvesem!”

A vidám életnek hamar vége lett. Szombaton közölte velem a tulaj, hogy a rendőrség bezáratta az intézményt. A gülüszemű nem akarta elhinni az öreglánynak, hogy szép, vagy valami mást érthetett félre, szóval agyonverte a saját pálinkásüvegével. Mire a brazil őt szúrta le. Természetesen a tulajnak esze ágában sem volt visszaadni a le nem töltött két napi töredékdíjat.

Így munkaidőm jó része azzal telt el, hogy valamilyen normálisabb lakásmegoldást kerestem. Felhívtam M. Ferencet, akinek számát még itthon unokabátyám adta meg. 56-ban újságíró-kollégák voltak. Először a feleségével beszéltem, aki azonnal meginvitált magukhoz ebédre és megígérte, hogy szállást is kerít. Majd pár perc múlva csörgött a telefonom, és igen udvariasan, de nagyon hűvösen a férj visszamondott mindent.

Az amerikai magyarokkal kapcsolatos élményeim igen vegyesek. Például velem egy emeleten dolgozott F. Géza, akivel jókat sakkoztunk ebédszünetben. No, ő kicsit körülnézett és felfedezte, hogy az International House-ba lenne célszerű átköltöznöm. (Ezzel még azért vártam, mert a hetes szállóm már ki volt fizetve.) Magyarul az 'international' nemzetközit jelent, de ez senkit ne zavarjon, mint ahogyan a 'national' (nemzeti) szót sem kell szigorúan

értelmezni. Az NHL (National Hockey League) ‘nemzeti’ hokiligájában ugyanis kanadai együttesek is vannak. Viszont a csak amerikai csapatok részvételével tartott baseball bajnokságot ‘international’-nak nevezik.

Az IH a Columbia egyetem kolesza. Havi 180 dolcsiért kaptál egy kétszer három méteres szobát egy ágygal, egy székkal, egy asztallal, egy szekrénnel, a sivár belsőudvarra való kilátással – a ‘view’, a park felé néző szoba, 20 pénzzel többbe került volna – és egy nem működő mosdócsappal. Viszont kétszázhatvanhárom jól fejlett, rozsdaszínű amerikai svábbogárral. A drága pénzen vett rovarirtó volt a kedvenc ételük. Szalámit nem kaptak. Vettél egy kirándulótasakot, tudod azt a szögletes műanyagdobozt. Leszaladtál a pinecébe, ahol nemcsak vasalhattál 25 centért egy óráig, hanem az ingyenes jégkocka-automata is működött. A dugó alakú jégkockákkal megpakoltad a tasakot. Abban az ötven fokban, ami a szobádban volt, a jég azonnal elolvadt. Akkor egy konzervdobozt tettél a tasakba, rá keresztbe pedig egy vonalzót. No, arra rámostad a kajádat. Merthogy, szerencsére, a svábbogár nem tud úszni.

Élet a koleszban

Az IH-ban szép az élet. Hamarosan jó kis társaságom akadt. Ott élt Sz. Zsuzsa, neves festőnk lánya, szobájában milliókat érő képekkel. Éva, a magyar zsidójány nekem nehéz pillanatokat okozott. Pszichológiát tanult és természetesen nem kapott állást. (Az intézmény tele volt végzett, munkanélküli egyetemistákkal, főleg pszichológusokkal.) Így hát Éva abból éldegélt, hogy ezüstékszereket készített és azokat árulta a Metropolitan múzeum előtt. Én meg stricheltem neki, azaz vigyáztam, hogy jönnek-e a zsarvak. No, egyszer feltűntek ám, Vica pedig nem figyelt. De azért megúsztuk.

Kis társaságunkba tartozott egy iráni fiú testvérpár, egy bágyadt pillájú török csaj, egy sápadt holland srác és egy cérnavékony bangladeshi. Roppant nagy fogadásokat kötöttünk, hogy aznap a portorikói szépfíú a görög csajt veri-e meg és a brazillal megy-e hálni, vagy éppen fordítva. Állati nagyokat kosaraztunk és rengeteget főztünk. Mármint a többiek. A két iráni egészen prima kosztot szolgáltatott, míg Zsuzsa mindig a lecsónál kötött ki. A holland csak evett, viszont egészen jól sakkozott. No, hát volt társaság.

Volt másik is. Három szerb gyerek, egyikük vajdasági magyar feleséggel. Ő beszélt magyarul, és ezért általában megvertem sakkban. Ragaszkodott a fogadáshoz, így igen sok reggelim ingyen volt. Az IH éttermében reggel csak tojást lehetett kapni, igaz, azt 67-féle módon elkészítve. Egy darab ára 1 dolcsi volt – az előző esti sakkparti tétje. Viszont a srácok nagyon jól fociztak. A környék tele van hatalmas parkokkal, ahol pár szombaton együtt rúgtuk a bőrt – velem voltak ki négyen. Bár többször invitáltak, uszodába nem mentem velük, mert az pénzbe került volna. Ezzel a társasággal is jól kijöttem, csak éppen a ‘magyar’ feleségre orroltam meg. Mert amikor megkérdeztem, hogy milyen nemzetiségű, akkor azt mondta, hogy ‘jugoszláv’. Az is lehetett, mert tanítónő léte nem tudta, hogy ki is az a Mátyás király...

Az IH állandóan programokat szervezett. ‘Barbecue in patio’ – hirdették sokszor a ház kis előkertjében közösen elkészítendő étket, amelynek receptje a következő: „Végy egy normális darab húst. A felismerhetetlenségig daráld össze. Csinálj belőle gombócot, de nehogy fűszert tegyél bele. Tűzd tüskére és füstöld/égesd össze, ahogy csak tudod, a kertben felállított faszenes eszközön. Majd add oda másnak és mondd azt, hogy marha jót vacsizunk.”

Persze a hétvégeken jól jött még az effajta változatosság is. Hétközben prima és olcsó ebédet kaptam a munkahelyemen. Ámde az egyéb étkezések, mondjuk így, meglehetősen monotonok voltak. Reggel tojás, mert a tejbepapikat – azokból volt ezerféle – nem szeretem; a kolbásznak mondott amerikai nyúlbelöltöt (ez a mérete) szürke, gusztustalan és ízetlen; a lekvár pedig annyiba kerül, mint a tojás. Kiegészítésként néha elballagtam a szomszédos kellemes kis közértbe némi tejért, pár szelet felvágottért, darab kenyérért a hétvégi ebédre,

néha vacsorára (ami többnyire elmaradt). Ínyemet csak a valódi, igen kiváló dobozos narancslé üdítette fel (mindössze egy bakba került egy gallon).

50 centért beiratkoztam a kollégium filmklubjába. Nem semmi ám, hogy pár hónap alatt húsz Hitchcock-filmet néztem végig! Néha a kolesz halljában lévő ócska zongorát nyekergettem. Egyszer-egyszer részt vettem a különböző csacska versenyek valamelyikén. A pincesori bárban azonban csak ritkán engedhettem el magamat, mert eszméletlenül spóroltam. Hiszen vártam a Kedvest.

Igen lassan másztak azok a New York-i napok. Reggel lesöpörted magadról a svábbogarakat, spricceltél kedvenc mérgükből, majd irány a fürdőszoba. Amit óvatosan használj, ha abban indiait látsz. Bár tanulhatsz is tőle. A keleti mosdás rendje a következő: Valamikor fehérnek mondott, térdigérő molinódat nem szabad levetned. Nyisd meg a csapot és egy félgömb alakú rézüstbe csorgass pár csepp melegvizet. Amikor egy magyar elmegy a hátad mögött, akkor hirtelen kapd fel a rézedényt és teljes erőből csapd a képedbe a vizet úgy, hogy a többsége a mögötted haladót találja el. A műveletet kétszer-háromszor meg kell ismételni.

Zuhanyzás után – ezt minden este is megismételtem – esetleg jégkocka vadászat és röpke bevásárlás következik, majd válogatás a tojásokból. Azután ballagás – mit ballagás: futás – a metróhoz.

De futás ám! Nem azért, mert elkésel. Az IH a Riverside Drive-on, a 218-adik utcánál található. Valamikor szép negyed volt itt, de mára előzőnlőtték a kétes alakok. (Akkor változtatták meg az East Side Story címét West Side Story-ra.) A Harlem csak két utcányira van keletre. Tegnap még ott állt a park szélén egy valódi – Lada! Igaz, amerikaira szabott hatalmas ütközőkkel. Ma már hiányzik róla a négy kerék. Holnap a fején fog állni és ki lesz szedve belőle a motor. Holnapután pedig csak egy felgyújtott vázat találsz.

Legjobban a néger gyerekektől kell félned. Alig pár kilométerre az IH-tól van Kossuth elhagyatott szobra. Gondoltam, megnézem. Visszafelé gyalogolva, alig pár száz méterre tőlem, az International Church előtt lőtték lábon a suhancok azt a szegény öreget, aki valószínűleg nem tudta leperkálni nekik a követelt öt dolcsit. Ami jó, ha feltűnő helyen van a zsebedben és amit jó, ha azonnal odaadsz bárkinek, aki 'szépen' kéri. Ha ugyanis nincs pénzed, akkor megdühödnek és némi kárt tesznek benned.

Igen, az a templom is egy csudahely. Vasárnap esküvő volt. Nekem főleg a fiatal pár tetszett. A néger vőlegény rózsaszín hajtókéjű halványzöld frakkot és barna cilindert viselt, feszes világoskék bársony nadrágban és ugyancsak rózsaszín fodros előkéjű ingben. A menyasszonyon élénksárga túllruha volt, hátul másfél méteres halványzöld masnival. Nigériai módon font, apróra csomózott hajában pár pöttyös selyemlepke élvezte a szép napot. Anyukája a templom tornyával vetélkedő méretű kebleit egy világoskék függöny alá próbálta rejtegetni, nem nagy sikerrel. A társaság igen jókedvűen ordította az utcán, hogy agyonvernek minden katolikust.

Munkába menet

Most már érted, hogy érdemes kicsit kilépni a metró felé. 70 centért kapsz egy 'token'-t, azaz tantuszt, amivel be tudsz menni a forgózáron, ha nem ugrod át, mint egyesek. Mázlid van, ha a több kilométeres földalatti alagút-dzsungelban elsőre megtalálod azt a peront, amelyről a gyorsod indul, mivelhogy a városban nemcsak több metróvállalat, hanem egyes vonalakon külön expressz és helyi járat is van. Neked a 118. utcától a gyorsal is majdnem háromnegyed órát kell száguldanod 'downtown', azaz a belvárosba, a Manhattan legcsücskébe. Ha valaki nem tudná, a városban a kelet-nyugati irányú utcákat – a sziget déli csücskét kivéve – sorszámozzák. Két utca átlagos távolsága mintegy 100 méter. Ideszámítva magát a belvárost is, reggelente – légvonalban számítva – csaknem 20 kilométert kellett megtenned.

Beszálsz a kocsiba – pontosabban benyomnak a többiek –, letörlöd a nyálat a képedről, mert a négerek beköpködnek a nyitott ablakokon, és jó, milyen mázlid van – most éppen le is tudsz ülni.

Ezt most bármelyik kocsiban megteheted. Azonban feliratok figyelmeztetnek arra, hogy este az első kocsiba, a vezető nyitott ajtaja mögé igyekezz. Bár nem biztos, hogy életben maradsz, de legalább a pilóta rádión keresztül tudja hívni a hullaszállítókat, ami azért nem mindegy. Pedig kár lenne elhagynod ezt az ezüstkoporsót; olyan szépen ki van pingálva. Ki tudja mikor és hol, a fiatalok az összes kocsit – kívülről-belülről – feliratokkal és festményekkel ékesítik. Meg kell mondanom, hogy egy-két disznóságtól és ócskább kísérletezéstől eltekintve ez a modern ‘népies művészet’ többnyire meghökkentően jól eltalált – mondjuk ki: szép – termékeket produkál.

Szóval unottan olvasgatsz a graffitiket, a reklámokat és a standard intést: „Mi az ami fekete-fehér és mindent elrondít?” Hát az a szanaszét szórt újság, amin ülsz, amin tapodsz, amit a huzat a szemedbe vág. No, ekkor száll fel az az öreg néni. Amúgy pestiesen barátságosan megkocogtatsz a vállát: „Anyóka, tessék helyet foglalni” – kínálsz fel saját értékes ülőpozíciódat. Kicsit meglepődsz, amikor a nyanya elkezd sikítani, rendőrért üvölt, hisztériásan a mellét tépi és máris súlyos öklök tucatjai meredeznek rád. Valamit hebegsz, mire az arcok megenyhülnek, az esernyők és botok visszalendülnek, a kövér néger hátbacsap: „Ja, ez csak egy lökött európai.”

Könyvet nem nagyon szoktam olvasni sem a metrón, sem ‘otthon’. Ez érthető; napi munkám jó részét a szakanyagok böngészése tette ki. Betűundorom dacára néha én is a munkanélküliek megoldásához folyamodtam: azaz felkaptam az otthagyt, még élvezhető állagú újságok valamelyikét. No, erre mindjárt az első alkalommal jó rá is fagytam. Akkor még nem tudtam, hogy a ‘downtown’ és ‘uptown’ jelzést komolyan kell venni, mert az a félsziget csücskében hirtelen az ellenkezőjére vált. Nyugodtan böngészgettem az újságot, amikor derült égbe érkeztünk, a szerelvény egy mocskos szerkezeten emeletmagasságban rohant és hívogatónak nem nevezhető házak suhantak el alattunk/melletünk. A repülőtérré vezető utat kivéve ekkor jártam először és utoljára Brooklyn-ban.

A valódi célállomás a Battery Park, nem messze a World Trade Center kettős tornyától. Innen pár tucat lépés a munkahelyed. Beszálsz a gyorsliftbe, amely a huszadikig megy, ahol átváltasz a lassúra, amely elvisz a huszonharmadikra. Megkezdődik a munkanap. Este majd ugyanezt eljátszod ‘uptown’, vagyis a külváros felé. Zuhanyzol, meghallgatod a bangladeshi panaszait, enni adsz a svábbogaraknak, majd a végén úgy döntesz, hogy másfél évi kihagyás után mégiscsak lemegy egy doboz cigiért az automatához. Mert azért félelmetesen egyedül vagy.

Csábítások

Sorsom a Chase Manhattan Bankba vezetett, ahol Alex H. lett volna felelős a programomért. Azonban nem bizonyultunk egymáshoz valónak.

Kezdetben a tag jó volt hozzám. Ma már úgy mondanám, hogy gyanúsán kedves. Rögtön az első nap este meghívott egy koktéllra, „tudod egy olyan helyre” – mondta. Persze én nem tudtam. Egy-két ital igazán nem esett rosszul, de azután jött a kérdés: „No, melyikre fizeselek be?”. Alex egészen lelombozódott, amikor a helybéli hölgyesereglet egyik tagja sem ragadta meg az érdeklődésemet. „Te, ne félj! Ezek nem profik, csak kicsit szórakozni vágyanak.” – biztatására közöltem vele, hogy én is az ágyba vágyom, csak éppen egyedül.

Alex New Jersey-ben lakott, ahonnan drága a közlekedés, de ahol a házak, lakások lényegesen olcsóbbak, mint Manhattanen. Egy hétvégét náluk is töltöttem az ötvenezer dolláros, tipikus amerikai házban. Ekkor még jóban voltunk. Így elárulta, hogy kocsival jár be dolgozni – az akkor divatos Ford Musztángja volt – és 7 dollár 35 centet fizet a városban a

napi parkolásért. Mikor elájulni készültem, megnyugtatót, hogy másokat is magával hoz és a benzin- illetve parkoló költségeken risztelnek.

Sápadozásom nem volt alaptalan. Alex – látván nem éppen változatos ruhakészletemet – megígérte, hogy vesz nekem egy öltönyt. Szabadkoztam, de leintett: „Itt vesszük a Chase saját boltjában; nem lesz 20 dollár sem.”. A neves ruhadarabot sohasem kaptam meg tőle, mindjárt kiderül, hogy miért, ám a vonatkozó boltot én is meglátogattam. Vettem magamnak két inget, egyenként 2, azaz két dollárért. Tehát én kétnaponta elreggelizek egy ümögöt (mint mondtam, egy tojás egy dollár), Alex pedig naponta elparkol négyet, félhetenként meg egy öltönyt. Kezdetben ezek az átszámítások szinte megőriztettek, de józan kelenföldi ésszel csakhamar letettem az effajta mérlegelésekről és a szükséglet tartottam az egyetlen pénzköltési irányelvnek. Így azon sem lepődtem meg igazán, hogy Alex nem mos/mosat inget – nem éri meg –, hanem hétfőnként vesz hét újat.

Programfelelőssel csakhamar összerúgtuk a port. Az alábbiakat nem lesz könnyű nyomunkövetned. Alex Ann Arborban végzett. Az a T. helyezte el a Chase-nél, aki Alan M. – ottani vendéglátóm – főnöke volt. Az ipsze készített egy programcsomagot, amit ott én is tanulmányoztam. Alex feladata az volt, hogy süsse el a bankunknál a szoftvert. Cserébe kapott volna egy kis magyarországi szakértést havi 2500 dollárért – adómentesen. (Akkoriban egy jó egyetemi professzor fizetése volt 3000 dollár – adóval.) Alexet igazándiból az a D. hívta volna meg hazulra, aki viszont cserébe kandidátusit írhatott volna a programcsomagról. Mindehhez pedig szükség volt akkori pesti főnökömre, mert formálisan ő adhatta ki a meghívást.

Minderről persze én semmit sem tudtam, holott lassan kulcsfigurává léptem elő ebben a játékban. Amely annyira rejtett volt előttem, hogy a fenti részleteket csak hazatérésem után ismertem meg, és így persze Alex pálfordulását sem érthettem meg. Még az a Pestről jött hívás sem ébresztett bennem gyanút, amelyben arra szólítottak fel, hogy írjak szakvéleményt a kérdéses programtermékről. Konzultáltam R.-el, egy értelmes pakisztánival, aki Alex beosztottja volt és a szoftver próbájáért felelt. Majd, híven meggyőződésemmel, amelyet R. véleménye csak alátámasztott, megírtam haza, hogy a produktum egy kalap ...

Hát így esett, hogy koktél, házimeghívás, öltöny-ígérgetés után egyszerre csak Alex futárja közölte velem, hogy a főnöke engem már nem tud foglalkoztatni. Fel is út, le is út. Alex – mérvadónak ezek szerint nem tekinthető véleményem ellenére – Pestre utazott és felvette a nagy manit. Eközben a programcsomagot a Chase-ből kihajították. Majdnem így járt ő is, de végül megúszta némi lefokozással.

Kárörömet egy picinykét sem éreztem volna akkor sem, ha értem a miérteket. Aggodalmat annál inkább, mert addig sem élesen körvonalazott programomat immár teljes homály borította. Szerencsémre a pakisztáni, akivel igen jól megértettük egymást szakmailag, felhívta későbbi főnököm figyelmét a csóró magyarra – így lett munkám.

Dolgozatok

Az adatbázisokat felügyelő részlegbe, Randal R.-hez kerültem. Számomra a munka nagyon érdekfeszítő volt. Ha ebben a kis beszámolóban mégis túl kevés szó esik az érdemi teendőimről, annak csak egy oka van: nem akarok senkit sem untatni a nagyon is szakmai részletekkel. A lényeget azért elárulom.

A mi osztályunk volt megbízva azzal a feladattal, hogy válassza ki a megfelelő adatkezelő programot a Chase egésze számára. Mindennek súlyát akkor érezkelheted igazán, ha tudod, hogy a Chase akkor a világ legnagyobb kereskedelmi bankja volt és pusztán az általam is látogatott épületben negyvenezer alkalmazottja dolgozott. A cég teljes információellátása a ‘mi’ helyes döntésünkön múlt. Így hát nem csoda, hogy a projektekre százezer dollárokat költöttek.

A mérlegeléshez több ezer oldalnyi kézikönyvet kellett elolvasni; az értékelési szempontokat megvitató értekezletek tucatjain résztvenni; szoftvereladók bemutatóit és előadásait látogatni; tesztadat-állományokat összeállítani matematikai alapokon stb. Ennél sokkal izgalmasabb feladat volt az, hogy személyes-, de főleg telefoninterjúkat kellett készítenünk a hasonló programokat alkalmazó felhasználókkal. Így egészen csinos kis körkép alakult ki bennem az amerikai számítástechnikáról.

Munkalázamat az sem csillapította, hogy az egész egy rohadt nagy csalás volt. Mivel még én is tudtam, már rögtön az elején, hogy melyik programot fogják végül megvenni. Véletlenül persze éppen azt, amelynek az elkészítésében az egyik ottani kollégám is közreműködött. A stikli persze engem nem zavart, mert tényleg irdatlanul sokat tanultam.

Most pedig vessünk egy pillantást az amerikai – kizsákmányoló! – munkakörülményekre. Merthogy a magyarok állandóan lógnak a munkából, meg kapun belüli munkanélküliség, meg miegymás. Bezzeg odaát...!

A hivatalos munkaidő fél kilenckor kezdődött. A két, hegynyi betonoszlop köré épített bankban több tízezren dolgoztak. Az emeleteken nem voltak valódi válaszfalak, hanem a sokezer négyzetméternyi felületet egyszerű paravánokkal szabdalták többnyire egyszemélyes munkahelyekre. Csak a tárgyalók és a magasabbrangú vezetők irodái voltak zártak. Így ha felálltál, akkor átláttál az elválasztók fölött akár az épület túlsó oldaláig is és megfigyelhetted a kollégákat.

De nem fél kilenckor! Mert akkor az egész emeleten csak én lézengtem egymagam. Kilenc felé azért megjelentek a többiek is. Elintézték a magántelefonjaikat, azonban szigorúan saját pénzből. Minden hét végén kaptál egy telefonszámlát, amelyen bejelölted, hogy melyik hívás magán, melyik hivatalos. Az előbbieket ki kellett fizetned és csalni a számítógépes ellenőrzés miatt nem lehetett. Szerencsére velem kivételt tettek: velem nem egyenlítették ki a magánhívások költségeit sem, mert a főnöknek joga volt azok legálisként való elkönyvelésére. Fél tízkor betolták a kiskocsit, amelyen kávé, tea, üdítők és mindenféle sütemény heverészett. Ezzel azután el is bíbelődtek úgy tízig. (Az amerikaiak imádják a túlcukrozott süteményeiket.) Majd egészen délig az élénk munka látszatát keltették.

Délben az egész emelet egy emberként felállt és levonult a kajáldába. Te, másfél dolcsiért ott agyonehetted magad. (A kóser a duplájába került.) Annyit fogyaszthattál, amennyiért egy valódi étteremben legalább tizenöt bakot perkáltál volna le. Kezdted egy igazi finom joghurttal. Levest csak ritkán ettél. Viszont negyvennyolcféle zöldség közül válogathattál. Azt ott nem úgy készítik, mint mi. A zöldség teljesen natúr, a folyosón elhelyezett vándlingokból választhattad ki a megfelelő 'dresszinget': a spanyol, az olasz, a mexikói, a tajvani stb. szószot, amivel leöntötted a salátádat. Csak a húséteknél kellett ügyelned arra, hogy a szakács nehogy rámerje a 'grévi' nevű ocsmány generálszaftot. Ha a második fogás elhűlt, akkor a terem közepén elhelyezett mikrosütőkben egy pillanat alatt felmelegíthetted.

A második nap már a kólával sem vertek át, ami megtörténik, ha nem vigyázol. Vesznek egy papírpoharat. Azt dugigtömik jégmorzsalékkal, majd belecsepegtetnek egy kis kólát. Amennyi a jégtől még belefér. Én viszont ezt letiltottam. Tessék telerakni kólával, majd én teszek bele jeget az automatából. Némelyek kicsit furcsának tartották az ízlésemet. A legtöbb amerikai ugyanis úgy kezdi az étkezést, hogy megiszik három deci jeget. Majd utána csodálkozik, hogy nem éhes, mert a gyomra összeszűkült. Miért, te talán tudtad, hogy odaát relatíve sokkal több a gyomorrákos, mint fűszerekkel terhelt kishazánkban?

Az ebéidő kettőig tart. Ezért az étkezés befejezése után elvonulhatsz az épületben lévő négy mozi egyikébe, az uszodába, az alagsori áruházba, a squash-pályák (falilabda) valamelyikére, a biliárcterembe vagy a szalonba. Én itt szoktam sakkozni F. Gézával. A többség a sokszáz négyzetméteres terem kényelmes foteljaiban inkább pókerezett vagy a 'backgammon' – nálunk alig ismert, igen szellemes táblajáték – rejtelmeibe burkolózott. Persze olyanok is akadtak, akik a sarki hamburgerest választották, és az általuk ebédnek nevezett amerikai fasírt

és a ‘French fries’ – ez keménypapírból készült szögletes pohárkában adagolt cérnavékony és kilométer hosszú ‘rósejbni’ – után egy jót sétáltak a Manhattan déli csücskében lévő parkban.

Fél négykor azután véget ér a kemény munka, amely előírásosan négyig tart. Az emberek szedelődzködnék, és lefelé a lifteken sokkal nagyobb a tolongás, mint a munkanap hivatalos kezdetén. Mindehhez hozzáfűzöm, hogy a pár hónap alatt nem sokszor láttam túlórázó munkatársat...

Az egyik alkalommal Géza közölte, hogy másnap elmarad a sakkparti, mert ő beteg lesz. „Ahhoz képest igen jó színben vagy” – jegyeztem meg. No persze, de le kell festeni az ajtót. „És az orvos?” – érdeklődtem. Hülyén nézett rám. Náluk a betegséget be kell jelenteni, de nem kell arról valamiféle papírokat összekaparni. Egy évben három hetet lehetsz beteg teljes fizetéssel, ha úgy döntesz. Az azt meghaladó távollétnél viszont tényleg komoly bajodnak kell lennie, mert különben szó nélkül kirúgnak. Persze, aki igazi karrierre törekszik és nem akar kishivatalnok maradni, az óvakodik a feltűnő távolmaradásoktól.

Bár nem számítottam nagy pályafutásra, gyakorlatilag szinte egyszer sem lógtam. Számmomra a legolcsóbb ‘szórakozást’ az jelentette, ha a bankban bütyköltem és ott jót ebédeltem. Randy, a főnököm, eleinte nem nagy lelkesedéssel fogadott. Úgy érezte, jogosan, hogy vele kitoltak. Hivatalos programfelelősem csak úgy ukk-mukk-fukk, minden előzetes egyeztetés nélkül átpasszolt hozzá. Mi több, Randall azt is megtudta, hogy Alex kapta azt a gyönyörű, többezer forintos kalocsai hímzett terítőgarnitúrát, ami pedig ugyibár igazándiból őt illette volna. Fránya egy helyzet volt; úgy éreztem magam, mint a kutya, amelyet gazdája ellök, más meg nem fogad be.

Az alaphelyzet hamarosan megváltozott. Randy nemcsak kényszerű ‘szorgalmamat’ értékelte, hanem meggyőződött arról is, hogy szakmailag sincs oka aggódni miattam. Miután elolvasta az egyik anyagomat, hamarosan önálló munkával bízott meg, sőt, saját könyve szerkesztésébe is bevont. Azért nála sem könnyen rendeződtem a helyemre, főleg a külsőm miatt. Abban az évben szokatlanul hamar beköszöntött a nyár. Májusban már harminc fok felett volt, én pedig csak egyetlen téli gyapjúöltönyt vittem magammal. Az irdatlan meleg volt, másikat pedig nem óhajtottam venni a többször hivatkozott és később indokolandó takarékoskodás miatt. Így hát csak úgy nadrágban, ingben és egyetlen épen maradt nyakkendőmben mentem a munkahelyemre. Ez nem volt teljesen rendjén való, de sokáig senkinek sem tűnt fel, mivel természetesen – a légkondicionálás dacára – az öltönyben járók is levetették a zakójukat.

Illetlenségemet sokáig nem rejthettem Randy elől. Az egyik nap, igen figyelmesen, így szólt hozzám: „Egy fontos emberrel ebédelek. Nincs kedved eljönni?” Majd végigtekintve rajtam felsóhajtott: „Oh, no, you are too casual” – azaz meghívás sztorinó, mert nem vagyok az alkalomhoz illően öltözött. Én itthon farmerban jártam dolgozni, ünnepnap viszont kicsíptem magamat. Ott a szokás némileg fordított. Randy vasárnap felveszi a kockás gatyájához a halakkal, papagájokkal és kókuszfákkal tarkított kis ingét, de szerdán engem lelomboz, mert nincs rajtam a zakó, ami egy Chase-alkalmazottnál szégyen.

„Ha Rómában vagy, római módra élj” – alapon a tényeket tudomásul vettem; az elmaradt étkezést pedig nem igazán sajnáltam. A keleti part üzleti rohanásában a ‘munkaebéd’ megfelel a nevének. A vállalati étterem valamelyik zugában tartják, piff-paff összevágják és nem fog a fejedbe szállni a felszolgált hidegvíz. Istenkém, hol van mindez a gyönyörű, hosszantartó francia hivatalos, többfogásos lakomáktól, amelyeken csak egy órába kerül az, amíg felszolgálják, megdicsérik és megkóstolják a zamatos kis bort!

Emberek vagyunk

Végeredményben munkatársként való fogadtatásom olyan volt, amilyent vártam: átlagos. Mindenütt vannak érdeklődő, közömbös és rideg emberek. Azonban a Chase-ben velem

szemben tanúsított magatartás nem volt teljesen véletlenszerű. Például részlegünk hölgytagjainak a szívét azonnal megnyertem. Nemcsak a második napon átadott egy szál virággal, hanem azzal is, hogy – szemben férfikollégáimmal – én komolyan vettem a munkájukat. Az pedig végleg sokat számított, hogy ‘árva’ voltam.

A csoport két zsenije, a nagy szoftveresek számára nem jelenthettem konkurenciát. Ennek megfelelő – kezdetben vállveregető, utóbb odafigyelő – jóindulattal fogadták tevékenységemet.

Mindez nem újdonság; gondolom a világ minden szegletére jellemző. Azután ért néhány furcsa meglepetés. Egyszer például nem mentem le ebédelni. Egy távolabbi paravánketrechen egy fiatalember kezdett telefonálgatni és hangosan – úgy vélve, hogy nem értik – magyarul tért át meglehetősen intim témákra. Átszóltam neki: „Vigyázz, hallom!” Erre ahelyett, hogy megköszönte volna a figyelmeztetést, dühös lett rám és elküldött a fenébe. Ő volt a negyedik magyar, aki azon az emeleten dolgozott. Nálam ketten jól vizsgáztak, ketten – emberként – elbuktak.

A legrosszabbul Misával jártam, aki miatt még Irvinggel is összekaptam. A fiatal gyerek a Szovjetunióból készpénzért kiengedett zsidó volt, aki mindent és mindenkit gyűlölt, ami és aki kelet-európai. Szóval a tag rámszállt, hogy én miért vagyok ott és egyébként, meg miegymás. Egy idő után meguntam a piszkálódást. Bementem Randyhez és kértem, hogy állítsa le rólam a kölköt. A főnök elmesélte Misa múltját; elmondta, hogy ő is zsidó; majd türelemre kért. Közöltem vele, hogy én is csak arra vágyom, és némi részleteket villantottam fel saját, nem éppen rózsaszín múltamból és aktuális otthoni helyzetemből. A lelki traumákat megértem, de azt nem, hogy valaki megtagadja a szülőhelyét, a fákat, a folyókat, a madarakat és mindazt, ami a keményebb emberi sors dacára csak lelkünket növelheti. Eseményt, rendszert, egyes személyeket gyűlölhetsz, de mindent és mindenkit nem tagadhatsz meg.

Talán normálisan beszéltem, mert Misa beszüntette a furkálódást és Randall hamarosan meghívott vacsorára, ami addig nem fordult elő. Azóta Randy járt Magyarországon is, és két sör között ünnepélyesen elnézést kért, amiért annak idején nem törődött többet velem. „Ne haragudj, nem sejtettem, hogy nálatok is élnek ilyen emberek” – mondta, valószínűleg bóknak szánva ezt a suta, tipikusan amerikai kijelentést. Én viszont cserébe elárultam, hogy Misára és a csoport engem nem kedvelő tagjaira valójában sohasem nehezteltem. Kicsit nagyképpően szólva, magatartásuk mögött inkább csak szakmai féltékenységet láttam. Mert nem lehet véletlen, hogy kizárólag a csoport két új, frissen disszidált tagja pikkelt rám.

Vizsont Irvinggel, asztal- illetve paravánszomszédommal, aki egy szép kövér, szőke, némileg elomlós, amolyan anyakedvenc, velem egykorú ír srác volt, majdnem hajbakaptam – és éppen Misa miatt. Az Amerikában harmadik generációs ír fiatalúr, akivel a munka lazításaként időnként egészen normálisan eldiskuráltunk, egészen begőzölt, amikor elmondtam neki, hogy most végre üresbe teszem Misát. Kijelentette, hogy ő a kölkök velem szembeni magatartását teljesen megérti, merthogy a magyarok mindig is fajgyűlölők voltak.

Ez a generikus és buta vád engem felháborított. „Te nem tudod, hogy mit beszélsz” – mondtam neki meglehetősen keményen, majd némi történelemleckét tartottam. Például arról, hogy a világon melyik ország mondta ki először az emancipációt. Arról, hogy a múlt században hová menekülhettek a másutt meg nem tűrt emberek. A meghozott faji törvények dacára melyik volt Európában az utolsó ország, amely nem önként – mint mások – és nem is olyan engedékenyen hódolt be a ‘végső megoldásnak’. Természetesen nem hallgattam el hibáinkat, sőt vétkeinket sem.

Egy darabig emeltem a hangomat, mert mindig röhejesnek tartom, ha valaki kollektívan elítél egy népet azért, mert az állítólag kollektíven ítélkezett egy másikról. Mindezt teszi az amerikai nemzetnek a nehéz napokban még meg sem született képviselője, aki sablonokat majmol; egy kelenföldi öreglánynál is pletykásabb és bebetonozottabb véleményű; elmélke-

désre ritkán van szüksége, mert helyette itt a tévé és az újság gondolkodik; nemcsak testiekben, hanem lelkiekben is örölt és agyonsütött/füstölt fasírtot eszik.

Szegény Irving! A végén még én sajnáltam meg. Behozott nekem enciklopédiákat, lexikonokat, kronológiákat. Mindenféle tudós művet mondandója igazolására. Honnan is sejthette volna, hogy történelemben nem vagyok teljesen amatőr? A 'magyar' vitákat végleg lezártuk, ám a kelet-európai ügyekben az ír szakértőjévé váltam. Szóval az erre a tájra vonatkozó – meglehetősen ritka – újságtudósítások esetében a derék kövér szőke mindig kikérte a magánvéleményemet.

Node elszaladt velem a gyeplő! A világ dolgait nem az átlagamerikai fogja megoldani. Bármennyire nem tetszik az Irvingeknek, Amerikán kívül van más is. Hagyjuk ezt. Most saját ügyeimet kellene rendbetennem. És azokban magamra maradok, mint a föld bármely táján, de itt különösen. Amerika keleti partja nem az önzetlen nagy barátságok színtere.

A vita után lehiggadva vágyón pillantok az ablakból idelátszó Szabadság-szobor felé. Majd oda is elmegyünk, ha megjön a Kedves. Majd! Már éppen ismét a kedvetlenség határán vagyok, amikor az asztalomon lévő borítékot végre feltépem. A pársoros formaírás egyszerű szavai tudatják velem, hogy születésnapja alkalmából a bank elnöke nekem is személyesen köszöni a munkámat. Aláírás: Rockefeller. Tudod, nem nagy dolog, nem is nekem szól igazán. Valahogyan mégis új reményt ébreszt bennem.

A spórolás

Utam előtt több hivatalos szerv leszögezte, hogy nem kedvelik – mi több, nem tűrik – a látogatókat, az ösztöndíjast felkereső rokonokat. A kedvezményezett tanuljon és felejtse el családtagjait, mert azok csak bajt okoznak. Ez a szigor azon a feltételezésen alapult, hogy az ENSZ-ösztöndíjas vagy nem családos, vagy a család nem olyan fontos a számára, mint a karrier. (Sokkal később azért nem vállaltam igen jólfizető ENSZ-funkciókat, mert a képlet változatlan maradt. Ha pár hónapot egyedül, távol töltöttem volna a szerettektől, akkor ma bőven lehetne egy rózsadombi villám. No és a szeretteim?)

Én minden ilyen intésre bólintottam, és magamban azt mondtam: le vagy te ... és csak azértis! A hozzám hasonló utat megjáró pár tucatnyi kollégával szemben én voltam az egyetlen, aki ragaszkodott a neje társaságához. Mások a hazai valutaboltokban viszkire vagy cigire váltott megspórolt dollár-százakból származó forint-tízezrekben látták a boldogságot. Én viszont abban, hogy akit életem párjának választottam, az részesüljön mindenben, aminek én is tanúja vagyok. Ezért volt bennem az a 'csakazértis'.

A buli, a Kedves eljuttatása az USA-ba, egyáltalán nem bizonyult könnyű feladatnak. Akkoriban egy normál repülőjegy ára valamelyik európai városból – szóval nem Budapestről – New Yorkba 1200-1500 dollár között mozgott. Az én havi apanázsom 540, áttelepüléskor 720 dollár volt. Nem akarom terhelni az olvasót pénzügyi részletekkel, de az eddigiek alapján kiszámíthatja, hogy három hónap után mennyi pénzem maradt volna. Minden normális, az amerikai életmódhoz illő szükségletem fedezése után ott álltam volna kábé 3-400 dollár megtakarított pénzzel. Ami nem kevés, nem is sok, viszont rengeteg hazai üzletelés alapja lehetett volna.

A kirándulások, a koncertek, a komoly étkezések, a mindenféle kényelem és extraprogram mellőzésével végre ígéretesnek látszott, hogy marad 6-700 dollárom, mire a Kedvest várom. De mi ez az összeg a repülőárhoz képest?

No, ekkor lógtam pár órát, napot a munkából. Felmentem a Manhattan keleti részébe, a 80-adik utca tájára, a magyar negyedbe. A 'Budapest' étteremben megettem egy finom igazi magyar pörköltet galuskával és érdeklődtem a lehetőségek felől kocsmákban, hamisított csabait áruló mézsárszékekben, továbbá a könyvesboltokban. A kocsmákban magyar taxi-sofőrök tanyáztak, akik oda-odaszóltak magányos asztalomhoz, meginvitáltak egy pohár sörre

is megtudván, hogy 'óhazai' vagyok. Amikor viszont kiderült, hogy az is óhajtok maradni, elfordultak, összébújtak és már ügyet sem vetettek rám. A régiség- és ócskaságkereskedéseként, valamint utazási irodákként is működő könyvtárak egymás után vonogatták a vállukat. Sajnos, az összes chartergép le van foglalva; ilyenkor már reménytelen az ügy. Mindenütt bizalmatlanul méregettek. Sehol sem értették a helyzetemet; nem is akartak meghallgatni. Ez az idegen idején; a feleségét kívánja látni; pedig nem is disszidált, amikor mindez érthető lenne; a fülünket rágja... A legjobb esetben közönyösség, vállvonogatás, tehetetlenség vagy felszínes, nem érzelmi töltetű sajnálkozás fogadott. Ám nem volt ritka az irigykedő, haragos pillantás sem – ez még otthon él és van hová hazamennie.

Nemhogy támogatókra, hanem tanácsra, sőt, még csak egy jóindulatú szóra sem akadtam. A magyarságnak a roppantul hazafias, nagy nemzetkürtölő ottani bagázsa akkor bukott meg végleg a számomra.

(Jóval később drága barátom is megjárta Amerikát. Tapasztalatai teljesen egybeestek a sajátjaimmal. Nagy felbuzdulás, amikor meglátnak és üdvözlnek, mint magyart. Lelkesedés, amint pár szót ejtesz az óhazáról. Visszavonulás, ha a saját nézetedet ki mered mondani és nem szidod teljes tüdőből az otthoni életet, sőt, kritikai megjegyzést teszel az amerikai életformára. A felületes csevegés – amire amúgy nem vagyok hajlandó – sem jelent kiutat. Korbácsolni, gyalázni kell az óhazát az ottaniak előtt, hogy ne nekik fájjon a távolság. Mindez reménytelen – amikor megtudják, hogy te végleg hazatérsz, a számukra elvesztél és idegenül néznek rád.)

Hetven centim maradt. Csak abban bízhattam, ami a két vállam közé fért. A fogamhoz vertem minden 'dajmot' és 'nikkelt'. (Az amerikaiak előszeretettel becézik a pénzeket, így a tíz- és az ötcéntest is.) Panaszra nem volt okom, hiszen magam vállaltam a dolgot, de tudnod kell, hogy három hónapig szinte mindent megtagadtam magamtól, amit pedig itthon, ebben a szegény kis országban bőven megengedhettem volna. Mozi, uszoda, vacsora, új ruha, étterem stb. nuku. Kézzel mosott, vasalatlan ingeim, lassan 'illatoszá' váló öltönyöm már engem is zavarni kezdett. Az ingyenes vagy önkéntes belépődíjú múzeumokon kívül New Yorkban csak azt láttam, ami a gyaloglás közben a szemembe esett, és ami azért nem volt kevés.

Alig két hónap után, május vége felé már azzal hívtam fel a Kedvest, hogy majdcsak minden rendben lesz, készülődjön. Mielőtt megérkezett volna, a saját magam számára is meglepő módon, némi magyaros huszárvágással megszerveztem életem legnagyobb kirándulását. Node arról majd később. Most Menciait kell neked bemutatnom.

Sörön tengődve

A harmadik havi fizumért mentem az ENSZ-be, a legkarcolóbb felhőkarcolóba, a tűhegyes ezüstsípkájú Chrysler Building-be. A számítást természetesen megint eltolták és remélt járandóságom nyolcvan dolcsival apadt. Rosszkedvűen tévelyegtem kifelé a hatalmas épületből, a megszokott 42. utcai kijárat helyett az oldalajtón. Az utcán megcsapott az akkor már negyvenfokos hőség. Nem is tudtam, hogy merre menjek, amikor – alig hittem a szememnek – megláttam szemben a 'Wienerwald' feliratot a szokásos tyúk-reklámmal. Persze engem nem a kétlábú izgatott, hanem az, hogy a Bécsre utaló nevű étteremféleiben talán talállok végre igazi hamvas-párás, keményhabú, nem colorádói vízből készített valódi sört. Mert most, remélt pénzecském váratlan fogytán – így búsul a magyar – ezt a kis kiruccanást igenis meg fogom engedni magamnak.

És lőn – találtam igazi hordós sört. „Löwenbräu vagy Henninger?” – kérdezte a nálunk csaposnak nevezett 'bartender'. „Egymás után” – válaszoltam és sóhajtván gyönyörködtem a valódi üvegkorsóban feszesen megálló italon. A hapsi elméretezte a dolgot és a fehér hab túlfolyt a korsó peremén. Rossz kedvem nem menti még rosszabb modoromat, de tény, hogy magyarul magam elé dörmögtem: „Toszd meg és uralkodj!” Mire a báros felkapta a fejét és

így szólt: „Toszd meg te, és mi a fenét keresel itt?” Öt perc alatt kiderült, hogy szegedi piarista – én pesti voltam –, és az akkori kisfőnököm padtársa.

Hát ő volt a Mencsi. Becsületes nevén Gáspár Menyhért Boldizsár. Korábban a Szabadsághotel igazgatója, akit a párt és a szakszervezet üzött Amerikába. Tette ezt azért, mert Mencsi kirúgta azt a pincért, akinél észrevette, hogy három csikknél több van a hamutálban. Így Mencsi kibérelte ezt a kocsmát és teljesen amerikaivá nőtte ki magát. Aminek legjobb bizonyítéka az, hogy ‘gulyás’ néven árulta azt a cipőtalpszerű marha-valamit, amelyet a már említett generálszósszal öntöttek le. „Most mit tegyek, ha ezek a hülyék ezt eszik?” – védekezett, pedig nem is támadtam, csak reménykedtem egy jó igazi gulyáslevesben.

Mencsi tényleg igényes volt. Az orrom előtt rúgta ki azt a trampli – nem fogod elhinni – német – felszolgálócsajt, akihez így szólt: „Már kétszer mondtam, hogy mosakodjon. Maga most is büdös. Holnap reggel már nincs szükségem magára.” A másiktól, miután a pici leöntötte a vendéget, barátságosabban vált el. „Nézze, magának ehhez nincs érzéke. A harmadik tisztítószámlát fizetem maga miatt. Kíméljen meg a munkájától.” (Amint majd elmesélem, Mencsi határozott kocsmároskodása engem is érintett. Persze csak közvetve.)

Attól fogva a munka után Mencinél söröztem. Nem teljesen ingyen. A zárás – tíz óra – után segitettem neki összevetni az aznapi bevételt. És meghallgattam fájdalmait. Mencsi már nem volt az az ifjonc, ám öszülő fejjel elvett egy nála hússzal fiatalabb kedves, de igen csacska teremést. Akinek a hamutartónyi, kutyának titulált állatkája fontosabb volt, mint Mencsi. Az üzlet sem igazán vált be, így hát később elváltak. Pedig Mencsi igen jó ember volt.

Amerikában a magyar honvágynak százféle válfajával találkoztam. Az érdektelenségnek leplezett; a szeretve gyűlölővel; a pohár bor után sírósba hajlóval; az intellektuális dejó-lennével; a csábítóval („te is maradj itt, mert akkor nekem sem olyan rossz”); a feltett és soha meg nem valósított de-én-mégis-hazamegyek szándékúval. Minden honvág közül a Mencié volt a legemberibb. „Te, én meglennék itt is. De nem hoztál magaddal véletlenül egy Népsportot?” Misára, a zsidó kivándoroltra gondoltam. Miért nincs szegénynek Népsportja?

Mencsi otthont adott nekem. Nem az a pár ingyen sör vonzott hozzá. Ő úgy volt magyar, úgy volt ember, hogy ezt sohasem mondta. Kicsit zilált élete súlyát más amerikás magyarokkal szemben nem akarta a válladra rakni, nem rajtad kereste a boldogtalanságát. Csöndes szóval, barátként beszéltük meg a dolgokat. Éppen annyira nem tudott materiálisan segíteni nekem, mint én neki, de ebből nem csináltunk ügyet. Miután a neje a semmittevéstől fáradtan ledőlt, miután ittunk egy korty jó bort, miután elrendeztük a számlákat, Mencivel körbesétáltuk a tömböt, hogy az a rohadt kis dög, mármint az ebféle, elintézzé folyó dolgait. Akkor elbúcsúztam és nekiindultam a New York-i éjszakának.

Hetven cent az hetven cent. Ezért a földalattival való utazás helyett gyalogoltam. Nap-mint-nap. Sohasem számoltam utána, de szállásomig éjszakánként megtehettem jó 12-15 kilométert. Megérte?

Meg. Mert, ha lett volna pénzem, júniusban vásárolhattam volna éjjel fél háromkor a megfelelő boltban – több is nyitva volt – egy tökéletes sífelszerelést, ha az a sport bármikor is érdekelt volna. Megérte, mert találkoztam barátaimmal. Elsőként a hatalmas holland óriással, a bozontos szakállúval, aki egy babakocsival járja a várost. Most éppen ágyaz, ami úgy néz ki, hogy egyetlen ingatlanát nekitolja a közért előtti ládáknak, amiket előtte szépen átrendez. Fejét a babakocsi ernyője alá hajtva, lábát a sörösládákra kinyújtva kíván nekem békés jóéjszakát. Már rég tudja, hogy tőlem pénzt nem várhat. Érti is. Mindketten megelégszünk a kölcsönös jószóval.

A tamil továbbra is prédikál. A 7-ik sugárút és a Broadway ipszilonjában véletlenül ottfelejtett kis zöld park csücskében áll. Hatalmas táblával a nyakában megszállottan hirdeti, hogy a szent titok az Y betűben rejtőzik. Druszája a Fifth Avenue-n még most is az aszfalton dobol a nyolc autósáv kellős közepén üldögélve az összes vagyonát jelentő két ócska dobverővel. Ezt tette egész nappal is, a legnagyobb forgalomban. Valahol a száztizedik utcai

metróbejáratnál felém bólint a fogatlan öreglány, aki egyszer megpróbált letarhálni, de most már ő is tudja, hogy viszonylag ép nadrágom ellenére pillanatnyilag közel egy csónakban evezünk.

Enyém az éjszaka! Mindenütt barátok üdvözlnek és nem is akarom elhinni, hogy ezzel a sétával mindennap életveszélyben vagyok. A Vénusz már másodszor világít, mire otthonomba érkezem. Megint eltelt egy nap. Az International House előtti park fái ismerősen bólogatnak felém. Megjöttél? Már ideje. Vártunk! Az amerikai utazás mindig megbékítő élményével, a jó kis hidegzuhannyal – az indiaiak ekkor már alszanak – búcsúzom a volt éjszakától, egészséges-fáradtan dőlve a negyvenfokos szoba sohasem mosott lepedőjű, áporodott ágyába.

Közben Mencire, és a hallatlan mérvű amerikai sznobságra gondolok. Miután kiderült, hogy mindketten toszhatjuk, Menci úgy mutatkozott be, hogy átadta a névjegyét. A – mi tagadás – kocsmárossá vedlett volt magyar szállóigazgató bemutatkozó kártyáján ez a felirat büszkélkedett: „President” (azaz elnök). Felröhögtem: „Te vagy a kocsmá elnöke?” Menci elmagyarázta, hogy ezzel a kártyával sok ajtó megnyílik előtte és nem kell annyit várakoznia. Később megértettem, hogy odaát Mencinek volt igaza.

Sokan örülnek tartottak, amiért nem használtam ki ‘kisdoktori’ titulusomat. Bár cucalista, de a ‘dr’ mögött azért lehet valami – vélték. (Ha más nem, egy jó kis kapcsolat?) Az ikszedik alkalomra sem szoktam meg, hogy idegeneknek hangsúlyozottan úgy mutattak be: ez itt ‘DOKTOR’ H.

No jó, ebben a témában is tovább művelődtem, amikor az International House-ban taccsra ment a víz. Délután a kolesz egy emberként kezdett kiabálni: „The engineer is coming!” (Jön a mérnök.) Hát tudod, csudi jópofa lenne, ha te is így ovációznál itthon, amikor megérkezik a ‘mérnök úr’ – vagyis a vízvezeték-szerelő.

New York-i hétvégék

A hétköznapi nappalai valahogyan elmúltak. Az esték gyorsan teltek. Vagy Mencinél, vagy a házimoziiban. Most egy kosárlabdameccsel, máskor egy sakkpartival. Ámde a hétvégék!

Mert New York nagy, New York roppant változatos és bizonyos – nem a klasszikus – értelemben talán szép is. De – művelt barátom kedvenc kifejezésével élve – New York ‘közös jellemzője’, hogy pénz nélkül azután egy tapodtat sem.

Így hát akkor, amikor szerb ismerőseim az uszodában hűsöltek a hétvégén, az árnyékban negyvenfokos hőségben hosszú sétákra ragadtattam magamat. A magyar negyedek már ismerem; a hazai főztökre emlékeztető illatokról és az átlagos koszról ezt a pár utcácskányi városrészt nyomban megkülönböztethettem a mellette lévő, sokkal nagyobb, tiszta, de teljesen hangulattalan germán kerülettől. Az itteni vasárnapi izzó csendnél sokkal több változatosságot kínált a nyugati olasz negyed. Itália egykori szülöttei a maguk szokásos modorában – száz-húsz decibellel és másodpercenként ötvenes nyelvcsapással – diskuráltak keresztbe az utcán egymással, talán a makaróni rég ismert receptjéről, netán Giovane legújabb szerelmi ügyeiről. Csakis a rend kedvéért rendszeres időközönként egy-egy nyaklevest kevertek le a fertelmetesen koszos utca eldobált sörösdobozzaival játszadozó gyermekcsékeknek, akik erre a drótháló mögötti, lefityedt táblájú betonplaccra vonultak kosarazni vagy a bőrt rúgni. Az egész miljö jóanyámra és a kelenföldi öreglány-barátnőire emlékeztetett. A férfiak az utcára kirakott asztaloknál boroztak, egymással békésen üvöltöztek, és csak ritkán rikkantottak egyet az asszonynak vagy a gyerekeknek. Azt is csak azért, hogy ne feledjék, ki az úr a háznál. Ezzel szemben a ház előtt vagy az ablakokban álló feleségek mindegyike egyszerre keresztbe és kasba diskurált, amiből én semmit sem értettem, de megkockáztatom, hogy a hölgyek mindegyike egy pillanat alatt mindennel tisztában volt csakúgy, mint anyám és pergőnyelvű barátnői.

A kínai negyed – a város másik oldalán – csak furcsa külleme miatt tetszett. Amikor kiderült, hogy egyik étterembe se akarok bevonulni, ferde szemmel kezdtek nézni rám. Nem sokkal távolabb volt New York textilnegyede, ahol fekete varjakként szállodogáltak az utca egyik oldaláról a másokra az ortodox zsidók, akiket a heves gesztikulációkról is felismerhettél.

Emberi zaj az olaszoknál, téged kizáró nyugalom a kínai részben, közömbösség másutt. Az óváros keleti részén észak felé bandukolva a kezdetben még elfogadható küllemű egy emeletes házakat lassan felváltják a hasonló méretű kormos-rozsdás épületek. Majd hirtelen egy 'szocialista' lakónegyed következik sárga, nyolc-tíz emeletes panelházakkal. New Yorkban az a meglepő, hogy nem következetes. Más városokban világosan elkülönül a gazdagok villanegyede (no, ilyen azért van New Yorkban is); a lakótelep, az ócska bérház és az üzleti városrész. Itt viszont egy kiégett téglapépület mellett jobbról egy üres telek, mögötte csillogó üvegpalatával, balra egy még egészen elfogadható állagú viktoriánus családi házzal, szemben a cucalista betonházak sorával.

Ebben az örült és rendezetlen épületkavalkádban jutok el az ENSZ-palotáig, ahol kordon és rendőrök hada fogad. Szemben az épülettel állt az egyszerű sátor, kókadt román zászlóval díszítve. Hatodik napja folytat benne éhségstrájkot a nyugatra véletlenül kijutott román apa, aki már csak ebben az egyetlen módszerben reménykedik – feltehetőleg hiába –, hogy utána engedik az ígéret földjére feleségét és fiait. Az amerikai sajtó egy napig szenzációként felkapta a hírt. Másnapra már a trikolór még reménytelenebbül lehervadt. A következő hétvégére pedig végleg eltűnt a sátor.

Vasárnap volt és várt a szokásos ceremónia. Elkések, ha nem szállok buszra. Előkészíttem az ötven centet – a hangtalan és légkondicionált buszon elől kell bemutatni/megváltani a jegyet és ha nincs apród, egészen egyszerűen lezavar a sofőr. A Central Park nyugati oldalán lévő utcácskába igyekeztem, ahol a felső-középosztály lakik.

Á. Sanyi már várt az általa készített ebéddel, amit furcsább helyen ritkán fogyasztottam, bár a feltálasban én is segédkeztem. A hatalmas fotós műterem közepén volt megterítve a picinyke asztal, amelyhez ülve azonnal megkezdtük – folytattuk – véget nem érő vitáinkat. Sanyi roppantul nehezen viselte, hogy egy hozzá képest taknyos, Amerikában végleg kezdő zöldszarvúnak (ott így mondják a zöldfülűt) is van saját véleménye.

„Az amerikai újságok a legjobbak, mert kommentárokat csak az ikszedik oldalon közölnek. Az itteni hírlapok tényyszerűek. A New York Times a világ legtökéletesebb, legobjektívebb hírlapja.”

Sándor – mint nagyon sok majdnem-barátom – sohasem tudta meg, hogy tiszta szívből kedvelem és nem pusztán az ellentmondás kedvéért nem értek egyet vele. A tíz (vasárnap húsz) centért vett New York Times-ban valóban a helyszínen az életüket kockáztató amerikai riporterek beszámolóit olvashattad. Nem úgy, mint (ma is) a magyar újságokban, amelyek hősies szerzői hétfőn elolvassák az amerikai lapokat, bekapcsolják a tévét, majd kedden közlik a rémisztő hírt velünk, amit odaát már vasárnap este is ismertek. A magyar zurnaliszta a saját vagy a pártja szája íze szerint megvágja, kommentálja, áthazudja az információt, de az sem kizárt, hogy nem is tud igazán angolul.

Sanyi szerint a magyar újságok tudatosan manipulálják a közvéleményt, míg az amerikaiak nem. Ezt az elfogultságát sohasem tudtam leküzdeni; és megújuló vitáink ebből fakadtak. Az amerikai lapok ugyanis sokkal rafináltabban hazudnak, mint a magyarok. Nagyok az elhallgatásban és a hangsúlyozásban. Nem írnak fontos tényekről, vagy a hírt az újság ikszedik – ritkán olvasott – oldalának az alján rejtik el. A gőgös, magát uralkodónak vélő sajtó odaát valójában a saját maga által megteremtett ostoba közízlés szolgája. Így fordulhat elő, hogy a férje férfiasságát lemetélő hölgy esete, vagy a törvényes házasságukat kierőszakoló buzik felszólalása napokra elfoglalja a lapok első oldalát, miközben Franciaországban kormányválság van, vagy egymást tépik Ázsiában.

Legmeglepőbb volt az amerikaiak teljesen ostoba és hihetetlen félelme minden szovjet megnyilvánulástól. A józan magyar paraszt bizonyos 'hírek' hallatán csak pökött volna – humbug, kit érdekel. Az amcsi újságírók viszont begőzöltek – és a szó szoros értelmében rémhíreket terjesztettek, amiket az ottani közönség kellemes borzongással rágsált. Sanyi már valóban amerikaivá vált, és nem akarta elismerni nem teljesen hülye véleményemet.

A New York Times egyébként valóban kiváló újság. Vasárnap az utcai rácsdoboz zárjába dobott húszcentessel kiemelheted az alig kilónyi – a mellékletekkel együtt száz oldalas – lapot. Miután felnyitottad a ketrecet, csak rajtad múlik, hogy egy vagy több példányt tulajdonítasz-e el. De elég lesz az az egy is, amit számos hirdetésbetét kísér. A rendes amerikainak, aki a reklámokat is végigböngészi, a Times olvasása kellő kulturális és tájékozódási élményt jelent – egészen a következő vasárnapig.

Parkokban

Ma még csak szombat van. Sanyi, kivételesen, igen feldobott. A műterem fenntartása óriási gondot jelent (havonta hazai éves bérem többszörösébe kerül) és most kapott egy prima kis megbízást, amiért iszonyatosan meg kellett küzdenie a konkurenciával. Szóval Sanyi virgonc és meginvitál – no, majd ezt nézd meg – arra a feledhetetlen éjszakai kirándulásra. A profi fotós csalhatalan szemével irányítja a figyelmemet a valóban érdekes látványokra. Méternyi teleobjektívját a vállára véve vitt be a Central Parkba.

„Látod már, hogy miért szeretem ezt a várost?” – kérdezte, és kamerájával körbemutatott a nagy sötétből. Fénylő óriási cukortornyokként sorakoztak a park melletti házak. Úgy éreztem magam, mint a manó a születésnap csokoládétorta közepén. Itt a köszöntés pántlikájaként a kanyargós utak. Ott pedig köröskörül a gyertyák.

Merengésem nem sokáig tarthatott. Egyszeribe csak elénk állt az a két óriási néger. Az átlagosnál nagyobb érdeklődést tanúsítottak Sanyi fényképezőgépe iránt. Megígérték, hogy nem nagyon vernek meg bennünket, ha ők is belenézhetnek az objektívba. Ekkor történt, hogy magamban módosítottam a magyar közmondást: 'Szégyen a futás, de reménytelen.' Váratlan szerencsénkre megjelent a járdán a 'patrol', a járőröző rendőrgépkocsi. (A tegnapi eset után, amikor egy tizennégy éves fiú lelőtt egy tizenhárom éves lányt a biciklijéért, az ellenőrzőjáratokat megszigorították.) A sötétben minden néger fekete. Te, ezek a fekete fotósok egy pillanat alatt úgy eltűntek, mint tintahal a saját tusában. Én pedig a későbbiekben nem ragaszkodtam a Central Park szombat esti hűvöséhez....

Ma vasárnap van. Kivételesen nem kell vigyáznom Vica kereskedelmi ténykedésére. Most már – a Kedves útjára ott áll az ezer dollár a bankban – bekukkanthatok New York nevezetes múzeumaiba. Tudnod kell, hogy rohadtul utálok a sznobokat, akik – máshoz sem értenek, hasznosat nem tesznek – kívülről tudják a zene kötőjegyzékszámát és a festmény keletkezési idejét. E maguknak katalizáló és gyűjtő aberráltakkal szemben, akik utólag ódákat írnak és elmerengenek a látottakon, én egyszerűen csak néztem.

A Modern Művészetek Múzeumára kiadott fél dollárt az első 'látványnál' elherdáltnak tekintettem. Egy sör jobban megérte volna. Ezzel szemben elbűvölt a Frick eleganciája és a Guggenheim szuperprofi elrendezése. Nem kívánlak a képek leírásával untatni. Egyes íróknak az a mániájuk, hogy gyatra szavaikkal ecseteljék egy kép vagy egy zenedarab részleteit. Mintha a zenemű előadását nem hallónak mondana is valamit, hogy a karmester a második tételnél kicsit keményebb volt a szokásosnál. Így csak annyit tudok mondani, hogy meghitt hétvégi barátommá vált a Metropolitan. Belépéskor a nagy üveggömbbe kellett bedobni a zsebednek megfelelő összeget, majd a tálkáról elvehetted és melledre tűzhetted a belépti díj megfizetését elismerő jelvényt. (Aktuális, újszerű, fontos kiállításnál ez a megoldás nem működött. Akkor bizony a megfelelő részlegre jegyet kellett váltanod.)

Ne csodálkozz, hogy a szkíta aranyleletek megtekintése után kedvenceimnél, az impresszionista festőknél kötöttem ki. Megfogott a színek és az ábrázolási fantázia orgiája. Most éppen Van Gogh egyik utánozhatatlan napraforgóképe előtt állok. Mellettem pedig egy utánozhatatlan szemüveges amerikai lány. Felém biccent és érzéki elragadtatással sóhajtja: „Hát ez csodálatos! Itt él New Yorkban?” „Ideiglenesen” – válaszoltam. „És szereti?” – jött a következő kérdés. „No, azt éppen nem mondhatom. Büdös, randa és iszonyatosan meleg” – próbáltam meg bókolni. A hölgy a jelzőket nem látszott méltatni. „Szerintem New York a világ legcsodálatosabb városa” – közölte velem a párás szemüveg. „No, és mitől?” – merészkedtem a síkosnak ígérkező talajra. „Merthogy itt vannak, itt vannak és csakis itt vannak a világ legcsodálatosabb múzeumai” – lihegte ki végre az articsókára emlékeztető jelenség.

Udvarias ember lévén megkérdeztem, hogy milyen egyéb múzeumokat ismer. Kiderült, hogy a halványzöld saláta már járt a Tate Gallery-ben, a Louvre-ban – és ennyi. A Pradonak már hallotta hírét. Az Uffizibe egyszer már majdnem eljutott. A Zwingerről megkérdezte, hogy az milyen körítés. A Tretyakovszkaja és az Ermitázs hallatán pedig zokogva elrohant.

Nos, ilyenek az amerikaiak. Hihetetlenül műveletlenek, de roppantul elkötelezettek saját maguk iránt. „Mi vagyunk a legnagyobb; mi vagyunk a legjobb; nálunk van a szupi”. Amerika azt mondja, hogy valósítsd meg önmagadat, légy őszinte, légy természetes. Amikor ezekhez az elvekhez ragaszkodva magamszerűen, őszintén és természetesen válaszoltam a hozzám intézett kérdésekre, mindig bajt okoztam. Alan M. megkérdezte, hogy magamszerűen, őszintén és természetesen milyennek találom az amerikaiakat. Magamszerűen, őszintén és természetesen – nem akarlak untatni ezekkel a jelzőkkel, de ott minden percben ezeket hallod – azt mondtam, hogy: „Olyanok vagytok, mint a kivasalt ruszlik”. Ugyanaz a szuperhatalom-gög, ugyanaz a tájékozatlanság, ugyanaz a mások iránti érzéketlenség – csupán gazdagon.

Azért az amerikai tájékozatlanságát nem szabad félreérteni. Nekem már a szemem sem rebbent az ilyen kijelentéseken: „Áh, ön Magyarországról jött. Ha jól tudom, annak fővárosa Bukarest.” A jó öreg Európa – ha Oroszországot nem számítjuk – csak feleakkora, mint az USA. És vajon hány olvasóm tudná megnevezni a mi országunknál tízszer nagyobb és milliószor fontosabb Texas állam fővárosát? Elárulom, hogy nem Dallas.

Lassan érkezett július negyedike, az amerikai függetlenség kikiáltásának a 199-edik évfordulója. Ha most azt várod, hogy ezzel a fordulattal élek – ‘és a város zászlódíszbe öltözött’ –, akkor csak részben tévedsz. Az amerikaiak – velünk szemben – nagy ‘nemzeti’ ünnepüket spontán derűvel élik meg. Nincs bennük az a görcs, ami az itthoni ünnepléseket jellemzi. Nyomát sem látod a magyarázkodási és önigazolási vágynak.

Amerikát sokszor a ‘népek kohója’ jelzővel illetik. Persze, kinek jutna az eszébe, hogy a tatár és a török után a kis Magyarország a maga méreteiben sokkal nagyobb népi olvasztótégely volt. Azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy míg itt a beolvadás fájdalommal, néha kényszerrel járt, ott az asszimilálódás teljesen önkéntesen és dalolva történik. Örömmel. Mert eltekintve a pár ezer kényszerült menekülttől, sohasem tudtam igazán elkenődni a milliós többség lágy sóhaján: ‘Jaj, de jó is lenne otthon!’, mert a gondolat második felét sohasem mondják ki hangosan: ‘De hát itt több a dollár...’.

Negyedikén leballagtam a Battery Parkba, és csodákat láttam. Itt a hollandok járták egy kis emelvényen a maguk illedelmes négyesét, rokokós, pasztellszínű öltözékekben. Ott viszont az utca követ csiszolta fergeteges ringással a sárga-zöld-piros köténybe burkolt varkocsos nigériai fekete szépségek hada. A túlsó sarkon mosolyra készítő szoknyáikban a skót dudások combig emelt térddel vonulgattak körbe. Lám, jobbra a szlovákok kék-fehér-piros díszítésű ‘kirakata’ mögött éppen egy bús felvidéki juhászfurulya szlávossal dallama szól. És hol vannak a magyarok?, támadt fel bennem a hazafiúi érzésem. No, ők is megvoltak. A metró bejárata fölött hatalmas nemzetiszínű zászló lengedezett, és gesztenyebarna lánykák ropták a csárdást.

A szabadság levegőjén tágult tüdőm ekkor az egész világot be tudta volna lélegezni. Hát nem így kellene mindig, gyerekek? Egymás mellett békén táncolni, énekelni, mulatni annak, aki még bírja; sétálni, szemlélkedni, eszegetni annak, akinek már csak erre telik?

Jókedvvel vonultam haza szerény kis kuckómba. Másnap reggel a park tele volt szeméttel. A huszonharmadikra felérve Irving nyújtotta át nekem az újságot. Nem azért, mert különleges lett volna benne. Csak szokásból. Tudta a derék ír, hogy szívesen olvasok és – nem szívesen – spórolok. Az előző nap, a nagy ünnepen a városbeli rablások és gyilkosságok száma megháromszorozódott...

Hát valahogyan ilyen a Nagy Alma.

A NAGY BALHÉ

Hja, ha valakinek szervezés a szakmája...

Valamikor április végén felhívtam B. Jóskát a Watts-vonalon. (Ez olyan egész évre egy összegért bérelt vonal, amelyen korlátlanul telefonálhatsz.) Ő Minneapolisban tengődött, szegény. Mondtam neki, hogy van egy apró ötletem. Meghallgatta, majd zalaiai pergő hangon így szólt: „Marhazság, az úgyzsem fog menni!”. Győzködni kezdtem: „Dehogynem, csak akarnod kell”. Végül picit dühösen csaptam le a kagylót. A fenébe is, megint van egy szupertippem, de soha sincs partnerem...

Másnap kora reggel szólt a különvonal. „No, jó megpróbálhatjuk. És L.-et is felhívtam Hawaiin. Ő is benne van.” Jóska most már határozottan lelkes volt. Lehetett is. Tíz nap nyaralás Kaliforniában nem sömmi...

Ha az ember Amerikában ösztöndíjas, akkor előbb-utóbb egy kis csibészség ragad rá. A dolog ugyanis elvileg úgy néz ki, hogy a programodat előre összeállítják az arra méltó szakemberek. Viszont e tisztelt gyülekezet vezére, aki személyesen felel a szakmai munkáért, általában nem ér rá, vagy elfeledkezik rólad, vagy pikkel rád, vagy téged küldenek ki más időpontban. Vagy, vagy, vagy... A lényeg az, hogy alig találkoztam olyan kiküldött honfitársammal, akinek a tennivalója valóban el volt rendezve.

Ennélfogva két eset közül választhatsz. Ha lüke vagy, mint én voltam egy darabig, akkor beletörödsz a helyzetbe és elfogadod a ‘programot’, ami – szellemi atyád ‘lelkes’ közreműködése miatt – többnyire egyhelyben ülést jelent. A jó ösztöndíjas nem császkál összevissza és így nem okoz szervezési gondokat a felelősöknek. Ha viszont eléggé erőszakos vagy, akkor magad pofozgathatod át idő- és helybeosztásodat, de nem fognak szeretni.

Egy idő után vállaltam az utóbbi kockázatot. A (nálam nem is létező) program módosítása végtelen és meglehetősen szemérmetlen alkudozások sorozatát jelenti. Először is tájékozódnod kell, hogy az országnak abban a részében, ahová el szeretnél jutni, mikor és hol történnek általad szakmailag nélkülözhetetlennek ítélt események. Ezután felhívod a programfelelőst – Alex befuccsolása után én önkéntesen Alan M.-et ‘neveztem ki’ erre a posztra, és ezt mindenki elfogadta –, akivel száraz tényként közlöd, hogy te el akarsz menni ide meg oda. Ő erre prüszkölni kezd, hogy de így, de úgy – mert változtatás esetén neki kellene meggyőznie a másik két felelőst. Ekkor egy kis zsaroláshoz folyamodsz. Hogy a végső jelentésed – az ösztöndíjas utad saját magad által készítendő értékelése, ha majd elhagyod Amerikát – lesújtó lesz, mert hiszen még azt a nagy kaliforniai kongresszust sem látogathattad meg. Mivel odaát amúgy formális beszámolódat néha el is olvassák és a programfelelőst annak megfelelően értékelik, nem teszel rossz lóra ezzel az apró trükkel.

Alan egy darabig még próbál kibújni a hurokból, hogy majd mész máshová is, meg egyébként. Igen szívósnak kell lenned, mert úgy kell dumálnod, hogy a végén az egész az ő saját ötletének tűnjön. Az erkölcsi nyomás és a bájos megvesztegetés minden trükkjét be kell dobnod. „De hát te is ott leszel, és akkor ismét találkozánánk, és akkor milyen jókat...”. Meg: „Emlékszel Egerre...?!”. No és: „Kaliforniából a magyarok teremtettek paradicsomot és pont én nem láthatom meg?!”. Amikor Alan eljut odáig, hogy véletlenül kiejti: „Voltaképpen nem is lenne haszontalan...”, no akkor kijelented, hogy remélhetőleg persze Jóskának is elintézi ugyanezt. Ezt a végtelen pofátlanságot teljesen közömbös hangon kell kiejtened, egybemosva a mondatot azzal, hogy Sacyt és a gyerekeket csókolod, viszlát Kaliforniában – és a beszélgetés fonalát elvágva leteszed a kagylót.

Az első menetet megnyerted. Most jön a második, a nehezebb. Fel kell hívnod Washingtonban a munkaügyi felelősdet, Andrew-t, mert Alan csak javasol, de az írnél van a lehető-

ség, a pénz. A diskurzust azzal az ártatlan hazugsággal kezded, hogy jó, hiszen ha jól látod, akkor szakmai programodban szerepel az a kaliforniai kongresszus. Andrew persze nem teljesen lüke, és némi habozás után – szinte látod, amint a fiókból előkeresi az aktádat és abban matát – kivágja: erre a pontra ő nem emlékszik. Hát, mondd, már pedig Alan – szellemi atyád – is úgy gondolja, ahogyan te, mi több, az egész az ő ötlete és nyilván csak óriási adminisztrációs tévedés miatt... Andrew nehéz dió. Most ő akar téged levakarni. A telefonban hűvösödő, magázásra váltó hangon közli: „Majd megkérdezem én azt az urat, de ne reménykedjen semmiben!” Hehe, kis csacsi... Meginogtál! Másnap már szól is a telefon: „Szakmailag a program kívánatos lenne, de...”

No lám, a második kört is lecsöngették. Persze én előre tudtam a harmadik lépést. Andrew fel fogja hívni Mamikát New Yorkban, és az egyetlen kibúvóban reménykedik. Abban, hogy a természetes asszonyosság kijelenti: „A fiatalúr kerete betelt, és punktum!” (A látogatóknak van egy bizonyos személyes pénzalapja repülőjegyekre, ösztöndíjra stb. A nemkedves kuncsaftoknál ezt szigorúan betartják, sőt le is faragnak belőle. Azoknál, akik bevágódnak, a keretet lazábban kezelik, sőt itt-ott meg is toldják.) Az ügy érdekében kénytelen voltam egy lépéssel megelőzni Andrew-t.

Elvileg szigorúan tilos, hogy a leendő tevékenységeddel kapcsolatosan közvetlenül érintkezzél az ENSZ-szel; azt csak a munkaügyi felelősödön keresztül teheted meg hivatalosan. Azt viszont semmilyen szabályzat sem tilthatja meg neked, hogy véletlenül betérjél a Chryslerba, úgy találomra vigyél három szál virágot a Mamikának, majd halkán elsírad magad, hogy éppen ma van anyukád születésnapja és neki nem tudod átadni azokat, hát akkor így szimbolikusan, de nagy szeretettel a pótmaminak... Közben tök véletlenül, kiejted a zsebedből a jányaid fényképét, akiknek keresztanyja Kaliforniában senyved stb. Mamika két könnyet töröl ki bocibarna nagy szemeiből és megkérdezi, hogy felkerested-e már a rokont. Te is szipogsz, majd kijelented, hogy ebben az életben nem látsz már reményt arra, hogy a két csöppség keresztanyját viszontlássad. És sóhajtván kiballagsz a tűépületből tiszta lelkiismerettel, hiszen Mamikával nem beszéltél a programodról egy kukkot se.

Te, ez az Andrew egészen normális fej. Most éppen visszatért a tegezésre. „Nem tudom elképzelni, hogy mit esznek rajtad, de megkaptad a különkeretet. Szóval mehetsz, de én majd figyelek rád! Kétnaponként jelentkezz telefonon.” (Az utóbbi szigor oka az volt, hogy egyik kollégánk akkor tűnt el két hétre és egész Washington a holléte után nyomozott.) „Akkor beugrok egy picit San Jose-ba is, legfeljebb kicsit előbb indulok” – biztattam a drága jó írt, aki erre a pimaszságra már felhőrdült. „Node hogy képzeled, és egyébként is miért?” – kezdett újra magázni. Erre beolvastam neki a telefonba az IBM akkori legnagyobb szakértőjének, E. F. Codd úrnak a levelét, amelynek tanúsága szerint a jeles úr feltétlenül helyesnek tartaná, ha találkozoznánk. Andrewnak nem kellett persze tudnia, hogy az a levél már három éves. A közismert név lenyűgözte. Megadta magát, és csakis az utolsó szó kedvéért búcsúzott így: „Ezekkel a magyarokkal mindig baj van. Menj, menj, és jelentkezz!”

Ha már így ragaszkodott a dologhoz, gyorsan felhívtam Jóskát. Egyeztettük az órákat és azt, hogy hol fogunk találkozni odaát, Kaliforniában. Mert, amint látod, a harmadik menet is kiütéses győzelmemmel végződött.

Hát így kezdődött a Nagy Balhé.

Friszkóban

Az American Airlines gépe békésen húzott nyugat felé. Tudod, ültem én ott vagy tízféle légitársaság repülőjén. Nyugodtan azt mondhatnád, hogy az egyik éppen olyan, mint a másik. Lehet, hogy véletlen, de amikor én utaztam velük, az AA pilótái a többiekénél normálisabbnak tündek. Lám, ez a kapitány is állandóan cseveg az utasokhoz: „Most érkezünk a Sziklás-hegységhez. Tessék csak nézni, bal oldalt lent, az már a Painted Desert (Festett Sivatag).” És

valóban érdemes volt lepillantani. Az ásványi tartalmuk miatt nappal is zöld, kék, sárga, narancs kőhalmok valami fantasztikus szín-szimfóniája tárult elé. Ahogyan múltak a percek és váltott a napfény – lassan már alkonyodott –, úgy öltöttek a kőhalmok, szirtek, oszlopok újabb ruhát. A nap lassan libegett az óriásmadár orra alá, más és más fokban világítva meg a festői dombokat, amelyek földhöz lapult óriáskaméleonokként váltogatták a színüket. Majd hirtelen minden elszürkült; megérkeztünk.

San Francisco! Lejtős utcáiból aznap semmit sem láthattam. Rendezett, de hideg-rideg, a bécsi Mariahilfe-hez hasonló környéken találtam rá a YMCA-re, a szokásos tizennégy dolláros hotelre, amely annyira jellegtelen, hogy már nem is emlékszem rá. A hús zuhany után álomtalan mély alvásba zuhantam.

Másnap szombat volt. A város méreteire ügyet sem vetve gyalogoltam nyugat felé minden előre ismert cél nélkül. Nem volt nálam útikalauz, sem térkép. Nem a konok turisták tervszerűen kipipálandó látnivalói felé igyekeztem loholva, hanem – mint egész amerikai utam során – a vakvéletlenre bízva magamat kényelmesen sétáltam a váratlan és elkerülhetetlen felé, sütkérezve a délelőtti sugárzásban, élvezve és megértve a gyerekek ricsaját, befogadva a várost úgy, amint van.

Itthon páran megkérdezték, hogy láttam-e, meglátogattam-e ezt meg azt a nevezetességet. Majd nevetve legyintettek – ott jártál, és még azt sem...? Az ilyen hivatásos városnézők sohasem fogják megízlelni a természetes téblábolás hallatlanul emlékezetes örömét. Kocsival, autóbusszal, villamossal rohannak az X képtárba, majd utólag ömlengenek azon, hogy az Y festménye ilyen meg olyan... Velük szemben én az élet festői képeit láttam. A parkolóórának ütköző vak lányt, akit a rég nem használt, sehová sem vezető villamossínek mellett kísértem végig. „Szép a ruhád” – mondtam; ő pedig elmosolyodott – „látom” – és végigsimított a tarka nyári kartonon. Az ősz négert, akinek odaadtam a hazulról hozott, az utolsó szalámi-szeletekkel felvértezett, a barangolásra készített szendvicset. A váratlanul elémtároló domb aljában hancúrozó, kosarazó kölköket. „Így kell ni” – dobtam el a felémguruló labdát, pechemre mellétalálva. Jól esett, amikor kikacagtak.

Igen, a domb. A mini-Gellérthegy tetején megláttam a Coit-tornyot. „No, ide felmegyek” – gondoltam és megindultam a hol lépcsős, hol csak ballagós ösvényfélén. Két perc múlva elborított a virágok árja. A csapástól jobbra, balra, sokszor a segítő karfára borulva – kezdett az utacska erősen emelkedni – féltrópusi virágok ezrei lengtek felém a reggeli óceáni szélben. Majd a minidzsungel megunt a kezdeti fogócskát és most már teljesen körülrárt. Leánderlugason át jutottam a torony aljába.

Balfelé, dúsöldű fenyők között láttam meg a Hyatt akkor épült szuper-modern szállodáját. Középen egy sugárút mellett a bank óriásgulája karcolta az eget. Jobbra a dokkok sorakoztak, a mólósor előtt – egy valódi háromárbocossal! Az Alcatraz volt hírhedt börtönszigete nem látszott a ködben, amely egy hirtelen szélfuvamtól fellebbent, és megcsillant előttem a Golden Gate közelebbi pillértornya. Nem volt szerencsém. A túlpartot és a hidat a maga egészében sohasem láthattam meg; csak filmekből ismerem. Az óriási aranykar vágyón nyújtózott dél felé, de testvérét nem érthette el. Ismét összesűrűsödött a tengeri pára.

Kicsit kedvetlenül ballagtam le a mólókhoz. Azonban már tovább szomorkodni nem volt illő. A Fisherman's Wharf halpiacának reggeli nyüzsgése lenyűgözött. Az a sok mindenféle kezes-lábas-uszonyos tengeri jószág! Az a sokféle arc! Egy kínai-spanyol keverék (?) hevesen nógat a pultjához – friss az osztrigája. Ezt azonban csak a látványból tudod, mert az illető által használt nyelv semmi addigira nem emlékeztet. Egye fene, egyszer ezt is kipróbáljuk. De csak egyet! A pali ilyet még nem hallott: osztrigából egyet? Nekem lett igazam. Mert kéremszépen, ha ilyen a friss osztriga, akkor milyen lehet a használt? Heves undoromat egy sörrel leküzdve megfogadtam – meg is tartottam –, hogy osztrigát többé soha.

A bal oldali marha meredek lejtő a totális napsütésben nem ígérkezett csábítónak. Pedig neki kéne indulni. Jé, milyen aranyos játékszer! Erre fel is lehet ülni? Egyszerre csak elém

terem egy apró villamos. Az oldalát kísérő deszkaperontól eltekintve pontosan olyan volt, mint gyermekkoromban a kilences, amely akkor vált igazán izgalmassá, amikor bebújt a Lánchíd alatti sötét kanyarba. Csak ez nem sárga, hanem papagáj. Zöld. Nem, rózsaszín. Nem, ott kék. Szóval mindenszínű. És jó, hiszen ez olyan, mint Kelenföldön a Somogyi úton a negyvenkilences: menet közben fel- és le lehet szállni róla. Mire a kalauz odaért, az utóbbit meg is tettem. Végül is az ember ne veszítsen az elveiből, amelyeket nehéz gyermekkorában olyan nagy fáradsággal vertek belé: jegyet akkor veszünk, ha nem tudunk idejében leugrani. Kilences, negyvenkilences és fogaskerekű együttesen; hát azt a járgányt nagyon megkedveltem.

A 'streetcar' pont egy büfé előtt – fogalmazzunk így – tett le. A spanyol vigyorogva kérdezte, hogy amerikai hamburgert akarok-e (fél dollár), vagy olyan ételt, amilyent ő csinál. Én egyszer kiskoromban kiharaptam a nővérkém fűrészporról töltött bábujának a hasát. No látod, az amerikai hamburgernél még az is ízletesebb volt. Így a vigyori saját kreálmánya mellett döntöttem. A pofa, megkérdezésem nélkül, lötytyintett egy vizespohárba a szokásos kávéból, elémpenderítette szendvicsét, majd húsz centivel az orrom elé a pultra könyökölve, izzadt képét az arcomba dugva, előrehajolva várta a frenetikus hatást. Szája még szélesebbre nyílt az első harapásomnál. Várta a kaján a cayenne pepper (amerikai, kegyetlenül csípős vörösbors) hatását. „Majdnem jó” – mondtam, és könyökét félretolva vettem még a fűszeres tálkából, egy picit meghintve a husicskát. A spanyol elkerekedett, beszaladt a konyhába, visszatért két pohárral és egy fél kancsó vörössel. „Nesze” – mondta jólnevelten – „igyunk egyet!” Távozásomkor nem engedte kifizetni a számlát. Csak az ajtóban szólt utánam: „Ja, azért a kávé az húsz cent.”

Az osztriga és a csiliburger megtette a maga hatását. Lehet, hogy most megvetsz, de én valahogyan csak egy kicsinyke helyiség kellemes magányára vágytam. Hazarohantam, és felváltva nézegettem a tévét, majd a csempét. Friszkó klasszikus stílusú parlamentje aznap furcsa módon nem érdekelt.

Másnap jót bolyongtam a város másik peremén. Láttam a 'megyeházat' is, és – amint látod – életben maradtam. A lejtős utcácskák babaházain képedtem el leginkább. Az ottani nyomor-negyed ugyanis a fagylaltosnál készült. Pisztácia, dinnye, málna, eper és banán színű, egy emeletes, csipkésfüggönyű szögletes kis fagyikelyhek meredeztek egymás mellett kedveskarcsúan. Máig sem tudom elképzelni, hogy azokba a házakba miként tudott bemenni egy ember, nemhogy bennük ellakni tizenkét barna élőlény. Ugyanis még lapjával sem férhetett el.

Az egyik utca végén ott viharzott az Óceán. Elsötétült az idő. A parton csak öten voltunk: a fiatal szerelmespár, kutájuk, a gyerek, meg én. Gatyámat térdig felhúзва – a Csendes-óceánt azért is megkóstolom – én is csak tíz méternyire merészkedtem a vízbe. De ők legalább nem voltak egyedül...

Csapzott ebként vonultam kis tanyámra, szememben a képpel, amint a srác – reménytelen próbálkozás a bődületes hullámokon – kacsáztatni próbálta a kavicsát. Vajon az én szándék-kavicsom meddig jut el?

Szent József városa

Hétfőn megcsapott San Jose afrikai melege. A szuper-hiper szálloda előcsarnokában már diplomatatáskájukat lóbálva, fontoskodó képpel, egymást időnként felismerve és amúgy előzetes barátkozásként vállonveregetve vonulgattak fel s alá a konferencia jól öltözött, kipiperkőzött, kifényesített, mindenre konokul elszánt résztvevői. Jöhet itt bármiféle parti, kirándulás, esti piálás – ők helyt fognak állni.

Kilométeres, nyakkendőim fogytán immár a szétzilált övemmel megerősített koszosbarna bőrröndömet magam előtt tolva vagy magam után húzva állítottam be a citromfákkal ékesített előtérbe. (Nem mindegyik hervadt el azonnal.) A londoner rögtön elkapott és a személyzeti

bejáróhoz akart tuszkolni, de meghívólevelemnek végül is képtelen volt ellenállni. Vitánkat végleg eldöntötte, hogy Codd urat, az amerikai számítástechnika egyik atyját felismerve nekirohantam és bőröndömet ballábán elegánsan elhelyezve barátságosan a kezemet nyújtva közöltem vele, hogy én vagyok 'a' Béla. Az IBM legnagyobb szakembere kicsit habozni látszott, majd lábát a bőrönd alól apró mozdulatokkal szinte észrevétlenül kihúzza és kifogástalan öltönye jobbik lábszárát hátulról dörzsölő mozdulatokkal a balhoz törölve így szólalt: „Ah, welcome, doctor, welcome...!”

Szóval egy jót konferenciáztam a számítógépek hazájában, a híres-nevezetes Szilikon-völgyben. Amin azt kell érteni, hogy állati ocsmányul éreztem magamat. Mert persze nekem azonnal át kellett költöznöm egy másik, sokkal olcsóbb szállodába, hiszen a nyolcvan dolláros szállásdíjat nem az én zsebemhez szabták, hanem azokéhoz, akiknek minden kiküldetési költségét az eszméletlenül gazdag vállalataik fizették. Mert nekem nem volt pénzem arra, hogy vacsorameghívásokat vagy esti koktélokot fizetsek másoknak. Arra, hogy résztvegyek a tenis- és squashpartikon, valamint a maszek fizetendő külön programokon (repülővel a Grand Canyon fölé – száz dollár). Pedig a konferenciák lényege nem a mondandó, hanem az előadótermeken kívüli, a fontos ügyeket eldöntő magántalálkozó. Szóval kilógtam a társaságból, mint ázott orkáncabát a jólvasalt szmokingok közül.

Nem sokáig éreztem keserűséget. Velem volt az édes magány, amit a konferenciákat járó gazdagok sohasem engedhetnek meg magunknak. San Jose kedves pálmafás utcáin kókadoztam, amikor nem tértem be a – na, a nevét elfelejtettem, valami örült japán – által tervezett, szellőívekkel keretezett, csodálatosan karcsú üvegpalotába, a könyvtárba. Ettől amúgy sem szabadulhattam. A Holiday Inn húsz dolláros, nagyon tiszta, igen rendes, viszonylag barátságos duplaágyas – miért nincs itt a Kedves? – szobájából az éjszakába kinézve a könyvtár és a benzinkút Alibaba-épületeire pillantottam. A tudomány csarnokát függőleges elefántcsont-zongorabillentő oszlopok ráházták, közöttük kékes köddel, mintegy utalva arra, hogy a katalógus szilárd rendjével szemben a sorok közt magadnak kell tájékozódnod. A benzinkút látomását is ez a kék-sárga barátságos ellentét uralta. A benzin-oszlop és az oda bekúszó miniatűr játékautó sárgája határozott; csak a mindent belibegő halványkék veti fel a kérdést, hogy merre is indul?

A szegénység nem tudta elvenni a kedvemet. A hülyeség viszont igen. A második nap az ebédlőben megállt az asztalom mellett egy úr. „Olvastam a nevét a résztvevők listáján. Sz. László vagyok. Leülhetek?” Öt perc alatt kiderült, hogy a magyar származású valakinek a felesége a nővérem padtársa volt a Knézicsben. „Hát akkor én telefonálok is, és hétvégén természetesen nálunk lakol – így – és megmutatom Friszkót, és nagyszerű, mi?!”

Délután négykor az ipse odasomfordált hozzám: „Sajnos, minden sztoró. Merthogy az asszony így, az asszony úgy...” Három hónap múlva, Boston mellett egy másik konferencián tudtam meg, hogy Sz. úr felesége – látatlanban! – engem azonnal kémnek, kommunistának stb. ítél. Merthogy: „Miképpen keveredhetett ide másként? Ez nem becsületes. Ezt a valakit ne hozd a nyakamra!”

Miként? Az állítólag kereszténynek nevelt hölgy még azt sem tudta elképzelni, hogy az ösztöndíjat egészen egyszerűen megérdemeltem. Hogy két picinyke – az egyik jól viselkedett éjszakánként – gyermekce mellett hajnalokig fordítottam angolból, hogy tanuljak és hogy csöpp reményem legyen a saját lakásra. Hogy a Kádár-rendszer nem volt álom, – szemben az ő hisztérikus kijelentéseikkel: „azért ti legalább megvagytok odaát, mert a Kádár az egy rendes pofa” –, de nem is volt az a nihil, aminek viszont mások állítják. A hazai lehetőségekhez és koromhoz képest szakképzettségemet idehaza igenis elismerték, és nem kellett szegyenkezni az agyontámogatott gazdag nyugatiakkal szemben sem tudásom miatt. Kollégáim közül vagy tizenöten jutottak el Amerikába. Talán egyet kivéve mind 'tisztá' volt; érdemei szerint kapta meg a kiküldetést. Nesze neked Knézics, keresztény szellem, rokonszenv, magyarság. A frász essen minden bornírt amerikai magyarba!

Meglepő módon az idegen, a milliomos Codd úr tökéletesen érzékelte a helyzetemet. Sokat nem tudott segíteni, mert pénzzel nem akart megsérteni – már ismerte nyakas büszkeségemet, amivel egyes sajnálkozó meghívásokat elhárítottam. Pénz helyett adott pár darab, egyenként is dollártucatokat érő könyvet. (Ezzel felszabadult némi pénzecske is. Ha jól emlékszem 185 dollárt kaptunk, amit szigorúan csak könyvre költhettünk el. Ezeket be kellett mutatni, de a számlákat nem. Így másra maradt meg ez az összeg.) És még valami többet kaptam a kiváló (szak)embertől: biztatást. „Magának jó érzéke van a dolgokhoz. Kár, hogy nem ezen a tájon él. De ugye...” Bólintottam: „Igen, én hazamegyek. Kösz, de mindenképpen hazatérek.”

Este a mexikói, meglehetősen iskolázatlan, de kellemes modorú szálloda-fiúnak is ugyan ezt mondtam. „Irigylem, uram, hogy Ön megteheti ezt” – fordult el tőlem szomorúan.

Kalifornia, Kalifornia...

Hirtelen nem emlékszem, hogy végül hol is jöttünk össze Jóskával. Talán az amerikai nemzeti számítástechnikai kongresszus előhalljában? Valószínűleg ott, ahol az anyagokat, a belépőket és a kitűzhető névjegyeket osztogatták. Felkaptuk a karvastag, kincset érő konferenciaanyagot. Felmarkoltuk a grátisz belépőjegyet a Disneyland összes berkeibe és csak azután néztünk egymásra és szinte egyszerre kérdeztük: „Te, hol laksz?” Mármint Anaheim-en belül, ahol a kongresszust tartották.

Anaheim Los Angeles mellett van. Vagy benne? A fene tudja. Itt van egy Los Angeles nevezetű óriásváros, amely össze-vissza nőtte magát mindenféle más településekkel. Az angyalok városa talán hatmilliós, de tágabb területén mintegy húszmilliónyan laknak. Hol kezdődik? Hol végződik? Ezt legfeljebb csak a zsaruk tudják – akikkel szerencsére nem találkoztunk, mivel még nem volt meg az a szép kis kocsink – , merthogy más a büntetés itt, és más a város másik részében, ha szabálytalanul vezetsz. Ami persze nálunk amúgy sem fordulhat elő.

„Még sehol” – böktek ki. „Dettó” – dörögte Jóska. Cuccainkat valahol odahagyva nekiindultunk a településnek. Hát barátom, te talán még azt sem tudod, hogy mi is az, hogy utca! Netán a Fő utca vagy a Mező utca jutna az eszedbe. Áh, dehogy, nem az az utca! Az utca egy olyan száz méter széles völgy, amelynek az egyik oldalától a másikig szállva a galamb is fáradtan pötytyent. Mármint akkor, ha ki tudja kerülni azt a tizenkétezer hirdetőtáblát, amely két oldalról fehéren és zölden, pirosan és sárgán, de mindig a képedbe tolakodva szegélyezi az amúgy meglehetősen sivár térséget. A jobb oldalon tizenöt benzinkút sorakozik egymás után, farkasszemet nézve a bal oldali hússzal. Hogy miből élnek meg?! Most a kamiontároló mellett vonulsz el. Párszáz négy méter magas, negyven méter hosszú dög lazsal az össze-vissza görbült rozsdás kerítés mögött. Az otthoni nagy teherautók ezeknek legfeljebb az unokái lehetnének. Az építőanyag-lerakatokat a bútor-, csillár- és egyéb lakberendezésboltok követik. Egyenként akkorák, mint nálunk egy méretes áruház. Hatalmas parkolóikkal az ABC-boltok következnek. Majd a magas dróthálók mögül a kosarazó néger csemeték ricsaja csap meg. Ebből tudod, hogy már közeledsz a célod felé.

A benzinkutak, raktárházak, parkolók, gyárak láncolata hirtelen megszűnik. A házak közelebb nyomulnak az úthoz, amely eltűnik egy alagútban vagy felkúszik egy felüljáróra. Itt az ideje kitérni valamilyen irányban. Az utca keskenyebbre szorul, és pálmafákkal szegélyezett, rózsás ösvényű, zöld fűvel keretezett fehér aszfalton ballagsz. Nicsak, az a Tropicana felirat egészen vonzónak tűnik. Érdeklődjünk egyet! A névnek megfelelően trópusi buja növényzet alatt bukunk be a motelba. Hogy mindez csak tíz dolcsi egy napra? És valóban mind a kettőnknek? (Talán emlékszel, hogy New Yorkban egyedül 14 dollárt fizettem az örültek szállodájában.)

Most este van. A négyszögű udvar peremén némafehéren sorakoznak a földszintes ‘kajütők’, a motel barátságos, fürdőszobás, színestévés szobácskái. Igen, az ottan a miénk. Tíz

dollárért. Friss lepedővel, illatos törölközővel, gusztusosan csomagolt kis szappannal, samponnal, meggy mással. Valóságos paradicsom a kolesz mocska és bűze után. Már berendezkedtünk. Jelképesen megvacsoráztunk a saját magunk által készített szendvicsből. Jóska unottan hörpöl az automatából vett söréből, majd hirtelen felpattan és a trambulínra mászik. Karcsúnak aligha nevezhető alakja sötét bombaként csapódik az úszómedence alulról világoskék fénnel megvilágított hús vízébe. A szeszélyes alakú medence partját kísérő tucatnyi pálma összébólint a csillagfényben: „Ez igen, ez fejes!” A fákra irányuló szemérmes, a bokrok alján eldugott kék, sárga, piros lámpák egy pillanatra behunyták szemüket és a leánderek is összesúgtak: „Megjött a gazdánk.” Majd Jóska kikászálódott a vízből, megrázta magát, és akkor megbeszéltük a Nagy Balhét.

Elvarázsolva

Az NB, a Nagy Balhé, még maradt. Mert másnap sürgősen el kellett mennünk a Disneyland-be. Látod, most zavarban vagyok. Mert mivel kezdjem?

Már a tethelyre eljutni is élmény volt. Választhatnál az apró, villannyal működő hangtalan meseautóbusz, vagy a tűhegyes orrú, áramvonalas egysínű magasvasút közül. A ‘vidámpark’ kerítésén belül mézeskalács-város fogadott. A ‘főúton’ méltóságteljes lassúsággal bandukolt a lóvontatta omnibusz, mögötte az egyenruhás söprűs és lapátkás ügyeletessel. A kicsipkézett cukorhab házak között apró terecskék, milliányi művirággal, amelyek között szinte üdítően hatott az a pár szál kókadt valódi szegfű. A rózsaszín, nefelejcskék, levelibékazöld kalapokat, tollakat, tüllruhákat kínáló boltok között mindenütt étterem, kávézó, bár. Azután a főút egyszerre csak egy nagyobb térbe torkollik, amelyet zsiráf-, elefánt-, csibeformára metszett örökzöld bokrok kísérnek. Közöttük tűnnek fel a mindenkit, de főleg a gyermekeket barátságosan megszólító Disney-figurák, akiket nem igazán irigylek, mert ebben a negyvenfokos hőségben azokat a ruhákat/maszkokat viselni igazán hősiesség feladat.

Szemben az elvarázsolta kastély tucatnyi miniatűr kék-fehér-arany tornyocskája a felnőttet nem igazán hívogatja. Nemo kapitány tengeralattjárójából megbámulhatod a mütenger műanyag polipjait. Drake kapitány hajójával körbejárva itt félelmetesen mézszárló indiánok, amott a háza előtt üldögélő Tamás bátya elektromosan mozgatott figuráit láthatod. Ha ez nem elég neked, akkor a viaszmúzeumban elborzadhatsz a bostoni fojtogatón.

A körhinták, ringlispilek, előre-hátra-körbe tekergő facsarketyerek önkínzó dobozai, elefántnak, repülőnek, rakétának, csészének, pillének álcázott kasznijai nem igazán vonzanak. A Disneyland tipikusan amerikai rózsaszín ködvilága annyira mesterkélt, hogy nem tudod benne magad otthon érezni. Annak ellenére sem, hogy a fagyik, rágcsik, popkorn (pattogatott kukorica) és minden egyéb elfogyasztott dolog dacára hallatlan a tisztaság. Persze azért az ülésed alja tele van odaragasztott rágógumikkal.

Azért két valódi élményben volt részem. Az egyik a háromdimenziós mozi. Bár már láttam gyenge utánzatát Moszkvában is, de fiam, ami itt volt... Beültél egy székecskébe, amely tíz kilométeres ‘sebességgel’ ballagott. Aztán hirtelen te lettél a legjobb síelő, a legnevesebb autóversenyző, az oroszánvadász – és felgyorsultak melletted, előtted, fölötted a képek úgy, hogy kapaszkodtál lassan vonuló kis széked karfájába megszedülve a száguldás mámorától. A legnagyobb röhej viszont az volt, amikor Jóskával felültünk a hullámvasútra. A Jungfrau nevezetes svájci hegycsúcs alakját fehéren mímelő barlangban rohant velünk a kocsival valami eszméletlen sebességgel vízések, sziklák és gleccserek között. Izgulni nem kellett, hiszen a felszállásnál ellenőrizték, hogy elmúltál-e X, nincs-e szív és egyéb bajod stb. A szoros kis járműből, Jóska öléből kipréselődve könnyesordulásos röhögéssel érkeztünk meg a végállomásra.

Szegény magyar ösztöndíjas! Ilyen kemény volt a sorsa?! Mielőtt ítélnél, ne feledd el, hogy a belépőt és a tíz műsorra való jegyet ingyen kaptuk, mint a konferencia résztvevői. Aznap kosztunk sem állt többől, mint egy száraz hamburgerből...

Még aznap délután az utcán hazafelé sétálgatva megláttunk két pompás leányzót, akik szemben andalogtak az utca túloldalán. Bár én ragaszkodtam a 'mindent a szemnek' elvhez, azért motoszkált bennem is a Jóska által hangosan kifejezett gondolat: „Ajnye!”. No, hát erre a két csibevirág átpattan az utcának erre a felére és vidáman leszólt. A helyedben én is mást vártam volna, mint ami következett! A két angyal a kezünkbe nyomott egy papírt – „ugye, eljöttök” – és már el is tűnt. A papíron ez állt: „Szeretettel várunk estére a Szent Sátorba.”

Csak nekem voltak pillanatnyi aggályaim, hogy katolikusként elmehetek-e egy ilyen helyre. Node azt is látni kell egyszer! Szóval elballagtunk. A stadionnyi sátorban szinte alig volt berendezés. A bejáróval szemben egy pódium emelkedett, amelyen már vallásos rockot játszott egy egészen tűrhető zenekar. Mi hátul, a sötétségben álldigáltunk. Egyszerre csak a porondon termett egy pofa, akit nagy taps és 'hallelúja' fogadott. Valamit diskurált a mikrofonba a krisztusi szeretetről. Kicsit bugyután, picit kenőcsösen, roppant amerikaiasan, de tulajdonképpen semmi kivetendőt nem mondott. Inkább azon a pár fanatikuson ütköztem meg, akik időnként előrerohantak az emelvény elé, térdre rogytak, a mellüket tépték, hajlongtak stb. Ha valaki ezt öregasszonyként egy Raffaello kép vagy Szent Antal szobor előtt teszi, még azt is nehezen viselem el. De egy deszkatákolmánynál? Húszévesen? Számomra nem ezt jelenti a hit.

Éneklés, újabb rock, újabb szónok. Majd egyszerre csak mindenki körbejárt a sátorban – nem voltunk sokan, talán ötszázan – és mindenki mást megpuszilt „Béke veled!” felkiáltással. Így került sor arra, hogy a két angyallal mégiscsak érintkezésbe kerültünk. Kétszeresen. Mert a tündérkéek most egy tálcát rázogattak előttünk. Gazdagabb lettem egy élménnyel, és szegényebb egy zöldhasúval. Majd az egész társaság felkerekedett, és – velünk együtt – átvonult a harmincezres nézőterű kosárlabda stadionba, ahol a Krisztus-hívő zsidók tartották lelkesítő beszédeiket. Mivel a másik dollárt aznap este inkább sörre szántam, nem vártuk meg a műsor – anyagilag – legmegrázóbb pillanatát, hanem a felső kijáraton kiosontunk, lelkileg talán szegényebben, de sörben nem fogyatkozva.

Másnap egy-két órára bemerészkedtünk a kongresszusra, bár tulajdonképpen nem azért mentünk oda. Annyira unalmasnak tűnt – no meg a lényeg, az írásos anyag, amúgy is birtokunkban volt –, hogy Jóskaival inkább elballagtunk Hollywoodba. A filmváros becserkészése nem volt könnyű, mert a tömegközlekedés pocsék. Más magyarok ott váltak nevesekké és gazdagokká, de nyomdokaikat mi nem követhettük. Annyira nem, hogy az egyes stúdiókba szóló négy-öt dolláros belépti díjat is túlzottnak ítéltük. Így hát csak elrévültünk a történeten, miszerint a félreismeret színésztehetség a hegyoldalon óriási betűkkel kirakott helységnevén 'D' betűjéről ugrott fejest a sziklás mélységbe. Mi, praktikus okokból, az estére tartogattuk a haláltmegvető rugaszkodást, azt is inkább csak a medencébe. Némi izzadságos gyaloglás után feljutottunk az ottani csillagvizsgálóhoz, amely zöld kupolájának a mérete egy bazilikáéval vetekszik. Oda sem mentünk be, mert három dollárért milyen csillagokat nézzünk – nappal? Elcsoszogtunk a híres-nevezetes járdán, amelynek betonja a sztárok kézlenyomatait őrzi. Az enyém feltehetőleg azért nem maradt meg, bár a porba helyeztem a praclimat, mert másnap locsoltak, és az olyan betonozóforma emberek nem találtak ránk.

Aznap este még telefonáltam egyet. Magyarországon rámbíztak két esetlen kis szalmazababát, hogy okvetlen juttassam el azokat Los Angelesben K.-ék címére. Mármost képzeld: a los angelesi telefonkönyv húsz vastag kötetből áll. Sehogyan sem igazodtam ki rajtuk. Az operátor, a központos csaj sem tudott segíteni. Rossz nevet vagy címet adtak meg nekem. A két baba így visszatért Magyarországra.

Aznap este már tükön ültünk az NB, a Nagy Balhé miatt. Én még az egyiket kivettem, és roppant elszántsággal összefoldoztam a magát elhagyni látszó csodálatos világoskék gyapjú

farmeremet. Mindennel számot vetettünk, mindent ellenőriztünk, mindent becsomagoltunk. A felesleges cuccokat még reggel a konferencia megőrzőjében helyeztük el, ha már ilyen komoly esemény résztvevői lehettünk. Még egy sör, még egy fürdés – azután nincs kecmec. Holnap indulunk.

Olcsón megúsztuk

Másnap reggel jelentkezett L. Pista is, aki addig Hawaiiin sínylődött, és akit Jóska vont be a buliba a régi magyar mondásnak megfelelően, amely szerint ‘több szem többet lát, viszont kevesebbet fizet.’ Becaplattam az Avis autókölcsönző legközelebbi telepére, és kiválasztottam egy ladányi, ötajtós vörös AMC kocsit, amit öt napra béreltem ki ‘unlimited mileage’ – korlátlan kilométer-használatú – módon.

Amerikában három módon kölcsönözhetél autót. Kérheted a kocsit egy bizonyos megállapodott kilométerre, amelynek túllépése után minden egyes métert külön kellett megfizetned. A másik változat szerint a megtett kilométerek száma szerinti volt a díjad. Mivel nekem hátsó szándékaim voltak, az indulóösszegben jóval magasabb, de a bejárt út hosszától független harmadik megoldás mellett döntöttem. Csak tájékoztatásul: akkor a kocsit ötnapos bérlete 150 dollárba került (24-26 forint volt egy dollár!). A benzin nem jelentett nagy gondot, mert 60-70 centért kaptál négy litert. Nekem a kirándulás kocsiköltsége mindössze cirka 80 dolláromat vitte el. Ha úgy tetszik 80 darab New York-i reggeli tojását, avagy két jó szakönyvéét. Illetve – a Chase-ben – negyven ingéét. De már megállapodtunk, hogy így nem számolunk...

Felpakoltunk és elindultunk dél felé. Hol Jóska, a már tapasztalt vezető, hol én – féléves jogsíval – sofőrködtünk. Pistának nem volt engedélye; így ő kényelmesen elterpeszkedett a hátsó ülésen. Jó partnereknek bizonyultunk. A hosszú-hosszú út során csak egyszer szólalkoztunk össze Jóskával, akkor sem komolyan, a vége felé, amikor már kiütközött rajtunk a fáradtság.

Először – ki tudja miért – a délre fekvő San Diego városába indultunk. Ja, azért, mert onnan nem messze van egy szafaripark. Nos, arról a csodálatos élményről nem tudok jól beszámolni. A hatalmas szabadtéri állatkertben tekeregve a mi kocsink orrára nem mászott fel egyetlen oroszlán sem, megcibálva az ablaktörlőt. Nem rontott nekünk a feldühödött orrszarvú. Bár minden mozdulatunkat zebracsíkosra festett kocsikban üldögélő, felhúzott puskás vadőrök vigyázták, nem akadt teendőjük. Azt pedig nem lehet szavakkal leírni, hogy a kék aprócska tóban miként álltak méla féllábon a rózsaszín-fehér flamingók; hogyan rángatta be hatalmas állkapcsával igen gyengéden a tigris neveletlen kölkét a biztonságos szikla mögé; mekkora püspökfalatja van az azt fennén riszáló struccnak; a megállt levegőben milyen nemes méltósággal sziesztáznak azok az elefántformájú szürke homokhegyek; mennyire bánatosan buta bábész bambasággal bámul kocsidra a tegnap született zebracsikó.

Koradélután a pihenőidő miatt szinte teljesen elhagyatott spanyol várost jártuk be. Megnéztük az Izabella-sárga, zömök, széles, iszonyatos falvastagságú templomot. Nálunk az egyház felfelé ível, karcsú tornyával az égre vezeti a tekintetedet, szellős-könnyed, már a látványával is megszabadítani óhajt a gondjaidtól. Itt az épület súlyosan szegeződik a vele azonos színű koszossárga agyaghoz – ebből vétettél –, tornyai szilárd és feszes gyökerekkel fogódnak meg a talajban; itt vagyunk, és indiánok, angolszászok dacára itt is maradunk, hirdetik makacsul; az egész templom keményen, súlyosan tapad a földhöz: az üdvösség fent van, de itt lent fogjuk megvédeni. A legtöbb szent épület itt eredetileg erődnek is készült...

Amit várva sem találsz meg a katedrálisban, az önként elédbukkan a téren. A szigort enyhítő békés, légies kerengő övezi a zord egyházat. Előtte, a terecske közepén, nemcsak hűs vizet, hanem lelki békét is permetező apró kis szökőkút. Szemben vele a monstre székesegyház

fenyegetőleg int: vigyázz, mert vagyok. Ez a csöpp kis kutacska pedig kedves-finom gyöngyharmatban oldja fel minden aggályodat: örülj és bizakodj, mert vagy.

Még pár percet sétálunk az autók elől lezárt központban, csak formálisan, időlegesen kényszerítve meg legtermetesebb testrészünket a hívogató, fák alatti padokkal. Azután ismét kocsiba ültünk, hogy cél nélkül firtassuk a város magukat megnyitni óhajtó rejtelseit. Alkonyati bókászásunk során váratlanul a Csendes-óceán partjaira keveredtünk. Vihar közeledett. A homokos partot kísérő pálmák térdre boruló, turbános törökökként hajlongtak az ég vérvörös-mandarinsárga kupolája felé Szélistenség parancsára. A nap még sápadtaranyra festette törzsbugyogójuk alsó felét, de levélturbánjuk ott fenn már haragoszöld színt öltött. Sietnünk kellett: zúgva nekieredt az eső is.

A fiúk még nem akartak aludni. Megálltunk egy csábító intézmény előtt: „Belépő 1 dollár. Egy sör és a sörkorcsolya ingyen. Meztelen lányok”. Nem ‘topless’, hanem teljesen meztelen. A fiúk begurultak, és mivel egy banda voltunk, kénytelen voltam én is beácsingózni.

A tükörrel borított bárasztalon egy meglehetősen rossz alakú és durva arcú görl meztelenkedett, tizenkét habzósájú munkanélküli előtt. A biznisz – az olcsó belépti díjat valamelyik koszos ágyon verték magasra – hamarosan megkötetett, és jött egy még borzalmasabb úgymond nőnemű. Mármint én egyedül a sörben bíztam meg, mert az dobozos volt. A sós-mogyoróban szintén, mert az pedig fémpakolású. A kirakott szendvicsekből nem vettem. „Menjünk innen” – kerültem kisebbségbe. Szerencsémre Pista kipróbálta a szendvicset. Az abban rekedt fanszörzettől picit elfáradt, és így ‘haza’ támogattuk.

A ‘haza’ egy négydolláros – elképzelheted! – szálloda volt, áporodott, sohasem tisztított, valamikor vörös plüssgarnitúrával. Mivel a szobák kétágyasak voltak, sorsot húztunk, hogy ki marad egyedül. Persze én lettem az. Kivétel nélkül mind a hárman féltünk. Belesüppedtem a tetves, foltos, bűzös rekamiéba – és nagyon kívántam a többiek társaságát. Ők sem voltak másként. Az éjszaka során nem sokat aludtunk. Félóránként átszóltunk egy-máshoz a kalitkáinkat elválasztó lifthófon keresztül. Alig hittük el reggel, hogy még élünk. Olyanok voltunk, mint a kifacsart citrom. Pedig nem az, hanem a narancs volt műsoron. Ezeröttszáz kilométer várt a Grand Canyon-ig, de még addig is akadt teendő.

A félelem bére

Tekerünk, tekerünk a kis AMC-vel, amikor egyszerre csak egy több kilométeres narancsliget szegélyezi az utat. No, én olyant addig nem láttam!

A távolban ott áll az a vörösen izzó hegy – azon kellene átjutni még ma –, itt viszont az élénkzöld, cserjényi fák bogai közül mosolygósan merednek rád a már éppen lepottyanni készülő narancsok. „Téeszől lopni nem bűn” – jutott eszembe az idősebb barát örökérvényű tanácsa. Szóval kiszálltunk és elkezdtek megtömni az ingelejét az érettnak látszó gyümölcsökkel.

Egyszerre csak feltűnt az úton, puskával a vállán, a biciklis. No, ez sz... ügy! Most majd bevisz a rendőrségre. Az USA és Magyarország, ez a két nagyhatalom, megszakítja a diplomáciai kapcsolatait. Minimum hazapaterolnak, fuccs a Nagy Balhénak, magyarázkodni kell, meg minden.

A biciklis leszállt a gépéről és szigorúan szólt ránk: „Szóval maguk narancsot szednek!” Bevallottuk, és elrebegettük, hogy ezt csakis magyarként, kizárólag hagyományból – mi mindig narancsot szoktunk szedni, ha van –, nem pedig az amerikai népgazdaság megkárosítási szándékával tettük. A puskás – akiről kiderült, hogy nem narancsőr, hanem mormotavadászatra indult a haverjaihoz – jóízűt böfögve nevetett: „Hát megéri ez maguknak? Narancsot csak a mexikóiak aratnak. Itt van ni, öt percre. Ott fillérekért vehetnek annyit, amennyit akarnak. Egyébként hol a fenében van az a Magyarország vagy mi a szósz?” Azzal továbbkerekedett.

Jobbra, a narancsfasor végén, tényleg ott volt az az épület, amelybe simán belefért volna a Keleti és a Nyugati egyszerre. Narancsos doboztornyokon ágázolva jutottunk a bejáratához. Odabenn... Nos, odabenn ötszáz mexikói csaj várt. Férfi egy szál sem. Azóta tudom, hogy egy lédinek milyen kellemetlen lehet, ha 'úgy' leszólják. Mert mind a félezren nekünk estek, és hol biztatva, hol képességeinket picit kétségbe vonva különböző, de mégis egyértelmű ajánlatokat tettek hármunknak, szegény hímneműeknek.

Kifizetve a négy dollárt a negyven kiló narancsért – ez akkor pontosan száz forintot jelentett – férfiasságunkat fizikailag megőrizve, de viszonylag kevésbé tündökölve az erősebb nem eszmei magaslatán, bicikliseket és bögyös mexikói lányokat feledni akarva gyorsan távoztunk a színhelyről.

A látvány lenyűgözött, amikor megálltunk az első igazi dombtetőn. Alul a tompaszürke tájban, a földhöz lapulva, ameddig a szem ellátott, zöld narancsligetek feküdtek eléd. Most már befelé fordulva takarták előled az amúgy szemérmetlenül ringó gyümölcszeit. Onnan már nem látszott a hihetetlen: egy-egy alig embermagas fán olyan sűrűen lógtak a sárga labdacskák, mint nálunk a kajszi. Az Úr tekinthetett a kiűzetés idején így a Paradicsomra: középen zöld, viruló, hívogató lomb, köröskörben vad, mállott, szürke sziklák sivataga. Szemben pedig az a vibráló, rózsaszínes halványlila, nem túl magas hegylánc, amin át kell jutnunk. Felettünk a párával terhes sápadtkék kaliforniai ég. De már valóban mennünk kell!

A narancsligetek eltűnedezték, az út összeszűkült, és szigorú sziklaszálak szálkáztak az autópályán haladó kocsink fölé. Egyszerre csak zöld útmenti tábla kapta meg a szemünket: „Joshua Tree National Park.” No, bár nem ide indultunk, azért egy picit bekukkantunk. Kicsit vigyázva, mert a tábla alján kiegészítő felirat figyelmeztetett bennünket a környéket elárasztó szarvasvipera feltehetőleg nem magyaros vendégbarátságára.

József fája, amelyről a nemzeti park a nevét kapta, leginkább a Fény utcai piacon lebzselő, megadásra emelt kezű hobókhoz hasonlít. Meglehetősen ösztövé szárból szőrös karok merevednek a világ minden égtája felé. A borotvátalan faegyének a tüskék hossza a nyolc-tíz centit is eléri. Mi tagadás, nem ezeken fogunk meggyet szedni! Óvatosan emelgetve a lábunkat – a gyilkos férgek utaló veszélyt itt komolyan kell venni – császkálunk egy félórát a ridegsivár tájon. A próbálkozást – új látnivaló nincs, a fákat nem lehet megmászni – hamar megadjuk.

Egyszerre csak lapos kis épület fehérlik a szemünkbe. A negyvenfokos hőségtől eltikkadva – árnyék sehol – itt reméltük meghúzni magunkat és elfogyasztani szokásossá vált ebédünket. Ez az utóbbi a következő néhány napon a következő változatos menüből állt: Narancs és tej. Tej és narancs. Narancs tejjel. Tej narancssal. Narancs tej nélkül. Narancs narancssal.

A fehér épület mellett a szokásos vasrácsos ládikából kivehetted tíz centért az aznapi (!) los angeles-i lapokat. Én viszont a másik, hasonlóan becsület-kasszára működő dobozkára figyeltem fel. (A fedél felemelése ugyanis csakis rajtad múlt, hogy egyetlen példányt teszel-e magadévá. Senkit nem láttam, aki az ellenkezőjét tette volna.) Ebben a kalitkában 10-15 centért kapható egyszerű, de ízléses tájékoztatókat találtam a környék állat- és növényvilágáról. El is hoztam, ki is fizettem hármat. A zuhanyzóval viszont kitoltunk. 25 centért csak meghatározott ideig adta a vizet mindegy, hogy meleget, ami nekünk nem kellett, vagy hideget. Kis ügyességgel hárman is megtussoltunk ezért a fejenkéntinek szánt kvótáért. Az esetleges nézők persze jót kacagtak volna az ugrásra kész meztelen következőn, ha száz kilométeren belül lett volna rajtunk kívül valaki is ebben a kösivatagban.

A házikó falánál két fülke díszelgett. Hát ezt el kell mondanom! Mert itt történt az a nevezetes hívás, amely pompásan megvilágítja számodra az ottani telefonrendszer rejtelmét. Mint említettem, Andrew 'megkért', hogy hívjam fel kétnaponta Washingtonban. Ez Kaliforniából nem olcsó mulatság (tíz korsó sör!), és testőröm nem fogadhatott el ún. 'collect call'-t, tehát olyan beszélgetést, amelyet a hívott fél fizet. Így aztán a következő kis csevegésnek voltak fültanúi a szerencsénkre láthatatlan vipera.

Leemelem a kagylót és várok két másodpercet. Valahonnan azonnal megszólal a jól ismert meleg, barna hang. „Operátor. Segíthetek?” „Kérek egy collect (figyelj!) hívást Washingtonba X úrhoz, ezen és ezen a számon.” Mire az utolsó jegyet bediktálom, már hallom is a kicsengést, majd azt, amit az operátor Andrew-val társalog. „Ki keres?” „Kérem a nevét, uram.” Bemondom. Háromezer kilométerre innen hallom felülvigyázóm hangját: „Világosan megmondtam, hogy collect hívást nem fogadhatok el.” A hölgy, nekem: „L. úr nagyon sajnálja, de nem tud fizetni a hívásért.” Én: „Az lehetetlen, hiszen én vagyok én, és az X számról telefonálok, és a beszélgetés roppant fontos lenne, és nincs apróm, és....” Az operátor mindezt hünen át-papagájolja az Óceán túlsó partjára. Majd Andrew hangja után így szólt: „Borzalmasan sajnálom, uram, de L. úr végleg nem fogadja a hívását.”

Megköszönve fáradozását leteszem a kagylót. Merthogy ez nekem eddig egy centbe sem került! És egy perc múlva csörög a készülék: „Andrew vagyok. Nos, mi újság?” Az operátor által átrafikált számon ő már hívhatta a sivatagi készüléket. A jó kis trükk fölötti öndicsérő örömet az sem rontotta el igazán, hogy némi leszúrásban részesültem. Mert ugyibár így az is kiderült, hogy a konferencia helyett e sziklás-poros táj kígyói között tanyázom. No, már mindegy, ezt a kis letolást elteszem a többi mellé.

A nap már lemenőben. Dimbes-dombos holdtájon fut a kocsink száz, kétszáz kilométert anélkül, hogy egy lelket látnánk. A lassan leereszkedő éjszakában a csínyem miatt fenyegető óriási fekete buzogányöklök nyúlnak mindenfelé az égbe, büntetést onnan kérve rám. A sivatag e néma polipkarú papjai nem rémisztenek meg; senkinek sem ártó négyméteres gyertyakaktuszok. Azután végre feltűnik egy párházas kis település, talán Salem. Bagóért kaptunk szállást hárman a motelban – a kutya sem járt arrafelé. A kocsmárosné is meglepődött: „Ilyenkor a konyha már zárva, nincs is semmink.” Azért a kedvemért összeütött nyolc-nyolc tojásból kettőnknek – Jóska inkább a kiszáradt szendvicsét ette az ágyon – némi kis omlettet. A két valódi párás korsó sör után fáradtan buktunk a hangtalan motel barátságos ágyába. Hát, ez a kirándulás nem kezdődött rosszul!

Sziklák és kocsik

Az AMC ismét útnak eredt. Most a slamposan szétlottyánó Colorado folyón ballag át a hosszú hídon, amelynek túloldalán közömbösen fogadta az útmenti zöld táblát: már Arizonában vagyunk. Ma még csak ezen a picinyke hegyen kell átmásznia, de majd holnap...!

Nos, az a távolból alacsonynak tűnő vonulat hamarosan elénk futott. Előbb csak a térdükig zöld, derékig skótszoknyás – a rozsdabarna oldalt zöld cserjék kockázták –, attól felfelé meztelen felsőtestű indiánra emlékeztető, égővörös sziklakkal borított dombok jelentkeztek. A létező legfurább alakú fejfedőket viselték. Ez itt felfelé álló tüskéivel Gaudí templomát utánozza. Az pedig vörössárga tögyével az eget szoptatja. Amaz viszont térdre borul és pompás vágású piros csupasz óriási kőfenekét mutogatja felénk.

Először még csak egymástól távol heverésztek a gellérthegynyi kutyák, körülkerítve és gondosan őrizve a köztük álmosan heverésző apró nyájevároskák kicsiny fehér házbarikáit. Később a sziklák közé szorultunk, és roppantul örültünk annak, hogy azok nem kalapemelve üdvözölték az új jövevényeket. Mert lám, itt bal oldalt a halom tetején nőtt az a méretes vargánya – lehet vagy húsz méter magas – szélvájta karcsú, sárgászöld szárát széles-peremű, bordóiban áztatott mexikói fejfedő koronázza. Később e magányos gombok megsaporodtak. Most már a folyóhoz induló, egymással trafikáló indiánasszonyokra emlékeztettek, akik karcsú testük felett tartva az óriási puttonyokat még nem döntötték el, hogy melyik irányba is induljanak. No, egy picit még igazán várhatnának, mert némelyikük nagyon bizonytalanul hordta aránytalan terhét.

Közben az út lassan emelkedik. Itt már hatalmas szájak vicsorítanak ránk. Alulról/felülről zölden leplezetten egyszerre csak megnyílik a domboldal és ott tátong előttünk az az odvas

félbarlang. Lehet vagy tizenöt méter magas, negyven széles. Sziklába mart, esőfolyásos, rendezetlen vörös kőfogaival belénk akar harapni, de ezt nem teheti a szájába szorult sárga homokkő-lepénytől. Amott az a neveletlen hússzínű kőtorony éppen az orrát piszkálja. Az eredményt a lábainál heverő többtonnás, rózsaszínes gömbölyű kő-csepphalmok mutatják.

Most már mindannyian érzékeljük, hogy magasan járunk, talán kétezer méteren. Automata sebváltós kocsinkat hiába látták el két hegymeneti fokozattal is, nem igazán bírja a lejtőket. A kocsi meglódul; a szaporodó kanyarokban egyre többet kell fékezni. Majd ebben a hallatlanul tiszta hegyi levegőben gyanús szag üti meg az orrunkat. Leállunk. A jobb első gumi csendesen füstölög. Meglocsoljuk egy kis vízzel, de így is várnunk kell egy félórát, amíg újra neki merünk indulni. Fék nélkül... A kényszerpihenő alatt lebámultunk az út szélétől leszakadó völgybe. Valahonnan a mélyből, több száz méterrel alattunk, az idekészített óriási verem-csapda kopár fenyőcölöpei fenyegettek bennünket a felnyársalással.

Volt is okunk ijedezni a meredek lejtőtől! A 'Tölgyfa-meredély' nevezetű kanyon szédítő peremén vezetve egy kanyar után hirtelen fékezni kellett. Eszméletlen csődület, kocsik raja, kiáltozás. A fékevesztett Ford fele a feneketlen szakadék fölött lógott; már csupán a vontatott lakókocsi horga tartotta. Ennek felső, előreugró részében az ágyon hasalva szoktak kifelé bámulni a gyerekek. Most is ott volt két halálra rémült csöppség. Brr! „Kö-szönjük, nem kell” – hárították el kérdésünket, hogy segíthetnénk-e valamit.

Lassan szürkülik. Teljesen kopár hegyoldalon rohanunk lefelé. Talán bányadúcnak termelték ki az itteni fákat. Nem tévedek. Jobbra széles lapos fennsík nyílik alattunk, közepén azzal az alkonyi fényben még kísértetiesebbnek ható halott várossal. Esőrozsdás, töröttüvegű csarnokdobozok; elszakadt drótkötélű felvonópálya, szanaszét heverő csillékkal; megroggyantan álldigáló tartányok; középen pedig a negyven méter magas fémfeldolgozó félre-csapott sipkájú óriásfavágója az Ózból, aki teljesen reménytelenül várja a maga Dorothy-ját. A hatalmas területen semmi sem mozdul. A látvány és hangulata döbbenetes. Már nem tudod elképzelni, hogy itt éhbérért valamikor emberek nyüzsögtek; esténként pedig ki volt világítva a bár. Az ércmű tönkrement, és az egész kóceráj – valamikor sokak kenyerének a reménye – ma már annyit sem ér meg, hogy elbontsák.

A kocsink orrát megdobó hűvös, erősödő szél frissíti fel nyomottá vált hangulatunkat. A holtvárost magunk mögött hagyva a síkon siklunk, ahol nyílegyenes út vezet a távolban magasodó ködpamacs felé. Az út menti óriáskaktuszokat lassan felváltják a telepített lombos fák. Némi gyümölcsösök következnek, fáradtan, de magukat meg nem adóan apró telekeket vágva a sivár kősvatagba. Lassan kiterébélyesednek; a kert végén, majd a közepén megjelenik egy-egy néma ház is. Azután már végleg közöttük haladunk; és egyszerre csak feltűnik az első benzinkút, az emberi élet biztos jeleként. Pár perc, és befutottunk Flagstaff központjába.

Itt csak a balga belga nem talál olcsó motelt. A környezetre nem emlékszem. Csak arra, hogy megérkezésünkkor hozzánk penderült az a kis sárga. „Konban wa” – jó estét – kaptam elő drága pénzen szerzett kevés japán tudásomat. A derék másfél méteres legény erre felém fordult: „Nem beszélhet, kérekszípen, angol?” Szóval megegyeztünk. Velünk jöhet, ha fizeti a költségek rá eső részét.

Amerikában 'hitchhiking'-nak nevezik az autóstoppot. Ott ez nem akkora divat, mint gondolnád. Én legalábbis ritkán láttam az országút mellett alkalomra várakozókat, pedig megtettem kocsival jó pár ezer mérföldet. Sokkal megszokottabb, hogy az egyetem koleszában a hirdetőtáblán látsz két cetlét, közvetlenül egymás alatt. Az egyik így szól: „Hétfőn indulok kocsival X-be. Van még egy helyem.” A másik szövege: „Hétfőn mennék X-be. Nincs valakinek véletlenül egy helye?” (Ebben az esetben történetesen két azonos X-ről volt szó. Ezek szerint minden második amerikai egyetemista csak írni tud, olvasni nem.)

Persze a legjobb megoldás az, hogy ártatlan magyar 'turistákat' leszólítasz, amikor dög-fáradtan megérkeznek és úgysem képesek nemet mondani. No a japcsi, aki nem tudott

vezetni, csak elterpeszkedett a hátsó ülésen a narancs, a tej és Pista között: ezt választotta. Később állandóan enni meg aludni akart. Viszont a mellét tépte, amikor a benzinpénzre tereltük a szót. Szóval rendetlenkedett, de az út végére egészen megneveltük.

Grand Canyon és Navajoföld

Reggel északnak vitt az utunk. Az álmos, poros kisváros házai lassan elmaradoztak. Az út emelkedni kezdett. Innen felülről már csak hatalmas vörössárga asztalon terített, zöldsalátával koszorúzott, az utak által cikkelyekre szabdalt lapos pizzának tűnt volt szálláshelyünk. Az ég szinte fehérbe hajló világoskékje teljes páramentességet sejtetett. Ámde mi az a távoli kis selyem hálósipka, amely a horizonton úgy tűnik a szemünkbe, hogy látszólag semmi kapcsolata sincs a földdel? Talán felhő és eső készül? No, az itt nemigen valószínű.

A kis japánt a ködbóbíta nem zavarja. Hosszas, japán szitkokkal tarkított, érthetetlen angol szövegelése után – amit a korai ébresztés miatt eresztett el – most Limpi vállára dőlve durmol a hátsó ülésen. Pista időnként ellöki, de ez hiábavaló kísérlet. Szótlanul tuszkolom előrébb a kocsit; Jóskának sincs kedve a szövegeléshez. A szinte ünnepélyes csendet csak apró dörgések zavarják meg. Mégis vihar lesz? Az azért nem; csak az obligát reggeli, a narancsos tej vagy tejes narancs kér szót magának egyikünknel-másikunknál.

A Cél valahol ott lehet a ködpamacs mögött, de ez már Jóska dolga. Szótlanul váltunk helyet; most ő kerül a volánhoz, én pedig bámészkodhatok. Az út egyre emelkedik és a hálósipka alól előtűnik az addig rejtett, távolabbról az égboltéval azonos színűnek tűnő hatalmas váll, a több ezer méter magas hegy. Itt lenn negyven fok van, az a még mindig messzi cukorsüveg pedig nem más, mint havas-jeges hegyorom.

Az anyósülésből nézem a tájat, amely lassan-lassan megváltozik. A sziklák, kaktuszok és csenevész kóróbokrokat felváltják az igazi cserjék, majd néhány göcsörtös fakísérlet után megjelennek az első amerikai nyírfák. Prima minőségű szürke aszfalton fut a kocsink, sárgára festett sávok sínein. (Tudod mennyivel jobban látszik nappal és éjszaka, mint a nálunk megszokott fehér?) Most már a végtelennek tűnő nyírfaerdő közepén kanyargunk. De milyen furcsák ezek a fák! Nem fehér, hanem inkább szürke a törzsük, az águk – és nincs rajtuk egy szál levél sem. Közben a hegycsúcs álomba merülhetett, mert a hálósipka lassan egy-magasságba kerül velünk és eltűnik a most már valódi nyírfákkal tarkított furcsa erdő fölül.

Kezd unalmassá válni a táj. Jobb kanyar, bal kanyar. Jobb kanyar, bal kanyar. Előtted a szürke betonsáv, fölötted a szürke ég, melletted a szürke fák. Már szinte bosszant a terelővonal sárgája; hová hoztál bennünket? Itt ez a szürke parkoló, szürke autókkal, szürke hangulattal. Minek van itt ez a kocsitemető is? Hangtalan, elhagyatott, szürke.

A parkoló szélén álldigáló két tekergős fenyőpótlék közül ostorként csap a szemünkbe a rózsaszínű sziklák felső pereme. Jé, ezek szerint tényleg a Grand Canyon-nál vagyunk!

A kocsit leállítva máris a sziklavölgy peremére rohansz, hogy életedben először lepisants az ezerméteres mélybe. Hogy utána megpróbáld elmondani az elmondhatatlant. Ezt egyelőre semmiképpen sem teheted. Az ezernyi sziklácska valamelyik odvából elédperdül – egy mókuska. Két kis kacsóját összetéve rimáncodik neked pár szem mogyoróért, ami persze nincs nálad. Tehetetlenségedben megalázottan a narancshéjat lököd felé. És legnagyobb meglepetésedre a 'fogadóbizottság' azt is elégedetten cummogja a kezedből. De miért is jöttünk ide?

Félrehajtod azt a kis fenyőágot, amely majdnem a szemedbe csapott, eltakarva a valódi kilátást; és most már teljes grandiózusságában tárul feléd a Grand Canyon. Bár tudod, hogy itt lefelé történt a rombolás; a Colorado évezredek, évmilliók alatt véste ki magának ezt a medret, mégis az a képzeted támad, hogy a folyó oldalágaival szabdalt, egyenként ezerméteres tömböket valaki úgy építette fel. Óriáscsecsemők játszadozhattak itt. Ismered azt a kis játékot, amelynél egy hosszú pecekre színek és nagyság szerint kell felfűzni a műanyag vagy fa

körgyűrűket? Nos, itt száz efféle játékot találhatsz. A csak képzeletbeli póznákra az óriáskölkök darabosan szaggatott, cikkcakkos szögletű, millió tonnás körgyűrűket húztak. Alul szélesebbet, felül egyre kisebb átmérőjűt. Az egyik a közepén sárga és a tetején rózsaszínű. A másik éppen fordítva. Emebben több a lila; az a réteg pedig szinte feketés. És a játék állandóan folytatódik; egy felhő vonul el amott jobbra, és a gyűrűk színei átváltak. Most ez narancsosabb és az violább, amaz pedig elszürkül.

A csendet az egyik óriáscsecsemő sírása vágja szét: „Anyu, a tesóm elrontotta.” És tényleg; amott az egyik játéktorony a másiknak dől. Vagy netán csak ikertornyokkal játszadozik valaki? Az az építmény félrelötytedt; nem igazán formás, de nekünk így is tetszik: „majd legközelebb még jobban sikerül” – biztatjuk magunkban a kezdőt.

De mi is volt ez a mormogás? Parányi szitakötő cikázik eltévedten az óriási sziklafalak között: egy helikopter. Huszonöt dollárért negyedórás utat tehettél volna vele a kanyon mélyén, de – jó ürügy a kevés mersz leplezésére – nem igazán akaródzott kiadnod azt a kis pénzt. Látod innen felülről is azt, amit kell – áltatod magad. Eddig tekintetedet a messzeségbe irányítottad. A mintegy tíz kilométerre (?) lévő túlsó part is éppen olyan szabdalt, mint az innenső és ott is a tetőn vízszintes plató nyúlik a távolba. Most viszont mégis elszánod magad arra, hogy lefelé tekints. Ezer méter mélyen olajzöld kis pántlika kanyarog: a Colorado. Felülről egészen békésnek látszik, de nem ajánlanám, hogy ott lenn belemásszál a viharzó vízbe!

Pedig – mit nekem, te zordon .... – mi meg akartuk mártani a lábunkat. Ám a kőmorzsalektől görgőpályává vált veszett meredek kis ösvény úgy százötvenedik méterén drapp cserkészkalapos fazon állt elénk: „Kérem, mutassák be a felszerelésüket. Szöges bakancs, gyógyszerek, kétnapi élelem, turista-igazolás, fűtőeszköz – ott lenn csak öt fok van, míg idefenn ötven –, lámpa, pokróc, pam-pam-pam; szóval minden rendben?” A sok tétel egyikére sem hivatkozhattunk. Mert az őr csak nem akarta sem gyógyszernek, sem fűtőeszköznek tekinteni azt a kivételesen beszerzett kisüvegnyi vizkit.

Tornacipós tappancsunkat így nem a folyóba, hanem csak a félelmetes mélységbe lógattuk. Az élvezeteket fokozandó, az elveinkkel ugyan ellentétes, de az ínyeinket és gyomorsavainkat kivételesen nem sértő hamburgert (már Jóska háromnapos száraz szendvicse is elfogyott) majszolgattuk, miközben újabb látványokra hívtuk fel egymás figyelmét. A magam részéről készítettem vagy két tekericsnyi diát, amelyek így utólag félelmetesen hasonlítanak egymáshoz, pedig kétszer sem fordítottam ugyanabba az irányba a gépet. Hiába, ezt a félmegegyényi tájat nem lehet beletuszkolni egy-egy fotóba, pedig az élményt éppen a méretek, az alakzatok és a színek árnyalatnyi ismétlődései nyújtják.

A látványhoz kötő ólombilincseket letépve felpattantunk a Szamara alakú, annál picit nagyobb kocsinkra. Időnként még meg-megálltunk kikukkantani a fenyők közül a nagy hasadéokra. Ám ahogyan az egyre jobban szűkült, amint a Colorado hirtelen északnak kanyarodott, úgy váltak hosszabbakká az árnyak is. A nap immár nagyon lapos sugarában piszkossárga és fekete foltok tarka hiénabőreként feküdt előttünk a táj. A platók homokos-köves síkjait még meg-megtörték a szürke, majd fekete pár tucat, majd csak néhány méter mély repedések, amelyeknek a fenekére már nem hatolhatott be a fény. Tőlünk jobbra nyugtatta két előrenyúló sziklamancsa között a fejét az estére elfáradt hiéna; a függőlegesen barázdált komor bazaltszakálla az utat septe. A látóhatárnak a nappal ellentétes oldalán fenyegető-ridegen tolt fel képét a hold. Legszebb ideje szállás után nézni.

Némán, fáradtan rohantunk az ismeretlenség felé. Azután egyszerre csak észrevettük az út mentén guggoló első sötét alakot. Odaplántált néma bokorként várta, hogy felfedezzük. Nem hadonászott, nem integetett: csak figyelt. A harmadiknál megálltunk. Arca a Grand Canyon kicsinyített mása volt: vöröses szikla, az évezredes tudás mély repedéseivel karcoltan. A navajo indián némán nyújtotta felénk csodálatos színekkel kézzel szőtt pokrócait. A rajta lévő, poncsószerű ruhadarab testvérek között is megért vagy ötszáz dollárt. A kéziszőttek csik-

landozó bársonyát fájó szívvel simogattuk: a rajtuk lévő kis árcetli nem a mi pénztárcánkhoz méretett. Az indián bólintott. Nem erőltette a dolgot. A leterített szőnyegre mutatott, amelyen százával heverték a híres navajo ezüsfoglalatú türkiz ékszerek. Egy igen szép karkötő ragadta meg a figyelmemet: húsz dollár. Nevetségesen olcsó. De jól állna a Kedvesnek! Ám körülbelül ennyi minden jelenlegi vagyonom. Mert a többi pénz másra van félretéve.

Sóhajtva köszönjük meg az öreg 'fáradozását', és tiszta szívből dicsérjük munkáját. „Sajnos, nem lehet” – válunk el az ismét lekuporodó időtlen, mindedig tökéletesen néma bokortól – „magyarok vagyunk.” Az indiánnak a szeme sem rezzen: ő ezt – magyar – nem érti, de nem is kérdezősködik. Széttárja a karját: „Ez itt Navajoland, a mi hazánk” – szólal meg először, és büszkén vezeti végig ujját a vércsíkon, amit a nap fest a horizontra. Mindenütt kő és szikla, szikla és kő. Ez a Magyarország nagyságú kőszivatar a százharmincezer navajo otthona. Szomorú szürke szemeinket látva az öreg felfogja, hogy mi – a furcsa idegenek – mindent értünk. Büszke háláját azzal fejezi ki, hogy kérés nélkül is eligazít bennünket: „Erre jobbra, tíz percnire van egy motel. Rendes emberek laknak ott.” – és ezzel ismét magába fordul. Néma fejbólintással búcsúzunk.

Mi tagadás, jól jött az öreg biztatása. Mert anélkül abban a vad faluban mi bizony nem mertünk volna megállni. Az utcán, immár teljes sötétben, szigorú tekintetű őslakosok vizsgálgatták a távolról jötteket. A motelesnek – szintén navajo – elmondom, hogy az öreg küldött ide bennünket. Nem tudott átverni. Az addig szigorú arckifejezés egy halvány tizedmásodpercnyi időre megenyhült. Majd a korábbi tettetett közömbösséggel vitt picinyke kamránkba. Megint eltelt egy nap.

Egy extra kis kirándulás

Másnap északnak vettük az irányt: elértük kirándulásunk legkeletibb pontját. A koci kilométer-órája vagy ezer mérföldet mutatott. A reggeli fényben tekertünk át a Colorado hatalmas gátján, a földkerekség első ilyen monumentális alkotmányán. A túloldalt leparkoltunk és bemerészkedtünk egy kávéra a gát fölé tornyosuló sokszögletes, óriási üvegkalitkába, amely étteremként is, kilátóként is szolgált. Innen lift vitt le a 240 méteres mélységbe, ahol megcsodálhattuk az erőmű óriási turbináit.

Később a félköríves gát tetején ámuldoztunk. Jobbra a Powell-lake, a tó. A halványkék vízfelszínt szeszélyes alakú rózsaszín sziklák keretezték és motorcsónakok tucatjai hasították apró tükördarabokra. Balra pedig a félelmetes mélység. A szegény gát odaszorult két hatalmas vörös sziklafal közé. Az étterem ernyőjébe kapaszkodva próbálkozott felemelkedve kiszabadulni – alulról hallottad a lihegését –, de a hófehér félkörívkelyt valami odabilincselte. Két óriási vállát, amely a szakadék peremeibe ütközött, csak nem tudta kioldozni.

Bennünket viszont kis kocsink elvonszolt a látványtól. Gigászi dobostorták között ballagtunk tovább. A fehéres-rózsaszínes, több száz méter hosszú réteges sütemények némán álltak a fennsík végtelen tányérjában szürkés-zöld kemény cukormázzal koronázottan. Errefelé is járhattak azok a huncut óriáslurkók, mert a felső mázt utolsó élvezetnek hagyva, nagyokat harapdáltak ki a sütemények puhábbik alsó feléből. Közben elszalasztottam életem legjobb üzletét is. A bal oldali lapos sziklasivatag közepén barna hirdetés hívogatott. Ennek csábos ígéretei szerint potom tíz dollárért vehettem volna egy acre (kb. 0.4 hektár) útmenti 'földet', és most több tonnányi szanaszét szórt vörös kötömb és pár mérges kígyó boldog tulajdonosa lehetnék.

Egy balkanyar után ismét feltűnt a szokásos tájékoztató zöld tábla, ezúttal a Zion National Park közelletét jelölve. Kénytelenek voltunk bemerészkedni ebbe a hatalmas vízszintes tölcserbe. Előbb széles, lankás, gyérnövényzetű dombok között lavíroztunk. Azután a kilátás összeszűkül, és egy óriási pincészet évmilliók bortól vörösre festett sziklafalai között kanyarogtunk. Jobbra-balra eldobálva heverésztek az óriásborászok elhagyott szerszámai. Itt egy

húsz méteres ívű kődonga alatt visz el az utunk; ott egy dugókalapács fekszik az oldalán; amott egy félig kipréselt fürt rózsaszínű kőszemei fűződnek az útszár gerincére; mígnem megjelenik a százötven, kétszáz méter magas szájára fordított hatalmas sajtár.

Mire oda elérsz, elhaladsz egy hatalmas, félköríves kövakablak előtt is. A sziklafalból több millió tonnás darabot vág ki valamilyen hatalmas kéz, talán azért, hogy abba helyezze a gyertyákat. Ám egy huncut óriás innen elcsente azokat és odébb ragasztotta le, a kanyon peremén. Egymás mellett meredeznek több száz méter magasba e szögletes, egymáshoz fagyott kőgyertyák. Tetejükön tépett fenyők zilált kanócaival, oldalukon rozsdavörös csorgásokkal. Ám a bort itt is hamisítják, mert a kanyon falairól meredeken, világoskéken zuhannak le a kristálytiszta vízesések.

Az útmenti figyelmeztetések – csörgőkígyó-veszély! – dacára felmászunk az egyik elszórt hordódarab abróncsokkal szabdalta, rézsús, szinte tökéletesen sima dongáira. A vöröses hordótesten sárga csíkok jelzik a pántokat. Az illesztés nem tökéletes. Ezeknél a réseknél kiütnek az egészen friss bor nyomai; valamilyen ismeretlen virág apró rubincsöppjei.

A rozsdаетte tölcser hirtelen összeszűkül és barátságos, féltő társakként hajolnak föléd a hatalmas sziklaszálak. Szíves fogadtatásodat mormolja a lábad előtt csörgedező kis patak is, amelyet most már szemet pihentető zöld liget vesz körül. Az éles, bántóan szűrő fények megszűnnek; a lombok közül csak melegét, nem hőjét bocsátja rád a napsugár. A csermely bolondos kiskutyaként folyton játszani akar veled; hol jobb oldaladon, hol a másikon fut melletted. Végül a tölcser befúrja magát a hegybe: egy hatalmas vízesés parancsol netovábbot az immár pár méternyire szűkülő völgy végén.

Kocsit cserélünk

Visszafelé megkerestük az autót. Lejtmenetben az AMC kevésbé zihálva húzott el a még mindig üres hatalmas sziklaív előtt. Azután ismét kikeveredtünk a főútra. Az ikszedik bazalttortát fogyasztottuk, amikor újabb zöld táblácska kényszerített bennünket kitérőre: „Dinosaurius Track”. A tábla nem hazudott: csakis a dinoszauruszok lehettek képesek arra, hogy ebben a kőorgiában kiismerjék magukat. X méterenként egy-egy másfél méteres átmérőjű, piros, félgömbszerű bemélyedés jelölte a hajdani szörnyek lábnyomait. Nem kocsinak való út volt ez. Gyorsan vissza is fordultunk. Mint hamarosan kiderült, kicsit már későn...

A repülőgépről felülről megcsodált Festett Sivatagra már nem vállalkozhattunk. A kocsi orrából sűrű fekete füst tört elő. A motor kenése felmondta a szolgálatot, mert az olajvezeték egy felpattanó kötől szanaszét szakadt. Ott állt a szegény AMC két hatalmas rézsús sziklafal ‘V’ betűjében az úton, piros színével megpróbálva az utat kísérő kőalakzatokba beolvadni, de ez neki nem nagyon sikerült. Az alkonyatban a nap sárgára festette az előttünk elterülő zúzaléksivatagot, amelynek távolában vad indián hordák adták le fekete füstmorzejelüket.

Ám ideje ébredni, mert itt nincsenek indiánok, de annál nagyobb a baj. Az út síkjában látszó egyre vékonyabb füstoszlop nem harci jelzés, hanem még mindig a mi kocsink orrából szivárog. Vajon kibírja-e a járgány?

Olajcseppeket csordítva a sötétedésben egyre feketébbé váló útra, ‘lábujjhegyen’ haladva kezdtük kutatni az azesti szállást. A kocsi állapota miatt izgulva szinte nem is voltunk képesek felfogni a reflektorfényben megjelenő várostábla értelmét: Las Vegasban vagyunk!

Először csak néhány fényreklám tűnt fel. Azután bekövetkezett az augusztusi csillaghullás, hogy a végén a görögtűzszerűen mindenfelé elomló fényáradatban a kocsi méltóságteljesen szivarozva bevonuljon egy tágas parkolóba, majd hamvaiba dőljön.

Egy órányit rohangáltunk a városban jobbra és balra, míg végre kiderült, hogy itt bizony nem lesz nyugodt alvásunk. A legolcsóbb szálloda kért 40 dollárt fejenként egy éjszakára, amelynek már amúgy is a közepén voltunk. A közeli kávézóban bedobtuk a szokásos huszonöt centes kávé. Majd következett a ‘természetes’ munkabeosztás. Jóska és Pista vállon vere-

getett: „Akkor, ugye, elintézed a kocsit? Hogy ne zavarjunk, addig kicsit körülnézünk.” Ezzel távoztak. A japán csecsemő – érdekes, ezek a japcsik csakis az ócska filmekben olyan hejdehajde karatéző legények – felébredt és nyafogva rángatott: „Én most hol fogom aludni?”. Merthogy szerinte éjfél volt. „Ott, ahol vagy” – mordultam rá zordul és pár narancsosdobozt helyeztem a feje alá, hogy jól érezze magát. „Fuvart vállaltunk, de pelenkázást nem.” „Ki az, hogy pelenka?” – hallottam az ajtócsapódás közben, mert nekem valahogyan sürgősen telefonálnom kellett.

No látod, ez az AVIS – az autókölcsönző vállalat – egy szupercég. Éjfélkor is felvették a telefont. Meghallgattak. Nyugodtan tudomásul vették, hogy a kocsi kaput; annyi. Sajnálkozva közölték: „Ne haragudjon, de csak reggel hétre tudunk kiállítani egy újat ott. Megfelel?” Tettem a mérgeset, de végül elfogadtam a javaslatot. Bediktáltam a ‘címet’: Las Vegas, az X kocsmá előtt, a parkolóban, jobbról-balról ötszáz méternyi sötétségben, a főúttól pár lépésre.

A japcsi már régen a hátsó ülésen horkolva aludt. Én pedig a legközelebbi játéktér felé vettem az irányt, ahol Jóskaékat sejtettem. Öt centtel – a neve ‘nickel’ – nyertem egy valódi ezüstdollárost. (Ma is megvan.) Ezzel a játékautomatázást abba is hagytam. Már Jóskaék is fáradtak voltak. Még sétáltunk egy rövidet, be-bekukkantva a földszinten köröskörül nyitott, vagy legfeljebb csak üvegfalakkal és – ajtókkal itt-ott elválasztott kaszinókba, amelyekben még csak most indult meg az igazi élet.

Egyikünknek sem volt kedve – mersze? – elvegyülni a játéktérben elszórt piros és fehér asztalokat körülvevő tömegben. Pedig az alkalomhoz illendő volt az öltözetünk: a szmokingos urak és estélyi ruhás hölgyek, a farmeres-pulóveres (kvázi) fiatalok körében talán még sajátos illatunkkal sem keltettünk volna feltűnést. Már nem izgatott minket a nyerés esélye, sem az ezüstpikkelyes ruhákba öltözött dámahalak, akik arra vártak, hogy valamilyen képpen így vagy úgy megfosszák őket valamitől.

Lompos szürke moszatokként dőltünk egymásnak a kocsi ülésein. Fáradt vándorokként, kóborló szerzetesekként, akiket a világ zaja – volt belőle éppen elég – már nem zavart. A fények, a külső hangok elúsztak: a nagy Sátán – az arany – városának a kellős közepén három és fél magyar – azért befogadtuk már azt a lökött kis japánt is – békésen horkolt.

Reggel hétkor kopogtatnak a kocsi ablakán. Hümmögök, krárogok – a többiek még durmolnak – és csodát látok. Egy egészen bájos tündér érdeklődik arról, hogy akkor lecserélhetnénk-e a járgányt. Nem tudtam neki nemet mondani. A cicavica előkapott egy többpéldányos nyomtatványt, majd minden kérdésnél jobbra-balra riszálva kellemetes kákacsomóját beírogatta a még mindig alvó tanúk miatt csak kettőnk szemérmes közösségében maradó válaszaimat. Ekkor és így, aztán meg az történt... Az átadás lezajlott. A hölgy csak ekkor nézett a kilométeróra és – ez a korai időpont miatt aligha magyarázható – heves csuklásba kezdett. Három nap alatt csaknem kétezer mérföldet tettünk meg...

A bűbáj ekkor mentegetődzésbe fogott: „Sajnos, ilyen kategóriájú kocsit nem tudunk itt kiállítani. Megfelelne talán egy Ford is?” A reggeli ködtől párás tekintetem szigorúsága rögtön magyarázkodásra készítette: „Természetesen a nagyobb kategóriáért nem kell különbséget fizetnie. Viszont a ‘waiver’ – a biztosítási díj önrésze – naponta egy dollárral nő.” Ránéztem az ott álldigáló Fordra – és nekem a különbség azonnal megérte. Még egy picit morgolódtam, hogy nehogy azt higgye, hogy. Azután aláírtam a papírt.

A narancsot és a tejet átpakoltuk a Fordba. Valahol közöttük volt a kis japcsi is. Jóska és Pista maguktól tántorogtak át új kincsünkbe. „Mi van, mi van, elintézted, mi van?” – darvadoztak. Még a bájkecs sem érdekelte őket, aki pedig bal kezének négy ujját kacérosan lengetve felénk a böhöm vontatóval akkor cipelte el mellettünk volt piros kis kocsinkat, annyi élményünk hű tanúját.

A Jóskaétól fájó saját vállamat megdörzsölgetve ültem a volánhoz, békés hortyogások közepette. No igen, ez a kocsi már más. Tágas, hatméteres, meg olyan szép metálbarna. No igen, ezzel majd másként lesz. A főút felhajtójához érve ráléptem a fékre. Hát te, ennél jobb

vekker nincsen! Az addig számomra ismeretlen szervófék megtette a maga hatását. A maradék húsz kiló narancsunk a csomagtartóból előre zúdult a négy üvegnyi tejjel egyetemben. Jóska beverte a fejét a szélvédőbe, én az övébe, Limpi az én hátamba, a japán – mindig utolsóként – a Limpi égnek nyúló popsijába. Ezek után megegyeztünk, hogy mégis csak visszamegyünk egy kávéra. Mert lassan úgy tűnt, hogy mégis megkezdődött az új nap.

Hány a fok?

Most a nevadai sivatagban kúszik az új kocsink, az AMC-nél sokkal kényelmesebb Ford. Jobbra a már megszokott, de a korábbiaknál színtelenebb, koszosszürke dobostorták. Az egyik félig elolvadt. És lám, valahol a közepén, kis táblácska díszileg. 173 méterrel vagyunk a tenger szintje alatt.

Jobbról ez a sziklaszirt, balról mocsarasnak tűnő lapály kísér, fehér sóval szegélyezetten. Majd hamarosan emberkéz-rakta kőhalomhoz, fél emlékműhöz érkezel. Azt hirdeti, hogy ez a 'föld' valaha Orczy-báró birtoka volt, aki megkezdte itt a glaubersó – a látóhatárt kísérő fehér csíkban rejtőzködő ásványi kincs – kitermelését.

Azután egy másik tábla a híres filmre emlékeztet. Ha itt jobbra betekersz a kopár hegyek közé, akkor hamarosan eljutsz a nevezetes Zabriskie Point-hoz. A késői indulás miatt erre már nem vállalkozol. Sőt az sem vonz, hogy megnézzed az egykori sókitermelés rejtelseit ecsetelő bányamúzeumot. Hiszen közvetlenül az utóbbi mellett egy meglepő varázslat, egy igazi sivatagi oázis vár.

Az eddigi – árnyékban, ha lett volna ilyesmi – negyvenfokos hőség után felüdülten parkoltuk le a kocsinkat a hűs pálmák ligetében. Majd másfél dollárért hagytuk magunkat betuszkolni a hidegvizes, kékfényű uszoda partjára, amelyet ráadásul bikinis csajok hada koronázott. Két mesterfejes után Jóska végignézett a 'hölgyegyleten', és minden férfiúi rafinériáját latba vetve – ájultan elaludt a medence partján. Háromkor a vállát rázogattam: indulni kellene. Jóska ekkor döbrent rá, hogy eddig mit mulasztott. „Ne légy hajcsár; maradjunk még!” Foggal-körömmel védve őseim becsületes hírnevét, Jóska minden ellenállása dacára pattanj-t parancsoltam. Lassan megtellett velünk a Ford és tűztünk tovább.

Alig pár kilométer után elegáns – óh, mikor leszte ti olyanok, magyarok – zsaru állja el az utunkat. „Merrefelé?” Nehogy a kíváncsiságtól lyukas maradjon az oldala, elárultuk. „No, arra most nem.” – intett az éber őr, szemével vágva a megcélzott irányba – „A hágón négy-méteres hó van. Tessék más utat választani.” Hmm. Itt öven fok van, amott meg négy-méteres hó. Jó, mi? Nem volt mit tennünk, balra kellett kanyarodnunk. Hótorlaszok helyett itt tíz méteres homokdűnék vártak ránk, szerencsére csak az út mentén. Egy majdnem igazi Szahara közepén bandukolt a kocsi, pusztán a tevék hiányoztak. Az út erőteljesen emelkedett és kezdett rossz érzésem támadni. „Te Jóska, ez fel fog forrni!” – szóltam a medence mellőli elrángatás miatt még mindig morcos útitárshoz. Nem voltam nagy jó, de mire az utolsó szót kiejtettem, a vízhőfok mutatója a kocsin kívül kalimpálózott. No, még ezt a pár métert bírd ki – tapostam a gázba – feltornászódva egy domb tetejére. Innen már a Ford az előírások szerint gurult lefelé a lejtőn.

A domb alján, pár száz méter távolságban, kis házacska körül pár tucatnyi autó álldigál. Melljük fékezek, mire hozzápattan egy formaruhás ürge, kezében egy húsz méteres slaggal: „Akkor kezddhetjük?” Kiderült, hogy ezek már vártak ránk, mert itt minden kocsi kivétel nélkül felforr. Most idézem a gépkocsi műszaki vizsgájára általam tanultakat: 'Ha a kocsi hűtővize felforr, a motort nem szabad leállítani, hanem alapjáraton pörgetve vagy lejtőn lefelé gurulva meg kell próbálni lehűteni. (Az utóbbi tipp nem vált be.) Majd a vízsapkát, kezedet kendővel, kesztyűvel védve a forróságtól, óvatosan le kell tekerni és lassú járaton langyos vizet kell csöpögtetni a hűtőbe. A hidegvíz ugyanis szétvetné a motorblokkot.' (A felelet majdnem jeles.)

No, az a dzsekis-egyenruhás fazon nem ezt a slágert dalolta. A slaggal végiglocsolta a teljes motorblokkot. Majd csak úgy meztelen kézzel lekapta a vízsapkát és a cső végét bele-dugva elárasztotta a hűtőt. „Adj ide is!” – rikoltottam, kívánva azt a pár csöpp kis langyos vizet a pokoli hőségben. A tag vállat vont: „Ha nagyon akarja...”, majd rám irányította különleges fegyverét. A lélegzetem is elállt, mert ilyen hidegzuhany már nagyon régen ért. Lehet, hogy az amerikai motorokat nem otthoni fából faragták?

Máris folytatjuk utunkat a nemkívánt irányban. A Ford átbukik két hatalmas sziklafal között a hegy túloldalára. A homokdűnék eltűnnek; kellemes, hazaias liget vesz körül. Közöttük pár elszórt tanya. Az igazán nem magas hágó melletti dőltkerítéses házacskákat, az azokat kísérő sufnik, kaszálók, gyümölcsösök bármelyik közép-európai úthajlatnak a kísérői lehetnének. Két, dróttal kerített, szénaszagú sárga legelő sarkánál elágazott az út. Egy pillanatig haboztunk, hogy merre is forduljunk. Ekkor ért bennünket utol roppant nagy zajjal, kerécsattogással, iszonyatos pöfögéssel, hatalmas durrogásokkal az a nyitott kis furgon. Zaját és bűzét elnyomta az a mintegy húsz fiatal – fiúk és lányok vegyesen, uniformisban, vagyis derékig farmer, afölött a természetadta –, aki a platón álldigált. Pontosabban dülöngélt és dühödten ordibált valamilyen punknótát az egyik csípőn felül gitárba öltözött, borotvátlan, sárgasörényes, pirosplántlikás abroncskoronájú, kékes tetoválásokkal díszített vállú csodipajtás félig hangolt kíséretére. „Ti is jöttök, haverok?” – kérdezte a sofőr, akitől az út-irány felől érdeklődtem. Lekecmergett a rozszant teherautócskáról és nagy nyálasat cuppantott a képemre. Ez a többieknek is tetszett, mert néhány ringó kebel közelítve felém, újabb testi érintkezéseknek váltam közvetlen tárgyává.

Bár a nevezett női testrészek egyáltalán nem mutattak egy irányba, sorsunk megpecsételt. Pár tíz, motornak is tekinthető járgány vett eddigre körül bennünket. Közös jellemzőik a következők: A valamilyen cikli első kereke öt centiméter széles és húsz centiméter átmérőjű. A hátsó kerék harminc centiméteres nyomot hagy és csípőmagasságig ér. Az abroncsokat mintegy négy méteres rudazatok kötik össze srégen. A bőrdzsekis, fekete-szemüveges, rágózó ifjútán – aki már nem is annyira fiatal – hátsó két lábát a kormányon pihenteti, miközben mellső két lábának az egyikével a fülhallgatóját igazgatja. A másikkal direkt kontaktust teremt a jármű hátsó kiugró tengelycsomójain szétterpesztett lábbal álldigáló, szintén bőrdzsekis nőnemű lény éppen aktuális valamilyen testrésszel.

Sok választásra nem volt módunk, mivelhogy – mint kiderült – a másik út is ugyanoda vezet, csak másként. A nedves barátkozások nyomait letörölve, a keblek által keltett benyomásokat feledni igyekezve lendültünk neki a hegynek. „Ez az haver, majd mi kísérünk, majd mi megmutatjuk...” Elöl a furgon, ütemesen rázkódó miegymásokkal; utána a társaságból mérföldnyire kirívó Ford; oldalt és hátul a negédes najádokkal nehezített sötétszemüveges, a ‘motrot’ állandóan túráztató kísérőhad.

A ‘take-off’, az elszakadás mesteri műveletet igényelt. A marihuánás leheletek; az úmentén nyíltan szeretkező párok; a mostanra már beköszöntött estében itt-ott meggyújtott tüzeken pörkölődő ócska konzervhúsok bűze; a kétszázfelől kaotikusan keveredő kemény rock koponyát nem kímélő zaja már az idegeinkre hatoltak. A sötétségben mentők, rendőrök, tűzoltók vijjogtak el mellettünk, megpróbálva kihúzni az egyre mélyülő szakadékok valamelyikébe zuhant, a narkós fiatal által vezetni próbált gépkocsit. Csak később tudtuk meg, hogy aznap ötvenezer hippi adott itt egymásnak találkozt és mi pont ennek az orgiának a kellős közepébe csöppentünk.

Közben pedig félelmetesen sötétedik. Annyit már akkor is sejtettünk, hogy ott nem maradhatunk. De hol találunk nyughelyet? Az örültek tanyáját lassan magunk mögött hagyva háromezer méteres magasságba kapaszkodunk fel. Elmarad a bűz, a zshivaj, a hamis fény, amelyben ezernyi dervis vagy sámán járja a maga által sem ismert zilált táncot, keresve azt, amit már sohasem fog megtalálni. Itt fent hideg, de kristálytiszta a levegő és szinte megcsap a

hallatlan csend. A kis japán, aki odalent még a két szemére tapasztotta parányi kacsóit, hogy ne is lássa azt a fehér fertőt, most örülne, ha nem aludna.

A Sequoia National Parkban járunk. Pár percre – tagot nyújtóztatni és friss levegőt szívni (engem is megviselt a korábbi élmény; nem magamért, hanem miattuk) – kilépünk a kocsiból. Száz méteresnél is magasabb fenyők vesznek körül bennünket. A látvány hihetetlenül giccses: a legmagasabb sötét fenyő szinte felszúrja a túlsó hegytető felett teljes fényében ragyogó holdat.

Az ábrándozást hatalmas csattanás verte szét. Tíz centin múlt az életem. Mellettem zuhant le az a kétkilós, negyvenszer húsz centis toboz, amelyet három hónapig őriztem. (Csakis a túlsúly miatt nem hoztam haza a repülőgépen.) A reccsenéstől rádöbrentünk, hogy pontosan éjfél van. Limpi és a japcsi a hátsó ülésen eldőlt, miközben Jóska fogszorítva próbálta leemelni a kocsit a háromezer méteres csúcscról.

Eltévedtünk! Ezt a részt egyszer már bejártuk! Ezt is! Ott lenn az a biztató fény visszavezetne – oda. De hol a francba van a lefelé vezető biztonságos út? Végre rátaláltunk. Kanyar balra, kanyar jobbra. Kanyar balra, kanyar jobbra. Kanyar jobbra, kanyar jobbra. Jóska keményen fogja a kormányt, miközben rimánkodik: „Béla, számold és állandóan beszélj hozzám!” Jobb kanyar; háromszázkettő. Bal kanyar; háromszázhárom. Jobb kanyar; háromszáznég. Háromszázhatvanötönél beszüntettem a számlálást és elkezdtem ecsetelni Jóskának nehéz gyermekkoromat. Ő ezt nyilván sértésnek vette, mert végre nagy sóhajjal leparkolt egy elhagyatott sötét motel előtt.

Az én feladatom volt bezörögni, mert nekem a legjobb az angol beszélőkém. Válasz nuku. A hippik miatt a környéken minden szolgáltatás megszűnt. Vagy talán mégsem? A moteltől nem messze egy kocsmá lapult. Odafelé vettük az irányt, miközben Limpi és a jap békésen horkolt – a „de én hol fogsz én megszállni” – kötelező kitétel után. Felcsillanó reményeimet Jóska oszlatta el a tömör közléssel: „Nincs benzinünk.”

A merész kocsmá előtt rendőrkocsi állt. Erre már készen volt a tervem. Az ajtót belökvé a bár székeihez ballagtam. A pultnál állt a két hekus. Megszólítottam a főnökösebbet. „Hello, Jack. Gondban vagyunk. Nincs benzined a számunkra?” Az uniformis illendően válaszolt: „Hello, Jim. Benzint hivatalból nem adhatok. De majd csak segítünk.” „Vóna még egy kis gond.” – folytattam. „Merthogy én vezetek, de most be fogok dobni két korsó sört.” „Tedd azt, ha jól esik.” – hörpölt a magáéból a szélesvállú. „Meghívhatlak?” „Azt viszont ne próbáld meg, mert az a hatóság megvesztegetése címzetű büntettet érdemelne ki.” „Node tudod, hogy nem erről van szó?” „Igen, de a szabál az szabál.” „Kár...” – sóhajtott a kevésbé filigrán. „Tíz perc múlva megyünk patrolra, gyertek velünk!”

Tíz perc múlva a zsaru legyintett felém: most! Limpi alszik, a japcsi alszik. Rajtam a sor; Jóska megtette a nehezét, amikor ezernyi kanyaron lehozott bennünket a hegyről. Bemászok a volán mögé és indítok. Barátságosan biztató biluxszal nyugtázza az aktust a mögöttem megmozduló rendőrkocsi. Neki a lejtőnek, uzsgy! Hajtok vagy negyvennel (mérőfölddel), mert a kanyarok, meg a sötétség, meg az automata, meg a fék, meg a... Egyszerre csak megszólal mögöttem a nénó. A rendőrkocsi megunva a totojázásomat minden fényét/tülkét bekapcsolva elémpattan. A hótmeredek úton az előírásban (akkor) megengedett 65 mérőföldes (98 kilométer) sebességgel száguldoz lefelé a sötétségben. Mit tehettem mást, mint a hathónapos jogsíval a tarsolyomban és a zabszemmel egészen másutt követtem a fényt?

Egy évszázadnak tűnő háromnegyed óra után a zsarvak behúznak egy benzinkút mellé. „No látják, nem kell mindjárt be...” – biztatnak. „Van itt egy olcsó motel jobbra” – teszik hozzá. „Maguk tényleg magyarok? És az hol van? Negyvennyolcas forradalom és Kossuth? Hát, magukra tényleg ráfér egy kis pihenés.”

Tankolunk, elvánszorgunk a motel felé. Jóska, aki a mai vezetés keményebb részét vállalta, férfiasan veszi vállára Limpit és betuszkolja a hálósobába. Ugyanezt teszem a japcsival, aki talán csak egy sima ‘liftet’ várt volna Friscóig – és lám mennyi balhéba keveredett tudtán és

akarátán kívül. Te milyen érdekes, hogy ezek a karatéző, dzsiudzsicuzó, sumozó stb. japánok mennyire nem bírják azt a picinyke kis gyűrődést, amikor meg kellene fogni valamit; amikor el kellene intézni valamit, amikor 'helyzet van!'?

Valahogyan aznap este is elpihentünk.

A pipákról

Pilledt-fáradt éjszaka után tüztünk tovább nyugat felé. A hippik miatt nem igazán élvezhettük az óriásfenyők birodalmát. Talán éppen a lehetetlenség miatt hirtelen testileg és lelkileg szebb élményekre vágytunk. Valami tartós megtisztulásra, hiszen már csak a látvány és az érintés is beszennyezett bennünket. Óhajunk beteljesedett. A vörös-zöld-szürke kődzsungelből és a sárga-fehér homoksivatagból Fordunk európai tájak felé vitt bennünket.

'Nem illik szemetelni. Csak a kijelölt helyeken illik tüzet gyújtani. A megjelenő macikat nem illik keksszel etetni' – szólt a legújabb eligazítás. Sokkal apróbb betűk sejtették csak veled az illetlen viselkedés esetén rád róható bírságokat. A következmények persze kemények. De mennyire más a hangnem, mint itthon! Az eszpresszószerű helységben nem azt írják ki, hogy itt 'Tilos a dohányzás!'. Hanem azt, hogy: 'Kulturált ember ezen a helyen nem dohányzik. A kulturálatlanokat pedig kivezetik.'

Mackókkal inkább nem szerettem volna találkozni. Nem is volt egymáshoz szerencsénk. A Yosemite National Park elején kocsinkat leállítva nem is tudtuk hirtelen, hogy miben gyönyörködünk. A hatalmas völgy közepén futó patakban; a csermelyt kísérő üdezőld rétben; az azt gyűrűző erdőben, vagy a környező sziklafalakat eltakaró cserjésekben. Ennyi kösziklás, sivár sivatagos, hőtölulásos, szemkínzó sárga nap után ezt is megérhettük...

Leheveredtünk a – mondjuk – Szalajka partjára és a kék égbe bámultunk, orrunkat megtömve az üdefriss zöldek illatával. Persze asztalkendőt – sajnos – nem bonthattunk, ami azért volt jó, mert így legalább nem kellett szégyenkezniünk elemózsiatárunk némileg hiányos változatossága miatt. Szóval nem várt ránk egy Szinyei-féle zsúr.

Ekkor ment Limpi a bokrok közé, folyóügyeit elintézendő. Majd lelkendezve visszarohant: „Fiúk, itt van valami!” Mit tagadjam, a mormogást addig is hallottam. Elandalított; és erre a Pisti itt kiabál. Kelletlenül keltem fel és – földrajzismereteim dacára – nem számítottam arra, hogy jobbra egy több száz méter magas vízesésben gyönyörködhetek. Majd Jóska rikkantott fel: „Nem is arra, itt van az igazi!”. Két perc múlva kiderült, hogy jobbra és balra a zuhatagok tucatjai szakadnak alá. Az egyiktől a másikhoz rohantunk. Mindenütt több száz méter magasból permetezett ránk a megváltó hűvös víz. Permetezett? Limpi megpróbált az egyik alá állni, de gyorsan kimenekült. Hát igen – itt a legmagasabb vízesés 793 méterről fecskendezi alá a sugarait.

Alattad zöld kövér fű vagy barna meleg talaj. Szemben szürke szikla – éppenhogy csak kivillan a halványzöld, naposcsibe ágacskákkal átszőtt bokrokból. Színes virágok ezrei. A fák vénasszony-nyaras, békés bogain keresztül lankadatlan szorgalommal szűrődnek alá a szürkés-kék vízfolyatok.

De szedelőzködni kell. Mackót nem láttunk, nem bántottunk, sőt nem is ettünk. Csak – vess meg – ismét egy ócska hamburgert a park kijáratánál. A Ford már toporogva várt az újabb útszakaszra.

Nem volt hosszú, csak ismét kicsit kalandos. Bizonyosan nem hiszed el, de a négyezer kilométeres út utolsó hetven kilométeres szakaszán, a nagy Amerikában nem akadt egyetlen benzinkút sem. A Ford kiszáradt és méla ösvérként ragasztotta négy kerekclábát a földhöz: innen pedig egy tapodtat sem. Benzin nélkül ostorra sem. A leállított teherautók vezetői sajnálkozva vonogatták a vállukat: „Ebbe ólommentes benzin kell. Mi pedig nem olyanul járunk.” „De hát egy literke, az akkora baj lenne?” – rimázkodtunk. Nem, nem, nem és nem! A szabály az szabály.

Végre feltűnt szemben az a dzsip. Farmeres, texasi kalapos, másfél méteres vezetője hajlamosnak látszott arra, hogy szomjas kocsinkat felüdítse, azaz elszaladjon némi kis benzinért. Háromnegyedórás várakozás után betöltötte az ötliteres kanna tartalmát a Ford tankjába. Majd a benzin árát és a fáradozásáért ajánlott öt dollárt a zsebébe gyűrve elsöpört.

A kocsi nem indult. Bekövetkezett a hosszú és fárasztó kirándulások elmaradhatatlan momentuma: a két, addig egymást kiválóan segítő partner – Jóska és én – picit összeveszett. „Csinálj, amit akarsz, de az úgy sem megy” – vicsorgott rám. Azt tettem. Szétkaptam a motor elosztófedelét – ezt egy mai nyugati kocsival nem teheted meg – és oda pár csepp benzint töltöttem. A járgány azonnal elindult. Békésen és feloldódva fogtunk kezét Jóskával, hiszen mindketten ugyanazt vágytuk, gondoltuk. Utólag picit fájt, hogy a Kedvestől nászajándékba kapott pipámat a kocsi tetején felejtettem ebben a nagy izgalomban. Az indításkor ott is maradt...

Most már Frisco közelében vagyunk. Nyolc sávós autópálya szédítő száz kilométeres tempójában próbálok a felfedezett kijáró felé navigálni. Ha itt tévedek, akkor tekerhetek pár tíz kilométert a következő elágazásig, hogy visszaforduljak. Már nem lep meg az amerikaiak kemény udvariassága. Ha a kocsid orrát egy picit jobbfelé döntöd, akkor a jobb oldali sávban a veled egyvonalban haladó kocsi azonnal tempót vált: ‘Give him a brake!’ Adj neki egy kis féket. Ha ekkor a sávjára lépsz, akkor nem dudál rád, nem szidja a felmenőidet, hanem szó nélkül odaenged. Esélyt ad. Ha viszont nem használod ki a másodpercnyi helyzetet, akkor felzárkózik – ez a tökorru csak hülyéskedik, nem is akar idejönni – és lesheted a következő alkalmat.

Holtfáradtan, szinte tudat nélkül – itthon bizonyára karambolt okoztam volna – toltam a kocsit az ötösből a négyes sávba, majd még kijebb. Picit megnyugodva hagytam el a szédületes forgalmat. Ám ezzel semmi nem ért véget. Most következtek Frisco lejtős utcái. Vagy kidugom a kocsi orrát az emelkedőn és látok valamit, vagy nem – és akkor örökre ott maradok. Pár kanyar után már belöttem az Avis telephelyét. Hurrá, már csak pár lépés!

A megérkezés örömeiben hibáztam. A szűk utca sarkán egy postaláda állt. Egyesek utólag úgy vélhetik, hogy azt némileg megnyomorítottam, belapítva a hat méteres Ford jobb hátsó sarkát is. Az Avis ezen az apróságon éppen úgy nem akadt fenn, mint a kocsiban hemzsegő narancshéjtól és a mindent ellepő homoktól. Minden oké. Baj nélkül megérkeztünk.

Az alvási ügyekben igen jártas japánt korábban már valahol elhagytuk. Most mindhárman kedvetlenül keresünk nyugodalmat a YMCA hívogatónak aligha nevezhető összes egységeiben. Szárazon – sör nélkül – kalkulálunk, rendezkedünk. Arizona fárasztó vörös kősvataga, a Grand Canyon mélye, Nevada homokja, Las Vegas villódzása, Yosemite zöldaranya egy pillanat alatt szerteszét foszlott. Holnap háromfelé repít bennünket a Sors...

A Nagy Balhé véget ért.

ELHAGYATVA ÉS MEGTALÁLTATVA

Az unalom napjai

A nagy kirándulás után visszatértem New Yorkba. A lomha jumbó fedélzetén ‘hazafelé’ még az elmúlt élményeken, majd a várhatóakon álmodoztam. Olyannyira, hogy már a Festett Sivatagra és az egyéb lenti látnivalókra sem bámultam le, amelyekre a pilóta kedves tájékoztatása hívta fel az utasok figyelmét. A Manhattanre vivő busz, a hidak, az út pántlikái sem keltettek bennem új élményt. Inkább sivárnak, semmint vonzónak láttam most a nagyvárost. Visszaköltöztem ócska kis szobámba, amelynek bére már előre ki volt fizetve. Szürke vándormunkássá vedlettem, aki nap-mint-nap ingázik kietlen kuckója és monoton munkahelye között.

Sok feladatom nem maradt, mert az adatbáziskezelő kiválasztásának érdekes munkája lassan befejeződött. Kaptam ugyan egy önálló megbízást is, de az csak napi egy-két óra elfoglaltságot igényelt. Így unalmamban, no meg a – sokszor csak erőltetett – tanulási vágyamban Randy szakkönyvtárához fordultam. A könyvekre az ENSZ-től kapott pénz hamar elfogyott, hiszen egy igazán jó kiadvány ára akár az ötven dollárt is elérhette, és én nem csak irodalomra költöttem azt a kis ellátmányt. Így hát csendesen és – egy ideig úgy véltem – észrevétlen elkezdtem xeroxon lemásolni Randy jobb könyveit. A másolatok egy részét postán hazaküldhettem, a Bank költségére, és – ha jól emlékszem – a hazafelé történő repülőútra is biztosítottak némi túlsúly-keretet. (Volt is ámuldozás, amikor valóban hazaérkeztem. A vámos felszólított, hogy nyissam ki az egyik pakkot. Egy tucat könyv – jó része másolt – dőlt ki belőle. „No, akkor lássuk azt a másikat...!” Abban is csak a betűk értek aranyat. „Mi a fenét csinált maga Amerikában?” – tört ki végre a derék tisztviselőből. „Mit, no mit, nem látja – másoltam.” Erre elengedett.)

Eszem ágában sincs sértegetni egyik hazai szakmai feljebbvalómat sem. De annyi bizonyos, hogy egyik szobájában sem láttam olyan szakmai kincsesládát, mint Rustin úréban. Egy négy méter széles polc telis-tele a legnagyobb nevek irományaival; a legaktuálisabb konferenciák gyűjteményes anyagával; vagy húsféle folyóirat cikkeivel. Tisztelem, becsülöm és üzöm is a kézimunkát, a kapálástól a szobafestésen át a mosdójavításig. Tudom, hogy rossz szerszámmal, silány anyaggal nem sokra lehet menni. Így megérted, hogy a szellemi munkás számára a szakirodalom az eszköz, az alapanyag. Könyvtáráról ismerni meg a jó számítástechnikai szakembert.

Node félre az elmélkedéssel. Buzgón xeroxozom a fontosabb könyvek érdekesebb lapjait. Közöttük azt is, amelynek minden egyes oldalán az utolsó sorában ott állt a ‘másolni tilos’ copyright figyelmeztetés. Észrevétlen? Az egyik nap eme ‘fizikai’ foglalatosságom közepette egyszerre csak mellémperdül egy indiai alak. Számosan dolgoztak a Chase-ben, mivel Rockefeller nagy támogatója volt a bevándorlóknak. Köztük volt Alex egyik beosztottja is, amúgy igen jó barátom, akivel az ominózus szoftverügylet kapcsán jöttem össze. A derék ázsiai – barátság ide, barátság oda – a sárga földig leteremtett, hogy én miért és miként sértegetem itt a nemzetközi szerzői jogot. (A papírköltséget Randy, vagyis a részleg állta. Mindig be kellett írni egy lapra, amely a xeroxgép mellett volt, hogy hány oldalt húztál le. ‘Becsületkasszára.’ Mindig be is véstem. Randy meg egy szót sem szólt. Az indiait sem az effajta anyagiak izgatták.)

A tagnak formailag teljesen igaza volt; ezért is nem küldtem el a fenébe. Halkan elmagyaráztam neki anyagi háttéremet; általános helyzetemet; a magyarországi szakirodalom szűkösségét; nemes céljaimat, miszerint én a fiatalokat oktatom ‘szavakkal, miket nem értenek’; stb. Miután a könnyeket letöröltem a szeméből, halkan így szólt: „No jó, csak mások

meg ne lássák!” Ezután rendszeresen ellátott az általa illegálisan másolt irodalmakkal. Én pedig a továbbiakban az ebédszünetet választottam apró stiklijeimhez.

Most azt kérdezed, hogy miképpen lehet unatkozni New Yorkban? Az első válaszom egyszerű: nagyon. Pénz nélkül pedig irdatlanul. A második felelet talán kézzelfoghatóbb. New York felett kék volt az ég és rettenetesen sütött a nap. Ilyenkor a páratartalom 90 százalékos; árnyékban 45 fok van elvileg; azonban a gigászi betontömbök visszasugározzák az elnyelt hőt, és így az épületek utcáiban testvérek között is ötvenfokos a hőség. Ekkor persze eszedbe jut, hogy jó, hiszen tényleg a Nagy Alma Nápolyal egy szélességi körön fekszik. Ebben a dunsztban jó, ha lihegni tudsz, de bizonyára nincs kedved ahhoz, hogy az utcán csatangoljál városnézés ürügyén.

Különben is féltél a tüdőgyulladástól. Nem alaptalanul. Az amerikaiak nagy része állandóan taknyos, aminek az oka kézenfekvő. Sétálnak az utcán (50 fok), s ha nem térnek be a metróba (ahol télen-nyáron 35 fok van), akkor belépnek egy közértbe, áruházba vagy – tévedésből – akár a munkahelyükre is (17 fok). Merthogy a legtöbb ilyen intézmény légkondicionált. Az épületek ablakainak a külső oldalán ott lógnak a rozsdált-lemezű temperálókészülékek. Ezek minden érzékszervet igénybe veszik. Kívülről szinte kiütik a szemedet. A kondenzvizet csöpögtetik rád, amely egy pillanat alatt sárgászöröses csíkokkal tarkítja az újonnan festett falat is. Ott bent pedig egy kukkot sem hallasz a monoton zúgásuktól. Meg fogsz lepődni, de még az ételek is légkondicionált ízűek. Mivel ezek a berendezések ilyen csodálatosak, igen sok amerikai kocsit is elláttak valódi légkondival. Így hát az ottani polgár napja mással sem telik, mint a harmincfokos hőkülönbségek közötti ingázással. Ki a napra, be az üzletbe. Ki az udvarra, be a lakásba. Ki az utcára, be a kocsiba. Én ezen teljesen kiakadtam. Mint említettem talán, Alan két csöppnyi gyerekének állandóan csöpögött az orra. Mert meztelen lábbal és popsival rajcsúroztak a légkondicionált szoba hideg padlóján.

A sétálgatástól más is elvette a kedvedet. Éppen azokban a hetekben sztrájkoltak a kukások. Ha hiszed, ha nem, New York ‘bankrupt’ lett, vagyis anyagilag tönkrement a város és fizetéseképtelenné vált. Így az önkormányzat nem tudott bért emelni. Fergeteges bűz támadt pár nap alatt! A korábban még előkelőnek tűnő városrészekben is a házak előtti látvány és szag leginkább egy sebtében végrehajtott fókavadászat színterére emlékeztetett. Kiomlott belü, véres-zsíros-repedtbőrű emlősökként heverték egymáson a barna és fekete műanyagzsákok, amelyek némelyikét szanaszét görgette az aszfalt szennytengerén egy parkírozni óhajtó kocs, egy meztelen barna láb, vagy az elszabadult paradicsomban boldogan tetvészkedő turkálók egyike.

New York amúgy sem tiszta, egyébként sem rendezett. A metróbejáratnál úgy kell átszökdecselned a szanaszét dobált papírosok, kólásdobozok és ki tudja még mi minden huplijain. Vigyáznod kell arra, hogy a mindig rohanó kétlábúak valamelyike bele ne taszítson az aszfalton csörgedező, gyanús eredetű valamilyen lébe. Az utcákon be nem temetett gödrök garmadája. Az úttest aszfaltja kiválóan alkalmas az akrobatikus rallyre. A járműveken és a közületi helységeken minden leszaggatva, elcsúfítva, telefirkálva. Hangulatában is szürke kosszal ellepve. Bár itt sohasem volt háború, a mellékutcák rendezetlen házai; a néha szemétbányákként is szolgáló foghíjas üres telkek – már megkezdtek az alapozást, de valamiért abbahagyták; a közparkok kezét sértő reménytelen-rozsdás, kidőlt-bedőlt, leszakadt, hiányos kerítései azt a benyomást keltik benned, hogy világháborús katasztrófa érte a várost. Egyszerűen nem hiszed el, hogy a földkerekség leggazdagabb országának a legtehetősebbek által lakott településén jársz. A valahányadik utca gyémántkereskedéseinek a kirakatai között nem egy van, amelynek a kincsei elegendők lennének e fertő megszüntetésére: akár a Harlem felszámolására is. Ám sehol nem feszül akkora ellentmondás lehetőség és akarat között, mint az önmagát legdemokratikusabbnak tartó Államokban.

Ezt látod New Yorkban, ha nem két napot vagy ott, ha nem idegenvezető vagy ottani barát kísért, ha vállalod a bókászást a mellékutcákon. Miért is lenne másként? Talán nálunk a

Józsefváros roskadozó épületeit mutogatják a külföldinek a Vár helyett? Csakhogy Budapesten sem fogja senki sem több hónapig csak a nevezetes helyeket nézegetni – az egyáltalán nem vonzó egyebekből pedig hamarosan elege lesz.

Sétáim

Úgy jártam én is odaát. Azért a hétvégeken csak-csak megeresztettem egy hosszabb sétát, mert a nem-légkondicionált IH-ban, a szálláson megfőttem volna. Testi-lelki felüdülést jelentett számomra a vasárnapi mise, hiszen jó kis gyaloglásba került elérni a Saint Patrick székesegyházat. (Ő a köztudottan katolikus írek legfőbb védőszentje.) A ceremónia az itthon megszokottól meglehetősen eltérő módon zajlott. Például nem volt hely a letérdelésre a széksorok – nem padok – között. Azután az orrom előtt kis felcímzett borítékot találtam. Ebbe tehettem volna az adóból leírható adományomat. Mivel ez nálam számításba sem jött, levélke helyett egy zöldhasúval púpoztam a kis szalmatálat, sandán jegyezve meg magamban, hogy ezek az amerikaiak itt meglehetősen fukarok. A sok aprópénz között nem hemzsegték a borítékok. A mise vége felé – ez akkor még nálunk nem volt szokás – mindenki felállt, hogy hónaljak és más keresztbe fonódó kezek kazlán keresztül békejobbot nyújtson a szomszédoknak, az előző és a következő sor lehajtott fejű hívőinek, vagy annak, akit arra érdemesnek talál.

Kint az utcán eltűnt ennek a nagy testvériességnek a hangulata. Még pár lépést sem tehettem, amikor megrohant mindenféle tolakodó alak, röplapokat tukmálva rám. Az egyikén ez állt: 'Éljen Hitler!' és a fasizmus igazságáról akart meggyőzni. A másik 'Vesszen Hitler!' felkiáltással az egész német nép alapvető aljasságát ecsetelte. Honnan van pénz az ilyen és a hasonló 'tartalmas' baromságokra? Magyar 'testvéreink' is kitétek magukért. Szórópapírokon hirdették, hogy magyar és sumér egy nép, továbbá a Szűz Mária valójában magyar volt és a 'magyar vallás' az egyetlen üdvözítő.

Persze az ilyen marhaságok nem igazán érdekelték. Csakis a tájékozódás kedvéért pislanítottam bele az ocsmány fecnikbe, hogy lássam, mire is képes az amerikai 'homo sapiens'. Egy sóhajjal a valóságra ébresztettem magam. A valódira, amely egyszerre és olyan csodálatosan annyira igaz is, meg hamis is itt – és éppen itt, a templom környékén –, hogy az szinte félelmetes.

Fehér lépcsőkön ballagtam lefelé. Az emberi sötétséget feledve, megcsapott a tiszta verőfény. Mögöttem egy tökéletesen utánzott gótikus katedrális emelkedik. Milyen kár, hogy ismerem hamisságát. Az amerikaiak nem képesek szabadulni múlttalan múltjuktól. Ezért, ha tehetnék, megvennék a chartres-i székesegyházat, hogy áthajóztatva köveit az Óceánon, ismét felépítsék azt. De ez még nekik sem lehetséges – így hát szép, de nem elragadó utánzattal próbálják pótolni a lehetetlent. Ráadásul amerikai módra.

Én a kis ligettel körülvett, meghitt templomokat szeretem. A félrehúzódot, a nem-hivalkodókat, a gondolatébresztőket. Nem ebben a városban kell keresnem az ilyeneket. A hófehér toronypár a szomszédos felhőkarcoló kék üvegborításán csodálatosan tükröződik vissza. Annak derekáig sem érve jól mutatja ez az árnykép is az itteni 'istenek' fontosságát. Az égitorony földszintjén, a főutcán ékszerbolt. A sarkon Tiffany ruhaüzlet hölgyek részére. Egyszer betértem, mert megtetszett a kirakatbeli kollekció. De jól is állna a Kedvesnek! Kosztüm, pelerin, blúz, cipő, táska, öv, esernyő – egy mintában. Nem ez volt a menő tétel. Sőt, a többi összeállítás mellett kimondottan szerénynek tűnt – ezért is hatott rám. Szóval halkan kérdeztem az eladót, hogy mit kóstál az a kis összeállítás. 35000 dollár – volt a válasz. Nem hiszed el, de nem vásároltam belőle kettőt! Kifelé jövet a templom korábbi, a győzelem 'véjét' mutató toronytükörképe egybeolvadt, és most leginkább az 'ezt neked, ni' nemzetközi jelzésre emlékeztetett.

A templommal kicsit srégen szemben van a Rockefeller Center, az utca szintje alá süllyesztett virágos-narancsfás kerthelyiséggel, a felhőkarcoló oldalában azzal a csodálatos kis vízeséssel. A 'Ki nevet utoljára?' című számában örök kedvencem, Fred Astaire is megénekelte, hogy annak idején örülségnak tartották ennek a jövőszázadi 'kis' együttesnek a kialakítását, amelyet azóta is mindenütt mímelnék a világon. Ez a hely sem az én pénztárcámhoz való; sohasem engedtem meg magamnak, hogy verőfényes vasárnap délelőtt ott kóstoljak meg egy kávét. Ezért inkább tovább ballagtam a Fifth Avenue-ra. Az Ötödik sugárút az „Avenue of Americas” nevet is viseli. És tényleg, a háromszáz méter magas felhőkarcolók között nyílegyenesen vonuló, száz méter széles utca kétoldali lámpaoszlopait az amerikai államok zászlói díszítik. A nyakadat pedig ugyancsak tekerheted az ég felé, ha a csodálatos üvegépítmények tetejét is látni óhajtod.

Az eszméletlen árak miatt New Yorkban lejárt a toronyépítmények emelésének az időszaka, hiszen az elrettentő bérleti költségeket egyre kevesebb cég tudja megfizetni. Rengeteg olyan ötven-hatvan emeletes épületet látni, amelynek a legtöbb szintje üres, kihasználatlan, netán még a bejárata sem készült el rendesen. A meztelen nyersbeton szürke tartóoszlopok előtt félrefittyedtt hatalmas tábla – nem ma rakták ki –, amely hiába hirdeti: „To let”, azaz kiadó. Ez a reklám csak a minden üres vagy félig beépített telkeken nyüzsgő srácoknak ad alkalmat egy kis festésre. A két szó között kipótolják a hiányzó kis 'i' betűvel ('Toilet'), de mindez nemcsak művészi munka, hanem a tényleges kihasználásra is utal.

Szegény gazdagok

A nagyvárosra egyáltalán nem az egetdöfködő épületek a jellemzőek. Az üvegpaloták közé is kis házikók ékelődnek be, hogy a mellékutcákban teljesen uralkodóvá váljanak. Általában vagy kétemeletesek és kockaalakúak, vagy egyemeletesek és roppant keskenyek. Az előbbi lakóépületeken az erkélyeket (ha van) vagy a magasságban az utcára nyíló vasajtókat összekötő rozsdás tűzlétrák cikcakkja 'díszíti'. Az egyemeletesek valójában sokszor szintén háromszintűek. A földszintre lerobbant korlátú lépcsősor vezet fel, amely mellett jobbról vagy balról másik lépcső vezet le a mélybe, az alagsorba. Gondozott házat ritkán látsz; a Harlemmel szemben csak annyi a különbség, hogy itt több a vakolatos épület, kevesebb van kormosra kiegészve, és viszonylag még épek a nyílászárók is. A vagyonokat fizető bérlőnek nem telik a felújításra, a tulajdonosnak pedig ez eszébe sem jut. (Az utóbbi helyében egy svájci háziúr már régen összeszegyeltte volna magát.)

Nekem legszimpatikusabbnak az európai kisvárosra emlékeztető, szinte barátságos 'óváros' tűnt a Manhattan déli csücskén. A volt birtokos hollandok közismert tisztasága persze nem jellemző, de akadnak még egyéni fazonú és viszonylag rendben tartott kis épületek is.

A gazdasági válság ideje körül beköltözött szegény 'telepesek' egész városnegyedeket züllesztettek le. Ám a Central Park két oldalán és egyes szomszédos mellékutcákban megőrizte bástyáit a gazdagság. (A keleti oldalon van a német, abba mintegy beleékelődve a pincinyke magyar negyed.) A tehetősek nyugalmaról a 'doorman' gondoskodik. Az 'ajtóember' a sajátos amerikai házmesteri feladatot tölti be. Ámde mekkora a különbség! Az ottani házmesternek nincs fokhagymaszaga, frissen vasalt tiszta uniformist – és néha fegyvert – visel. Nem a pincéből kell elővakarni, hanem mindig rendelkezésedre áll (akkor is, amikor azt nem kívánod). Nem mutatja, hogy ő az úr a háznál, csak az idegenekkel szemben.

A doorman egy kincset érő mindenese. Amikor odahúz a Cadillac a járdához, mellépattan és máris szolgálatkészen nyitja az ajtót. Ha a bejáratától nem vezet baldachin és szőnyeg az útszélig, akkor esernyő is van a hóna alatt, ha az időjárás úgy kívánja. A 'házmester' átveszi az üzeneteket; őrzi a nyaraláskor elhagyott otthont, megöntöztetve a virágokat; kutyát sétáltat; elűzi a gyanús idegeneket; taxit hív. Mindebben számítógép és egyéb ketyerék segítik. A

doorman ismeri a ház barátait. Amikor először látogatsz a ‘felségterületére’, gyanakodik. Az X-urat keresed. Az X úr nincs itthon, tetszik-e üzenetet hagyni. Az X-urat megkérdezem, hogy fogadja-e Önt. Hűvös, kimért, de a belső gyanakvást leplezni próbáló a jó házigazda magatartása. Viszont elég, hogy egyszer lássa, amint vendéglátód barátságosan megpaskolja a válladat búcsúzásnál, lekísérve az előtérbe, a doorman birodalmába. A legközelebbi alkalommal már rangodnak – amit vendéglátód üdvözlési szertartása alapján mér be – megfelelő mosollyal és meghajlással fogad: „Igen, tessékkéremszépen, mártudnitetszik az utat. Huszadik emelet, balra.”

Néha a ‘lakótárs’ konflissal érkezik. A Central Park délkeleti csücskében ott lógtatják búsuló fejüket a melegtől gyöngyöző bőrű ‘paripák’, a díszes ostorú és rájuk egyre inkább hasonlító gazdáikkal egyetemben. Mókásan kedves, ám a szegényeknek nyilván igen bosszantó jelenet, amint a konflis leparkol az itt csodálatosképpen élbevágó járdaszegélynél, a doorman két hordóba ültetett zöld buxusbokor között kiviharzik a félhengeres drapp baldachin alatt, napernyővel a hónaljában és leeresztve a konflis lépcsőjét, letámogatja az odaérkezőt.

Kevesen vállalkoznak arra, hogy körbekocsikázzák a Central Parkot. Én is csak gyalogosan bóklásztam ebben a hatalmas különleges vadonban, ügyelve arra, hogy mindig látótávolságban legyek az emberi lényekhez. Ilyenkor vasárnap délután viszonylag kicsi annak esélye, hogy bűntény alanyává válsz. Ám az ördög nem alszik. Szemben azzal a pár száz családapával, aki szerteszét heverve a több stadionnyi pázsiton húzza a lóbört, miközben az anyuci a legkisebbet valamilyen pampuskával próbálja traktálni, a középső a közeli állatkertben heringgel hergeli a nyári hangulatba beilleszkedni sehogyan sem akaró jegesmacit, a szinte nagy pedig a park ‘titkos’ kis hídjai egyikének a tövében most próbálgatja a csók ízét, vagy – fanyalogva ezen a látványon – rollerével, biciklijével, gördeszkájával téged próbál fellökni, tökéletesen mindegy, hogy merre is haladsz. Később kirakják az asztalterítőket a kopár pázsitra, és megkezdődik az általános majális.

Tényleg, ebédelnem kellene. Felszállok a légkondicionált buszra – haptic – és eltűnök a park északkeleti sarkáig. No, itt kezdődik a Harlem, a néger gettó. Az első két utcáig be-merészkedek, bár ez máris felelőtlenség. A rozsdavörös, részben a tüztől fekete házfélék kiöltik rám kormos nyelvüket: az utca szintjénél egy méterrel magasabb kapuig párlépcsős, korlátos feljáró vezet. Annak aljában üldögél egy viharvert, roppant koszos fotelban kötögetve a matuzsálemi korú, állagában a foteléra emlékeztető néger mami. Az ablaküvegek helyén lévő lyukakból bozontos fürtök kandikálnak feléd, komoly fogadásokat téve, hogy melyik tudja eltalálni az utca közepén heverő kóladobozt egy köpéssel. A feladat azért nem triviális, mivel a flaszteron kilencvenkilencezer összegyűrt pléhdoboz tanyázik. A szemközti sötét, alagútszerű kapuból egy narkós kezd tántorogni feléd, majd – szerencsére – a lába felmondja a szolgálatot és a tag elégedett nyöszörgéssel dől alá olyan puhán és rugalmasan, mint a járnitanuló csecsemő. Tőle nem is félsz, mert azzal a két görbe-reszketős, óránként egy lépésnyi sebességgel, amire még képes, amire még megmaradt fizikai ereje feljogosítja, úgysem érhet utol.

Beérve az IH viszonylagos (32 fok) hűvösébe a vasárnapi ebédhez teríték. Az egérrágta asztalon elhelyezem a zöldcsíkos sárga jegyzetömb két lapját. A kirándulótáskából kimerem a döglött svábbogarakat, majd a vonalzóról leemelem a nejlonzacskót. A pénteki kenyérből testes karajt vágok és ráhelyezem az összeaszott parizer szeletet. Az ablakon kibámulva és az IH szürke tetőzetében gyönyörködve – ‘view’-val, kilátással 20 dollárral többbe került volna a szoba – tobzódok a kulináris élvezetben. De mi a francot fogok csinálni egész délután?

Szokásos unalmamat levelezéssel és pénzhajhászással verem el. Amíg a dolgok nem rázódtak a helyükre, azzal szórakoztam, hogy egyre-másra írtam a Kedvesnek a tippeket. Hogy melyik repülőgépjáráttal és hogyan jöjjön, mert az olcsóbb. Csoda, hogy a sok hülye – kényszerű – ötletemen még eligazodott. Most már ez az amúgy lelkesítő időtöltésem is elmaradt.

Pénzügyeim

Egyébként Amerikában a levelezés nagyszerű dolog. Most az X helyen élsz, de szándékosan áll átköltözni az Y címre, pár száz mérfölddel odébb. Csak annyit kell tenned, hogy leadsz egy cetlit a postán, amelyre beírod az új címedet. És lám, a régi helyre neked küldött levelek legkésőbb egy nap múlva akár a nevadai sivatag sivár csücskében is megtalálhatnak. Elsőre csak azt kell megszoknod, hogy az ottani posta nem a hazai. Nálunk egy cég intézi a levélküldést, a távirat- illetve csomagfeladást. Ott ez másként működik. Meg kell találnod a szándékosnak megfelelő vállalatot, amely – természetesen – magánkézben van.

A levelekkel szemben a pénzügyi átutalásokkal sok bajom volt. Hamar megtanultam, hogy odaát az ember nem mászkál dollárszázásokkal a gatyájában, mint én az első napokban tettem, és – ritka kivételtől eltekintve – nem készpénzzel fizet. Akkor mivel? És hová teszi megtakarított vagyonkáját az egyszerű magyar ösztöndíjas?

A nagyjából bemérhető pár tíz dollárt magamnál tartottam. A többire ‘takarékbetét-számlát’ nyitottam. Amikor pedig jobbra-balra utazgattam, kiváltottam – számlaszámom megadásával – az American Express utazási csekkjét. Ez az aktus mindig nagy élmény volt a számomra. Akkor még nem kértem ezért kamatot és nem számítottak fel százalékos kezelési díjat. Egyetlen dolláromba került az ezerdolláros papírkák kiváltása, és még a készpénznek sem kellett nálam lennie. Telefonáltak a takarékbetétemet kezelő cégnek – és ennyi. Az akció közben a bankos hölgy békésen elbeszélget veled. Nemcsak azt kérdezi meg, hogy milyen címletekben kéred a csekket, hanem családod, egészséged, az időjárás és minden más iránt is érdeklődik abban a rövidre szabott pár pillanatban, miközben a keze félelmetes gyorsasággal jár, téged kiszolgálva. Az aktus végén kezdedben van a kékeslila kötelezvénycsomagfüzetkéje, amelyben minden egyes bankót a kézzel írt számmal látsz el ott helyben. Mármost a számlákat elveszítheted, azokat ellophatják tőled. Nem számít, ha aláírásodat nem tudják hűen utánozni. De még akkor sincs baj. Telefonon bejelentetted az eltűnt csekkok számát – ezt valahol egy cetlin megőrzöd magadnak – és (akkor legalábbis így volt) bérmentve új csekket kapsz. Persze ilyen elvesztési/ellopási malőr velem nem fordult elő. (Mint soha másutt sem.)

Apropó: a banki és általában a ‘hivatali’ sorban állás távolról sem emlékeztet a hazaira. Egyrészt a kiszolgáló helyiségek igen kulturáltak, tágasak. Van hová leülnöd, van hol egy kávé innod. Másrészt az emberek türelmesek. Miközben te egy csekk kiváltásával vacakolsz, a mögötted álldigáló két-három kuncsaft megbeszéli az időjárást, no meg az unokák székletét.

Viszont a csodásnak hitt amerikai pénzügyvilág néha meglehetősen furcsán működik. Mert egy kérdés, hogy csekélyke összegű takarékbetétem alapján – egy kezes megnevezésével – pár száz dolláromra azonnal akár ötvenezer dolláros hitelt is felvehettem volna, mondjuk egy ház megvásárlására. Ott az a jó betétes, aki nem őrizgeti a pénzét, hanem – akár adósságok árán is – forgatja azt. Teljesen más kérdés, hogy az évek óta Amerikában székelő ENSZ nem ismeri – nem alkalmazza? – az ottani pénzügyi tranzakciós szabályokat. Általában több hét – volt úgy, hogy két hónap – múlt el, amíg jogos kis ösztöndíjas pénzecsskémhez juthattam az ENSZ bürokráciája miatt.

Az ENSZ nem itt él. Heteket késik az apanázs átutalásával. Telefonok, telefonok és újabb telefonok során mentegetődznek, hogy de így, de úgy. Pedig nekem a Kedves útjához pontosan tudnom kellene anyagi állapotomat. „Nem találtuk a számlaszámát. Nem tudtuk kiszámolni. Még azt a pótlékot is ki akartuk utalni.” Jöttek sorba és sorba a magyaros magyarázkodások.

Időközben a Posta apró örömeket is okozott. Misi barátom Párizsból szép képeslapot küldött a Notre Dame-mal. Vörösszökés ír barátom, akivel annyit vitatkoztam nemzetiségi ügyekről, amelyekhez – amerikai lévén – mit sem konyított, igencsak méltányolta a képet, a következő módon: „Te, nem is tudtam, hogy Magyarország ilyen szép! Bukarestben is vannak ilyen csodás templomok? Jobb, mint a Patrick.” No ennyit az ír tájékozottságáról, már nacionalista ügyekben is. Ha már itt tartunk...

Hunok New Yorkban

A lassan mászó július után beköszöntött augusztus. A hőség még nagyobb lett és egyenesen arányossá vált a magánnyal. Mostanára már minden este kongó International House fogadott. A diákok elutaztak rokonaikhoz. Nyár közepén pedig nincs olyan örült, aki New Yorkba vágyakozna. A földszinti hirdetőtábláról lassan eltűnt az utolsó cetli: „Van egy liftem Seattle-be.” Az utolsó fecske is elvándorolt. Elmaradtak a sakkpartik, a vetítések, a kosár- és focimeccsek, a közös főzések – és mosogatások.

Az IH-ban nemcsak megtűrt, elfogadott vendég voltam, hanem jelenség is. A lökött magyar, aki zongorázik, kosarazik, kártyázik, sakkozik – minden jó bulira kapható. Az általános élet más volt. Nem jelentettem semmit – legfeljebb csak nyűgöt – hivatali munkatársaimnak vagy az időnként az ottani életemben felbukkanó magyaroknak. Ugyan mit adhatok én nekik? Márpedig az amerikai vagy az azzá vált valaki mindig mérlegel. (New Yorkban. Másutt önzetlen emberekkel is találkoztam.)

Elhagyatott, kisivárult, társaságnélküli szállásról ingáztam a hasonló hangulatú munkahely felé. A munka sehogyan sem ment. Régebben reggel a Chase nyolcórás liftjénél úgy kellett tülekedni. Bár ekkor már én is később jártam be, tanulva a kollégáktól, fél kilenc és kilenc között csak pár lélek lézengett a bejárat hatalmas csarnokában. Az egyetlen értő, de segíteni nem képes, nem kész valaki (érdekes, magánéletébe sohasem avatott be), Géza is szabadságra ment. Így ebédszüneteim semmittevéssel teltek. Lehetetlen volt elérni a hátramaradt megkérdendő pár interjúalanyt is.

Unalom a köbön. Fülledt közönyömből váratlan eset rázott fel. Egy napon cetlit találtam szobácskám ajtajába dugva: „Feltétlenül keress meg a 218-as szobában. Attila.” Leballagtam, mivelhogy én a harmadikon laktam. Az utólagosan magát 21 évesnek beállító sápadt csontváz rekedten hörögte felém: „Kösz, hogy lejöttél. Már két hete nem ettem semmi értelmeset.”

Attila, jó tehetséggel, képzőművésznek készült. Természetesen itthon nem vették fel a főiskolára. Másfél évnyi borzalmas ausztriai lágerélet után a lengyel Caritas vitette ki Amerikába. Egy ideig elvult, mint a befőtt – noná, hogy munkanélküliként. Egy hónapja a szervezet tönkrement. Attilánk ott állt munka, szakképzettség és mindennemű angol nyelvtudás, egy fillér, egy betevő falat nélkül. Még csak koldulni sem tudott angolul. Szállásának a Caritas által fizetett utolsó részlete is lassan lejárt. Már csak az utca vagy az öngyilkosság maradt a számára.

Fölszaladtam a maradék kajámért és levittem neki. Te, ha még láttál ember-alakú élőlényt falni! Koszos, rendetlen ruhája úgy lógott rajta, mint salakos sovány sakálon a bunda. „Megölöm magam. Kiugrok a másodíkról.” – vidámított. „Azzal még ráérsz” – vettem át az irányítást, mérlegelve a bokrokba történő fejes következményeit, és húsz dollárt nyomtam a markába. „Este gyere föl hozzám, addig pedig csinálj valamit magaddal! Egyél, mosakodj meg stb.” – rendelkeztem. „A dollárt pedig majd megadod. Nekem is roppantul kell. Nem is hiszed, hogy mennyire.”

Felhívtam Mencit. A tipp bevált. A jólelkű magyar kocsmáros – bocsánat, étkezés-intézményi elnök – felvette Attilát mosogatónak. Nagy fizetést persze nem kapott, de legalább ingyen volt a kajája. Csakhogy Attila tényleg nem ismerte Amerikát. A második szombaton Menci így szólt: „Sok munka van ma este; maradj tovább!” Tízórai munkavégzésben egyeztek meg. Attila pedig hóbörgött, hogy de ő most mindenképpen elmegy. A recept bevált: Menci a srácot kirúgta. Jogosan. Mert ha valaki nem beszéli egy ország nyelvét, nincs szakmája, nincs pénze, akkor próbáljon meg dolgozni...

Újabb kísérletet tettem Attila – és a húsz dollárom – érdekében. Á. Sanyihoz fordultam, miután Attila nagyon kikapott tőlem. Sanyi elpaterolta Attilát egy magyar mázolóhoz létracipelőnek. Attila lassan észhez tért, már nem hóbörgött. Elfogadhatóan keresett és – becsü-

letére mondva – nekem is megadta azt a húszast. De az életet még mindig nem eléggé ismerte, mert egy napon...

Most már el merem mondani. Akkor mélyen magamba zártam, még barátaimnak sem említettem, hogy megkísértettek. Ez az akkor minden út után kötelező írásos beszámolómból – BM-es anyag – is valamiképpen elmaradt.

Egy napon kopogtattak az ajtómon. A lassan emberi formáját visszanyerő pátyoltam, Attila, és egy roppantul kivasalt, vékony, majdnem százötven centis tag nézett velem szembe. „Ez itt...” – mutatta be Attila az idegent, akinek a nevét nem azért nem mondom meg, mert titok, hanem azért nem, mert egyszerűen elfelejtettem. Ha (volt) béemesek napokig vernének, akkor sem tudnám kivallani. „Kicsit beszélgetni szeretne veled”.

A vasalton azonnal nem tetszett nekem valami. Amikor pedig tört magyarsággal megszólalt: „Miként érzi magát nálunk?”, akkor végleg tudtam, hogy itt valami nem stimmel. „Melyik fegyveres szervezet tagja?” – kérdeztem, mire úgy mutatkozott be, mint a ... (ezt sem tudom, mert nagyon fel voltam izgulva) kelet-európai ügyekkel foglalkozó őrnagya. Jézusom, ha ezt otthon megtudják...! Akkoriban már sokkal kevesebbé is eltűntek emberek. Vagy be-szervezték, vagy likvidálták a pasasokat, akik semmit sem tettek, csak éppen felkereste őket egy hasonló kivasalt. Nem csoda, hogy azonnal irdatlanul sz...ul éreztem magamat. Csak nem mondani semmit – rémlett át agyamon elhunyt bölcs atyám régi tanácsa. Tehát udvariasan megkérdeztem, hogy miként érzi magát ebben a hőségben, mert én pocsékul. Válaszát szinte meg sem várva a tőlem tellő legnagyobb határozottsággal felkértem, hogy azonnal hagyja el összes termeimet. Megtevé. Többet az életben nem láttam. Attilát sem. Jobb a CIA-től távolmaradni...

Ezzel a kellemetlen epizóddal szemben teljesen váratlan bársonyos meglepetés is ért azokban a napokban. A Chase bankban velem egy csoportban dolgozó, roppant szeplős, roppant vörös, Adonisznak már csak a halmozottan púpos keblei miatt sem titulálható, első ránézésre, küllemre csúnyácska, második szemrevételkor az értelmes szemek által szépült, saját maga által hangsúlyozottan zsidó jeányzó – mi nincs még a világon? – kóser kantoni kínai kajára invitált bennünket, akik nem voltunk szabin. Felkészületlen íz-bimbójú munkatársaim heves nyögésekkel és heveny izzadással nyugtázták az állagában a gombapaprikásra valló, a mákos-pitére távolról sem emlékeztető prima kis ebédjét, amely leginkább egy olyan lecsóra hasonlított, amelynek azért olyan belébbvaló cseresznyepaprikával adják meg a módját. Szóval az adatbázis-csoport öt perc alatt testületileg kikészült. Így válhattam a háziasszony kedveltjévé, merthogy én két repetát is kértem. Hja, a tojások és hamburgerek száraz világa után...! Az üres tányér ismételt megtöltésre történő mutogatása olyan dicséret a konyhaművészetre, amivel csak a színházi vastaps ér fel. Az általam nagyon értelmesnek tartott – sok fiú nem osztotta a véleményemet; nő! – Beával való barátságunk bebizonyosodott és megnőtt.

A kantoni tényleg ízlett, bár nem mertem megkérdezni, hogy mi is volt az alapanyag. Az pedig már csak epizód, hogy az első repetánál Bea halkan figyelmeztetett, miszerint fordítva, a vékonyabb felénél fogom a kínai evőpálcákat. Istenkém, nekem úgy volt praktikusabb. Kedves gazdasszonyunk figyelme arra is kiterjedt – állítólag ez amolyan szokás is –, hogy a vörös kínai írásjelekkel ellátott – nem olcsó! – pálcikákat a vendégeknek adja. Az én kis párosom ma is az étkezőfiókban van, várva az újabb kínai kajákat. Megsárgult trapézoldalaikon a lassan kikopó kínai ‘kandzsi’ jelek vöröskéje mindig Beára fog emlékeztetni.

Az említett ételmény után kollégáim teljesen más szemmel néztek rám. Nemcsak ‘hősies’ teljesítményem miatt. Egy jó éték mellett – a sűrűn fogyó bor is prima volt – az ember befogadóbbá, figyelőbbé válik. Én is sokat tanultam, no meg az addig tartózkodó kollégáim is lassan rádöbbenek, hogy én egy másik világból jöttem, amely nemcsak szükségszerűen ‘vörös’, ‘kommunista’, ‘keleti-balkáni’, hanem emberi is. Nem akarok dicsekedni: egészen jó kis anyagot írtam a Bank számára. Viszont ennél büszkébb vagyok arra, hogy pár ember agyában eloszlattam a ‘ránk’ – Kelet-Európa – vonatkozó iszonyatos homályt.

Egy kedves meghívás, egy jó ebéd, pár korty vörösbor – és lám, összejött a szellem síkján a nekik furcsa magyar és a nekem különös átlagamerikai. Sajnos ugyanez a harmónia, megértés távolról sem jellemző az itteni és az ottani magyar viszonyára. Csúnyán szólva: elvoltam, mint a befőtt az amerikai indiánnal, lengyellel, írrel, némettel, zsidóval, olasszal. Még az amerikai ‘amerikaival’ – ilyen persze nincs – is. Csak éppen az amerikás magyarokkal volt bajom. Még azt sem mondhatom, hogy szeretve gyűlőltük vagy gyűlölve szeretttük egymást.

F. Géza semmit nem ígérő – mert semmit sem váró – puhán biztató barátsága sokat segített nekem, az amerikai kezdőnek, de mindig lágytojás maradt – sohasem keményedett férfiassá. Számos magyar kapcsolatom megszűnt. A feltörhetetlen, ki tudja milyen okokból eleve keménnyé vált viszonyban pedig ugyancsak bővelkedtem. Magyar..., és onnan jött..., és azt mondja..., és kommunista államban él..., és még nem is utálja az ottani életet..., és katolikus..., és...

Fentebb említettem, hogy a templom előtt röplapokat osztogattak. Egyikük-másikuk a ‘vedd meg azt a könyvecskét’ kezdetű felhívás volt. Nem vásároltam, hanem valakitől úgy kaptam azt a bizonyos kis kiadványt, amely elmondta, hogy miért utálja egymást a századelőn kivándorolt magyar, a húszas évekbeli, a harmincas évekbeli, a negyvenötös-negyvenhatos, az ötvenes évek eleji, az ötvenhatos, a későbbi. Ilyen szomorú, de a magyar rátarti hülyeséget hívebben tükröző olvasmánnyal azóta sem találkoztam. Az amerikai olasz a másíknak – bárhonnan jött, bármi a múltja – ‘csao’-t kiált és keblére öleli, és a vére árán is szembeszáll érte bárkivel. A magyar leköpi, letagadja a másikat és az ördöggel is szövetezik a megkárosítására...

Hunok, ázsiaiak – bocsánat, ott rendes népek élnek – vagyunk. Hideg hunok. Egy jó ebéd – és Bea, a csúnyácskán szép, addig velem arrogáns jány hangja felmelegedik, már nem csak udvariasságból kérdez, már érdeklődést mutat irántam, már embertársak vagyunk. Pár szó után prímán kijöttem az iránnal, a pakisztánnal, az antiguaival. Ám – tisztelet a kivételnek – a borongósszemű, a mindig valami miatt sértett, a figyelve-gyanakvó, az életét nem találó első generációs magyar fagyát szinte lehetetlen volt őszi melegséggel is feloldani. Az egyik kémnek nézett, a másik árulónak, a harmadik – a legrosszabb – hülyének, megsértődve azon, hogy nem fogadtam el ostoba pátyolgatását. Viszont érdekes, hogy a már ott született magyar ifjuncokkal sohasem volt bajom.

Az ‘igazi’ amerikaiak nem értették a problémámat. Felül egy repülőgépre és annyi, mit kell ezt cifrázni? A velem egy nemzetbe tartozók viszont csak a vállukat vonogatták. Ezért volt annyira nehéz a Kedves utazását elintéznem. A ‘magyar’ negyedben sok felvilágosítást nem adtak. Viszont gondosan ügyeltek arra, hogy nehogy az ‘ellentábor’ karmaiba kerüljek. „Nálunk nincs már lehetőség, de oda ne is menjen...”.

Amúgy a csodálatos demokráciájú Amerikában mindenki egyenlő, bár vannak egyenlőbbek is. Az eredetileg angol lenéz mindenkit. A franciával együtt tesznek az írekre és a skótokra. Itt egy vonalat lehet húzni. Mert a némettől félnek, a holland meg a svéd pedig csak amolyan bevándorolt. Az angolszászokkal együtt a germánok lenézik a latinokat (Amerikában nem csak az olaszokat, hanem minden latint ‘digóznak’), hogy a demokratikus hierarchia közepétől lefelé helyezkedő szlávokat már mindannyian csak úgy vegyék. Az ottani ‘székelyviccek’ tárgyai a lengyelek. A magyarok külön népség, sokan nem egészen ‘németeknek’ tartják őket. Azután a rangsor még hosszasan tart az illegálisan bevándorolt mexikóiig. Mindez ‘szépen’ elrendezett. Csakhogy egyetlen más nációnál sem találkoztam olyan kaszton belüli kasztokkal, mint éppen a magyaroknál. Ha két egymást nem ismerő bantu véletlenül találkozik, egymás keblére borulnak. Mi is ugyanezt tesszük – képletes késsel a kezünkben.

Magamra maradtam. A feladatot, a Kedves Amerikába juttatását nekem kellett megoldanom. Ez végül is nem bántott. Az Államokat kimondottan kedveltem a kényszerített keménységért. Nincs nyugi, nincs nyafi. Oldd meg magad! Lemondva a kevés hamis és

mindhazugabb támogatási ígéretekről, megvettem a Kedves repülőjegyét az akkor létező legolcsóbb járatra, a Luxemburg-Reykjavik-Chicago vonalra, az Icelandic Loftleidir gépére, 720 dollárért. Gyors budapesti telefon – „küldöm a jegyet, minden oké” – és most már tényleg vártam a New York-i magányos napok végét. Még két hét – és teljesen más lesz az életem!

Máshoz szokódva

Valamikor augusztus elején áttelepedtem Minneapolisba, az USA eme középszeke nagyvárosába. „Na látod, te dinnye! Ezt már korábban is így kellett volna csinálnod” – veregetett vállon N. Kálmán, ösztöndíjas kollégám, akivel – előzetes telefon-megbeszélés szerint – közös lakáson osztoztunk. Mi tagadás: igaza volt. Kálmán, aki amúgy nagy svihák, önzetlen és segítőkész fickó volt. Ő csak a saját javát akarta, de nem zavarta, ha más is megsüti a maga kis pecsenyét. No, ezt az új lakomban a szó szoros értelmében megtehettem. Kálmán széles mozdulatokkal kommentálta a lehetőségeket.

A bejárattól balra a komplett konyha, amerikai módra a ‘nappalival’ egy térben. Annak a kanapéján aludtam egy hétig. A lábamnál telefon, a fejem mellett – igaz csak fekete-fehér – tévékészülék. Jobbra a franciaágyas háló – egyelőre Kálmán birodalma – és a fürdőszoba. „Mindezt jössz nekem havi 75 dollárral” – szögezte le vendéglátóm – „és amikor elmegyek, akkor megtarthatod a kéglit.” Jézusom, ha elgondolom, hogy New Yorkban 180 dolcsi volt annak a kétszer három méteres lyuknak a havi bére! Itt meg konyha, telefon, tévé és saját – indiaiaktól garantáltan mentes – fürdő!

Hamar berendezkedtem, de még nem voltam teljesen felkészülve az új körülményekre. Megérkezésem délutánján Kálmán így invitált: „Már sohasem teniszezünk?” Szégyenkezve vallottam be, hogy még ütöm sincs. Ez nem volt gond. Beugrottunk az egyik boltba, ahol – hatszázhuszonhárom lehetséges közül – kiválasztottam és pusztán öt bakért megvettem egy átlagosan prima Winston-ütőt. Félóra múlva már a ‘lakunkkal’ szembeni igen elhanyagolt, de több pályával is rendelkező parkban ütögettük a labdát. Majd kellemesen kifáradva – inkább az egymást hülyítő szövegeléstől, semmint a mozgástól (egyikünk sem tenisz bajnok) – otthonunkba tértünk.

No, csak ekkor vettem az első komoly pillantást leendő tanyámra, ahol egy hónapot fogok élni, reményeim szerint pár hetet a Kedvessel együtt. A behatolás kicsit nehézkes. Az egykor gondosan megtervezett lakóegységbe valamikor talán szépen elrendezett, mára már ősburjanná nőtt fák, bokrok, virágok között vezet az ösvény a tágas-széles, levegős útról, amelynek a túloldalán volt a park. A köztér, amelynek kólásdobozokkal, újságfecnikkel, kotonokkal és más volt élvezeti cikkekkel tarkított, mászókéval, csúszdával és minden egyéb kölök-kelléssel amúgy jól ellátott játszóteréről még most is idehallatszik a gyerekhad zsvaja. A tér másik oldalán lévő szürke-beton bunkerházból cafatosruhájú, zilált, távolról nőre hasonlító lény rohan ki. Két pofont lekever a hozzá legközelebb ténfergő tízalattinak. A picit elrendezi a tér közepén álló bilin. A szöke kiscsajt egyensúlyba hozza a mérleghintán. Majd visszaroan, kavarni a mártást, hogy a jelenet öt perc múlva szó szerint megismétlődjön. Legfeljebb akkor az ablak mögöl kandikáló másik anyuka ad az ő fiacskájának egy nyaklevest, és nem fordítva. Itt minden szépen egyensúlyba kerül.

Lassan mi is. Mivel a szóra nem hallgatnak, félrerugdosod a lakóegység feljóróján üldögélő pár narkós indiánt. Ebből a nemzetközi nyelvből sértődés nélkül értenek. Az ülősorfal megnyíltával kitarul előtled az édes otthon. Először végigballagsz a valamikor zöldnek hitt padlószőnyeggel borított folyosón. Az egyik nyitott ajtón bekukkantva élvezed az ajtóval szemben álló színes tévét, amely előtt ötvenhárom, alulról félmeztelen indiánkölök ül. A másiknál gratulálsz az ajtótól jobbra főzicskéló maminak a jó illathoz. A harmadiknál visszaigazítod a bilire az onnan leesett kis jószágot, aki a szintén színes tévében éppen a Harvard egyetem közgazdász professzorának a pénzügyi előadásában gyönyörködik. Békésen meg-

támasztod a feléd tántorgó apát, aki családfői feladatának a teljes tudatában a bejárati lépcsőhöz igyekszik, füvező haverjai közé. Egy ajtó, két ajtó, meg a harmadik jobbra – és máris ‘otthon’ vagy.

Persze teniszre csak hétvégeken kerül sor. Munkanapokon a folyosó és a feljáró reggel még csendes, kihalt. A hajnalig tartó tévézéstől fáradt lakótársak nem mutatkoznak. (Érdekes, de a – mások által talán ‘cigánynépségnek’ nevezett lakóközösségben, ahol csak hárman éltünk fehérek – durva jeleneteknek sohasem voltam tanúja. Az amúgy szükséges popsíra verésen kívül.)

Leballagok a lépcsőn, majd pár száz métert gyaloglok a sarki buszmegállóhoz, beszíva a friss reggeli illatot. Amit érdekes módon nem fertőz a kátrány penetráns bűze, noha a sarkon ‘aszfaltoznak’. A villanykábelt javítják vagy fektetik. A dolgukhoz mit sem értenek, mert nem vernek szét, nem koszolnak be mindent, még a fákat sem vágják ki. Holott meló közben éppen úgy isszák az ottani kőbányait, mint magyar kollégáik. Tegnap még az útseb vályúja vigyorgott a képembe. Ma már minden szemét eltakarítva. Nincsenek varratos foltok, férces aszfaltfekélyek. A csillogó kvarcporral kevert fehér beton mindenütt szögbeállítottan villog, mintha itt nem is történt volna valamilyen beavatkozás. A melósok előre köszönnek neked, amikor elballagsz mellettük, és jó szívvel, kedélyesen fogadják csipkelődésedet.

Rendesen, tempósan, tisztán dolgoznak. Nem hajtja őket a tatár. Engem sem. Ezért tovább is sétálok az innen alig húsz percre lévő másik buszmegállóba. Itt is elkényelmesedhetnek, de akkor amott át kellene szállnom és két jegy árát kellene fizetnem. Ráérek. Talán az életben nem lesz még egyszer ennyi időm. A nap kezd már keményen sütni – illendő zakómat a karomra terítem. (Később le is szoktam róla.) Üres utcákon teli szemmel, szívvel – és leendő munkámra figyelve: aggyal – ballagok.

A másik buszmegállóban egy magas szesztartalmú ürgét támogat a pózna. „Honnan jössz?” – kérdem. Bár az efféle kérdés Amerikában illetlen; mi közöm hozzá. „A kocsmából.” (Valóban, a megállóval szemben ott álldigált a reggel záró söntés.) „És hova mész?” „Háddd a másik kocsma” – böfögte a fickó jóízűen, aki részegen is jó matematikusnak bizonyult. „No, hukk, nézd csak. Építőipari melózs vagyok, de kirúgtak. Kapnék én melót, de csak 500 dolcsiért (havonta). Nem éri meg, nem éri meg, haver. Érted, nem éri meg. A hármas gyerekkre így kakapok 720 bakot. Elszivornyázok egy száázast, dee...” Széttárta a karját és nevetni kezdett, könnyel a szemében.

Együtt utaztunk a becsületes fickóval, aki nem hazudott. Leszálltunk – és ő nyílegyenesen vette az irányt az újabb kricsmi felé, míg az én utam sokkal kanyargósabb volt a munkahelyemre. Istenkém! Én most pont annyit ‘keresek’ semmittevő ösztöndíjasként magamra, mint amennyi az ő ellátmánya – három gyerekkel. 720 dollárt.

Most értettem meg az ABC-ben vásárló, számomra különös viselkedésű fáradt asszonyokat. Pénz helyett az egyik némán, szemlesütve tol pár papírocskát a kasszírosnőhöz. A másik viszont hangosan perlekedik. Az előbbi új munkanélküli neje, az utóbbi már sokat tapasztalt. Megdöbbenem az amerikai kuponrendszeren, amit addig a ‘szocializmus vívmányának’ ismertem. Nehogy az apu eligya a gyermekcsék utolsó menedékeként szolgáló teljes segélyt, a munkanélküli járadék egy részét csakis élelmiszerekre váltható zsetonokban adják ki. Ám – mondhat nekem bárki bármit is, a világ mindenütt egyforma – Amerikában is akadnak ‘jó’ kocsmárosok, akik megfelelő százalékkal megfejelve kuponért is adnak bendődöglesztő viszkít a gyomortalanná aszott nincsteleneknek, holott ezt a törvény tiltja.

Sajnáltam azt a lámpatámasztót, mert még a saját hazáját sem ismeri. Csak apró stikliként issza a gyermekeinek szánt tej árát a krimóban, de a munkanélküliségről gőze sincs. Ügyetlen.

New Yorkban a magyar negyedben dumálgattam az egyik magyar taxissal. Ő ajánlotta nekem azt a három dollár hatvan centes pörköltet galuskával, amit annyi fás fasírt után felségesnek találtam. „Mi a foglalkozásod?” – kérdezem. Erre elvigyorodik, és vidáman közli: „Kétszeres munkanélküli.” „Hát az meg hogyan lehet” – vettem elő a Washingtonban tanult

ismereteimet a munkanélküliek járandóságairól. (Akkor annyi ideig fizették az alapbéred 80 százalékát, miután az utcára tettek, mint amennyi évig folyamatosan dolgoztál. Azután annyi.) No, ez a taxis Friscóban dolgozott, amikor megváltak tőle. Onnan húzza az első munkanélküli járadékát. Azután átköltözött Montanába, ahol teherautót vezetett egy ideig. Onnét is kap munkanélkülit. Most pedig New Yorkban taxizik. „Tudod, megbízatsz a nyilvántartások hülyeségében. Mivel California, Montana és New York három állam, ezek a balgák az életben nem derítik ki, hogy én két sápot húzok munkanélküliként, miközben itt dolgozom.”

Az akkori kárörvendő ‘cucalista’ sajtó szörnyű képet festett a kapitalizmus rákfenéjéről, a munkanélküliségről. Egy szót sem ejtett annak valódi lényegéről. Nem is tehetette. Hiszen a munkanélküliség elsősorban nem anyagi, hanem erkölcsi kategória. Tehát olyasmi, amit a ‘szocializmus’ eleve megtagadott, nem ismert és főleg el nem ismert. Mert Minneapolisban az a szerencsétlen, az alkohol által a póznára pórázódott pofa gyönyörűségesen megélt a munkanélküli segélyből. Nem a pénzhiány bántotta – egyelőre primán megélt a segélyből –, hanem a tehetetlenség, a lehetetlenség hallatlanul nyomasztó tudata. Ő már felesleges, őt már leírták, ő már semmire sem jó – csak arra, hogy szürke kocsmákban sápadtarcúra igya magát.

Nem szántam meg őt – nem tehettem – annyira, hogy leszálljak vele együtt a következő kocsmánál. Éppen elég volt a saját életemet megoldani. Pár megállóval odább egy csodálatos fehér épület várt rám. A CDC – a Control Data Corporation számítógépgyártó vállalat – oktatástechnikai részlegében vagyok. Később az alagutak, a liftek, a belépők, az üveglablakok, a monoton zajok vagy éppen azok idegtépő hiánya, a minden neszt elnyelő szőnyegek, a kárpithoz asszimilálódott érzéketlen hivatalnokok tedd-ide, tedd-oda előírásos rutinmozgása, lélektelen lélegzése már megszokottá vált a számomra. Lassan beleolvadtam a környezetbe, és magam is díszletté váltam. Pár rutinos, semmit nem jelentő szó a kollégákhoz. Üres csevegés az automatából végre kicsiholt, kávénak nevezett lötyty mellett. Langyunalom.

Az első napon a kezembe nyomnak egy vaskos munkaanyagot, amely úgymond eligazít a leendő teendőimről. Kapok egy tájékoztatót arról, hogy kihez kell fordulnom, amikor valamilyen szakanyagot keresek. Ezután bezárnak egy fülkébe, ahol minden technikai ketyerével ellátva meg kell tanulnom, össze kell keresnem, el kell sajátítanom a számítógépes rendszerfejlesztés csínjait-bínjait. Mégpedig úgy, hogy majd azt tanítsam; mi több, elmondjam másoknak is, hogy azt miért úgy kell okítani.

Forgatom a ‘kézikönyvet’, amelynek az ikszedik oldalán elakadok. Ekkor át kell rohannom Lilikéhez, hogy elkérjem tőle az X magnószalagot vagy videóanyagot. A diaképek érdekében viszont Mancikához kell fordulnom. A technikai szolgáltatás tökéletes. Lilike és Mancika egy pillanat alatt előkapja a szalagot vagy a diasorozatot. Minden iszonyatosan simán működik. Embertelenül. Mancika ezt, Lilike ott... – máris kiszolgálják. Érdektelenül, közönyösen, hígán. A csajok csípőjére tett eléggé visszafogott megjegyzések – lehet, hogy moderált voltuk miatt? – nem találnak fogadtatásra, még egy fanyar visszajelzésre sem. Ez nem New York. Tökunalmas, az ötödik általánosok szintjén megfogalmazott, de szuperszakiknak szánt szakanyagokon kell így napról-napra átrágni magamat. Ez a munkám. Dögunalom.

Kikapcsolódásaim

Szabadidőmben átadtam magam a számomra addig ismeretlen konyhaművészetnek. Persze ehhez előbb picit át kellett súrolnom a Kálmán – és iksz elődje – által meglehetősen elhanyagolt konyhai berendezéseket. Nem baj: szeretek rendet és tisztaságot varázsolni, no meg legalább elment egy újabb nap tévőzés nélkül.

Emlékszel? New Yorkban egy dollárért kaptam egyetlen – igaz, 67-féle elkészítési módban felkínált – tojást reggelire. Nos, itt 70 centért veszek két kiló krumpedlit és szabadon hódolok rósejbní nevezetű kedvencemnek. Mert a sültkrumplihoz picit értek – annak is van számos elővarázsolási módja. 35 centért kapok egy grillezhető csirkét. Szumma-szummárum: az itteni

két kiló burgonya és a teljes szárnyas költsége ugyanannyi, mint New Yorkban egy szem sápadt főtt tojásé! Kálmánnak igaza volt: eleve így kellett volna nekem is...

Érdekes: itt minden ár harmincöttel osztható. Ennyibe kerül a sör is. De 35 centért vehetsz fél kiló májat, mert ezek a lüke amerikaiak semmi belsőséget nem esznek meg. (A szó szoros értelmében a kutyáknak adják. Egyszer vettem egy konzervet – tévedés volt –, aminek tartalma egészen primán ízlett. Whiskas vagy Pedigree Pal volt – állateledel. Életben maradtam....) Itt a heti kosztprémium akkor sem tett ki tíz bakot, ha zöldségeket vásároltam. Ezzel szemben New Yorkban ugyanennyibe került volna egyetlen visszafogott ebéd valamelyik átlagos étteremben. No jó, a sör egy picit megdobta az itteni cehemet is. Ám heti 15 dollárból így is bőven kijöttem – a havi 540 dolláros díjam mellett... Minden takarékoskodásom dacára így egy picit elengedhettem magamat.

A múlt hét végén például primán mulattunk. A CDC-nél volt egy lengyel ösztöndíjas fickó, aki gépvásárlás ürügyén keveredett Minneapolisba. A viszonyosság mián őt egyáltalán nem úgy kezelték, mint bennünket, csóró, semmi közvetlen viszonyhaszonnal nem kecsegtető ENSZ-ösztöndíjasokat.

Szóval a polszki kapott egy személyi használatú kis Mazdát, amelynek a műszerfala akkor még a repülőgépekére emlékeztetett engem. A srác – nevére nem emlékszem – szombati autókázásra invitált bennünket, közös benzinalapon. Nekiindultunk.

Másfél alföldnyi területen áthajtva még mindig semmit sem láttunk, bár addigra már Iowa államba keveredtünk. Akkor következett az első kukoricatábla. Magassága négy méter. Széltét nem ismertük, de az az egyetlen földdarab cirka húsz kilométer hosszú volt. Akkor nyílt egy mellékút. Majd a képlet folytatódott. Minden útbevágásnál ott volt az obligát benzinkút, ahol hódoltunk az amerikai 'kávé' szenvedélyének. Majd következett a következő tengernyi tengeri hasonló méretű táblája. Az egyik mellékúton kiszaladtunk és valami nagyon híres doktorokról roppant nevezetes kórház-klinika udvarán találtuk magunkat. Megbámultuk az aranyfüstös-ablakú épületet. Elfelejtettük a feliratot – valamilyen 'Medical Centre' – és e zárthelyről váratlanul meglógott dilisekként újra a főútra menekültünk. „No, én már eleget kirándultam” – fordítottam vissza a társaságot az ikszedik kukoricatábla után.

A vasárnap jobban sikerült. Este közösen megnéztük a Towering Inferno (Pokoli torony) című filmet, amely akkor nagy újdonságnak, a katasztrófafilm-dömping kezdetének számított. Azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy annak a mozinak még volt értelmes mondani-valója. Színészek játszottak benne, nem 'testépítő' svihákok, nem önpróféták. Sokkal később magam is találkoztam a tűzzel – de az már más sztori.

A következő héten elszámoltunk Kálmánnal. Megfeleztük a szállásköltséget, majd ő 'ismeretlen helyre' távozott. Pár napig magamra maradtam. Nappal fuldokolva nyeltem az eszméletlenül élvezhetetlen CDC oktatási anyagot, mint valami krumpligánicát. Esténként félrerugdostam a narkós indiánokat az ajtóból. Megigazítottam a csöpp indián jánykát a bilin. Majd – tenisz hiányában – bekapcsoltam a tévét. Végignéztam az 'Untouchables' (Érinthetetlenek) harmincas években készült hallatlanul izgalmas krimi-sorozatot, amely a Maffia és az őket ideiglenesen és rendesen elintéző rendőrfőnök küzdelmeiről szólt. A főzaru csoportja volt az 'érinthetetlen'. Azonnal géppisztolyos üzenetet küldtek annak a maffiózónak, aki a csapat bármelyik tagjához akár egy ujjal is hozzányúlt. (Miért nem tudják ezt ma így csinálni Olaszországban?)

A televízió egyikébként is volt mit elszórakozni. No, nem mintha a véget nem érő tévészere akarnálak biztatni, de hát egy országot eléggé jól megismerhetsz az ott sugárzott műsorokból. Nekem akkor még utálatos (most is az) és szokatlan volt, hogy a jó filmet megszakítják, és egy borzalmasan édelgős hang valami egészen bornírt szöveget elenged: „A mi deonk kétszer szárazabb.” „A mi deonk tíz százalékkal nedvesebb.” stb. Már sokkal jobban tetszettek azok a vetélkedők, amelyeket nálunk Vitray honosított meg – később. Csakhogy ott a tét kicsit magasabb volt: ha tíz másodperc alatt kitaláltál két képrejtvényt – ez pedig megtörtént nem

egyszer – akkor egy GM-kocsival térhettél haza. A ‘The Price is Right’-ban új termékek árát kellett kitalálni, és vagyonokat nyerhettél. A ‘Ten Thousand Dollar Pyramid’-ban tíz szó-rejtvényt kellett megoldani egy perc alatt a név által is mutatott tízezer dolcsiért. Ott vezették be a hírességek és a neves házaspárok első, mulatságos vetélkedőit is.

Persze engem inkább a társadalmi/gazdasági kerekasztalok érdekelték. Mert nem semmi, amikor az Elnök, a pénzügyminiszter és a Harvard egyetem legnevesebb közgazdásza diskurál az igen jól felkészült riporterrel az amerikai gazdaságról. Vagy amikor az úrhajósok elmondják a véleményüket az amerikaival akkortájt összekapcsolt szovjet úrmasináról. („Érdekes, de az tényleg röpül. Vajon mitől? Egyébként bele nem ülnék!”) A leghíresebb műsor azonban azé a Walter Cronkite-é volt, akinek késő délutáni híradójának az idejében Amerikában megállt az élet, és mindenki a tévé elé ült. Ez az amerikai nemzeti kincs, Cronkite, érdekes módon egyedül képes volt elmondani a híreket, a sporteseményeket, az időjárást, a mindent. Ehhez nálunk még ma is öt balfácán kell. Cronkite megérte a pénzét: évente 7 millió (!) dolcsi volt a gázsija...

Chicagói előzetes

Az esti egyedüllétek dacára a napok hamar elrohantak. Egyszerre csak azon kaptam magamat, hogy a Greyhound-on – ‘szürke kutya’; az ottani Volán beceneve – ülök, amely a közeli (400 mérföld?) Chicagoba liftezett. A találkozás biztos reményében duplaágyas szállást foglaltam, majd az esti repülőérkezésig kiballagtam a partra. Az alföldnyi (58000 km²) Michigan-tó partján éppen sárkányrepülő verseny volt. Addig ilyen masinát még nem láttam. Teljesen el voltam ájulva a motorcsónakkal felvontatott, az égben köröző és a tóban kikötő emberpillék láttán. (Ezeknek bójákkal kijelölt szűk kis körökbe, mint célpontokba kellett érkezniük.) A parton maga a park sem volt mindennapos látvány: jó párszor elérne benne a Népliget.

Északon a Ford égmeszelő toronyháza. Nyugaton a Marinák két hatalmas kukoricacsöve böködi az eget. A sárgás, hengeres épületek ikerpárja ezernyi egyenletes tengeri-szemmel bámulja közömbösen a sivatagnyi tavat. Délen a yacht klub több száz, egyenként is pompás vízi járműve sürgölődik vagy enyhén bókol feléd az alig ringató szellőben. A kilátást azonban a Sears Tower szürke gúlaépülete uralja a maga 112 emeletével és 442 méteres magasságával. (Amerikának máig ez a legnagyobb házszerű építménye. A World Trade Center párosa New Yorkban pár méterrel alacsonyabb...)

Délnek indultam, hogy elballagjak a ‘közeli’ – nyolc kilométer – Modern Művészetek Múzeumába. Egyszerre csak megáll mellettem a rendőrkocsi: „Hová megy?” Megmondtam. A két fekete egyenruhás tag elkerekedett. „Így gyalog? Ugye maga nem idevaló?” Éleslátásukat csak dicsérni tudtam. „Menjen busszal. Nem? Akkor vegyen taxit.” – álltak elő a jobbnál-jobb ötleteikkel. Szilárd ellenkezésemet látva lemondóan legyintettek: „Akkor menjen a highway (autópálya) mellett. Ott látják. És talán életben marad.”

Kacarásztam aggályoskodásukon. Egészen másnapig. Amikor az újságban olvastam azt a bizonyos interjút a maffia egyik vezérével. A közismerten nyolcszoros gyilkos, jelenleg éppen bárfiúként ‘működő’ titánnal. A kérdéses ‘úriembert’ bevallott bűnei miatt sem tudták elkapni. Az amerikai törvények szerint nem számítható a vádpontokba, ha valaki magára vall.

Így tehát a bandavezér nyugodtan mondhatta: „Tudják, én hidegvérrel, céltudatosan – pénzért – ölök. De ezek a narkós néger kölykök mindenkire lönek okkal, ok nélkül. Abba a negyedbe nappal csak kísérőkkel megyek, este pedig sohasem lépek be.”

Nos, én ezen a negyeden vándoroltam át az előző nap. Csak utólag kezdett kiverni a hideg...

Persze az élmény, a ‘modern művészet’ megérte. Két dollár beugrót fizettem. Ezek után átvonulhattam két, teljesen azonos berendezésű elsötétített termen. Mindegyiknek csupasz – sötétkék halotti drapériával borított – volt a fala és a mennyezete. A padlózatba 64 televízió-

készüléket süllyesztettek. Mindegyiken ugyanazt a jellegtelen – monoszkóp jellegű – képet láthattam.

Ez majdnem akkora élmény volt, mint amikor Á. Sanyi New Yorkban elvitt a Carnegie Hall-ba egy zeneszerzői ősbemutatóra. Istenem, a Carnegie Hall! Az akusztikája állítólag már nem tökéletes, de azért mégis csak a zene egyik elsőszámú szentélye. Ősbemutató! Személyes meghívóval! Amit maga a – hmm, a nevét elfelejtettem – fontos zeneszerző adott át ‘nekünk’ a Sanyi műtermében.

Az első sorban ülhettem! Ekkor derült ki, hogy a ‘személyes’ meghívó valójában toborzó. Merthogy az összes többi sor üres volt. A ‘szerző’ időnként nagy méreggel rácsapott a zongorára, ha éppen a feketén-fehéren vicsorgó billentyűfogazatok felé járt. Ha eltévesztette a lépést, akkor a zongorafedőt vágta le vagy a széket darabolta össze. Majd elmélázott – darabjának mély mondanivalója ezt így követelte – és kezdte a hercehurcát előlről. Mindez nekem nagy élmény – merthogy ingyen – volt.

Itt – Chicagóban – közben sötétedni kezdett. Itt az ideje, hogy feledjem az emlékeket, a közelmúltat és a jövő reményében induljak a repülőtérre. Nehogy azt hidd, hogy a szívem a torkomban dobogott az izgalomtól. Tévednél. Már azt sem tudtam, hogy hol van a torkom és – fizikailag – a szívem.

Az igen szép újrakezdés

A chicagói reptér a legnagyobb Amerikában. Legalábbis forgalma szerint az. A Kennedy (New York) a félig értők számára érdemesebb – Európa elsődleges kapuja. Az akkor újraépült dallasi modernebb, szebb. Itt a hatalmas folyosóablakokon kikandikálva, szemedet erőltetve is csak két pályát látsz. Az egyikre érkeznek, a másiktól indulnak a gépek – percenként. Minden zsúfolt, minden zűrzavaros. A pálya félelmetesen ködösen-síkos és különben is melyikre? Mikor? Talán azután a kis párszemélyes után? Hol lesz? Hogyan találkozunk?

Rohangálok az egyik ablaktól a másikig. Istenkém, még leszállni sem látom azt a rohadt gépet! Holott a hangszóró már eldumálta, hogy landol a reykvjaviki járat.

Pilledt, félelem- és várakozásgözös álomból ébredve alig hatolt a tudatomig az információ csaj kellemes hangja. „Miszter Hálásszáj! Miszter Hálásszáj! You are kindly requested to the information desk.” (Halassy urat az információnál várják.) A franc gondolta volna, hogy rólam van szó, amikor ‘hálásszájt’ ordibálnak. Nagy szerencsémre éppen arrafelé tévelyegtem a városnyi repülőtéren, és egyszerre csak rádöbbsenem, hogy jó, hiszen én vagyok Miszter Hálásszáj. És éppen ebben a pillanatban a legfontosabb...

És akkorra már meg is pillantottam a Kedvest! Megkönnyebbülve és egyben megrökönyödve tapasztaltam, hogy egyáltalán nem elveszett. Lábhoz-állj cuccokkal szilárdan várt valakire az információ előtt, mind a tíz dollárral a zsebében. Mintha Amerikában tíz dolcsi...

Odarohantam hozzá. Keblemre öleltem és – tölem telhetően, ami nem sok – kedves szavakat suttoztam (no jó, a megafon pofázása miatt – ordítottam) a fülébe. Megdöbbsen nézett rám. Már azt hittem, hogy... Amikor csak egyszerre megszólalt (nem kétséges, hogy az ikszedik puszi után): „Apuci, mi a fenét dumálsz?”

Akkor döbbsenem rá, hogy jó! – én angolul beszélek. (Nem csoda, akkora már angolul is álmodtam. Ami nem sömmi.) A józan magyar döbröközi nej elnézően szíves intése után végre elfogadtam, hogy magyarul kell diskurálnom. Az pedig nem volt kétséges, hogy az én nejem megérkezett és az én párom érkezett meg.

Zárójelben. A Kedvesnek valóban csak tíz dollárja volt. Rossz lett volna elgondolni is, ha találkozónk nem jön össze. Ha a telefon nem működik – odaát is előfordul ilyesmi. Miközben én tévelyegtem a hatalmas repülőtéren, a Kedves amúgy egyszerű tolnai módra elvágta az én balgaságaimat.

Bár szakadt spórolásom eddigre már véget ért, továbbra sem voltam krózus, és most már kettőnkéről kellett gondoskodni a havi ösztöndíjból. Ámde nem a mai volt a takarékoskodás napja. Eddig mindig úgy cipeltem a lógó-fülű kofferemet az egyik busztól a másikig. Most viszont a kezem másra kellett. Így – kivételesen – taxival mentünk ‘haza’. Az egészen barátságos kis szállodai szobában nem szólt halk, lágy zene. Nem öntötte el ‘összes termeimet’ a virágáradat. És nem jelent meg a piros-frakkos szállodaszolga, betolva a vacsorát a ‘néma pincéren’. (Dumb waiter – így nevezik a zsúrkocsit odaát.) Egy szerény csokor virág, egy gyertya és az általam felszolgált valódi francia pezsgő várta a hullafáradt Csillagot. Szép esténk volt...

Másnap reggel aztán kiderült, hogy aggodalomra talán nem lett volna komoly okom. A városban nemcsak milliónyi lengyel, hanem számos magyar is él. A reggelinél komolykodva magyaráztam a Kedvesnek a választékot úgy téve, mintha az étlap minden tételét érteném. Be nem vallottam volna, hogy a felülről a harmadikat én sem tudom. Csak legyintettem, hogy ‘á az úgy sem jó’. Egyszerre csak a szomszéd asztaltól feláll egy jólöltözött középkorú úr, hozzánk vonul és ékes magyarsággal így szól: „Megengedik a kedves honfitársak, hogy segítek?” Nem kötöttem az orrára, hogy első közös reggelink intim hangulatát kulturált-kedvesen kínált közbeavatkozása is zavarja. Ezt magától is észrevette, és köszönettel kísért elhárításomra tapintatosan visszavonult.

A nap többi része sétákkal telt. Legnagyobb élményünk az volt, hogy fellifteztünk a Sears tetejébe. Te, én egy pillanatra úrhajóssá váltam! Amikor a hatalmas kasztni begyújtotta a rakétáit! Egy perc (!) alatt ért fel a tetőre, a négyszáz méteres magasságba, a századik emeletre. A szédületes száguldás után csaknem elfogott bennünket a tengeribetegség. A hatalmas torony teteje érezhetően kilengett, bár – állítólag – mozgása csak pár centit tesz ki. Mi többet éreztünk... Mindenesetre labilissá vált lábaimért bőven kárpótoltak a szemeim: hol ide, hol oda rohantunk, hogy élvezzük a félkilométeres magasságból a csodás panorámát.

A nap hamar eltelt. Másnap pedig már indulnunk kellett az ikervárosba. De miként mutassam meg gyorsan a Kedvesnek Amerika másik arcát? Még a reptéren láttam meg a hirdetést: ‘Látogassa meg a Dells-t!’ Így másnap már úgy váltottunk jegyet a Greyhound-ra, hogy az utat megszakítjuk ennél a valaminél, amiről sokat nem sejtettem, de hátha talán érdemes. A tippem – mindig mázlim van – sokkal jobban bevált, mint gondoltam.

Györgyi azonnal szembesült a sokszínű Amerika számtalan arculatával. A hallatlanul kényelmes, félig üres, csodálatos rugózású, tökéletesen csendes légkondicionált busz egy forró, zajos, ezernyi emberkével elárasztott szibvásár mellett rakott le bennünket. Itt meg nem szűnik az egész éven át tartó ‘búcsú’. Luftballon, mézeskalács, vurstli, céllövölde, minicirkusz, mikroállatkert, pöttöm pantomim, viasmúzeum, művirág-műkertészet, körhinta stb. Mintha csak a döbröközi búcsúban lennénk.

Ám a különbség óriási. Egyrészt minden tiszta. Nincsenek sörtőcsák, eldobált mustársárga kolbászos tálkák, papírpoharak. Valaki – ki a fene lehet? – itt rendet tart. Másrészt színes prospektusok garmadája csábít erre vagy arra a látványosságra. Kicsit bárgyúak, de egy kezdő angolos akár még tanulhat is belőlük. Nem látni tántorgó, berúgott alakokat, akik a nejjel vagy a gyerekekkel pörlekednek. Éppen ellenkezőleg. Ez a ‘búcsú’ nem a férfiak férfiasnak hitt földigívászatának a kedvéért van, hanem a gyerekekért. Szóval itt a kölökre költik a vagyont, nem piára. A szanaszét álldigáló bódék – van belőlük vagy száz – mind túldimenzionáltak, túl színesek, túl cirfandlisak. Eszméletlenül giccsesek. Mindegyik külön habostorta. Nekem ez émelyítő, de a tévébeli mesék által a rózsaszín-tüllkék-áltengerzöld színekhez szoktatott amerikai kisserácok számára roppantul vonzó.

Persze mi nem ennek a kirakodóvásárnak a kedvéért szakítottuk meg az utunkat. Nejem elkönyvelte, amit én már régen tudtam, hogy Amerikában a gyermek az úr és minden valóban érdemes látványosság, így például minden ottani nemzeti park óhatatlan kísérője ez a zseb-cirkusz. Tudniillik az egész a szülő zsebére megy.

Node térjünk a tárgyra! Az USA-ban rengeteg híres és védett természeti ‘emlékmű’ van, az alább leírtnál szebb, nagyobb, fontosabb is. Ám mégis a Wisconsin Dells az egyik legérdekesebb nemzeti park. Ennek az az oka, hogy ezt a csodálatos kanyonvidéket csak a harmincas években fedezték fel. Ami nem is csoda, hiszen felleléséhez repülőgép kellett.

Még repülőről is igen nehéz lehetett ‘belőni’ a tájat. (Én csak fényképeken láttam felülről a térséget.) Néhány pár száz méter hosszú és széles nyílt vízfelület, tavacska mutatkozik csak az első pillantásra. Ugyan ki sejthetné onnan fentről, hogy a tájat amúgy borító őserdő alatt ezernyi ér köti össze a kis tavakat és lagúnák láncolata rejlik a lombok alatt? Hogy a gépből látható nagy sötétzöld erdőmoszatok közötti picinyke sötétkék vízfoltocskák sárga és vörös csodálatos sziklaalakzatokat takarnak?

‘Gombászó’ kishajónk a zsidvásár mellől indult, egyelőre titokzatos útjára. Egy pillanatra elfeledkeztem az illemről. Előreengedtem a Kedvest, holott le kellett volna segítenem a vízi jármű utasterébe az öt vaslépcsőn át. Figyelmetlenségem nem kerülte el mások figyelmét. Hozzám képest pöttömke, amerikai szabadidőruhá (pepita nadrág, krokodilokkal tarkított ing, sárga szalmakalap, kék nyakkendő) úr perdült-serdült a lépcső aljába. Minden ‘accent’ (idegenes kiejtés) nélküli tökéletes magyarsággal kínálta a kezét: „Tessék parancsolni, talán így könnyebb lesz.” Felesége vidáman vigyorgott a szívalakú rózsaszín szemüveg mögül. „Merthogy mi is magyarok lennénk... Hallottuk... Kis izraeli kitérő után most Ausztráliában élünk... Voltak már Ausztráliában...?” Annak ellenére, hogy nem, elkönyveltük, hogy fene kicsi ez a világ!

Hogy mitől volt ‘gombászó’ a vízi járgány, azt hamarosan megtudod. A matrózinges kormányos-kapitány, akivel az időszüke miatt csak pár szót váltottam a hajózásról – katonaként ‘rocsót’ (rohamcsónakot) és egyéb vízi alkalmatosságokat is kellett próbálgatnom – ezeréves rutinnal dirigálta a csöppnyi járművet a látnivalók felé. „No, ez lenne az első” – kommentálta a ‘gombát’ olyan büszkeséggel, mintha maga faragta volna.

Pedig valószínűleg nem ő tette. Egyes manőverrel körbejárta a nyílt víz közepén álldigáló vargányát. A négy-öt méter átmérőjű, tíz-tizenöt méter magas köoszlop szemmel láthatóan nem volt galóca. Felül a szélesebb barna kalap, néhány későbbi példányon csenevész bokrok, majd felnőtt fákkal. A gomba a vízbe lógatta a lábát úgy, hogy sárgás, vízszintes vörös vérerekkel tarkított szárának a tükörképe reszketve remegett a kishajó által feltupírozott vízben. A kapitány odavágott felém a szemével: ‘Na, ugye! De mindez sömmi.’

Igaza volt. Elpöfögtünk a tavacska közepén elhagyatottan álldigáló többi gomba mellett úgy, hogy a csodálkozó tiszteletkört immár elhagytuk. Merthogy most a part vált érdekesebbé. Egy perc – és máris a természetadta süteményes-boltban voltunk. Hatalmas dióslinzerek szegélyezték a víztükröt. Nyolc-tíz sorban egymásra hányva, súlyuktól felbillenve, egymástól el-elcsúszva, zöld cukormázzal fedett tepsin kínálta a maga sütijét természet-anyácskáknak. Kedved lett volna kihúzni a süteményestáliból ott, ni, azt ott ni, azt a gusztá linzerkarikát.

Nyugodtabb, zöld fákkal szegélyezett kis törészletre értünk. Itt már nincs semmi látnivaló; akár vissza is fordulhatunk. Gondolatommal szemben a kis motoros merészen a partnak vette az irányt. Jaj, beleütközünk! Az utolsó pillanatban lombos fákkal borított kis csatorna szája nyílt felénk. A sebességet visszafogva, lágyan siklott bárkánk a körénk és fölénk záródó vadonban. A titkok titka nyílt meg előttünk. Víz, föld, erdő, madarak, fák és a minden harmóniája. Surrogó nesz vágta el bámulatunkat – és az utunkat. Vízesés csendes kis körtava parancsolt végső megállást.

Pedig addigra már Verne egyik híres regényének, az „Észak Dél ellen”-nek a floridai hangulatában éreztem magam. Titkos vízerek, fákkal fedett rejtett vízi utak. Nem csak én voltam romantikus. Az utasok elcsitulnak. A gyerekek kólát követelő kiabálása megszűnt, és a felnőtteket is megragadta a természet templomának a varázsa. Itt mindannyian hívökké váltunk. A kapitány érzekelte – vagy jó plébánosként már régen tudta – ezt. Lábjegyen, valamilyen hihetetlen technikai tudással tolatott kifelé több száz métert a keskeny csatornában

– a megforduláshoz nem volt elegendő hely – a csend varázsában. A kapitány bemutatta az ő templomát, de szívesen fogadta a kitörő zajt is, amikor a nyílt vízre értünk.

Sajnos, tovább kellett indulnunk. A busz szürke acéldoboza ismét barátságos repülő-üléseibe fogadott bennünket és estefelé behajtott Minneapolisba. A ház már félig csöndes volt. Indián lakótársainkat a Csillag csak másnap ismerhette meg. Én lecuccoltam, ő pedig összezsáptta a tenyerét: „Te jó Isten, hát mi van itt!” – és azzal mosogatni kezdett volna. Mivel Kálmán után rendesen kitakarítottam, mivel alig két hetet éltem aggregényként, szentül meg voltam győződve arról, hogy szinte minta, amit csináltam. Áá!

Persze nem engedtem, hogy a Kedves aznap este bármihez is nyúljon. De Te sem tagadhatod, hogy be kellett látnom: már nem vagyok egyedül. A Csillag nem akkor érkezett meg, amikor gépe leszállt Chicago-ban. Hanem akkor, amikor meglátta a mosogatót... Óh, ti nők!

Az ikervárosban

Minnesota állam fővárosa Saint Paul, amely úgy egybeépül a másik milliós várossal, Minneapolis-sal, mint Pest Budával. A Mississippi, a helybéli Duna, itt még nem az a hatalmas folyó, mint délen. Európai szemmel nézve az ikerváros meglehetősen unalmas. Már nem csigáz fel a mindenütt azonos sablonra épített, óriási kupolás helyi Capitolium (‘országház’) sem. Az egyetlen új élményt a Mall jelentette a számomra.

Itt a Mall az akkor még nálunk ismeretlen sétálóutcák környékének a neve. Mini trolibuszok közlekednek azokon az utcákon, amelyek nincsenek teljesen lezárva. A utcácskák ízléses modern lámpasorai és hatalmas kővázákba ültetett délszaki fái mindenhová elkísérnek, ahová az okkeres, teljesen egyenletes kőlapokkal kirakott út vezet. Az utcák olyan tiszták, hogy enni lehetne róluk. A fejed fölött üvegfoltyosók ívelnek át az egyik áruházból a másik szolgáltató egységbe. Kíváncsiságból betévedsz az egyikbe. Az ötven méter magas üvegcsarnok közepén miniöserdő egy-két szökőkúttal, kényelmes padokkal körülvéve. Bár a földszinti kávézókban és éttermekben rengetegen fogyasztanak, a padok mellett nem találsz eldobált papírpoharakat, hamburgeres papírtálcákat. Amott a lift üvegkalitkája próbál meg zajtalanul felmászni, fellopakodni a falon. Majd hirtelen megállva váratlanul a szőnyegkárpitra teríti szanaszét nyüzsgő emberterhét.

A Kedves sok órát töltött el a Mall-ban, miközben én ‘dolgoztam’. A hétvégén pedig kibuszoztunk a közeli kis tóra egy hús mártózásra. Mennyire más ‘várost’ ismerhattunk meg arrafelé! A busz hirtelen fékez – de hiszen itt nincs is megálló! – és a sofőr kikászálódik az üléséből. „Lizie néni, megérkeztünk” – szól az egyik púderes, halványzöldruhás, legalább hetvenöt éves mamikához. (Nálunk az idős nénék fekete kendőt, sötét ruhát hordanak. Hogy küllemükkel is figyelmeztessék – taszítsák? – az okvetetlenkedőket. Odaát öregnek lenni nem szégyen. Nem jelent elzárkózást, magányt. Az idős tisztas hölgy valószínűleg x darab közhasznú intézmény aktív tagja. Még mindig – úgymond – ad magára. Ebben az ügyben nem óhajtanék bíró lenni. Mert nem tudom eldönteni, hogy mi a jobb: a mi méltóságos bezárkózottságunk, vagy az ottani önkínáló nyitottság.)

Van viszont valami, ami ott lényegesen pozitívabb. A sofőr nem beszél trágárul. Ezzel szemben lesegíti a nénét a buszról. Leemeli a csomagját. Mi több, beviszi a házáig, átkísérve a pacsulis hölgyet a járdán. Lizie néni itt lakik, tehát itt van a megálló. Hát nem egyszerű? Lajos, a buszvezető, mindezért egy fillérrel sem kap többet. Nem is vár. Ő is csak – ember.

A strandhoz széles, árnyas fasor vezet. A fák oldalán itt is mókuskák tucatja rohangászik, akárcsak Washingtonban vagy Chicago nagy parkjában. Amint meglátnak, várakozóan futnak elibéd. Megcirógatni ugyan nem engedik magukat, de egy kenyérmorzsát azért kegyesen elfogadnak. Tornaművészetüknek csak a fákon veszik hasznát. Hiszen a fura amerikai népség nem ismeri még a jelképes kerítést sem. Szögesdróttal pedig véletlenül sem találkoztam.

Árnyas ligetben, prima minőségű úton ballagsz. Jobbra-balra faszor kísér. Az út két oldalán hempergésre invitál a gondosan nyírott gyepl. Még csak egy jelképes cövek sem mutatja, hogy az én telkem itt ér véget, a tiéd pedig ott kezdődik. No jó, a határokat néha lehet sejteni egy-egy ízlésesen elhelyezett bokorról, sövényről, virágpázmáról.

A csinos – legfeljebb egy emeletes – házak meleg szemmel bámulnak rád és kitért garázs-bejáratukat kínálják feléd. El is érzékenyülnél, ha magyar létedre nem nevetnél el azonnal magadat. Már elnézést, de az itteni házak csipkés-csicsás függönyei leginkább a kényes ízlésű hölgyek rózsaszín fodros bugyijaira hasonlítanak. Azzal az árnyalatnyi különbséggel, hogy én még – lehet, hogy nem vagyok eléggé tapasztalt – sohasem láttam pompás délszaki növényeket közvetlenül a bugyira aggatva.

Öreg barátomnál

Meg fogsz lepődni: vannak – de még mennyien! – akiket tisztelek. Akik önzetlenül adtak nekem valamit. Akiktől sokat tanultam. Akikre felnézek. Ebbe a sorba tartozik Charley is. Nem nagy ügy: Charley a legprofibb informatikus, akit valaha is ismertem. 1975-ben a napi (!) konzultációs tiszteletdíja 7000 dollár volt...! De nem ezért szerettem.

Képzeld el Fred Astaire-t! Charley döbbenetesen hasonlított rá. Szikárságában, könnyedségében, táncos-kedves modorában. Egész életemben büszke leszek rá, hogy ismerhettem, tanítványa – szerinte a legjobb – voltam. No szóval Charley, a női nem nagy és igaz tisztelője – ki a fene tudja már ma, hogy miért és hogyan kell a hölgyeket tisztelni – nejem megérkezését tapasztalva, apró ebédre invitált bennünket.

Hát tudod, abba az étterembe én egyedül soha az életben nem merészeltem volna belépni. Ötvenhat pincér rohant meg. Mindegyik vagy valamit el akart venni tőlem (kabát, kalap, esernyő), vagy valamit rám akart tukmálni. Alig tudtuk letenni a popsinkat a vadzöldekkel körülvett, rózsaszín terítékekkel díszített – akkor ez a szín kivételesen ‘passzolt’ a körülményekhez – asztal mellé. A választást – természetesen – meghívó gazdámra bízta.

Nem csalódtam. A további fogásokra nem emlékszem, mert az első kép minden más benyomást elhalványított bennem. Egyszerre csak elénk pattant egy kétliteres ürtartalmú ólomkristály váza. Egy csíkban aprórák, egy csíkban jég. Másik réteg rák – shrimps –, másik réteg jég. A bögrét jobbról-balról gusztusos szószok tálkái és zöldsalátás varázslatok kupacai kísérték. Csinálhattál magadnak rákot olasz módra, rákot spanyol módra, rákot... Csudi volt. Node nem akarom, hogy összefusson a könyvemen a nyálad.

Később Charley, akit közép-jómódúnak tekinthetsz, vacsorára is meghívott saját családi házába, a ‘Nyírfa ösvénybe’. Tudod, itt sok háznak nincs az otthoni értelemben vett utcaneve és száma, merthogy egyáltalán utca sincsen. A háznak nevet adnak és azt kell megjelölnöd a leveleken is. Ez a név találó volt. Minneapolis északon fekszik – nyáron jó itt, de novemberben mértek már mínusz ötvenet is – és ezért sok itt a nyírfa. A figyelmes Charley – ő, mikor leszek én ennyire odafigyelő a barátaimmal – kocsival vitt el a saját házáig. Hát, az a kirándulás sem volt semmi!

A főúton kanyarogtunk. Majd egyszerre csak megjelent egy tábla: ‘Poplar Lane’. Alatta kisebb betűkkel írva az elmaradhatatlan amerikai szöveg: ‘No trespassing!’ (Azaz idegenek nem léphetnek be a magánterületre). Itt befordultunk a fehértörzsű sudár fák közé. A szűk utacska egyszerre csak kettévált, és körülölelte Charley saját bejáratú kis tavát. A túloldalon a két útkar ismét összefonódott, és máris ott álltunk a földszintes, roppant hangulatos, faanyaggal borított ház feljárójánál.

Charley felesége ‘történelmit’ alkotott. Mert vannak tudósok, történészek, politikusok, akik ide és tova. Ámde az örök asszonyhoz még csak távolról sem bagóznak. Charley nemrégiben vesztette el – valamelyik süket amerikai beavatkozó háborúban – a 21 éves fiát. Nem kell neked mondanom, hogy ez milyen kemény fájdalom. Júlia – mint mindig a nők – volt a

keményebb, noha fájóbb fél vendégfogadóinknál. Számomra döbbenetesen megható módon – mindkettőnk korába beleillett – új fiaként üdvözölt. Majd felszolgált a vacsorát.

Az elmaradhatatlan gyertyák aznap este egy igazi jó kis amerikai bifszteket világítottak meg, amit a háziasszony Györgyinek ‘well-done’ (jól átsütve), nekem pedig ‘medium’ (félig véresen) készített el. A finom falatok után meggyőződhattunk arról, hogy egyáltalán nem a hamisított és lejáratott Egri Bikavér a világ legjobb vörösborra. Van igazi bor is – odaát.

Később Charley bemutatta büszkeségeit. A saját maga által több ezer órányi munkával összeállított csodálatos, méretarányos hajómodelleket. (A teljesítmény akkor is szuper, ha az alkatrészeket ‘kit’-ben, azaz készletben veheted meg.) Ezzel az estével sem csak egy tele bendőt nyertünk...

Persze a Csillagnak mindez új volt, de nem szokatlan. Én viszont teljesen más szemmel kezdtem nézni az amerikai világot. Lehet, hogy itt mégis emberek élnek? Kérdéseimre hamarosan ‘igen’ választ kaptam. Még néhány napnak kellett eltelnie, hogy váltsak az akkor már formálódó programomnak megfelelően. A Kedves sétált, én pedig dolgoztam.

Igenis – dolgoztam. Több tíz munkatársunkat küldték el Amerikába ösztöníjás útra. Én voltam az egyetlen, aki arra vetemedett – a szabályok ellenére –, hogy odaát vigye a nejét is. Hogy megpróbáljak valamit megmutatni. Hogy betartsam a házasságkötéskor elismert ‘egy test – egy lélek’ szabályt. Hogy a párom – közelítőleg – mindenben részesüljön, amiben én.

Ne hiszed el? Akkor is keményen dolgoztam. Egyetlen kollégám sem profitált annyit a nyugati kiküldetéséből, mint én. Mindebben a Csillag is roppant sokat segített. Pusztán fizikai jelenlétének a tudata még több tanulásra ösztönzött. Olvastam, tanultam, kérdeztem, figyeltem. Két szép világ találkozott össze: az éretté vált felnőtt házasság és a szakma kincsestára.

Új utakon

Az óriásgépet minden ízében megrázta a vagy ötszáz méteres zuttyanás. Kis asztalkámról a kávéspohár a gyomrommal szinkronban felemelkedik, majd az ölemben bűvik meg. A harmadik ilyen esés után remegve szólal meg a légikísérő hangja: „Kedves utasaink, hamarosan leszállunk Dallasban. Kérjük a biztonsági öveket becsatolni és a dohányzást mellőzni!”

Egy frászt! Egy nagy frászt! A repülőút több, mint két órá – és még egy sem telt el. Itt valami nincsen rendben. Kíváncsian nézek a Kedves sápadt arcába – fehérre szikárodott kezével szótlanul markolja ő is a karfát –, hogy vajon észrevette-e a kegyes csalást? Azt, hogy itt a végóránk? Nem szól, de most nem is kell szólani.

Azután a motorok hirtelen felbőgnek. A gép minden ízében megroppan és valami borzalmas erővel tör hegyes szögben az ég felé. (Mert leszállunk, mi?) A nyomás nekifeszít az ülésnek, pedig most szívesen rágyújtanék. Azután egyszerre csak minden elcsitul és a kapitány meleg hangja szól: „Elnézést kérek. Gépünk ciklonba keveredett és fel kellett emelnem a légörvény fölé. Most már minden rendben lesz. Jól vannak?”

Egy óra múlva békés körülmények között leszálltunk Dallas repülőterén, Fort Worth-ben. Minneapolis? Hol vagy már? Negyedórával az utolsó taxi legvégső lehetséges indulása előtt nejem még a konyhát súrolta. „Ne szövegelj Apuci, ezt nem hagyhatjuk itt így.” Nem is tettük. Úgy ni. No, ehhez képest az a kis félrelavírozás az égben...

Ha a Kennedy a leghíresebb és a chicagói a legforgalmasabb, akkor a dallasi reptér a legmodernebb. Önjáró, vezet nélküli kis villanyvonatok siklanak körbe az épületegyüttes alagsorában, mint hangtalan játékszerelvények valamiféle elvarázsolt kastélyban. Először a mozgójárda csábít el az érkező járatról, odaliferálva a varázsvasúthoz. Ott felpattansz a kényelmes kocsikák egyikébe. Majd a jegyeden megjelölt peronon kilépsz a megfelelő indulási kapuhoz. Cipelés nuku. Keresés sömmi. Izzadás – van vagy negyven fok – kizárva; itt a légkondicionálás emberi. Kényelmesen helyet foglalsz a bőrfotelok egyikében és várod, amíg beszállásra szólítanak. A Braniff zöld-sárga gépmadara máris Austin felé repít.

Fentről még pár pillanatra látod a nagyvárost, Dallast. Hálát adsz az égnek, hogy nem kellett itt egy órát sem eltöltened. A jellegtelen, másutt már megbámult felhőkarcolók rendezetlen kavalkádja és az azokat körbesárgító porfészek engem abszolút nem vonz.

Az austini repülőtéren barátok fogadnak. Erre itt nagy szükség is van, mivel a budapestnyi területű városban szinte egyáltalán nincs tömegközlekedés. Elfuvaroznak a szálláshelyedig, átadják a kulcsot és pár szívélyes szón kívül tovább már nem is terhelnek a társaságukkal: „Bizonyára fáradt vagy, majd telefonálj!”

Sorsot húznánk, hogy ki menjen először zuhanyozni, ha nem lennék udvarias. Györgyi bevonul a fürdőszobába. Én közben picit körülnéztem új otthonunkban. Nem rossz, egyáltalán nem rossz! A bejáratnál az öt centis, süppedős padlószőnyeg azonnal a hatalmas nappaliba vezetett, amelynek öblös bőrfoteljai várakozva pillantottak az óriási színes tévé felé. Jobbra szemben a duplaágyas hálószoba gardróbbal és az onnan nyíló fürdőszobával. Abban tűnt el a Kedves. De vajon mit rejthet az a bal oldali ajtó? Meglepetésemre az előző együttes tükörmásával találkoztam. Így hát a zuhanytól felfrissülten, a fotelban üldögélve, a tálcán két jéghideg kólával mosolyogva vártam elképedt asszonykám, aki csak most kezdte felfedezni újabb lakhelyünk rejtjelmeit.

A konyha amerikai; a tágas átadóablakon át közvetlenül érintkezik a nappalival. Ez azért praktikus, mert a szakács sincs kizárva a társaságból. Az átadóablakon volt az így mindkét oldalról használható telefon. A kólát a hatalmas hűtőszekrényéből vettem, amely meg volt tömve minden jóval: itallal és gyümölccsel. Vendéglátóim még erre is gondoltak. Az elektromos szupertűzhely mellett valódi mosogatógép. (Ami mellesleg nem sokat ér. Először le kell tisztítani az edényeket. Majd a gép ‘elmosogat’ és ‘eltörölget’, azaz szárít. Na, ezután kell minden üveg poharat utólehelgetni.)

Ideje egy kicsit körülnéznünk odakint is. Az emelet széles gangjára lépünk ki. No, ez nem amolyan józsefvárosi körerkély volt ám! A tipikus délszaki motelszerű, egyemeletes épület négyszögletes teret zárt közre. Ennek közepén a pálmafák árnyékában nyugágyak fehérlettek. Ebédidőben és a munka után nem gazdátlanok, de így késő délelőtt még elhagyatottak. A kényelmes fekvőhelyek egészen pompásan keretezték a térség közepén lévő húsz méteres úszómedencét.

A földszint egyik oldalát egy sor üdítő-, kávé- és sörautomata kíséri. Köztük kisebb, közösen használt és roppant tiszta helyiségekben huszonöt centtel működő mosógépek, szárítók, vasalóállványok. A tiszta és derűs élet minden – tegyük hozzá: olcsó – kelléke.

Viszont most már ideje ebédelni. De mit? A hűtőben lévő dolgok csak nassolásra valók, pedig most – a tervezett délutáni fürdés előtt – jól esne egy komolyabb gyomorbékítés. Beszerző és felfedező útra indulunk. Ugyanazok a napsütéses, tágas, virágos, kerítés nélküli utcák fogadnak, mint a minneapolis strand felé menet. Azzal a különbséggel, hogy itt már délszaki a növényzet, és így néhány faja teljesen ismeretlen a számunkra. A sövényt nyíró, házat pingáló felnőttek – többnyire asszonyok, mert a férjek még munkában vannak – és az utcán játszadozó gyerekek minden oldalról barátságos jónapotokkal köszöntenek. Eligazítanak a ‘Red Owl’ felé.

A Vörös Bagoly a közeli ‘kisköztér’, hiszen minden relatív és van nála sokkal nagyobb is. Azonban ez a bevásárlóhely nem egyszerűen csak ABC, hanem egy nagyon vonzó intézmény. Előtte napos, stadionnyi parkoló. Direkt nem fásították be, hogy bekíváncozzál az épületbe? Nem csodálnám. A Skála-méretű boltban azonnal megcsap a jóleső hűvösség. Gyönyörködve nézem, amint a Kedves a három méter széles, sohasem zsúfolt folyosókon tolva kazalnyi kosiját, azt sem tudja, hogy most a tisztára pucolt zöldségek óriási garmadájából válogasson-e (először csak szemmel, mert itt a csomagolatlan árukat senki nem fogja meg, ha nem viszi el), vagy a minden zsiradéktól, mócsingtól és csonttól megfosztott széles vörös, gusztusosan csomagolt hússzeletek hatalmas halmából emeljen-e ki valamit.

Szóval – nem lehetett ellenállni – a kocsi megtelt. Pitty-patty – olvasta be a pénztárgép az árakat. „Jaj, elfelejtettem...” – kezdte a Csillag, mire valaki máris futott az elmaradt tételért. Fizettünk, még hozzá a rengeteg holmihoz képest meglepően keveset. Egyszerre csak mellém senderedik egy fehérruhás fiatal fiú és kitépi a kezemből a bevásárlókocsit. „Hé, álljon meg a menet...” – kezdtem volna perlekedni, belebeszélve a szavába: „Uram, hol áll a kocsija?” A gyerekek ugyanis az a feladata, hogy a cuccot elcipelje az autódhoz és ott segítsen azt a csomagtartóba berámolni. (És e ténykedéséért nem fogadhat el borravalót!)

A srác elkerekedett, amikor megtudta, hogy gyalog vagyunk, mert ő még ilyet az életében nem tapasztalt. Így hát kölcsönös volt a meglepetésünk. Ő találta fel magát hamarabb: beszaladt pár ‘Red Owl’-jelképes, igen erős és természetesen ingyenes papírtasakért. (Műanyagot nem használnak, mert az a környezetet szennyezi!) Gondosan és udvariasan bepakolt – és már sétáltunk is hazafelé. Málháinkat látva mindenfelől sajnálkozva szóltak: „Elromlott a kocsijuk? Segíthetünk?” Később kedves ‘ismerőseink’ megszokták, hogy ez a bizonyos hölgy minden nap gyalog teszi meg az utat, bár a közért legalább tizenöt percnire van!

‘Szürke’ hétköznapiak

Másnap felkerestem ottani munkahelyemet, az MRI intézményt. Az egyik – számomra addig teljesen idegen – kolléga adott ‘liftet’, vagyis útbajtve engem is elvitt a saját kocsiján. L. úr, ottani mecénásom, elnézést kért, amiért egyelőre nem akadt jobb megoldás. „De majd segítünk ezen. Addig is, ameddig nem szerzünk neked egy kocsit...” – mondta, és ezzel átnyújtotta nekem vadonatúj, akkor még csodaszamba menő, méregdrága ötsebességes Volvojának a kulcsát. „Pár napig használhatod.”. Hát te, az a kocsi! Bár a sebességkorlát akkor cirka 98 kilométer (65 mérföld) volt – azóta 55 mérföldre csökkentették –, egyszer-sutyiban nekieresztettem. Miért, te meg tudtad volna állni a helyemben? No, a fehér jószág 120-nál az ötösbe váltva úgy gyorsult, mint más kocsi kettesben. Élveztem is roppantul – csak a kapcsolással volt bajom. Amikor a zöld lámpánál elindultam, mindenki pánikba esett. A Volvon ugyanis ott volt az egyes, ahol a Zsigán a rükev...

Szóval ismerkedtem a cég programjaival, miközben szegény asszony otthon kornyadozott az úszómedence partján, miután az alkalmatosságokat kihasználva végre rendbe tette hónapok óta elhanyagolt ruhakészletemet. Elsétálgatott a ‘kisköztbe’; jó nagyokat főzött; majd távolabbi kirándulásokra is elmerészkedett.

Így fedezte fel az igazi bevásárlóközpontot, amely tőlünk eléggé távol volt és ahová egy meglehetősen elhagyatott – de itt biztonságos – út vezetett. Az út két oldalán – szél esetében az úttesten is – szemet vakító sivatagi homok. Pár göcsörtös, az életéért küszködő északi fa és egy-két porlepte, vöröspudvás-törzsű, összefonódott levélzetű pálma. Egyetlen változatos-ságot csak az a bizonyos, az embernél jóval magasabb, kazalnyi átmérőjű sivatagi nád jelentett, amelynek a nevét ma sem tudom. Az alsó zöldes sásból hatalmas, két méteres szalmasárga legyezők nőttek ki. Olyanok, amilyeneket miniatűr változatukban az ebédlőasztal díszítésére szoktunk itthon használni.

A városrésnyi bevásárlóközpontba való csaknem egyórás séta megérte. Volt ott négy mozi; három éjjel-nappal üzemelő korcsolyapálya; rengeteg eszpresszó és étterem; tucatnyi üvegkalitkás lift; fejed fölött átívelő, átlátszó falú folyosók függőhídjai; kondicionálótermek; uszodák; és természetesen rengeteg üzlet. Bár a Csillag szinte semmit sem költött – anyagi erőnk kezdett elhagyni bennünket, sőt, időlegesen úgy kellett kölcsönkérnem –, itt egyszerűen nem lehet unatkozni.

Valamelyik kis miniöserdőben a csordogáló patakutánczat melletti kényelmes padon ülve nézegetheted a nyüzsgő emberkavalkádot – és mindig történik valami. Bámulgathatsz az árukínálattal együtt nap-mint-nap változó új reklámokat. Körbejárhatod a földszinti állványokon itt-ott elszórt legújabb autómobil-csodákat. Ajtjuk nyitva, hogy a homokszínű valódi

bőrülést is megtapinthatod. Nézegetheted a fényűjságot. Megiszol egy kávét, majd rád talál a legújabb, most bevetésre kerülő cikk. Megkóstolhatod, kipróbálhatod, rád fűjják, megtapintathatod, néha még haza is viheted. Ha nem unalmas, megbámulhatod a hatalmas tévéképernyőn a legújabb vetélkedőt. Itt egy nap annyi, mint semmi...

Hamarosan anyagi gondjaim is megoldódtak. A bankban felvettem a szokásosan két hetet késő havi járandóságomat. Az első olyan 720 (!) dollárt – úton voltam, és ekkor a szokásos 540 dolláros apanázst megnövelték – amelyből nem (annyira) kellett spórolnom. No, más sem kellett a Kedvesnek! A hölgyek közismert – és néha meglepően önzetlen – vásárlási szenvedélyével azonnal el is cipelt. „Nem járhatsz így dolgozni” szentenciával vett nekem egy könnyűszövetű sportos barna öltönyt. (Ha jól emlékszem 25 bakért. Tehát a ‘fizum’ 28 ilyen cuccra jogosított!) Majd „Ennek az ocsmányságnak pedig véget vetünk” felkiáltással kidobta nyakkendőhöz szokott öreg komondorkofferemet – majdnem megsirattam – és vettünk, azaz-hogy én fizettem, ő pedig rendelkezett, két kézhezálló kedves kis bőröndöt. Így már más. Kezdtem emberre hasonlítani. Szerinte.

Most nehogy azt hidd, hogy minket csak az anyagi élvezetek foglaltak le! Meglátogattuk – többek között – a híres L. B. Johnson könyvtárat is, amely Kennedy elnök utódjának a nevét viselte és ennek ellenére 400 ezernél több kötettel – itt minden sok vagy nagy – rendelkezett. Mindjárt az előcsarnokban egy neves magyar művével találkoztunk: egy valódi, szép kidolgozású Eötvös-ingával. (Ne feledd, hogy Texasban vagyunk, az olaj hazájában. Itt értik és becsülik a magyar tudós milliárdokat érő találmányát.)

Nejem, meggyőződésemm ellenére, elcepelt a helyi teátrumba is, ahol a West Side Story-t kellett megnéznem. Azt adták elő. Előadták? Legalábbis úgy vélték. Elkornyikálták. A hölgy főszereplő majdnem átesett a karzaton egy ügyetlen mozdulattól. A rendező ugyanis összekeverte ezt a művet egy bizonyos másikkal, és szerencsétlen Mariának egy rozzant erkélyen kellett ingadoznia, miközben járóképtelen fiúja egy lengén rögzített tűzoltólétrán kapaszkodott fel hozzá. A létra időnként – a sráccal együtt – odakoccant a falhoz, aminek következtében a balkáni balkon balja és a bájos barna bantu lány basszusa némileg megremegett. A rendezői zseniális elképzelés szerint a fiú testének és hangjának szinkronban kellett volna fellétráznia, ámde amikor a kóristafiú egy utolsó jajjal – ‘Maria, Maria!’ – az erkély és hangja végső határához ért – az utóbbihoz már kicsit előbb –, a környékbeli kakasok szenvedélyesen elkezdtek kukorékolni és az összes fogpótlásom taccsra ment. Senkinek nem haraptam el a torkát, amire magyarázatot alább találsz, de tény, hogy ezek után a Kedves nem erőltette a hasonló kulturális aktusokat. Ezt egy darabig nem is tehette volna.

Amíg enni tudtam...

Elfelejtettem említeni, hogy szállásunk természetesen ingyen volt az MRI jóvoltából. Így hát nem szólhattunk egy szót sem, amikor átköltöztettek egy kisebb apartmentbe ugyanazon az épületen belül, mivel új és fontosabb vendégeknek volt szükségük korábbi lakásunkra. Bevallom őszintén, hogy az amúgy is felesleges luxus volt, hiszen a két hálószobából úgyis csak egyet használtunk. Ezért L. úr mentegetődzését nem volt nehéz tiszta szívvel elhárítanom. Csak a kétségtelenül tágabb és jobban felszerelt konyháért fájt egy icipicit a szívem, no meg sokkal inkább azért, hogy az új egyszobás lakásban nem volt tévé. Ez az utóbbi gond egy pillanat alatt megoldódott. Telefonáltam az MRI valamelyik gondnokának – és estére már ismét élvezhettük a tévézést, aminek csak később lett számomra akkora fontossága.

Közben – nem csoda – meg kellett válnom a Volvótól is, mert Jimnek – L. úrnak – hosszabb útra kellett indulnia. A kocsit sértetlenül állítottam elő, ami nem semmi, ha a jogosítványod mindössze féléves. Azonban gondold csak meg, hogy mikor bízna te rá a Trabantodat egy Antiguá-ról jött félidegenre, akinek a jogsija még ki sem rügyezett, annyira zöld? A végső búcsú előtt még egy utolsó szép utat tettem meg a szívemhez nőtt járgánnyal.

Már eddig is tapasztalhattad, hogy a texasiak mennyire barátságosak. Akárhonnan is nézem, én csak nyűg voltam a nyakukban, mert semmilyen anyagi előnyt nem várhattak ottani 'közreműködésemtől'. A texasiak többszörösen fizetik meg a te apró szívességeidet – Pesten néhányukat vacsorán láttam vendégül – és melegségedet magasabb hőfokon viszonyozzák. Persze mindebben van egy szemernyi – nem sértő, inkább megmosolyogtató – kivagyiság is. A texasi mindenkit – főleg a máshonnan származó amerikaiakat – le akar pipálni. Mivel ezt kedvesen teszi, megbántást sohasem érzek. Inkább otthonosságot – szinte családtagként fogadnak el.

Szóval, Austinnak is van pesti és budai oldala, bár a köztük csordogáló folyócska – a nevére nem emlékszem – nyáron inkább csak síónyi méretű. Természetesen a menők – így az MRI vezetői és Alfréd, volt ENSZ-menedzserünk – a 'budai' oldalon laktak. Alfréd invitált meg bennünket egy hétvégi kirándulásra, majd vacsorára. Jimnél találkoztunk – akkor vittem vissza a Volvot. Ittunk egy koktélt, majd átmentünk Al-hez. Itt egy picit fürödtünk a kerti úszómedencében; bekaptunk pár szendvicset; majd felsorakoztunk a kocsik mellett. Én immár a jobb oldalon... Jim rámnézett, majd a kocsik fölött átpasszolta nekem a slusszkulcsot. „Tudom, mit érzel. Vezess te!”.

Felpattantunk a Volvora és elindultunk a folyócska mentén felfelé. A rövid kirándulásnak nem volt semmi különösebb célja, csak annyi, hogy jól érezzük magunkat egy délután erejéig. Fergeteges látnivalókkal nem kellett számolnunk, és éppen ezért vált kellemessé a parti. Hamarosan egy kanyargós kis sziklás völgybe értünk, amely nem rejtegetett grandiózus meglepetéseket. Csodálatosan egyszerű bájával akartak barátaim elbűvölni; lám Austin Budája mellett ilyen is van. Austin Pestjének homokos síksága után kedves kollégáim számítása alaposan bevált. Egy supermodern kis kápolnánál, amely a völgy egyik szirtjén épült, a külső padokra pihentünk és élveztük a tökéletes nyugalmat. Majd a kocsik orrát az ellenkező irányba fordítottuk.

Most Jim és Alfréd az úszómedence partján a viszkijét hörpölgeti, velem együtt. A Kedves lubickol, míg háziasszonyunk és Jim neje valamilyen fondorlatokra készül. A két 'főnök' – számomra nem az angol miatt nehezen érthető szavakkal – a medencéről diskurál. Merthogy az nemcsak öröm, hanem igen komoly gond is. „Te milyen fertőtlenítőket használsz és milyen sűrűn?” – figyeltem az ilyen kérdésekre adott válaszokat, hátha még anyácskám kelenföldi tanácsai lakásában hasznukat veszem. Azért még szóltam a Kedvesnek, hogy az x vegyszer kimutatja, ha valaki elengedi, hm, magát a vízben. No, nem azért, de...

A mindig jóhumorú Alfréd amolyan férfias vacsorát rittyentett a társaságnak, nem egészen vegetárius módra. Picit rideg – nyerskő-falú – nappaljuk és a konyharész egyáltalán nem vált szét. A bárpultként emelkedő és időnként akként is szolgáló, a szoba konyhai negyedét a többitől elválasztó széles pult egyik oldalán csücsörögtem én, miközben a másikon Alfréd csinos kis kötényben tüsténkedett. Zsip-zsup – dobott rá pár négy centi vastag, két-tenyérenyi bélszínszeletet egy ötvenszer-ötvenes fémlapra, óva attól, hogy hozzáérjek. Sístergés, némi forgatás, pár – igazán kevés – csöpp olaj, újabb forgatás, 'porhintés' fűszerüvegcsékből – és kész a vacsora.

Másik barátom – ha jól emlékszem – a süteményeivel villogott. T. úr, szintén Jim, sem tartozott a városháza szegényei közé. Az ottani Rózsadomb oldalában lakott. Amikor két-emeletes házába beléptél, szemed azonnal felfelé kényszerült. A nappaliban mind a két szint egy légteret alkotott. A ravaszul elhelyezett, felfelé törő délszaki növénycsodák vezették fel tekintetedet a félig-üveg tetőzetig. Szerintem az egészet Jim neje képzelte el, aki – ha jól emlékszem – némi színészi beütések birtokában volt. Képzeld el, hogy meleg este van Texasban. Megérkezel. Leülsz egy felnőtt pálmafa tövében – a nappaliban – és megkínálnak egy aperitiffel. Majd a zöldek között az emeletre kanyargó lépcső tetején megjelenik a dekoratív háziasszony, tudatosan kicsit 'késve', dekoltált, vállnélküli fehér ruhakölteményében és kiszámított lassú léptekkel levonul, majd megengedi, hogy üdvözlöj.

Csacsi sznob – ez lenne az első benyomásod. Óriásit tévednél. Kiderül, hogy az egész jelenet tudatosan megrendezett, téged cukkoló, nem allűr. A házitündér, aki nagyon jópofa csajnak bizonyult, elkacarintotta magát. No, ugye meglepődtetek? Hát nem szép ez a ház? Mit szólsz a lépcsőnkhez? Két perc múlva már együtt heverészünk az embermagasságú barátságos kandalló előtt, amely – érdekes – nyáron sem hevít, hanem biztonságos, kellemes meleget kínál. (Odakinn – ettől a dombtól eltekintve a táj sík – ekkor már meglehetősen hűvös van a nyár dacára.)

Jim a vacsorát elaprózta. Húsaprólékot készített – a fűszerek titkát nem árulta el – faszén-parázson. Aprósüteményekkel zártuk a kurzust, mivelhogy én ekkor is a sört részesítettem előnyben az amúgy nagyon gusztán felszolgált fagyival szemben. Bezzeg a nejem...

(Szerkesztői megjegyzés: Az olvasó jobban teszi, ha most kap be egy falatot. Nem egészen biztos ugyanis, hogy a nassolást el tudja napolni a következő bekezdés végéig. Mi szólunk...!)

Fene tudja, miért, de az MRI ‘kisebb’ emberei nagyon megszerettek. Talán amiatt, hogy mindig vidám voltam? Talán azért, mert érdeklődtem és valóban érdeklődtem – nem csak mondtam a szöveget – az életük iránt? Netán azért, mert ‘cserébe’ jókat meséltem? No, nem illik magammal ennyit foglalkoznom, de tény, hogy – itt is – bevettek a brancsba.

„Beella” – a nevemet sohasem tudták rendesen kimondani – „elmegyünk pénteken egy jó kis helyre. Jössz-e velünk ‘Dutch treaty’ (mindenki fizeti a saját cehét) alapon?” Hát éppen erre vártam! Nem hivatalos, nem is csak szűk körű, lássunk már egy jó kis közös balhét.

Elvittek egy ‘étteremvárosba’. Az ‘étterem’ nem is jó kifejezés, mert arról nem mindenkinek jut az eszébe egy melegen családias kis fészek, ahol az úgymond vendég és az úgynevezett személyzet egyetlen közös célja az, hogy mindannyian istenien érezzék magukat. Ahol nem kritizálni akarsz és ahol nem azt lesik, hogy miként vágjanak meg.

Megérkeztünk a kocsiikkal és – ezen a tágas téren – parkolót találni nem volt gond. Az első pillanatban aggódni kezdtem a vacsoráért, mert kajáldát egy darabot sem láttam. Csak egy négyszögletes, minden irányban mintegy öt-hatszáz méteres földszintes – dzsungelt. Ahogyan a gömbakácok kísérik nálunk a még le nem csupaszított utcák házsorait, úgy támogatták a magasra nyírt babérbokrok, a narancsfák és a ki tudja még milyen fajú zöld növénycsodák e négyszögletes tér minden oldalát. Házfalat nem is láthattál: mindent benőtt az élő, akkor is termő szőlő. Merre is menjünk? – tanakodtak a kollégák. Azért előbb-utóbb csak befordultunk az egyik ‘kapuban’, amelynek oldalait – felülről is – karvastagságú, bővirágú folyondár képezte. Lehajtott fejjel ballagtunk a lugas alatt, hogy tanácstalanul álldigáljunk egy pillanatra a színes lampionok, a jobbról-balról kiszűrődő muzsika közepette.

A belső dzsungel itt-ott megnyílt. A növényodú szájában mosolygós képű, szénfekete-hajú, nem igazán magasra méretezett, karján kockás kendőt libegtető, nem csak a feje fölötti, az ösvényt elárasztó virágok miatt mélyen meghajló, a saját specialitásukat pergő nyelven kántáló, portékáját ennek ellenére nem erőszakosan kínál mexikói-spanyol invitál befelé, a bendőbe.

Hát, én bizony nem tudtam volna választani! Viszont Jim! Az egyik virágos bejáratnál határozottan balfelé kanyarodott, és mi követtük őt a zöld sövénnel elrekesztett kioszkok labirintusában. A kockáskendős, kackiás bajszú, kerekkepű gazda majd bekapott bennünket, pedig mi azt hittük, hogy itt mi étkezünk és nem bennünket esznek –, olyan széles szájjal vigyorgott. Valahogyan elheverésztünk.

Természetesen tequilával indultunk. A sóval szegélyezett széles helyből kebelre szívogatott aroma nem elhanyagolható foka dacára kellemesen hús érzetet keltett. Mindenféle aprócska süteményekkel adták meg az átvezetést a második italhoz. Rákpástétom, ikra és egyéb rafinált töltelékek próbálták elvonni a figyelmedet a majdan következőkről. A pompás vörösborból hörpintve kihallgattam kollégáim élcelődését, amely a ‘mi lenne, ha megetetnénk’ fedőnév alatt zajlott. Végül az egyik felém fordult: „Rendeltél már? Ezt a kis mexikói

pam-pam-pam csilit javasolom.” Ezzel elégedetten kuncogva fordult a társaihoz. „Ide vele” – fogadtam el az ajánlatot – „főleg akkor, ha ti is azt kóstoljátok.”

Ne csodáld, hogy a többi fogásra nem emlékszem. Így utólag úgy tűnik, mintha egy picit megizzadtam volna. Ha őszinte akarok lenni: az összes kínai sárkány megirigyelte volna tüzes leheletemet. Persze azért nem vallottam szégyent. Az előre megrendelt hús korsó sör megtette a maga hatását.

Később a társaság kedvéért eldűnnyögtem egy-két szép magyar nótát. Éjfél felé megállapítottuk – a matematika már nem volt erős oldalunk –, hogy a texasi, a mexikói és a magyar két jó barát. Frissebb tánctempóimra a gyülekezet már nem reagált. Azért a kocsikat valahogyan megtaláltuk...

Hazatérve, az elrendezkedés közben a Kedvessel megbeszéltük az aznap esti élményt. Majd ő nyugovóra tért, én pedig kibontottam a csillapítónak szánt sörösdobozt. Akkor mozdult meg először a piciny. No, ne rémülj már meg! Nem gyermeket vártam. Sőt, semmit sem vártam. Ami pedig bekövetkezett, azt pedig végleg nem.

Fogak és fogatok

Elutazásom előtt Pesten ‘kirakatrendezést’ tartottam. Vagyis a fogorvossal betömettem, megnézettem, reparáltattam, átfestettem minden fogamat. Mert keményen szólt az eligazító papír igazán csak apróbetűs kitétele: ‘Majdani ösztöndíjas biztosítása mindenre garanciát nyújt. Kivéve a fogorvosi ellátást.’ Mivel a kirakatrendező maga is Amerikába járt zugmunkára, az ottani fogorvosi árakról volt már némi sejtésem.

Senkit nem kárhoztatok, de kellemes csilivacsoránk éjszakáján igencsak kellemetlen ‘csill’ – hasító fájdalom – nyilallt a képembe. „Miért nem alszol már?” – dohogott a Kedves, aki azt hitte, hogy pusztán csak az újabb sör kedvéért kapcsoltam be a tévét. A jó kis hazai algopirin egyelőre megtette a maga hatását, és a fél korty sör után nyugovóra tértem.

Másnap estére a dolog némileg komolyabbra fordult. Hát tudod, én iszonyatosan bírom a fájdalmat, de az a baromi fog... Most már a Csillag sem hitte, hogy csak hülyéskedek. Megpakolt egy nájlonzacskót jéggel, a pofámra nyomta, behozott egy sört, megpuszilt, bekapcsolta a tévét és azt mondta: „Kibírod? Nem haragszol, de én most aludnék.” Mivel felesleges lett volna együtt fájnunk, nem haragudtam. A jég majdnem segített.

Anyagiak ide, anyagiak oda, szombaton el kellett ballagnom a fogorvoshoz. „Hehe” – mondta az vidoran – „szép eset, de ez nem az én asztalom”. No, azóta tudom, hogy a fránya Amerikában a bal felső hetes és a jobb alsó hármas fog két külön doktorra tartozik. Az ipsisze természetesen egy fillért sem kért, viszont a hétvégére való tekintettel megadta egy patikus címét, az illetékes hétfői fogorvosával együtt. Búcsúzóul kezembe nyomott egy kapszulát: „Ezt vegye be, de akkor vezetnie nem szabad!”.

Az azonnal felkeresett patikus is marha rendes volt. Egy lavórnyi üvegcsében hozzám-vágott – ird és mondd: nyolc darab – sárga-kék tokba rejtett pirulát. Kikérdezte a nevemet, címemet, nememet, fajomat, pártállásomat és az apróságokat. Számítógéppel nyomtatott nagy címkét nyalt az üvegcsére, amelyen ilyenténképp viszontláthattam az általam elmesélteket. Csak nyolc dolcsira – egy kapszula egy zöldhasú – vágott le. A három sör árát kitevő egyszem tabletta az első alkalommal még valamit hatott, később már semmit sem. Igazán megérte! Jéggel, jeges sörrel, az igencsak ócska éjszakai tévéműsorral próbáltam meg hűteni a képemet – hiába. Megváltásként vártam a hétfő reggelt.

No, azt a hétfőt az életemben nem fogom elfelejteni! De Önagysága, a Kedves se! Ekkorra már kisegítődtünk ‘fogat’ ügyben. Az egyik kolléga adta kölcsön X280-as Mazdáját. Azt a kocsit nem a sötétzöld színéről kell megismerned. Hanem arról, hogy az öt méteres jóságából három méter a motortér – és minden csak utána következik. A szelíd, alig 150 lóerős, 12

cilinderes autóka az első gáznyomásra Kaliforniáig ugrott, viszont az első fékre minden versenylovat meghazudtoló módon torpant meg, de azon nyomban.

És – a feladat a Kedvesre volt bízva. Én bekaptam reggel azt a pirulát, amivel az első számú foggyógyász a másodikhoz küldött, a vezetés szigorú tiltása mellett. Az első számú doki viszont nem tiltott el a nejtől. Mármint a kis pirula fejbekólintóan hatott rám. Kábultan ültem a hatalmas sportkocsi anyósülésébe. A pár hónapos jogsival és kábé egy órás vezetői tapasztalattal rendelkező Kedves férfiasszony elszántsággal lépett a gázra, majd mindjárt a fékre. Azonnal felismertem a mesteri asszonyi trükköt: így óhajtja megúszni a fogorvosi kiadásokat. A tipp nem vált be: fogam ragaszkodott elfoglalt pozíciójához. És még azt sem mondhattam, hogy itt a vég. Mert jött az első kereszteződés. Mármint, ha a Kedves kidugja a kocsi orrát, azt azonnal elcsapják. Ha pedig nem, akkor nem lát sötétséget. Józan asszonyi módra a Csillag az utóbbi megoldást választotta. Szóval eszméletlen sebességgel áttűztünk minden kereszteződésen. (Most a bárgyító kapszula beszél belőlem. Az igazság az, hogy a Kedves meglepően simán elirányította a bárkát annak félelmetes célpontjáiig.)

A váróban – előzetesen telefonáltunk – a takaros-formaruhás, bóbitás nővérke egyeztetette az adatokat. Majd picit türelmet kért. Én bambán bámultam a valószínűleg elefántoknak szánt kis pirulától, miközben a nejem – feldobódva vezetési sikerétől – lazán átlapozta azt az ötszáz – aktuális, nem múlt hónapi, mint nálunk – folyóiratot az előtérben. Mellettem egy kétméteres szívós texasi szívta nehezen a levegőt. Magasságával azonos átmérőjű fehér kalapja, fekete lovaglósizmája, szokásos farmernadrágja nem éppen kiskunsági betyárlegénynek sejtette. Persze a fogfájást kivéve. Mert ebben a bajban bizony mindannyian hirtelen faj, nem, vallás és egyéb megkülönböztetés nélkül egyé válunk. És, ne is tagadd, a legszebb öröm – mármint a fogorvosnál –, a káröröm. No, ez a texasi is jól befürdött!

Csakhogynem én következem. Pontosan tízkor a doki rám emelte a kezét, pedig ezt akkor már anyámnak sem engedtem meg. „Megnézzük az esetet” – vitt ki a pofagyaluhoz, amely úgy nézett ki, mint a félhengeres itató. Egy pillanat alatt körüljárta a képet a furcsa röntgenmasinával, miközben lazán diktálta a bóbitásnak: „A felvétel díja 25 dollár!”. „Ezt vártam.” – vigyorodott el a fogfilm félperceig tartó előhívása után. (Az elégedett mosoly nekem picit drágának tűnt. Egy öltöny ára...) Közölte, hogy a bölcsességfogam nekinőtt a mellette lévőnek, ezen ne csodálkozzam, és a magyar kollégáit se szidjam, mert ez ‘rendkívüli helyzet’. Én is annak éreztem.

„Akkor adok egy érzéstelenítőt öt dollárért, de az nem sokat ér. Legalább kettő kellene. Hogyan dönt?” Végre úgy beszéltem velem, mint férfi a férfival. Maradtunk a tíz dollárban. Szuri kint, szuri bent. „Akkor most szétvágom” – közölte a beszédes doktor, és bediktálta az ötven dolcsit a nővéreknek a volt bölcsességfogam felnagyítása áraként.

Fűrészelés, négyelés, darabolás, kihúzás – az utóbbi újabb húzásért. „No, ez rendben lenne” – szólt a summázat. „A varrócérna tizenöt dollár.” Azzal összefércelte a tátongó lyukat. Hirtelen átment roppant kedvesbe: „Most pedig újra megröntgenezzük.” Amikor nagyot rándult a képem, mert beszélni még nem tudtam, vállon veregetett: „Ez már ingyen van!”- ezzel kiküldött a váróba, amíg megtudja a végeredményt.

A következő paciens után „Hehe, benn maradt egy darab” – felkiáltással újra beszólított. „Akar egy újabb érzéstelenítőt? Nem lesz sok haszna, mert ilyenkor már nem hat. No, akar?” Öt dollárt semmiért? Nem akartam. A doki szétvágta a foghely körüli madzagokat, majd elkezdett a lyukban kotorászni. Hát te! Szerencse, hogy az ablak éppen a repülőtérről tekintett. Én néztem, csak néztem, hogy a gépmadarak miképpen szállnak a csillagos ég felé verőfényes nappal. Azután jött az újabb összevarrás – ingyen! – és a meleg búcsú. A doki, a kis anyagiasság, még megpróbált rábeszélni, hogy húzassam ki rögtön a felső bölcsességfogamat is, mert úgyis elsorvad, meg amúgy sincsen semmi haszna. (Azóta is vidáman éldegél.)

„Legyen máskor is szerencsénk!” Príma; máskor is. A bóbitás átnyújtotta a számlát, amelynek végösszege száztizenkét dollárról szólt. (Sörben..., de számold át magad!) A nejem

betuszkolt a Mazdába, és valahogyan abszolút nem érdekelt, hogy elütik-e vagy mi ütünk-e el valakit. Testileg, lelkileg és anyagilag rozzant aggastyánként üldögéltem le az úszómedence partjára. Ezzel a száztizenkét dollárral a világ végére elmehettem volna!

Sok babért Austinban nem arattam. A fájdalom miatt napokig képtelen voltam dolgozni, és kollégáim eleinte nehezteltek elmaradásomért. Csak akkor békéltek meg, amikor megismerték a teljes sztorit. „Menj egy picit kirándulni” – mondta John, és rámtukmálta másfél méteres Fiátját. Tudod, azt a kis zöld papucsot, amit tévénezéskor szoktál a lábadra húzni. Lapos, de felül szellős, elvileg leereszthető vászontetővel. A picike némileg rozzant állapotban volt. Például a letekert ablak már csak úgy maradt.

Spanyolos vidékeken

A térképet böngészve úgy döntöttem, hogy San Antoniába fogok elmenni. Ez Austintól dél-délnyugatra fekszik és nincs is nagyon messze. Pár óras csomagolás – nem volt sok cuccunk, a kocsit volt igen kicsi – beprézelődtünk a kis tetűbe és eldőftünk a spanyolosnak ígérkező város felé.

Félúton egy marha nagy nyitott Chevi húzott el mellettünk, az ajtó peremén üldögélő, gitározó vidám fiatalokkal, szám szerint vagy egy tucattal. „Nem akarsz átbújni alattunk? Te, ez előre vagy visszafelé megy? Melyik az alja?” – élcelődtek velem, majd eltűntek. San Antonio belvárosában láttam viszont őket, amikor parkolót kerestek. Betekertem az első gyűszűnyi helyre, majd vidáman integettem nekik: „Mi van, toronyházat építetek? Talán élire kellene állítani! Vasalótok nincs?” Harag nem volt: a kölcsönös kis szurkálódásokat Amerikában az ismeretlenek nem veszik komolyan. Van jó adag humorérzékük. Az utalás arra, hogy előbb fent voltál, most pedig lent vagy, a ténylegesen szomorú helyzetektől eltekintve senkit sem bánt.

Innen már nincs messze a mexikói határ. A város masszív ódon spanyol főtemplomát a Kedves alaposan megcsodálta. Eddig ő is azt hitte, hogy a templom olyan épület, amely viszonylag keskeny, de annál magasabb. Itt pedig az arányok megfordultak. Errefelé a székesegyházak nem az égbe szöknek, hanem a földet akarják agyonnyomni. Portáljuk félelmetesen széles: inkább oldalra, semmint felfelé kényszerítik a tekintetedet. A templomokat sokszor kíséri klastrom, meglehetősen furcsa kerengővel: gazdasági épületek, szükséglakások, raktárak, magtárak szegélyezik a hatalmas udvart. Némelyik térség akkora, hogy az ugyan-csak méretes búzatábla szinte elveszik a közepén. Az indiánok elleni védelmiül szolgáló, több hónapos teljes önellátást biztosító óriási erődítmények voltak ezek a templomudvarok.

Sokkal barátságosabb képet mutatott a kanyargós kis folyócska partja. A vizet gyönyörű sétány kíséri. Nem hatol ide le az utca zaja sem. Pár méter magas hófehér kőfalon siklana fel a szemed az utca szintjéig, ha meg nem akasztanák minduntalan a zuhatagként leomló virágfüzérek. Idelent a szépen gondozott sétautat örökzöld fák kísérik. A várakozó padok egyikére leülve kis ideig némán pihentettük testi és lelki szemeinket a kanyarban eltűnő, csodálatosan tisztavízű, fehér gyűrűbe szorított békés kék masnit.

Egyébként e városról a nejemnek kellene beszámolnia. Nekem bőven volt alkalmam megbámulni a spanyol jellegű településeket Dél-Kaliforniában. Így számomra már nem jelentettek igazi újdonságot a megváratlanabb helyeken felbukkanó kis terek, középen az obligát fehér-csipkés gyermek-szökőkúttal, az a fölé óvón hajló, szelíd biztatást bókoló pálmafákkal, a csendes családi jelenetet mosolygós ablakszemekkel bámuló átriumos házacskákkal, amelyek között egy-egy kis miniarborétumon át jutsz vissza a másik, a modern világba.

Visszafelé pagodaszerű építmények integettek felénk az út melletti, buja növényzettel borított domboldalról. Texas sokszor sivatagos, homokos útkísérő tája után ez a látvány egészen megigézett; nem lehetett nem megállni és legalább pár percre elmerülni ebben a különleges zöld tengerben.

A pár percből csaknem két óra lett. A japán kapun belül hajnalkék-kimonós hölgy hajlongva üdvözölt bennünket – és az egyik kis pagodatetejű lugas nyolcszögletű árnyékába kísért bennünket. Ekkor derült ki, hogy japán étterem japán kertjébe vezetett az a bizonyos japán kapu. Elég nehéz európai szavakkal ecsetelni annak a rövid időnek és annak a kis térnek a hihetetlenül varázslatos hangulatát. Először is édeskettesben vagy éppen a pici faépítményben, mert mindegyik kizárólag csak egy társaságé. Három oldalról virágorgia vigyázza az intim hangulatot, elzárva előled a szomszéd lugasokat és azt a másik világot, amit már el is felejtettél. Hiszen a negyediken felejthetetlen kilátás nyílik a belső kertre.

Senki sem sűrget. Keleti figyelmességgel kedvesen kényszerítenek arra, hogy a legkellemesebben érezd magad. A kimonó kecsesen int a kert felé; amíg szervírozza a rizspálinkát, addig talán sétáljunk egyet. Itt egy tálcányi sziklakert. Ott egy csermely, amely felett fahíd vezet át. Újabb – csak pihenésre szolgáló – pagodaszerű épületek faragott-festett padokkal. Minifácskák sora között vezet a tündérlábnymokat imitáló kacsaringós, fehérkövű utacska.

Amikor a sétáról visszaérsz, már vár a hűsítő melegpálinka. Nejem tengeri-herkentyűs étেকcsodát választott, szerintem Nemo-kapitány módra. Rákok, kagylók, polipok, apróhalak pompás mártásokkal, zöldmoszatokkal kísértén. Príma déli vörösbor kényszerít egy újabb körbóklászásra. Ráérsz. Itt az a cél, hogy minden érzékszervedet megigézzék. Pompás ebéddel, friss levegővel, a szem gyönyörével eltelve kellett végül mégis elszakadnunk ettől a bájos miniparadicsomtól.

Hazafelé kettős hangulat vált rajtunk úrrá. Még elmerengtünk legújabb élményünkön, amelynek szépségét csak fokozta tökéletes váratlansága. De – legalábbis én – már a holnapra gondoltam. A holnapra, amely hozhat hasonló kellemes meglepetéseket, de még bizonytalan, de még előttünk áll.

Este Johnnak visszaadtam a kocsit, sajnálkozva a letekert és lenn ragadt ablak miatt. „Ne aggódj, mindig is ilyen volt.” – ölelt meg búcsúzza. Mert másnap végleg el kellett válnunk Austintól. Austintól, Texas fővárosától, attól a Texasától, amely számomra ettől fogva nem az erőszakot, nem – az ott nem is igazán viselt – cowboy-kalapot, nem az olajeldorádót, hanem a mosolygós, melegszívű, a gépkocsijukat első pillanatban rádbízó, az enni-inni-örülni teljes emberséggel tudó, a végtelenül barátságos, a téged mindig szeretettel fogadó emberek hazáját jelentette.

Búcsúzó, Austin! Fájó és mégsem szomorú a búcsú, mert most már kelet felé indulunk. Fájó, mert valamit otthagytam a szívemből, mert a kelet felé a nemsokára bekövetkező elszakadást jelenti Amerikától. Mégsem szomorú, mert arra van – hazafelé.

HAZAFELÉ KACSINTVA

Dél felé indulva

Elvileg Texasból azonnal New Yorkba kellett volna repülnöm. Kéznél is volt az odaszóló repülőjegyem. Csakhogy pár nap múlva amúgy is Boston mellett lett volna programom. Így tehát úgy döntöttem, hogy azért az egy bő hétért én bizony nem csacsiskodok a Chase-ben. Szóval rövid időre ‘felszívódtam’, amit Andrew, washingtoni pátyolgatóm roppant rossz néven vett. (Viszont később – Györgyit meglátva – mindent megértett és megenyhült.) Szóval hivatalos programomba ‘beiktattam’ egy kicsinyke kis kirándulást.

Most a buszpályaudvaron állunk. Lehet, hogy csak a véletlen hozza így, de számomra minden ilyen amerikai intézmény piaci hangulatot áraszt. Talán azért, mert a legtöbb tényleg a piac közelében van? Lám itt is ordenáré illat – rohadt zöltség és benzinfüst keveréke – csapja meg az orromat. A koszos, ajtajanincs, Izabella-sárga, belül dohos és sötét földszintes épületben lefittyedt fakeretű ablakocskánál váltom meg jegyeinket. A fekete fenomén – a pénztáros – fátyolos fazonját szürke cigifüst takarja.

Úgy néz ki, hogy nem lesz tele a busz. Csomagjainkat a sofőrre bízva felringatóztunk a lötytyedt pályaudvarral szemben a legmodernebb ellátást ígérő ezüstdoboz belsejébe. Találtunk is két egymás melletti kényelmes repülőülést. Lehúzható redőnnnyel, kislámpával, lehajtható asztalkával, irányítható szellőztetőszárral. Kell is ez a viszonylagos kényelem, hiszen két éjszakát fogunk a buszon tölteni. No, nem mindkettőt ugyanazon! Majd sofőrünk, a nagy morci medve – vezetni nem szeretett, beszélgetni annál inkább – a gázra lépett; és megindultunk az újabb ismeretlen felé.

Eredetileg meg akartam állni Houstonban, az amerikai űrkutatás fellegvárában is. Ámde időnkből arra nem futotta. Így csak távolról, csakis a beképzelés miatt szemléltük – futólag – ezt a nevezetes várost úgy, mintha felhőkarcolói valóban a holdtalajból nőtték volna ki. Rövid megállás után máris továbbtűzött a masinánk.

A pár, említésre nem méltó megálló után New Orleans következett. Itt viszont feltétlenül el akartam tölteni pár órát. A francia alapítású város belső utcáskái a régi gazdagságnak és igényességnek már csak a nyomait őrzik. A belváros egykor nagyon kedves, hangulatos, keskeny utcáin a volt tündérházikók valamikori fehér, világoskék vagy mályvaszínű vasból font csipkés, oszlopos erkélykompozíciói persze még ma is lenyűgöznek, bár mindenütt kiütözik rajtuk a mai szegénység rozsdája. A volt elitnegyedek mára már a ‘néger’ négerek népesítik be. Jobbról és balról még kedvesen szólnak hozzád; a sarki kávéház még invitál. De félmeztelen elkallódott rajkók hada vesz körül – és az utca tiszta-tiszta kosz.

Két utcával arrább romok, leomló tűzfalak, foghíjas telkek és égésnyomokkal tarkított házfalak fogadnak; mintha csak a háború utáni Budapesten járnál. Közben, ha nem is tudnád, akkor is mindenképpen érzékelned, hogy a dzsessz szülővárosában jársz. Minden oldalról lábmozgató ütemeket hallasz, amiket hol egy repedt trombita, hol egy nyűtt kávéházi zongora, hol a munkanélküli szerencsétlen szerencsen szaxofonja produkál. Néha még egyszerűbb a ritmus: az üveg nélküli ablakban ücsörgő, valami többre, valami fényre várakozó csöppnyi néger kölkök csapkodja össze a tenyerét.

A mólón nézzük az élénk táruú Mexikói-öblöt és jókat harapunk a Kedves által az útra készített szendvicsekből. Utóbbi tevékenységünk megragadta néhány ott őgyelgő néger – talán itt, a kikötőben akad majd munka; ez a hely az ő moszkvaterük – figyelmét is, akik egyre mohóbban kezdtek érdeklődni a maradék iránt. Majd megjelent az a melák, aki egy rózsaszín szalagos korcsot vezetett az orránál fogva, és feltűnő heveséggel követelte tőlünk,

hogy adakozzunk az eb javára. Az első szóváltást is megelőzve gyorsan elterelgettem onnan a Csillagot.

Így jutottunk el a város állagához képest meglehetősen ép – híres-nevezetes – kis templom parkjához. Bevallom, hogy már a nevére sem emlékszem. A tűtetejű régi egyház megtekintése után a parki padon végre befejezhettük étkezésünket, – és ez nekem momentán fontosabb volt, mint az a név.

Éjszakák a buszon

Lám, máris ismét a buszon ülünk. Az ezüstös halként úszik át a Mississippi itt már iszonyatosan széles tölcseértorkolatán. Mintegy harminc kilométer hosszú, alacsony lábakon álló hídon haladunk.

Közben az este lassan leszáll. A régi társak elbúcsúznak. Új arcokkal találkozunk, miközben a miénk is egyre sápadtabbá válik a ránk omló fáradtságtól. A Kedves még egy pár percre feldobja a feledhetetlen látvány. A busz lassít, és amott éppen parti készül. Délszaki növényekkel díszített hatalmas park közepén grandiózus fehér koloniál ház álldigál. Homlokzata színes lampionokkal kivilágítva. Az óriási félköríves felhajtóhoz egymás után érkeznek a Cadillac limuzinok. A fény megtörik a hölgyek pompás estélyi ruháin, hogy egy pillanatra felvillanjon az urak frakkjának a plüszterein. Majd megállapodik a fehér-szmokingos néger fogadósolgák – tessék kifáradni, a kocsit majd elparkolom – izzadság-gyöngyszemein. Hát, itt bizony nagy buli lesz!

A mozivásznat kikapcsolják. A teraszon bazsováló néger zenekar is lassan eltűnik előlünk; a busz magasabb sebességre vált. A Kedves szemei lassan lecsukódnak. Hátradől a viszonylag kényelmes ülésben, és már azt sem érzékeli, amikor halvány pusztit lehellek a homlokára. Alszik. Én pedig nézem a néma és sötét éjszakát. Mint ahogyan mindig is néztem. Egyedül, kotonokan, valamit – nem tudnám mit – kutatva. Valami választ várva, egy fel sem vetett kérdésre.

A fények és árnyak elsiklanak az út mellett. Szemem halványsárga ködbe réved: felébredtem. Hajnali öt óra. A Kedves Csontváry-arccal a támlának dőlve alszik. Nem mozdulok. A piszkossárga ködtakaró lassan feloszlik: most a tengerparton járunk. Később már együtt nézzük az ültetvények, a haciendák, a koloniál-házak által uralt déli táj birodalmát. Nem sokat beszélünk. Nincs is mit: a látnivaló egyre sablonosabb, bár nem kelet-európai módra az.

Járművünk estére fáradt pisszenéssel ül le a következő piac mellett, és a sofőr – akit időközben felváltottak – közli, hogy van húsz percnyi szabadidőnk. Eligazítását hálásan véve mind a ketten bevonulunk az amúgy rideg épület nagyon barátságos zuhanyzójába. „Te, ez a budi tele volt különböző méretű, formájú, színű és ízű (?) szex-segédesszközökkel” – mondja a Kedves, majd e tény fölötti izgalmaiban feje hátracsuklik és újra alszik. Most – meglepő módon – én is.

Florida

Másnap egyre mocsarasabb, egyre laposabb tájon járva, 1500 kilométernyi buszozás után hamarosan behúztunk Orlandóba. Floridában vagyunk! Kivettünk egy meglehetősen olcsó szállást, ahol lezuhanyoztunk. Majd – komolyabb terveimet még nem érleltem meg – bekukkantottunk Disney World-be. Ez az anaheimi (Kalifornia) Disneyland-nek szinte tökéletes mása – így sok újat nekem nem nyújtott –, csak éppen barátságosabb, és több zöld veszi körül.

(Apropó: Nem tudom, hogy észrevetted-e, de az utóbbi oldalakon mintha hanyagoltam volna azt, amit én láttam, amit én érzékeltem. Nem is csoda: mindent a Kedvesnek akartam mutatni, és már nem én voltam a fontos a saját magam számára. Ha nem értesz félre, általában ezt nevezik szeretetnek.)

No, ezt mégis el kell mondanom!

Asszonykámát meginvitáltam a hullámvasútra, ami itt nem a Jungfrau-t mímelő műhegy belsejében, hanem egy teljesen zárt óriáskupolában futott. A kis kocsí mélabúsan vánszorgott felfelé velünk a végtelennek tűnő lejtőn. Aminek tetején egyszerre csak felvillant a kiírás: 'Kilövés!' Majd valami eszméletlen kanyargós száguldozásba fogtunk. Györgyi egyre szorosabban ölelt hátulról, miközben a mellettünk, fölöttünk, alattunk száguldozó fényeket – a többi sikító sorstársunkat ülésbepréselő szerelvények csíkjait – figyeltük, az amúgy tökéletes sötétségben. Később megegyeztünk abban, hogy ezentúl csak a Lepsény-Veszprém vicinális heves mozdulatait viseljük el. Nem tudok igazán beszámolni Neked erről a 'vidámparkról', mert bennem a kaliforniai élmények maradtak meg, de – Vidámpark? – azokat sem tartom igazán fontosaknak. No, ilyesmi is adódik.

Másnap reggel kibéreltem egy Ford Pintot, ötven dolcsiért. Az undoklila, skodányi autó gyorsulása az utóbbi nevezett kocsiet messze alulról ütötte. Viszont volt benne rádió. Pimpam – végre elmagyarázhattam a Kedvesnek, hogy ez a zene a 'diszkó' és ez most az örület Amerikában. (Zárójel: az az igazi diszkózene hozzánk sohasem ért el. Eredetileg a diszkó egy igen gusztusos, szép, lágy, a partnerek tökéletes összhangját igénylő, ebben a minőségében szinte a keringőre emlékeztető tánc volt. Ez a jellege már régen elfelejtődött. Mire hazaértem, már csak a műdob unalmas száraz-ütemes, élettelen bumm-bummja maradt belőle. Pedig – hölgyem – ha igazi 'diszkót' táncolnál velem...)

Veszetten vezettem délnek, mert két látnivalót akartam megnézni. Az út hamarosan egy töltésen haladt. Egyre sűrűbben mutatkoztak jobbról-balról a tintakék vízfoltok. Az utat felkopaszodott, felül ernyős-lombú fák kísérték. Viszont ott lenn, az útmenti csatorna partján egyre furcsább vízínövények jelentek meg. Végre szembeötlött a szokásos zöld tábla: 'Alligator National Park'. Ez volt az első célom.

Férfiasan bevallom, hogy alligátort egy darabot sem láttam. A kocsit a jól kiépített parkolóban hagytam. Majd – lábujjhegyen – a nád közötti ösvényen kimerészkedtünk a 'vadvízre'. A hosszú barna bejáró végén tágas tákolt terasz várt. Nejem hangja egy pillanatra rekedtté vált az izgalomtól: „Ott, ott!”. A fodrozódó vízben krokodilt véltem látni. (Nem kizárt, hogy igaza volt.) Majd hatalmas fűrészelő zöreje támadt: a víz felett feszülő faalkotmányon krokodil-méretű szöcske landolt. No, azt én is láttam, le is fényképeztem.

Ezután – immár nem először – elcsábítottam a Kedvest. A stég melletti keskeny kis bejáró mellett tábla hirdette: 'Az erdőbe betérni és ott kószálni veszélyes!' (Ezek az amerikaiak nem tudnak fogalmazni. Sohasem írják azt, hogy 'Tilos!!!'. Például akkor kezdték bevezetni – dohányos létemre is elismerem, hogy nagyon okosan – a nem-dohányzó 'szakaszokat' az éttermekben. Ott nem azzal fenyegetnek, hogy 'Dohányozni tilos!'. Hanem szelíden figyelmeztetnek, hogy 'Intelligens ember itt nem dohányzik.'. Persze néha – kisebb betűkkel – az is oda van tűzve, hogy: 'A nem-intelligenseket pedig kivezetik.')

Számomra ez a tiltó tábla azonnali invitációt jelentett. Szóval becsúrtunk a dzsungelba. Mert valóban az volt. A térdnyi-széles ösvényt jobbról-balról sűrűn szegélyezték a szinte felismerhetetlen fák, amelyekről mindenféle liánok kacskaringóztak alá. Melyik volt kígyó, melyik nem? Szerencsére ezt nem tudtuk meg, amint az se volt olyan nagy baj, hogy az ösvény végül is semerre sem ágazott el. Így az egyórás láperdei túra után baj nélkül állhattunk újra a kocsink mellett.

Később utunkat mangrove-erdők kísérték. A hatalmas fák békésen sütkéreztek a ragyogó, bár a növekvő pára miatt egyre szűrtebbé váló napfényben, halkan bólogatva egymás felé a fokozatosan feltámadó szellőben: 'Ugye, milyen fincsi?' – kérdezte az egyik faóriás. 'Óh, nagyon' – lógatta továbbra is a szomszédja tucatnyi, combvastag lábgyökerét az ezek szerint kellemetesen langyos vízbe.

A vihar

Mivel csakis a Kedvesre figyeltem, aznap esti szállásunkra már nem is igazán emlékszem. Valahol útközben megszálltunk. A motel képe számomra elmosódott. Csak abban vagyok biztos, hogy az útmenti átlagos pihenőhelyen az elpihenés előtt aznap este is Barry White – aki néger, ezért ‘White’ – örök dallama szólt a picinyke rádióból: ‘You are my love..., you are my everything...’ Te vagy a szerelmem..., te vagy a mindenem...

Másnap korán reggel a Key West felé indultunk, a Florida csücskéhez tapadt, a Kuba felé görbülő szigetekcskék és az azokat összekötő hidak sorozatán át. Megcsapott a gazdagság szele. Méretesnél méretesebb fehér villák kísérték óvatos távolból az utat, mindenféle kifelé mutogatott kényelemmel kérkedően. Kettős garázsbejárat; kertet nyíró szolga; türkizkék Oldsmobile. Ez a monoton sznobság nem igazán vonzott; elfáradtunk tőle. Nem vállalkoztunk arra, hogy lehajtsunk egészen a csücsökgig, a Key West végéig.

Kicsit szabadabb – ‘köz’ – tér mutatkozott. A magasra nőtt, gondozatlan – ez köztér – fűben – három pálmafa emelkedett. A Kedves kósza-kóbor vidám kuvaszként körülügette az egyiket. Megsimogatta a leveleit, hagyva, hogy lefényképezsem. Majd az összezáruló pálmalevelek mintájára maga is összecsukta, lemondóan, a két tenyerét. ‘Igazad van; forduljunk vissza.’

Miami előtt azért csak megkísértettük az Óceánt. Arrébb már az ide nem igazán illő felhőkarcolók türemkedtek a szemünkbe. Itt pedig a kedves kis liget rejtekei hívogattak még: no, úgysem látnak meg...! A horizont baljós szürkése ekkor még nem tűnt fel nekünk. A Kedvessel együtt ádámévára vetkőzve – fürdőruha nem volt nálunk – jót mártóztunk a kellemesen langyos Atlanti-óceánban. Pusztán a szorító idő miatt hagytuk abba a feledhetetlen vízi-tobzódást.

A kis – undorító színű – Pinto most Miami belvárosában ballag. Itt egy csodiszálloda, ott meg egy eszméletlen magánpark. Pár száz négyszögöl közepén egy fehér villa. A kerítés virágokkal borított – és mindenféle óvszerekkel őrzött. Délszaki fák, virágfüzér virágfüzér hátán, de...

De miért van az, hogy minden olyan hallatlanul csendes? Miért jelez egyre sötétebbet a fényképezőgép automatikája és a sokkal emberibb kis szemem? Mi történik itt? Mitől vált minden hirtelenül feketére?

Ekkor kapcsoltam be a kocsirádiót. Száraz, tárgyilagos hangon közli a bemondó, hogy Floridát elérte az ‘Eloise’, a legújabb hurrikán. Az X területeket kiürítették; több halálos áldozat várható; a szél ereje eléri a 130 kilométeres sebességet. (Amerikában a hurrikánokat évek szerint az ABC elejéről kezdődő becenevekkel illetik. Az ember ősi hite szerint: ha valaminek ismered a nevét, akkor meg is tudsz birkózni vele. Ezek szerint abban az évben ez volt az ötödik szélvész...)

Már azonnal értettem a fuvallatot. A néptelenséget, a gyanús eget, a sötétséget, a mindent. „Most pedig tűzünk” – jelentettem ki a Kedvesnek, megszakítva minden érdeklődést, minden látnivalót, minden habozást. Ez nem tréfa: az Eloise nem fog velünk viccelni!

Még volt körülbelül egy óránk a ‘hölgy’ látogatásáig.

Elszúrtam! Az autópálya díját megspórolandó egy mellékúton indultam el. Ötven kilométer után vissza kellett fordulnom. Az eső már annyira szakadt, hogy a szembejövő kocsikat lámpájuk ellenére sem lehetett felismerni. Megérkezett az Eloise!

A háromsávós ‘highway’-en, az autópályán minden józan vezető leállt és a parkolóba vagy az útkísérő sávba húzódott. Én ezt nem tehettem meg. Nekem este hatra vissza kell adnom a kölcsönvett kocsit, vagy fizethetek újabb ötven dollárt! És éppen nem akadt ennyi pénzem...

Isten neki, fakeszt! Bízva abban, hogy még egy ilyen hülye állat nincs, mint én, beálltam a legbelső sávra és százszal tűztem északnak. Az ablaktörlő még az aktuális zuhannyal sem volt képes megbirkózni. A kocsori orrát sem láttam. Csak időnként villant fel egy-egy ködlámpa

ott künn, a külső sávban, az egyes sebességben bandukoló, sürgős-útú kocsik farából. Egy életem, egy halálom – tapostam a gázt. Előttünk van még 600 kilométer...!

Nem vagyok öngyilkos típus. Óránként megpihentünk egy-egy benzinkút kávézójában. A Csillagra néztem, hogy vajon bírja-e még ezt az örült hajszát. Mert ha nem tette volna, akkor feladtam volna a küzdelmet. És álltam volna ott egy megveszekedett fillér nélkül.

A Kedves bírta. Bár kicsit sápadt volt, bár kicsit megereszkedett, egyszer sem kiabált rám, hogy ‘lassabban’ vagy ‘fékezz’.

Istenke – ki tudja miért – megóvott. Leköröztük a hurrikánt. A Pinto csendesen csordogált be Orlandóba. Fél hatkor, amikor itt derűs napfénynek kellene lennie, most pedig töksötét van. A városi közvilágítás, úgy ahogy van, megszűnt. Ez sem zavart a vezetésben. Félpercenként óriási hálós villámok árasztották el az utat nappali fénnel. Máskor a véletlenül elibém keveredő kocsik fénye segített. De ez ritka kivételnek számított ezen az estén, amikor úgy tűnt, hogy elkövetkezett az isteni végítélet órája.

Rohadt nagy az eső. Eszméletlen a szél. Cikáznak a villámok. Már-már elveszettnek hittem magamat, amikor a sok kanyar után végre jobbra egy tábla fehérje villant előm: ‘Motel’. A tulajjal tíz dollárban megalkudva a Kedvest és a cuccokat kipattintottam a kocsiból. Majd irány a kölcsönző, amely – szerencsére – a motel tözsomszédságában volt. Az utolsó pillanatban plusz költségek nélkül szabadultam meg a Pintótól. Majd frenetikus dörgések közepette – nem volt mást tenni – gyalogoltam vissza a motelba.

A kapu mellett megszívattam a sörautomatát. Addigra már minden feketére változott odakünn. A Kedves a tévével szórakozott. Én is lezuhanyoztam, majd mellébújtam a pokróc alá – és akkor elkezdődött a hadd-el-hadd. Csattogás, ropogás, örült fények, eszméletlen zúgás – pokoltánc. A tévé kiakadt. Nem baj. Jaj, mennyire barátságos is tud lenni ilyenkor az a bizonyos ágyyszélbe bebetonozott pokrócú nyughely!

Nyugodt álom után vidám verőfényre ébredtünk.

Egy kis nyelvtan

Reggel kibuszoztunk a reptérre.

Amerikában az X légitársaságnál váltott, az Y járatra szóló repülőjegyet bármikor átcsereleheted a Z légitársaság bármelyik Q járatára. Ha a menetdíj nagyobb, akkor pótolod a különbséget. Ha kisebb, akkor – némi adminisztrációval – visszafizetik az eltérést.

Ott álltam a kezemben egyetlen szál Austin-New York viszonylatú jeggyel, és érveltem a pénztárossal. Mert az nem szokatlan, hogy valaki a Braniff légitársaságnak a nevezett útvonalra jogosító okmányát mondjuk az Orlando-Washington pályára, a Delta járatára akarja ‘átbukkolni’, vagyis átkönyveltetni. A repülőjegy itt sajátos fizetési eszközként, kötvényként működik. Arra viszont már a pompás fekete kasszíros leányzó is elsápadt, amikor közöltem, hogy az egy darab Austin-New York jegyem helyett én két darab Orlando – Washington bilétát kérek. „Azt nem lehet, azt nem lehet...” – ingatta a fejét.

Végül beadta a derekát. „Most jó az magának, ha kitölt egy papírt, amivel elszaladok az x. pulthoz és visszaváltom készpénzre a különbséget? Majd ismét ideszalidgálok magácskához, az immár megszerzett dollárokért megváltani a második jegyet is?” A tündibündi nem magyar közértes volt. És mintha az az átkos adminisztráció is jobban működne odaát. „Igaza van” – közölte határozottan, mintha ő fedezte volna fel az élet kanyargós útjait. Két telefon után máris előm tolt a két új jegyfüzetet. Noná, hogy naná!

Rövid atlantai landolás után – nem szálltunk ki a négerek fővárosában – hamarosan megérkeztünk a Kedvessel Washingtonba. A Csillag elképedt, hogy milyen barátságos szeretettel, a régi ismerősnek kijáró melegséggel fogadtak bennünket a Presidential Hotelban. A takarító-nők, a teljes személyzet családtagként üdvözölt – megjött a ‘Bella’ – és mindenki ájultozott: milyen csinos az asszonyka.

Mivel nem vagyok (annyira) szemét, felkerestem Andrew-t – programfelelősömet – is a Munkaügyi Minisztériumban és magyarázkodni kezdtem. Indián-módra mögöttem állt a nejem. Az időszakos eltűnéseim miatt aggódó ír, aki saját magát a legeszméletlenebb fáradozásokkal sem lett volna képes zordnak beállítani, a Csillagot meglátva azonnal megértette, hogy én – szemben esetleg másokkal – nem csillagterveket keresni szívódtam fel. Halk, a megértés minden jelével biztató sóhajjal, reménytelen fáradt öregemberként – irigyelt? – legyintett: „Jól van, jól van – de már csak két napot kapsz.”.

Ekkor jutottak eszembe első amerikai nyelvboltásaim. Amikor Andrew-val először találkoztam, nem voltam tisztában bizonyos ottani szófordulatokkal. Így például azonnal közöltem vele, hogy a feleségem fekete, azaz ‘black’. A vörös írnek a szeme sem rebbent, merthogy ő sem volt vörös, csak vöröshajú. Vizsgálódó tekintetére korrigáltam: ‘black-haired’, azaz feketehajú. Még rosszabbul jártam annak idején, amikor a természetem felől érdeklődtek. „I am gay” – mondtam vidoran, mivelhogy akkoriban vidám (angolul: gay) fickónak képzeltem magamat. Honnan a fenéből sejthettem volna, hogy az amerikai szlengben a ‘gay’ buzit jelent! Kellemes tájékoztatás a részemről az első szóra: „Buzi vagyok.”. Jajjj!

Későbbre már – úgy-ahogy – jártassá váltam a szlengben. Meglepő módon nem volt bajom a furcsa nyelvjárásokkal sem. Jó, megérkezésemkor még nem értettem a Kennedy repülőtéren a bőrönd-alakú portás eligazításait. Nem beszélt ‘angolul’. Viszont pár nap múlva már nem fogott ki rajtam a ‘sikágó’ (Chicago) kiejtés sem. Megértettem a ‘kentakien’ (Kentucky) nyelvjárást is. (Bár később sokkal jobban szerettem a ‘kentakient’ beejteni, mint kiejteni. ‘Kentakiennek’ nevezték ugyanis azt a sült csirkét, amely ugyan messze elmarad az általam ismert magyar nőnemű hölgyek készítményétől, viszont az amerikai hamburgerhez képest igen üdítő változatosságot jelent.) Szóval Amerikában pár hét alatt több – ‘amerikai’ – nyelven beszéltem.

A McDonald’s és a Kentucky Fried Chicken manapság már Pesten sem olyan nagy vaszisztdasz. 75-ben nekem odaát újat jelentettek. De most nem erről beszélek. Hanem a nyelvről. Mert ugyan hány magyar tudja szépen és ékesen kimondani, hogy ‘Velembe’? (Velem egy vasi falu. Az előző szóban mindhárom ‘e’ betű más zöngéjű. Az első nyílt, a második közepes, a harmadik pedig zárt.) Akkor kezdtem – picit – büszke lenni az ‘amerikaimra’, amikor először formáltam meg helyesen Massachusetts nevét...

Közben hozzá kellett szoknom a fura köszönésmódokhoz is. Az alakomra célzó (?) ‘háj’-hoz (‘Hi!’), amellyel korábban csak a gyerekek üdvözölték egymást, addigra viszont a felnőttek között is köznapivá vált. A ‘take care’-hez (vigyázz magadra!), amely a barátok búcsúzásának a bevett formulája.

Már nem lepődök meg az amerikaiak praktikus rövidített írásmódján (a könnyű sört nem az angol ‘light’, hanem az ugyanúgy hangzó ‘lite’ szóval betűzik). Nem csap földhöz, hogy az amcsik mindent becéznek és betűkódokkal hivatkoznak a mindennapi dolgokra. Lássunk csak egy rövid diskurzus-részletet: „Tudod jártam a júendípi (UNDP) hájkjában (HQ) a típi (TP) miatt. Az áró (RO) azt mondta...” Fordítom: Bementem az ENSZ fejlesztési-program központjába az áttelepülési engedély miatt. A felelős ügyintéző...

‘Nyelvében él a nemzet’ – kivéve az amerikai, mert ott a ‘nemzet’ szó teljesen értelmét veszítette és a nyelvnek és az ‘amerikai vagyok’ tudatnak semmi köze sincs egymáshoz. Nincs ‘amerikai’ nemzet és nyelv, és nem kell tudnod egy szót sem ‘amerikaiul’ ahhoz, hogy ‘amerikai’ légy.

Éppen emiatt sehogyan sem akartam megbarátkozni az ott megtelepült régebbi és az éppen csak arrajáró magyarok furcsa nyelvezetével. ‘Elmegyek soppingolni’. (Shopping = bevásárlás. Vagyis vásárolni megyek.) Ha valaki régi ottaninak nem jut az eszébe a ‘vásárlás’ szó, ne szégyellje: mondja a teljes mondatot angolul. Viszont a magyar és az angol szavak illetve ragozások ilyenén keverése gusztustalan. Leginkább az újonnan jöttekre jellemző. Minneapolisban Kálmán így szólt hozzám: „Most elrájdolok a központba soppingolni”. Értsd:

elutazok a központba bevásárolni... Neked tetszik? A régen ott élők esetében a szóbotlás, a szókeresés, a szavak vegyes ragozása megbocsátható, bár nem tetszetős. Viszont figyeld meg, hogy minél liberálisabb, minél hazátlanabb, minél nemzetietlenebb egy úgymond ‘magyar’ ürge, annál inkább hajlamosabb odaát ‘soppingolni’.

A tréfa, miszerint az angolokat és az amerikaiakat csak a nyelv választja el, egyáltalán nem megalapozatlan. Az amerikai angol kemény, harsány, a lágy zárt o-k, a-k és e-k helyén éles nyílt magánhangzókka. Ha jót akarsz, egyetlen dologtól menekülj: a mindig izgatott x év fölötti amerikai hölgyek péovéjétől, akarom mondani a ‘pitch of the voice’-től, szóval végül is attól, amikor a rózsaszín ruhás hetvenéves lady (többes számban: ladik) harsogóan, valahol a magas C-re hangolva közöl veled valamit.

Node térjünk át az eseményekre!

Múzeumokat járva

A Presidential Hotel most sokkal barátságosabbnak tűnt, mint első látogatásom alkalmával, de nem sokat tartózkodtunk benne. Sok mindent kellett megnéznünk. Először kiálmétkodtuk magunkat a hatalmas Akvárium sötét folyosóiban elrejtett, furi fényekkel megvilágított óriási üvegkalickáinak színes-bozontos tengeri szörnyeinek. Majd felültünk a nagy parkot körbejáró kis buszra a vonatkozó napijeggyel és sorban becserkészttük az egyéb látnivalókat. Elsőként a múzeumokat vettük sorra. A hatalmas teret ugyanis körülpötytyözik a Smithsonian intézmény csodálatos kiállító-helyiségei.

Most a National Gallery képtárának impresszionista gyűjteményében gyönyörködünk. Eddig azt hittem, hogy a párizsi Jeu de Paume – időközben az a kiállítás is más helyszínre került – kollekciója a legjelentősebb. Tévedtem. Itt százával találhatók a legkiválóbb impresszionista művek. Egy magyar számára szokatlan módon – ott erre volt pénz – a termék közepén lévő asztalkákon megtalálhattam az ottani képek fotóját és vázlatos leírását. Be is gyűjtöttem néhány ilyen tájékoztató brosrát.

Most a történelmi múzeum következik, az utolsó szobák egyikében a Függetlenségi Nyilatkozat eredeti példányával. Korábban az amerikai őselettel, az ősember ottani sziklaépítményeivel, az indián szokásokkal, Amerika felfedezésével és a fehérember nyugatra nyomulásának a lépéseivel ismerkedhettünk meg. Ezen a ponton tudatom kettéhasadt. A fiatal fehér amerikai srácok lelkesedve bámulták eleik csodás tetteinek az emlékeit – és a nem kis teljesítményekhez nekem is gratulálni lett volna kedvem. Csakhogy én – a mellettem álldigáló szomorú indián fiúcskához hasonlóan – pontosan tudom, hogy a hőstett mikor váltott át közönséges, önös, önző, aljas, hidegvérű, megfontolt népiirtásba. A mástól való elvevésbe, a habzsolásba.

Már a természeti múzeumban vagyunk. Az épület előtt gyermekek hada sivalkodva fényezi tovább a parkba helyezett, az őskori háromszarvú életnagyságú, csúszdaként használt tökéletes műanyagmását. Odabent az irdatlan magas vakító termekben giganto- és egyéb sauruszok összeszegecselt eredeti csontvázai fehér-barátságosan hajolnak föléd az úrből, miközben egyre törpébbnek érzed magadat. Nem is lennél nyugtalan, ha nem azokon a fekete folyosókon át érkeztél volna ide, amelyek üvegkalitkái mögül ezen őslények gigászi harcai meredtek rád. Lehet, hogy ezek a szörnypofák minden mai filmmese dacára akkortájt mégsem voltak annyira ‘édesek’?

A következő pár félóránban véleményünk megoszlott. Az ásvány- és ékszer-kiállítás termeibe keveredtünk. Férfiasan bevallom, hogy engem inkább az előző nyugözött le, csodálatos színezetű nyers, megmunkálatlan kristályaival, utánozhatatlan alakzataival. Persze a Kedvest is megértettem. A nyers tengerzöld smaragdok garmadája után a csiszolt gyémántok halma következett, hogy a látnivalót az ékszerré bővölt varázslatok sora zárja le. Fegyveres örök csapata vigyázta még a lélegzetünket is. Itt őrizték – csak példaként – Maria Antoinette

nyakláncát, amit a kivégzése előtt viselt és azt a híres-nevezetes indiai gyémántot – talán a Kohinoor lenne? –, amelynek az átmérője megvan vagy öt centi!

E méltóságteljesen hagyományos, a mi régi Nemzeti Galériánkra emlékeztető szürke épületek bebarangolása után a tér túloldalára keveredtünk. A modern művészetek kiállításának kerek, üvegfalás épületében Braque, Picasso, Chagall és főleg Dali kompozícióit világította meg a tökéletes fény. (Mindenki tudja, hogy a zene élvezetéhez a hangzást megfelelően visszaadó, jó akusztikájú terem kell. A kép akusztikája a megvilágítás. A Metropolitan-ben – vagy a párizsi Louvre-ban – csodás képeket őriznek, de megmutatni azokat nem igazán tudják a rossz fényviszonyok miatt. Láttad valaha is az üvegcsillogás miatt élvezhetetlen Mona Lisát? Egy gyenge reprodukción többet mutat, mint élőben.)

Maradjunk a zenei hasonlatnál. A szimfónia a szép zenerészletek harmonikusan elrendezett egysége. Ebben a múzeumban volt zene, de nem volt szimfónia. A képek, a teljes látvány nem állt össze harmonikus egésszé. Az egyenként frenetikus művek rikoltó hangszerekként szóltak ki a zenekarból. A hideg-rideg berendezés nem kínált számodra kényelmes otthont. Mennyivel tökéletesebb például a New York-i Guggenheim kiállítása! Ott a képek borát a jó borrend szerint találják a számodra. Az otthonos hangulatú csigalépcsőn felfelé tekeredve egyre melegebben érzed a képek ízét.

Témát váltunk. Már az úrmúzeumban vagyunk. Ha akarnám, felvehetném az amerikai úrhajósok valamelyikének a maszkját. Ha rám férne! Te, ezek a csillagközi járgányok milyen szűkösök! Azon a tenyérnyi helyen kellett – hanyatt – heverészni. Olyasmit enni. És úgy pipilni. No, az nekem nem kéne! Viszont módunk volt megtekinteni a holdközöket, némi cáfolatként pesti idős szomszédasszonyom kétkedésére: „Azok nem is jártak fönt, az egészet csak úgy vetítették!”

Lehet, hogy nem mindent soroltam fel. Utolsóként – az égből a földre visszatérve – a közlekedési múzeumban botorkáltunk. Itt van az egykor nyugatra indult földtörök ‘vagonja’. Az az óriási, fehér kanavással borított szobányi szekér, amelyben akkoriban főztek, mostak, talán még vasaltak is. Hozzá képest a magyar ‘kocsi’ óvodás csecsemőnek tűnik. Holott ő a ‘vérszerinti’ nagyapa. Bizony ám! Nagyon kevés magyar szó ment át az angolba, de a készített szekerekről valamikor nevezetes Kocs falunk neve odaát is megőrződött: ma is ‘coach’-nak nevezik például a buszokat.

Mivel a vasút engem mindig is vonzott, elszörnyülködtem az itteni húsz méter hosszú mozdonyon, amely először szelte át az amerikai kontinenst. Kerekének jóval a felső széle alatt maradt a földtől száznyolcvankét centiméterre magasodó fejem búbja is. Méreteit tekintve a mi büszke egykori 424-esünk ennek itt legfeljebb csak a kisonokája lehetett volna...

Egyéb látnivalók

Lassan a Csillag is elfáradt a múzeum-bolyongásban. Pedig még mennyi nevezetesség várt ránk! Most szemben állunk a Capitoliummal, az USA országházával. Vörös tulipánok tízezrei között ballagunk fel a széles fehér lépcsőn. A hatás a római Szent Péter temploméra emlékeztet. Kívülről nem is olyan nagy az a kupola, de fiam, itt belül... Csak tekered, tekered a nyakadat felfelé... A kupolaterembe szobrokkal díszített méltóságteljes folyosókon át jutsz. Mert a Capitolium nemcsak Országház, hanem egyben Panteon – a Szabadság hőseinek a szobrait felvonultató emlékhely – is. (Mára már Kossuth emlékműve is elnyerte ott a méltó helyét. Akkoriban még nem tehettem tiszteletemet előtte.) A neves államfők dolgozószobáinak a megtekintése után szédültünk ki újra a napfénnel ragyogó térre, amely a Capitolium parkányáról egészen más dimenziókat öltött.

Amolyan nyakas magyarként nem tudtam elnyomni egy oldalvágást: ‘Szép, szép. De azért nincs olyan, mint a mi Parlamentünk.’

Jobbrafelé hátra a Legfelsőbb Bíróság szigorú-szürke jellegtelen épülete emelkedik. Itteni tanulmányaidból már tudod, hogy az USA alkotmánya három pillérre épül – és a háromlábú szék a legbiztonságosabb. Az egyik láb a törvényhozás, azaz a kétházú Parlament. A másik a végrehajtó hatalom, az Elnök által vezérelt kormány. A kettő közötti vitákban dönt a Legfelsőbb Bíróság. A három ‘testület’ megválasztásának az időköze úgy van megszervezve, hogy az a tempós, nem elkapkodott, átfontolt változásoknak kedvezzen. Néha a fejlődés üteme sokak számára lassúnak tűnik, de egy ekkora országban nem lehet hebrencskedni.

Ám félre a politikával. Látogassuk meg a Fehér Házat, az Elnök rezidenciáját! Szemben korábbi élményeimmel, most nem várt a Ház előtti parkban ülő, álló, ricsajozó ezernyi tüntető és nem fogadott a Házat védő több tucatnyi állig felfegyverzett rendőr. A mai békés napon a Kedvesnek nagy élmény, hogy végigsimíthat az Elnöknek az amerikai zászlóval kísért asztalán. Bepillanthat a ‘First Lady’ – az első asszony, vagyis az elnök felesége – tükrébe. A kötéltörölők között elhaladva nem múlik el az az érzésed, hogy mindezt csodálatosan – a te hülyítésed céljából talán túlzottan is csodálatosan – rendezték meg. Mintha kisemberként valaha is beleláthatnál a nagypolitikába vagy az óriáspolitikusok igazi magánéletébe...

Megfékezem magamat – nekem ez nem könnyű – és háttérgondolataimat kivételesen nem osztom meg a Csillaggal. Morgolódás helyett felkísérem a liften a park közepén lévő, egyiptomi obeliszket utánzó, amerikai zászlókkal körülvett hatalmas Washington-emlékmű csúcsába. A lift ballag-ballag a százvalahány méteres magasságba. Majd hirtelen megcsap az alkonyi fény, és eléd tárul a tér és környéke a maga teljes méltóságában.

Balra hátul a hatalmas parkolóban ezernyi kis autóbogárka kitinje csillog. Szemben a Capitolium. Majd a másik irányban a tó, végén Lincoln márványból készült emlékművével. (Kedveltem, de a szívem fáj a láttán. Az alapterületében többszáz négyzetméteres, negyven méter magas, óriási korinthuszi oszlopokkal díszített mauzóleumnál mindig arra gondoltam, hogy vajon mikor fogunk tudni így megemlékezni a mi Széchenyinkről, aki formátumában semmivel sem volt kisebb Lincolnnál, sőt!)

Itt minden örülten hatalmas. Most már a külügyminisztérium új épületének a környékén járunk. Egy-egy csiszolt, tökéletesen illesztett gránitkövének a mérete háromszor négy méter. Nem tudsz megszabadulni a gondolattól, hogy ez itt egy modern Róma, de vajon mikor bukik meg a Birodalom...? A hanyatlás jeleivel már pár száz méter után találkozol. Itt sötétlik a Watergate épülete, Nixon-cézár nevezetes bukásának a színtere.

A közelben még futó pillantást vetettünk a Kennedy Centerre. A híres operaház furcsaszögletesen ívelő épületébe sohasem juthattunk be. Még nem nyílt meg az új évad – és különben sem lett volna pénzünk egy igazi előadásra.

Látnivalónk még akadt volna, de időnk elfogyott. A hatalmas kövek közül picinyke emberként – utoljára – először az égre, majd a földre bámultunk. Az eget nem kísérték a felhőkarcolók árnyai. Washingtonban a kövér, de bájos orosz cárnő pétervári mintáját követve nem építenek a Capitolium fölé magasló tornyokat. És ez nekünk roppantul jól esett. Viszont a földön, az orrunk előtt, két monumentális gránitköves épület között csöppnyi kis mesterséges tavacska kékje villózik, pár élőzöld fával, bokorral kísértén. Tavirózsák, kis halacsák, a víztükrön rézsútosan megsikló arany sugar. Így maradtál meg az emlékeimben, Washington. Nem a világ leghatalmasabb államának a fővárosaként, nem a politika boszorkánykonyhájaként, nem a túldimenzionált épületcsodák orgiájaként, sőt, nem is a mindenre választ adni kívánó múzeumok otthonaként.

Csendes kis medence sokaknak semmitmondó alkonyat-kéklő fényével búcsúzom Washingtontól. Holnap már másfelé, még közelebb...

Framingham

Gépünk máris Boston felé libegtet bennünket. Az egyetlen Austin-New York viszonylatú jegyem elegendő volt kettőnknek az Orlando-Boston útvonalra is. Sőt... A repülőtéren barátaim vártak, és azonnal elfuvaroztak bennünket Framingham-be. Újanglia legtipikusabban angol vidékének a fővárosán éppen hogy csak átszaladtunk, így arról pusztán futó benyomásokat szerezhettünk. Kicsit elálmélkodtunk az egyetemi város környékén: ‘Jé, hiszen ez kiköpött Anglia’ – mondhattam volna amolyan művelt, jártas emberként, de sajnos a Szigetországban addig még nem fordultam meg. (Mellesleg arra vagyok a legbüszkébb, hogy ezt odaát senki nem akarta elhinni nekem. Smidt tanár úr okítása ezek szerint mégsem pergett le teljesen rólam.)

Annyit viszont észrevettem, hogy határozottan barátságosabb itt a táj (a Golf-áramlat nyugati végén vagyunk), szelídebb az ember-alkotta környezet (a házak és az utcák) és lágyabb a szó is, mint általában ebben a nem igazán puha Amerikában.

Framingham-ben egy ‘fontos’ konferenciára igyekszem. A nyitónapon – most érkeztünk – a Kedves roppantul élvezi a helyzetet. Az előcsarnokban üdítők, kávék, szendvicsek sora vár rá (természetesen ingyen). Szolgálatkész, szmokingos pincérek hada veszi körül a Sheraton Hotelban. Most egy picit – a hosszú út után – félre kell vonulnia abba a bizonyos kis helyiségbe, amit alig talál meg, mert a felirat így hangzik: ‘Queens’ Room’ (azaz királynők szobája. (Szép cím ez egy vöcöknek, nemde?) Azon belül is talál külön ‘powder-room’-ot, azaz tágas tükrökkel, kényelmes fotelekkel ellátott piperkőző szobát. Közben lágy, halk zene szól – mondjuk Respighi ‘Róma kútjai’ – és az illatok miatt sem kell annyira aggódnia, mert az amerikai pipereipar keze természetesen ide is beteszi a lábát. Szóval a Csillag el van ájulva. Én is, de egészen másként. (In)diszkrétén érdeklődtem a recepción az árak felől. Hát igen, egy duplaágyas szoba ára napi 150 dollár.

Nos, itt nem maradhattunk, pedig mennyire szeretnénk volna! A szegénység – miért mindig a nem-tehetős szégyelli magát? – sohasem érthető pírjával közöltem Randy-vel, New York-i főnökömmel a ténytet. Ő akkorra már ismert. Tudta, hogy nem nyafogok. „Megoldjuk a dolgot” – lépett a gázra, és addig tekert, amíg egy közeli faluban nem talált egy egészen kellemes kis motelt, kettőnknek napi 24 dollárért. Kivettük. Leendő picinyke, párszobás szállodánkban csak a saját kiszolgálásunkra számíthattunk. Nem nyüzsgött körülöttünk senki sem. És egészen egyszerűen fehér volt a kishelyiség ajtaja. Ha hiszed, ha nem – a Kedves egy pillanat alatt elfeledte a Sheratont. Mert, szemben azzal a szállással, itt ő a saját otthonát teremthette meg. Elsősorban nekem, másodsorban magának. Ahogy nőhöz illik.

Még aznap este Randy visszajött értünk, mert általában a konferenciák első estéjén van az az elmaradhatatlan, az ismerkedést célzó, de arra sohasem alkalmas úgynevezett állófogadás. Miért nem tölti be a célját? Hát azért nem, mert az ipszék bókolva keresik – többnyire hiába, vagy legfeljebb csak egy hüvös szó erejéig méltatódva – a ‘nagyok’ társaságát. A fogadásokon persze sohasem sikerül felfelé tolnakodni a ranglétrán. Aki ezt – tapasztalatlanul – mégis megpróbálja, az előbb-utóbb megaláztatottan kullog vissza a konferencia témája által előre kijelölt helyére. Eközben az ‘istenek’ – az esemény szervezői és a meghívott díszvendégek, a nagyságok – fennen vigadoznak. Az értelmesebb középréteg meg sem kockáztatja az e zárt körbe való behatolást. Elismerve plebejusi voltát, a régi, jólbevett barátok körében fennen ragyogva egymást hülyíti a százszor elcsépelet adomákkal. Végül pedig akad néhány kívülálló, aki társtalanul téblábol a tisztes gyülekezetben, fennköltlen fontoskodó fonnyadt arccal – hátha valaki végül észreveszi. (Ez sohasem történik meg. Az ilyen mi a fenének megy konferenciára?)

Most pedig figyelj arra, hogy miképpen kell viselkedned egy ilyen találkozón, ha illedelmes vagy! A hatalmas terem közepén asztalok tucatjai roskadoznak a rafináltabbnál ravaszabbul összeállított étkek súlya alatt. Függetlenül a konferencián betöltött szerepedtől,

végé a két kezébe három tányért. Mindenki mást odébbtuszkolva mihamarabb rámold tele azokat a legösszenemillőbb ételvariációkkal. Majd a szakmai elragadtatás jegyében mély érdeklődéssel bámulj a téged megközelítő kolléga képébe úgy, hogy sűrű fogcsattogtatás közepette gyorsan elcsámcsogjad a még meg sem kezdődött konferencia összegzését, a veled szembehabzsoló szakinak a szakmai szakbarbárságairól szóló – az illető rangja szerint – felmagasztaló vagy lesújtó véleményedet, de legfőképpen a saját téziseidet. Telipofával. Egyikőtök sem figyel a másik gondolatára. Minek is tennétek, hiszen az a tányér ürülése körül forog. ‘A relációs elmélet paradoxona...’ – böfögöd, mire a partnered ‘elnézisést’ felkiáltással másokkal együtt versenyt fut az utolsó lazacért.

Az én kis lelkem – ha szabad róla beszélnem – másként működik. Voltam már egy-két fogadáson. Szeretem a hasamat és – szemben a megjelentekkel – én valóban többször, a szó szoros értelmében igazán éhes is voltam. Mi több, a hasonló élvezetekben akár hetenként részesülő, konferenciájáró, válogató és a kínálatot kritizáló urakkal ellentétben nekem mindig frisset, mindig szemre is újat nyújtottak a megterített asztalok. Ám – szemben a ‘civilizáltakkal’ – az obligát üdvözlő beszéd után sohasem rohantam azonnal a pisztráng farkáért...

Sohasem voltam sem ‘tébláboló’, sem felfelé udvarolni próbáló, sem a középbagázs szószátyár szónoka. Az ilyen események során általában félrehúzódok, és – kis vodkámát szopogatva – csendes belső derűvel figyelem a többieket. A pincér engem néz bunkónak, amikor másodszor is megerősítem: ‘straight-up’. Azaz jég és mindenféle más zagyvalék nélkül – tisztán – kérem a Smirnoff-vodkát. Nem hat meg a ‘jéggel?’ (on the rocks) biztatás, mert most inni kívánnék, nem pedig hűsítkezni vagy mosakodni. Az állófogadás valódi szellemét – új társakra találni – egyedül én veszem komolyan. Nem mindig sikerrel.

A zsíros kenyeret sohasem látott középgazdag népség lerohanja a nem csak zsemlekockalevest kínáló ingyenkonyhát. Tiszta fehér ingem és vasalt nadrágom annak idején nem jogosított fel New Yorkban az üzleti ebédre, mert nem volt nyakkendőm és zakóm. Vagyis nem voltam szalonképes. Tülekedve, lökdösődve rohanni a langusztáért, teliszájjal nem figyelni másokra, az szalonképes. Amerikában.

Félre ne érts: nem dicsekedni akarok. Ott állok a sarokban, kiszállva az érdeklődés középpontjából, szándékosan kerülve a kerítést. A felfelé udvarlást, a középrétegben való uralomra törést. Egyszerre csak megáll mellettem X úr. Az IBM legnevesebb kutatója, legjobban fizetett alkalmazottja. Élénk pillantással, nem csak tettetett érdeklődéssel szól hozzám. Lám, az ‘istenek’ leszállnak az égből! Beszélgetünk pár értelmes szót a szakmáról, no meg az életről. Azután ugyanazzal a könnyed, természetes, emberi mozdulattal, amivel felém közelített és amelyre csakis az igazán ‘nagyok’ képesek, nem pusztán formális bókként a mellettem álldigáló nejem szépségét annak megfelelően méltatva, a felesleges szószaporítást bölcsen elkerülve ellép mellőlem. Nem túlzok: X úr utólagos bevallása szerint is azzal a rövid csevellyel ketten lettünk gazdagabbak.

A fentihez hasonló élmények dacára sem volt jó a hangulatom. Feleslegesnek, terhelőnek éreztem a fogadást, a mindent, a kivagyiságot. A Kedvest még megkapta a számára addig szokatlan pompa, a fény, a szuperkiszolgálás, a kavargás, a nyüzsgés, a látvány. Mindennek csak a színét látta: a fonákját nem. Persze az is lehet, hogy icipicit megsértődött, amiért nem foglalkoztak vele annyit... De hát végül is ez az én konferenciám!

Az első este Randy fuvarozott haza. A késői éjjelen nem akartam terhelni a Kedvest a konferencia-fogadások utáni rossz szájjú szónoklataimmal. ‘Szép volt ez az este’ – sóhajtott. Egészen meggyőzően hazudtam neki: ‘Igen, szép volt. Örülök, hogy jól érezted magadat.’ A Csillag hamar elaludt. Én pedig még forgolódtam a konferenciák hülyeségeivel tusakodva.

Újangliai lelkizések

Piszkosul hamar eljött a reggel. Jé, nekem konferenciára kell mennem! Csak ide a szomszédba, nyolc kilométernyire. A Csillag a másik oldalára fordult, amikor elkezdtem baktatni. Meggypiros, okkersárga, és homokszínű fák kísérték az utamat. Jobbra egy lanka, balra egy domboldal. Az acélkék útszalagon nem hallatszott a lábaim koppanása, és csak igen ritkán kellett kitérnem a munkába igyekvők kocsijai elől. A szív és az ész tökéletes békéjével bandukoltam sorsom elé. Már csak három kilométer! Az úttól jobbra kis tavacska fordította felém fénylő szemét. Nem beszélt hozzám. Mégis megértettem a szavát. És máris sokkal többet tudtam az adatbázis-tervezésről, mint amit majd utam végén eldadognak nekem.

Magamban beszélgettem a tóval, a színes-koronázott fákkal, a domboldallal, az útszalaggal. Bal, jobb. Bal, jobb. Már csak kettő, már csak egy kilométer. Ez pedig itt előttem a Sheraton várkastélyra emlékeztető hotelje. Most belépek, elveszítve az addigi természetes fényt, és meghallgatom az iksz meg ipszilon előadásokat.

Ebédidő. 'Hogyan jutottál ide?' – kérdezte Randy. 'Természetesen gyalog.' – válaszoltam. Egyet hörpöltünk az obligát – már nem is olyan rossz – kávéból, majd Randy a zsebébe nyúlt és az asztalra dobta a kulcsot. 'Ott áll elől. Én úgy sem megyek innen sehová. Használd, amíg itt vagy.'

Na, így gondold meg, hogy mikor zsidózol! Randy a találkozásunk első pillanatában közölte velem, hogy ő zsidó. Én meg – erre – azt, hogy nem. Tudta, hogy szakadt-rongyos kis magyar vagyok, akitől semmi anyagi kompenzációt sem várhat. Önzetlenül, segítőkészen kínálta tálcán a vadiúj kocsiját. Chevi-Nova! Istenkém, holnap – sajnos – nem kell gyalogolnom!

Sajnos? Sajnos! A Csillag nem mutatott heves érdeklődést az adatbázisok iránt. Meg tudom érteni. Szóval a konferenciáról elmaradt, holott oda belopakodhatott volna az én révémem, vámomon, azaz tőlem. Ahogyan akarod. A Kedves az adatbázis 'normálformák' helyett a természet normálformáit választotta. Sétált, élvezte a tavacsát, hallgatta a madarakat – és szerintem nálamnál – ugye ez az irodalmi kifejezés? – ötször gazdagabb lett. Lélekben.

A Chevi szuperül működött. Csak éppen nem alkalmazkodott a magyar járművezetési kézikönyvekhez. 'Tolass hátra egészen addig, amíg a kerék halkán le nem koppan a járda-szegélyen' – tanultam. Ennek megfelelően jártam el a második nap este is, a motel erkélye alatt. Hátratulattam, halkán lekoppantam, majd kiszálltam a kocsiból. Nem tudom, hogy te miként állsz a derékszöggel, de nekem bizony szemet szúrt. A kocsi – node egészen csak finoman, egészen csak lazán, ne is vedd észre – némileg, azaz negyvenöt fokosan betördelte – hát szerkesztő ez a kocsi? – a motel teraszát támogató tíz centis átmérőjű vasoszlopot. Halkan lekoppantam. Node miért akkora – elnézést – a segge egy 'sevinek'? Halkan lekoppantam. Nos, ez a halság semmi sem volt ahhoz képest, amilyen lábujjhegyen és csodálatosan gyorsan átparkíroztam oda, ni, az erkélyoszlop-mentes parkírozóba. Oszlopok és kocsik. Nevezetes akciója után a Chevi popsiján még csak egy folt sem látszódott. Mit neked egy erkély – veregettem meg paripámat.

Amerika a nagy szabadság hazája. Állítólag ott mindenki egyenlő. Nemre, fajra, vallásra és minden egyéb emberi jellemzőre való tekintet nélkül. Ebben a hihetetlenül ostoba és zagyva szabadságszövegben mindenki hisz, aki fehér, 31 és 41 év közötti, teljesen egészséges, van egyelőre biztosnak látszó állása és ott x-ezer dollárt keres havonta. Vagy van olyan férje illetve közvetlen rokona, aki a felsorolt paramétereket magáénak tudhatja.

Most légy szíves ne rajtam csodálkozz, hanem a meglehetősen buta ír haveromon, aki nyomja és nyomja nekem ezt az ócska amerikai szabadság-marhaságot. Tejfölös képe tágra tárul, amikor megkérdem, hogy ő valóban egyenlő-e a milliókat összezsáolt hatalmasokkal. Volt képe azt mondani, hogy igen...

Ezzel szemben az utcán nap-mint-nap tüntetnek – hiába – a teljesen egyenértékű polgárok, akiknek csak az a baja, hogy rosszul festették a bőrüket; nem tanították meg őket tanulni; nincsenek tehetős rokonaik; vallási meggyőződésük nem felel meg az elfogadott ízlésnek; vagy öregek, vagy túl fiatalok; vagy netán nőneműek...

Az amerikai ócska szabadság-jelszónál, szlogennél undorítóbb, szédítőbb-kábítóbb marhassággal az életben nem fogsz találkozni. Már elnézést, de az egész ottani demokráciaszöveg nem más, mint langymeleg pisi, amivel a népáltatás által megfertőzött csacska kis emberkék nap-mint-nap mosogatják magukat. Mert mit tehetnek mást? Miként is vennék észre, hogy Lenin egykori demagóg kitételei a materializmusról tökéletesen rájuk illenek? Itt nem más, csakis a pénz az úr...

Azért Amerikában akadnak értelmes, a keleti gátaktól sohasem megfertőzött – vagy azoktól megszabadult – emberek is. A velük való találkozás kapcsán nekem is volt min elgondolkoznom. Most éppen a Boston-környéki faluk valamelyikének a nevezetes kocsmájában üldögélünk. Öten. Randy, a hivatalos főnököm. Jim, akitől a Volvot kaptam kölcsön Austinban. Bea, a fergeteges kantoni vacsora alkotója New Yorkban. No meg a nejem és én.

Mit tesz Isten, a sors úgy hozta, hogy mindhárom amerikai zsidó volt. A félelmekkel terhelt itthoni magatartással szemben odaát senki sem tagadja le valódi kilétét. Be kell vallanom, hogy ehhez az igazi szabadsághoz nehezen szoktam hozzá, és a bekövetkező diskurzus során is picit kényelmetlenül éreztem magamat. Mert akkor még csacsi voltam...

Én csak ámultam és bámultam, amikor Jim elmesélte, hogy ő utálja – Randy sűrűn bólogatott, miközben Bea harapni készült – a ‘jap’-eket. Mindaddig azt hittem, hogy a ‘jap’ a japán rövidítése. Tévedtem. Az amerikai szlengben a ‘jap’ Jewish American Princess-t (amerikai zsidó hercegnőt) jelent. Ezt a megjelölést a túlzottan határozott – Randy szerint a kimondottan arrogáns – nőnemű egyénekre alkalmazzák.

Kiderült, hogy Jim és Randy a ‘jap’-ektől való ‘félelmében’ egyaránt úgynevezett keresztény nőt vett feleségül. Egy fokkal kevésbé emancipáltabbat. No, ezt meg kell magyaráznom.

Amerikában százalékosan fele annyi nő sem dolgozik hivatalos állásban, mint nálunk. Itthon a hölgyek gürcölnek. Sápadtak, kihasználtak. De hazatérve is teszik a nagymamáktól elsajátított dolgaikat. Odaát a hölgyek nagy része a család helyett a saját úgynevezett emancipációjával van elfoglalva. A nagy egyenlőség ürügyén önzővé válik. ‘Férfias’ küzdelmében csíp, rúg, harap. Az úgymond elveivel – amelyeket sohasem gondol át, hanem a nővédő egyetek legújabb szlogenjaiból majmol – tökéletesen ellentétben áll, hogy elmosogassa például a kávésbögrét...

A társaság összetételéből következett, hogy érdeklődtek a magyar zsidóság felől is. Akkoriban látott ugyanis napvilágot egy irat, egy sohasem bántott ottani magyar zsidó tollából, amely az itteni üldözések retteneteiről szólt. Természetesen nem olvastam. Viszont felháborodtam társaim általánosításain, hogy mifelénk milyen módon bánnak a kisebbségekkel. Hogyan jönnek ahhoz, hogy minden ismeret nélkül ilyen kijelentéseket tegyenek? Picit ledöbbenek, amikor elmondtam, hogy Magyarország a világon elsőként rögzítette törvényben a zsidó emancipációt. 1868-ban. Abban az évben, amikor a ‘kulturált’ népek közül az angolok még vidáman gyilkolták az indiaiakat; a franciák teljes mellszélességgel üzték a rabszolga-kereskedelmet; az amerikaiak pedig ‘végleges megoldást’ találtak az indián-problémára...! Ezek akarnak engem – és népemet – odaát illemre oktatni?

A kelet-európai történelmet elég jól, azon belül a magyart meglehetősen komolyan ismerem. Ezt partnereim is észrevették. Kivételesen nem viselkedtem kioktatóan. Így hát sértődés helyett valamicskét tanultak.

A kisebbségi bajok kapcsán szóba kerültek az amerikai viszonyok is. Érdekes, de Amerikában – no, nem mindenütt – a kisebbségnek, amit azért neveznek így, mert a lakosság többségét alkotja, általában véve több joga van, mint a majoritásnak. Kit rúghatnak ki gond nélkül az állásából? A három ‘f’-est. A felnőtt fehér férfit. Furcsa módon a fekete nagyobb biz-

tonságban van, legalábbis a közszolgálatban. Törvény szabályozza, hogy adott munkahelyen hány százalékban kell (!) négereket alkalmazni. Akkor is feketével töltik be az állást, ha nála sokkal alkalmasabb jelölt is akadna, csak a szerencsétlen éppen nem szerecsen.

A nagy egyenlődsdi néha furcsa lefelé való nivellálást eredményez. Fekete feliratú sárga iskolabuszokban hurcolják a tanulókat az egyik körzetből a másikba, azért, hogy eleget tegyenek az egyenlő tanulási esély és a 'kiskorban ismerjék meg egymást' elvének. Nem is volna ez baj. Csakhogy így az átlagos tehetségű fehér gyermeke, aki nem képes megfizetni a méregdrága magániskolát, a – nem ő tehet róla – szegénynegyedből származó nebulóval egy osztályba kerül, és saját fejlődése fékeződik. Ördögi kör ez. A buszoztatás olyan tipikusan 'szocialista' megoldás, amely kielégíti az amerikaiaknak a látszat-demokrácia iránti vágyát, alapot biztosít az önigazoláshoz – mi mindent megteszünk – anélkül, hogy valódi eredményre vezetne.

Csak pár nap

Meg fogsz lepődni, de ezúttal – kivételesen – szorgalmasan látogattam a konferencia előadásait. Láthatod is rajtam, hogy tanultam eleget. Az ebédszünetek pompás kínálata sem volt mindennapi. Bár bevallom, hogy nekem ebéd közben is többet számít a szív, mint a száj. Kedves, de roppantul tájékozatlan emberkéek gyűrűjében ülve, akik étkezés közben is a saját – nem túlbecsülendő – fontosságukat kívánják hangsúlyozni, még az étek sem...

Közben a Kedves végigsétálta az újangliai tájat. Az út acélkékjén visszaverődtek a vörösborszínűbe, tokaji-sárgába fordult fák lombjai. Itt a völgyben egy kis békés tavacska húzódik meg; partján a pár szál nyírfa fehér törzse már a telet ígéri.

Estére előkerült a barna zacskó. Megterítődött a kis asztal, amely – emancipáció ide, emancipáció oda – valamiként mindennap tisztán ragyogott. És az a pár falat nekem, hidd el, sokkal jobban esett, mint a Shertaton-ban a langusztá.

Persze odaát a barna zacskó, a 'brown bag', teljesen mást jelent. Ez a roppant szakítószilárdságú amerikai csomagolóanyag nem a nejem étkeiről volt nevezetes. Odaát tilos volt a nyílt utcán való nyílt szeszfogyasztás. Így a 'brown bag' kifejezés az utcai alkoholisták megjelölése volt. A törvényt – amit 'szocialista' álszentséggel hoztak, úgy hágták át, hogy a szeszest flakát barna zacskóba helyezték és annak száját sűrűn nyitogatva adóztak Pia istennő ösztöngésének...

Fájón néztem a térképre, a naptárra és a pénztárcámra. Nagyon közel van ide a Niagara vízesés. El lehetne ugorni oda. De időm nem engedi. Pénzecsém pedig kizárja, mert az ENSZ már megint késik az átutalással. A három nap úgy múlt el, mint egy pillanat. Jim és Randy búcsúzkodik tőlem – Jézusom, ez az egész utam csak egy nagy búcsúzás! Jim megadja a New York-i vendéglakásuk címét: „Használd csak nyugodtan.”. Randy pedig – miután a Nova-t sértetlenül visszaadtam neki – kivitt vele a reptérre.

Niagara! Mit fáj nekem, hiszen a Kedves most fogja először látni a Nagy Almát! Bár nekem már az ős hasogat a hátamban: ezzel az úttal végleg ősre fordul amerikai kirándulásom. Közeleg a vég...

No, azért nem annyira, hogy egy picit még ne virblizzek. Még akadt egy afférom a 'földi-kísérővel', ezúttal azonban kellemes. „Az ön jegye többet ér, mint az út díja. Adja meg a számlaszámát; a többletet majd átutaljuk.” Mondtam, hogy nekem olyan nincsen; nem akarta elhinni. Az ottani számomat nem kívántam megadni, hátha addigra már hazautazok. Nem lehetne-e azt a húsz dollárocskát felvenni készpénzben? Ha nem, hát nem. Bediktáltam a pesti címemet és egy MNB-számot. (Nem volt könnyű megértetni.)

Esőben szálltunk fel. A kétmotoros, IL 18-asra hasonlító Erika gép figyelmeztető kis táblájáról csak nem akart eltűnni az 'Öveket bekapcsolni!' felirat. Hamarosan megértettem, hogy miért nem. A fejünk felett húzódó, a gép farka felé vezető, bizonyára fontos funkciót betöltő

drótszálak élesen sikoltoztak, amikor az a jó kis óceáni orkán elkapott bennünket és ide-oda dobálta a viharvert madárdobozt. De úgy ám, hogy még a csontjaink is zörögtek belé. A menetrend szerinti 45 perces utat két és fél óra alatt tettük meg. Viszont az aggályokért – tudod, azóta sem félek repülni, de azóta félek attól, hogy lepottyanok – kellőképpen pótolta bennünket a megérkezés nagy pillanata. Hiszen a Csillag most először látja meg New Yorkot!

Pár napot még együtt

A doorman készségesen adta át a kulcsot: „Igen, telefonáltak. Tessék parancsolni, megmutatom a lakást!”. A 23. emeleti kétszobás kényelmes kis apartment a Broadway-re nézett. Lent a mélyben nyüzsgött az élet – és éppen velünk szemben állt a híres-nevezetes Metropolitan Opera. Különösen este volt elragadó a látvány. A színház előtti megvilágított szökőkút nem nyomta el a hatalmas üveghomlokzat mögül előtündöklő óriási csillárokat. A sugárúton pedig János-bogarakként repkedtek a miniatűr kis autók.

Ha már ilyen közel van, akkor meg kellene nézni valami jobb darabot az Operában. A Metropolitan évadja azonban még nem nyílt meg. Különben is késett a város csődje miatti anyagi támogatás hiányában. Viszont a mellette lévő Állami Színházban pár dollárért vehettünk két jegyet a karzatra. Ahonnan szinte semmit sem láttunk, csak a karzatot. A Turandot-t adták. Az énekesek itt határozottan jobbak voltak, mint Austinban, de távol álltak attól, amit én mércének tekintek. Viszont a felhajtás – a díszlet és az öltözékek – iszonyatosan nagy volt. A hercegnő négyméteres zöldbrokát palástja egy vagyont ért. Legalább is addig, ameddig a nagyjelenetnél a lépcsőn felvonulva a tenor rá nem lépett. Megrendítő látvány volt! No meg a hang! Szóval megérte.

Nehogy azt hidd, hogy csak kritizálni tudok. Volt ám igazi élményben is részünk. Például akkor, amikor pénztárcámat kivételesen nem kímélve elvittem a Csillagot a Carnegie Hall-ba. A firenzei jellegű, barnás-vöröses sarki épületet kívülről szemlélő nem is sejtette, hogy akkor odabent éppen a dzsesszvilág két legnagyobb óriása játszik. A zongoránál Oscar Peterson. Gitárral az ölében pedig Joe Pass.

Valami fergeteges zenét varázsoltak össze. Élőben azért egészen más ám hallgatni, mondjuk, a Porgy és Bess PP (Peterson/Pass) variációját, mint lemezzről. Most a szólót Peterson játssza. A billentyűk az ujjához ugranak, miközben a mester halkán-hallhatóan nyögdecseli maga elé az ütemet. Fénylő homlokkal teljes lelkét önti ránk a pódiumról. Majd Pass veszi át a vezérmotívumot, ölébe roppantva a gitárt. Feszült figyelemmel úgy görbed zeneszerszáma-jára, hogy szinte teljesen átveszi annak alakját. Harcol a húrokkal – azok pedig meghajolnak tudása előtt. Időnként a két nagy egymásra pillant – most te... Nemcsak a zenét ontják ránk, hanem a fegyelmezetten békés harmóniát is. Minden ‘családban’ így kellene tudni együtt-játszani. És te ott a háttérben lassan felolvadsz. És lassan megérzed, hogy nincs ilyen zene, meg nincs olyan zene. Csak a ZENE, csak a muzsika van. Úgy, ahogyan most beléd ömlik.

Vasárnap újabb pár dollárt ‘pazaroltam’ kettőnkre. Lesétáltunk a félsziget nyugati partjára. Lassan már a Kedves is kezdi megszokni a város iszonyatos méreteit; a többórás kirándulásokat. Nem is ódzkodik ellenük. Az olasz negyedről nem messze vannak a dokkok, ahonnan indul a ‘Circle Line’.

Három és fél órás hajókázás vár ránk. A sétajarat körülballagja Manhattan hatalmas szigetét. A vártnál ugyan kevesebb a látvány, de mégis többet ér, mint a tízperces, ugyanennyibe kerülő helikopter-kirándulás. Itt legalább a szél borzolja a hajadat, elfogyaszthatsz egy szendvicset és egymásra rakhatjátok a lábaitokat.

Itt még sárga agyaraikkal acsarkodnak a tengeröböl-folyóra a dokkok. Majd elsiklasz a World Trade Center – akkor újonnan épült – 410 méter magas ikertornyai mellett. Már is a Battery Parkhoz érsz, és lelkendezve mutogatod a Csillagnak: „Látod, ott dolgozom, a 23.

emeleten, rögtön a fekete sáv fölött. Tudod a huszonkettediken vannak a hatalmas épületet működtető berendezések. Azért nem látsz azon a szinten tágas ablakokat.”

Apropó; emeletek. Az amerikaiak egy része hihetetlenül babonás. Ezért a magas épületek némelyikében nincsen tizenharmadiknak nevezett emelet: a lift a tizenkettedikről azonnal a tizennegyedikre ‘ugrik’. Sőt: a szállodákban sokszor nem találsz tizenhármas számú szobát. Ami csacsiság, mert a hozzám hasonlóan kevésbé félénkeknek igazán kiadhatnák. Mondjuk félárért.

A felhőharapó óriások lassan összetöpörödnek, és a Manhattan déli csücske most már csak panorámás fényképként tárul eléd. A Staten Island-et kihagytuk. Nem akartuk megtekinteni azt a szigetet, ahová a század elején a kivándoroltak érkeztek, ahol karanténban tartottak annyi magyar hazáját-vesztettet is. Nejem a Szabadság szobrot is csak alulról tekintette meg. Én annak idején bebújtam a hatalmas hölgy szoknyája alá. A lift megy, megy és csak megy felfelé. Most a térdénél tarthatunk. Talán már a köldökénél. Ez lesz itt a nyaka? Netán már az orra? Ez pedig a fejebúbja. A koronának szánt, de számomra inkább túskekoszorúnak tűnő fejkéj ablakain kibámulva nem csak a panorámát csodálhatod. Hanem azt a pár bátor vállalkozót is, aki a plusz pár tucatnyi lépcső megmászását külön pénzért vállalva az innen utcányira lévő, a szobor keze által tartott szobányi fáklyába is felmerészkedik.

New York nevezetes építményei a hidak. Közös jellemzőjük, hogy valami eszméletlenül randák. Két szinten halad rajtuk a forgalom. Nincsen bitumen: a fényesre csiszolt, széleiken rozsdás vaslemezek elnyűtt illesztéseinek kerék- és fülbántóan kattognak a kocsik. A rajtuk nyüzsgő járműtömeg alulról sem hívogató: én örültem, amikor hajónk végre átkúszott e vas-szörnyetegek alatt.

Most balra némi látványosság kínálkozik. Mielőtt megpillantanád a fehér ENSZ-palotát, már látod a Chrysler épület ezüstös krokodilorr-ormát, még beljebb az Empire State Building-et, amely a legmagasabb épületek máig koronázatlan királya. Nem igazán szép; de a csupaüveg, csupaacél kocka-épületekkel szemben mégis van benne valami vonzó. Igazi ‘skyscraper’, felhőkarcoló, a Chrysler-énél kevésbé hegyes, de felfelé mutató, figyelmedet nem a köztes tömb egyhangúságára irányító csúcsával.

Tetejére sohasem mentem fel. Korábban ezzel az élménnyel a Kedvest vártam. Mikor pedig ott volt, mindenki lebeszélte róla: túl nagy a köd, úgysem látni semmit. Hiába, már ősz volt, és még csak reggel.

Az ENSZ-‘palota’ rám – nejemre sem – semmi hatást sem gyakorolt. Meglehetősen kockás doboz – az azt uraló urakra utalva, akiktől olykor csak színében tér el. Nem a külsőben, hanem a belsőben. Engem leginkább a moszkvai Kongresszusi Palotára emlékeztetett. Funkciójuk azonos...

A hajó közben csendesen továbbúszik az immár teljesen jellegtelen part mentén, amelynek egyhangúságát csak az északi oldalon váratlanul feltűnő dombvonulat lankái oldották fel. Mit is mondhatnék? Manhattan nem szép. Mocskos, rendezetlen, szabadszájú vén csoroszlya. Részleteiben – így kívülről – nem találok rajta semmi vonzót. Egészében mégis egyszerűen lenyűgöző.

A hajókirándulás után most már a Metropolitan múzeumában kallódunk. A szkíta arany ékszerek kiállítását nézzük meg. Mindig okoskodó modoromban magyarázok a Kedvesnek. „Látod, a kedvenc motívum az arany-szarvas. Azaz a csodaszarvas. És egyes görög szerzők a magyarokat is szkítáknak nevezték. És tudtad, hogy a ‘szittyá-magyar’ kifejezés is a szkíta szóból ered?” A Csillag a maga ellenállhatatlan modorában leint: „Ne szövegelj már annyit!”. Úgy tűnik, hogy hozzám már ismét visszaszokott. Nem rám, hanem a látnivalókra figyel. De az ördögbe is; nem ezért hívtam-csábítottam-cipeltem ideátra?

Szex-intermezzo

Azért előfordul, hogy rám is figyel. Főleg, ha a nőkről van szó. „Jé, milyen klassz kocsi” – mutat rá egy szürke autócsodára, amelynek az áraért ott két – odaát az itteninél is sokkal drágább – Mercedest vehetsz. „Kurvapecér” – dűnyögtem magam elé. Tíz kilométerről, ellenszélben is fel lehet ismerni e szerelmi bájkocsikat. Alul ezüstös, felül sötétszürke. Iszonyatos hossza dacára is csak kétajtós, a hátsó tetőtartó széles oldalán párcentis ovális ablakkal. A – nevezzük finoman – ‘légyott’ a hátsó ülésen dül, miközben a sofőr komótos tempóban körbefurikázza a nem-is-olyan-elhagyatott utcákat.

Amerikában elvileg tilos a prostitúció. A bekasztvizást mégis megkockáztató – nem mindig – nőnemű egyéneket mégis felfedezheted az ottani Rákóczi-tereken (öt-tizenöt dollár), vagy a megfelelő kocsmákban (tíz-húsz dollár). A szürke limuzin a ‘gyorsszolgálat’ színtere (magasabb tarifával). A ráérősebbek bevonulhatnak egy ‘masszázs-szalomba’ is, ahol a tíz dolcsis beugró után megkérdezik, hogy a kedves kuncsaftnak van-e egyéb vágya is, a szolgáltatás terjedelmétől függő további tíz dollárokért.

Most persze kajánul megkérdezed, hogy ugyan mitől vagyok ennyire művelt ezekben a kérdésekben. Le kell, hogy lombozzalak: semmilyen személyes élménnyel nem tudok ‘dicsekedni’. Nemcsak a nejem előli titkolódzás miatt – valóban nincs mit rejtegetnem. Viszont olvasok újságot, hallgatom a haverokat, és egy-két magyar kollégám is próbálkozott erre meg arra... No, az egyik esetét el kell hogy meséljem.

K. a metrón utazva megismerkedett egy egyetemista csajjal. Talán még csókolóztak is. K. igen büszke volt erre a viszonyára. Ami nem is csoda, hiszen az amerikai fiatalok – hmm, szerelmi? – élete leginkább a Colorado vizéből készült söréhez hasonlít. Az amerikai ifjú párok éppen úgy elmennek ide-oda, mint a magyarok, legfeljebb több időt töltenek kocsiban, mert nekik van olyan. Ne rémülj meg; a legtöbb esetben az égadta világon semmi ‘komoly’ dolog nem történik. Ezt az udvarlást itt ‘dating’-nek nevezik, amely általában a ‘petting’-gel – simogatással, becézéssel – le is zárul. Az egésznek az a célja, hogy kitapintsák a partner hajlandóságát – és ami sokkal fontosabb – anyagi helyzetét.

Éppen ezért marha ritka eset, hogy egy eladókorú jányzó csak úgy szóba áll egy anyagilag nem-partner valakivel. K. ezt elfelejtette. A nagy napon boldogan vonult a ‘hölgy’ lakására, és történt, ami megtörtént. Majd a függöny mögül előállt a kétméteres néger, és kérte az őt a saját hadonászása szerint jogosan megillető ötven dolcsit. Mit kérte! Ragaszkodott hozzá.

Bizonyára Amerikában is van tiszta és önzetlen szerelem. De – az ügyben már foglalt lévén – sajnos erről a felelőbb témáról sem tudok neked személyesen beszámolni.

Akkor még vidáman eregette a füstkarikákat – a cigi hirdetését később tiltották be – a Broadway villaelágazásánál a házteteji Marlboro-reklám. No, ha onnan egy picit délfele baktatsz, akkor elérsz a 42. utcára. Itt mindenféle lopott árut – órát, ékszer, kalkulátort – árulnak. Szóval gagyiznak a semmit sem érő bóvlikkal. Itt téved meg a legtöbb járatlan. A ‘hölgy’ által ‘véletlenül’ leejtett zsebkendőt, öngyújtót vagy miegymást szerelmi kihívásnak tekinti. A jobbik esetben aktusra kerül sor, és az ízetlen valami után vágják meg. Jellemzőbb az, hogy mire lehajolna, már fejbe is vágják és a nem kis nézősereg előtt nyugodtan kipakolják mindenét.

Volt sütnivalónk

A Broadway-re néző kis kétszobás apartmentünk primán működött. A jég szekrény tele volt rakva piával, és én szorgalmasan szopogattam kedvencemet, a Jim Beam nevezetű amerikai viszkít, amit ‘bourbon’-nek becéznek. Majd – furdalván a lelkiismeret nevezetű belső valami által, hogy én csak fogyasztok – pótlásokra akartam ragadtatni magamat. Veszek a szom-

szédban egy jó kis üveg Tokajit, hadd lássák már ezek az amerikaiak, hogy mi is az az igazán jó ital!

Amerikában – a sört kivéve, ami itt nem számít annak – szeszesített nem árulnak a közértekben. Erre az úgynevezett ‘liquor store’-ok szolgálnak. A név meg ne tévesszen: a ‘liquor’ a szeszesített jelenti; a likőr neve ‘liqueur’. Nézegetem a sorakozó üvegek iszonyatos kínálatát. Természetesen viszkivel rakják meg a szemedbe-ugró polcokat. A kommersz viszki ára 3 dollár. A hét decis jó bourbon 4 és fél dollárba kerül. Valahol a hátsó sarokban, a legalsó tároló mélyén lelek végre rá a félliteres tokaji szamorodnira. Ára 6 dollár. Hát! Lehet, hogy elitész hazafiatlanságomért, de én bizony az előbbi mellett kötöttem ki. Bár a szamorodni száraz – vajon ez hamisított? – a világ legjobb bora. Szerintem.

A boltok és az egyéb intézmények nevére és kínálatára még vissza kell térnem. Merthogy a lecke alaposan fel van adva a járatlan európainak. A patikának hitt valamiben – neve ‘drug-store’ – kivételesen gyógyszert is kaphatsz, ha éppen nem akarsz valamiféle tisztálkodó szert, borotvapamacsot vagy éppen papucsot venni. Viszont a postán nem adhatsz fel sem táviratot, sem csomagot, mert azokkal két másik cég foglalkozik.

Mellesleg a posta egészen emlékeztet a vadnyugati filmekre. Minneapolisban éppen egy gyilkost kerestek, és a posta falán ott volt a westernekből megszokott fénykép: „Wanted. 10000 \$ dead or alive.” (Keressük: 10000 dolcsi az őt élve vagy halva kézrekerítőnek. Nekem nem sikerült.)

A nagy nehezen kiválasztott flaskával megálltam az irdatlan felhőkarcoló előtt. ‘And soon the darkness’ (És hamarosan a sötétség) – jutott eszembe az egykori, a ‘Nagyítás’-sal egy kategóriába eső akkori film címe. Felnéztem a magasba, és szemcsápjaimmal megpróbáltam kitapogatni, hogy hol is lakom. Nem sikerült. Majd rögtön azért aggódtam – mi, férfiak, azt hisszük, hogy csak nekünk van sütnivalónk –, hogy vajon még a Kedves egyben van-e. Itt, Amerikában annyit ijesztegetik az embert mindenféle rémsztorikkal...! Mi, férfiak, tudunk vigyázni, node a nők...

Aggodalmam felesleges volt. Nejem már pompás vacsorát rittyentett. És ugyan hamarosan bekövetkezett a sötétség, de az már minket semmiben, de semmiben nem zavart.

Az este sokat cigiztem. Így hát reggel úgy döntöttem, hogy kicsit szellőztetek. Hadd jöjjön be ide is az a kellemes harminc fok, meg a friss ájer! Szóval kinyitottam az ablakot. Nem telt belé tíz másodperc, amikor megszólalt a telefon. A recsegőkészülékben ideges barna hang érdeklődik. „Úgy tapasztaltuk, hogy Ön a huszonharmadikon kinyitotta a bal-négyes ablakot. Csak nincs baj? Nem, ne tegye! Még maga előtt áll az élet. Remélem nem ugrik ki? Ugye nem akar öngyilkos lenni? Segíték, feljövök és mesélek az anyámról. Csak addig ne ugorjon. Mert az nekem komplikált.”

Megnyugtattam a pofát: csak a 17 és a 35 közötti átlagot keresem. Idebenn 17 fok és bűdös van, odakint 35 fok és tiszta levegő (a benzingőz ide már nem hatol fel). „No, és erre az ablakot kell kinyitni? Ha levegőzni akar, akkor sétáljon!” – csapta le a kagylót az addig aggodalmas drusza.

Korrekt és korszerű szóval élve az aggodalmas főszerrel való kommunikációnk ezzel az esettel nem ért véget. Még hogy kikukkantottam-e a kinyitott ablakon! Noná! Itt legalább kinyílt. Más felhőkarcolókban az ablak merev gát: ha ki akarnál rajta keresztül ugrni, akkor sem tehetné. Ergő-morgó-vigyorgó: szabadságodban korlátozva vagy a korlátlan szabadság hazájában. Merthogy nem ott ugrassz ki, ahol az jól esne...

Az engem védő-óvó szervezet eme jeles képviselőjével később személyesen is találkoztam. Ez azután történt, hogy egy picinykét átrendeztük a konyhát. A Kedvessel együtt elvarázsolva néztük a ‘Bewitched’ (‘elboszorkányolódva’) című, dél felé mutatott roppant szellemes tévésorozatot. Tudod azt, amelyikben a végtelenül mulya férj felesége egy valódi boszi, a hapsi anyósáról nem is beszélve. (Kié nem az?) De legcukibb az éppenhogy csak két éves kislányuk, aki – mint minden hölgy – már ebben a korban is teljesen hülyévé varázsolja a

férfiakat. Ő viszont ezt a szó szoros értelmében tette, bár bűvészetét egyelőre csak az apukáján gyakorolta. Szóval a tündérke a bilin ülve éppen apuci hőzentrógerjét tekeri a villanyborotvájára pusztán pösze nózikája hegyének mozgatásával, amikor egyszerre csak csöngetnek: „Remélem nincs maguknál tűz?” – kérdezte az egyenruhás kétméteres. „Ugyan mitől lenne?” – feleltem fennköltén vállat rándítva, majd a konyhába igyekeztem, mert eszembe jutott az ebéd. Pontosabban most már csak az a barnaszénné boszorkányolódott valami, ami éppen hogy csak félméteres olajlángoszlopot lövellt a plafon felé, ködbe borítva a konyha minden szegletét. Józan megfontolással sebesen lekaptam a serblit a tűzhelyről, aminek két karika lett az eredménye. Az egyik a serbli se...től a padlón barnállott, a másik élénkpirosan a kezemen sebesedett. (Nem baj. Később az is barnává boszorkányolódott.)

„Szóval itt nincsen tűz” – nyugtázta széles vigyorral tevékenységemet az elégedettségtől immár két méter tíz centire kihúzott uniformis. No, ettől a perctől fogva már a popsimat is csak bal kézzel töröltem, a jobb kézzel árnyékolva, merthogy itt minket figyelnek. Kikukkantok-e az ablakon, meg saját ízlés szerint füstölgős pirított marhahúst készítek-e! Ezek mindent tudnak rólunk!

Az esetnek volt egy kellemes következménye is. Az elégedett elégszéles néger elkerelkedett, amikor megtudta, hogy ‘európai’ vagyok. Magyar? Nem baj, majd kinövi. Mi az, hogy magyar? Szóval akkor maga még nem is látott olyat... Ezzel lecepelt az alagsorba, a felhőkarcoló műszertermébe. Megmutatta a monitorokat. Ez itt a hőváltozásokat, amaz ott a füstöt jelzi. Ha három cigit elszívok a vöcöben, akkor náluk azonnal tiktakolni kezd valamilyen ketyere. Summázat: a kétbetűsben a füstriadó miatt nem illik cigizni, a szobában pedig az ablaknyitás okoz gondokat. Ez a 22-es csapdája. (Mellesleg ezt a híres filmet Ann Arborban láttam először.) Persze lenne egy áthidaló megoldás is: ha leszoknék a dohányzásról.

Állítólag szobai tévékamerák nincsenek. Legalábbis a mosolygós nagydarab ehhez ragaszkodott. Viszont nem titkolta, hogy a folyosókon, az alagsorban, a parkolóban nincsenek titkok. Kicsi képernyők kékesen villódzva némán árulkodtak arról, hogy ki lépett ki a liftből a huszonötödiken.

Amerikás attitűdök

Apropó: főzőcskézés. Egy szép őszi napon egyszerre csak nyílik az ajtó – szerencsére már felébredtünk – és megjelenik egy meglehetősen jól öltözött úriember. Amolyan félbevágott. Sugárzik belőle az öntudat. Az öltönyéért Pesten lakást lehetne venni. Modora lenyűgöző. Ebben a lenyűgöző modorban közölte velünk, hogy ő most bevonul a kisszobába és ott fog tartózkodni X napon keresztül. Mondtam neki, hogy ez nem olyan nagy baj. Békésen elférünk ott hárman is. Nejem szemrehányóan pillantott rám. Mit tesz Isten, a végén megegyeztünk, hogy mi átköltözünk a nagyszobába, a nappaliba.

A kellemetes úriember bevonult a fürdőszobába. Amikor a hangos csobogások – milyen furcsa, ha egy idegen ember a te lakásodban zuhanyzik – megszűntek és a tag frissen felkent Cézárként fürdőköpenyesen kivonult a mi fürdőszobánkból, vállon veregettem. Nem baj, haver, érezd magad itthon, majd csak elleszünk így együtt! A szeme sem rebtent, miközben közölte, hogy ő az MRI főnöke. Tehát annak a lakosztálynak a tulajdonosa, ahol éppen tanyáztunk. Puff neki és hümm-hümm. Még szerencse, hogy annyira udvarias voltam vele. Vagy talán mégsem?

No, csorbítsuk ki a köszörűt! Másnap reggel egy helyre kis rántottát rittyentettem a magam módjára. Nem mondom, volt benne tojás is. De főleg ötféle felvágott, háromféle kolbász, no meg nyolc fűszer. A kis omlett tetején párszem cseresznye kandikált. A Kedves szépen elrendezte az ebédlőt. Virágokkal, gyertyafénnyel, mindennel, ahogyan illik. Ha már itt a főnök...

Hálás mosollyal vonult ki a fürdőszobából házigazda vendégünk, akinek bármelyik napszakban mániája volt a hosszas tussolás. Talán így akarta eltussolni a vállalat... Node hagyjuk!

A tag meglátta a kolbászoktól és az egyéb – általunk ételnek nevezett – dolgoktól roskadozó asztalt. Elszörnyülködve vonta a fejére fehér fürdőköpenyének a kapucniját, majd néhány, a bocsánatkéréshez feltűnően hasonlító szót mormolva a rebbenő ruhadarab zsebébe nyúlt. Miközben mi tele pofával csámcsogtuk a rántottát, a Főnök aprókat harapdált a zsebből elővarázsolt háromszor-félszer-nyolc centiméteres kis valamiből és nagydoktori előadást tartott a koleszterin ártalmairól. Amivel szemben az ő szeletkéje egy (harapás), két (harapás), három (harapás) deci tejet, az angol ábécének megfelelő összes vitamint, sőt, még az ott nem ismert ‘dzsö’-betűnek megfelelőt is tartalmazza, a Mengyelejev-féle skála valamennyi ásványi meggyomással együtt.

Te, én egyszerűen le voltam nyűgözve! Az X-vitamin említésén csaknem a torkomon akadt a szaftos tojáskolbászlé. Annyira, hogy csak némi habozás után nyúltam afelé a kínálkozó szalonnadarab felé. Hogy mik vannak! No, még ezt a kis hagymát onnan feltunkolom, elborzadva az élet nehézségeitől, miközben az elnök úr gyertyafényben, a fehér terített asztalnál utolsót harapdál az ezek szerint mindig magánál hordott szürkés kapupántból.

Az amerikaiak egyszerűen nem tudnak enni. Mármost étkezni. Félelemmel terhelten nyúlnak a tányérhoz – koleszterin! fertőzés! baj! Állva, kapkodva tömik magukba a hamburger-fűrészport. Az üzlet által ronccsá tépett idegeikkel arra törekednek, hogy a gyomruk és az agyuk mérete összhangban legyen. Ebből a célból az étkezés előtt felhőrpintenek három deci jeges vizet, illetve vizes jeget. Amitől a gyomruk szilványivá – befogadóképtelenné – aszalódik.

A ‘szabad’ Amerika a szabad aggodalmak országa. Nem csak az étkezésben. Valaki kitálta, hogy a metrószerelvények ülései nem felelnek meg a szabványoknak, gyúlékonyabbak a kelleténél. Következésképpen egy hétig üres metrón utazhattam, mert mindenki megrettent. Washingtonban valami bánatot fedeztek fel a vízben – veszélyes! ihatatlan! – és az emberek nem voltak hajlandók vizet inni pár hétig. Bakteorológiailag az az ‘ihatatlan’ víz ötvenszer tisztább volt, mint a pesti. Node, mi amerikaiak vagyunk! Kivéve engem, akit a vízivás már régóta nem foglalkoztat.

Persze az Újvilágban akadnak valódi meglepetések is. Minneapolis táján megjelent egy szűnyogféle, amely három ember halálát okozta agyfertőzésből kifolyólag. A vékonyláb csak este hat után támadott. Annak az esélye, hogy eltalál, egy a millióhoz volt. Ennek ellenére hat után a város tökéletesen elnéptelenedett. A közszolgálatiak – rendőrök, taxisok, buszsofőrök – pedig nyakukig húzott sísapkákban virítottak a 30 fokos hőségben. Persze akadnak valódi bajok is. Így például Boston környékén feltűnt egy addig ismeretlen bogár. Milliós hada megtelepedte a fákat. A gazda reggel kimegy, hogy körülnézzon a birtokán. És mit lát? Egy volt cseresznyefát, ami most fekete, undorító, zümmögő függönyre emlékeztet. Géppisztollyal sem képes megszabadulni az ocsmányságtól, de a bevett permetezőszerek sem segítenek. Ide valami hathatósabb szer kell!

A csodálatos amerikai szuperagy kitalálja a hathatósabb szert, a ‘megfelelő’ kemikáliát. Az amerikai szupervegyészetnek sikerült kitermelnie a dél-amerikai gyilkosméhet. „Miért nem ugrunk el egy sörre?” – kérdeztem a barátomat. „Most nem lehet, most támadnak a méhek.” Export-import. A nagyfejűek sohasem tanulnak a buta-lélektelen export következményeiből?

Árcédula és választék

Randy, aki nem a szürke éptötlék híve volt, meghívott vacsorára. Gyanúm szerint svéd származású, csinos szőke feleségével barátságosan öleltek át bennünket az ajtóban. A hölgy a konyhába kísért. „Gyere, kóstold meg!”. Ezek szerint Randy már beszámolt neki arról, hogy bár az adatbázisokhoz még talán nem teljesen konyítok, de konyhadolgokban ítéletem mérvadó.

A szalonban Randy feltette az egyik lemezét. A kvadrofon hangfalak ravaszul voltak elrejtve a hatalmas ülőpamlag karfáiban. „Ezer dollárért vettem csak a tűt!” – dicsekedett Randy. Hát igen! Annak idején itthon diskuráltunk a mindenféle szupinak vélt márkákról tizenéves gyermekeként („a Skoda igen is jobb, mint a BMW, mert apukámnak is az van”). Később megtárgyaltuk, hogy a Technics vagy a Sony dekli az igazibb-e.

Márkák. Nálunk még szinte semmit sem lehetett kapni, amikor a 43. utca egészen közönséges boltjának a kirakatában a magyarországi ‘értő-zsenik’ által csúcsnak kikiáltott hangketyeréket – mondjuk – 500 dollárra taksálták. Egy igazi Technics – ára a havi ‘béremmel’ azonos – mekkora álom! Azután kicsit feljebb téved a tekintetem: annak a valaminek 5000, még odébb 50000 dollár az ára. Oppá!

Annak idején Amerikában 4-5 ezer dollárért vehettél egy prima kis kocsit. Az import Mercedes ára 20-25 ezer, a Rolls-Royce-é 35-40 ezer dollár volt. Viszont a kirakatokban láthattál 100 ezer dolláros Cadillac-et is. Márkavitáinkban a fotós Á. Sanyi mosolyogva intett le – kivételesen jogosan – „mit tudtok ti odaát az igazi minőségről!”.

Se kocsit, se technikai kütyüt nem vettem. Node az üdvözlőlapok sztoriját csak el kell mondanom! Kisfiúként kaptam amerikai nagynéném-től néhány kártyát – és már akkor elcsodálkoztam azok változatosságán. Most betérek egy ottani ‘Ápiszba’, mivel elfogyott a levélpapírom. Nyolc méter hosszú, két méter magas pultsoron kínálják nekem az üdvözlőkártyák ezreit.

Roppantul amerikaiasan. Aranyporral hintett, rózsaszín ágacskákkal díszített halványzöld alapon értesítheted a haverodat arról, hogy közös természet-járásokat gyümölcse... Ministráns-avatásod alkalmával dönthetsz arról, hogy kék, zöld, fekete – vagy a valódi – piros szoknyás kártyát választod-e.

Nehezen találsz olyan eseményt, amelyet ezen összehajtott, kettőslapú kártyácskák ne örökítenének meg. Amolyan kekeckedő magyarként mondtam a csinos eladólánynak, hogy nejemnek tegnap hármaskrei születtek. Az egyik fehér, a másik néger, a harmadik kínai. Van-e megfelelő üdvözlőkártyája erre az alkalomra? A jányka gratulált, majd a megfelelő rekeszhez vezetett, és pironkodva közölte, hogy ilyen alkalomra pusztán ezt az öt változatot tudja kínálni...

Node térjünk vissza a vacsorához! Arra a helyre, ahová – mint később megérted – sohasem tértem vissza. A tizenkét-személyes fehér körpamlag egy csodálatos, amerikai tölgyből készült, sötétbarna asztalfélét vett körül. A kétméteres átmérőjű, eszméletlenül göcsörtös rönköt kettévágták. Felpolírozták, majd a szoba közepére helyezték. A sima lapnak a természettől szeszélyesen cikkcakkozott széleit alul hasonló változatossággal kísérték a középre domboruló törzs váratlanul kiugró ágcsontjai és bemélyedései.

Bár én a berendezéstől voltam elájulva, talán azt is illik mellékesen megemlítenem, hogy maga a vacsora is egészen prima volt. Miért nem láttam többet azt a helyet? Alább majd megérted.

Az elválás

A Kedves vízuma és ezzel az együtt töltött időnk is lejárt szeptember közepén. Különben is nagyon várták már otthon a gyerekek. Én még itt egy picit csacsiskodok. De a gyerek nem csacsi. Figyelni kell rá. Hogy felnőjön, megérjen, elvándoroljon – és mi keressük őt, nem pedig fordítva.

A Csillagnak panaszra nem lehetett oka. Megmutattam neki mindent Amerikából, amire a tényleg szűkös pénzecskémből tellett. Chicago, Minneapolis, Austin, New Orleans, Florida, Washington, Boston és persze New York. Többet látott az USA-ból, mint a bennszülöttek többsége. Mert ők éppen úgy vannak sokkal nagyobb hazájukkal, mint mi magyarok ezzel a kicsivel: nem ismerik. Előbb járnak Párizsban, mint saját Zalájukban...

Furcsa volt a búcsú. Három ember egy csónakban. Fáradt-hervadtan összeszedtük a Csillag cuccait. Nem kell neked mondanom, hogy az elválás – ha ideiglenes is – milyen nehéz, és mennyire nehezebben tűrik a váltást az életet amúgy sokkal keményebben elviselő asszonyok.

Szóval bepakoltuk Linda – Randy felesége – hatalmas Volvo-karavánjába a nejem cuccait. Itt-ott forgalmi akadályokkal terhelve, az esti váratlanul nagy nyüzsgés – no meg a leereszkedő köd – miatt élesen, az ellenőrzési idő határán túl érkeztünk meg a repülőtérre.

Bár telefonon már tisztáztuk, hogy öngyógyítása korábbi járással megy, az egyébként szuperül működő számítógépes helyfoglalási rendszer most csődöt mondott. Rohangásztunk a jeggyel jobbra-balra. Végre bólintottak: oké. Majd a fejüket ingatták: most már nem lehet beszállni; késő. Sohasem tettem ezt korábban és remélhetőleg nem is kell majd megismételnem. Kihúztam azt az egyébként nem falrengető száznyolcvankét centiméteremet hosszában és a kilencvennyolc kilómat szélteben. Megígértem, hogy most valaki meg fog halni a repülőtéren, ha nem intézkednek normálisan. Érdekes, de teljesen emberi észérveim azonnal hatottak.

A gép már éppen felfelé indult, amikor a Kedves még egy lebegő pusztit hintett valamelyik testrészemre és lazán felkapaszkodott az őt itt hagyni készülő járatra. A rohadtul randa ködben még nyomát sem tudtam figyelni.

Később derült ki – nem tudtam telefonon felhívni –, hogy kalandjai akadtak. Az Icelandic Loftleidir gépét Izlandon ‘pihentették’. A motort javították, miközben az utasokat a váróban ingyen reggelivel vendégelték meg. Majd a reggeliből lassan ebéd lett. Az Icelandic ócska-öreg, de mindig megbízható gépe végül is biztonságosan landolt Luxembourgban, és már csak tizenennyolc órás vonatút várt a Kedvesre...

Én – mit sem tudva a Csillag akadályairól – a gyors és ízetlen búcsú miatt kicsit szomorúan üldögéltem a Volvóban, a Kennedy reptértől hazafelé. Fekete és fehér fények villogtak el mellettem – és bennem. Linda hirtelen rejtélyesen közlékeny lett. Egy italra invitált valamelyik Broadway-i kocsmába.

Lassan bukott belőle ki a szó. Linda az Amerika Hangja rádiótársaság elnökének a lánya volt. Balettozni tanult. Randy eszméletlen pénzért bérelt a számára egy táncstúdiót. Ahol Linda – szíve szerint, mindent belefektetve – csak tanított és tanított. Istenkém, milyen borzasztó, amikor két általam szeretett, kedvelt ember butává válik! Randy és Linda – mindketten értelmes emberek – kapcsolata nem vált gyümölcsözővé. Nem lehetett gyerekük. Mármost az a picinyke lény, ha lenne, nemcsak mosolyogna a szülőkre, hanem falat kis karjával erős kapocsként össze is kötné a szülőket. Ő lenne a közös öröm, a közös gond, a közös feladat. Barátaimnál nem volt kapocs – és valami megtört.

A kocsmáotletet elvettem. Pedig beszélgetnem kellett volna vele. Megpróbálni – sikertelenül – megnyugtatni. De nem volt nálam egy fillér sem. Viszont meghívatni magam egy nő által, teljesen ellentmondott az elveimnek. Erre Linda, valami mást remélve, fel akart cipelni a lakására, mivel Randy éppen vidéken volt.

Eszméletlenül rohadtul éreztem magamat. A Kedves még szinte fel se szállt, és engem máris kísértének. Ízetlen, hülye, nehéz volt a helyzet, mert hiszen Linda nem akart rosszat, de csak magával volt elfoglalva. Résztvevően simogattam meg a kezét, de ő másra vágyott. „Csak egy italt” – suttogta sóváran. Nem tehettem, nem tehettem. Sem kocsmbában, sem nála.

Kilöködtem a kocsiból, miközben Linda zokogva borult a kormányra. Én pedig fáradt, rozzant öregemberként nekiindultam utolsó kálváriámnak, felgyalogolva azt a pár kilométert az MRI most már egyáltalán nem hívogató, társtalan üres lakosztálya felé.

Meditálva

Ballagok a 42. utcától, a kurvák tanyájától a 118. utca felé. 'Haza'. Szemem előtt végigvonul mindaz, amit Amerikában tapasztaltam. Most már nincs feladatom, most már egyszerűen csak gondolkodhatok.

Kezdetben Amerikában csak morgolódtam. Hogy az ottaniak mennyire hülyék, mennyire mások. Hogy mit nem lehet megoldani. Hogy mitől meleg vagy éppen hideg az időjárás. Hogy miért nem beszélnek angolul. Hogy miért van hatalmas zaj és miért óriási a csend. Hogy miért magasak az épületek, miközben a többiek alacsonyok stb. Ma már nem csodálom, hogy Á. Sanyi kiakadt egyes előzetes megnyilvánulásaimon, első elhamarkodott ítéleteimen.

Ha ma írnék onnan levelet, akkor elmondanám, hogy az ottaniak csak pontosan csak annyira hülyék, mint mi vagyunk. Hogy mindent meg lehet oldani. Hogy az időjárás tökéletesen normális. Hogy mindenkivel lehet 'angolul' beszélni. Hogy a csend és a zaj ugyanaz, mint nálunk. Hogy a házak körülvesznek és olyanok, amilyenek. Közben az 52. utcánál tartok.

Amíg a Csillag meg nem érkezett, nem volt sem igazi türelmem, sem valódi kedvem dolgozni. Utána megjött a kedvem, de még kisebb lett a türelmem. Most pedig, hogy elment, türelmem megnőtt, de a kedvem végleg elhagyott. Az objektív tények szerencsésen találkoztak szubjektív tudatommal: a Chase-ben már végleg nem tudtak értelmes feladatot adni. Tehát türelmesen, kedvetlenül nem csináltam semmit.

Pontosabban csak annyit, hogy a világ szeme láttára elszúrtam Randy új könyvének a gerincét. „Úgyis ráérsz, nyald már oda ezt a slefjnit” – kért arra, hogy végső állapotba hozzuk a nagy szakmai művet. No, ha netán kezembe akadna az a sárga kiadvány, akkor tudhatnád, hogy a ferde-fekete címkézés kinek a műve. Most a 62. utcánál járok.

Min gondolkodtam még, az immár nem otthonos otthonom felé haladva? Például azon, hogy Randy már féllábbal a bankon kívül van. Két hónap múlva átment maszekba, végleg számítógép-szerelésre adva a fejét. A maga ura lett – ahogyan ő festette elém a jövőjét. Én mást sejtettem: és sajnos nekem lett igazam. A 'magad ura' – a békés hivatalos banki állással szemben – rohanást, álmatlan hétvégeket, szabadság nélküli hónapokat hozott Randynek. Szívinfarktust kapott. Mire felgyógyult, üzlete tönkrement. Szerencsére Amerikában a csőd az nem olyan félreértett csúnya szó, mint ma nálunk. Mert csak az megy csődbe, aki vállalkozik. Így hát pár hét múlva korábbi kudarca ellenére is kapott annyi hitelt, hogy új vállalkozásba foghatott, amely a mai napig virágzik.

Sétám során megcsapott a 'fű' illata. 'Fű'-nek a marihuánát, ezt a kevésbé veszélyes kábítószer nevezik. Az USA legtöbb államában ennek használatát már a törvény sem tiltja. A Chase-ben voltak munkatársaim, akik biztattak: „Próbáld ki!”. Sohasem tettem meg. Mert a gyenge drogtól csak egy lépés van a komolyig, például az LSD-ig. Sokkal később Budapesten révült az arcomba egy ottani kolléga: „I am stoned”. Meg vagyok kövülve, el vagyok kábulva, be vagy narkózva. Éppen a 72. utcához érkeztem el.

Lassan-lassan megtanultam, hogy a szavakat egészen másként használjuk ideát és odaát. Bár ki tudom őket ejteni angolul, jelentésük hamar elboszorkányolódik. A feloldódás, a bizalom, a szabadság, a remény, a szeretet és a hit – hogy csak pár szót említsek – odaát nem kapcsolódik az általad megszokott realitásokhoz és gondolatokhoz. Te akár naponta is képes vagy feloldódni barátaiddal egy jó pohár bor mellett. Sőt ezt teszi a Fény utcai piac rongyos csavargója is.

Az elveszett amerikai nem képes feloldódni. A parttalan narkópartikon mindenki magába zárkózik. Nemcsak a világot, hanem a velük együtt kövesedő társakat is elfelejtik. Nincs beszélgetés, nincs gondolat: csak a nirvánátlan Nirvána.

Neked, kelet-európainak, kemény tapasztalat kell ahhoz, hogy valakit a bizalmadba fogadjál. Ha ez egyszer megtörtént, akkor csak nagy csalódás árán és belül könnyezve engeded el a

bizalmadat vesztett volt barátodat. Amerikában lágyan-lazán az első félóra után rádhagyják a kocsijukat. Lényegeddel azonban vajmi keveset törődnek. Nem fáradoznak azzal, hogy emberként is megismerjenek. Feljön az új nap, és minden ok nélkül megvonják tőled a bizalmat, téged a legnagyobb pácban hagyva. Jesszusom, ez már a 82. utca...!

Az amerikaiak állandóan ismételt kulcsszava a 'freedom', a szabadság. „Mert nálatok nincs annyi frídöm, mint nálunk” – verklizte ír asztalszomszédom a bankban. Nem mondtam neki – szívem szerint –, hogy jaj de buta vagy. Szabadság! A gyerek rosszul volt, ha nem ehette meg szokásos ír kefirjét ebédre. Ha meleg volt. Ha hideg volt. Ha a telefonszámláján húsz cent tévedést fedezett fel. Ha a kocsija nem ment és ha ment. Szabadság? Az átlagos amerikai a (fizikai) környezetének a rabja. Persze – jóval szűkebb határok között – te is az vagy, de legalább nem majmolod az amerikai népbútítók örök szövegét: „Én szabad vagyok!”. Mert tudod, hogy nem igazán...

A remény az amerikai számára azt jelenti, hogy holnap is lesz állása, nem megy csődbe, tud venni egy új kocsit, vasárnap a füvet lenyírja stb. Nem azt, hogy véges életének végtelen értelme is van. A szeretet fogalom itt meglehetősen ismeretlen. Az angolban a testi vonzódás (szerelem) és a lélekbeli összetartozás (szeretet) kifejezésére egyébként sincs két szó. Mindkettő 'love'. Elérkeztem a 92. utcába.

Hit? Nohát a hitről végleg nincs jó hírem a számodra. Mint sok más helyütt a világon, itt is összekeverik a hit és a felszínes vallásosság lényegét. no meg mást is. A templomban az első, a kiemelt sorban foglal helyet a nem is az ahhoz a valláshoz tartozó, nem is hívő valaki, akinek politikai-társadalmi funkciója sugallja, hogy itt kell előfordulnia, bár rühelli a dolgot.

Most már a 112. utcában járok, magammal megbékélve, megpróbálva az amerikaiakat is elfogadni. Nincs könnyű dolgom. Az amcsikat megfertőzik a hitnek hirdetett marhaságok. A Broadway ipszilonjában szakadt tamil ordítózza, hogy az igazság az ipszilon-betűben van. És tudod mit? Van, aki figyel erre a baromságra, megáll, sőt – szürkeállománya megfeszítésével – még gondolkodni is próbál.

Mellesleg Amerikában katolikusnak lenni a spanyolok, az olaszok, a lengyelek és az írek – a másodrangúak – lenézett kiváltsága. Jól tudod, hogy e vallásnak egyik momentuma – még kimondani is szörnyű – a gyónás. Egy sötét kamrácskában egy ismeretlen vagy ismerős papnemű személlyel diskurálsz lelki problémáidról. Inkognitód megőrzése mellett, saját tehetetlenségedet és hibáidat önként elismerve, némi alázatot kényszerítve magadra – ingyen. Ha a pap jó, akkor tud neked valami segítséget nyújtani, de gondjaidat végül is magadnak kell megoldanod.

Most nézzük az amerikai változatot. Egy hatalmas szobában ott heverészel az 'analizátor' ágyán, aki általában egy alulképzett, de anyagilag jól menő pszichológus. Két hét múlva öngyilkos lesz; még a saját gondjait sem tudja megoldani. Füleibe dalolod a panaszaidat. Közben a kényelmes ágyon heverészve még arra sem gondolsz, hogy hanyatt fekvé csak horkolni lehet, de önmagadba pillantani aligha. Az utóbbihoz bizony kell a kemény térdelés – gyónás! – vagy valamilyen más élénkítő testtartás.

Természetesen te semmiben sem vagy hibás – frídöm, szabadság, önmegvalósítás. Te pusztán a körülmények áldozata vagy. Alázat? Menjen a fenébe a férjem, a nejem, a gyerekeim, a kollégám, az államok – mindenki. Én, csak én vagyok a fontos! Én nem vagyok hibás! A 'doktor' mond pár biztató szót, majd halkan közli az összeget: x dollár. Segítséget persze nem kaptál.

Elérkeztem az utolsó utcához. Tépett tépelődéseim és amerikai elmélkedéseim végéhez. Önmegvalósítás! Szabadság! A hihetetlenül buta Spoke úr módjára. Szabadság! Önmegvalósítás! Meddig lehet visszaélni mindenféle Spoke-uraknak ezekkel a fogalmakkal?

Na, ezt jól elbaltáztam! A megszokás hatalma. Hiszen én már nem is az International House-ban lakom. No, most ballaghatok vissza. Nem kellene ennyit elmélkedni és ennyire dühösen. Végül is lehet, hogy nincs igazam...

Végre fáradt-lötytyedtem léptem a szobámba és jobb ötlet híján bekapcsoltam a tévét. A szabadelvűen szabad Spoke-fertőzött Amerika első híre az volt, hogy az ‘analizátorok’ által normálisnak nyilvánított és ekképpen a diliházból hazapaterolt férfi szép csendesen – mivelhogy normális volt – a tizenötödikről levágta mindkét – négy-öt éves – gyermekét. Puff neked, Amerika!

Nem a magam sötétsége miatt fájva fáradtam próbáltam elkergetni magamtól a fürkész gondolatokat. De – már nem voltam otthon Amerikában...

Pár nap múlva reggel megszólalt a telefon. Engem eddig imádtak, de menjek most már a francba a MRI lakásából. Nem akarták megérteni, hogy én sem vágyom rájuk, de nincs mit tennem. Napok óta nem eszem, mert nincs miből. Nem tudok elköltözni, mert nincs miből. A Randy által kölcsönadott tíz dollár maradékából még arra sem futja... Taccson vagyok! A UN már megint elmaradt a fizetésemmel.

Napok óta testileg és lelkileg tengődök. Reggeli: lágytojás. Ebéd: rántotta. Vacsora: kemény tojás. Nincs munkám: egyetlen dolgom az, hogy hetven centért berohanok a Chase-be, ott unatkozok, majd hazarohanok újabb hetven cent árán. És faggatom a doorman-t, hogy megérkezett-e már az ENSZ-ből a(z anyagilag) megváltó telefon. Mi a fenét fogok itt csinálni még három hétig? És ha a héten nem jön meg a pénzecském, kitől fogok újabb kölcsönt szerezni?

Egy hirtelen döntés

Lankadtan lógotom buksi fejemet a New York-i aszfalton. Most a korábbinál is inkább feltűnik, hogy felfelé vasalt felhőkarcolói – magántulajdon – között milyen gödrös, elhanyagolt utak és járdák – köztulajdon – vezetnek. Ilyen, pontosan ilyen meghatározatlan, zagyva, nemtudommi vagyok már egy ideje magam is.

A fáradt ősz színeibe burkoltan barnás-sárgán ballagok abba az ‘otthonba’, ahonnan naponta ki akarnak paterolni. Ahol már nincs társam és ahol már régen nincs tennivalóm. Már láttalak, Amerika! És nekem most már annyira, de annyira nem kellesz! Miért nem engedsz már el?

Tizenegy óra volt, amikor hazaslappogtam. A ház bejáratánál a doorman elém perdült és élénken közölte a hírt, hogy telefonom érkezett az ENSZ-ből. No végre! Felrohantam a szobába. A gyors hívás megerősítette a tényt: most már felvehetem az addig több hetet késett ösztöndíjamat.

Eliramlottam az ENSZ-be, ahová pont délben érkeztem. Felmarkoltam a 400 dollárt, ami csaknem 150 bakkal volt kevesebb, mint ami járt nekem. Már megint elszámolták. Már megint elszúrták. Már megint nem figyeltek. Elegem van belőletek! Fél egy után öt perccel, amikor megkaptam a pénzt, már forrott a vérem, már gőzölt az agyam.

Döntöttem. Hivatalosan még itt kellene lennem legalább két hétig. Most, most talán már futná a pénzből is. De minek? Beszaladtam a Chrysler épületébe a Mamihoz és átadtam neki a rég megírt jelentésemet. A drága fekete hölgy – igenis: hölgy, mert nála méltóság-teljesebben anyásabb mamit azóta sem láttam az életemben – nyakam köré fonta két, egyenként ötvenkilós karját. „Magának még két hétig itt kellene lennie. Mit szólna ehhez Andrew L. úr? Magát úgyis megölöm. Magát egyszer úgyis... –” Itt elsírta magát. „Magát én szeretem, és maga most azonnal menjen, nodenahát, és...” Fátylat borítottunk. Nem tudom, hogy kit fogok imádni legközelebb annyira, mint Mamikát. Randa dolog: az életemben többet nem látom. A könnyei nem csak az övéi voltak.

Két óra felé, hazaérve, felhívtam az MRI-t, hogy estére a lakásuk üres lesz. Örömmel, de szárazon nyugtázták a tényt. Öt perc múlva Randyt kerestem, hogy a tízbakos tartozásomat felveheti a doormannél, akinek két dolcsi borraivalót fizettem áldásos tevékenységéért.

Becsületére mondom, hogy Randy a pénzt hiánytalanul meg is kapta, mert ilyenek az amerikai 'házmesterek'. Mellesleg már mindjárt fél három...

Leszaladtam a Városba, elvégre üres kézzel mégsem térhettem haza! De addig – bár volt rengeteg időm – nem volt pénzem, és így az ajándék-vásárlásokat nem intézhettem el. Mostanra viszont a két erőforrás viszonya megfordult: nem állok üres kézzel, sőt, de nincs időm. Pontosabban szólva elfogyott a türelmem: bár napokig bogarászhatnék a boltokban, erre már nincs energiám. Azonban valami emlékeztetést mégis csak illene vinnem, főleg a kicsiknek.

A közeli játékboltban két, elemmel működő, rózsaszín ruhájú, édes pofájú kis babát találtam. Bekapcsoláskor a fejüket bólogatva és a térdükön csúszkálva aranyosan mászkáltak előrébb a földön. Jé, hiszen – a színtől és a mérettől eltekintve – ezek éppen olyanok, mint én voltam Amerikában! Óraműre járó, bólogató, csúszkáló – bábu. Azonnal becsomagoltattam őket.

Most már három óra van. Utoljára nézek ki a lakosztály ablakán. Még mindig kínálja magát a Metropolitan. A Broadway lankáin fáradtan mászkálnak előrébb a pici kocsibogarak. Fél négy. Bezárom a bőröndöt – és nekiindulok a liftnek. „Kár, hogy el tetszik menni” – mondja a kulcsokat tőlem átvevő 'ajtóember'. „Magát már megszerettem” – mondja szemérmesen és nekem fontosán, mivelhogy az 'ajtóemberek' a gazdagokkal nem ilyen közlékenyek.

Háromnegyed négy. A taxi már vár. „Hát nem tudom, hogy sikerülni fog-e?” – biztatott a Checker vezetője. Ilyenkor már iszonyatos a forgalom. Száguldás, dugó, leállás. Száguldás, dugó, leállás – majd váratlan elterelés.

Azért csak megérkeztünk. A Kennedy repülőtéren a hostess semmi jóval nem biztat: „Uram, ezt a gépet már valószínűleg lekéste. Különben sincs hely!” Majd – mi a fenétől – váratlanul megenyhül. Nőiesen cikizve rámvidámodik: „No, adja már ide azokat a dobozokat. Majd vigyázunk rá. Babák, mi? Maga, ugye, egy fiatal apa? No, gratulálok! A dobozokat pedig ne felejtse, amikor megérkezik. Jó utat!” Elebenben nem fogom elfelejteni irigy-sóvár, de mégis meleg tekintetét.

Mélyet sóhajtvá elfészkelődtem az ülésemben. A Boeing feltépte a szárnyait a földről, lassan lifegve az ég és az én valódi otthonom felé. Már sűrű a sötétség. A kapitány barátságos hangon közli: „Most egy picinykét idelelt maradok és teszek egy-két kört, hogy elbúcsúzhassanak a Nagy Almatól. Egyetértenek?”

És az óriási léghajó lomhán lebeg pár fordulatot Manhattan fölött. Szinte súrolja az Empire State Building épületének csúcsát. Igen, azon a kivilágított utcán ballagtam először komondor-kufferommal a Tudor hotel felé. Jé, az a hegyes túske a Chrysler! Mamika már bizonyára nem dolgozik és biztosan elfelejtette, hogy ma végleg... Viszont mellette, abban a kocsmában, Menci most kezdi a forgalmas estét. Az International House már nem mutatkozik: nem sejthetem, hogy ott és a közeli Harlemben mi történik. És még tolja-e a baba-kocsiját az óriási holland? És Linda megnyugodott-e? És mikor kezdenek dolgozni az adatbáziskezelővel, amelynek a kiválasztásában nekem sem volt utolsó a szerepem?

És Á. Sanyi kémleli-e most is hatalmas teleszkópjával az esti fényben még giccsebb kis házikókat? Nem is igaz, nem ízléstelenek, csak mások, másként szépek. Ez a Budweiser sör pedig nem is olyan rossz. Az sem kizárt, hogy kérek egy jó kis amerikai kávé. És milyen kedves volt az a 'sztyui' (stewardess) is. Mint a doorman, mint az MRI, mint Alan, Randy – és a többiek. Bár az igaz, hogy a hamburger nem egy élmény, node a szálkavékony sültkrumplit pontosan úgy készítik, ahogy legjobban szeretem. És nem is igaz, hogy nincs szabadság, mert Andrew is mit meg nem engedett nekem. Választhattam, dönthettem – mi több, választanom, döntenem kellett. Ifjúként, szinte még suhancként érkeztem, és lám keményre csiszolt érett férfiként távozom.

Az igaz, hogy itt engem nem babusgattak. Nem úgy érkeztem és nem úgy éltem, mint sokan mások. A kézről-kézre adott rokonlátogatók. A gazdag turisták. A tenispályák és úszómedencék széléről nem tágitó, plüss-hotelek kényelmét élvező, mások által finanszírozott konferencialátogatók. Még a vendégként meghívott tanár, orvos stb. biztonságát sem élvezhettem. Viszont gondoskodó – majdnem azt mondtam, hogy szerető – eligazításokkal mindig bőven elláttak. Nem is vettem észre, hogy tág teret nyitottak előttem – legfeljebb néha-néha én nem voltam eléggé ügyes a lehetőségek kihasználásában. Végül is itt minden annyira – emberi!

Te jó ég! Hát ennyire szeszélyes lennék? Reggel még egy kanál vízben megfojtottam volna mindenkit, most meg egy kis Budweiser és – mi tagadás – a fél bourbon hatására minden mást fényt kapott? Nem történt már meg velem ilyesmi, a hirtelen váltás a majdnem gyűlölet és a közel lángoló rajongás között?

Jézusmáriám! Lehetséges volna? Beleszerettem Amerikába?!

A találkozás

A Boeing csendesen captat kelet felé. Időnként a pilóta bemondja, hogy hol is tartunk. Majd egyszerre csak megdobog a szívem: az itt alul már a Duna pántlikája! Jézusom, ezek szerint már itthon vagyok!? Finom morgással áll le a hatalmas gép mindegyik motorja. Most már tényleg itthon vagyok!

Eszembe se jut, hogy 'vörös' érába érkeztem. A vámos is csak meghökken – mi a bánatot hozott ennyi csomagban? Kipakoltam a két mozgós babát, no meg a valódi 'árut'. Könyv meg könyv, xerox meg xerox, újabb könyvek, újabb xeroxok. „Menjen a fenébe” – javasolta a tisztviselő. Azt tettem.

A csaknem hat hónapi távollét után nemigen jönnek szavak a számra. Nincs kedvem beszélgetni a sofőrrel sem, aki pedig ezt erőltetné a sok cucc láttán. Még nem tudja – majd a borraivalnál megsejti –, hogy nem én vagyok a Rockefeller. Különben is már eléggé későn van.

A Kedvessel sem váltunk sok szót. „Megvagy?” „Megvagyok”. Édesek és talán kellenek is ezek a félszavak, de most feleslegesek, nem kifejezőek.

Otthon a két pici csillag várt. Az egyik, a nagyobbik, komoly barna szemét rámmereszte így szólt álmosan: „Hát megjöttél, végre, Apuci!” A másik, a kisebb teljesen elkerekedett: „Te vagy az én apukám?” És csak bámult, és csak bámult a nagy kerek kék szemével. Nem mondom, csodás jelenség is voltam. A csomagoktól izzadtan, már borostásan, az átélt izgalmtól eltörődötten... A két hangocska hallatán akkor és ott megfogadtam, hogy az életben még egyszer nem szakadok el tőlük ennyi időre!

„No, és hol jártál?” – ült a térdemre a nagyobbik. A kicsit is ölembe vettem, és egy picit elgondolkodtam. Aztán, egy hosszú sóhaj után, csak ennyit mondtam: „Tudod, én nem csupán jártam ott. Én láttam is Amerikát...!”

A NAGY BULI (USA)

Ezt a részt örök barátsággal és el nem múló szeretettel partnereimnek, Ilának meg Gabinak és persze a páratlan páromnak, Györgyinek ajánlom.

Kis lak áll a nagy öböl mentében

Te kinek drukkolsz? Én a közelebbinek, mert ő él. Egyformán szépek, egyformán ügyesek, innen egyforma nagyok, de a választottam húsból-vérből való. Barna a teste, kékesen csillogó sötétzöld a feje. Amaz ott fehér és csak gép, egy Boeing 747-es. Ahogy behunyom az egyik szememet és összehúszom a másikat, úgy tűnik, hogy együtt szállnak fel, szinte párhuzamosan. Ez az öböl vizéről, amaz a betonpályáról. Látod, az enyém nyert! Nagy zajjal, fröcskölve emelkedik feljebb. A másik csendesebb; monoton dübörgése elveszik a távolban.

Sokadszor ülök így a motel földszintjének a teraszán, a friskói öböl innenső partján, bámulva itt a csendesen fodrozódó tó élénk víziéletét, ott az érkező és induló gépek sürgés-forgását. Az idő szokásosan tavaszi: a nap süt, enyhe a szellő, lehet úgy 25 fok.

Megszerettem ezt a helyet. Sokfelé jártam a világban, néha honvágyat is éreztem, de csak egy olyan hellyel találkoztam, amely fordított honvágyat ébresztett bennem: Kaliforniát. Szeretnék újra és újra visszamenni oda, az öböl mellé, a béke és nyugalom partjára. Pedig nem lazálni jöttem ide: a békés percek a késő délutánra és az estére korlátozódnak.

– Jaj, ne mondd már, hogy Frisco – szólt rám Gyula, ha kedvenc városomat a becenevén mertem szólítani (amint a helybeliek döntő többsége teszi). – Mi lenne, ha én Los Angeleset úgy hívnám, hogy LA (ez melléfogás, mert sokfelé így van kiírva: L. A.) Gyula szerint mindig ki kell mondani a teljes nevet. Még ezer szerencse, hogy két aranyos lánya van és nincs fia, akit az após tiszteletére Bartolomeusznak kereszteltek. Képzeld el a csöppséget, amint a papa az ölébe veszi és így gügyög neki: tente-tente Bartolomeusz, ahelyett, hogy Bartit, vagy Öcsit, vagy Picurt mondana. San Francisco a drabális amerikai felnőtt városok – Atlanta, Chicago, Detroit stb. – között a számomra olyan, mint egy bájos szösze kisgyermek.

Gyula közepes termetű, fekete, vékony, kicsit ideges alkat. Vállalkozó, aki a jég hátán is megél, de szinte bedilizik, ha beül a kocsijába, pedig amúgy nagyon barátságos természetű. Óriási japán offroad kocsijával döngetve minden amerikai számára akad egy aktuális vezetési tanácsa és egy megfelelő minősítése. Hogyaszondja... De inkább ne mondja. Mindez érthető, hiszen Pesten taxis volt, amiből egyenesen következik az is, hogy Friskóban szoftvercéget alapított. Egy kellemes kertes vidéken egy emeletes irodaház emeletén pár helyiséget bérelt. Mintegy tucatnyi számítástechnikust foglalkoztatott és komoly számítógép-parkot épített ki. Munkatársai kedvelték, viszonyuk baráti volt. Gyula rugalmasan kezelte a dolgokat. Például az egyik munkatársa az öbölben egy hajón lakott és onnan hálózaton át érintkezett a céggel.

Találkozásunk lehetett volna „történelmi jelentőségű” is. Nem viccelek, mint mindjárt meglátod. Csak részben múltott rajtunk, hogy nem az lett. Pontosabban inkább rajta. No, el is mesélem mindjárt a hátteret, hogy minél előbb túlessünk rajta. Előbb azonban még egyszer meg kell simogatnom azt a kis lakot.

Gyula egy spanyol anyanyelvű által vezetett virágos, csendes, hangulatos, a többszörös tartózkodás fejében kellemes áron kínált motelben bérelt számomra egy lakóegységet San Francisco alatt, Burlinghamben. Én ragaszkodtam a látvány, a környező növényzet, a nagyobb nyitottság, a friss levegő miatt ahhoz, hogy a földszinten lakhassak. Így legalább módomban állt viszonzni az arrafelé tartó rengeteg fiatal dzsoggingoló köszöntését reggel is, este is.

MED-USA

Egyszer volt, hol nem volt... Úgy kezdődött, mint egy mese. Csak ültem a számítógépem mellett, nem volt ötletem és tudod mit csináltam? Hát éppen a légynek se ártottam, amikor megszólalt a telefon. Szőke, nagydarab, joviális hang rekedt ki belőle.

– Halassy doktor? – Phű, de utálok, ha így szólítanak. Node az amerikai kultúrában ez kötelező. A 130 kilós új ismerős maga volt a megtestesült doktor, egykor igazi sebész, aki a sok Gerbeaud-szelettől valamennyit magára szedett. Főleg az ujjaira, amelyek már nem voltak kellően finomak az operáláshoz. Szóval újabb Gábor barátom (igen sok van belőlük) egy komplikált kérdést tett fel nekem.

– Hogyan lehet felépíteni egy olyan adatbázist, amelyről nem tudjuk előre, csak körülbelül sejtjük, hogy mit kell tartalmaznia? – így ő. – Ilyenre lenne szükségünk, de az egész széles Amerikában senki se tudja a megfelelő választ.

Mint sejtet, dicsekvés következik: én tudtam. Bocsásd meg, ha fél percre, egyetlen példa erejéig rabolom az idődet. A sebészek olyanok, mint a művészek: szeszélyesek. Az operálás közben az egyik x, a másik y alkalommal szeretné mérni a T1 tényezőt, legyen az bármi is, miközben a harmadik sebész ezen csak mosolyog, mert ő a T2 tényezőre esküszik. Bár ki tudja, hogy meddig, mert holnap már... A gyógyászat szédületes tempóban fejlődik. Mármint hogyan lehet olyan adatbázist építeni, amely ellentmondó és előre nem látható igényeket is kielégít? Az adatbázisok általában egyneműek és lomhák: egyféle struktúrával készülnek és csak igen lassan vezethetők át rajtuk a szerkezeti változások. No, ennyi volt a szakmai rész.

A célszerű adatbázis struktúrája a medúzára emlékeztet és mert gyógyászatról és amerikai kórházakról volt szó, kézenfekvő, hogy legújabb picinyemet MED-USA-nak köröszöltem el. Volt osztálytársam, S. József szabadalmi ügyvivő szerint a találmánnyal rengeteg pénzt lehetett volna kaszálni, node ahhoz igen komoly kezdőtőkére lett volna szükség. A szólást kiegészítve: csak már meglévő sok pénz fial további pénzt. Rosszkor voltam, bár jó helyen és másféle gond is akadt.

2001-ben Kaliforniában mintegy 30.000 (!) internetes cég ment tönkre. Azért, mert csak a tőkét szedték össze, szolgáltatást nem állt szándékukban nyújtani – nem voltak sem gépeik, sem szakembereik – és miután a céget a tőzsdén eladták (ez minden amerikai üzletember álma), a vállalkozás öt percen belül tönkre ment. Ehhez az informatikai csődtömeghez képest Panama csak egy óvodás homokozó volt. Következmény: a beruházók, akiknek mindegy, hogy fegyverre vagy babaruhára költik-e pénzeiket, csak jó legyen a megtérülési mutató, kerültek a számítástechnikai befektetést. Emiatt Gyula nem jutott kellő vérátömlesztő tőkéhez és hátrább kellett vonnia az agarakat.

Gyula cirka 400 kórház számára (nem sömmi!) biztosított egy bizonyos orvosstatisztikai programcsomagot, aminek a bérleti díjából tartotta fenn a céget és fejlesztette azt. Három programozója – az egyik Gábor – folyton azt a programot csiszolta. Méghozzá igen furcsa, ún. objektumorientált módon. Az amerikaiak néha reménytelenül vaskalaposak. Elhintették a mótelyt, hogy csak az objektumorientált programozással készült szoftverek az igaziak, minden más smafu. Ezért Gyula ragaszkodott ahhoz, hogy az én ötletemen alapuló programcsomag is azt a módszert kövesse. Ez katasztrofális tévedésnek bizonyult. (Egy alapszoftvernek mindig gépközei nyelvben kell készülnie.)

Nem untatlak a részletekkel, csak az összehasonlításra adok alapot. Rendszerem egyik funkcióját egy mindössze 79 soros program hajtotta végre. Ugyanezt a feladatot a három programozó egy 3.500 soros programba gyömöszölte, ami sohasem működött. A Medusa átment Luca székébe: világossá vált, hogy soha nem is fog elkészülni.

Ezért kellett idővel sajnos ezt mondanom: „A friscoi szép napoknak vége.”

Közlekedjünk

A mocsok nagy gépnek a farában szerettem ülni. Ott volt egy kiugróféle, amire fel lehetett tápázkodni és az ablakon át kifelé bámészkodni. Mint a gyerekek.

Valahol említettem, hogy Frankfurtot sohasem láttam, de annyi biztos, hogy a reptéren kapható frankfurti nem egy csabai kolbász, miközben a sör említésre méltó. Meg a busz is: az új modern repülőtér készülőfélben volt és átmenetileg busszal vittek ki a géphez. Elszívom az utolsó cigit, majd körülményes útlevéllenőrzés – kik előre, kik hátrább – után elfoglaljuk a helyünket. Később bámuljuk a képernyőn utunk térképes szimulációját, de sajnos ennek a csodás kis játéknak is véget vetett az a bizonyos fekete dátum.

Felülről England, Izland, sőt Grönland se izgató. Mászol, mászol, araszolsz azon a kicsiny képen, a távolság csak nem fogy, a kedvesen szolgált italok viszont egyre jobban. Talán még szundítasz is egy picit, szemben mások egyfolyta hortyogásával. No most... Most kell annak a hátsó ablaknak a közelébe jutnod, mert te tudod, mert te a földről ismered. Átkeveredve a Sziklás-hegységen, alattad ott balra valahol a Painted Desert (festett sivatag) terjeszkedik és jé, most valóban látható is, de a színek és a formák változatos kavalkádját csak az tudná leírni, aki Csajkovszkij szimfóniáit képes lenne szövegben megörökíteni.

Mások tartanak a leszállástól, ami pedig oly megnyugtató. (Az én gyomrom a fölfelét nem bírja.) Most jön a lifegés. A gép bal szárnya métereseket le- és felmozogva biztat: le fogsz esni, fel fogsz fordulni, le fogsz esni, merre fogsz esni? Rémitő, pedig csak egy motel felé mutat, nem látod, ott az öböl túlsó partján? Már nem, mert a gép befordul és lefelé tehenkedik.

Cseverészel egyet az útlevél ellenőrzőjével, aki nem olyan kíváncsi, mint angliai kollégája. A vámos egy ideje már nem firtatja, hogy hoztál-e magyar szalámit. Tudja, hogy igen, de már beletörődött. A határőröknek nincs dolguk: kitöltötted a leszállási kártyát. Kérdések:

- Maga terrorista? ikszeld be az igen vagy a nem dobozt
- Van magánál narko? ikszeld be az igen vagy a nem dobozt
- Ma akarja megölni az USA elnökét?

Mondd, te mit válaszolnál...? Óh, te..., te Amerika...!

A megérkezés borzalmas – egy bagósnak. Egy fél napja nem cigiztél. Friskó repülőtérén nincs dohányzóhely. Kijutsz a szabad levegőre (hacsak nem hagytad benn a fele cuccodat, amint velünk megesett, de visszamenni nem lehet, ahhoz újra be kellene csekkolni) és végre előkapod a cigit. Az első slukk úgy vág mellbe, hogy megfogadod, rögvest leszoksz róla, de azért egy-két évet még vársz vele. Időközben egy mellékajton csak kikerülnek a cuccaid. És akkor adódik a kérdés: hová és mivel?

Ez nem Európa, hogy metró, busz és villamos között válogassál. Vagy taxit bérelsz, ami leendő otthonodig egy vagy, vagy vagy egy jó ismerősöd, aki egy félórászkát késik, téged megizzasztva. Az amerikai közlekedési kultúra engem már itt lenyűgözött. A vendégekre váró autósok nem veszekednek, nem tülkölnek, nem ügyeskednek: mindenki kivárja a maga sorát. A hatóság is igen elnéző. Általában pirosra festett járdaszegély mutatja, hogy hol nem szabad megállni. Itt mégis megállhatsz akár a yard szeme láttára is, ha látja, hogy pakolsz. Egyébként se förmed rád és elsőre nem akar megbüntetni: csak elküld.

Amerikában a közlekedés nem mindig egyszerűen megoldható a magunkfajta számára. Persze a bennszülötteknek nem gond, hiszen minden családban akad több kocsi is. Annak se probléma, akinek dollárral van kitömve a bélése és bármikor bérelhet kocsit. A közlekedés még a hobó számára is egyszerű. A roncstelepen vesz 200 dollárért egy még használható kocsit, furikázik vele pár ezer kilcsit, majd újra eladja 150 dollárért. Node egy tisztességes, felelősségteljes családapa (ez lennék én) ilyen kockázatokat csak nem vállalhat.

Talán nem untat, ha megemlítem az amerikai közúti közlekedés néhány jelenségét. Mert persze azon nem csodálkozol, hogy az ottani mondjuk Margit körutat vasúti vágány kíséri, cikkben és cikkben a város kellős közepén át. Elkerítetlenül. Türelmesen megvárod, amíg a 142 kocsiból álló, hat mozdony vontatta kis helyiérdekű vontatmány valami eszméletlen klampírozás közepette átslattyog közted és a CBA között, ahol dolgod lenne.

Kezdjük ott, hogy míg a hazai KRESZ terjedelme és érthetősége felér Shakespeare összes műveivel, addig az ottani alig pár oldalas. A hazai szabályokkal szemben piros lámpánál kis ívben jobbra lehet kanyarodni, ha balról nem érkezik jármű. A pirosat rögtön a zöld követi a sárga nélkül, viszont fordítva már a sárgán se szabad áthajtani. A lámpák hosszasan pirosak és zöldek, így gyorsabban ürülnek a kereszteződések és kevesebb benzin fogy. Sok helyen van már számítógép, amely a forgalom sűrűsége szerint állítja a lámpákat, de ez a funkció még nem tökéletes. Én sokat bosszankodtam miatta: pont az orrom előtt szokott pirosra váltani. A kereszteződéseknel nem jobbkéz-szabály, hanem érkezési elsőbbség van, amivel csak a fiatalok élnek vissza. Egyáltalán nem szabad tolatni. Balesetnél az a hibás, aki a másikat hátulról érte el, hacsak nem szembe mentek. Ha egy gyalogos keresztezni akarja az utat, a kocsinak meg kell állnia akkor is, ha nincs zebra. Nem szokás előzgetni, a sima közúton (nem sztráda) mindenki egyforma sebességgel ballag, senki nem marad le, nem ugrik ki, ezért előzésre csak ritkán van szükség. Végül mindenki előzékeny és jól vezet. Kivéve az ázsiaiakat, akik képesek megállni az autópálya kellős közepén...

Persze akadnak azért fura jelenségek is. Vacsorázni mentünk valahová és barátom elnézve a behajtást, tolatni kezdett. Azonnal felhőrgött az a bizonyos „fizetni fogsz” dudakürt, mert ki tudja honnan, pont ott termett egy patrol (odaát mindig ezt teszik). Gábor programozásból élt, de azért csak orvos volt. A tapló – ő így hívta a zsarukat, amit nem szerettem, de ebben az esetben igaza volt, mint meglátod – elkérte a papírokat. Majd levágta ezt a szöveget:

– Ahá, maga doktor. Tuggya a szabályt: nem tolatni. Maga ezt megérti, mert doktor. Megy előre, jobbra, megint jobbra, megint jobbra – tud követni, de hiszen doktor – és máris ott van, ahová tolatott volna. A tolatás veszélyes, de maga érti ezt... Szóval ezúttal nem büntetem meg 150 dollárra, de vigyázzon.

Gábor erre elkövette az alaphibát: – Oké, mondta pestiesen. A yard pedig rögtön felkapta a vizet: – Hogy mondta? Hogyan mondta? – Köszönöm, biztos úr – helyesbített Gábor. – No azért – távozott a közlekedés szigora.

Szerencsére Amerikában nekem nem volt kellemetlen találkozásom a rendőrökkel. Mit mondjak, kellemetes se. Egyszer futottam össze olyan rajzfilmekben szereplő, négyzetesvállú, kétmétervalahányas, szőke motoros óriással egy benzinkút közértjében, amint éppen egy méretes csokit fogyasztott. Kérdeztem: – Merre menjek az xy cél felé? A tagbaszakadt erre összeszedte minden tudását és figyelmességét: – A seggem se tudja.

Amerikában – mint most már nálunk is – a közlekedési ügyeket többféle hatóság intézi. Attól a mögöttes felvijjogótól óvakodjál: ő a kemény hatóság. A parkolási díjakat a nőkre a megszólalásig hasonló egyének intézik. Kis egyszemélyes villanymotoros kocsikon járnak és ha megszólalnak, az neked sokba fog kerülni. A harmadik – érzékeny téma.

Tekerünk Friskó közepére. Mindenféle jobbos-balos elágazások, betonszegélyű felüljárók és hihetetlen kereszteződések után jobbra látszódik a baseball stadion. Van két doktorim, mégse tudtam felfogni ennek a játéknak a szabályait, amelyeket minden amerikai analfabéta kisgyerek kívülről fúj. De most nem erről van szó. A kereszteződésben két – hmmm – kicsit kriplinek látszó, furán öltözött, bizonytalan nemű valaki irányítja a forgalmat. Igazán csak halk megjegyzésekre Gyula elvigyorodott: hja, azt tudnod kell, hogy San Franciscoban a közlekedési rendőrök szinte kivétel nélkül melegek. Szerintem csak az éghajlat teszi (?).

All man are created equal

Minden ember egyenlőnek teremtett. Hát ez az alkotmányos elv nem érvényesül még Kaliforniában sem. Ahol egy izompacsirtát választottak elnöknek és ahol koreai nyelven kellett volna bejelentkezni, amikor bekapcsoltam a számítógépet, merthogy a gépek eleve arra voltak konfigurálva.

Ballagok Friszkó valamelyik utcájában, mikor is feltűnik előttem a furcsa pár. A kicsinke a Humpty Dumpty, de nem a kertfalon ül, hanem egy bazi nagy hátizsákkal a vállán mászkál. Méterharminc. Távolról nőneműnek látszik. Könyörögve, de egyben imádattal néz fel egy méterkilencvenes drabálsira, aki szőrös álla fölött igazgatja a rágógumit, miközben óriásit ráz a melltartóján. Merthogy akár nő is lehetett volna... No ennyit az egyenlőségről.

Kaliforniában az angol származású fehér ember abszolút kisebbségben van. A mára már mindent elsöprő digó (nem olasz, itt a mexikói spanyolt hívják így) népségen kívül szép számmal akadnak koreaiak, kínaiak, japánok, mindenféle egyéb ázsiaiak, olaszok és olykor még fehér emberek is. Gyula vállalkozásában is volt két koreai, no meg egy valódi indián is.

Kaliforniában a vallás is furcsa tényező. Nem sok köze van Istenhez: egy amolyan kedves, de fölösleges, mégsem elhanyagolható társadalmi tényező. Gyula leányai például az X. Y. keresztény közösségbe jártak. Gyula is aktívan támogatta a dolgot. Egyszer hogy, hogy nem, Istenre terelődött a szó. Barátom szinte rámripakodott: – Csak nem képzeled, hogy én hiszek ilyen sületlenségekben? Úriember módra nem kérdeztem vissza a vasárnapi programjára. Mert engem azért elvitt a templomba is.

Kedves és furcsa hely. Én csendben, térdet hajtva szoktam bemerészkedni az ilyen helyre. Jimmy zsebetett kézzel sétál be, jobbra-balra diskurálva. Viszont ott az áldozásnál senki se tülekedik: soronként vonulnak a szentség vételére, miközben odahátul az anyuka békésen pelenkázza a kisdedit és eldiskurál velem, hogy hány kilóval született. A végén a kijáratnál a pap pár kedves szót vált velem és a szeme se rebben, amikor közlöm, hogy Magyarországról, Európából jöttem az ő templomába és csak mára. Azért én is egy báránykája vagyok.

Ha kimész az itteni főútra, akkor megüti a szemedet valami furcsaság. Te most az X út (bocsi, meg nem mondanám a nevét: Szent Ferencre emlékeztet) 18.xxx-es száma előtt állsz. Merthogy annak idején Mexikótól egészen San Franciscoig egyetlen közutat építettek ki a szerzetesek. Ez a tengerparti út csaknem olyan híres, mint a Road 66.

Egyébként, amikor kocsiba ül és türelmetlenkedik, Gyula talán csak azt a feszültséget oldja fel, amit a VNAB (Végtelen Nagy Amerikai Baromság) vált ki belőle. Az irodája falán ugyanis két hosszú tiltólista látható.

Az egyik azt sorolja fel, hogy milyen kifejezések tilosak általában. Például nem szabad azt mondani, hogy policeman, mert az diszkriminálja a policewoman-t, ezért a policeperson kifejezést kell használni. A másik lista még kacifántosabb: miként nem szabad viselkedni a munkatársakkal. Például nem illik úgy szólítani őket, hogy kedves X elvtársnő. Csacsi vagy! Az elvtársnő megengedett, a kedves nem az: az szexuális zaklatásnak minősül.

Mulattam is ezen eleget, mert Gyula neje volt a cég gazdasági igazgatója. Mivel Gyula őt sem szólíhatta kedvesnek, a rendszer megfelelt az európai gyakorlatnak. Mert itthon sem emlékszem *kedves* hazai főkönyvelőkre, hacsak nem az édesapámra...

Egy amerikai munkanap

Külföldön mindig a kedvenc időtöltéseim közé tartozott a bőséges és hosszú zuhanyzás: itt is azzal kezdtem a napot reggel 6 óra táján. Majd behozva a kávémat és sütikémet a lobbyból, kiültem a teraszra, bámulva, de nem megirigyelve és főleg nem utánozva a futókat: fogok én ma sportolni eleget. Közben időnként az olvasást mímeltem. Könyv és újság is akadt bőven a recepció mellett és bár nem vagyok újságolvasó, a magazinokból megtudhatom például az

amerikai tengerparti házak árát. Most kimehetsz bátran lecsót főzni, amíg engem felmosnak az ájuftságból: egy ottani ház annyiba kerül dolcsiban, mint az én lakásom forintban.

Itt nem adnak reggelit, azt a közeli hotelban kell bekapnom, de a cég fizeti. A következő szerény összeállítás volt a kedvencem: több pohár valódi (azaz nem porból visszavarázolt) narancslé, füstölt lazacszeletek ezzel-azzal a salátakörítéssel, végül kaliforniai sajt ilyen-olyan olajbogyóval. Valahogyan mindig hősiesen kibírtam ezt a diétát.

Gyula mindenáron rám akart tukmálni egy kölcsönzött autót. A fene tudja miért, mindig ódzkodtam tőle. Meg aztán a városba úgysem akartam bemenni, az öböl partján pedig jól esett az a napi háromnegyed órányi séta. Fél kilenckor kezdődött a munka. Elvileg. Ámde gyakorlatilag mindig csak én érkeztem pontosan és várnom kellett a kulcsosokat. Kétféle megközelítés közül választhattam.

Ha a főúton ballagok, akkor ezt meg azt kell kereszteznem, nincs látnivaló, viszont van némi benzingőz attól a pár tucatnyi autótól, amivel esetleg találkozok. Ha viszont feljebb, a csatorna felé haladok, ott nincs forgalom és akár be is vásárolhatok. Mert ott van az az olcsó és elérhető közért. Amerikában nem is olyan könnyű rátalálni a neked fontos üzletekre. Mert persze sok van belőlük, de nem mindegyik felel meg az ízlésednek, pénztárcádnak stb.

A csatornaparton más érdekességek is vártak. Ahogyan ballagok, egyszerre csak megnyílt az ég. Az előttem fekvő csatorna partjára sorra hullottak a ruhaneműk, tisztálkodási szerek, bőrdöngők. Ott feküdtek sápadt-halottként a parton, néma tanúkként a fellegekben folyó sötét üzelmekre. Bármit is állítanak az amerikaiak a tájékoztatásuk korrektségéről, sok mindent náluk is elhallgatnak. Például aznap este a TV nem közölte, hogy melyik repülőgépnek voltak landolási problémái. De hogy voltak, arra tanú vagyok én, hiszen láttam, hogy a föld több száz méteres körzetben cuccokkal van beterítve, amik mellettem szállingóztak alá.

A cégnél egy prima kis számítógépen elkezdek vacakolni: a saját szoftveremen javítgatni, szépítgetni, avagy eligazításokat, „elődokumentációt” írni a többiek számára. Közben fogy az amerikai kávé és a hatalmas palackokban (most már nálunk is látni őket) kiszállított víz. Az élet a szokásos módon zajlik. Én kérdezem őt, ő téged, nevetünk, megbeszélünk, majd te egy (már nem) váratlan fordulattal közlöd: meglátogatom a rigókat.

Nocsak, nocsak, fiatalok vagyunk? Nem értjük a szlenget? Az épületben, mint mindenütt Kaliforniában, tilos volt a dohányzás. Lent valóban voltak rigók, de a rigó egyben a csikknek a pesties beceneve. Szóval időnként lesétáltam az utcára bagzani (az is más, ugye), ahogyan azt kellett tennem akkor is, ha étteremben vacsoráztunk. Mellesleg igazán fair ügy, soha nem is panaszkodtam miatta. A dohányfüst egyeseknek nem kellemes; mindig tekintettel voltam rájuk. De azért nem kellene bepisilni!

Hát ez meg hogyan jön ide? Az irodaház előtt csodás zöld kert pompázott. Fehér kövekkel kirakott szegélyű ágyásokban – oda szoktam ülni – virítottak a szebbnél szebb, és ami fontos, a napmelegtől szomjas virágok. Tikkadt szöcskenyájjal ugyan nem találkoztam, de a felemelt fenekemet végigsimító bal kezem arról tanúskodott – most mit tagadjam – hogy én bizony bepisiltem. Hiába no, öregszem. Vagy mégsem? Lehet, hogy csak a szegélykeretbe beépített slag a bűnös? A dolog akkor is reménytelen: még a nejem se hinné el...

A délutánnak külön lendületet kell adni. Zoli – a másik programozó – idejében összeírja a rendeléseket. Ez a kompánia nem adja életét a pizzáért: a szendvicsért áldozza fel azt. Az itteni szendvicset úgy értékelik, mint a csinos hölgyet, centiméterben. Csak a derékszélességet másféle mérték váltja fel és nem a karcsúság a fontos. A negyven centinél rövidebb és a húsz centinél keskenyebb valami az nem is kaliforniai szendvics. Meg ha nincs benne többféle hús. Halból, csirkéből, marhából, úgy érte, hogy egy kenyérben az egyikből háromféle. Meg ötféle saláta. Meg paradicsom (paprika az nuku), meg ilyen kecsap, meg olyan mustár – és most megmarkolod két kézzel és csak hull az elsárgult levél. Mármint a saláta.

No és ki tud ezután dolgozni?

A közgáz egyetemen megpróbálták belém verni a hatékonyság fogalmát, elismerve, hogy a hazai termelékenység messze elmarad a nyugati mögött. Hmmm! Elnézve azt a kaliforniai tempót, én csak nem értem, hogy ők mitől hatékonyak és mitől olyan gazdagok. Bizonyára attól, hehe, hogy keveset ügyködésnek, ergo kevés kárt okoznak...

Délután fél négykor a társaság már izeg-mozog. Mit csináljunk az este? A számítógépek egyre magányosabbnak érzik magukat, a cipőtálpak egyre jobban kopnak, ahogy egymást látogatják a kollégák. Larry Johnnynak tesz fel egy családi kérdés, a kávésbriket lassan a mosogatóba vándorolnak – várva azt a jótét önkéntes lelket, aki az egésznapos edényparádét feloldozza piszokbűnei alól – és most már több fogy a mogyoróból, rágsziból: ugyan induljunk már... Haza? Vagy megyünk valahová? Jó ürügy a Béla: menjünk valahová.

Ha mégsem, akkor is ritkán maradok egyedül. Mert lám, alighogy letettem a fenekemet otthon, azaz a motelben, két brownbag-gel megjelenik Gyula és Thomas. Róla majd alább. A barna zacskó mindig valami piát rejt: ezúttal két üveg jó bort. És amikor rozsdásvörösre vált az öblöt kísérő sétány fáinak a lombja, akkor a felemelt pohár bordóján át próbálom kiszűrni a most startoló DC – a kedvenc repülőgép-típusom – körvonalait. Hát még mindig nem értem, hogy mekkora honvágyam van arra az átkozott, bűdös, kedves, felejtethetetlen helyre?

Persze, mondjuk fele-fele arányban, voltak magányos vacsoráim is. Amikor kiterítettem a szalvétát és a valamiért mindig frissnek ható kenyeret tördelve haza gondoltam. A kenyér finom: csak azt az átkozott háromszög alakút ne vegyed, az közönséges ÁPISZ-termék. Papír. Máskor a fiúk bevittek a városba, vagy másfelé az öböl partjára. Az olasz vendéglőben meg is próbáltam olaszul csevegni a pincérrel. Te ne kövesd el ezt a hibát. Ki tudja, minek néznek, de inkább csak ocsmány angolsággal hajlandók társalogni veled.

Most pedig... Dobpergést kérek! Albert Hall. Nem a londoni, ahol zenét adnak. Itt jobbat, itt marhát. A frizskói Albert Hall állítólag a leghíresebb a steak-house-ok rangos sorában. Olyan, mint egy angol klub.

Kihozzák az egyszer-félméteres étlapot. Jobbra a kulináris tárgy, a marha. Ízek és ízek – azaz részek – szerint. Tagoltan. Szügy meg far meg hát, meg hát a fene tudja. Balra a kérdőív. Három kérdéssel: melyiket, miképp, mekkorát? Ha a marha farából akarsz, akkor ikszeld be az F-et. Majd a véres-közepes-átsült valamelyikét. És: ... Én a legkisebbet kértem, azaz mindössze 18 unciát, vagyis hogy szerény 54 dekásat. A 35 éves konyak után. Finomabbnál-finomabb köretek között. Egy napai öreg száraz vörösborral kísérten.

Mindezt Gyula kedvességéből. Miután fél órát bolyongtunk, hogy találjunk egy nemfizetős parkolót a kocsija számára. Ugye érzékeled, hogy Gyula megmaradt magyarnak? Kétszáz dolláros vacsora: yes. Két dolláros parkolójegy: no.

Menjünk haza. Még nincs vége az estének: az öböl késő este is a boldog másnapot ígérő színeivel vár. De kár, hogy nincs itt a Csillag, de kár, hogy nincsenek itt a barátaid. Mi lenne ha...? Egyre gyakrabban fészkelődik fejedben a gondolat. De türelem. Most várjunk még!

Ja, hogy eddig nem mondtam volna? 2001 áprilisában jártunk...

Partnerek

Három érdekes emberről kell megemlékeznem.

Az első a jogász volt. Tudod, én tanultam jogot. Meg is fogalmaztam sok, a hatóságok által is elismert szerződést. Angolul se adnak el a halpiacon. De abból a délszuaheli nyelven íródott förmedvényből, amivel ő bájolt el a szoftverem eladása kapcsán, semmit se értettem. No hja, az is volt a cél. Később Gyulával is kibabrált. Ezek az ügyvédek kivétel nélkül rablók.

Másodiknak Thomast említem, akivel igen megkedveltük egymást. Gyulának dolgozott: az orvosi eljárásoknak volt a szakértője. Amerikában a dolgok kicsit másként mennek, mint idehaza. Az asszisztensnő végzi a munka dandárját, nagy szakértelemmel, mégis a doktorhoz képest aránylag jóval kisebb bérért, mint nálunk. Ott az orvos csak pár másodpercig látja a

paciensét, akit az asszisztens fogad. Kikérdezi, hogyan jött (gyalog, kocsival stb., ez roppant fontos bizonyos pereknél), mi a panasza, milyenek a viszonyai, no és persze ki fizeti majd az orvosnál tett látogatását? Majd miután mindent leírt, megjelenik a doktor, rövid pillantást vet a betegre, hosszút a papírra, megállapítja a diagnózist és a kezelést, majd távozik. Egy beteg írd és mondd maximum 20-30 másodpercet kap az orvostól...! Nem ismerem a mostani hazai arányokat, de ott egy orvosra átlagosan hét asszisztens jut.

Thomas katolikus lett, amikor fülöpszigeti feleséggel lepte meg magát. Az ő családjánál szokott nyaralni mind a négy fiával, akikkel szemben türelmes volt, de akik nem csak örömet okoztak neki. Hanem meglepetést is. A legkisebbik fiú – number 4, ahogy Thomas említette – beszkenelt egy tízdollárost a számítógépére, kinyomtatta, majd a legközelebbi piaboltban fizetni akart vele. Lebukott. Első menetire sikerült kivakarni a bajból, tíz órányi ügyvédi díj árán, óránként 500 dollárral számolva. Tom igen tisztos havi bére 7-10.000 dollár lehetett. Később azonban a fiút mégis elítélték, bár csak felfüggesztettre. Azonban sajnos az bizony belekerül az aktájába és sokáig kísérni fogja az életben. Mindjárt az iskolaválasztásnál...

2001 végén Gyula Thomast is lapátra tette, mint engemet és akkor a doki elköltözött valahová Nevadába és naponta (!) kétszáz mérföldet vezetett a munkahelyére, oda is, vissza is, amin én elszörnyülködtem, de ő azt normálisnak tartotta.

A harmadik tag a felső körökből került ki: ő volt Los Angeles leghíresebb szívsebésze. Az én szoftveremet akarta megszerezni, melynek a fejlesztésébe szívesen beszállt volna. Azonban ez a süket Gyula magának akart tudni mindent: a végén jól rá is fagyott. A kórházigazgató – merthogy ráadásul az is volt – szakértőnek a gyönyörű szép lányát hozta magával, meg egy csapat indiai matematikust. Ha hiszed, ha nem, a jányzót a nejemnek szánta, de gyorsan lelombozódott, amikor megtudta, hogy már nő vagyok és ráadásul nem is mormon. (Nekik lehet több feleségük.) Az indiaiakat pedig ne becsüljed le: vannak olyan jók, mint a zsidó matematikusok és az amerikai szoftverek felének a fejlesztése mögött ők állnak.

Mindenféle varázslattal elláttak az előadásomhoz. Nekem akkor még szokatlan volt, hogy a kivetített képre bökdösve onnan indíthatom a programom különböző funkcióit anélkül, hogy a számítógéphez nyúlnék. Az indiaiak feladtak nekem egy bonyolult feladatot. Ők még nem értették, amikor közöltem: ezt meg kell konzultálnom a rigókkal. Egykávés, háromcigis talány volt. Meglepődtek a gyorsaságomon és a megoldás módján.

A következő nem dicsekvés, csak érdekesség. Ha egy festőnek azt mondd, hogy vázoljon fel egy újangliai őszi tájat, ez feltehetően semmilyen gondot se okoz neki: a kisujjában van az ahhoz szükséges tudomány. Én mondjuk két átlós szürke vonalat húznék a papíron, annyira nincs érzékem a rajzoláshoz. Viszont ha feladnak egy adatbázis-rejtvényt, akkor viszonylag hamar körvonalazódik a fejemben a megoldás, mint a festőében a tájképé. Minden ember egyenlőnek teremtetett – de nem egyformának.

A professzor úrral később nem tarthattam a kapcsolatot, mert Gyula nem engedte meg és hozzá, mint munkaadóhoz loyálisnak kellett lennem. A prof sajnálattal búcsúzott el tőlem, de nem hagyott ott üres kézzel. Markomba nyomott egy tanácsot – hagyja abba a dohányzást – és egy fiola miniaspirint, aminek a szavatossága már réges-régen lejárt.

Ízek és szagok

Kétszer főztem pocskék hallét. Először akkor, amikor a vejemet és barátait Nagymaroson egy vékonyka pontyból készült halászlével leptem meg. Másodszor pedig Gyulánál.

Megkértem, hogy vegyen ki nem csontozott, zsíros folyami halat. Erre mit szerzett be? Halfilét, amiről gondosan levakarták a legkisebb mócsingot is. Hát abból bizony nem lehet magyar ételt csinálni. De legalább a lényegét később megértettem. Gyula készített egy echte kaliforniai hallét, magyarosan. A receptje a következő (el ne áruld másoknak, mert titok): Vegyél halcsontot, meg másféle tengeri alluviumot-diluviumot, mint amilyen például a tengeri

sün csontváza (tudod az a szép barázdás). A csontokat halmozd bele egy csontleves-alapba – ha nem értenéd, ez a sós hidegvíz – majd szórj rá hazai paprikát és tálald forrón.

Node ez volt a jobbik eset. A másik...!? Gyula igen kellemes kertjének a sarkában áll egy szobányi gáztűzhely. Dumcsizunk, iszunk még két sört, majd megjelenik az est főszereplője: egy nem kisebb, mint öt kilós lazac. Hát az a szörröncsétlen nemes, jobb sorsra érdemes hal olyan csúnya véget ért, mint Szent Lőrinc: forró olaj lett a halála. Gyula beolajozta, besózta, rárakta a gázsütőre, össze-vissza égette, majd finom étékként tálalta. Barát ide, főnök oda, én bizony szívesen bepereltem volna – halottgyalázásért.

Ha már az állatoknál tartunk, bizonyára te is ismered az aforizmat, miszerint a gazdik rájuk hasonlító kutyákkal sétálnak. Szerintem ez Amerikában még inkább igaz életünk másik társának, az autónak az esetében. Például a testes Gábor a szintén testes Grand Ami iránt bolondult. Ő szokott elvinni Gyula kedves, célszerű, nem hivalkodó házához. Két szoba a gyerekeknek, egy az újabbak előkészítéséhez, továbbá kellően tágas nappali-étkező. Kettős kijárat a konyhába, onnan meg az előkertbe. Gyula nyaggatott is Nagymaroson, hogy miért nem készítek én is deszkadobogót a kerti asztal alá, merthogy ő minden eredeti zöld vagy barna foltot mesterséges borítással tett láthatatlanná a saját telkén.

Nos, amikor egyszer kivételesen saját kocsival ballagtam hozzá, ott, ahol balra fölfelé kell kanyarodni, tudod az ABC-nél, ahol Gyula bevásárol, szóval az ottani kereszteződés előtt éreztem azt a furcsa, ferde illatot. Valami eszméletlen penetráns bűz áradt be a kocsiablakon, amit gyorsan fel is tekertem. Majd megtudtam, hogy egy héttel korábban (!) valaki elütött egy szkunszket (bűzösborz). A tűzoltóság valami csodahabbal fertőtleníteni próbálta a vidéket, de hiába minden, ha szándék, azért a szkunszk az úr.

Nem szeretnék méltatlanul igazságtalan lenni Gyulához. Ha a halhoz nem is, a marhához kiválóan értett (ez most nem szakmai megállapítás volt). Nemcsak jól készítette el, hanem ha étterembe mentünk, akkor is jól súgta meg a célszerű választékot. Mint abban a kicsi, de forgalmas öbölparti étterem-bárban is, amely a könyvtárra és a popolora emlékeztetett. A bár fölötti pult a plafonig meg volt rakva piásüvegekkel, fajtánként, nemenként, koronként. Ha az a bizonyos csinoska pincérlány volt a szolgálatban, akkor nem a kedvenc italodat kérte, hanem azt, amelyik a legfelső sorban volt. Mert akkor a tiniszoknyás Mariskának fel kellett másznia a csúszólétra legmagasabb fokára...

Most már csak sóhajtok egyet, mert azt a sarki tequila-bárt alig tudom felidézni. Annyi biztos, hogy sárgán aranyló, állagában a tokajira emlékeztető kaktuszpálinkát ittam ott. Velem egyidőset, vagyis közel a nyugdíjhoz.

Őszi szél, ne kísérij el utamon

Uff, kiáltotta a néma indián és kirántotta őseitől örökölt régi rozsdás cvikkerjét. Ilyet még nem látott vörös ember. Négy magyar a Bryce-kanyonban, közel háromezer méter magason Martinit és vizskit szopogatva – szkópázik. Utahban, ahol alkoholos italt állítólag nem is lehet kapni. Drága barátom, Gábor, mindig ezzel büszkélkedett: mondd csak, csinálta ezt valaha is, bárki is előttünk? Mellesleg otthon derült ki, hogy a Bryce igazgatója szegről-végről ismerős magyar, de hát ezt ott és akkor nem is sejtettük.

Amikor harmadszor jártam Friszkóban, döntésre jutottam. Ezt látnia kell a Csillagnak is, meg a barátaimnak is, mert a szép látnivaló, a jó élmény is jobban ízlik, ha többen élvezik.

Bevettem magamat az Internetre, miután előkaptam régi vadnyugati térképemet. Akkor még a net kezelhető volt. Nem volt teletömve szeméttel, gyorsan lehetett keresni, holott még csak modemes elérési lehetőségem volt. Aszondja, hogy aszondja, legyen mondjuk bő három hét és nézzük meg körülbelül a következő dolgokat. Zwanzig und zwanzig ez annyiba kerül, azt kell intézni, úgy lehet megoldani – szóval beadtuk a vízumkérelmet.

Teltek a hetek, amikor is egyszer csak jött a telefon: tessék a követségre fáradni. Ezt ne úgy képzeld, hogy egy barátságos meleg szobában capuccinoval fogadnak. Nem, a követség előtt hosszú sor áll, te vagy a kétszázadik, a szél fagyosan fúj, most meg még az eső is rákezdett. Pár óra múlva a kulturált ügyintézés eredményeképpen kezdedben van a tíz évre szóló vízum, bár csak ötszáz tökhülye kérdésre kellett válaszolnod. Aki azt kibírja, az megérdemli.

Az anyagi háttér el volt intézve. Bizonyos okok miatt Gyula ragaszkodott az X bankhoz és oda utalta át a járandóságomat. Meg kell mondanom, hogy a pénzügyintézet végig korrekten szolgált ki, nem is túl drágán, csak a számla lezárásakor derült ki, hogy nem tud kerekíteni. Az egyéb dolgok feltételeken kerültek rögzítésre, így a szállások is. Most ment az emil, hogy az óra indul. A tucatnyi szállás közül csak kettőben kértek előleget (megkapták), a legtöbben adtak nyugdíjas kedvezményt, volt 10 százalékos internetes kedvezmény is. Végül mindössze három helyen akadt apró gondom. Az egyik a legelső szálláson, amelynek díját ígérete szerint Gyula fizette volna, de valamiért nem tette. A másikonál egy apró félreértés a kedvezmény körül, amit a magammal vitt levelek és válaszlevelek megnyugtatóan tisztáztak. A harmadik San Diegoban, de ott sem az alapdíj, hanem bizonyos igénybe nem vett szolgáltatások miatt.

Egy dolgot előre el kell árulnom. Szálláshelyeink ugyan adottak voltak, de szokásommal ellentétben semmilyen programot nem írtam elő, csak – olykor alternatív – javaslatokkal éltem. Ez így primán bevált: soha, semmi miatt nem kellett panaszkodnunk. Tudnod kell, hogy Gábor, egykori osztálytársam és kedves neje, Ilácska, örök partnerem a szkópában, az IBUSZ-nál komoly utazásszervező tisztséget töltöttek be. Hazaérkeztünk után a cég korifeusai összefutottak, összezsápták a kezüket: lehetetlen. Nem lehet ekkora utat ennyiből, ilyen jól, ráadásul minden baj nélkül végigcsinálni. Hát bizony lehetett, Istenke segítségével. Elárulom, hogy a 24 napos út kettőnknek a repülőjeggyel együtt még 700 ezer forintunkba se került.

Hát így történt, hogy egyszer csak ott álltunk négyen Ferihegyen, remélve, hogy az őszi szelet itthon hagyjuk.

Meddig jó a dinnye?

A frankfurti frankfurtit már túldícsértem. A beszállást túléltek. A kedvelt hátsó helyeket elfoglaltuk. Nem gyújtottunk rá. Ki-ki a gondolataiba mélyedt. Vagy a hátsó ülésbe, hogy egy picit lefelé bámészkodjon. Az őszi szél pedig valóban itthon maradt: hétágra sütött a nap.

Szerencsénk, hogy még előttünk volt Mihály-nap. Akkor még jó a dinnye. Valahogyan beesett, hogy ha New Yorkot a Big Apple (Nagy Alma) néven becézik, akkor legyen Friszkó mondjuk Nagy Dinnye. Amit négy szeletre vágva fogunk magunkba gyömöszölni, hiszen négy napunk van rá. Nagyon jó helyen volt a szállásunk. A kínai negyed melletti főutcán, két háznyira annak nyugati, faragott kapuval díszített bejáratától. Nem egy Hilton, de megteszi. Úgy volt, hogy Gyula fizeti ezt a szállást, ezért eljött velünk megnézni a helyet. Finoman szólva kis vacaknak becsmérelte. Barátaim ezen meglepődtek, mert a külön előszoba és fürdőszoba mellett egy négyszer négy méteres egységünk volt, ami idehaza normális méret. Én viszont már hozzá voltam szokva az ottani motelekhez, amelyeknek hálósobája valóban a mondott nagyságnak mintegy kétszerese. Későbbi szállásaink ilyenek is voltak. Ha kétágyas a hely, akkor a két ágy mindegyike nagyobb, mint a Kikában franciaágynak mondott műtyűr.

Amúgy a szállodákban a személyzet mindig amerikai módra veti meg az ágyat, akkor is, ha azt az este ízekre szeded. Feltehető, hogy féltékeny házasságok találták ki a cuccot, mert a minden oldalról a matrac alá gyömöszölt takaró alól éppen úgy nem lehet észrevétlenül kiosonni valami kalandra, mint ahogy a közös pokróc is azonnal elárulja a párodnak, hogy a mosdó felé indulsz éjjel háromkor. Még jó, ha a kibugyolázkodás miatt nem késed le ezt a randit.

Egyébként nem tanácsolták, hogy megérkezésünk után kvázi a hazai időben szundizzunk, mert akkor nehezebb lenne az időzóna-eltérés miatti átállás. Inkább célszerű megvárni az ottani estét, valami mozgás után, hogy a fáradság leverjen a lábadról. Nem is akadt bajunk a

váltással, mert az obligát tisztálkodás után mindjárt nekiláttunk a dinnye első szeletének, Frisco közepének. Annyit előre elárulok róla, hogy magvas volt.

Rögtön bevettük magunkat a kínai negyedbe és azonnal meg is tapasztaltuk az ottani kínai árusok üzleti filozófiáját. Gábornak egy régi típusú, méretes videofelvevője volt, tízszer akkora, mint egy handycam. Többen meg is kérdezték tőlünk, hogy melyik TV-társaságnak és mit forgatunk, mert ilyesmit már csak ők használtak. Gábornak kifogyott az akkuja, ezért újat kellett volna szerezni és no lám, mindjárt balra itt is van a megfelelő üzlet. Láttam kiírva, hogy egy aksi 72 dollár. Megkérdeztem az árát. Mondták, hogy 36 dollár, de mindjárt korrigáltak is: 24 dollár. Szemem apró rebbenésére 18 dollár lett, amit hallgatagságom végül 10 dollárra szorított le. Nem vettük meg. Másnap egy üzletben közöltem, hogy 5 dollárom van erre a célra és meg is kaptuk a kívánt cuccot. Ami melleleg 2.50-be került volna.

Az alkudozás után némi kanyargás árán rátaláltunk arra a viszonylag széles útra, amely felvezet a Coit-toronyig. Tudod ez San Franciscoban olyasféle bevezető, mintha Budapesten felmennél a Citadellához. Innen sok mindent látni, bár sajnos a Golden Gate-et egyelőre köd takarja. Viszont az öböl kitárulkozik és tisztán látszik Alcatraz szigete is. Ezt a Gellért-hegyet a sznobok dombjának nevezik, mert az újgazdagok vásároltak itt drága ingatlanokat. De a hazaiakkal szemben ezeknek legalább van ízlésük. A dombot félkör alakban egyetlen nagy virágerdő vesz körül, amelyben kanyargós és rejtélyes ösvények vezetnek a domb aljára.

És máris ránk talált az első meglepetés. Minden előzetes terv nélkül bebámszkodtunk egy szusi-árus ablakán – és már bent is voltunk. Igen ám, de ez nem olyan, mint amilyenhez volt szerencséd: ez varázslatos. A terem közepén ovális alakú térség belsejében sűrögnek-forognak a szakácsok, pótolva a kis hajók megüresedett rakományait. Merthogy egy ovális vályúban víz csörgedezik jobb felé, azon apró dzsunkák úsznak és mindegyik rakománya három különböző szusi. Te a koncentrikus ívek legszélén egy bárszéken ülsz és kiválasztod azt a fogást, amelyik neked tetszik. Az önkiszolgálásnak ez igen szellemes módja: semmit se kell sehová se vinned, eléd úszik az étel. Rajta kívül a szemed is úszik, könnyben, de nem annyira az örömtől, mint az itt felszolgált zöldtorma krémtől, ami mellett a hazai csak egy simogatás. A sört külön kell kérned az időnként feléd libbenő felszolgálólánytól. Azt szinte fölösleges megjegyezni, hogy ez persze nem jégből kiolvasztott hal, hanem olyan, amelyik reggel még valahol a híd alatt úszkálgatott...

Hát most mondd meg, nem jól indult a legelső nap? Naplementében láttad az öblöt, szinte elbódultál a virágkavalkádtól, majd egy igazi kulináris ritkaságban volt részed.

A második napon felültünk a csimpaszkodó villamosra. Annak rendje és módja szerint segítettük az utcai végállomáson megfordítani, mint a bámszkodók többsége is. A kocsí nem lehet olyan nehéz, mert a vezető vagy a kalauz félfenékkel taszigálta arrébb, mintha csak egy motor nélküli üres Trabant lenne. Nem, ez nem fogaskerekű, mint hinnéd, ez kábelvillamos (cabelcar), amit a vezető a megállóban befékez és kiakasztja a horgot a kábelből. Induláskor pedig kapása van: a hosszú kart ráaggatja a kábelre. Én történetesen a külső deszkapallón állva utaztam, amely a kocsí oldalát kíséri. Déjà vu érzésem volt, mert most már be merem neked vallani, hogy gyerekkoromban a Somogyi úton a 49-es villamos nyitott lépcsőjéről úgy ugráltam le, mint itt jóformán mindenki. Ott nem volt forgalom, itt viszont az autóvezetők óvatosak, türelmesek. A frizskói villamos egyébként a régi budai kilencesre emlékeztet, ami a budai Duna-parton kanyargó formás dobozka volt, csak éppen ez itt sötétpiros. A vezető aszerint kaphat fizetést, ahányat a műszak alatt csenget és amennyit dumál, mert a Bangha néni be nem álló szája egy lemerevedett képernyőnek tűnhet a hanggyakorlatai mellett.

A vonal másik végén a Fisherman's Wharf-nál éppen indulófélben volt egy kirándulóhajó, hát gyorsan vettünk jegyet rá. Nagy szerencsénkre aznap nem vált be a kívánság: bár azon az áron, hogy nyakunkon össze kellett húzni a holmit, az őszi szél elkísért az utunkon. Ez azért fontos, mert így feloszlott az öblöt betakaró köd és teljes szépségében élvezhettük a Golden Gate panorámáját. Hajónk tett is egy kört alatta. Mit mondjak, föllentenék, ha azt állítanám,

hogy be kellett húznunk a fejünket: a híd rácsozata messze a fejünk fölött terpeszkedett. Az Alcatraznál nem szálltunk ki, ahhoz másik hajóra kellett volna ülnünk több pénzért, bár már nem kellett félnünk attól, hogy ott tartanak, hiszen csak múzeumként funkcionál.

Később elbókláztunk az öböl partján. A dokkok többsége zárt és a várakozással szemben vitorlás hajót csak másnap láthattunk. Természetesen érdemes egy kiadósat sétálni a 43. dokknál (Pier 43). Jóllehet az egész egy nagy bazár tele amerikai csacsisággal, az ebédre bekapott fish 'n' chips ellen senki nem nyújtott be óvást, jóllehet később ettünk ennél még finomabbat is. Itt hallottuk meg azt a megmagyarázhatatlan monoton zajt.

A 39. dokk felől furcsa köhögéssel párosult rekedt ugatás neszt hozta felénk a szellő. Hamarosan megláttuk a pár száz fókát, amint zajosan és meglehetősen ügyetlenül tülekedtek a jobb helyekért a számukra készített vízidobogókon. A borjú nagyságú, Kojak-fejű állatok gyakran összeakasztották a bajuszt, főleg, amikor az arra hivatottak hallal etették őket. Sajnos úgy hírlik, hogy most üres a dokk: a fókák a meleg miatt északabbra költöztek.

A másik két szelet

A harmadik napon adtunk egy kicsit a kultúrának. Ezúttal bal felé indultunk el, a dombra fel. Templomokat és múzeumokat akartunk megtekinteni. A program igen jól indult. A Grace templomba estünk be. Kívülről „kemény” stílusú, mint a legtöbb nagy amerikai kőtemplom (kivéve persze a New York-i San Patrick-et), bár a kapubejárata kimondottan csodás. A firenzei Battistero Ghiberti által készített aranykapuját utánozta – szép sikerrel. Belül a templom a szokásosan hatott, kivéve azt, hogy van egy állandó, nagyon kedves bethlehemi összeállítása, illetve egy ökumenikus kápolnája, amit az AIDS áldozatainak szenteltek.

Utána lefelé sétáltunk azokon a hullámozó utcákon, amiket a krimikből ismerhetsz. Oldalt fagyaltszínnű babaházak állnak. Sokuk csak egyszobányi széles, nem is tudom, hogy a bejárati lépcső pár foka után odabent miképpen tudnak az emeletre felhatolni. Az építkezési mód olykor kimondottan meglepő. Láttam például egy féligkész házat, amely alul csupa cső és traverz volt. Mint kiderült, ott nem *emeletráépítés*, hanem *emeletaléépítés* a gyakorlat. Fogják a földszintet, ahogy van, emeletnyit megemelik, majd beépítik az alatta támadt űrt. Érdekeség, hogy az utcasarkokon „kutyavécéket” alakítottak ki, melyekkel elkerülték a kutyapiszok járdákra kerülését. Egyébként San Francisco átlagos város: nem nagyon koszos, de vannak nála tisztább települések is.

Odalent láttuk a Feketeszakáll bárkáját a tengeren cirkálni, amely kirándulójajó és még olyan régi típusú karavella, mint Kolumbusz Santa Maria-ja. Nekem jobban tetszett az a háromárbocos schooner, amely már csak kikötött múzeumként szolgál és amely megkerülte még a Horn-fokot. Imádom ezt a hajótípust, mert a nekem kedvesek közül is a legkedvencebb Verne-regényben – a Kétévi vakációban – ilyen szerepel.

Noha múzeumokat is akartunk látni, a hajó alakú hajózásiba valamiért mégsem tértünk be. Inkább tovább sétáltunk a part mentén, miközben előbb a széles erdei úton, majd a szintén méreates bicikliúton futók és biciklisták tucatjai hagytak el bennünket. A tengeri sétány szép, a parti utat viszonylag ízléses, de minden bizonnyal roppant drága házikók kísérik.

Letettük a legnehezebb alkatrészünket egy padra és hazai módra nekiláttunk az ebédnek, vagyis a bekészített szendvicseknek. Gyomrunk telése nem zavarta szemünket ugyanebben a funkciójában: elteltünk a látványtól, hiszen csak egy ugrásnyira volt tőlünk a napsütésben magát teljes szépségében megmutató Golden Gate.

A hízásnak nem csak a finom szendvicsek adnak tápot: állítólag a nevetés is hizlal. Dejszen akkor miért nem vagyunk még kövérebbek?

Előttünk egy főszer etette a halakat kukacsal, miegymással. Igen bonyolult módon. Mert ahelyett, hogy behányta volna őket a tengerbe, egy hosszú bot és még hosszabb zsinór végén kínálta a kétségkívül kedves állatokat. De ez baj volt. Mert repül a nehéz csali, ki tudja hol áll

meg, kit hogyan talál meg... Hát ez biza megtalált egy tengeri farkast, amit itthon sokan csak sirálynak neveznek, pedig az sokkal kisebb.

A farkasvakságban szenvedő sárgacsőr eltévesztette a csalit (nem csoda, hisz olyan pici), viszont belegabalyodott a zsinórba. Szóval ho-ho-ho-horgászunk fogott egy tengerifarkast, kivontatta és félórás küzdelemben – az ilyen állat csőre kerülendő – kiszabadította.

Valahol a domb háta mögött keveredtünk haza, egy kicsit unalmas úton, meg fáradtan is. Még nem mondtam, hogy naponta úgy cirka jó 14-15 kilométert gyalogoltunk, bár olykor még többet is. Ha ezt nem tettük és nem fáradtunk el, akkor este az elmaradhatatlan szkópacsaták következtek: Györgyi-Gábor és Ilácska-Béla felállásban. Mindig mi nyertünk, kivéve azokat a nem ritka eseteket, amikor ők. Az amerikai út összmérlege 1:0 a javunkra.

Késő délutánra Gyula meghívott bennünket egy sörözőbe, amely egyben sörfőzde is volt. Régebbi utam (1975) alkalmával nem voltam elájulva a víz ízű, számomra túl szénsavas és túl gyenge amerikai söröktől. Nos itt kellemesen csalódtam. Gábor is elismerően csettintett az ír vörös sör szájba olvadtán, mi több, Györgyi is ivott a nedűből, pedig általában tartózkodik a sörtől, én pedig el voltam bűvölve a jól mutató angol keserűtől is. Itt tudták, hogyan kell az italt kínálni: nem szóval, hanem sós fokhagymaporral alaposan behintett French fries-zal, vagyis szalmakrumplival. No fiam, arra minden mennyiségű hígítás elkellett!

Eddig három null a javunkra: a dinnyének ez a szelete is a kedvünkre való volt. Brühühü, már csak egy napunk van hátra, brühühü, pedig örökre itt maradnék.

Most vegyél egy darab Margitszigetet és anélkül, hogy lebecsülnéd az értékeit, szorozzad meg tízzel a méretét és virágainak a bőségét. San Francisco legbalsó dinnyeszeletét a Golden Gate park jelentette a számunkra. Az egész egy csodálatos és roppant nagy arborétum. Ismét 15 kilométeres séta, amelynek az elején egy hatalmas virágkiállítás fogad, a közepén pedig az ismeretlen okból kiégett akvárium. (No, legalább nem kell benne bóklásznom, mondok én maliciózan.) Aztán rét, aztán újra csak virágerdők, meg ritka fák, aztán meg tavacsok.

Minden rendelet dacára ezek a taxisok nem voltak sárgára festve. Bár többnyire szépen besoroltak egymás mögé a drosztra, libasorba, egyik-másik tülekedett: előrébb akart jutni. A taxik inkább a Stratos gépkocsira emlékeztetve kicsit keménypáncélúak voltak: ha akarod, akár teknősbékáknak is nevezheted őket. A tavacska fő parkolóhelyére, arra a vastagabb gallyra sorakoztak fel, várva a fuvart. És igazán csak annak hiányában pottyant le az egyik és vette át a helyét a másik, bár lehet, hogy előbb a víz alatt a lábincáját megcincálta.

Itt történt velem az a kis baleset, amitől Gabiék kicsit, majd az eset ismétlődésekor mások nagyon megijedtek. A jóltartás miatt (?) kicsit passzentos farmerem bal zsebébe dugtam a kezemet, majd amikor kihúztam, sugárban fröcskölt belőle a vér. A kezem megégése miatt oda átültetett bőr hosszú ideig a legkisebb ütődésre vagy horzsolásra kipattant és csúnyán vérezni kezdett. Persze csak a látvány volt ijesztő, nem volt igazán baj, sőt így a köpölyözést is olcsón megúsztam. Mindez magánügy, nem is mesélném el, ha...

Imádom az amerikai közérteket nem csak azért, mert azokban a húsokat is higiénikusan, gusztusosan csomagolva tálalják, nem is csak azért, mert kínálatuk fenomenális, hanem főleg azért, mert a pesti 72-es trolibusz simán elkanyaroghatna az igen tágra méretezett folyosókon. Valahol a Kings Canyon előtt válogattam egy ilyen helyen, majd a pénztárhoz érkezve, már nem tudom miért, hátrapillantottam. Nos a négy méter széles folyosón átlós vonalakban keresztbe-kasba két centi vastag vörös fonál húzódott: az én nemes vérem. Elnézést kértem a pénztárostól, meg hogy feltörlöm, meg... Összefutott az egész személyzet és ha nem vagyok anyám fia, vagyis annyira őszinte, akkor talán több ezer dollárral is gazdagabb lehettem volna. Merthogy az iránt érdeklődtek és csak azt kellett volna füllenem, hogy valamelyik árupolc sarkába ütöttem be a kezemet. Nem tevé.

Tehát vissza a parkhoz. Egy padon ülve elfogyasztottuk ebédünket, majd továbbsétálva még megtekintettük a pagodát és az azt kísérő vízeséseket, végül elutaztunk az úgynevezett városközpontig. Az itteni Capitolium, közönségesen városháza, ugyanarra a kaptafára készült,

mint sok tucatnyi rokona az USA-ban: nincs rajta látnivaló. Mint ahogy az azt körülvevő, a klasszicizmus áljegyében készült más épületekben sem. Az unalomig szürke építmények csak abban különböznek a pestiektől, hogy fiatalabbak, nagyobbak és nincsenek szétlőve.

Kettős érzések között térünk haza. Jaj, de jó, hogy ezzel az uncsi részlettel fejeztük be a friskói sétáinkat, így talán nem lesz olyan fájó a búcsúzás. És már várnánk az új élményeket: mi lesz holnap? Hogyan, merre és meddig? Most éppen roppant fáradtak voltunk. Meg ott álltunk talpig zsozsó nélkül. El kellett sétálnunk a bankba, hogy felvegyünk némi készpénzt. Most már ikszedik alkalommal haladtunk el a csodás piramisház mellett, meg alkonyodni kezdett, meg kezdtek kigyulladni a fények, meg belém bújt a kisördög. Feltehetőleg csak az utóbbi felelős a felelőtlenségért.

Megláttam a „barna felhőkarcoló” – a nevét meg nem mondanám – alján a kiírást: fentről gyönyörű az esti panoráma. Kis vicik-vacak skyscraper volt, hiszen a Sears Tower (Chicago) 102 emeletet szózott rám, itt pedig megúsztuk 52 emelettel – ha a jó gombot nyomtuk meg. Addig egy tapodtat se...

– Öcsikém (Jézus Mária, már csak Ilácska szólít az igazi nevemen), nem lesz ez túl drága? – aggodalmaskodott barátom eddig egyetlen és legkedvesebb neje. – Dehogynem, de én ide akkor is felviszlek – válaszoltam gálánsan.

Csupa fény, csupa rejtett fény, csupa hangulat, szinte múzeum, a folyosókon, a liftek mellett régi dagerrotípiák, virágok, most ide felmegyek és holnap vagy fizuemelést kapok, vagy indulhatunk máris haza.

Fent libériás személyzet fogad. Még több kép. Még több virág. Kis box a kiugró ablak mellett asztallal, négy székkal, és máris bámuljuk a friskói éjszaka szépségeit. De hiszen még le se ültünk, nem is rendeltünk...

A felszolgáló kedvesen mosolyogva helyezte elénk az itallapot. Megláttam, és már tudtam, amit kellett, a többieknek csak felolvastam: ki mit kér? Majd ilyen-olyan süttikkel kísértén kihozták azt a négy cseresznyével, napernyővel, miegymással díszített koktélt – mondanom se kell, hogy négyen négyfélét kértünk – amitől még aranylóbbnak látszottak a friskói fények. És mivel te csak egy bután anyagias magyar vagy – szóval pontosan olyan, mint én – elárulom neked, hogy ez az elhajlás legfeljebb és összesen egy-két ezer forintunkba került. Egyébként máskor is volt részünk hasonlóan kellemes csalódásban, de arról majd később.

Gyula eddig teljesen korrekt, mi több gáláns volt velem. Odautazásunk előtt felkínálta, hogy ő fizeti a kocsinak a bérletét, amivel a Nagy Bulit megcsináljuk. Merthogy az eddig még el sem kezdődött, ez eddig csak az entré, a nyitány volt.

A színpadias jelenetek kedvelőjeként felhívott, hogy a kocsim a szállodánkkal szembeni parkolóban áll, a kulcsot pedig a londinernél vehetem át. Hát képzelheted, hogy amúgy sem picinyke szívem milyen nagyot dobbant: akkor tényleg kezdődik!

A parkoló szinte legsötétebb sarkában ott állt az ezüstösen pezsgőszínű Bátor. Másként a vakmerő, a rettenthetetlen, a Dodge Intrepid. Fullautomata, szerény 3.500-as motorral. Gyula mentegetődzött is miatta: nagyobbra nem tellett. A picinyem 5,60 hosszú, két méter széles, ülései a padló szintjén. Elöl két kagyló, közöttük a sörpult, hátul egy tornateremnyi terasz az asszonykáknak, lehetne ott még szövőgépen is szőni, de megmaradnak a terveknél.

Hmmm. Nekem most ezt el kellene indítanom. És mi van, ha rögtön előre, azaz a falnak megyek? Hmmm. Node mégis, muszáj. Nem vagyok ennyire ügyefogyott, csak hogy 1975 óta nem vezettem automatát. Most megsimogatom, megszólítom, beindítom. Nincs is hangja, ez nem dízel (Amerikában egyáltalán van olyan fürmedvény?), a kocsi halkan tol hátrafelé, bár az anyósülésen Gábor az ajtókilincsbe kapaszkodik. Pördülök még párat a kis szolgálommal, majd átadom a volánt Gabinak: próbáld ki te is.

Este a köszönöm-telefon során ért a meglepetés. Mit, hogy a Gábor is vezette? Azt nem szabad, azt nem lehet, mert csak egy személyre – rád – kötöttem biztosítást, még egy valaki a duplájába kerülne: csak te lehetsz a sofőr.

Hát így, az én szándékomon kívül adódott, hogy azt a laza 6.000 kilométert, ami ránk várt, egyedül vezettem le, bár a természet lágy ölén itt-ott meglágyulva átadtam Gábornak is a volánt, egyáltalán nem félve attól, hogy abból baj lehet. Mindig is én voltam a veszélyesebb, a megfontolatlanabb vezető.

Asszonykánk is átjöttek megcsodálni leendő társunkat és otthonunkat. Majd szerintem mindenki csak mímelte az alvást, igazándiból a nagy út kezdetét várta, elmélázva a jövőn.

Reggel az autó megtelt. Szerintem – Gabi, ne hallgass ide – az első kocsi, amely Gábor sok betonkockának megfelelő méretű bőröndjét is képes volt befogadni. Elrendeztük a cuccokat, majd még egy picit félősen elkezdtem gurulni a járgánnyal. Majdnem eltévesztettem az első kanyart, utána pedig a villamossínen kellett zötykölődni. De végül is a Dodge felcaptatott az ikercsúcsra (Twin Peaks), amely a budai Sas-hegynek szinte a tökéletes mása, bár mintha az utóbbival szemben mutatkozó Szabadság híd egy hangyányival zöldebb és kisebb lenne, mint amott a Golden Gate. Elindultunk a remények és a szépségek kettős csúcsáról...

Napa völgy

Ha ügyesen húzod meg a kart, akkor a tivoli fényes golyója lassan felfelé kúszik, odafönt megáll, mintegy szétnézve és keresve a helyes utat, majd lezúdul, hogy az alsó csatornában lelassulva végső kis gödröcskéjében békével megpihenjen.

No látod, pontosan ezt csinálta a Bátor is, az új kocsim. A csúcson megpihent, majd lefelé vette az útját, míg csak rá nem talált a Hídra, amin türelmesen átsuhanva jobbra csámpult, abba a hajókkal zsúfolt öbölbe és ott letörttyedt. Persze maga a híd is érdekes volt, de nem ájultam el tőle: annyira magas és széles, annyira távol vannak tőled az ízei. Az az üdülő pedig Sausalito. Van még ilyesfajta jó pár a parton, de egyik sem ennyire híres, mert hiszen ez az egyetlen, ahol te is jártál. Innen kitűnően látszik Friszkó sziluettje, jóllehet abból ilyen szem-befényben nem sokat láthatsz. Azért bámészkodol egyet az illendőség kedvéért, de szíved már sokkal előrébb jár: a kaliforniai borvidéken.

Egyes többször megerősített hírek szerint Kaliforniában az igazi szőlő termesztését – noha előtte is voltak ott valamiféle lőrét produkáló szőlőtőkék – a magyar Haraszthy Ágoston honosította meg, még 1848 előtt. Bár egyes elfogult források megpróbálták cáfolni ezt a hírt, honfitársunk egyéb, nem mindig makulátlan üzletelései dacára is megőrizte a tiszta hírét. Ezt a Napa völgy bejáratánál lévő szobra és embermagas hordóra vésett neve is alátámasztja: ő a kaliforniai szőlők napja, apja, napája, szóval eredeti telepítője és valódi ismerője.

Első utunk a városkába vezetett, ahol furcsa diskurzusom támadt a helyi pékkel. Éppen deket kongatott a gyomrunk, amikor is egy francia pékséget fedeztünk fel, ahol igen finom, ropogós, szinte brüsszeli (az jobb, mint a párizsi, mint a croissant-ja is) bagettbe botlottunk. Vettünk is belőle pár darabot. Mire körbesétáltuk a kedves kis teret, az adag elfogyott. Erre újra betérve az üzletbe azzal találtam kezdeni a mondanivalómat, hogy ezzel a bagettal lehet valami baj, merthogy olyan gyorsan fogy... Ebből a fiatalocska szentem, az eladójanynka csak annyit értett, hogy baj van. Hívta a főnököt, az érettebb hölgy pedig már vidáman nyugtázta a „panaszunkat” és némi kedvezményt nyújtva ellátott minket újabb adag ropogatni valóval.

A borpincészetnél csak kicsit hatódtak meg, amikor elárultuk, hogy magyarok vagyunk. Az aggteleki cseppkőbarlangnál alig kisebb pincében mindenki ingyen kóstolhatott meg három fajta bort. A rokonságot nem tekintve nekünk se juttattak többet. Megrendelhettem volna egy fadoboznyi (hat flaska) itókát azonnal is 300-tól 4500 dollárig, avagy beiratkozhattam volna örökös klubtagként, akinek évente négyszer küldenek egy rekesszel a világ bármelyik tájára pár ezernyi buckért. Ezt a bucklövést nem követhettem el.

Végül nem is ott, hanem a városkában lévő boltban vásároltunk egy 50 dolláros bort. Azt sem magunknak: estére Gyulához voltunk hivatalosak.

Hazafelé az ún. Öböl-hídon mentünk át, ami alig 10-12 kilométeres. Olyan, mint egyféle hullámvasút: nemcsak jobbra-balra, hanem az alatta áthaladó hajók miatt föl-le is kanyarog. A friskóiak sokkal többre tartják ezt a technikai remekművet, mint a nagyon látványos, de kicsit fölöslegesnek vélt Golden Gate-et.

Búcsúesténk féloldalasra sikeredett. Főleg nekem. Nem azért, mert Gyula akkor tette tönkre azt a bizonyos ötkilós lazacot: amellet voltak egyéb, finom ennivalók is. Előző nap Gyula nem fizette ki a szállásunkat, pedig előtte megígérte és célzásokat tett kapcsolatunk természetének a megváltoztatására is. Társaimnak nem említettem a dolgot.

A te kedvedet se akarom elvenni. Szállásunk a Vagabond hotelben van, és mivel ismered a név jelentését, vágjunk neki együtt a továbbiaknak. Ha megengeded, utoljára még ülünk ki arra a partra, báméskodjunk el a túlparti izgő-mozgó repülőgépeken, kapjuk be ezt az utolsó pohár bort... Holnap majd úgyis mindent másként látunk.

Yosemite National Park

Ha igaz a szólás, miszerint tévedni emberi dolog, akkor nagy ember vagyok. Merthogy mindjárt az út elején egy nagyot tévedtem, hogy később az már csak egyszer forduljon elő. Röviddel Friskó után egy város felé tértem le, hátha akad ott látnivaló. Az sem akadt, mint ahogyan mentségem se, hogy a rögtöni megfordulás helyett miért próbáltam a mellékutakon kerengve visszatérni a főútra. Mintegy 40 extra kilométerbe és jó háromnegyed órába került ez a kis bolyongás. Türelmes útitársaim inkább vigasztaltak, semmint szidoltak.

Nem mindenki szereti az efféle utakat, én viszont imádom őket. Fehéren szürke aszfalt: kiváló minőségű, sima, sehol egyetlen kátyú. Az út közepén két sárga csík, amely azt jelezni, hogy tilos az előzés. Főlegesen, mert erre alig halad jármű, mindegyiknek a vezetője józan és senkinek az eszébe nem jutna valamiféle vad manőverekbe kezdeni. Az út jobbra-balra kanyarog: szinte elringat. A szélén most éppen zöld fenyőféléket látsz, de máskor a még bájosabb nyírfák fehér törzsei kísérik az utadat.

Többször találkoztunk kiégett erdőrészekkel, amelyek ott, ahol a közelükben nem élnek emberek, nem is természeti csapások. Ezek a természetes erdőirtások megfelelő gondozás mellett a megújulás zálogai. A nem viharos erdőtűzek a nagyobb fákat nem pusztítják el, sőt, mint alább látni fogjuk egyes fajoknak nem is ártanak.

Célunk a Yosemite Nemzeti Park volt, az első a megcélzott látnivalók sorában. Ha nem bánod, akkor most elmesélem a kétféle folyadékkal kapcsolatos bánataimat.

A benzin. Hát az bizony dollárban is nagyon olcsó, majdnem annyi, mint forintban. De idegben sokkal több. Ha hiszed, ha nem, az első hét amerikai benzinkút, amelynél meg kellett állnom tankolni, mindegyike másként működött. Hogy az anyád... Az egyiknél be kellett valahová dobni a kellő pénzt. A másikon egy telefonra emlékeztető valamin kellett beütni az összeget. A harmadikon nem a dollárt, hanem a vásárolni kívánt mennyiséget. Majd a dolog szinte ugyanez, de előtte egy tuskót el kell forgatni az adagolón. Itt hívni kell a kutast, ott elzavar, itt előre kell fizetni, ott utólag stb.

A dologban végül is egyetlen apró dolog a zavaró. Nem minden benzinkúthoz mellékelnek egy magyarul jól beszélő papot, akinek a bűneim természetét el tudnám magyarázni és aki fel tudna oldozni. Ha egy csepp eszed van, az ENSZ-ben javasolni fogod a megfelelő megoldást.

A másik a víz. Megyünk be a parkba, egyre beljebb, csak beljebb. A Yosemite völgy egy szűk kanyon, talán 2-3 kilométer széles, sőt. Magas fehérresszürke sziklafalak veszik körbe (a Zionban hasonló a kép, csak ott az ormok vörösek) és szeszélyes elrendezésben, de igen sűrűn óriási, több száz méter magas vízesések dübörögnek alá. Elvileg. Most gyakorlatilag sömmi, de sömmi. És Gabi szeme elborul és Gabi már kérdezi: egyáltalán jó helyen járunk? Pedig ott volt az eligazító tábla! A hangulat nem vidám. Itt-ott találkozunk egy turistával. Míg végre jobbra fenn, a szikla peremén megjelenik egy ködfátyol: mintha ott víz is lenne. Régen több

méteres sugárban dübörgött alá, zuhanyoztam is alatta, de könyörgöm, most javítják a vezetéket, hogy csak ennyire telik...?

A jobb oldali fal mentén egy erdei ösvényen abban a reményben captattunk előre, hogy valahol csak működik a szolgáltatás. De tekintetünk inkább balfelé kalandozott, mert ott legalább láthattunk vizet: a csörgedező patakot. Majd megunva a bókászást, kocsiba ültünk és beljebb hatoltunk a völgybe. Csakhamar egy tisztásra találtunk, ahol kunyhók sorakoztak, majd egy fahíd alatt egy békés csermely invitált. Ha már itt járunk, akkor nem hagyhatjuk cserben. Talán térdig merülhettünk a patakocskába, de az is vigasztalt. Lám, mi csak egyetlen napot szántunk rá, míg ott egy egész tábor küszködik ezzel az érthetetlen szárazsággal. A boltok se vidámak, talán még a sör is aszalódott... Jobb lenne tovább menni.

Ugyan már! Ne légy ennyire negatív! Odafele csodálatos hegyek vesznek körül, idelent pedig befogad a fákkal tarkított, patakokkal szabdalts rétet. Lásd be, hogy bár az óriási vízesések elmaradtak, ez nélkülük is varázslatos táj, ritka élmény. Olyasmi, mint Erdélyben a Gyilkos hegy, csak éppen többszörösen. Azt imádod, ettől meg fanyalogsz? Nem biztos, de talán még jó is, hogy ilyen lazán kezdjük az ismerkedést. Fokozatosan.

Szóval hamar visszataláltunk a jó hangulathoz, amihez hozzájárult az is, hogy a Heineken mégsem volt szikkadt és bár nem teljesen az, egészen európainak hatott (ott kicsit más a receptje). Szállásunknak most egy motel, a Knights Inn kínálkozott Fresno-ban. Kicsit nehezen találtunk rá, mert a város túlsó végén volt és nem akartuk elhinni, hogy a városka közel olyan széles, mint Budapest. Hát az. A benzinkút kicsit sötétes, első pillanatra talán barátságtalan üzletében igen jóságosan közölték a jó hírt: nem kell visszamenniük, csak haladjanak előre még annyit, amennyit eddig jöttek. Hmm, amikor már letennéd a..., a volánt.

Sohasem laktunk többszörös szállodában. Pihenőhelyünk mindig két lakóegységből állt a két házaspár részére, mindig saját fürdőszobával, hol francia ággyal, hol külön kettővel, hol székpadra alkalmas asztallal és székekkel, hol nem. Ahol nem, ott egymáshoz cepeltük át az ülőalkalmatosságokat, de ne mondd nekem azt, hogy egy motelben nem lehet zsugázni...

Sequoia National Park

Végső célunk ez a park volt, de már szenvedélyes gyűjtők lettünk. Ki csipkét, ki parkokat gyűjt: mi lennénk az utóbbiak. És amint csipkében a brüsszeli mellett elkél a halasi is, úgy a Sequoia se zárta ki a Kings Canyon Nemzeti Park kőcsipkéit. Különben is az út arra vezetett.

A park egy kedves hely, közepén egy szép kis tengerszemmel, de nem túl különleges. Itt találkoztunk az első sequoia fákkal, köztük egy olyannal, amelynek az alján egy két ember magasságú kiégett üreg volt.

Amíg te bámészkodsz, addig a többieknek elmondom, hogy végig 1000 méternél is jóval magasabban gurult a kocs. Jobbra zöld, balra hegy, kanyar. Balra hegy, jobbra zöld, kanyar. A kocs orra hol jobbra, hol balra mutat, de nincs értelme számolni a fordulókat, hiszen az egész vezetés egyetlen nagy szlalom. Az út mentén eligazító táblák figyelmeztetnek arra, hogy a kocsit melyik fokozatban célszerű vezetni. Meg arra, hogy az adott szakaszon milyen védett ez-az található: óvjad őket. És persze arra is, hogy ne etessed a feketemedvét se a mindig zárható szemetesláda/-kosár mellé tett ételmaradékkal, se közvetlenül magaddal.

A nemzeti parkok bejáratánál házikó áll, ahol vagy kell fizetni (egy kevéskét), vagy sem. Mindegyik mellett, no meg a jól kiépített erdei ösvényeket kísérve is, szép színes eligazító asztalokról ismerheted meg a park nevezetességeit. Egyik sincs összetörve vagy összefirkálva. A parkolót kísérő zárt szekrényekben találsz eligazító prospektusokat, azokból se vesznek el a kelletténél többet. Elszórt szeméttel még véletlenül se találkozol, ahogyan hangoskodó alakokkal, csoportokkal se. Ez itt valóban a természet lágy öle.

A Kings Canyonnak két további nevezetessége van.

Az egyik a sör. Kétfélét is vettem belőle: egy márkásabbnak látszót és egy hétköznapiabbat. Majd a kocsiba szállva ezt mindjárt meg is kóstoltam, a másikat Gabinak kínálva. Egyszerre csak harsány kacajra fakadt. Mint kiderült, neki vettem az alkoholmentes sört, magamnak pedig a valódit. Hihi, máskor még furcsább volt a választék, de arról majd később.

A másik az első találkozás a Nagy Kaliforniaival. Mármost a társaimé, hiszen a számomra már nem volt ismeretlen. Az NK az ottani méretes salátás szendvics, amiben lehet ilyen hús, olyan csirke, vagy amolyan hal: az apróra vagdalt és igen finoman fűszerezett gyöngyhagyma kilója egyikből se maradhat el. Bármit fizetek annak, akinek a szája szélén nem bukik ki egy vagy két kockája. Mi persze közös megegyezéssel négyfélét kértünk, már csak azért is, hogy csipegetve a másikéból többféle ízt kóstolhassunk meg. És ezzel egészen hasonlítottunk a bennszülöttekre, mert az amerikaiak hajlamosak egymás tányérjából válogatni.

Még a hihetetlen figyelmességet kell megemlítenem. Ila érzékeny volt a tartósítószerre, amelyek közül szervezete csak kevésfélét viselt el. Ezt mindig előre közöltük a felszolgálóval, aki soha nem morgott és szkópa-partnerem mindig megkapta a megfelelő vegymentes ételt. Az egész amerikai út egyik legnagyobb sikerének tartom, hogy Ila ételekkel kapcsolatos hazai panaszai Amerikában megszűntek.

Mivel csak ritkán jártunk étterembe, többnyire hideg kosztón éltünk, ezért jól jött az egy-két alkalom, amikor mégis betértünk valahová. Mert mindig alaposan feltankoltunk tudod azokkal a kis zacskós miegymásokkal, mustárral, kecsappal, egyéb fűszerrel stb.

Míg én itt fecserészek, a Kings kanyonból csendesen átcsorgunk a Sequoiába.

A sequoia fát sokan összetévesztik az amerikai fenyővel. Az utóbbi vékony, igen magas kort is megér, roppant magasra (akár 400 méteresre is!) megnő, de nem errefelé található. A sequoia nem is igazi fenyő, hanem külön faj. Legszebb példányait az amerikai tábornokokról nevezték el, bár szerintem nem mindegyik érdemelte meg ezt a tisztességet. A legmagasabb fának, a föld második legnagyobb élőlényének, amely a Sherman nevet viseli, pár adata a következő (Gabi naplójából):

Súlya: 1256 tonna

Magassága: 83,8 m.

Alapkerület: 31,3 m.

Maximális átmérő: 11,1 m.

Átmérő 60 méter magasságban: 4,3 m.

A legmagasabb ág átmérője: 2,3 m.

Az első elágazás a földtől: 40 m.

Tömeg: 1486 m³

Mint Gabi megjegyezte, derékban leginkább ránk hasonlított.

A sequoia fák átlagos életkora nem túl magas, bár egy cirka 6 méter magas metszeten az évgyűrűk 2500 évet sejtettek. Külön megjelölték azt a gyűrűt, amely Jézus születése évének felelt meg. Ez a fa nyolcvan tüzet vészelt át, amit a feketés gyűrűk mutattak. Azonban egyrészt ezt a fafajtát egy rejtélyes betegség pusztította, másrészt bármennyire is hihetetlen, gyökere csak egy-két méterrel van a földfelszín alatt. Ezért a szebb példányokat elkerítik, nehogy az emberek kitapossák a vékonyka védőréteget. Ugyanakkor a fának van egy érdekes képessége: kérge ellenáll a tűznek. Ezért sok a belül részben kiégett, mégis a lábán álló óriás.

A parkot úgy néztük végig, hogy végigjártuk a jelzett erdei ösvényt. Az óriásokon és a kidőlteken kívül találkoztunk kivésettél, illetve töből kivágottal is, amelynek földön fekvő hatalmas korongja nagyobb volt minden malomkeréknél. Sok élménnyel gazdagodva tértünk vissza a Bátorhoz.

A parkolóban elbeszélgettünk azzal a motorossal, akinek a gépe innen Kalocsáig ért és kutyüjeinek a felsorolása betöltene egy lexikont. Szerintem sokkal többbe került, mint a mi feltehetően nem túl olcsó kocsink. Volt azon minden, nekem csak egyetlen dolog hiányzott. Meg is kérdeztem tőle rögtön: mondja, szomszéd, és hol van a fürdőszoba ajtó? A kétméteres,

bajszos, bőrruhás hobó egy pillanatra meg akart ölni a bájos szömmöivel, majd egy nagy-nagy csörgést hallottam: leesett a tantusz. – Ahhá... úgy érti, hogy jó a járgányom?

Szokásunkhoz híven már sötétedéskor érkeztünk leendő szálláshelyünkre, Bakersfieldbe. A Best Western Inn ma nem tartozik az olcsó helyek közé, de akkor igen kedvező volt az ára. Pedig még nem is mondtam el, hogy mindig olyan helyet választottam, ahol úszómedence is volt. Ezért az esti program általában a következő módon nézett ki:

A lányok kipakoltak és berendezkedtek, a fiúk addig bevásároltak. Után Ilácska pihent egy kicsit, Györgyi és Gabi máris lubickoltak, én körülnéztem, majd csatlakoztam a feredőkhöz. Ilácska közben előkészítette az estebédet, mi segítettünk neki, majd egyikünk szobájában elrendeztük az asztalt meg a székeket és kezdetét vette a többfogatós vacsora. Bár speciel éppen itt nem volt asztalunk: azt ilyenkor az ágy vagy a tükrös szekrény pótolta.

Bakersfieldbe úgy érkeztünk, hogy előtte nem vásároltunk ennivalót és ott álltunk talpig kaja nélkül. Étterembe nem akartunk menni, a motelben pedig nem adtak vacsorát. (Viszont reggelit, egyedül ezen a szállásunkon, igen.) Gáborral nyakunkba szedtük a lábunkat, hogy valamit beszerezzünk. De a motel közelében közért egy szál se volt. Végül hosszas séta után – ahajt, ahogy a székely mondja – egy lerakatfélét láttunk meg, ahonnan többen élelmiszeres csomagokkal jöttek ki. Picit gyanúsakkal, de mégis...

Bementünk. Hát nem a Red Owl volt (egyik kedvenc közértem). Raklapokon hevert itt pár zsák liszt, ott egy-két üveg olaj, amott kimért vaj és igen, itt kilós hálókban szalámi. Ha hiszed, ha nem, az amerikaiak Magyarországról téliszalámi-véget importálnak, de legalábbis a cucc úgy nézett ki. Három dollárért egy kiló. Nosza, felkaptunk egyet.

– Jeggyel teccik fizetni, vagy – khmm, talán inkább – készpénzzel? – nézett végig rajtunk a pénztárosnő, aki nemigen tudott besorolni bennünket a rongyosruhás, babakocsit tologató beteges külsejű asszony, a félmeztelen lurkókkal ordibáló csajszi, a barna zacskóból pocsék minőségű viszkít szopogató féltiszta egyén közé. Hát kiderült, hogy a hajléktalanok ellátójába keveredtünk, ahol jegyre lehet olcsó ennivalókat kapni és olyan tízdollárost, ami a kezembe akadt, talán az egész környéken senki se látott még.

A szalámivégen volt némi tartalmasabb eleje is, a kimért vajhoz és a nem is olyan száraz kifliféléhez eléggé jól passzolt. Bakersfieldi steak feledékeny magyar marha módra...

Mint már tudhatnád, idegen helyen az egészséges alvás elképzelhetetlen pár parti szkópa nélkül, mert hiszen az a kis veszekedés csak átmenetileg pezsdíti fel a vért.

Vessél meg, de sohasem pedáloztunk azért, hogy legyen tévé a lakóegységünkben. Sőt, bár szinte mindig volt, a pihenő Ilát kivéve jóformán rá se hederítettünk. Ez a szokásunk változott meg másnap, amely azonban alighanem nem erről, hanem egészen másról ismeretes.

Death Valley – Szeptember 11.

1975-ben Las Vegasból a Halálvölgyön át igyekeztem Bakersfieldbe. Most pedig éppen a fordított utat céloztam meg. Kérlek, lapozd fel a megfelelő részt abban a leírásban. Mindjárt megérted, hogy most nincs hangulatom jópofáskodni.

A Halálvölgy a tenger szintje alatt van, ezért képzelheted, hogy mennyi kanyargás után dőcögtem le oda az ezerméteres hegyekből. Talán kilenc óra lehetett – mindig eléggé korán adtam ki az indulásjelet – amikor ötven fokban száraz hőségben megálltunk valahol, ahol üdítőt lehetett venni. Hiába is kérdezed, most nem volt időnk kicsit pancsikolni abban az oázisban, ahol 75-ben megtemtem. Viszont helyette megnéztük a volt bányának a csodálatos ásványkiállítását és egykori eszközparkját.

Később kitértünk az Ördög barázdái nevű helyre, erre a negyven-ötven centis, hatalmas fehérénsós rögökkel végigszórt térségre, ahonnan a bányászati jogokat elnyerő magyar – ki más – feltehetően kitermelte a keserűsöt (glaubersó).

Majd nekivágtunk a további útnak és balra megláttuk a kereszteződést, amely felvitt volna a Zabriskie Point-hoz. Annak idején láttam a filmet, de nem bűvölt el. Polanski alkotásait anbklokk utálom, erőszak és pornó mindegyik, nélkülözve a belévetíteni óhajtott gondolatot.

És akkor...

És akkor bekapcsoltam az autórádiót, amit nem sokszor tettem. Egyrészt azért, mert mi olyan fafejű öregek vagyunk, akik megvannak a zaj nélkül is, kézbeld el: beszélgetni is tudunk. Másrészt azért, mert egyes country-nótáktól eltekintve zenei ízlésünk nem igazán egyezik meg a vadnyugaton félkilométerenként újrahangolandó kis helyi adók zörejeivel. Egyik rádió se sokkal normálisabb, mint a „Miért éppen Alaszka?” szellemesnek szánt, de butára sikeredett rádiós műsorának a szellemtelenkedései. No látod, egy pillanat alatt rossz kedvet teremtettem neked. Nem véletlenül: éppen azt akartam.

A rádióban egyféle ízléstelen színjátékot adtak. A dolgot nem értettem pontosan, mert az adás zajos volt, a vétel pedig tökéletlen, a kocsi meg surrogott. Na ne, gyerekek, számomra ez még Polanski baromságainál is keményebb! Hogy az egyik toronyba? Hogy repülőgép?

Lassan, igen lassan állt össze a tudatomban a kép, a hír, az információ: ez nem színházi közvetítés, ez nem morbid kabaré, ez élő híradás a történekekről. Úristen: megtámadták az amerikai idoloat. De minden zavaros volt, akkor még nem is négy, hanem öt repülőgépről beszéltek, vagy többről és a sorsuk is tisztázatlan volt.

Amúgy mindig vidám társaságunk egy picit elszontyolodott. Nem túlságosan, mert hiszen Las Vegasban nevetgéltek az emberek és szólt a zene, szinte nem is vettek észre semmit, bár a zászlók félárbocra voltak eresztve.

Hiába kerestem az én kedves egykori Vegasomat, már minden más lett. A volt Tropicana motel helyén egy húsz emeletes torony éktelenkedik. A portása nem akarja érteni, hogy én azt a virágos, barátságos, úszómedencés helyet keresem. Nem, itt a szállás nem 10 dollár, hanem 50 dollár, de amúgy sincs üresedés.

Ez volt az egyetlen város, ahol biztosra menve, nem foglaltam előre szállást. Most kerin-gek egy picit az alkonyatban a város felső bejáratánál, még az is megfordul a fejemben, hogy ki kellene térni az alsó része alatti kis faluba, de végül elnéztem a közlekedési lámpát és így kénytelen voltam befordulni arra a csatorna melletti útra, amelynek a túloldalán a Píramis magasodik. Nem szeretlek, nem ide jöttem, ez nem az én Vegasom...

Dehogynem! Hiszen látod, Györgyi és Gábor máris úszkál a medencében. Ilácska a tévé csatornáí között váltogat, borzongva a sok hírtől és a még több álhírtől. Miközben megint nekem jut a süreje. Most hívom a szerelőt, hogy megjavítsa a csapot, amely alul eláztatta a lakásunkat, meg keresek egy másik, csendesebb és tisztább szállást.

Játszani is engedd...

Nem, nehogy azt mondd már, hogy a bűnök városa. Emlékszel? Talán tíz éves se voltál, amikor még működött a Vidám Parknak az éjszakai Velence vagy hasonló nevű egysége és a sötét terem vizein körbejáró gondola eltelt azzal a lágy melódiával – pam, papamm, pa pariri pam –, talán a Hoffmann meséiből, és te ismét szépnek láttad az életet és már nem akartál meghalni, mint az előző éjjel, amikor a konyhában tompa, kerekfejű étkezőkést szegeztél a mellednek, elszánva magad a végsőkre, mert rossz jegyet hoztál haza matekból és mindenki csak szidott... Hoffmann – a remény embere.

Vegasban minden utcasarokról hasonló dallam szólít meg, annyira, hogy elsőre még az MGM felirat se esik be neked. Csak amikor a sarkon álldigáló hatalmas (egyébként rettentően snassz) oroszlán elé érsz, akkor ötlík fel a régi vicc:

- Hány szót tudsz angolul?
- Négyet.
- ???

– Metro, Goldwyn, Mayer – ja és hrrrr.

Sétálunk a főutcán. Történetesen nem vesszük meg azt a kilencvenezer dolláros Ferrarit, amit kevésbé piros Maserati, Bugatti és Lamborghini társai mellett olcsón dobna hozzád. Nem félsz attól se, hogy a fejedre esik az emelet sarkán díszelgő Harley-Davidson motor. És persze csak szükségből ragadod meg a bejárat coca-colás üvegéből készült kilincsét: nem inni kívánsz, éppen ellenkezőleg.

Mindenfelé elszórakoztat valamilyen, az örök gyermeki fantáziára apelláló látvány. A mai napot se itt, hanem a Piramisban kezdtük, először szembesülve a játékgépek ezreivel és elborzadva a gondolaton: Jézusom, az emeleti körfolyosó ajtai mögött rejlő lakosztályok vajon mennyibe kerülhetnek? Az épület tele volt rejtelmes részletekkel, mozgólépcsőkkel, amelyek fel s alá vezettek, mintha csak valóban egy piramis labirintus-belsejét akarták volna utánozni. Itt egy szfinx, ott egy obelisz, mindenütt hieroglifák.

Volt Vegasban mini Párizs (gyengécske), kis Velence (tűrhető), imitált New York és London, a hatalmas hullámvasút mögött: ezek feledhetők. Egyébként mindebben iszonyatos pénz lehet, főleg a mindig csak veszítő, elsőprő többségben lévő látogatók miatt. 1975-ben az „olasz negyed” mögött állt egy több ezer szobás hotel, 20 emeletes. Lerobbantották, hogy a helyén építsenek egy kétszer akkorát. Pazarlás a még több pénzért.

A rengeteg-de-rengeteg élmény közül kettő maradt meg tartósabban.

Az első Aladdin palotája. Hát az a palota... Bóklászva a keleties házikók és terecskék – jó, figyelj csak, ott van a cordobai Alhambra – között, csak megéheztünk, szemben Szandokán vagy Aladdin harcrakész hajójával. A hatalmas teremnek a közepén egy kis, szeszélyes alakú tavacska került a figyelmet, bár a partján volt egy furcsa felirat: vihar pontosan ötkor.

Hülyeség. A jobb oldali önkiben igen finom kajákat rendeltünk, én például egy olasz lecsót, amely – hmm – egészen lecsós volt. Majd pontban ötkor megdördült az ég és a mindenütt zárt teremben olyan vihar támadt, hogy ihaj. Az eső szinte záporzott, bár szerencsénkre – honnan tudhatta? – csak pont abba a kis mesterséges tóba.

A másik a próbálkozás. Nálam visszafogottabb barátaim, Ila és Gabi, a sétát választották. Én viszont bevettem magam egy „bűnbarlangba”, felülve egy pultra, azzal az elhatározással, hogy aztán maximum 20 dollár... Meg fogsz lepődni. A két megengedett sör után olykor bekapom a harmadikat is, de a pénzügyekben nem ismerem tréfát. Miközben én a blackjack-et választottam, önagysága nézelődött és a narancslevét szopogatta. Azt a körbejáró hölgy bolti áron (!) szolgálta fel, ahogyan a sört is.

A mérleg a várható volt. Féldolcsis alapon az első háromnegyed órában nyertem tizenöt dollárt, majd az egészet öt perc alatt elveszítettem. Ideje volt hazaballagnunk. Már nem a korábbi szállásunkra, ahol csak egy éjszakára kaptunk helyet (Parkway Inn), hanem a magánreptér közelében (Motel 6), ahol viszont az uszoda átfestés miatt nem működött. Én egyedül egy nap alatt kifestettem volna: ez több, vendégmunkásnak látszó amerikainak több nap alatt se sikerült.

Mindent összevéve, noha nem bántam meg, hogy Vegasba ismét elmentem, nem igazán voltam elájulva tőle. Az általam kedvelt, még emberi léptékű szórakozóhely eltűnt és helyét egy rohanó, nyüzsgő, tolakodó, zajos – sőt piszkos! – pénzelterítő központ váltotta fel.

Meglepődtem azon, hogy Las Vegasban az események dacára a hangulat szinte semmit se változott. A terroristák nem érték el a céljukat. Smith úr, amerikai állampolgár ugyanúgy reménykedik annak a kis szökének az elcsábításában, mint tizenegyedike előtt tette – és ugyanúgy nem sikerül neki. Csak annyi a változás, hogy nem ülhet fel kis repcsijére és nem száll-digálhat haza anyucihoz, átmeneti lejelentkezésre, mert a repülési hatóságok minden légi mozgást letiltottak. Innen adódott a helyhiány, ami miatt nekünk is szállást kellett váltanunk. Szerencsénkre. Mert a Motel 6 uszoda nélkül is kedvesebb volt, mint a másik hely.

Zion National Park

Hogy a vipera marja meg... Mint engem '75-ben majdnem, itt a Zion-ban. Azért mondom, mert annyi mindent nem fogok elmesélni neked, pedig szeretném. Tudod a kirándulások, meg Las Vegas, meg minden, szinte percnyi pihenő nélkül ontották az élményeket. Például még nem mondtam el, hogy időközben beszereztem egy hűtőtáskát (már az első napon akartam, csak a nagy izgalomban elfelejtettem) és ettől fogva mindig hideg sör, frissen megőrzött zöldségekkel tarkított szendvicsek kísérték unalmas útjainkat.

1975 óta a turizmus iparaggá vált. A Zion nemzeti parkba már nem hajthattam be saját kocsival, mint régen: kis elektromos buszra kellett ülnünk. Ettől a park ugyanaz maradt: az egyre jobban összezáródó kemény vörös falakon innen-onnan alázúdultak azok a vízesések, amelyek a Yosemite-ben elmaradtak. A társaskocsinak cirka 15 megállója volt és az ingyenes járaton bármikor tetszés szerint fel és le lehetett szállni. Ha jól emlékszem, mi kétszer álltunk meg bámészkodni, másodszor a kanyon végén, 2.500 méter magasan a Sinawava templom sziklánál. Gábor immár elégedetten csettintett, miután a völgy közepén csordogáló patakban megmártottuk a kezeinket.

A Zion környéke telis-tele van ásványi lelőhelyekkel, de a kincset csak a hivatásos tolvajok szedhetik össze a zsibárosok számára, ha te próbálkoznál ezzel, akkor megbüntetnének. A vásári asztalokon úgy kínálják a féldrágaköveket, a csiszolt és nyers darabokat, mint a fényutcai piacon a répát. Csak éppen neveltelemből. Amerikában először és utoljára pont itt tapasztaltam közönyösséget: ha kell, fizesse meg, ha nem, akkor távoljon... Nos a táglási együttathónk magas volt. Vettünk ugyan pár darabot, de később és másutt.

Sajnos az idő kevés volt. Talán a programban nem szántam elég időt ennek a helynek. Talán azért nem, mert én már láttam. Mindenesetre csak futtában csodálhattuk meg azokat a csodálatos vetületeket, amikor is a pirosarany palarétegek ferdén egymásra halmozódnak, az egyik picit rózsaszínűre sápad, mint az ujj, amikor a másik megnyomja, az utóbbi pedig kvázi bocsánatot kérve egy kósza fehér vagy vörös virágot tűz a kettejük közé: legyen béke. Ezt nyugtázza vissza a rés előtt heverő gyíkocská is.

„Az Öcsi rózsaszín hegyei” –Ilácska hamar rátalált a kifejezésre. Ahogyan a kocsi a nóziját jobbra-balra billegtetve slamoskodik egyre feljebb, mint egy zsákmányért szimatoló róka, a korábbi tájra jellemző szürke hegyek eltűnnek és minden rózsaszínre vált, újabb reménnyel biztatva minket. Sikerrel, hiszen például az állandó emelkedést szinte észre sem vesszük.

Meg azt sem – Gábor! – hogy nincsen sörünk. Nevadából becaptattunk Utah államba, a mormonok hazájába, akik nem úgy hülyék, hogy isznak, hanem másként. Igen tisztességesen erre egy lejtő aljában álló tábla figyelmeztet. Ausztriában láttam olyan útjelző táblát, amely szerint az ország legutolsó benzinállomása következik. Nos, odaát is volt egy, amely szerint a jobb oldali közért az utolsó hely, ahol szeszesitalt lehet vásárolni. A jelzés csak elvileg volt korrekt: gyakorlatilag az üzletben csak két doboz ócska sört lehetett kapni.

Ezért végül is szárazon érkeztünk a Motel Bryce Resorts című csodás szállásra, ahol alá kellett vetnünk magunkat a szokásos borzalmas tortúrának. Mert ki a fene hitte volna, hogy nagyhirtelen 2.300 méter magasra keveredtünk, ahol a szállás remek, pompás a barokkos – ahogyan mondom, igazándibul – valódi fából készült duplaágy, viszont odalent az uszoda gőzölög, mert melegvizű, miközben kint hideg van. Te fázol? Mert mi nem érünk rá.

Bryce National Park

Látod most sajnálom, hogy az írás nem videó, illetve hogy nem ékeesebb a tollam. Mert a Bryce szépségét szavakban visszaadni szinte lehetetlen. Azért megpróbálom. Előzetesen csak annyit, hogy bár a Grand Canyon ismertebb és persze jóval nagyobb, mint a Bryce, szerintünk

az utóbbi a number one. Talán nem rossz a következő hasonlat: Vedd a párizsi Notre Dame-ot, ami nagy és gyönyörű, viszont a kicsinyke Sainte-Chapelle olyan, mint egy ékszerdoboz.

No azért a Bryce nem pici, átmérője 80 km. Egyrészt ez csak egy a környéken lévő és vele szemben még feltáratlan 20 kanyon közül, másrészt a név gyűjtőfogalom, mert a kanyon eltérő részei más-más nevet viselnek.

Ugye láttad már valahol a kínai terrakotta katonák alakzatát? És ugye szép? Nos, sorozd meg a katonák számát százzal, méretét és szépségét szintűgy. Készíts egy nagy színes arénát, a Kolosszeum mintájára oválisan, majd képzelj bele tucatnyi terepasztalt csatajelenetekkel, szeszélyesen elszórt várakkal, hegyekkel-dombokkal. Itt van például jobbra az a magas vár, amelynek van kapuja, egy sor bástyája és az ormán körbe-körbe álldigálnak a védők. Balra meg a domboldalon öt sorban állnak a támadók, még egy-két lovast is felfedezhetsz közöttük.

Szemben a kínaiakkal, ezek a katonák szinte élnek, bár a támadókat és a védőket nehéz megkülönböztetni. Homoksárga az öltözkük, amelyet téglavörösre festett a szétfröccsent vér, amely az alkonyattal megalvadva rozsdásbarnára vált. A sok-sok csatajelenet közül nem is tudod, hogy melyikre koncentrálj: mindegyik terepasztal résznek megvan a maga varázsa. Még húsz-huszonöt kilométerrel délebbre is folyik a küzdelem. Amott egy bomba szakította szét a sziklát, hatalmas kaput vágva rajta. Itt viszont a lövedékek nem ártottak a fenyőknek: csoda, hogy miképpen tudnak a terméketlen kőben megkapaszkodni. Élni akarnak, mint a katonák, amelyek megfontoltak, alig mozognak és nem kívánnak egymásba gabalyodni.

Gabi barátom nagy vidulására itt jegyeztem meg, hogy: no látod, Gabikám, ez a rengeteg kő itt a természet lágy öle...

Az apró szürkemókus a jelenetnek hátat fordítva az ujjad felé kapdos: szívesen kikapná már belőle azt a kis kenyérgalacsint, ha végre nyújtanád. Mindenkit lelejmol: pimaszabb, de egyben kedvesebb is, mint a fény-utcai hontalanok. Bizonyára tisztább is.

Pedig idefent nincs víz, még a WC-ben is mesterséges tisztítószer folyik víz helyett. Az itteni megoldás érdekes, egészen más, mint a hazai. Lehúzáskor az addig félig vízzel töltött csésze egy erős hörgő hangot ad (elsőre talán ijesztőt, hogy hátrahökölsz) és egyetlen mély slukkal beszívja a tartalmat, mint egyetlen gyerek a reggeli kakaót.

Nemcsak a víz ritkaság, azt legalább palackban kaphatsz, hanem az innivaló is, hiszen ez Utah. Végre a londonertől kaptunk egy fülest: talán odafenn...

Egy széles egyenes úton még száz méterrel feljebb hatoltunk az ottani szállodához. Hát, iszonyú szerencsénk volt, hogy a lenti motelt választottuk! Az csendes és van uszodája, itt viszont belvárosias a nyüzsgés, angolok – képzeld el, Amerikában angolok! – hada lepi el az éttermet és jé, ezek az angolok olyanok, mint a németek: harsányak, hadonászók, nem igazán halvérűek. Az étterem teli van velük – és afölött vannak a lakóegységek. Brrrr!

Jé, ott alul van az a kis, régi magyar trafiknak megfelelő méretű és jellegű boltocská. Ahol, ahol biz ám bort, Martinit és egyebet adnak és Greenwich-től keleti árákon. Olcsón. Relatíve.

Már csak a vacsorát kell elkészíteni. Egyszer Ilácskának fájt a feje és én kedveskedni akartam neki, ezért a teaforralóval a teás ibrikben sok vizet forraltam fel, benne egy egész tojással – és így született meg a teástojság ötlete, amiről kiderült, hogy enyhíti a főfájást. Egyéb bajokra – és hál’ Istennek azok hiányában – a teásvirslit találtam ki. Tudod milyen finom étek az annak, aki szereti és aki immár ikszedik napja csak hidegkoszton, amerikai szendvicsen meg ilyesmiken sínylődik?

Ezen a helyen több napig tartózkodtunk úgy, hogy alkalmat kerestünk és találtunk arra is, hogy ellátogassunk egy közeli kedves kis helyre. A Kodachrome Basin-től nem vártunk sokat, de végül nem bántuk meg az odautazást.

A hely elsőre üresnek tűnik. Amint Arizonában a kaktuszok, itt azoknak óriásira nőtt és megkövesült másai mutatnak be az autósoknak: csupa égnek álló mutatóujj, némelyik 30-40 méter magas. Kiszállsz, hogy jólneveltségre intsed őket, de akkor kiderül, hogy valójában a barátaid és csak pihenésre csábítottak. Mert lám, ott van az az óriási kőfotel – öblös tenyér –,

amelyben családi jelenetekre is sor kerülhetne. Vagy a kémény, ami egy bazi nagy kandalló és ha belebújsz, akkor láthatod, hogy mit csinál ilyen helyen a füst, avagy mégsem olyan nehéz a Téli útja a jó gyerekekhez. Amott pedig vár az aranykapu: egy húsz méteres sziklaív. Arról nevezetes, hogy egyszerre egész gulyákat hajtottak el alatta a marhatolvajok.

Eredetileg a Petrified Forest (megkövesült őserdő) nevű helyre is el akartunk menni, de csak ott tudtuk meg (ez bizony az én hibám), hogy a tanösvény kétórás, meredek és noch dazu nem is ingyen van. Ezért bár sok időt és benzint elpazaroltunk, mármint ha magát a csodás panorámát figyelmen kívül hagyjuk, az önmegtartóztatás mellett döntöttünk. Nem elég annak a szegény erdőnek, hogy megkövesült, még mi is zaklassuk? Inkább azt fogjuk nézni, ahogyan Gábor mered kővé a három szikópáinktól... Szóval fordítottam a kocsit és hazacsorogtunk.

Hát igen. Bizonyos dolgokban a lustaságom miatt nem is vagyok olyan gyors felfogású. Kicsi onokáim tévét, telefont, minden technikát azonnal kezelnek, nekem viszont 11 éves volt a Zsigulim, amikor rájöttem, hogy a napárnyékolót a bal oldali ablak felé is el lehet fordítani. Szóval ha itt egy műszaki part, akkor azt lassú vízzel szoktam elmosni. Fejlődőképességemnek jó bizonyítéka, hogy a Dodge Intrepid lehetőségeit már 10 nap alatt kiismertem: rájöttem arra, hogy beállíthatom a sebességet és akkor a kocsit magától megy.

Mellesleg 1975-ben az automaták még nem voltak ennyire megbízhatóak. Például, amikor a hegyekben bóklásztam egy közel hat méteres Forddal, a fékem mindig le akart égni, hiába állítottam be a megfelelő fokozatot. Ez a Dodge az ilyen gondokat magától oldotta meg: bár kicsit lustán reagált, mindig megtalálta a kellő ütemet.

Egyébként az amerikai járgányok olyan csodálatosak, mint az amerikai közlekedésmód. Most éppen egy lakókocsi mögött ballagok. Nem előzöm meg, amíg nem lesz rá megfelelőbb hely. Egyébként se lenne szükséges, hiszen a megengedett 55 mérfölddel halad, csak éppen zavarja a kilátást, főleg Gabi tevékenységét. Ugyanis míg én vezettem, barátom a társaságunk első számú és pótolhatatlan operatőreként végig filmezett. Nos a lakókocsira pont egy akkora autó volt hátul rácsatolva, mint a miénk. Hogy legyen mivel a közértbe menni.

Így csorogtunk be. Nem a fürdőszoba mellé, hanem a Hoover Dam-re, a Lake Powell alatti gátra. „Ifjúkoromban” – 75-ben – itt még minden érintetlen volt, le is ballaghattam a legelső szinten lévő gépterembe (azóta csak filmek főszereplője). Most? Most minden olyan, mint a visszhang és kecskeköröm nélküli Tihanyban: az egész egy nagy zsidvásár.

Első heves felindulásomban, miután végignéztam a helybeli kiállítást, vásároltam néhány indián zenével megtöltött CD-t. Ezek a gyerekek a Grand Canyont akarták utánózni, amely egy darabig szép, de aztán mindig ugyanannak hat. Szóval a végtelenített pánsíp-haldoklás és dob-brummogás európai fülnek csak x ideig viselhető el: hazaérve és a lemezbe belehallgatva az alkalmi vásárt már nem tartottam annyira sikeresnek.

Grand Canyon-i mézesnapok

Nem is, hová te gondolsz, nem vagyunk mi már annyira fiatalok! Majd elmesélem, most várj a sorodra!

A kanyon technikailag mondjuk a Magas Tátrához hasonlóan fogható meg. Vagyis van egy hosszú, a látnivalót alulról kísérő út és majdnem mindegy, hogy hol szállsz meg, mert úgymint több nap szükségeltetik a bejárásához. Mi az Ótátrafürednek megfelelő helyen, azaz a kanyon közepétől kicsit balra, a Red Feather Inn-ben szálltunk meg. Innen keletre a kanyon partjára kocsival is el lehet jutni, viszont nem messze innen nyugatra ezt csak villamos hajtású busszal (nem olcsó) tehetjük meg. A keleti részt odafelé nagyjából be is jártuk.

Magáról a kanyonról alig tudok mondani valamit, hiszen olyan nagy, olyan csodálatos, olyan tökéletes. Voltaképpen már az északi oldalon is belé lehet kukkantani, a Kis Kanyonnál, majd a gát megszakítja gondolatom fonálát. Itt ugyanis nem kerülhetem el, hogy beszámoljak a víz csodálatosan változó színeiről: többféle, mint ahány erdélyi pálinkát ismerek. A gát

fölött a felduzzasztott Lake Powell tintakék. Alatta a víz sötét smaragzölden dübörög. Röviddel utána eperleves színű, ha van olyan étel, hogy azután mégis inkább a meggyleves fizimiskáját irigyelje meg, itt-ott egy kicsi habos barackkal vegyítve.

De megköstolni nem olyan könnyű ám ezt a habot! Az ember megszokta, hogy a sziklákra felfelé tekergesse a nyakát, mint mondjuk a Zion parkban. Itt viszont van egy töksima terep, amin hirtelen repedések nyílnak szerteszét, mint a rossz katasztrófafilmekben, és ha valahogy eljutsz a peremükre, akkor lefelé kell bámulnod a látnivalóért. Nem sokkal a gát után akad egy kiépített rész, ahol ezt gond nélkül megteheted és ahol azért is érdemes megállnod, mert itt futnak össze a három irány felől nyíló szakadékok. Mint ahogyan a portékákat először kínáló navajo-indiánok is, akik az anyagi szakadék szélére fognak taszítani. Mivel pedig annyit emlegetem az étkeket, megéhezünk és elfoglaljuk magunkat egy amerikai szendviccsel.

A kanyon kirándulóösvényei végig szépen kiépítettek. Nem tanácsos – elvileg nem is szabadna – elhagyni őket, bár mi ezt egy kiugró sziklánál megtettük. Viszont nem volt szívünk félórát várni a legújabb amerikai csacskaságra, arra, hogy 15 dollárért (fejenként) kísételjünk egy pár méteres U-alakú platóra, amelynek járdája üvegből készült. Oda egyszerre csak kevés embert engednek be, meg egyébként se hiszem, hogy onnan sokkal többet lehetne látni.

Magát a kanyont nem próbálom leírni. Felesleges lenne, mert rengeteg természeti filmnek a főszereplője. Ezekben elmondják keletkezésének a módját, életkorát; azt, hogy az átlagos szélessége 12 km (de például attól a kilátóponttól, ahol állunk, 80 kilométerre is ellátni); hogy az átlagos mélysége 1.200 méter; meg hogy a váltakozó színű, többnyire ferdén vetült sziklaretegek milyen korból valók stb. Vállalkozásom azért is reménytelen lenne, mert csak az ún. kilátópontok száma húsz és a kanyon mindegyikből másnak mutatja magát, pontosabban szólva mindegyik helyről másként szép. Ráadásul nemcsak napszakonként más, hanem az idő változásával is: például ha egy felhő suhan át az égen, a tájat mintha egy óriási spongyával törölnék át kicsit szürkébbre, mint az utcakereszteződésekben az autóablakpiskolók.

Egyébként ahogyan az egész úton, itt is igen kedvező időjárási viszonyok fogadtak. A végig napos, az indián nyárnak megfelelően kellemesen meleg nappalokat hűvös, de a tengerszint feletti magasság dacára sem hideg éjszakák váltogatták. (Csak a tájékoztatásodra mondom, hogy az Indian Summer nem azonos a vénasszonyok nyarával, amint terjesztik. Egészen más időjárási jelenség.) A kedvező páratartalom miatt ennél a kanyonnál is, másutt is igen jók voltak a látási viszonyok és ami ugyanilyen fontos, a melegben is kellemes volt a hőérzet, kivéve persze a Death Valley kemencéjét.

A hivatalos kirándulóprogramok egyikére se neveztünk be. A csónaktúrához nem volt elég időnk, felszerelésünk se, bár azt jó drágán adtak volna. A helikoptertől pedig asszonykáink tartottak, amivel jól leplezhettem az én hasonló ódzkodásomat, bár az inkább a fejenként cirka 50 dolláros fuvardíjnak szólt.

Ideje azonban, hogy megmagyarázzam az alcímet.

A „mézes” jelző egyik kedves ökörködésünkből származik, aminek a véletlen adott alapot. Beállítottam ellátmányért a helybéli közértbe. Vehettem volna ott főtt tojást is, amit ugyanúgy dobozokban adtak, mint a nyerset. De más volt a célom. Gavallér módon vettem háromféle sört, miközben Gabi és Györgyi a szálló sarkán lévő pezsgőmedencébe kényszerültek, Ilácska pedig megpróbálta megérteni a CNN műsorát. Az egyik sörnek furcsa, a szokásosnál édesebb íze volt. Csak akkor derült ki, hogy mézes sört szereztem be. Hát tudod...! Krakkóban a dóm alatt, arra balra, van egy sörözőbódé, két csappal, pedig csak egyféle sört adnak. Kérdezte a pofa, hogy mennyi málnát kérek a sörömbbe. Pfujj!!! A lengyelek a sört fél deci málnával itták, ugyanis az jött a másik csapból, de hát az borzalmas, akkor inkább a rum. Ittam én lengyel üveges sört, málnásat, most meg ez az amerikai mézes... No, jó lesz köhögés ellen.

Az egészséget belaktuk. Már mindig a lenti jégkocka-automatából töltöttük fel a hűtőtáskát. Kínáltak ott félkész ételeket is, amiket csak be kellett volna tenni az ott sorakozó mikrosütők egyikébe, de ezzel a kétes alapanyagú kínálattal nem éltünk. Viszont, ezt vedd dicsekvésnek,

már mosógépet is használtunk (25 cent egy adag). Ilácska a mosógépek helyiségében szokott társalogni egy igazán, de igazán csak egy picinykét örült írrel, aki jogot formált ehhez a diskurzushoz, miután fölváltotta Ila dollárját (vagy pont fordítva). Ilácska pedig attól a naptól egyre koszosabbnak találta Gábor holmijait (egy nejnek nem nehéz az ilyen beállítás, én csak tudhatom) és így gyakran sétált az elszórt betonlapokon és lyukas drótkerítéseken át a közeli mosóhelyiségbe. El volt bővölve attól, hogy egy bennszülöttel annak nyelvén érintkezik, mondta is neki sokszor: Nicht war? (Jajj, ugye nem haragszol, tündérvirág?)

Egy nagyon amerikai nap

Délnek indultunk. Holnap keletnek fogunk, végleg pedig majd nyugatnak.

A kocsí falja a kilométereket, amikor Gabi egyszerre csak felvisít: – Jabba-dabba-doo. És igen, itt vagyunk Bedrock Cityben, látogatóban a Flintstone családnál. Az amerikaiak képesek voltak felépíteni a kőkorszaki kőkorszaki faluját, kőautóval, kőtelefonnal, kőgyümölcsökkel, Frédivel és Bénivel, hogy Irmát és Vilmát ki ne feledjem. Butaság? Az. Ízléstelen? Az. Hehe, de mégis jópofa, és nem annyira mulatságos, mint inkább bájos. A gyerekek imádják, bár most éppen – szerencsénkre – suliban vannak.

Volt itt mamutcsontból készült kerítés. Városi börtön, amelyben a rab váratlanul rád rikoltott, amikor közeledtél hozzá. Falusi fodrászat kőfésűvel, kőparókával. Posta, bank, húsbolt, étterem dinorántottával, persze az is kőből. És mindennek tetejébe egy állítólag önműködő kisvasút, amin csak egy valamit kellett volna elfordítani, de az bizony semmire se mozdult. Végül én kormányoztam (főlösképpen, hiszen körbe ment), Györgyi és Ila tolt, Gabi pedig addig filmezett, amíg a röhögéstől majdnem kiesett a kezéből a kamera.

Következő állomásunk a Montezuma Castle volt, ahová részben a híres Road 66-en hajtvva értünk el. Ez a park a Mesa Verde kisöccse, vagyis homokkőbe vésett puebló, indián telep. A „falu” voltaképpen egyetlen nagy (itt inkább csak közepes) épületegyüttes, amelynek nincs bejárata. Létrával lehet felmenni az első emeletre és onnan feljebb, illetve odabent lejjebb a megfelelő lakóegységbe. Ajtóknak nincsenek, az ablakokat pedig szűk „lőrés” pótolják.

Érdekes, ahol információ akad, ott keressük hozzá az igazolást is. Erdélyben azt mondták nekünk, hogy vannak medvék, ergo minden sötétebb bokrot Mackó úrnak néztünk. Itt sok tábla és a hangszóróból áradó zörgő zaj figyelmeztetett arra, hogy sok a csörgőkígyó, tehát egy beugróban lévő kuckó mellett Ilácska egy hüllőt vélt megpillantani. És tudod mit – a hangulat miatt? – hajlamos voltam hinni neki. Azonban ideje más tájakra térni.

Az úton egyszerre csak szembejön velünk az az esküre emelt kőkéz a vörös bazalt-ujjakkal, ami ennek a tájnak szinte a védjegye. Előtte hosszában fekszik a városka, Redrock City, egy tipikus vadnyugati település. Az egész olyan, mint egy film díszlete. Rettentő széles egyetlen főúttal, nagyobb épület nélkül: a legmagasabb építmény a benzinkút hirdetőoszlopa, amiből viszont mindjárt több is akad. Tyúkólak váltakoznak szerelőműhelyekkel, itt egy közért, ott egy mosoda, és jó, forduljunk csak meg...!

Esküszöm, hogy a kettős záróvonal ott igenis megszakadt. Mert hirtelen intuícióim egyike arra ösztönzött, hogy vegyem komolyan azt a steakhouse feliratot. Nem is bántam meg. Leparkoltunk a hodály előtt, amely valójában egy barn, vagyis egy lónagy csűr volt, ahol a környék fiatalsága – no meg az apraja és örege – szombatontként összegyűlik, hogy egy jó kis countryzenére megmozgassa a tagjait. A tornaterem nagyságú beltér fala és teteje – plafonja nincs – egy hazai lomtalanításra emlékeztet. Itt egy biciklikerek, ott két vödör, amott egy bölényszarv, jó, két tévékészülék is, indián tomahawk, meg még néhány rendszámtábla fityeg felaggatva. Apropos: rendszámtábla. Amerikában bármi lehet rajta, de persze csak elől. Például idejövot a ‘Jesus loves you’ táblácskával találkoztunk.

A csűr eleje egy bár, a pult előtt lópopót mímelő magasszékekkel. A falon régi fényképek. Balra nyílik a konyha. Semmit se árul el a titkaiból, amikor bekukkantasz. Pedig ugyancsak

akadnak rejtegetnivalói. Vajon mitől olyan hihetetlen finom az amerikai steak, amikor itthon akárhogyan készíted elő és akárhogyan sütöd meg a marhahúst, sohasem lesz az igazi? Hja, ott még a marha is más. Tény az, hogy gazdasszonyunk röpke negyedóra alatt szervírozta négyünknek a négyféle módon elkészített és négyféle salátával kísért három centi vastag sültet. Ez alkalmat adott az élcelődésre: egyszer lent, egyszer fent. A szalámvégekre gondoltunk.

Voltaképpen nem is tudom, hogy maga a Redrock Canyon hol kezdődött és hol végződött, csak elhajtottam egy nyíl irányában jobbkéz felé, holott mehettem volna egyenesen is. Noha a dombot (csak 6-700 méter magas volt, az itt nem hegy) jobbról kerülgetve mindig akadt valami látnivaló, a tizedik furcsa sziklaalakzat, a huszadik különleges fa, a dolgot meguntuk. Hogy úgy mondjam, ebben a boltban már nem akartunk venni semmit, szóval, mint Mária néni a közértben, csak egy kanyart vettünk és tűztünk hazafelé.

Monument Valley

Másnap a Navajoföld becserkészése volt a célunk. Persze nem a teljesé, hiszen az sokkal nagyobb, mint Magyarország. John Wayne legtöbb sikerének a színhelyéig akartunk elhatolni. Mint kiderült, itt sem ártott volna több előzetes információban bővelkedni, de azért ezt a hosszú kirándulást se bántuk meg.

Először egy furcsa tájon haladtunk át. Ez itt az ún. festett sivatag (Painted Desert) széle. Az út mente a régi Csepel Autógyárra emlékeztetett, ahol nagy rendetlenségben szanaszét szórva álltak a fémforgács és egyéb halmazok. Itt többnyire mattzöld, vagyis főleg réztartalmú dombok sorakoztak egymás mellett. Annyi, hogy kénytelen voltam megjegyezni: odahaza ismerünk százlábút, ez itt meg a százkeblű kanyon. A kupacokat akár egy jobb lapáttal is ki lehetne volna termelni, hozzájutva a legkülönbélebb ércekhez, de ezen a tájon minden a navajo indiánoké és ők – bölcsen – nem engedik azt anyagi érdekek miatt tönkretenni.

Jövedelemforrásuk a népművészet. Én se szoktam elhinni, de képzeld el, van olyasmi akár valódi is. Itteni két főágazata a kék ametisztel díszített ezüstékszer és a finom, színes mintájú szövet ponchónak, takarónak és más célokra. 1975-ben még vásároltam is volna belőlük, bízva az eredetiségben, most viszont eléggé bizalmatlan voltam. Az üzleties reklámhadjárat erre ösztönzött. Idézek Gábor naplójából:

Fehér Toll „a nagyfőnök szeret téged, és szívesen lát, térj be hozzánk. Tovább megyünk, és miután már elhagytuk a lehajtót, néhány száz méterre újabb tábla: a nagyfőnök még mindig szeret téged, és szívesen lát, térj le az útról és gyere vissza hozzánk. Tovább megyünk, újabb tábla: Utolsó lehetőség, hogy visszafordulj, mert a nagyfőnök még mindig szeret.”

Végül is vettünk néhány apróságot a gyerekeknek, de már nem tudom, hogy mit. Csak a helyre emlékszem. Az út mellett egy parkoló-féleségben sorakoztak a cuccokkal megrakott fedett asztalok, kicsit úgy, mint egy MDF-vásáron, de még inkább úgy, mint kölökmoromban a Kelenföldi utat végigkísérő búcsúban.

A Monument Valley egy sivatagos plató, amelyből szeszélyes rendetlenségben emelkednek ki a furcsábbnál furcsább hatalmas sziklaalakzatok. Ezek lennének egy hatalmas sírkert, avagy a finomabb amerikai nyelvezetben: emlékhely részei, vagyis emlékművei. Régen is plató volt, csak hogy pár száz méterrel magasabban. A természet itt Michelangelo elveit követte: nem szobrot faragunk, csak a márványtömről távolítjuk el a fölösleges részeket. Pontosan ezt tette itt az erózió nevű igen tehetséges szobrász.

Sajnos kellemetlen meglepetés ért minket. A parkban nincsenek kiépített utak és ezért csak erős terepjáróval lehet bemerészkedni, mint ahogyan az innen északra fekvő úgynevezett kanyonvidék egyéb részeire is. Nem tiltották meg a behatolást, de kölcsönkocsival és a kellő felszerelés hiányában nem tartottuk tanácsosnak. Ezért némi bámészkodás után, ami azért nem volt látvány hiányában, hiszen négy-öt óriásnak a közelében voltunk, hazaindultunk. El kell árulnom, hogy ha ez lett volna az első napunk ezen a sziklás vidéken, akkor most ódákat

zengenék a hazautat kísérő látványról. De hát – már bocsáss meg – kicsit megterhelt minket ez a sok kő meg kő. Az van még a gyomrom helyén is?

Azt azért nem. Ahol az út élesen 90 fokos szögben vált, ahol odafelé majdnem el szoktunk ütni egy figyelmetlen biciklistát (első és utolsó cikis helyzetünk), ott van a kis piszok. Már-mint az útszéli büfé, amely nem a tisztaságáról maradt meg emlékeinkben. Viszont kínálata csodás: amíg a lányok a retiküllel vesződtek, én kiválogattam egy-két gyenge életunt csirkét, akik ott heverésztek sápadtan és elküldtettem őket a szakáccsal napocskázni. Az izgalomtól kipirultan tértek vissza, de nem volt okuk aggódni: a végén jó kezekbe kerültek.

Estefelé összefutottunk egy élő Jägermeister reklámmal. Tudod a szarvas csak állt, csak állt ott, terebélyes agancsai között a másnapi szelet ígérő vörös nappal. Levettem a sebességet, ő pedig beváltott az utat kísérő fák közé. Utóbb Gabi kiderítette, hogy közömbösen sétálgató barátunk háziszarvas volt, egy közeli telepen lakott több társával együtt és csak azért bújtt elő, mert hallotta, hogy erre jönnek a magyarok. Kivételesen nyíl nélkül. Csoda egy szarvas volt.

Take-off

Elszakadásunk a Grand Canyontól olyan volt, mint egy tornász mutatványa: mielőtt magára a gyakorlatra sort kerítene, az elugrón egy hatalmasat dobant. Mi sem adtuk alább. Nehogy eltörődjünk a sok szépség láttán, eltompítva szemünk „ízlésbimbóit”, az utolsó napra hagytuk a legemlékezetesebbet és most kerítettünk sort a kanyon legszebb, nyugati részének busszal való becserkészésére. Ez azért is célszerű volt, mert így legalább a Bátor pihenhetett egy kicsit a másnap egyhuzamban megteendő leghosszabb útja előtt.

Végül elhagytuk a kanyonok vidékét és a kocsi már nyugat felé indul.

Ebbe a fordított szemléletbe bele kell bolondulni. Annak a tízméteres kaktusznak régen a bal oldali ága volt magasabban, most viszont a jobb oldali. Ja, hogy akkor letről jöttem a hegy felé, most pedig fordítva? Talán azért is gyorsabb a kocsi? Nem, hanem ez jobb. Amikor erre járok, mindig Prescott felé megyek (eddig kétszer voltam ott) és nem hatolok el Phoenix-ig, amit csak a magyarok mondanak Főnixnek, a tisztességes amerikai neve Finiksz.

Kaktusz óriáskaktusz hátán, olyanok mint a Kodachrome bazaltjai, amelyeket önagsága oszlopokon táncoló alakokhoz hasonlított. Érthetően. Jártam a stockholmi C. Milles kertben, ahol a jelen idők legnagyobb svéd szobrászának az alkotásait oszlopokra állították, hogy a kívánt térhatást elérjék. Nos itt ezernyi Milles-szobor található, némelyik egészséges, a másik kripti. De nem muszáj őket nézned: a kocsiból hihetetlenül messzire lehet ellátni.

Persze csak egy kis idő után. Mert előbb még arról az undi kanyargós vacakról le kellett keveredni. Kanyar kanyar hátán, keskeny út, a lekeveredés mást is jelenthetett volna. Node végül befékezel a célod felé mutató keresztút előtt, ahol jé – csak a lányod meg ne tudja, mert ő nem engedné meg a gyerekeknek – fagyit lehet kapni. Szóval megkóstoltuk Amerikában és ezúttal az elsőt: nem lettünk rosszul tőle. A fagyizó mellett egy tipikusan amerikai, ideát sehol nem látható, mondjuk úgy hogy „házipark” helyezkedett el. Bizonyára láttál már olyan filmet, amelyben a teljes útszélességet lefoglaló karavánban vontatnak egy teljes házat. Nos azért ez az iszonyatosan drága és ostoba költözködési mód odaát sem jellemző. Viszont gyakori az, hogy a szabványos elemekből felépült házikódat szétszeded az egységeire, elcepeled életed újabb jeleneteinek a színterére, ott újra összetákolod, bekapcsolva a megfelelő villany, gáz, csatorna és egyéb aljzatokba. A fagyizó mellett egy ilyen vándorfalura bukkantunk, amely úgy néz ki, mint egy olasz faházak kemping, csak sokkal nagyobb és hozott anyagból készül.

Nos ez volt az a hely, ahol szabál' ide, szabál' oda, Gáborral felváltva vezettünk, holott azt Gyula letiltotta, de az aznapi 800 kilométernyi táv valahogyan erősebb érvnek bizonyult minden más megfontolásnál. Mivel forgalom nem volt, szabályszegésünk csak bocsánatos bűnnek számított. Most már sziklákat se látunk, most már gyertyakaktuszokat se, most már

csak az aszfalt hevert előttünk és balról a mesterséges rézsű, jobbról pedig a csörgőkígyókat ígérő, szürke kavicsokkal és poros Joshua tree-vel (tüskéságú favakarc) tarkított homok.

Aztán, mintha csak Nagymarosról érkeznek Pest határába, ki tudja honnan, előbukkannak a kocsik és most kettő, bocsánat négy, azazhogy hat sávban döngtetünk egymás mellett. Itt a döngtetés kifejezés két dolgot jelentett. A visszafelé vezető sávok a völgy túloldalán voltak és ott bármelyik kocsiban szívóműtétet lehetett volna végrehajtani, ami tudnivalóan legalábbis teljes mozdulatlanságot igényel. Ezen az oldalon meg a gazdagság bűzlik. A hat közül kettő ún. gyorsítósáv, amit bérlettel, vagy egy alkalomra 60 dolcsiért vehettél igénybe és annak árán csak kicsivel haladtál lassabban, mint mondjuk az itthoni érdi emelkedőn. Viszont a kocsik ilyen hullámzó mozgása nem marad a megfelelő szaghatás nélkül.

Hány anyados?

Azok, akik kitalálták a szállodák (kaják, borok és mások) csillagos osztályozási rendszerét, abból az optimista emberi fajból valók, amelyik az életében nem járt Anaheimben. Aszondja, hogy a Holiday Inn háromcsillagos. No, majd meglátjuk.

Időközben tötyörgésünknek vége szakadt (a túlsó hegyoldalon most is minden áll) és már 30 kilométeres sebességgel száguldunk a cél felé. De mi a cél? Az vagyon írva, hogy szállásunk Anaheimben van. Az út melletti tábla meg a következővel biztat: a következő huszonkilenc kijárat Anaheim. Te tudod, hogy melyiken kell kihajtanom?

Az interneten még itthon megkapott térkép ez alkalommal nem bizonyult használhatónak. Nem volt kellően részletes, arról pedig végképp nem árulkodott, hogy Anaheimben nem egy, hanem két Holiday Inn van: egy hotel és egy motel. A nyolcszáz kilométernyi vezetést követő két órán belül, eszméletlen kevergések, érdeklődések, rendőri eligazítások után az előbbire találtunk rá (azt mutatta a térképünk a valódi helyett), de onnan elküldtek minket máshová, megfelelőnek vélt eligazítás után. Hogy menjünk balra, majd jobbra, ott fel az autópályára, majd ismét balra. Nos, ezt a kört kétszer megtettem, képzelheted, hogy milyen idegállapotban. A harmadik kísérlet során derült ki, hogy a benzinkúton kell áthajtani.

Eléggé pregnáns frazeológiával közöltem Gáborral, hogy ezek után nem csillagosoknak, hanem anyadosoknak fogom hívni a szálláshelyeket, mert az mégis közelebb áll a mindennapi valósághoz. Örömmel jelenthetem, hogy a Holiday Inn csúcsot döntött: az elején és a végén hétanyados volt. Közben sajnos rontott az osztályzatán, mert igen kellemetesnek bizonyult.

Miért mentetek oda? Talán, hogy szélről lengetett nádat (azazhogy sást) lássatok a „falut” keresztbe-kasba szelő, zöld füvel keretezett csatornáknak a partjain? Miért mentetek oda? Talán, hogy a harmincméteres magasságban egyformára tupírozott pálmafáknak a sorait lássátok? Vagy hogy ide-oda halkan döcögő villanyautókba botoljatok? Mindezt Gabi még az este lefilmezte: hihetetlen, hogy miképpen maradt energiája arra a sétára.

Természetesen azért mentünk oda, hogy megnézzük Disneyland-et. Pontosabban szólva nekem a dolog már nem sokat mondott, hiszen már jártam ott, bár azóta bizonyára ez is sokat változott. A Csillag pedig a floridai Disneyworld-ben szédült el a hullámvasúton meg az egyéb pörgő-forgó masinákon. Kizárólag a partnereink kedvéért hatoltunk el odáig.

Ilácska viszont úgy döntött, hogy a 15 dolláros belépő nem éri meg, és jó nagymamaként inkább rózsaszínű és hupikék műparókákat vett lányonokáinak kétszer annyiért, mert azok aztán Pestre érkezésünk után akár egy hétig is kibírták, mint tartósabb élmények. Node félre a csacska nagyapás megjegyzésekkel: egy darabig mi is cepeltük a szatyrot az egyik giccsboltból a másikig, de aztán inkább hazatértünk.

Györgyi a fürdőmedence partján imitálta a fókákat, miközben én váratlanul és kedvesen elbeszélgettem a mexikói spanyol gondnoknővel, ami csak azok számára lehet meglepő, akik tudják, hogy ő éppen annyit tudott magyarul, mint amennyit én hablatyoltam spanyolul. Non hablo espanol. Számat a csésről kicsit esszesre szélesítve próbáltam kiejteni az általam ismert

olasz szavakat, és ez prímán bevált, még gyermekének a meghüléséről is jól tájékozódtam. Később kiderült, hogy a szállóhelyen ő az egyetlen normális személy. Másnap a számlámon téves összegeket találtam. Úgymint telefonálás, tévé használat stb. Hirtelen borzasztóan tudtam valamiül, mert úgy elküldtem a szállodást a fenébe, hogy azt lehetetlen volt nem megértenie. A számlát kelletlenül korrigálta, bocsánatot viszont nem kért.

Azért vettem előre ezt a rossz szájjú esetet, a legrosszabbat egész utunkon, hogy a végére a másik, a csodás íz maradjon meg. A parókavásárlás és a fókamímelés közepette mindnyájan elfeledkeztünk arról, hogy nem csak élménnyel él az ember: megint nem volt vacsoránk. Ezért Gáborral átslattyogtunk a közeli benzinkúthoz, aminek étkezőjéhez képest bármelyik pesti gyorsétterem mérete és kínálata elenyészőnek mondható. A töltőállomáson megtalálható volt mind az az étel, amit most a Moszkva téren a McDonalds', a Burger King, a Kentucky Fried Chicken és az összes többi éttermi egység produkál.

– Mit együnk? – kérdezte barátom és én tanácstalanul válaszoltam: nem tom. Ez érteni vélte és kiválasztott négyféle tonhalas – bocs: tonhalas – szendvicset, amelyek igazán együtt se töltöttek volna meg egy kelengyész ládát. Választása elsőrendűnek bizonyult. Ha legközelebb találkozol velem, akkor már tudhatod, hogy a tonhalas szendvics szerelmese lettem...

San Diego

Innye! Látod, öregszem, már megint elfelejtettem, pedig kétszer is utánanéztem, hogy a Diego melyik magyar névnek felel meg. Talán a Jakabnak?

Az 1975-ös kellemes kis városka helyét időközben egy óriási turisztikai központ vette át. Eltűnt a nekem oly kedvesnek ható parti sétány, a szélben bókoló pálmáival, amelyeknek csak a felső tizedében volt levél, a többi csak az ostorlápokra hasonlító „nyél”. Helyében itt strand nyílt, vidám fiatalokkal, akik labdázta, vagy a langyos Csendes-óceánban feredöztek (amire sajnos mi nem készültünk fel), amott viszont a flotta terpeszkedett el egyre több helyet követelve. A város új méreteihez képest kicsire zsugorodott a jellegzetesen spanyol főtér a templommal, az elmaradhatatlan szoborral, a teret teljesen beárnyékoló pálmákkal.

Említettem, hogy nem határoztuk el előre, mit és hogyan fogunk megtekinteni. Azt sem, hogy hol megyünk vendéglátó egységbe. Itt is, hogy úgy mondjam, magától pördült meg a kocsi, amikor azt a hívogató, de nem hivalkodó kiírást látta: mexikói koktélok, finomságokkal kísértén. A valódi – nem amerikai – focimeccsnek a közvetítését még csak nem is említette.

A magyarokra oly jellemző bátortalansággal lopakodtunk be a helyre: vajon mit szól majd a dologhoz a pénztárcánk? A görcsöt a mixer invitálása oldotta fel. Szóba se került más: Ugye margarétát kérnek? És ránk szinte nem is figyelve, a közvetített focimeccsre koncentrálna dobálgatta fel keverőedényét – jaj, te szörörncsétlen, most éppen eltakartad a gölt – és fenyegetően felénk lóbálva, oda se nézve töltötte tele a négy óriási kelyhet. Még felénk lökte az ilyen-olyan rágcis tálat, majd elmerült abban, amiért láthatólag fizették: a drukkolásban. Mármost el tudom képzelni a szegény narkósok helyzetét. Mert hát az első Margaréta után mi bizony rákaptunk erre az itókára, a hazai szkópartik gyakori kellékére, bár természetesen mexikói spanyol pincér nélkül.

Az egyik nagyobb térnél belefutottunk a „világbazár” nevű együttesbe. Elsőre nehéz eldönteni, hogy miből van itt több: a mindenféle finomságot felsorakoztató apró étteremből, avagy mutatványosból, alkalmi táncosból, zsibárusból. A „valódi” szuveníreknek csak az ára hamisítatlanul magas.

Diegoban és környékén két nagy csalódás ért. Egyrészt sehol nem láttam az én kedves, helyenként 40 kilométer hosszan is elnyúló narancsligeteimet. Nem értettem pontosan, hogy valami betegségben mentek-e tönkre, vagy valamilyen gazdasági mutató vetett véget nekik. Másrészt a szafári... Régen a homokos dombok közé behajtva a kocsival egyszerre csak egy kerítésbe és egy táblába ütköztem: ez itt a szabadtéri állatkert, kéretik az állatokat nem etetni,

lehetőleg önmagunkkal se. Az oroszláncsalád öt méterre tőlem heverészett, a domboldalon pedig két őr állt lövésre kész karabéllyal, ha netán az oroszlánhölgy hungarikumra vágyna. Most...? A nyalókás üzletektől nem félni a pénztárhoz, millió gyerek visítóz, majd 13,50-ért beszállhatsz egy zárt vonatszerűségbe (a margaréta ára 2,50). Ez egy 20-25 kilométer átmérőjű ovális pályán, cirka 150-200 méter magasságban halad. Ennek a nagy arénának a közepén ott lenn az a kis mütyür az elefánt, ami a távcsövön már akár kecskének is látszik, akinek a szarva éppen lefelé görbül. A sírástól: anyám, hova keveredtem. A hatás-ellenhatás elve alapján amilyen erővel védték meg az orrszarvút attól, hogy én zaklassam, olyan erővel védték meg engem e vaksi állat közelebbi megfigyelésétől, szóval kvittek voltunk.

Az egész céciónak még a legelfogadhatóbb része a fenti park, amely pontosan úgy néz ki, mint a – szerintem igen sikeres és méltó – átrendezés után a budapesti állatkert megfelelő része. Kvázi természetes környezetükben figyelhettük meg a madarakat és a kisebb emlősöket, amire 1975-ben még nem volt mód.

Újra „otthon”

Anaheimtől egy csodálatos esti tűzijátékkal búcsúztunk. Majd másnap kora reggel ismét a nyakunkba vettük a kocsink lábát, bár ez nem a legpontosabb fogalmazás.

Azért nem minden papsajt. Egyszer már bedőltem Hollywood csábításának – sok kevergés árán nem láttunk semmit se – most már süket a fülem erre a szirénhangra. Szerencsémre nem kell magyarázkodnom a többieknek. Amikor másfél órás „száguldás” után végre előrébb jutottunk egy pár kilométerrel az üveg belseje felé, mármint a dugón túl, ahol a közlekedés ízes bora várt ránk, elhitték, hogy öngyilkosság lett volna még beljebb keveredni a városba.

Felváltva hol a tengerparton, hol attól kicsit távolabb haladtunk, és mindkettőnek voltak szépségei. Ott a hal, itt a marha. Valamelyik view-pointra kikeveredve életünk mindenkori legfinomabb fish ‘n’ chips-ével voltunk kénytelenek elverni éhünket. A másik jószágnak csak az illatával telhettünk be, de azzal jócskán. Az autópálya mellett valahol „round-up” volt, vagyis vásárra terelték össze a marhákat. Ilyet még nem láttam. Elkerített karámok végtelen soraiban úgy 50-70.000 marha adhatott egymásnak randevút, meglehetősen egynemű módon és nem is tudom mi történt volna, ha ott szabadon engednek pár bikát...

Később átkeveredtünk a híres Szilikon völgyön, ami után – ne feledd, hogy jómagam is informatikus vagyok – már értem, hogy a köznapi ember miért nem imádja a számítógépeket. Ha nekem ilyen snassz, szürke, dögunalmas, szögletes helyen kellene dolgoznom, akkor én is képes lennék olyan fantáziátlan szoftverek készítésében részt venni, mint a Windows.

Nehogy már rossz hangulattal vádolj: repestem az örömtől, hogy visszaérkeztem a nekem olyan kedves öbölpartra. És ha vallásos vagy, ha nem, megérted a tedeumi hangulatunkat, mert hálát adtunk Istennek a sok szép élményért és azért, hogy megmentett minket a bajtól. Te is ezt teszed, legfeljebb szégyelled Isten nevét nagybetűvel leírni és a Sorssal helyettesítéd.

A tervezett út: 5.450 km. A tényleges: 6.040 km, a kevés eltéréssel és az egy-két plusz program hatására. Az ENSZ projektjeiben az átlagos eltérés 20 százalék fölötti: ehhez képest tervünk nem is volt rossz. De a frizskói öböl felett már felhők mutatkoztak.

Kezdem a még napos oldallal. Gabiékát ismét sikerült meglepnem. Elballagtunk – ez persze ott mindig egy rövid autózást jelent – a helybéli Hyatt Regency hotelbe sörözni. Meg vagy te örülve? Sörözni a világ egyik legdrágább szállodájában? No, azért csak bújunk be.

Még be se lépsz, amikor máris magáévá fogad a több száz négyzetméteres, sok emeletnyi magas átrium, amelynek keresztbe-kasba vezető ösvényein figyelmesen kell járnod, nehogy megriasszad az óriáspálma levele alá bújó kis szanetlinél a csókolódzó fiatalokat és nehogy az út mellé lépj, pont abba a csermelybe, amely belefutna abba a kis kék tóba, amelybe lágyan permetezik egy apró vízesés.

Tudod mit, jobban teszed, ha rögtön az első emeletre mész. Mert ha előbb inkább bagózni akarnál, akkor el kellene menned hátulra, szembe a gépkocsiparkolóval, ahol nagy táblákon és nagy betűkkel ki van írva: cancer zone, ami nem a baktérítő, hanem a rákövezet. És igazán jellemző az amerikaiakra, hogy miközben a hülyéket, a buzikat, a bűnözőket, a narkósokat felkarolják, addig a fehér emberrel így bánnak, csak mert szeret cigizni. (Ez az egész cigaretta mizéria pont olyan, mint a korábbi koleszterin hisztéria volt. Kevés köze van az egészséghez, az egész amolyan látszat ördögűzés. Nem vagyok elfogult: én már leszoktam.)

Most lépünk be a tethelyre. Zaj fogad, meg a bejárat mellett két óriási hordó: mindegyik tele földimogyoróval. Pakold meg a mellőlük felvett fonott kosárkádat. Majd dönts el, hogy magánzó leszel, vagy belépsz a téeszbe. Az előbbi esetben leülsz a pulthoz, ahol minden egyes bárülés fölött külön (!) TV-készülék van és amikor a sört rendeled, a csapossal egyben a téged érdeklő csatornát is beállíttathatod a 236 közül. Ha viszont közösködsz, akkor a belső terembe kell menned, ahol a háromszor négy méteres kivetítőn az adott programot nézheted: többnyire valamilyen meccset.

Én szép illedelmesen egy kupacba gyűjtöttem az üres mogyoróhéjat. Jött a szomszedelem, némi érdeklődést tanúsított aziránt, hogy mit döntenél magadba, közben unott mozdulattal a földre söpörte gondosságod héjvárát, mintha már elhasznált gondolatok lennének. Hébe-hóba megjelentek a takarítók széles partvisokkal és átmenetileg tisztaságérzetet kölcsönöztek a környéknek. Egyébként pedig itt egy jó korsó sör mindössze másfél dollár.

A dolgot csak a smasszer jelenléte felhőzte be. Gyulának nem volt ereje ahhoz, hogy maga küldje el a fenébe a tehetetlen munkatársait, akik félve nem jutottak eredményre. Ezért azt találta ki, hogy felfogad egy seregből elbocsátott őrmestert – így, ahogy mondom! – hogy az hajszoljon bennünket. Elvetélt ötlet. A magyarok már kibújtak tatár, török, német, orosz alól – majd pont egy amcsi őrmesterecske képes kifogni rajtuk? Végül Gyula feladta a projektet. Lapátra tett engemet és Thomast, pont azt a két őreget, akiknek volt még szíve és akarata.

Elkövetkezett a búcsúvacsora. Szomszédságunkban két csodálatos hely kínálkozott. A magát hupikék színekkel hirdető keleties Aladdin és a rózsaszínben fürdő Elefánt, ami ritka csodának számított, mert ki látott már rózsaszín mexikói elefántot...? Pedig, amit ott hozzánk vágtak, az bizony erősen spanyol kajának tűnt. Igen erősen. Még szerencse, hogy jól találkoztam a megfelelő borokkal, mert óvnálak attól, hogy a sörnek bedumált cervera nevű valamit valaha is megkóstoljad. Már maga az is, hogy fehér üvegben adják, mint a vizet...

A nyugovóra térés előtt utoljára pihentünk meg a teraszon és néztünk át az öblön a túloldalon dörmögve felszálló gépekre. Holnap nekünk is egy ilyen lesz az otthonunk.

Újra itthon

Kérészéletűek lettek az étkező villák. A Csillag csak nemrég vásároltatta meg velem őket, mert kellett. Ez a szigorú hölgy pedig a reptéri ellenőrzésnél nem érti, hogy a szentjeim még látták a Grand Canyont.

– Akkor leltárba vegyem és majd kiváltják őket? – fanyalogta felém. Nem azt válaszoltam neki, amire gondoltam: azon a traktuson egy kicsit szűrős dolog lenne. Nejem kisollója se kerülte el a figyelmét. Megtalálta az önborotvám is és az elégedettségtől majdnem elájult, amikor felém pihegte: ezt elkobzom, mondta a Wilkinson-pengére, amely így szőrszálaimat egyetlen testi emlékemként őrizve örökre ott maradt az általam imádott öböl partján.

Végül a gépünk elkezd kapaszkodni az egekbe. Hosszú az út? Nagyon hosszú. Fekete az éjszaka? Fekete. Furcsa a hazaérkezés? Nem furcsa. Az obligát, ezúttal müncheni átszállás után a kis Fokker gép gond nélkül landolt Ferihegyen.

Jók ezek a masinák. Hihetetlen terheket bírnak el. A naplójába csak annyi lett bejegyezve, hogy Pestre szállított négy magyart, feltehetően a három héttel korábbinál picit slankosabbat. Azt pedig csak ő tudhatja, aki motorduruzsolással leplezi az apró kémkedéseit, hogy mikor és kinek a szíve moccan meg az út során, és hogy ő valójában nem pusztán négy testet, hanem sok ezer tonnányi élményt is szállított.

Ezért töttyedt le olyan elégedetten, ezért biccentett egy utolsót az orra felém, egyetértően: Láttam már ilyet, mégis irigyellek. Ne félj, senkinek se foglak elárulni...